PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL
248
K3S4
1913

Karaosmanoglu, Yakub Kadri
Bir serencam

يعقوب قدرى

Karaosmanoğlu, Yakub Kadri
18/388

بر سرانجام

Bir serencām

طابع وناشرى

تجار زاده ابراهيم حلمى

درسعادت
كتابخانهٔ اسلام وعسكرى — ابراهيم حلمى
٤٦ — باب عالى جادەسى — ٤٦
١٣٣٠
هلال مطبعەسى

PL
248
K3S4
1913

کتابخانهٔ اسلام وعسکری

تجار زاده ابراهیم حلمی

LIBRARY
OCT 2 0 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

برسرانجام

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Ontario Council of University Libraries

https://archive.org/details/birserencm00karauoft

بر سرانجام

قارشی ساحلك خولیادار ودعاكار خرما داللری
آرقه‌سندن كیتدكجه آرتان ضیاسیله، انسانه كیتدكجه یاقلاشیور
وهمنی ویره‌ن حمالی ، جانلی بر آی چیقیور ومسافاتی
ماورائی ، زمردین برشفق استیلا ایدییوردی . صول
طرفده بیاض ستونلی اوزون سدلر آرقه‌سنده هولدار
بر محشر نبات واشجار ایچنده كیزله‌نن قصر الدباره‌نك
متروك ومحتشم چاتیسی، بر آز اوته‌ده قصر عالینك كنیش،
اوزون یاپراقلی آغاجلر كولكه‌سنده دینله‌نن حزین
ومغرورانقاضی وتا قارشیده وتا اوزاقده، افقك حریم
بركنارنده ، اهرامك سیلیك، لرزان وبی مجال ذروه‌لری
كورونویوردی .

رفیقم وبن كورلتودن خالی اولمیان یولدن اوزاقلا-
شوب نیلك تنها ساحللرینه دوغرو كیتدك . بویوك نهرده
محسوس، مرئی بر جریان واردی؛ داالغه‌لر ، ساحللرك

سطح آبه دوشه‌ن عکسلرینی کندیلریله برابر سوروکله‌یوب کوتوریورونیل، صانکه ضیایه صوصامش کبی قمرك بوتون شعاعنی مص ایده‌رك ، سیلابه‌لرنده خونین قیوریتیلرله بطی وپر اسرار آقوب کیدییوردی . تااوته‌ده، صلیب واری یلکن دیرکلریله اساطیری برمخلوق کبی قوللرینی آچوب بیم ظلمت ایچنده سنده‌لیه‌رك کندینه یول آرایان ودائما سسسزجه قایان طوپراق دستی یوکلو برکمیده حزین نغمه‌لر ترنم ایده‌ن برعربك پریشان سسی دیکلیه‌رك اختیار رفیقمه دیدم که :

— نه کوزه‌ل برکیجه ! ونه غریب ، نه افسانه‌دار بریر ! روحم بیك برکیجه ماصاللرینی یاشایور ، اوقدر خیال ایله مشبوعم . . .

مخاطبم ذهنا دها مهم شیلرله مشغول کبی، باشنی اکمش، دالغین یانمده یورویوردی. بر آزده اونی ایقاظ ایچین سویله‌مش شو سوزلره ینه عینی دالغین باشله، ینه عینی سکوتله مقابله ایتدی ونه‌دن صوکره بکا الیله، بر آز اوته‌ده، جسیم برباغچه‌یی چویره‌ن یاری منهدم مرمردن برسدی اشارتله :

— ایسته‌رمیسکز، بر آزشوراده، شونك اوستنده اوطوره‌لم ؟ دیدی .

سده دوغری ایلرله‌دك؛ بن نفسمله اوطوره‌جغم یرك توزینی داغیتدم؛ او، قولنده طاشدیغی پاردوسویله طاشك

بر ودتی اوردی ؛ آیاقلرمزی بوشلغه صالله‌رق یان یانه اوطوردق . جبندن جیقاردیغی طبقه‌سندن بکا بر جغاره اوزاتدی ، بر دانه‌ده کندی آلدی و اونی درین بر ذوق ایله ایچمکه باشلادی . جغاره‌لرمزی یاقدیغمز و حالا قونوشمیوردق . فقط اختیار رفیقم ، بردن ، لاابالی ، شن بر طورله دیزمه اوروب سسنده بنی متحیر ایده‌جك قدر بویوك بر اشتهای تکلمله :

— دمین ، دیدی ؛ روحکزك بیك بر کیجه ماصاللرینی یاشادیغنی سویله‌دیکز . ایسته‌رمیسکز ، سزه ، بنم کنجلك حیاتمه قاریشمش — یالکز قاریشمش دکل اوکا حاکم اولمش ، اونی مصلح ایتمش — بر عجیب کیجه‌ده ماصالی نقل ایده‌یم : بوندن قرق قرق بش سنه اولنه راجع بر ماصال ! اسکی . . . فقط شو نهرك کنارینه وشو قارشیکی ساحله عائد بر ماصال ! حالا اوقدر تازه و بنم ایچین شو دقیقه‌ده اوقدر دونه منسوب . . . صیقیلمزسکز دکلمی ؟

— خایر ، بالعکس ، دیدم . رجا ایدرم ، سزی بویوك بر خواهشله دیکله‌یورم .

— پکی اویله ایسه ، دیدی . ایشته ماصالم : یکرمی یاشمده ایدم . پدرم هنوز وفات ایتمش وبکا هیچ شایان استحقار اولمیان بر ثروت براقمشدی . علی الاکثر یکرمی

یاشنده بر کنج باباسنك میراثنی یزیمز ، نه یاپار ؟ همان اوله نیردکلمی ؟ باخصوص بزم زمانمزده بوعادتا عمومی بر قاعده ایدی. فقط بن اویله یاپمدم. چونکه چوق خیالپرست بر کنجدم، هرشیدن اول یکانه املم زنکین اولمقدی وبوصورتله بوتون قادینلره بردن مالك اولمقدی. خاطرمه نره‌دن کلدی بیلمم! استانبولله مصر آره‌سنده تجارته باشلادم . نه تجارتی ؟ بومقتن دکلدی . بو، همان آنتیقه‌جیلغه منسوب بر طرز تجارتدی. ایکی مملکت آره‌سنده ـ مادامکه ماصال آ کلاتیورم اسکی ماصاللرده‌کی تعبیراتی قوللانه‌یم ـ یوکده خفیف بهاده آغیر نه‌کبی نوادر اشیا بوله‌رسه‌م طاشیبوردم .

بویله بر تصورك قوه‌دن فعله چیقمه‌سنده، فی الواقع، اوزمانلر مصرده بولونان وعائلهٔ خدیویه ایله مناسبتدار اولان عموجه‌ملك جوق تأثیری اولمشدر . نته‌کیم ایلك سیاحتمده بکاهر خصوصده دلالت ایده‌ن، بنی مملکتك همان بوتون زنکین محافلنه طانیتدیران و کنج رپاشایله آره‌مزده عادتا دوستلق درجه‌سنه واران برمعارفه‌نك تأسسنه سبب هپ عموجه‌مدی . اونك سایه‌سنده‌درکه ایلك تشبثلرم مثمر نتیجه‌لر ویردی ایدی .

صاقین بومقدمه‌لردن، سزه خیالی کار وکسبلردن ، دفینه بولمه‌لردن ، دوه صیرتنده نیل کنارنده ألماس طاشیمه‌لردن بحث ایده‌جکمه ذاهب اولمیکز . حکایه‌ملك

موضوعی بوسبتون باشقه‌در. بو، بر اسرار بر عشق حکایه‌سیدر، وپاره، تجارت، ثروت کبی خسیس مسائلدن اوزاق، دوغرودن دوغرویه قلبه عائد پك شایان اهمیت بر وقعه‌در. نه‌دییوردم؟ ایلك سیاحتمدن خیلی مستفید اولمشدم، دکلمی؟ فقط بو ایلك سیاحتده بنی الڭ زیاده ممنون ایدن شیلردن برنجیسی او کنج پاشا ایله آره‌مزده‌کی دوستلق درجه‌سنه چیقان معارفه ایدی، حتی ایرتسی سنه تکرار مصره عودتمه سبب ده بو اولمشدی. پاشا، سراینده بکا خصوصی بر دائره آییرمش وبنی اورایه مصراً دعوت ایتمشدی. بناءً علیه، ایرتسی سنه، تشرین ثانی نهایتلرینه‌دوغری استانبولدن مصره ایکنجی برسیاحت اجرا ایدییوردم؛ سوریه‌خطندن ایدیله‌یمن وآنجق بر آیده اسکندریه‌یه واصل اوله‌بیلن بر واپورله غایت زحمتلی بر سیاحت! دقت ایدیکز حکایه‌م اصل بورادن باشلایه‌جق.

شیمدی خاطرلامیورم، اوواپور نه‌واپوری ایدی، هانکی قومپانیانکدی وبیلمیورم، اوشیمدی حالا موجودمیدر؛ یالکز شونی پك ای خاطرلایورم که بوغایت فنا، کوچوك برکمیدی. اورده بوبجیلر حددن افزونیدی وهواده‌بر هفته متمادیاً انسانه عادتا قورقو ویره‌جك قدر شدید بر مخالفت واردی. بوتون بونلرده

رغماً بنده كوكرته‌ده ، كوكرته يولجيلری مانندهایدم .

عموجه‌م، استانبوله عودت ایدركن بكا دیمشدی كه :

« اوغلوم ! صاقین ایلك موفقیتلرسنی باشدن چیقارمه‌سین. بیل كه ، تصرف كار وكسبلرك مولدیدر ویكی تجارته سلوك ایدن وسنك یاشكده اولان بر كنج ایسه بوكا هركسدن زیاده رعایت ایتملیدر . »

ایشته بو سوز سبب اولمشدی ، چوق آغیر باشلی بر كنجدم. اختیارلرك سوزلرندن كندیمه بر رحیات دستوری یاپاردم ، فقط دوغروسی اودفعه بودستوره اقتداده نهایت بردرجه‌یه‌قدر موفق اوله‌بیلدم، حتی ایلك كونلرك مصائبنه بیله تحمل ایده‌میه‌رك واپور مرتباتندن برینك قمره‌سنی استیجاره مجبور اولدم .

قمره‌نك بری دكزه دیكری كوكرته‌یه ناظر ایكی پنجره‌سی واردی ویاتاغم بوایكی پنجره اورته‌سنده ایدی . برندن دكزه ، دالغه‌لره ، افقلره ، دیكرندن قارمه‌قاریشیق ، ذلیل وملوث بر انسان واشیا ییغیننه باقیوردم. نظرلرم اكثر ساعتلر بو طرفك منظره‌سنده‌دها چوق اكلنجه‌لر بولویوردی . مثلا ، كیجه‌لری كول رنكلی كتن برندن بر طوان آلتنده، روزكارده صالنان وایشیغی هر دقیقه بر آز دها سونه‌ن برفنارك تولید ایتدیكی مهیب، عجیب ، مرقص كولكه‌لرله مستور بوكوكرته‌ده ، اوزون

اوزادی‌یه انسانلرله اشیالری بری برندن تفریقه چالیشیردم وبوکا اصلا موفق اوله‌مه‌یرق صباحلک ورودینی بکله‌یردم: چونکه بوکوکرته‌ده ، سسلر قولای دویه‌کلرده کچرمش کیمسه‌لرده ، قولای دویه‌کلرده کچرمش کیمسه‌لر سسلرده ، هکبه‌لر بری برینه صارلمش و جودلرده بری برینه صارلمش وجودلر هکبه‌لرده صندیقلر یوز بالرینه بوروتمش سیشمان قادینلرده ، یورغانلرینه بوروتمش سیشمان قادینلر صاندیقلرده بکزه‌ردی وبوتون بومجهولات بیغیننک اوکنده ، بن متجسس ، صبرسز صباحلک ورودینی بکلردم .

فقط برصباح بونلرک هیچ برینی کورمکه موفق اوله‌مدم . چونکه تاپنجره‌مک یاننده بیاض ، تمیز بریتاق ایچنده اوزانان برکنج قیز بوتون قابلیت رؤیتمی برآنده کندینه جذب ایتمشدی . انجه ، ظریف واسمی مجهول نادیده چیچکلره بکزه‌دن برکنج قیز ... بوتک اطرافنده اشیا یوقدی . نه صاندیق ، نه سپت ، نه هکبه ! . دیدیکم کبی بیاض بریتاق ایچنده وجودینک بلیغ و کبار شکلی بوزمایان اینجه بیاض اورتولر آلتنده ، کندنی دیکرلرندن آییران ، صاقلایان پرده‌لرک آچیق قالان برقسمندن ، روحک حدودلرینه باش دوندیروجی بروسعت ویرن کوزلرله بنم پنجره‌مه باقیوردی . بن ده اوکا باقدم ، کوزلرینه ، چهره کوزه‌ل ... فقط یوزنده اندیشه آور بریورغونلق واردی ،

کوزلرینك اطرافی محزون بر اسمر هاله‌یله محاطدی واوزون بر کیجه‌نك اویقوسزلق اونلره دلفریب برحما ویرمشدی . یاتاغك کنارنده‌بیاض باش‌اورتوسیله اوطوران کندی یاشنده‌متفکر بردیکر کنج قیزله‌برابر، آره‌صیره پرده‌لرك آره‌سندن اسمر باشنی اوزاتان قرق بشلك سیاه صقاللی بر آدم اوکا رفاقت ایدییوردی .

اوکون اقشامه دوغرو تحقیق ایتدم : بوایکی کنج قیزمصره صاتیلمغه کیدن ایکی جاریه ایمش واوصاقاللی، اسمر آدم‌ده مشهور بر اسیرجی . . . کیجه اونلری پنجره‌مدن عکس ایده‌ن ضیا ایله دها ای سیر ایتدم . ارکك چکیلمشدی وایکی کنج قیز یان‌یانه یاتمشلردی. برینك کوزلری حالا آچیقدی ونیم ظلمت ایچنده ایکی سیاه الماس کبی پارلایوردی . نم کندیسنه باقمقده اولد- یغمدن محقق خبرداردی ، بوکا رغماً بوتون وجودنده بکاقارشی لاابالی متوکل برلاقیدی واردی ، یالکز ، آره‌صیره باش اورتوسنك آلتندن تاشقاقلرینك اوستنه دوکولن فیاض صاچلرینی طوپلامق ایچون دیرسکلرینه قدر چپلاق،بیاض قوللرینی چیقارییور ، اینجه پارمقلر- ینك اوجیله اونلره انتظام ویرمکه چالیشیور وصوکره بردن یورولمش کبی ، ینه اسکی حرکتسزلکنه عودت ایدییوردی ؛

اوکیجه‌یی دها فنا کچیردی ظن ایدرم ، چونکه فرداسی کون آرتق تمامیله خسته ایدی . ذاتاً اسیرجی بوکبی آدملره خاص بر لاابالیلکله او کون ، بالذات ، کند هرشیئی آکلاتدی . واپوردن ، هوادن برچوق شکایت ایتدکدن صوکره بردن بره آلیله پرده‌یی کوستره‌رك :

— قیز خسته ، دیدی ؛ اویله جانم صیقیلیورکه .. بوچهره ایله اوراده بیلمم آما انی برتأثیر حصول ایتمز صانیرم . کنار قسمیده ، صاغ اولسون لاف دیکه‌مزکه ... نه‌دنسه‌م نافله . . .

صوردم :

— نیچین اونك طراوتنی محافظه ایتمه‌سنده بوقدر مصرسکز ؟

اسمر آدم باشنی صاللادی و غایت مهم برسر تودیع ایدر کبی :

باشقه‌شیئه بکزمز که ، آبرادر ! دیدی . اودالق بو . اودالق . دوشون ! برپاشانك ، بربرلسك قوجه کیرجك !

اسیرجینك بوصوك سوزلری او زرینه ، او کون آقشامدن بری ، بیلم نه‌دن ، ذهنمی اشغال ایدن برسؤالی صوردم :

— کیمه ؟ اونی کیمه کوتوره‌جکسك ؟

وبو آدمك مفصل برجوابندن آکلادم که ایکی کوندر هرشیئیله بنی مشغول ایدن بوکوزل قیز ، مسافری اوله‌جغم اوکنج پاشا ایچیندر .

معناسنی صوکره حس ایتدیکم غریب براستعجال ایله همان اسیرجی‌یه خبر ویردم :

— مشتریکی بك ایی طانییورم ، دیدم ؛ حتی اونك سراینه مسافر اوله‌جغم .

بونی اوکرنیر اوکرنمز ، باقدم‌که ، سیاه صاقاللی آدم بکا قارشی دها دوست ، دها ملتفت ودها متواضع کورونمکه باشلادی .

آقشامه دوغرو جاریه‌نك خسته‌لغی اشتداد ایتدی . کوکرته ذاتاً برفجاعتکاه اولمشدی . روزکار تنته‌لرك ایپلرینی سوکه‌جك بروحشتله أسییور ، دالغه‌لر اورایه تهدیدکار کوپوکلر صاچیوردی . یولجیلرك بوغازنده سسلرك أك مخوفی ودوشه‌مه‌لرده رایحه‌لرك أك فجیعی واردی ، باغران چوجوقلر ، صولغون دوداقلرنده دعا تیتره‌ین قادینلر ، کوزی دونمش ، سنده‌له‌یوب دوشه‌ن ارککلر واردی .

اکر حیاتکزده طاعون ویاقولرایه مصاب برخلق ییغنی کورمه‌مش ایسه‌کز بوکوکرته‌نك حالنی تصور ایتمك سزك ایچین محال اوله‌جقدر . مع‌مافیه بوتون کیجه بن‌یالکز اونی دوشوندم. قلبم اونك ایچین نهایتسز برشفقتله‌دولمشدی وکوزلرم پرده‌لرك آرقه‌سندن صباحه قدر ، اونك بیاض اورتولر آلتنده‌کی متوکل شکلنی ، کیتدکجه

صولان صولغون بنبه کل رنکنده کی چهره سنی و آه چکشلری هیچ سونمین قدسی کوزلرینی آرایوردی . قلبم اونك ایچون شفقت وحسرتله دولمشدی .

صباحه دوغرو قراریمی ویرمشدم : قاره‌می اوکا ترك ایده‌جکدم . بو فکر دماغمده ، قلبمی ایصیتان ناکهان بر شفق کبی دوغدی . بن قاره‌می اوکا ترك ایده‌جك و بن ده کیدوب کوکرته‌نك بر کوشه‌سنده کندیمه بر یووه چاتاجقدم . محاکمه عزمی بوزمه‌سین دییه ، همان ، بونی قوسوب اسیر حمیه سویله‌دم ، او ، اولا قبول ایتمك ایسته‌مدی :

— ناصل اولور افندم ؟ سز راحتسز اوله‌جقسکز . ذاتاً بونی اوده قبول ایده‌مز . تربیه‌لی بر قیزدر . بو قدر لطفه کندینی لایق کورمز . اویله ظن ایدرم .

دیدی .

فقط بنم اصرارم اوزرینه یوزنده کنیش بر ممنونیتله کیدوب بونی کنج قیزه تبلیغ ایتدی . اوده بر مدت متردد وحتی مستغنی کوروندی . بن بر دده یاقلاشدم ودیدم که :

— قبول ایدیکز همشیره! یول دها اوزون ، هوا حالا فنا وبو بولندیغکز یر تحمل ایدیلمز بر درجه‌ده راحتسزدر . هم سزده راحتسزسکز ..

ویانمده صیربستان اسمر ، یاشلی آدم سوزمی اکمال ایتدی :

— هایدی ، هایدی ؛ نازلانمه ! دیدی . افندی ذاتاً یابانجی دکل !.

کنج قیز تکلیفمزی ، رفیقه‌سنی ده برابر آلمق شرطیله قبول ایتدی . فقط بو آرزونك حصولنه قماره‌نك دارلغی کافی بر مانع ایدی ؛ بوکا ده راضی اولدی و دوداقلرنده بکا قارشی جبری بر تبسم شکرانله ، کوزلرنده دها قویولاشان بر حزن کولکه‌سیله ، آغیر ، آغیر اورتولرینی طوپلادی ، سنده‌لیه‌رك قماره‌یه کیردی . اونی یورورکن کوردم : بویی اوزون ، بلی اینجه‌یدی و اسکی ایپك فراجه‌سنك سوکوك قیویرملری آلتنده هیکلی ، بلیغ قالچه‌لرینك باش دوندیریجی حرکاتی کورولویوردی . سزی تأمین ایدرم ، بو قدر کوزه‌لنه هیچ تصادف ایتمدم . هر شیٔ اولدی ، کچدی ، سنه‌لرجه قلبمده وضوح فکر وحسمی یالایان آله‌و سوندی ، اختیارم ؛ بونی سزه کمال سکون دمله‌سویله‌یورم : هیچ اونك قدر کوزه‌لنه راست کلمدم . هر کوروشمده صانکه اونی ایلك دفعه کورویورم کبی اولوردی ، حسننده او قدر سحرآمیز بر تنوع واردی ، حسنی او قدر رنکین و او قدر نامحدوددی . سزه بر آز اول ینه اوندن بحث ایدرکن « کوزلری روحك حدودلرینی آچیور . » دیمشدم ، بونی او کا باقارکن دائما حس ایتدم و دائما روحمك بو ناکهانی توسعلری باشمی دونديردی .

کونده هیچ اولمزسه ایکی کره قاره‌یه کیرردم . چونکه اشیام اوراده ایدی وبکا اونلردن هر کون برشی لازم اولوردی . بونی ایسترسه‌کز التزامی عد ایدیکز وبر حیله تلقی ایلیکز ! فقط مسئله ظواهری اعتباریله بوندن عبارتدی .

دائما اوته‌کیلرك ، اوته‌کی کنج قیزله ، اسیرجینك قاره جوارندن اوزاقده بولندقلری ویا اویودقلری زمانلری انتخاب ایدر وکیدر ، یاواشجه قپویه‌ووروردم .

— همشیره خانم‌دیرم؛ مساعده ایدرسه‌کز ، کیروب ایچریدن برشی آله‌جغم .

هر کیریشمده اونی باش اورتوسیله ، یاتاغك ایچنده اوطورمش ، دیزسکلرینه‌قدر آچیلان قوللرینی یورغانك اوستنه براقمش ، یوزی دکز طرفنده‌کی پنجره‌یه چویرمش ، خیالی بر مخلوق کبی ، هپ عینی وضعیتده ، ثابت ، غیر متحرك بولوردم .

بعضاً اشیام باشنده‌کی مشغولیتمی ممکن اولدیغی قدر تمدید ایدردم . اوراده‌کی وضعیتم ، دائما ، آلنمك اونك یاتاغنه تماسنی ایجاب ایتدیردی وبوتون بو مدت ظرفنده ایسه آلنمك تماس ایتدیکی یتاقده تنفس ایلیه‌ن بو صیجاق ورایحه‌دار موجودیت ، غریب بر سحر ایله صانکه کندیسیله برقاچ دقیقه‌لغنه هم آلنمز آره‌سنده قالیرلر .

منفذلر ، يوللر بولوب تاقلبمه قدر كيره رواونى بايبلتجى بر امتصاص ايله أمه رك بوشالتيردى . اورادن دائما بوم بوش چيقاردم . بر كون ناصلسه ، بن ينه عينى وضعيتده اشيالرمله مشغولكن ، آره مزده شويله بر مكالمه جريان ايتدى :

— بك افندى سزده مصره كيده جكسكز دكلمى؟

— أوت ، همشيره .

— ذاتاً اوراليميسكز ؟

— خاير استانبولليىم . بو، ايكنجى سفرم.

— دها اى ، اويله ايسه سزه صورابيليرم ، مصر چوق فنا بر يرميدر افندم ؟

— خاير بالعكس . . .

— فقط اوراسى ايچين عربستاندر دييورلر. هواسى چوق صيجاق وخلقى چوق سياه ظن ايدرم .

— سزى تأمين ايدرم كه هواسى پك آز صيجاق وخلقى پك آز سياهدر . ذاتاً سز اويله بر يره كيده جكسكز كه اوراسى مصردن بوسبوتون آيريدر . عادتا استانبولك بر پارچه سيدر واوراده هپ سزك همشهريلريكز واردر .

صوصدق . بن چيقاركن بر ثانيه ايچين يوزينى بكا چه ويرمشدى ؛ بوغريب بر يوزدى ؛ بورننده شاقه ،

کوزلرنده تجسس ، آغزنده استهزا وچکه‌سنده خشونت واردی . اسرار آمیز یالکز وآواره بر روحدن بو دلفریب چهره‌یه عکس ایدن بوتون بو دورا دور معنالرده هویتمك سنده‌لدیکنی دویارق کوزلرمی چویردم . چوجوغك بو حقسز چهره‌سی او کوزلی حقیقتاً محجوب ایتمش وقیزدیرمشدی .

مع مافیه بوندن بش آلتی ساعت صوکره تکرار قارمنك اشکنده ایدم . او ، اویقوده هنوز واقعه‌یی تقلید ایدیور وصنعی بر پریشانلق ایچنده ، هم ورودمدن راحتسز کورونیوردی . چوق دورمادم ، چیقدم .

ایرتسی کون ایسه اونی یاتارکن بولدم ، کوزلرینی بیله آچمادی . قاپویه وورودیم زماندر حاجس ورمه‌سنه رغماً سسمدی اویقوده او بدیعه حکم ایتمك صادقلکندن . بناءً علیه دیدم که :

— راحتسزمیسکز ؟ ینه راحتسزمیسکز همشیره ؟

کوزلرینی حالا آچمیوردی . فقط صولغون ، پنبه کل وریقه‌سی قاپقلری آلتنده ، اونلر حشین ، عصبی قیملدایورلردی :

— خایر ، افندم ، دیدی ، یالکز مصره یاقلاشیورزده اونك ایچین . دمین صورتده ایکی کون صوکره اوراده‌یز دیدیلر ، ایکی کون صکره مصر . . .

بونلری سویله‌رکن قپالی چهره‌سنده شیماریق بر چوجق حالی واردی .

— حالا ، دیدم ؛ حالا مصردن قورقویورسکز اویله‌می ؟

اینجه ، قومرال قاشلرینك حدید اشئمزازلریله شونلری علاوه ایتدی :

— حالامی دییورسکز . نیچین ؟ .. چونکه بکا مصر حقنده تفصیلات ویردیکنز ، اویله‌می؟ فقط سزده اوته‌کیلر کیبسکز ، سزده دوغرو سویله‌میورسکز ، بنی آلداتیورسکز .

شقه‌جی بر طورله جواب ویردم :

— پکی اویله‌ایسه ، دیدم . اورایه کیدنجه کوروروز.

ایشته اونکله دوستلغمز بوکبی مکالمه‌لرله و بویله خیرچینلقلرله باشلادی . او نه غریب بر قیزدی یاربی! حالا متحیرم . اونك، یالکز، مواصلتمزدن بر کون اولکی حالنی آکلامق سزیده نه قدر متحیر ایتمك ایچین کافیدر . باقکز ناصل اولدی :

کیجه‌یدی . — فی الواقع اوزمان بن ده بر آز چیلغینجه حرکت ایتدم، کنجلك احتراصلرینه ، کنجلك خیاللرینه لزومندن فضله تابع اولدم ونه بهانه‌یله بیلمیورم ؛ — کیجه ایدی ، قماره‌سنه کیردم . اوکا بر تك کلمه بیله سویله‌مکه

مجالم يوقدی ، بيلمم نه‌لر ميرلدانه‌رق ، اشيام آره‌سنده
بيلمم نه‌لر آرامغه باشلادم . فقط بر تترول لامبه‌سی اونی
نيم تنوير ايدييوردی . ناصلسه ، بردن بره ، كنج قيزك
ياتاغی ايچنده دوغرولوب بكا برشی سويلمكه حاضرلا-
ندیغنی حس ايتدم . باشنی قالديرنجه ، فی الواقع اونی
او وضعيتده بولدم . ديرسكلرينه قدر چيپلاق قوللرينی
ياتاغنك كنارينه [illegible] اللرينك اوزرينه دايامش
باشنی بكا دوغرو ، بر آز آشاغی‌يه اكمشدی واو نيم
ظلمتده درين ، سياه كورونن كوزلری غريب بر صورتده
[illegible]
اوغراشدم وباقدم .

مصارعه‌دن اول يكديكرينك ضعيف وعاجز نقاطنی
بولابيلك [illegible] مصارعه كبی كوزلرمز [illegible]
ايچنده قالدی ، صوكره ، بردن مجموعه حاضر وبردن بر جمعه
ميال بربرلرينه تماسه باشلادی . بو ، اوزون برمدت وبلكه
بر ثانيه دوام ايتدی . فقط بو قدرجق بر زمان اوكا كافی
كلدی ، اونك كوزلری بو مصارعه‌دن غالب چيقدی .
بونی حالا بر آز [illegible]
كوزلری بر ثانيه ظرفنده بر فاتح غرور وحشمتيله
شعشعه‌دار وغدار كوكسمه آتشه كيرديلر ، اوراده [illegible]
دولاشديلر وقلبمك هر نقطه‌سنه حاكم اولديلر ... [illegible]

دكلمی ؛ فاتحلری فتح ایدن جنسك کوزلری ! . .

فقط او آنده حس ایتدم که بو کوزلر بنم ایچین حداً بر تهلکه اوله جقدر و باشمی اکوب چیقمغه حاضرلاندم. کنج قیز، ینه اوکریان ، شیماریق سسیله بنی توقیف ایتدی؛ اجتناب ایتدیکم شی نهایت وقوع بوله جقدی ، یاری قرانلقده کوز کوزه باقیشه رق قونوشه جقدق قونو شدق.

— یارین آرتق محقق اوراده یز دکلمی ؟

— أوت ، أوت . . .

— ایشتدم. سز اوراده بزمله برابر اوله جقمشکز ، حتی عینی أوده . . .

— أوت ، عینی سرایده . . .

— فقط چوق دورمیه جقمسشکز. ایکی آی صوکره عودت ایده جکمشکز . اویله ایسه نه قدر بختیارسکز ! « که‌شکه » بنم ایچین ده بویله بر احتمال اولسه یدی ، تکرار استانبوله دونمك . . .

— نه غریبسکز ، همشیره ! .. سزی هیچ آکلا-میورم . مصری هیچ طانیمدیغکز حالده اورادن نفرت ایدییورسکز . استانبول اصل وطنکز دکلکن اورایه بودرجه مربوط قالیورسکز !

— استانبول بنم اصل وطنمدر . اورایه چوق کوچوك کلدم . اوراده کندیمه بر آنا ، بر باباو . .. بر قردەش

بولدم . شیمدی بیلمدیکم بر یره گیتمک ایچین اوزادن واونلردن آیریلیورم . دوشونکز افندم بو نه قدر الیمدر ؛ بو یاشده بردن بره کیمسه سز ، یالکز وغریب قالمق . . .

– نه یالکز ، نه کیمسه سز ، نه غریب ... صانکه بیلمیور گیبیسکز ! اوراده آلتونلر والماسلرله طولو بر بر سرای اشیکنده ، زنکین ، کنج بر آدم قوللرینی آچمش سزی بکلهیور .

بو سوزلرم اوزرینه کنج قیز هیچقیره رق آغلامغه باشلادی . بیلمه رك اصل جریحه یه دوقونمشدم ، بوندن نی کندیسی خبردار ایتدی . یوز اوستی یاتاغنه قاپاندی وبوغازی : « عجیب بونلری سویله دیکز ! عجیب بونی سویله دیکز ! » طرزنده شهقه دار اشکالرله دولدی .

بر قاچ ثانیه لك بر بهت وترددی متعاقب الدم بلا اختیار اونك باشنه اوزاندی . یانان آووجلرم آلتنده صاچلرینك سرین ، نوازشکار اینجه لکنی حس ایدیوردم . پارمقلرم ، اراده مك ، سرخوش ، حیله سز حرکتلرله کنج قیزك اکسه سی ، صاقلرینی ، قولاقلرینی وصاقلرینك بر قسمی اوزرنده دولاشمغه باشلادی . اونك معبد ، کوچوك اللری یوزینك آلتنده یاریسی اورته بیلیور ، باشی ونه تون وجودی عصیان ایله چیرپینیوردی .

فقط عشق واحتراصده ، ار ككلری كستاخلغه سوق ایده‌ن شیلردن بریسی‌ده، شبهه‌سز، قادینلرك وجودنده‌كی بوعصیاندر ، بنده‌ده اویله اولدی . اونی شدتله قوللرمده كلیدلیه‌رك أكیلدم ، هرطرفنی دلی كبی اوپمكه باشلادم . عاصی وجود ، یاواش یاواش كسب سكون وانقیاد ایتدی . هیچریقلری كسیلدی وبر ایكلتی طرزنده بكا شونلری سویله‌مكه باشلادی : « بنی هیچ اولمزسه سز آلیك ، سز قورتارك ! سز قورتارك . نه‌اولور؛ سزك جاریه‌كز ، هرشیئكز اولورم. بنی‌اومملكتدن واونلردن سز قورتارك . »

مراق ایتمیك ، خایر ! بونلرك هیچ بری اولمدی، اوهیچ بنم اولمدی . ذاتاً حیاتده كوز یاشلریله ایسته‌نن هانكی شی اولوركه . . . نته‌كیم بووقعه‌ده اك فنا ، اك معكوس ، یعنی اك طبیعی جریانی تعقیب ایتدی .

ایرتسی كون اسكندریه‌یه چیقدق. او، ساحله آتدیغی یلك آدیمده صانكه بردن بره نفس دارلاشمش كبی درین ، مضطرب بر كوكس كچیره‌رك اطرافنی احاطه ایدن كول رنكلی ، یراصه‌طورلی انسانلره هراس وحیرتله باقدی وبلا اختیار :

— نه‌فنا مملكت ! یاربم! دیدی.

بونی سویله‌ركن باشنی بكاچویرمشدی . كوردم ،

کوزلرنده حالا، دعایه، مناجاته بکزه‌ین ، او « بنی آل : بنی قورتار . » رجاسی واردی .

زواللی چوجق نه قدر چاره‌سز قالمشدی و بنده امید خلاص آرامه‌سی نه قدر حزین بر سسدی : بن . . . اونك، احتمال بر سنه صوکره، ملیکه‌سی اوله‌جغی قصر داراتك عاجز صیغنتیسی . . .

فی الواقع، او زمان، بو قیزده مالك اولمق احتمالنی بلك یاقین بولدیغم دقیقه‌لر اولدی . بنی نهایت بر سنه دوشونه‌جك بر مبلغ مقابلنده او بنم اوله‌بیلیردی . ایشته، کندیسنه رفاقت ایتدیکم صوك کون ظرفنده بو ایکی متباین حالت روحیه اورته‌سنده ایدم . قهرمانانه تصورلردن ، ذلیل امیدسزلکلره دوشه‌یور و اوکا باقمقدن قورقویوردم . ذاتاً اسکندریه‌دن تا سرایك قپوسنه قدر دوام ایدن ، اون ساعتلق بر زمان ایچنده ، اسیرجی ، اسمر ، سیاه صاقاللی آدم ، کیم بیلیر هانکی عادی بر فکر سائقه‌سیله ، کنج قیزی ممکن مرتبه بندن اوزاق طوتمغه ، کیزلمکه چالیشمشدی .

سزه، طبیعی، سرایه ناصل کیردك ، ناصل قبول اولوندق ، بونلری آکلاتمه‌جغم . یالکز سزه شونی خبر ویره‌جکم که اولا ، بو ، قورقدیغم کبی اول صوك کوردیکم کون اولمدی . چونکه ، ماهدوران ، جواری اسمی

ایدی ـ ، سسز آدیملی ، سیاه حرم آغالرینك متبسم ، مطیع زبانیلر
کبی کندیسنی سوق ایتدکلری ، اوستنه مستهزی دمیر دانته‌للی
قاپولراورتولان ، مجهول و بعید عالمدن ، بلکه یالکز پریلره
خاص بر معجزه‌یله تکرار بکا کلمه‌سنی بیلدی ... باشمه
حدودنده سر افتراق ایله یانان او اسرار انکیز عالمدن
بکا قدر ناصل واصل اولدی ؟ آیاقلری دهلیزلرك قرا-
نلقلرنده ناصل دولاشدی ؟ هانکی مردیوه‌نلردن أینمدی ؟
واختلاج اسرار ایله قیوراتان یوللری کندینه ناصل رام
ایتـدی ؟ رزه‌لرنده تیز ، کموش سسلر چیقاران ، آغیر
ماهون قاپولری ایتمك ایچین أللرنده ناصل بر قوت بولدی ؟
بیلمیورم ، مسافرتمك هفته‌سنده ایدی ، کیجه‌نك ایلرلمش
بر ساعتنده ، اونی اودامده کوردم . حرم قاپوسنك یانند‌ه‌کی
اودامده ، محبتله ، احتراصله ، کین و خیالله دولو یکرمی
یاشنده بر قلبله یاپ یالکز ، چاره‌سز و کریاندم ، اونی
بردن قارشیمده کوردم . فیاض ، اوزون صاچلری
پریشاندی ، کوزلرنده آتشلرك أك شدیدی واردی ،
خلجاندن چارپان قلبی کوکسنده لطیف مدوجزرلر یاپیور
و نامحسوس بر روزکارك تیتره‌تدیکی صولغون رنکلی غریب
بر چیچکه بکزه‌ین لرزه‌دار أللری نافله بوکا مقاومته
چالیشیوردی . ضیایه یاقلاشدی ، یوزی ، بم بیاضدی .
بن ، اوزون بر مدت هیجان ایله دارلاشان بوغازمده

سسلرك اولدیغنی حس ایتدم . مع مافیه اوندن قطعی بر سکوت ایسته‌دی .

— تلاش ایتمه‌یك ، قورقمه‌یك ! دیدی . أوت ، بن ماهدورم و بو زمانه قدر ناصل کلدم بونی هیچ صورمایك ! چونکه بو دقیقه‌ده بن ده هیچ برشی بیلمیورم ، یالکز شونی بیلیورم که یارین آرتق بوراده اولمه‌جغم .

— ناصل ؟ دیدم ؛ دیمك قاچیق فکرنده‌سیکز ؟

— أوت ، قاچیق هم ده بلکه شیمدی .

— فقط ناصل ؟ کیمکله ؟ نره‌یه ؟

— ناصل اولدیغنی بیلمیورم . بو فراری بری تاز ترتیب ایتدی ، هانی واپورده یانمزده‌کی قیز ! اوشمدی باغچه‌ده بکله‌یور . اکر موفق اولورسه بوراده چیقارسه‌رق دوغرو اولك طایسندیی اسیرجیلردن برینك اوینه ، . . . . . . ده ، . . . . . افندینك یانه کیده‌جکز .

— پکی ، بو هیچ برشی ده کیشدیرمز که . . . سزی ینه صاتارلر .

— صاتارلر . — کوزلرمك ایچندن ، روحمده نم بیله واصل اوله‌میه‌جغم قدر اوزاق بر نقطه‌یه باقدی علاوه ایتدی :

— صاتارلر . فقط ، سزه . . . سز کلیر ، بنی اورادن آلیرسیکز ، بك افندی !

بونلری سویلرکن بکا دها زیاده یاقلاشدی ، نفسنك

أيلقلغنى وكوكسنك موسيقيسنى دويويوردم... آغزمده چوللرك بى آمان ، آتشين يبوستى واردى . هرلحاضه‌سى قلبمده يكى بر يول آچان كوزلرينك قدرت وفسونى دوداقلرينك اوشيتنطكار خندهٔ اغواسى اوكنده بوتون كنجلكمك وبوتون رجليتمك درين بر باش دونمه‌سيله سنده‌له‌يوب ، ناچيز ، لرزان ديز چوكديكنى حس ايدييوردم ، دهاياقلاشمشدى . وجودى وجودمه تماس ايدييوردى . كوكسمك دريكلرندن خنجرمه‌دوغرو صانكه آفريقانك اوجهنمى صاملرندن برى اسييوردى ، ديلم طماغمه ياپشمشدى ، بر تك كلمه سويله‌مكه مقتدر دكلدم وكنج قيز ايسه‌ويره‌جكم جوابه‌منتظر ، قارشيمده استعجال ايدييوردى .

— بك افندى ، دييوردى . نه دييه‌جكسكز ؟ پرى ناز آشاغيده بكله‌يور . غيب ايده‌جك بر دقيقه‌مز يوق . نه‌دييه‌جكسكز ؟

اونى ، ياوشجه ، قوللرمك آره‌سنه آلدم وآكلاشلماز برلسانله ، أك نهايتسز ، أك چلغين بوسه‌لر آره‌سنده ، محقق ، ايرتسى كون اسيرجى‌يه كيده‌جكمى وكنديسنى آره‌يه‌جغمى سويله‌دم . تشكرايتدى ، ممنون وخندان آيرلدى ونور هوادن مخلوق بر وجود كبى سسزجه جوارمدن نهان اولدى .

ایرتسی کونی ایکی جاریه‌نك فراری ، سرایده ظن وتخمینه قویقده ، غایت مهم بر حادثه کبی تلقی ایدلدی . پاشانك داماديسى صوك درجه ، مغرور ، خشين بر زاده‌یمش ، بونی غرور وحیثیتنه دوروولان آغیر بر ضربه عدایتمش ؛ همان شهرك هر طرفنه خبرلر کوندرمش ، سوقاقلرده منادیلر باغیرتدیرلمش ، وقعه‌دن خبردار اولان والی ، مملکتك قوای انضباطیه‌سی او کون ، همان حبس و تحری ایتدیرمش ، داخلده و خارجده آقشامه دوغرو بر چوق جلب تکرار سرایه سوق اولنمشدی .

بن تازش ایچنده ایدم . پاشا ایسه ، بوتون بونلردن بیخبر کورونویور و هر کونکی کبی لاقید ، بر حضور چهره‌سیله بنی سیکرلندیرییوردی .

آقشام ، سفره‌ده اوزون بر مدت ، باش آغانك ، سرایك مدهش و در ماجراسی آغاسنك ورودی کلمدی . او ، بو آقشام حرمده معتادان حرمه قصله وصلتدی . هرکس بونی او فرار مسئله‌سنه عطف ایدییوردی . صوردم :

— فرارله ، آغانك حرمده قالمه‌سی آره‌سنده نه کبی بر مناسبت اوله‌بیلیر ؟

دیدیلرکه :

— جاریه‌لره ویریله‌جك جزایی دائما او ترتیب ایدر .

قامچیمی ؟ صوپامی ؟ حبسمی ؟ آجلقمی ؟ بونلر حقنده
هب او قرار ویرر . بعضاً کندی الیله دوکر . نته کیم
بو آقشامکی تأخرنی آنجق بوکا عطف ایده بیلیرز . الله
سلامت ویرسون ، آغا چوق خشیندر ، چوق ..

قلبم قورقو وعصیان ایله دولمشدی ، اکر یانمده کیلر
یوزومك صاریلغنه وکوزلرمك وسعتنه دقت ایده جك
قدر نفوذ نظره مالك اولسه لردی ، محقق بنی ده بو قرار
مسئله سنده مدخلدار عد ایدوب همان مظنونیتمه حکم
ویررلردی ، فقط اونلر بو بحثی چوق طاتلی بولمشلردی ؛
هر بری حرم آغاسنك بوکبی مظالمنه دائر اولان خاطره سنی
نقله باشلایوردی . بن بوتون بو حکایه لری ایشتمه مك ایچین
فکرمی باشقه شیلرله مشغول اولمغه چالیشیوردم . فقط نه ممکن !.
ماهدور قامچی ضربه لری آلتنده ، ماهدور راطب وسیاه محبسك
مخوف عزلتنده ، ماهدور محروم نان وغدا ، ماهدور جریحه دار ؛
کوزلرینك اطرافی چقورلاشوب ، سیاهلاشان کوزلرینك
رنکی صولان ماهدور ، آجیدن دوداقلری بوکوله ن
ماهدور ... ایشته مفکره م ، یانمده سویله نن شیلردن قاچوب
قورتولمق ایسترکن رهکذارنده کندینی ، دائما بویله
جهنمی تخیلاته چارپوب خراب اولویوردی .

ناکهان باش آغانك ورودی اوزرینه ، اودایه
دوشه ن سکوت بنی بو آغیر کابوسدن اویاندیردی . سفره یه

اوطورديغمز زمان، پرهيجان، كلن سياه آدمك يوزينه باقدم، سسـا كندى. حتى، بكا، تمكه بكله‌ديكى ايچون بيان معذرت بيله ايتدى، صوكره كخدى. تا قارشيمه اوطوردى و مجلا، اوستى ايشله‌مكى. والين كوسه‌له‌دن ايكى كنيش كيسه‌يه بكـره‌ن ياناقلرى... وحتى، بر جكه چانه‌ديسيله دولديرمغه باشلادى. بوعوملى، چاربوق پارماقلى اللرى سفره‌نك بياض اشياسى اوستنده فنا بر حيوان كبى دولاشيور وكوزلرنك قيرمزى داماري آقيله بكا هرلحظه باشقه برقورقو ويريوردى.

اورته‌ده، تمكك نهايتنه قدر دوام ايدەن سكوت، بردن،اونك آكلاشلماز خورتيلريله خللدار اولدى. ايچمزدن بريسى جسارت ايتدى: — نه‌وار آغا؟ ديدى. نه‌اولديكز؟

كلمه‌لرى قمه‌لرى كبى آغزنده چكين والشها ايله چيكنه‌يه‌رك ياواش ياواش جواب ويردى:

— باشمه ايلك دفعه كلن برشى... ديدى؛ بر جاريه‌نى دوكه‌ركن حدته‌نمك. اونلردن وچ دانه‌سى ومجموع آتسده قيوزالديرز، باغيريردم. فقط بونى دائما صوتوق فناه وحتى ذهناً باشقه شيلرله مشغول اوله‌رق ياپاردم. لكن بوسفركى... نعوذبالله!.. بوسفركى! سوقچانلردن بريسى، پانـا ايچين اولانى. قومرال،

اوزون صاچليسى بوتون شيطانلرمى باشمه چيقاردى. قحبه،هر قامچى يدكجه ، بكا « آلچق عرب ! » دييه باغرييوردى . « آلچق عرب ! » وبونكله‌ده قالميه‌رق افنديلرمه وبوتون مصرليلره سوكويوردى . وجوديمك هيچ برطرفنده قاباروب چورومدك برير براقمادم. قاچ ضربه بيلميورم . أللى مى ؟ يوزمى ؟ بوكا رغماً كوزندن برداملەياش بيله آقمادى. بويله‌زورلو برقحبه !—حرم اغاسى بوزمين اوزرنده بويله بر چوق سويله‌دكدن صوكره ، يمكدن قالقاركن شو سوزلرى‌ده علاوه ايتدى — ذاتاً خانم افندى‌يه اكيداً سويله‌دم ، بونلرى بوتون سراى خلقنك كوزى اوكنده — عبرة‌للسائرين — افنا ايتمه‌لى ديدم . »

بوندن اولكى هذيانلريله يومروقلريمه وحشى تقلصلر ويره‌ن وبينمى پرهيجان وپر ضربان برقلب حالنه قويان هر دقيقه اوزرينه هجومه حاضرلانديغم ، بواولوم يوزلى سياه آدامك شو صوك سوزلرى ، سينه‌مه ، بوتون بنلكى برآنده تار ومار ايده‌ن آغير بريومروق كبى اينمشدى . عينى زمانده، صانكه ، نامرئى برأل بنى‌بردن بويوك بربوشلغه ايتدى و بن نه قدر دوام ايتديكنى بيلمديكم برسقوط ايله بو بوشلغك قعرينه دوغرو باش آشاغى‌يه دوشمكه ، دوشمكه باشلادم . كيم‌بيلير نه قدر

زمان ! بلكه بر ثانيه ، بلكه بوتون برابديت !..

كوزلرمى آچديغم زمان سـنره‌ده كيلرى اطرافمده برتلاش بولدم . كيميسى يوزمى صو ايله ايصـلاتيور ، كيميسى قوللرمى اوغوشديرييوردى . بونلر مياننده او سياه آدامده واردى . بن كوزلرمى آچار آچماز اونك كولمكه باشلاديغنى كوردم :

— واه ، واه ! دييوردى . سزى بوقدر ضعيف قلبلى بيلمزدم . آيول ، قدرين كى بابيله‌حق نه‌دار : داياقييه‌ن ، آصيله‌حق ، كسيله‌جك اولان سزدكسكز آ ! سز نه‌اولويورسز — ويانده كيلره‌دونه‌رك علاوه ايديوردى : ايشته استانبوللى‌لر هپ بويله بوره‌كلرى ياموق ايبلكسه باغليدر . هپ بويله ...

كين وتهورله يانان داماررمده وحشى ، ابتدائى برقانك جولانى دويويوردم . اللرم كبدلى وباشم بركان ايچنده ، يرمدن فيرلايوب ، بكا ديشـلرينك آتشين بياضلغنى كوسترن ، سياه مخلوقه دوغرو هجوم ايتدم . فقط قارشـيمده‌كى اوقدر حيواندى واوقدر حمد ، بى‌روح‌دى كه بكا عادتا براشيا حسنى ويردى واوزانان قوللرم درين براستحقار ايله اوپوشه‌رق ، ساكن يانلرمه دوشدى .

اوكيجه ، باغچه‌نك قرانلق وتنها بريولنده ، دائره‌مه

قدر بکا رفاقت ایده‌ن کنج بر چرکسک وقعه‌یه تعلق اعتباریله خیلی مهم بعض افاداتنی دیکله‌دم . بو کنج چرکس، بنم بوشه کیده‌ن یورغمه وحرم آغاسنك دایاقدن قورتولیشنه برچوق تأسف ایتدکدن صوکره دیدی‌که :

— واللهی بك افندی ، بو آدام سرایك ایچنده هرکس ایچین بربلا ، برآفتدر . او بر تلکی قدر فتان وحیله‌کار ، برصرتلان قدر وحشی وخونخواردر . او، آرامزده دولاشدقجه هپمزك قلبی قورقو واستکراه ایله دولار . الله شرندن صاقلاسین ! ایچمزدن بریسنی ، برکره پارمغنه دولادیمی آرتق او کیمسه‌دن فلاح ونجات اومولماز. شیمدی‌ده کورویورم ، شو بیچاره قیزجغزلره مسلط اولدی. همشهری‌لرم، همجنسلرم اولدقلری ایچین دکل . — بن مملکتمی بیله طانیمام — فقط دوغروسی چوق آجیورم. هایدی دایاق نه‌ایسه، هپمز ذاتاً اونکله بویودك . دایاق نه‌ایسه...فقط کناه دکلمی‌که بو زواللی چوجوقلر محو ایدلسون ؟

صانکه یووالری قلبمده بوزدن برچوق قارنجه‌لر واردی وصانکه بونلر ، ناکهان، آیاقلرینك صوئوق ایکنه‌لریله بوتون وجودیمی استیلا ایتدیلر ؛ هیجان ایله صوردم :

— ناصل ، دیمك سویله‌دیکی دوغرو ایدی ! فقط عجبا بو مقصدینی اجرایه موفق اولورمی ، ظن ایدرسکز ؟

— نیچین اولمه‌سین ؟

— ظن ایتم که پاشا و یاخود والده‌سی بوکا راضی اولسونلر ، هیچ ظن ایتم .

کنج چرکس آجی بر خنده ایله کولدی :

— سوز آرامزده قالسین ، بك افندی ؟ دیدی . بر دفعه پاشانی هیچ حسابه قاتمیکز . اوده بك‌ جوجوق و حالا والده‌سنك امرلرینه منقاددر . مثلا ، آقشاملری سلاملقه چیقمه‌سنی بیله عفو ایده‌میه‌جکنز ! ظن ایدرمیسکز که ، بو کندی آرزوسیله‌در ! خیر ، اونك یکانه املی ، احتمال ، بوتون حیاتی حرمدن اوزاق ، بزم آره‌مزده کچیرمکدر ، بوکا مانع اولان والده‌سیدر . طبیعی سز بیلمزسکز ؟ بوندن ایکی سنه اول ، روالی جوجوق عموجه‌زاده‌لرندن برینه تعشق ایتمشدی ، عموجه‌سی قیزینی ویرمکه مهیا ایدی . ایکیسی ده یکدیکرینی دلیجه‌سنه سه‌ویورلردی . قیز کوزه‌لدی ، تربیه‌لی ایدی ، زنکیندی . ازدواجه مانع اوله‌جق هیچ برشی یوقدی . بونکله برابر ازدواج اولمدی ، بك افندی ! پاشا بر سنه قدر خسته اولدی ، یاتاقلره دوشدی ، ایکله‌دی ، ایکی

عائله آره‌سنه نفاقلر ، خصومتلر کیردی ؛ فقط ازواج اولمه‌دی . بوکا سبب‌ده پاشانك والده‌سیدر . بو قوجه سرایك بوتون اموری ایشته بو قادینك ألنده‌در وبو قوجه سرایده،بویوزلرجه کشی ایچنده یالکز بری ، بر کشی اونك اعتمادینی قازانمشدر ، اونك وکیلی ، حتی اونك همدمی ، همفکری ، اونك ندیمی اولمشدر ، بوده آغادر ؛ باش آغادر ! اونلر بری برلرینه چوق بکزه‌رلر ؛ حتی مبالغه‌سز، قادین، بوکوردیککز عربدن دها وحشیدر ، دها ظالمدر .

بونلری سویلیه‌رك دوردی واوزون اوزون اطرافنی تدقیق ایتدی . قرا کلدی . یالکز بر قاچ آدیم اوته‌ده عنبر قوقان کروی برطاقم جوجه آغاجلر اورته‌سنده حدودی قامیشلقلرده غیب اولان برحاووضده ییلدیزلرك پریشان ضیالری تیتره‌یوردی . کنج چرکس کیتدکجه بکا صوقوله‌رق غایت یاواش وعادتا آکلاشیلماز برسسله:

— بك افندی ، اون یاشمده ایدم، بورایه کلدم .

دیدی ؛ اوزمان پاشانك پدری هنوز برحیاتدی ، پاشاده آنجق اوچ درت یاشنده برچوجوقدی. اوزمانده سرایده فرمانفرما اولان بوایکی کشی ایدی : خانم افندیله ، حرم آغاسی ... اوغل ، شیمدی بو قادینه قارشی نه موقعده ایسه ، زوج‌ده او وقت ، اوکا قارشی ، عینی

موقعده، عینی وضعیتده ایدی. یعنی قادینك اسیری، اسیر حکم وهوساتی ایدی. اوده بویله کیجه‌لری سلاملغه چیقامازدی. اوده هرشیده قاریسنك امرلرینه تابعدی. مثلا، آوه صوك درجه مراقلی اولدیغی حالده بر تورلو اذن آله‌مدن آوه کیده‌مزدی: اذنده سنه‌ده آنجق برقاچ دفعه چیقاردی. کوروشه‌جکی کیمسه‌لری قاریسی انتخاب ایدر، کیروب چیقه‌جغی ساعتلری قاریسی تعیین ایلردی. سزه دها زیاده تفصیلات ویرمه‌یه‌یم؛ خلاصه قوجه پاشا، مصرك هارونی، والی، قافسله بو قادینك آلنده ناچیز، کوچوك براویونجاقدی. چوجوقدم، اطرافمده قونوشورلردی، ایشیدیردم. «آه، دیرلردی. بو قادین نره‌دن کلدی، کلدیکنده بزم پاشامزی ناصل ده کیشدیردی! اونی بو حاله صوقدی: بویله سرسم، ذالعین واحماق ایتدی!»

«سوزی اوزاتمایه‌لم. نهایت برکون بك افندی، بو قادین غایت الیم برطرزده قوجه‌سنك موت نه سبب اولدی.— بنی دها یاوشلاتدی — فی الواقع بو اینانلماز، تخیل ایدیلمز درجه‌ده وحشی بر وقعه‌در. فقط، اولدی، بك افندی: بو اولدی. باقکز ناصل: برکون مرحوم پاشانك‌دن قالقار، یکی آلنمش اوروب، صاری صاچلی، کوزجه بر جاریه‌وارمش، اونی النه‌صو دوکمه‌سی ایچین یانه چاغریر

جاریه کلیر ، صوك درجه محجوب ، عجمی برقیز ، دیز چوکه‌ر ، ألنه أبریکی آلیر ، فقط تام صویی دوکه‌جکی صیره‌ده ، هر ناصلسه صاچلرینك باغی چوزولور و بر قسمی لکنك ایچنه دوکولور ـ پاشا غایت آلچاق کوکللی ، ایی قلبلی بر آدام ـ اوجلری لکنك ایچنده کیرله‌نن بواییك صاچلره آجیر ، اونلری ألینك ترسیله طوتوب جاریه‌نك آرقه‌سنه آتار. ایشته بوقدر... بونی خانم افندی کورور ، ایرتسی کون نه اولسه بکنیرسیکز ؟ پاشا ایله ، خانم قارشی قارشی‌یه سفره‌یه اوطورورلر . قالفه‌لردن بری ألنده ، اوستی قاپالی ، بویوك ، کوموش بر صحن کتیریر ، صحنی ماصه‌نك اوسته‌قور وعادت خلافنه قپاغنی آچمه‌دن براقوب کیدر . پاشا مراق وحیرت ایچنده قالقار ، کندی الیله صحنك قاپاغنی آچار . برده نه کورور ! بك افندی ، برده‌نه کورور ! صحنك ایچنده ، اوزون ، لیپسقه صاچلی بر انسان باشی ... ایشته سبب بو اولور ؛ پاشا ایرتسی کون ، قان قوصه‌رق تسلیم روح ایدر . آرتق دوشونك برکره ، بوایکی جاریه‌نك قتلی مسئله‌سی بونك یاننده نه‌اهمیتسز قالیر .»

ناقل سکوت ایتدی. ذاتاً دائره‌نك قاپوسی او کنده ایدك . کندیسنه بکا بوتون کیجه ، صباحه قدر رفاقت ایتمه‌سنی یالواردم. «چوق سیکرلیم. کندیمدن قورقویورم.

سزه رجا ایدرم، نه‌قدر زحمت‌سه ، بنی بو گیجه یالکز براقمایکز . » دیدم . خیرخواه آدام ، او گیجه بنی یالکز براقمادی و صباحلین ارکندن وقعه‌یه دائر بکا حوادث خبر ویرمکه گلدی . لکن ، او کون ، او گیجه آنجق آقشامه دوغرو گورونه‌بیلدی . چونکه بوتون کون ، پاشا ایله بیلمم نره‌لرده اوزون بر آرابه سیرانی یاپمشدق . گیج وقت ، اونی ، بانزه‌نك قپوسی اوکنده بکا منتظر بولدم ؛ یوزینك خطوطی قارمه قاریشقدی . گوزلری یاشله دولمشدی . تکلف ایتدی و سوزلری سویلیه‌رك اوزاقلاشدی :

— قرار ویرلمش . یارین صباح، شفقله برابر جاریه‌لر نیله آتیله‌جق ...

بو خبر شخصیت معنویه‌م اوستنه شدید بر ضربه کبی ایندی . اوندن صوکره ، تکامل ایلدی . هیچ صوره‌مایکز صانکه بنلکمك الك مهم بر قسمی ، اصل بنلکم بنی ترك ایتمش و اوزاق ، مجهول بر جهتده یاتمغه گیتمشدی . بندن ، اورته‌ده بر خیال قالمشدی ، محزون بر خیال ... غیر مدرك ، واهی ، بی تاب ، گمراه و صاللی بر عالم ایچنده بر کولکه کبی تیتره‌ین بر خیال ... ایشته بو خیال ، نه‌دن صوکره ایچنده غیر معین بر سحاب آلود بر سیمای حسرت و هجرانیله پریشان ، آقشامدن گوزلرینه

قاریشه‌رق اوداسنه چیقدی . اوراده ، ظن ایدرم ، کیده‌ن بنلکندن موروث عصردیده براعتیادله برییغین جیغاره‌نك باشنه اوطوردی و اونلری آتش ودومانله تغدی ایده‌ن أسرار آلود برمخلوق کبی ایچمکه ، ایچمکه ، یچمکه باشلادی . بویله نه‌قدر ایچدی ؟ کیم بیلیر ، بر ساعت ظرفنده یکرمی می ؟ اوتوزمی ؟ قرقمی ؟ . . اونی یمکه چاغرمغه کلدیلر ، کیتمدی ؛ یمك نه‌در بیلمیوردی . اونك یالکز دومانه وآتشه احتیاجی واردی . فقط بر آن کلدی که بونالدیغنی حس ایتدی وهوا آلمق حتیاجیله دیشاری‌یه چیقدی . دیشاریده برسیاه آدامه تصادف ایتدی ، بوسیاه آدام ظلمتدن بربولوط کبی اوکا یاقلاشدی ، غایت اوزاق ومبهم برلسانله اوکا شو مألده برشیلر سویله‌دی : «سزه کلیوردم . طبیعی سرایده قوشان شایعه‌لردن سزده خبردار سکز . بونلرك هیچ برینه اینانمه‌یکز . جاریه‌لر آصلانیله آتیلمیه‌جقلر . » دیدی .

خیال ، اودقیقه‌ده بوندن برشی آکلامدی وقرانلقده ، سرسری ، یولنه دوام ایتدی . فقط بو سوزلر اونك ایچین دوشونمه‌نك برمبدأی اولمشدی ، کندی کندینه : « بنی آلداتمق ایستیور ، سفیل ! بنی آلداتمق ایستیور . » دییور ، وحشی برسسله کولویور وهرآدیمده بردوروب

آرقه‌سنده باقیوردی . ظلمتدن آدامڭ کندیسنی بر مدت
دها تعقیب ایله‌دیکنی حس ایتدی دقیقه‌لرجه کیتدکچه
تکاثف ایدن قرانلغه کومولدی . اطرافنده‌کی سکون
قولاقلرنده‌کی اوغولتونی اخلال ایتمیه‌جك قدر دریندی .

بوروزکارسز ، سرین برقیش کیجه‌سیدی ؛ باغچه‌نڭ
حاووضلرنده ، براق ومنجم بر چوق سما پارچه‌لری
تیتره‌یوردی . خیال بعضاً دوروب بو طرفه باقیور ، صوڭره
بردن ایشته کیچ قالان بر آدام تلاشیله ایاقلرینڭ آلتنده
طاشلر ، نباتلر ، طوپراقلر ، قوملر چیکنه‌یرك ، کندینی
آغاچلره چارپه‌رق یورویور ، یورویوردی . فقط بعضاً
یا بویوك برطاش دیوار ویا یوکسك مرمردن بر سد ،
بعضاً باغچه‌نڭ منتهاسنده ، آرمقلقلردن جامورلی ،
اسرار آلود ، عظیم بر یوله بکزه‌ین ساکت نیلڭ کورو-
ندیکی دمیر پرمقلقلر [illegible]
مانع اولیور و بوصورتله ، خیال عین یول اوستنده بر
چوق کره‌لر ، سرسم کیدوب کلیوردی . بو قیش
کیجه‌سی ، صانکه حیاتمڭ بر فاصله‌سیدی . او قیش ماضی
ایله ، حال ایله ، بنلکمله مناسبتی اولمیان بوم بوش بر
آن ایدی ! بوبلکده ، مؤلم ، کابوسلرله دولو سیمسیاه
بر اویقو ایدی ، بر اویقو ! اوت ، اوت . . . اویله بر
اویقو که ، اونده بن ، غیبت هولناك ، هائله انکیز بر

رؤیا ایله اویاندم . صباحه قارشی ، ظن ایدرم چوق یورولمشدم ، یاری بایغین برسدك اوستنه ییغیلدم . قارشیمده دائما آغاچلر وکولکه‌لر ، کولکه‌لر واردی . حس ایتدم ، فقط بونلر دمینکی کولکه‌لر دکلدی ، دمینکیلر سیاه ، کثیف ، هر شیئی اورته‌دن کولکه‌لردی ، شیمدیکیلر ایسه دقیقه‌دن ، دقیقه‌یه ، صولویور ، تیتره‌یوروا شیانك شکللرینه ترك موقع ایده‌رك مغلوب وپریشان قاچوب کیدییوردی . بر آز اول قرانلغك اسیری اولان باغچه شیمدی بوتون سکانیله ، متحکم ، تهدیدکار ، اویانوب ، جانلانییوردی . باشمی قالدیردم ، باقدم : قارشیمده ، بوتون بو جانلانان اشکال اورته‌سنده ، برده ، جسیم ، غولانه ، بیاض برشکل پیدا اولویور ودقیقه‌دن دقیقه‌یه ، کنیشله‌یه‌رك ، بویویه‌رك بوتون افق رؤیتمی قاپلامغه باشلایوردی . دقت ایتدم : بو ، صانکه مربع باشلی ، مربع لایحصی کوزلی ، صدف رنك بر عظیم مخلوق ایدی . باشنك اویمه‌لی تاجی ، یوزونك خشین چیقینتیلری واردی وبوش ، قورقونج بر صورتده فرسز ، نظرسز کوزلرینی مجهول بر نقطه‌یه دیکه‌رك آغیر ، آغیر صانکه بکا یاقلاشییوردی . اورکه‌رك برقاچ آدیم کری چکیلدم وبکله‌دم . دیوك تهی کوزلری بردن ، درونی ، غریب بر آتشله یانمغه‌واوراده برطاقم انسان شکللری دولاشمغه

باشلامشدی . بونلر عادتا بیاضلر کیمش ، پریشان
صاچلی برسورو قادینلردی که بونلرك اللرنده‌کی مومنلرك
شعله‌سندن دها صاری ودها رعشه‌دار کلوب برر برر
آلنلرینی بوکوزلك شفاف ، أسرار آموز حدقه‌لرینه
دایاپورلردی . دوکش ، منحنی ، نظرلرمی بو مافوقا-
لارضاله دولو منظره‌یه دیکدم . صدف رنك دیوك ،
مربع لاخصی کوزلری کیندکجه چوغالان قادین باشلریله
دولوبوردی . اوراده آغلایان ، دوشونن ، منحنی ، دها-
قلرینی کمیرن چهره‌لر واردی و هپسنك کولکه‌لری
مومنلرك ضیاسنده بویویه‌رك ، دیوله‌شه‌رك مخوف ، صاللا-
نیوردی . دوشوندم ؛ بوغول ، سرایدی ، بوکوزلر
سرایك پنجره‌لری ایدی وبوقادینلرده اسیره‌لردی ،
اسیره‌لرده بوزمانده ، پنجره‌لرده هیچ شبهه‌سز ، فوق العاده
بر شیٔ ایچین طوپلانمشلردی ! بوشیٔ ده . . . قاچمق
ایسته‌دم . فقط بردن ، بیلمم هانکی طرفدن ، برچوق
آیاق سسلری دویارق توقف ایتدم و بکله‌دم . آیاق سسلری
یاقلاشیبوردی . حیوانجه بر سوق طبیعی ایله اسکی
بر آغاجك قالین کوده‌سی آرقه‌سنه صاقلانارق یره دوشدم
وبکله‌دم . قارشیمده‌کی یولك ، اوزاق بر نقطه‌سنده ،
مبهم بر آله‌و صاللانیبور ، تیتره‌یه‌رك و آغیر آغیر او جهته
بکا دوغرو کلیبوردی ! آه اونی سیاهپوش درت کشی تعقیب

ایدییوردی . بونلردن بری اینجه وفوق العاده اوزوندی، دیکر ایکیسی بونك یاننده برر چوجق قدر قیصه وکو- چوکدی ، ألك اوکده کی، آله‌وه ألك یاقین اولان ، اوکا ألنی اوزاتان ایسه بر کولکه قدر غیر ثابت ، متحول ومتموجدی . بودرت کشینك آیاقلری یولك قوملرنده مخرش سسلر چیقارییوردی ذاتاً اکر بوسسلر اولمیه ایدی ، اونلری سحرك ایجاد ایتدیکی غریب بر طاقم کولکه وضیا اویونلری ظن ایده‌جکدم ، اوقدر صامت وسیاهدیلر . سیاهدیلر ، تاقارشیمه کلدیکلری زمانده کوردم . بری ، اوکده‌کی، ألنده آغیر وغایت بویوك بر فنه‌ر طوتان ، شیشمان بر زنجیدی . اورته‌ده ، اسیر وبند صید اولمش ، جسیم قوشلره بکزه‌ین ، مجروح‌پا ایکی قادین یورویوردی . ألك آرقه‌ده‌کی اوزون آدم ایسه اومخوف حرم آغاسیدی ؛ دیك، خشین ، کنیش آدیملرله أیلرلییور وقوللری ایکی طرفنده غریب ایکی اشکنجه آلتی کبی صاللانییوردی . تااوکمه کلدیکلری زمان دها احتیاطکار اولدم ، یوز اوستی یره اوزاندم ؛ هیجاندن أللرم آلتنده‌کی اوتلری، چیچکلری کوکله‌یوروکوزلرمك مخوف برطرزده آچیله‌رق دیم دیك اولدقلرینی حس ایدییوردم .

کچدیلر ، آرقه‌لرندن، چارپااوله‌رق ، اونلری تعقیب

ایتدم . جداً او دقیقه‌ده ، بن انساندن باشقه هر شیدم . بر تکی ، بر کیرپی ، بر قوربغه ویا بر آق کوپکی ... بر وجدده خوف مهالکله ، حیوانی بر تجسسدن باشقه بر شی قالمه‌مشدی .

ایکی سیاه آدام اورته‌سنده‌کی مجروح – یاقوتلر سوروکله‌نیرجه‌سنه یورویورلر ، آیاقلری قومطر اوستنده هیچقیرییوردی . بن ده بر قاچ دفعه اولومه یکزه‌ین بر چوق هیچقیریقلرله بوغازمه قدر کلدیککی حس ایتمشدم ، هر دفعه‌سنده باشمی اوتلر آره‌سنه صوقه‌رق دیشاریه بوم بوقلرینی ایصیره‌رق اونلری داخلده بوغمغه موفق اولدم . بو یاوه‌جه جیلی کندمده حاتم . اونلر برنده توقف ایتدیلر . بر کوچوك قاپونك اوکنه کلدیکلرینی کوردم . چیچکلی زنجی فنه‌ری یره براقدی . وجیبندن عظیم بر دمیر کومه‌سی چیقاردی ؛ بونلر آناختاردی . زنجیرینك صداسنده موسیقیلرك الك علویسی بولان وحشی بر زنجی کبی ، فنه‌رلی آدم ، اوزون بر مدت بونلری الده شاقیرداتدی . صوکره قاپونك یواشجه آچیلدیغنی واونلرك برر برر کوزدن نهان اولدقلرینی کوردم .

قوشدم ، قاپو محکم ودیوار یوکسکدی . بونك اوته‌سنده بویوك بر صویه مخصوص سسلر واردی . نیل اوراده جهنمی بر تمساح کبی تنفس ایدییوردی .

دیکله‌دم و بکله‌دم؛ شیشمان زنجینك ألنده دمیرلرك تکرار شاقیردادیقلرینی، صوکره ایکی جسمك بر ثانیه فاصله‌ایله صویه دوشوب، اوراده قیریلان عظیم بر جام صداسی چیقاردیقلرینی دویدم. أوت، أوت، ایکی جسمك... بونی کمال وضوح ایله دویدم و یومروقلرمی قاپویه ووروب یارالی بر حیوان صداسیله باغرمغه باشلادم، صوکره بر چوق قوشـدم، بر چوق... اویله ظن ایدرم. بو زمانه عائد اولان خاطراتم ذاتاً پك سیسلیدر. بناءً علیه اونلره لایق اولدقلری قدر اعتماد ایتمه‌لیدر. سزه سویله‌مشدم آ، بر آقشام اوستی ماه دورك اعدام خبری کلدیکی آندن اعتباراً دوشونن، کورن حس ایدن بنلکم، اصل بنلکم بنی ترك ایتمشدی.

اونکله آنجق بر آی صوکره، عموجه‌مك أوینده، هواسنده علاجلرك أك کسکنی قوقان براوطه‌ده‌ده، قارمه قاریشیق بر یاتاق ایچنده بولوشدق. بن صولمش، قورومش ایدم؛ او، چتین، اوزون یوللردن کلمش کبی یورغون وجریحه‌داردی. ایکیمزك قلبی‌ده بری بریمزه قارشی مشفق بر مرحمت متقابله‌ایله‌دولمشدی. او، بنم چقورلاشان کوزلریمه‌وضیایه معروض قالدقچه کمیکلرینك بوغوملری کورونن خسته أللرمه، بن اونك شفاناپذیر استقباله آجییوردق.

تموجه‌م باشقه بر دنیایه منسوب ، یابانجی بر مخلوق کبی بعید و مغلق بر لسانله بزی ، اکثریا تسلیه کلیوردی . حتی ، اونی بر کون ، بتون تموجلرك کنارینه کلوب ، نجیب کسر آلدریله ، یارالرمزی دوشلمه‌لك ایسترکن بولدق . زاوالی کوزلرله بکا باقوب دییوردی که :

— زواللی چوجق ! کندنی بیهوده یره خراب ایتدك . هیچ بو قدر . حیاتکی تهلکه‌یه قویدك ! او ، یاشایه‌جق ، او ، مسعود اوله‌جق . سن بوراده اونك ایچین اولومه نیچه‌له‌شیوردك .

حیرتله یوزینه باقدم .

— نیچین آغلامیور کبی باقیورسك . دییوردی . حالا اینانمیورمیسك . حالا اینانمیورمیسك که او قیز یاشایور ، اوقیز اولمدی ، اولمدی .

بو کوچك وعدی یالانجیله تداوی ایدملك ایسته‌ین یارامك ، بیوك و مغرور یارامك قلبمده عصیان ایتدیککی دویدم . آجی بر کولوشله :

— نیچین بکا بونلردن بحث ایدیورسکز ؟ دیدم ؛ سزه برشی صوردم می ؟

ویاتاغمن ایچنده دونوب تموجه‌مه آرقه‌می چویردم . برکت ویرسون که دوز تقاهتك حولیله بوکبی ازعاجدن قورتولمق بنم ایچین بر درجه ممکن اولدی . چونکه ،

هر کون اوکله‌دن صوکره سوقاغه چیقیور وشهرك ایچنده تاغروب شمسه قدرسر آزاد وسرسری دولاشییوردم. «بولوار»لرك کولکه‌لکلرینی تعقیب ایدرك یاواش یورویور، بعضاً درت یول آغزلرنده‌کی میدانلرده توقف ایدوب، بومیدانلری تزیین ایده‌ن باغچه‌لره کیرییوروبر قانه‌په‌یه یاصلانه‌رق اوزون اوزون فیسقیه‌لردن صولرك اوچوشنی سیرایدییوردم. هرشی‌ده ملول بریکی کوزه‌لك بولویوردم . هوا وضیا بکا مسکر برر علاج کبی نفوذ ایدییوردی .

بعضاً کندیمی دها أیی حس ایتدیکم کونلر، شهرك غلبه‌لك وکورورولتولی یرلرینه کیدییوردم. مثلا، اوز- بکیه‌دن کوپرویه اوزایان جاده‌لرك سیلنه ترك وجود ایده‌رك وصوکره کوپرونك اردخامنه قاریشه‌رق الجزیره‌یه قدر یورویور، اوراده آقشام‌تنزهلرینك آقشام اکلنجه- لرینك پر حیات آهنکنه‌قاریشییوروکوندن کونه‌قوتنك، اشتهالرینك عودتیله سرمست اولان قلبمی، آتشین بر پیاله کبی، جاده‌یی دولدوران ، یلور قاپاقلی، متحرك برر بویوك مجوهر محفظه‌سنه بکزه‌ین حرم آرابه‌لرینك، أك نادر، أك کبارقادین سیمالرینی چه‌رچه‌وه‌لین پنجره‌لری اوکنده کزدیرییوردم .

ینه بویله، برآقشام اوستی بو آرابه‌لر آره‌سنده‌دولا-

شیرکن — ناصل اولدیغنی بیلمم ، بو جهره جهره‌یی دیدکلری بر یده ،
اویله ظن ایتدم که ، بکا او عقله ، ماهدورك چهره‌سی کورندی
دوندم ، باقدم ، آرابه یوروییوردی . قوشدم ، باقدم ،
اوده کمال دقتله بکا باقیوردی . قوللری ، بر مخمل مانتونك
ایچنده ایدی ، صاچلرینك کیجه سیاه حفظ ایدن بولوطلری
آلتنده پرلانطه‌لردن ییلدیزلر دوغمشدی . ماهدور !
قابل دکل . . . ماهدور ! فقط بو عین اواسکی محزون
ورواز آشنا چهره ایدی .

آقشام حادثه‌یی کوله‌رك عموجه‌مه آکلاتدم . اوده ،
کوله‌رك بنی دیکله‌دیکدن و آرابه‌نك شکلنی ، آتلرینك رنکنی ،
سایسك ، آرابه‌جینك ، حرم آغاسنك حال وقیافتنه دائر
برچوق معلومات الدقدن صوکره ، غایت جدی ، آغیر
برسسله بکا دیدی که :

— مادامکه بو ماهدوری سن کندك تانیدك ،
اویله ایسه سویلیه‌یم : او ، آرابه‌ده کوردیکك فی الواقع
ماهدوردی . بالذات ماهدوردی . او ، شیمدی «...»
پاشانك مستفرشه‌سیدر . سنی بو قدر شدتله صارصان ،
اوایکی آی اولکی اعدام مسئله‌سی سرای حلقه‌سی طرفندن
ترتیب اولنمش عادی بر حیله ایدی . سرایلرده اسرا
وتوابعه سوق مثال اولنه‌جق حادثه‌لر اکثریا بو کبی
حیله‌لرله قاپانیر .

— فقط، عموجه، بن کندم کوردیم، کندیم ایشتدم.

— نه‌یی کوردك ؟ ونه‌یی ایشتدك ؟

— نیله آچیلان قاپودن چیقدقلرینی، بربر ثانیه فاصله ایله صویه ایکی جسمك دوشدیکنی . . .

— نیله آچیلان قاپودن چیقدیلر . فقط اوراده حاضر اولان برکوچوك کمی‌یه بینمك ایچین.. . صوده سقوط صدالری حاصل اولدی ، صویه محقق انسان آتیلمازآ . . . بو، حادثه‌یی یاقیندن کورمك ایسته‌ین متجسسلره قارشی اتخاذ اولنمش ایکنجی بر تدبیردی . ایکنجی برحیله . . . یازیق که بوتون بوتدبیرلر برشیئه یارامدی . شیمدی هرکس خبردارکه ــ نه‌ایدی اونك اسمی ؟ ــ ماهدور، ها، ماهدور یاشایور . بو خطادن مسئول‌ده اسیرجی‌در . چونکه اسیرجی جاریه‌یی بوراده صاتیه‌جقدی، ایش بویله مقرردی. فقط اولمدی. کیم بیلیر اوکا فضله پاره‌می ویرلدی ؟ نه‌یاپیلدی ؟ . . قیزطالعلی ایمش، سعادت اونی هریرده بکله‌یورمش ، شیمدیکی بولندیغی یر وقوجه‌سی . . .

— قوجه‌سیمی ؟ دیمك اوشیمدی باشقه‌سنك اوپله‌می عموجه ؟

بودوغرودن دوغرویه قلبدن کلن غیر ارادی بر سسدی که عموجه‌می خیلی کولدیردی. فقط، بو، حقیقتده

کونش برشی دکلدی. بوچوق تهلکه‌لی برشیدی.
بو انسانده اراده، عقل و تمکینی تامنه دوارینه، هیچ بر دن
بر بویولدرو زکار کبی آلوب کوتوردن، داغیتوب، پارچه‌لایان
قصرغانک، جرحک، اصل عشقک، اصل آتشک سسیدی.
سودیکمز و محروم کلدیکمزدن اولدیغمز قدرملی اولومی
دوغروسی، بزم ایچین براز تسلیدر. بونک ماتمی معزز،
مقدس و پر شعردر. بو، قلبک اوستنده بر سامحه کیدر که
زهرلی بر رائحه نشر ایدر، فقط بو رائحه طاتلی و نوشیندر:
بو چیچکده براز او، اوله‌ن قادین واردر و بو رائحه‌ده
براز او، اوله‌ن قادینک روحی واردر. آنک ایچین
سزک اوله‌ مهجور قدرملی اولومده براز وصال بولورسکز.
حس ایدرسکز که او، أوله‌ن سزده‌در، باشقه‌سنک
دکلدر و تهلکه‌سز، اندیشه‌سز، دائمی سزکدر. فقط
قادین یاشارکن.. و معشوقه‌سنک کن بو، سزی بیک دفعه
خراب ایدر، اوله بیلیرسکز که آرادیغکز شی موجو
ددر؛ غایهٔ خیالکز سزک یشادیغکز کره اوزرنده‌در،
سزک تنفس ایتدیککز هوایی تنفس ایدیور، تنفسی
آنده عینی اقلیم محاطدر! سزدن شو قدر اوزاقدر، سزه
بو قدر یاقیندر، شوراده‌در ویا اوراده‌در. بوتون بو
بیلیشلر سزی غیر اختیاری، تمادی حمله‌لرده، صوکلرده
چیرپینیشلرده سوق ایدر. هیچ بر شی یاتمه‌مق ایچین

حمله‌لر، هیچ برشیئه واصل اولمه‌مق ایچین صولتلر، چیرپینشلر . ..

بر بدبخت تصور ایدككه بر اوچورومك غورنده بوانسون وسلامته چیقمق ایچین بواوچورومی محاط اولان قیالقلرده، دیکنلکلرده کندینه برچارهٔ خلاص آراسین . مثلا، أللریله ، دیکنلره طوتونسون، کوکسی ودیزلریله قیالره استناد ایتسون ؛ براز چیقیور کبی اولورکن بردن دیکنلر سوکولسون، قیالر دوکولسون، واللر خون آلود، کوکس ودیزلر جریحه‌دار ، زواللی تکرار غوره دوشسون وبو بویله دائما تکرر ایتسون . تا که اطرافنده حتی نه اویرتیجی دیکنلردن، نه‌ده اوکسیجی قایالردن آرتق اثر قالمه‌سون. ایشته بن، بونتیجه‌یه‌واصل اولمق ایچین بویله چیرپینه‌رق، سوروکله‌نه‌رك ویارالانه‌رق آیلرجه یاشادم وایکله‌دم. کندیمدن قورقدیغم آنلر اولدی، هرکسك بندن قاچوب قورقدیغی زمانلر اولدی. چونکه، بن، هرنوع حس انسانیدن تجرد ایتمش برغریب مخلوق حالنه کیرمشدم . کوزلرم یاش ، آغزم فریاد ایله دولو ایکن أللرم اطرافمده کیلره فنالق صاچمق ایستردی. کمال سهولتله، اتحارلره، جنایتلره مهیا برآدمدم . کیجه‌لری سفیل وسرسری میخانه‌لر دولاشیور وأوه کلوب مجروح برحیوان کبی باغرییوردم . برسحر وقتی بنی اونك

افق متكاهى تصور ايتديكم بر اوك ديوارى كنارنده صيغينمش
بولنديلر : بر كيجه ياريسى بر قولبنى كوپرونك اوستندن
نيله دوغرو مهلك بر آتلايشدن قوپاردى . عموجه‌مه ،
كيجه و كوندوز بنى تعقيبدن اوصانمشدى ، روحسيله
اوده اكثريا حدودلرنى تجاوز ايدن دوغرايبيورنى .
يانمه ، بكا نصيحته كلن دكى منصرفن دقيقه بايله آخر
سنى ، آخر باشلى كيمه‌لر كيبوردى . آرتق عموجه‌مك
اوينه اوغرامامز اولمشدم . صباحدن آقشامه قدر بوتون
قپولر اوكنده بكليوردم ، مقصص آرابه‌لر آرقه‌سندن
قوشوبوردم ، ونه حزين كه اوكا هيچ ، هيچ تصادف
ايتميوردم .

يالكز ، اكثريا عمومى تيزه محلرنده اونك قوجه‌سنى
كوروردم و قارشوسنه كچر ، اوطوروردم ، آرقه‌سندن
يوروردم ، ساعتلرجه كوزلرمله اونك حركاتنى تعقيب
ايدردم ، چونكه بو ياشلى و سه‌ومشمز زكى الله بنى
متسلى ايدن ؛ صوكره ، اوكا ياقين اولمق اعتباريله بـ
از بكاده ياقين بولنمق حسنى ويردن بر آدمدى .

جداً بو حس پك غريبدر ؛ تهلكه‌سز رقيبلر ، بزم
ايچين سه‌وكيلمز قدر سه‌ويمليدرلر . بو ، قريه‌شماك
طيقنازجه و اطرافنه باقه‌رق كوزلرمك برى موازنه‌سى
غيب ايدرك قاپانان ، اسمر ، چوق اسمر ، يوروركن

قیصه و قیافتسز ، آرابه‌سنه بیندیکی وقت اوزون ، اکلی وعظمتلی کورونن براعجوبهٔ خلقتدی . ذاتاً آرابه‌سنه بیندیکی دقیقه‌دن اعتباراً اوندن نفرت ایدردم . بك افندی، بو وقعه‌دن صوکره بن زنکینلره و زنکینلکه قارشی دشمن اولدم . بو کینم حالا باقیدر ، پاره‌نك سلاح قدر مضر اولدیغنه قانعم . نه‌ایسه اصل حکایه‌یه کله‌لم . سزی ذاتاً، یوردیغمی حس ایدییورم . نه‌یاپارسیکز ، بونلر هپ اسکی جریحه‌لر !. . بوتون بونلری، سزه آکلاتیرکن ، دوغروسی کندمده، حالا قرق سنه اولکی حالت روحیه‌یی بولویورم . هرشیئ اونوتولوب کچر دیینه‌نلره اینانمییکز : بزم شیمدیکی روحمز دونکی حادثاتك محصله‌سیدر .

رفیقم بکا حکایه‌سنی بتیرمش اندیشه‌سنی ویره‌ن اوزون برسکوتدن صوکره ، دکیشمش و بوسبتون باشقه برسسله دوام ایتدی :

— شیمدی بو عادت اسکی معناسنی و اسکی شعشعه‌سنی غیب ایتدی ، او زمانلر . حتی بوندن اون بش سنه اولنه‌قدر ، مولود آیلرنده ، مصرده ، پری ماصاللرینی تجسیم ایده‌ن شهر آیینلر یاپیلیردی . «الست ذینب» ، «محمد علی» ، «حسن حسین» جامعلری کبی مبانیٔ مقدسه او کنده‌کی میدانلر ، اغنیای بلده‌نك سرایلرندن چیقاروب کتیردیکلری و اورایه

پیغدیقلری بیك تورلو نوادر اسیا ایله سحر آمیز بر
مرکز دارات اولوردی . مثلا ، هر طرفه ، صرمه
اتکلی ، رنك رنك ایپکدن چادرلر قورولور ، بو چادرلرك
یالدیز ستونلرینه بلور آویزه‌لر طاقیلیر ویرلره بوی
بوی کرانبها شالر یایلیردی . قولاقلر آهنکدن سرمست
کوزلر ضیادن بیهوش اولوردی . اکلنجه‌لر ایسه حیرتبخش
برصورتده تنوع ایدردی . بویله اقشاملر ، مصر ایچنده ،
هر صنف خلق کندینه مخصوص برکوشهٔ ذوق ونشاط
بولوردی . سائر کونلرده عثمانلی آغا قوقولری و مرغج
سینك تفاله‌لریله ، بروبکلری طبقاتدن چیقمدیکی الا
عادی عرب چارشولری ، بویله کیجه‌لرده ، تبدیل
ماهیت ایدر و انسانه مختلف لطافتلرله مالی برسیما کوستریردی .
سمرقندن سوغغه کیرلمش تیلر اوستنده صالانان رنکا
رنك کاغد فنرلردن طوتكدده دکانلرك پیکلری الوانرسه
دیزیلن ، لعل رنکلی شکرلردن بیکلرده وبوشلرك پشمل
وماثی کسودلی طونجلدن صاحبلرینه قدر هرشی بوزانی
تغییره کافی کلیردی .

ایشته بویله بر آقشام : بن ده هرکس کبی بودینی شهر
آیینلره کیتدم . اطرافی چوق آیی کوره‌میوردم ؛ کوزلرم
الک بی معنا شیلر اوستنده ازدرمندن فضله قالمیور ویوردله
یوردی . مثلا چارشولردن کچرکن لعل رنکلی شکرلردن

ببكلره چوجوقجه برحيرتله باقييوردم . بوببكلر سزك ايچين كاملاً مجهول برشيلردرظن ايدرم. حالبوكه مولود آيلرينك خصوصيتلرندن بريني تشكيل ايدەن تظاهرات آرەسنده بوببكلرك موقعى بويوكدى . بونلر ، دائما ، كوچوك باشلى، اوزونأ تكلى قادينلر تجسيم ايدەن شكردن معمول شفاف برطاقم هيكللردى، بويوكلرى، كوچوكلرى اورتانجەلرى واردى.اصل وطنلرى عرب شكرجيلرك پيكەلرى اولمقله برابر،هر طرفه كيدوب داغيله بيليرلردى. مثلا ، بعضيلرى أك محتشم چادرلره كيرەرلر ، مرمر ماصەلراوستنه چيقارلر وبوماصەلرك ففغورلريلەاوانيلرى آرەسنده ، ينه عينى اوپيكەلر اوستندەكى وضع شوخانه-لريله دولاشيرلردى. بعضيلرى ايسه أك سفيل عرب چوجو-قلرينك قوجاقلرينه آتيليرلر ، لاقيد تسليم نفس ايدەلر وبوغريب عاشقلرينك، سياه ، قورو دوداقلرينى وجود-لرينك نمناك ، طاتلى قانيـله بويايەرق ، يواش يواش ، زرەزرە بيتمەدن محظوظ اولورلردى. بوببكلر اوقدرماجرا پرستدرلر.ظن ايديلير كەمولود آيلرى،يالكز، بوشكردن ببكلرك بايرامىدر وياخود اونلر بودينى بايرامى ايجاب ايتديرەن برطاقم لعلين معبودەلردر .

اوكيجه بويله دوشـونويور وهپ اونلرله مشغول اولويوردم . اوقـدركه برمدت ايچين ، اونى . آرتق

دوشوندیکمی حس ایتدم، اطرافدن کچه‌ن بلورقپولی آرابه‌لرك بنی لاقید براقیشلری حیرتمی موجب اولدی وهمان، وظیفه‌سنی اونوتمش بر آدم تلاشیله، اونك بولونه‌جغی تخمین ایتدیکم یره، «حسن حسین» میدانینه دوغرو ایلرله‌مکه باشلادم. اوراده فوق العاده بر قالابالق واردی. منبرك بوتون آرابه‌لری هپ اورایه طوپلانمش کبیدی وهر طرفدن کلن انسان جریانلری بوراده طوب تکاثف ایدیوردی. میدانك اورته‌سنه دوغرو یورومك بنم ایچین ممکن اولمادی. چونکه یا خلقك ایچنده بوغولمق ویا آرابه‌لر آلتنده ازیلمك احتمالی واردی. صوردم، دیدم که:

— بو قالابالغی ایجاب ایدن سبب نه‌در؟

— بیلمیورمیسك؟ دیدیلر؛ اویله ایسه بورایه نیچین کلدك؟ ایلرله، ایلرله! شیمدی کوره‌جکسك شیخ سکا حیرتلرك الك بویوککنی القا ایده‌جك. (بو دالغه لانان عظیم بر انسان ییغنی آرقه‌سنده، مشعله‌لر ضیاسنده، عشق، بیاض تپه‌سی کورونن بر چادری اشارتله) بونی کورویور-میسك؟ بو شیخ (..) نك چادریدر. ایشته هر شی اونك اوکنده اوله‌جق. شیمدی اورادن بیاض صاقاللی بر ذات چیقه‌جق، قاپونك اوکنده بکله‌ین بیاض بر آته بینه‌جك، «سرکش، خشین بر آت» و بو آتله کذرکاهنه صیره ایله یوز اوستی یاتمش بر چوق انسان

وجودلری اوزرندن کچه‌جك وبو انسان وجودلرینه هیچ برضرر ایراث ایتمیه‌جك ! بر معجزه ، آکلایورمیسك ؟ برمعجزه . . .

شیخك چادرینه یاقلاشمق ایچین برچوق اوغراشدم. نهایت عظیم زحمتلر مقابلنده ، جامع قاپوسی اوکنده‌کی بر طاش اوستنده کندیمه بوله‌بیلدیکم دار برموقعدن کوج حال ایله تماشایه اشتراك ایتمکه موفق اولدم . شیخك چادری اوکندن اوزون بر مسافه‌یه قدر صیره ایله مشعله‌لر دیزلمشدی،بومشعله‌لرك وحشی برضیا ایله تنویر ایتدیکی یول اوستنده اولمشلری تقلید ایده‌ن، برچوق انسانلرك ، بی‌حرکت ، یوزی قیون یاتدیغی کورولویوردی . چادرك ماوی ایپك پرده‌لی قاپوسی اوکنده ، آغیر صیرمه ایشله‌مه‌لی ، صیرمه صاچاقلی أکه‌لریله ، مغرور باشلی یوکسك بربیاض آت قیملدایور، أشینیور وچیبلاق آیاقلی ینپه‌زار کوملکلی بر سایسك طوتدیغی کوموش کمنی کمیره‌رك ، اطرافنده حیرتلر ، تقدیرلرله قایناشان خلقه باشنی سیلکیوردی . یانمده بر سس بکا دیدی‌که :

— بوقدر خشین کوردیکك بوآت شیمدی باق ، شیخك آلتنده نه‌قدر ساکن ومطیع اوله‌جق !

عمومك حیرت وتجسسی بی ده استیلا ایتمکه

باشلامشدی . بکلری واونی بولمق احتیاجنی اونوتمشدم .
متوکل ومستریح یاتان آدملره باقیوردم ، آشینه‌نی ، کوکردن
حیوانه باقیوردم ، دائما قیمیلدانان ایپک پرده‌یه باقیوردم
وتهالکه بکله‌یوردم .

تمام بو صیره‌ده ایدی ، بر آرابه اوکنده‌کی خلقی
ایته‌رک یاواش یاواش کلدی ده اوستنده بولندیغم طاشک
یاننده توقف ایتدی . سایسی ، آغاسی ، جاملرینک
آرقه‌سنده‌کی زنک والماس اوینادیله بر حرم آرابه‌سی ..
راحتی بوزولان خلق ، اوکنده ، خموردانیوردی .
سایسله قاوغا ایده‌نلر اولدی ، حرم آغاسنک انجه سسی
اطرافه بر قاچ کفر صاووردی ، آرابه‌جی حدیدلی آلله
قمچیسی بر قاچ دفعه باشلر اوستنده کزدیردی و آرابه
نهایت‌سز محیطده ، مستحکم بر طوروله ، راحت و یالکز
قالدی .

ایچنده کیملر ونه‌لر واردی ، فرق ایده‌میوردم .
لکن بر قاچ زماندر ، بو آرابه‌لره دائر بنده حاصل اولان
بر اعتیاد حسیله بونی ده تدقیقه قویولدم . ایلك کوردیکم
تی قرتی قرتی‌یه اوطورمش ، یاندن ایکی مبهم قدین
شکلی اولدی . میدانی آیدینلاتان مشعله‌لرك ضیاسی اوزانی ده
کافی درجه تنویر ایتمکه برابر ، کوشه‌لرده چکیلمش
وباشلرینی مخالف جهته چه‌ویرمش بو ایکی قدینك وضعیتی ،

اونلری ایسته‌دیکم کبی تمیزه مانع اولویوردی . مع مافیه ، بیلمم نه‌دن ، تجسسم‌ده کیتدکجه آرتیوردی . اوقدر که بر آز صوکره وقوع بوله‌جق معجزه‌یی کورمکدن کاملاً فراغت ایده‌رك ، طاشك اوزرنده‌کی موقعمی ترك وفدا ایتدم . ویاواش یاواش آرابه‌یه یاقلاشدم . آکسزین اوراده کوردیکم شی ، بك افندی ، بنم ایچون بوتون معجزه‌لرك فوقنده باش دوندیریجی بر معجزه اولدی .

آرابه‌نك ایچنده‌کی ایکی قادینك بریسی ماهدوردی . اینانمیورسکز دکلمی ؟ بن‌ده سزك کبی بوکا احتمال ویره‌مه‌مشدم . فقط بوحقیقاً وبالذات ماهدوردی . او آنده بردن هرشیله علاقه‌م کسیلمشدی . اطرافده، اهالی آرتق بنم ایچون موجود دکلدی . بوم بوش ونورانور بر ساحه اورته‌سنده بن ویالکز ماهدور واردق .

حالا ، خاطرلادقجه بنی متحیر براقان بربویوك جسارتله آرابه‌نك جامنه باشمی دایایوب ایچری‌یه باقدم : او ، آرتق کاملاً ناقابل وصول بر محتشم خانم افندی اولمشدی . آرابه‌نك قدیفه‌لری اوستنده اك قیمدار طاشلردن یاپیلمش ، کوز قماشدیریجی بر «بیبلو» کبی حیرت انکیز وانسانه خیالی ظنی ویره‌جك قدر سوسلوایدی . اوقدرکه ، بر ثانیه ایچین ، بویله بر ثروت واحتشام اوکنده بولنمق ذلتیله باشمك یاندیغنی حس ایده‌رك هرشیئه رغماً اورادن

اوزاقلاشوب ، قاچمق ایسته‌دم . بر چوق محاکمه‌لر ، بربرینی ولی ایده‌رك ، فکرمدن برر ییلدیرم سرعتیله کچیورلردی . « آرتق بنی طانیمیه‌جق ، دییوردم ؛ طانیه‌جق اولسه‌بیله بکا قارشی بیکانه قالمغه مجبور اوله‌جق . چونکه بن خلقك ایچنده ، اونك ایچین ، بو ساعتده ، بو تیاترونك داخلنده معناسز برفردم ، اوایسه آرابه‌سنك بلورلری ، قدیفه‌لری ایچنده بوتون خلقك فوقنده بر خارقهٔ حسن و احتشامدر . بن اوکا یاقلاشه‌مم ، او بکا باقه‌مز . هرشی ماضی اولدی ، هرشی ... » ، « احتمال اونك روحنده آرتـق کامـلاً دکیشـمشـدر ، دییوردم ؛ بوتون بو پارلاقلقلر ، ایکی آیلق بو عمر احتمال روحنك رنکنی صولدیرمش ، تغییر ایتمشدر . أوت ، بن ، اونك ایچون ، آرتق بریاباجیدن باشقه برشی اوله‌مام . » بونلری دوشونه‌رك ینه عینی نزاکت و صعوبتله اوکا باقیوردم . غالبا تمام بو صیره‌ده شیخ حاجی یحیی حضور و آتینه بینیوردی . چونکه اطرافده هرکسك وضعیتی دکیشدیرمکه و خلقك سسسزجه چالقالانمغه باشلادیغنی حس ایدییوردم . هرکس کبی اوده آرابه‌سنك ایچنده قیمیلداندی ، الیله جامی سیلدی ، باشی صاغه صوله چویردی وبو اثناده ایدی که آلنی آرابه‌سنك جامنه دایامش اولان آدمی کوردی . ایلك حرکتی ، آشکار بر اثر

خوف وتلاش اولدی ؛ اوقدر آشکارکه بن بیله ، بو غریب حالله اونی قورقوتدیغمی حس ایده‌رك یاواشجه برقاچ آدیم کری چکیلدم و بو حرکتمدن اوقدر نادم اولدم که قوشه‌رق و تملق ایته‌رك همان قاچمق ایسته‌دم . فقط بو صیره‌ده آرابه‌نك ایچنده ایکنجی بر معجزه اولدی ، اوبردن تبدیل‌طور ایتدی ، ساکن ودالغین بر مدت کوزلرینی اوزرمده کزدیردی ، صوکره ، ینه کوزلرینی بندن آییرمیه‌رق ، اکیلدی ، اوکنده اوطوران قادینه برشیلر سویله‌دی وألیله بنی ارائه ایتدی .

بولندیغم نقطه‌ده ، اوزون بر ثانیه صاللانیور ، دونیور ، اوچیور ویوارلانوب یره دوشیور کبی اولدم . صوکره رؤیائی بررؤیت ایچنده کوردم که او ، یاواشجه پنجره‌نك جامنی ایندیرییور وبکا « یاقلاش » ، « کل » اشارتی یاپییور ... بن بولندیغم یرده حرکته قادراوله‌میه‌رق طوکمش کبی لال وابکم دورویور وآلیق آلیق اطرافمه باقییوردم : شیمدی بوتون باشلر آتشین تکبیر وذکر صدالری آره‌سنده بیاض آتی اوستنده یاواش ، یاواش ایلرلیه‌ن بیاض صاقاللی آدامه متوجهدی . بو دقیقه‌ده اوقوجه‌میدانی دولدیران یوزلرجه انسان ، احتمال بو منظره‌دن باشقه برشی کورمیور ، بو ذکر صدالرندن باشقه برشی ایشتمیور وچیاغین ، بیهوش برانتظار ایچنده ، اوله‌جق

معجزه‌یی تصوردن باشقه برشی یاپمیوردی . بونی حس ایدییور و بیلیوردم که بنی آرابه‌یه یاقلاشمقدن منع ایدن اطرافمده‌کی خلق دکلدر . چوقدن و ضعفلرینی اونوتوب هیجان و تجسس عمومی‌یه قاریشان سایس ، آرابه‌جی ، حرم آغاسی دکلدر . فقط سبب نه ایدی ؟ بیلمیورم ، بن حالا یرمده حرکتسز ، مسحور طوریوردم . نهایت بنم بر آز جسارت ، بر آز حیات و حرکت بولوب ، بر قاچ آدیم آتدرق ، آرابه‌یه یاقلاشمه‌م ایچین ، اونک چوق بر صورتده اسمله بنی چاغرمه‌سی لازم کلدی . وجودمه آتشده یاقلمش و کوکلمده بر شعله تماس ایتمش کبی حس ایدرک ، رعشه‌نااک ، اوکا تقرب ایتدم ؛ فقط کوزلرم برشی کورمیوردی و اللرم بر یکسز ، تیترک پنجره‌نک کنارینی طوتیوردی . دیلم آغزمک ایچنده ، آغرلاشه‌رق ، بویوردیکن ، اوکا سویلنه‌جک کلمه‌لرک .. بر ر کری‌یه کیتدکلرینی ، غیب اولدقلرینی دویوردم .

سنک پک ای خاطرلادیغم ، او کوچوک ، پارلاق و صمیمی آهنکیله بنی حرارتله عفو ایده‌جک سکوتی اخلال ایتمک لطفنده بولونان سنک اولدی . بو اثناده دیدی که:

— دمین آرابه‌نک ایچنه اوقدر دقتله باقدیغکزی کورمه‌ینجه ، بنی طانیمدیغکزه حکم ایده‌جکدم ؛ نه قدر دالغندیکز افندم !

كه‌كه‌ليه‌رك :

— دالغين دكل ، بالعكس ٠٠٠ فقط ، دمين سزى قورقوتمش اولمه‌مه اوقدر ندامت ايتدم‌كه ٠٠٠ ديدم ٠

كولدى وديدى‌كه :

— اوت ، صحيح ، بنى قورقوتديكز ٠ كيم بيلير نه ظن ايتدم ٠ سز اولديغكزى بيلسه‌ايدم ٠٠٠

وينه صوصدق ٠ ديكر قادين غايت نافذ نظرلرله نى تدقيق ايدييوردى ٠ بن بو نظرلردن قورتولمق ايچين ، أللرم حالا پنجره‌نك كنارنده ، باشمى أكوب آرابه‌نك باصه‌مغنه باقييوردم ٠

ينه او سويله‌دى :

— ئه‌ى ، ناصل ، بك افندى ؟ بنم حالا صاغ اولوشمه وبويكى طرز حياتمه شاشه‌ديكزمى ؟

باشمى قالديروب ، صانكه اونى ايلك دفعه كورو-يورميشم ، صانكه بويكى طرز حياتك آثارنى اونك اوزرنده اييجه تدقيق ايتمك ايسته‌يورميشم كبى ، حقيقتده سويليه‌جك بر كلمه بوله‌ميه‌رق كوزلرمى بر مدت اوكا ديكدم ٠ وجودينك أك مبهم سرائر شكليه‌سنى افشا ايده‌جك قدر دار ، ياقه‌لرى ومهمل‌يكلرى ايرى اينجولرله ايشله‌نمش ، بياض آطلاسدن بر فراجه كيمشدى ٠ يالكز ، اينجه

بر تول یاشماغك كنارینه اورتولن نیم عریان كوكسنده ، اینجه بر آلتون زنجیره اصلمش ، یاقوت طاشلی بر مدالیونك لعلین پارلتیلری واردی . كوزلرینك حیوان لمعه‌لری ، نیم ظلمتده ، بو كوزل قدین قولاقلرینی كمیرن ایكی غریب شباهه بكزه‌دیوردی . حضوریتك سنانی بولوطی آلتنده‌كی صاچلری ایسه ، سراپا بر شعاع بر مجسمه مجوهرات اولمشدی . ایشیدیله‌جك قدر آلچاق ، پریشان بر سسله دیدم كه :

— حقیقةً سز الهی‌سكز بر معجزه‌سكز . سزده بر معجزه‌سكز . أطرافكزده كیلرده‌ده معجزه‌لر یاشاتیورسكز . اینانیرمیسكز ؟ حالا او زماندن بری كلدیكمی طوپلایه‌مدم .

كوزلرنده غریب پارلتیلرله :

— نه تحف ، دیدی . دیمك باشمدن كچن شیلره سز بر سیرجی كبی بیكانه قالدیكز ؟ دیمك اوللرینی اشغال ایتدی ، دیمكبی دوشوندكز ؟ تشكر ایدرم .

او دقیقه‌ده ، چیلغین ، آرابه‌نك اینجه آتیلوب بوزان اوسنی دوسه‌رك ، سیوه سنده بوینك آهه‌ولرله آهنكی دربولان بر سسله اوكا بوصونلبش آتی آیلق حیات محنت و وحشتك اوزون ، زهرآلود بر تاریخچه‌سنی یاپمق ایستدم ، و صوكره بردن بونك نه قدر غیر قابل اولدیغنی حس ایدرك

ه

امیدسز ، باشمی صاللایوب ، سادەجە :

— بیلسەکز ، آە بیلسەکز . . دیدم . وناچار سکوت ایتدم . دل آشنا قادینلرە خاص برسحر انتقال ایلە ، یوزی بردن هرشیئی آکلامش اولمقدن متولد جلی برمعنای سرور ایچندە،یوزوکلرلە آغرلاشان ألنی ، پنجرەنك کنارینی طوتان أللرم اوزرینە براقدی.

— اوخ ، نە أیی ! دیمك آلدانمامشم . — دیدی وحضورقلبەدال کنیش برکوکس کچیرەرك علاوە ایتدی ، ـ سزدە اینانیرمیسکز بیلمم ؟ والهی بك افندی الك فلاکتلی ، الك ناچار ، ألك امیدسز کونلرمدە ، آنجق سزی دوشونەرك برآز یاشامغە قوت بولویوردم . کندی کندیمە دییوردم کە بنم ایچین دائما منحوس وتنها برچول اولان بوممـلکتدە بریسی واردی وبلکە حالا بریسی وارکە بـکا هروقت ألنی اوزاتمغە مهیادر وهر نەزمان سوقاغە چیقسەم ، بونی دوشونەرك ، کیتدیکم یرلردە کوزلرم سزی آرار ایدی . نەیالان سویلەیەیم . — یانندەکنی اشارتلە — ایشتە ایستەر ایسەکز ، بوسویلەسین ! اویلە دکلمی فلکپر ؟ — واونك تصدیق وتأکیدی اوزرینەـ کندیسنەدائماسزدن بحث ایدردم.چونکە اونکلە ایکیمزدە عینی دردك مصابیز افندم . — شوخ،معنیداربر تبسملەکولەرك ـ یالکز،بنمکی بردرجەفرق ایلە...ایکیمزدە

بو مملکتدن و اطرافنده کیلردن متنفرز . هرکون حیاتمز اوزون بر دردلنمه‌دن عبارتدر . آه ، آزها اونوتیوردم . عشق نیازی هیچ صورمه‌دیکمز ، اونه اولدی ، بیلیور میسکز افندم : — و عظیم بر حادثه‌دن خبر ویریورمش کبی سسنده رعشه‌لرله — اونی تکرار استانبوله کوتوردیلر . قیزجغزك ینه طالعی وارمش ، حدآنه سعادت دکلمی افندم ؟

بن ، بوتون بونلری دیکله‌رکن ، هرسوزنده تکرار اونی بولمق لذتنی حس ایدیبور ، و تصوّر آننك محتشم ، آغیریوکی آلتنده اونك حالا ، بویله تازه و حفیف بر روحله ، بویله یابانی منکشه‌لر قدر ساده و عقیف کوزلرله یاشامق امکاننی بولیشنه حیران قالیوردم . کمال سرورله کندی کندیمه دییوردم که : « اوح ، یاربی شکر . دیمك آلتونلر والماسلر اونك قلبنی دکیشدیرمه‌مش . دیمك او ، هرشیئه رغماً ، حالا صولوق یلدیرمه‌لی اسکی ماهدوردر ! و استانبوله عودت ایتمك اونك ایچین ، حالا سعادتلرك الك بویوکیدر .

آنی برفوران عزم ایله اوکا دیدم که :

— ماده‌مکه ، هرشی حالا بیتمه‌مشدر ، سزی بوسعادته واصل اولمقدن کیم منع ایدیبور ؟ امر ایدك بکا ، بن هرشیئه ، هرشیئه حاضرم ...

بونلری سویله‌رکن سسمدن قورقمشـدم . فقط

ماهدور ، بوسوزلری متعاقب حدود طبیعی‌ینی آشان بر غلیان نشــاط ایله ، صانکه او آنده آتلایوب آرابه‌دن چیقمق ایسته‌یورمش کبی ، بلنه قدر دیشاری‌یه صارقدی وهیجاندن بوغولان برسسله :

— صحیحمی؟ سویله‌یورسکز،بك افندی، صحیحمی؟ دیدی . رنکارنك قویلجیملر صاچان کوزلرینی نافذ، ثاقب وپراستفهام کوزلریمه دیکمشدی ، هرطرفنی غریب پارلتیلر استیلا ایتمشدی . فراجه‌سنك اینجولری ، آلنك یوزوکلری ، کوکسنك مدالیونی صاچلرینك ایکنه‌لری اورته‌سنده، کوزلرینك زمردی ، دوداقلرینك یاقوتی، دیشلرینك صدفیله‌یوزی‌ده بربیوك مجوهر کبی پارلایوردی وبو ملتمع ، مطرا موجودیتك اُك اوفاق برحرکتندن حاصل اولان موجهٔ هوا ، بکا اسـمی مجهول بر طاقم نادیده چیچکلر قوقوسی سرپیوردی .

صایقلامه درجه‌سنه چیقان بروجد واستغراق ایچنده، صاللانه‌رق سوزمی تکرار ایتدم :

— هرشیئه حاضرم ، هرشیئه ! دیدم . اولوملره قدر هرشیئه . تك سز ایسته‌یك؛ بکا اعتماد ایدیکز ...

برمدت دها عینی وضعیتده قالدی . متفکر ، درین وثابت نظریله برمدت دها بنی تدقیق ایتدی . صوکره بردن بره دیدی‌که :

— بك افندی ! بکا آدرسکزی ویریکز . سزی صوك قرارمدن خبردار ایده‌رم .

آدرسمی ویردیکدن صوکره برآز دها آرابه‌نك یاننده قالدم . فقط اونك برآسارتی اوزرینه یاواشجه اوزاقلاشه‌رق خانه‌سنه قدر یورودم . طی ایتدیکم سوقاق معجزه‌سی‌ده تمام اولمشدی . چونکه آرتق نه کیمسه‌لری ایشیدیلیور وکتلهٔ ناس چوزولوب داغیلیوردی . بن ، ایکی‌ده بردونوب آرابه‌یه باقیوردم . او قسمتی وضعیتی دکیشدیرمش . کیتدکجه دها دوزلیور وصاپیر . اوکنده یول آچیغه چالیشیوردی .

ایچمده ، هرکسه ، سعادتمی باغیرمق احتیاجی ، راطب وسیاه زندانلردن ، ناکهان کونشه وحرارته چیقمش برآدم سرخوشلغی واردی . صانکه ماهدور بوتون پارلاقلقلرینه روحمده دوکلمشدی . حالا وقایعی اوآقشامکی قدر درین برمحبتله سودیکمی هیچ خاطرلا- میورم . قوللرم خلقی درآغوش اتمك ایسته‌یوردی هراوکمه‌جیقانه مکالمه‌لر ایدیورم ، طاقیدیغم کیسه‌لره شاقه‌لاشیوردم . بك چکدی آماده ، چالغیلرده بوسه‌لر کوندره‌رك واوزوزن ، آهنکی بوزوق برطاقم شرقیلر میرلدانه‌رق أویمه عودت ایتدم .

بو وقعه اوزرندن برهفته کچمشدی . اوزمن هنوز

برخبر آلهمشدم. بنده ینه مراقلر و اندیشه‌لر باشلایوردی. نهایت بر کون ـ هیچ اونوتمام ـ ایلولك آینك بشنده، صالی کونی، اوندن بکا شوطرزده بر تذکره کلدی:
«هرشیئی یولنه قویدم. جمعه کونی اوکله‌ترەنك حرکتندن یارم ساعت اول موقفده بکله‌ییکز. اوکون صباحلین احبابلرمدن برینی زیارت بهانه‌سیله أودن چیقارق قسماً پارەیله، قسماً محتمله کندیسنی بوایشده آلت اتخاذ ایتدیکم برخانمك أوینه کیده‌جکم واوراده چوق وقت کچرمك فکرنده اولدیغمی سویلیه‌رك، آقشامه دوغرو کلسین امریله، آرابه‌می صاواجغم. آرتق اوته‌سنی کوروشدیکم زمان اکلاتیرم. آنجق شونی خبر ویره‌یم که موقفده آرایه‌جغکز کیمسه عرب قیافتنده، سیاه هبارالی وسیاه بورغولو برقادین اوله‌جق وبوقادین یاننده ایکی بوخچه ایله تك آتلی اسکی برکرا آرابه‌سندن اینه‌جکدر.»

وحاشیه اوله‌رق تذکره‌یه علاوه ایتمشدی:

«هرشیئی نه‌قدر منتظماً دوشوندیکمی اثبات ایچین، سزه شونی‌ده سویله‌یه‌یم که ترەنك اسکندریه‌یه وصولی برساعت متعاقب فرانسز باندیرالی بر واپور استانبوله دوغرو حرکت ایده‌جك.»

اوکون فوق‌العاده صیجاق برکوندی. وقت موعوددن

بر ساعت اول غارده حاضر اولدم و كمى بو جبرك تا او كنده توقف ايتديكلرى بر قهوه خانه چارداغى آلتنده اوطوروب ايكى بوغچه‌لى ، سياه پوشلى عرب قادينى كتيره جك اولان تك آتلى كرا آرابه‌سنى بكله‌مكه باشلادم. اونك ، مطنطن آرابه‌سنده ، سوسلريله كله‌سنى ايستيوردم . اوستنده‌كى چارداغك قورى ياپراقلرى آره‌سندن صيزان ونشان صيجاغيله ايصينان باشمده بر آز حولیا ويرآز تلاش واردى . صيق ، صيق ساعتمه باقيوردم واكى‌ده بر آياغه والقوب ، غلبه‌لكك اوستندن ، حادديه منتهى يول آغزلرنى تدقيق ايديوردم وهر كلن تك آتلى آرابه‌ده اونى وارض ايدرك ، بر آلى چقطعه كوتوروب دیكريله ديوار كنارلرنده اويوقلايان حماللره مبهم ، بى لزوم اشارتلر ياپيوردم . بر قاچ دفعه غاره كيروب ، صالونلرى ، كوشه وبوجاقلرى دولاشدم . اونه كنه بر يكه‌يه تردنك وقت حركتنى صورديوردم : «تام اوقتمى ؟ برقاچ دقيقه اولمى ؟ برقاچ دقيقه صوكرمى ؟ كيشه آچيلديمى ؟ آچيلمدىمى ؟ نه وقت آچيله‌جق ؟ نه‌دن آچيلمه‌دى ؟» آرتق هر طرفدن بارده ، عبوس جوابلر آلمغه باشلامشدم. حتى بريسى اوقدر سكرلندى كه بنى قوليمدن طوتوب قهوه‌نك چارداغى آلتنه كوتوردى وديدى كه :

— افندى ، رجا ايدرم بو قدر تلاشه لزوم يوق. وقت

کلیر کلمز بن سزه خبر ویریرم ، حتی ایجاب ایدرسه ، بیلتکزی آلیر ، اشیا کزی ده واغونه یرلشدیریرم .

بن، ینه یرنده دورامایان یاراماز برچوجوق کبیدم . هرکسی راحتسز ایدییوردم ، فقط هرکسك اویوشقلغی لاقیدیسی ، سکینتی ده بنی راحتسز ایدییوردی .

چونکه آرتق دقیقه‌لرك صایلدیغی زمان کلمشدی ، اون دقیقه قالمشدی ، بیلتلری آلمش ، هرشیئی حاضر-لامشدم . او ، حالا یوقدی. برآن کلدی که آلمده ساعت، کونشده ، جاده‌نك اورته‌سنده، آرابه‌لر آره‌سنده غریب، غریب دولاشمغه باشلادم وسرسملکمی دها ایلری‌یه کوتوروب ، آرابه‌جینك برینه یولده ، ایکی بوغچه‌لی ، سیاه جارلی برقادین طاشیان تك آتلی اسکی برکرا آرابه‌سنه تصادف ایدوب ایتمدیکنی صوردم . ترله صیر صیقلام ، یوزم لعل رنکنده تکرار غاره دوندم . یولجیلر بیلتلرینی آلارق برر برر کچوب کیدییورلردی . واغونده مناسب بر یر بولونامازسه اونك نه‌قدر صیقیله‌جغنی دوشونویوردم .

لوقوموتیف برنجی حرکت اشارتنی ویرمشدی . بن تکرار جاده‌یه قوشویور، کونشك آلتنده قاوورولارق، تکرار آرابه‌لر آره‌سنده دولاشیور وآرتق هرکسه ، صورویوردم :

— ایکی بوغچه‌لی ، سیاهلی قادینی . . تك آتلی اسكی بر كرا آرابه‌سی كوردوكزمی !

« سیاهلی بر قادین ! تك آتلی بر كرا آرابه‌سی . » خایر . حتی اونی هیچ بر کیمسه كورمه‌مشدی . بعضیلری مقام استهزاده : « كوردك ، دییورلردی ، سیاهلی قادین چوق . وهر یولجینك یاننده بوغچه‌سی واردر . »

ترن حركت ایتمك اوزره ایدی . مأموردودوكنی چالدی بایراغنی صالladی . بن أملده چانطه‌لر ، آجیقلی وكولنج بر حالده ، جاده‌دن غارك عزیمت قپوسنه ، اورادن تكرار جاده‌یه قوشویوردم . فقط بوتون بونلر اونك كلمه‌سنه یاردم ایتمه‌دی . ترن كیتدی وبن یورغون ، خراب ، ترله صیر صیقلام ، كوزلرمدن قپ قیرمزی ، حیرت ، تجسس واستهزا ایله اطرافمی احاطه ایدن بر خلق اوزرینه‌ده بوتون بونلر . ایچمده قوپان چاره‌سزلكمه بالكز ده‌یم .

وبوندن صوكره ماهدوری آرتق هیچ كورمدم . نه اولدی ؟ نه‌دن كلمه‌دی ؟ وازمی كچدی ؟ مانعه‌لرمی ظهور ایتدی ؟ یوقسه قاچاركن طوتولدی‌ده بو سفر آرتق حقیقتاً او مدهش تصادفلر بر یه‌می جزئلدی ! اولدیمی ؟ ساتمی ؟ بیلمیورم . یالكز ، عموم جهتله برلكده ایتدیكمز تحقیقات نتیجه‌سنده شونی آكلادق كه ماهدور آرتق زوجنك أوینده‌ده یوقدر . . . »

باصفين

باصقین

ـ قرده‌شم رفیق خالده ـ

مغنیسا تحریرات باش کاتبی حلمی افندی هوانك شدت برودتنه رغماً ، بوکونده اعتیادینی بوزمادی . ساعت اونبرده ، حکومت قوناغندن چیقار چیقماز ، قوافلری ، بویوك چشمه‌یی ، سمرجیلر ایچنی ممکن اولدیغی قدر سریع خطوه‌لرله کچه‌رك ، هراقشام اوستی ، کندیسنی استاسیونه ایصال ایدن جاده‌یی تعقیبه باشلادی .

سماده بربوزلو جام دونوقلغی واردی . . هوا وحشی ، عنیف برکدی پنچه‌سی کبی یوزك جلدینی طیرمالیور ، وجاده‌نك عریان داللی اغاجلرنده ، اجی برملال شتائی تیتره‌یوردی .

کنج آدام ممکن مرتبه آزاوشوملك فکریله آدیملرینی صیقلاشدیردی . پالطوسنك یاقه‌سنی تا قولاقلرینه قدر چکه‌رك ، باستونی قولتوغنك التنده ، اللری جبلرنده بوزولمش ، یورودی ... کندی کندینه :

ـ شبهه‌سز بو بر قار هواسی ... دییوردی .

فی الواقع تافرسیده ، اوواطرفندن ، منمن بوغازینك اوستندن شهرك سماسنه دوغرو اوزانوب ، یایلان مهیب و کثیف برسوردو بولوط کتله‌لری اونك بوحسنی تأیید ایدییوردی . ذاتاً بوتون کیجه ، صباحه قدر ، داغلرك تپه‌لرینه بر خیلی قار یاغمشدی وشیدی بوداغلر تا اوزاقلردن ، بیاض ودومانلی بشلریله اوده ، ایمکلرینه قدر ایشله‌ین صوغوق وآجی برسلام برودت یوللایورلردی .

حلمی افندی : پیس مملکت ، پیس هوا ! دیه سویلنه‌یوردی .

بلدیه باغچه‌سنی گچوب ، رژی دائره‌سنك اوکنه کلدیکی زمان صوغوغك سدنی اونی اوقدر قیرقوتدی که دها زیاده ایلرلمکده مترددد قالدی . قارشیکی عرصه‌ده ، اطرافه براز حیات وشطارت صاچان یایغارلرله برکومه زوم جوجی طوپ اوینایوردی . بعضی اوکارك پنجره‌لرنده ، جاملرك آرقه‌سنده ، برال ایشنه اکیلمش ، بر طاقم ساکت قادین باشلری کورونیوردی . اوده ، بو ساعتده بوکسکین وبی آمان قیشدن اوزاق ، اوینده‌کی مانغال باشنك صیجاق وسکونتجش یازینی دوشندی . فقط آیاقلرینك ایکی سنه‌دن بری اعتیادینه غالب کلمك ممکن اوله‌مدی وغیر اختیاری آشاغی‌یه دوغرو ایلرومکه باشلادی . ایکی سنه‌در ، تمام

ایکی سنه‌در ، بو مملکته کلدیکی کوندنبری اونك الك بویوك ذوقی ، اکلنجه‌سی ، بویله هر اقشام اوستی قلمندن چیقار چیقماز بر کره استاسیون یولنی بویلامق ، اوراده اقشام تره‌نك ورودینه انتظاراً یورغا کی‌نك غازینوسنده برقاچ ماستیقه ایچمك وتره‌نك حرکتندن صوکره روم محلّه‌لرندن دولاشه‌رق اوینه ممکن اولدیغی قدر کج عودت ایتمکدن عبارت قالمشدی . تره‌ن اوکا ، ازمیرك حیات دغده‌کارندن بر نفحهٔ شطارت کتیرر ، یورغا کینك ماستیقه‌لری بوتون کون اونك قلبنی دیدیکله‌ین یأس وملال قوردلرینی اولدیرر وروم محله‌لرنده اوبراز قادین یوزی کوردی . قادین ! . . حلمی افندی بورایه کلدیکی کوندنبری ، قادین نه‌در ؟ آرتق بیلمیوردی وکنجلکنك بو الیم محرومیتی اونده ایکی سنه‌در روحنك بوتون عزم ومتانتنی ، بوتون مقاومتنی ازه‌ن ، چوروته‌ن ، بر خسته‌لق حالنی آلیوردی . شبهه‌سز بو اونك جزاسیدی ، چکه‌جکدی . ازمیر اعدادیسندن قریب‌الاعلا بر شهادتنامه ایله چیقوب استانبولده مکاتب عالیه قاپولرنده خجالت آلود انهزاملره اوغرامسنه وصوکره‌لری ارتق کندیسنه پاره‌یتشد- یره‌مه‌میه باشلایان اختیار آناسیله سوقاق اورته‌سنده آچ وخراب قالمق تهلکه‌لرینه معروض اوله‌رق ، بوتون کنجلك خولیالرینك خلافنه بیلنه‌مز ناصل ایی ویا فنا

بر تصادفك سوقيله آيدين ولايتنك هيچده نشئه آور اولميه‌ن بو مقصى كوشه‌سنه سوروكله‌نوب ، مادام الحيات اورالق بوراده ، هب بوراده چورومكه محكوم اولمسنه سبب نه‌ايدى ؟ هپ قادين دكلميدى ؟ . . .

حلمى افندى دماغى قالابالق بر سورو مبهم دوشنجه‌لر و حسلر بولوطيله دالغين ، استسيونه واصل اولمشدى . اوراده ترەنى بكله‌ين بر قاچ يولجيدن باشقه كيمسه‌لر يوقدى ، بونلرده اوزون بورسكولى ، بوطورلى وهكيه‌لى بر طاقم روم كويليلردن عبارتدى . بو آداملر اورانك هواسى بيس غثيان آور بر توتون دومانيله كيرليورلر و اطرافه محل سكون بر صوت و حركت غلغلتى ياپيوردى .

تحريرات ياشى كاتبى هر آقشامكى موقعنه ، تا اوراده كوشه‌ده ، دمير يوله ناظر اولان پنجره‌نك يانده‌كى ماصه‌نك باشنه اوطوردى و بر ماستيقه ايسته‌دى . صويانك حرارتى بر چاريك ساعتدنبرى ، ديشاريده ، هوانك بوزلريله اويوشان وجودينى لطفكار و صيجاق بر درآغوشيله صاريوردى . تا اوزاقلردن لوقوموتيفك كتدكجه ياقلاشان سسى ايشيديليوردى . بو سس اونك قلبى هر كون درين بر سياحت امليه تيتره‌تيردى . آه اونك نه قدر ماجرا پرست بر روحى واردى ! بو روح ، بو ادللو مملكتده ، بو بوزلى داغلرك كنارنده ، بو ايو قالايان اوللر آره‌سنده ،

دائما کوف قوقان اختیار قلم اودالرنده نه مزار آکین دقیقه‌لر یاشامغه محکومدی . . . اوکا، اك زیاده کیجه‌لر تحملفرسا کلیردی ، او اك زیاده جاملری بوغولانمش محله قهوه خانه‌لرنده وقتندن اول اختیارلامش ، آغزی دائما یاصوغان ویاصارمصاق قوقان قلم آرقداشلریله قارشی قارشی‌یه ، بیتمز دوکنمز اسقامبیل ، طاوله اویونلری آره‌سنده کچن سفیل ومسکین دقیقه‌لردن قورقاردی ..

حلمی افندی: «بونلرك هپسنی برطرفه! یاقادینسزلق!» دیه صیزلاردی.

مع مافیه ایکی آیدنبری ، مجهول بر قادین الی اوکا برماجرای زندوستی حاضرلاییور کیبدی. وقتنك قسم اعظمنی طشره‌لرده اعشار کتابتیله کچیره‌ن بر برادری وآلتی یدی یاشلرنده کوچوك بر چوجوغیله ، کندی اوینك تاقارشیسنده اقامته باشلایان اسما خانم اسمنده بردول قادین اوکا قفسنك آرقه‌سندن اینجه بیاض پارمقلریله مینی مینی، بوکولمش محبتنامه‌لر آتیوردی . . . بونلر ایکی آیدنبری ، همان هر کون محله‌نك اك تنها زمانلرنده ، اقشام اذانلرندن صوکره ، لرزان وبیتاب کلبه‌کلر کبی اونك باشنه‌دوشیوردی . بوکاغدلرهپ بری برینه بکزه‌ر کلمه‌لرله‌دولوایدی. اونلرك اکثریا «قرانفلسك قرارك یوق الخ» طرزنده بیتلردن باشقه برشی احتوا

ایتمزدی . بوحدثه حلمی افندی‌یه اولا بویوك امیدلر ویرمشدی . فقط صوکره‌دن ، یازدیغی مکتوبلرده « سزی هیچ کوره‌میه‌جکم ؛ نه اولور ، بر کیجه‌جك ! » طرزنده‌کی جمله‌لرینك دائما جوابسز قلمه‌سی اوزرینه آرتق بونك ، بویله نتیجه‌سز ، معصوم بر اویوندن باشقه بر شی اولمه‌جغنه حکم ویرمش و کندیسی ایچین ایکی آیلق اوزون بر رابطهٔ قلبیه‌دن بری حالا قفس آرقه‌سنده کیزلی بر کولکه حالنده قالان بو قادینه عائد خولیالری کومشدی . ذاتاً اوبویله محله ایچنده ، قومشو آراسنده ، شامه کبی بر ترك خانملریله وقوع بوله‌جق مناسبات عاشقانه‌نك نه فنا نتیجه‌لر ویره‌جکنی بیلیر و بوندن تخاشی ایدردی . باخصوص کندیسی ایچین ، باخصوص ازمیرلی تحریرات باش کاتبی حلمی افندی ایچین ، هیچ جامعه کیتمه‌دن ، قهوه‌خانه‌لرده دائما باشی آچیق اوطورمق و هر کون بر فرنك طرز وادا سیله کینوب سوسلنمك کبی عادات ردئیه ایله محله‌لی نزدنده هر حرکتی جالب تدقیق و تنقید عد اولونان بر آدام ایچین بونه بویوك بر تهلکه‌یه سبب اوله‌بیلیردی ! شیمدی ، ترزن کلمش و حرکت ایتمشدی بیله . حلمی افندی بوکون ، کندینی هر زماندن فضله دالغین و مغموم بولویوردی . بوراده‌دها زیاده اوطورمق ایسته‌مدی . بورجنی تأدیه ایتدی و چیقدی . دیشاریده

قلب اوزرینه کیرلی بر کفن کبی اینه‌ن اسمر ، حزن انکیز بر قیش آقشامی واردی . هرشیئی آغیر وماتمی براورتو قاپالایوردی . اطرافده‌کی فنارلر متکاثف وسنجابی هوانك ایچنده صولغون ، رعشه‌دار ضیالر سرپیورلردی. یولك اوزرنده خائف وسونوك کوزلریله استاسیوندن عودت ایده‌ن برقاچ عربه قوشویوردی . حلمی افندی مزارستان آرالرینی عادتا اوچارجه‌سنه کچدی تیپی‌یه طوتلمقدن قورقویوردی . چونکه قار اودرجه قریب‌النزول ایدی .

سلطان میدانه کلدیکی زمان کنیش برنفس آلدی. آرتق أوینه یاقلشمشدی . سوقاغك آغزنده‌کی چشمه‌نك اوکندن کچرکن بردن خاطرینه اسما خانم کلدی . او شبهه‌سز پنجره‌ده ینه بر معتاد کندیسنی بکله‌یوردی .

سوقاق تنها ایدی . بو، هرکسك بیکده ویا جامعده بولندیغی برزماندی . کنج آدام ظننده یاکلمدی. قیرمزی بویالی بر اوك پنجره‌سی آلتندن کچرکن ، یواشجه قفس آچیلدی وبیاض - آوجینك ایچی پنبه - برال ، اینجه پارماقلرینك اوجیله اونك اوکنه مینی مینی بوکولمش ، لرزان بر کاغد پارچه‌سی آتدی .

حلمی افندی معتادی اولان برحرکت سریعه ایله اونی یردن آلدی وقفسك آرقه‌سنده‌کی کولکه‌یه برسلام

خفیف ابتسام بولاندی . . بوکاغدده هیچ شبهه‌سز ، اوته‌کیلر کبی اوکا بویوك برشی کتیرمیوردی . تحریرات باش کاتبی اوینه کیررکن : « ناحق یره ، دییوردی ؛ کندمی هر کون بویله تهلکه‌یه معروض براقیورم . غایه‌سز ، نتیجه‌سز بریولده ! .. » فقط اوده‌سنه کیروب لامبه‌نك ضیاسنده کاغدی آچدیغی زمان اوراده فوق‌الأمول برشی اوقودی . اولا بو ، اوکا اوقدر احتمالدن اوزاق کورونمدی که ایناناممدی . لکن اسماعیلك کرده‌سنده اوکا : « بوآقشام سزی بکله‌رم ، دییوردی . سوقاق قپوسی آرالق براقه‌جغم . ساعت اکیده بیوروککز . »

∴

— آننه بن سوقاغه چیقیورم . . .

— نره‌یه اوغلوم ؟ بوصوغوقده بوقارده دیشاریده نه‌ایشك وار ؟

— سوز ویردم براحبابك اوینه کیده‌جکم .

— پکی اویله ایسه بویون آتقیسنی آل . . آناختاری‌ده اونوتمه ، بلکه کیج کلیرسك !

— اوت ، بلکه کیج کلیرم . بلکه‌ده دها زیاده اکلنیرسه . .

سوزینی قیصه کسدی . قپونك آرقه‌سنده ، چیویده آصیلی دوران بویوك آناختاری آلدی جیبنه قویدی و پالطوسنك یاقه‌سیله یوزینك قسم سفلاسنی کاملاً اورته‌رك ، یواشجه

سوقاغه‌چیقدی . دیشاریده ، ظلمت لیل اوزرینه بیاض برسیس کبی اینه‌ن ، اینجه بر قار یاغیوردی . محله‌ده درین بر مزارسکوتی‌واردی . بعض اولرك پنجره‌لرنده مسکین ، دومانلی ، مختضر ضیالر اویوقلویوردی . . . قارشیکی او ، کاملاً قاراکلق ایچنده‌ایدی . حلمی افندی ، سوقاغك بعض چوقور محللرینی دولدیران اینجه بر قار طبقه‌سی اوزرنده یواشجه ، یواشجه یورویه‌رك اسما خانمك قاپوسی‌اوکنه کلدی . اوراده براز توقف‌ایتدی واطرافی دیکله‌دی . فقط بردن ظلمتك ایچندن نوازشکار برقادین صداسی‌اوکا : « نه بکله‌یورسکز ؟ کیررسه کزئه . اوشویه‌جکز بکم . . . » دیه سسلندی . کنج آدام رعشه‌دار بر ألله آرالق دوران قاپویی ایتدی ولرزان بر کولکه ساکیتیله‌ایچری‌یه کیردی . قادین اونی قاپونك آرقه‌سنده باشی بر بیاض شالله مستور بکله‌یوردی .

حلمی افندینك قلبی شدتله چارپیور ، وداماولرنده نوشین ، ایلیق بر شیئك جریانتی حس ایدییوردی . باشی بیاض شالله مستورقادین ، سسز،قاپویی کلیدلدی ، صوکره النی اوکا دوغرو اوزاته‌رق غایت یواش برسسله :

— بیورکز بکم ؛ دیدی . قراکلق اماضرریوق . ذاتاً فنارله کله‌مزدم‌که . . . قومشولر . . .

وکنج آدامك بوز کبی صوئوق الی کنج قادینك

آتشین آووجنده ، قورق وقورانلغك ایچنده یورویورلر .

اولا بر قاچ قدمه طاش بر مردیوان چیقدیلر ؛ حصیر یایغیلی بر صوفه‌دن گچدیلر ؛ صوکره ینه ، اسکی تخته‌لری آیاق آلتنده فریادکار غیجردیلر یاپان اوزونجه بر مردیوان دها چیقدیلر و اونك آرقه جهتنه تصادف ایتمه‌سی لازم کلن ، صیجاق ، پرده‌لری اینك و بر قونسولك اوزرنده موضوع یاغی قندیلمش لامبه‌سیله نیم منور بر اوده‌یه گیردیلر . اورته‌ده لبالب آتشله دولو بر مانغال واردی ؛ کنارده اوزری بیاض اورتولو بر مندرك یاننده غایت یوموشاق و تمیز اولدیغی حس اولونان ، یاصدیقلرینك کناری دانته‌لالی و قیرمزی یوزلرینك اوستی ایشله‌ملی بر یاتاق گوزه چارپیوردی .

حلمی افندی ، دقتله اسما خانمك یوزینه باقدی . اونی انجاق سیمدی ، کافی درجه‌ده ، گوره‌بیلیوردی . بو ، اوزون بویلو و بیاض بر قادیندی . قیرمزی ، ملحم دوداقلرینك اوستنده دوغری و اینه‌دن انجه ، قاشلری متحرك حساس بر بورنی و انسانه ، سکوتلرینك قیصقانج سایه‌لری آلتنده هیچ گونش گورمه‌ین درین اسرار آمیز بر گول حسی ویرن یشیل گوزلری واردی . کنیش ادین باشندن شالنی قالدیردی و مونس ، سویملی بر کدی خاطره‌سی طوریله اوکا یاقلاشدی . هر ایکیسینده مبهم بر تردد

مقارنت استیلا ایتمشدی . اسما خانم، برشی سویله مش اولمق ایچین :

— پك صوئوق بواقشام افندم ! دیدی .

حلمی افندی اللرینی اوغوشدیره‌رق ، دوداقلرنده لرزان برتبسمله:

— اوت ، پك صوئوق...فقط ، بواودا ایی ! بواودا صیجاق وراحت ! . . . دیه سویلاندی .

— اوحالده کچیك افندم . مندره‌اوطورك ، راحت ایدك ، منغالی‌ده اوککزه کتیره‌یم .

— تشکر ایدرم .

— صیجـاق برشی ، بر قهوه، برچای ایچرسکز دکلمی ؟

— تشکر ایدرم .

حلمی افندی اوکا میدان ویرمیه‌رك منغالی مندرك کنارینه چکدی ، و :

— بویوریکز افندم اوطوره‌لم ، دیدی .

اسما خانم اونی یشیل کوزلرینك،لطیف رؤیالی بر اویقـویه دعوت ایدن مخمور نظرلریله اوقشایه‌رق ، متبسم :

— پکی ، دیدی ؛ جزوه‌نی‌وچای‌طاقمنی کتیره‌یم‌ده افندم . . .

اودانك كوشه‌سنده‌كی دولابدن لازم كلن شيلری چيقاردی . رافك اوستنده موضوع سراحيدن جزوه‌يه بر آز صو قويدی واونی كتيردی ، آتشك كنارينه سوردی . كنج آدام ، بوتون بومدت ظرفنده ، حريص و آتشلی كوزلرله اوكنده موجه‌لنن بو ظريف وطراوتنالك وجودی ايصيريوردی . اونی هيچ بوقدر لطيف ومستثنا تصور ايتمه‌مشدی . شمدی ، بوقدين ايچين شديد بر آرزوی تملكله چارپان قلبنده ، انسانی اولومه قدر كوتوردن درين و حما آلود بر خلجان واردی . بو مالكيتنده بری اونك ايچين بويله صحاق وصميمی اوداسی ، تميز ودعوتكار ياتاغيله ، بويله مافوق الآمال بر قدينك قوللری آره‌سنده باييله‌جق ايلك ليله‌ٔ غرام اوله‌جقدی . اسما خانم مانغالك كنارنده الده‌كی ماشه ايله مرده‌ده آتشی قاريشديره‌رق اوكا بلور بر سسله ، معناسز ، اطرافسز فقط طاتلی بر طاقم شيلر سويليوردی .

حلمی افندی ، دوداقلرنده نوازشكار بر تبسمله قدنی ديكله‌ر كوروندی‌يور وكيتدكجه آلولانن بر نظرله ، اونك دانته‌لی بكلرندن چيقان بياض قوللرينی وبلازی آچيق براقيلمش ياقه‌سندن كوزوكن نرمين كردنی سير ايديوردی . اوزاده ، تونسونك اوزرنده‌كی لامبه‌نك صاری ضياسی بر غبار زرين حالنده اونك قومرال

صاچلرینك اوستنده تیتره‌یور، مانغالك کولکه‌له‌ن آتشی، یاناقلرینه بر حمرت دلنشین ویرییوردی .

کنج آدام برخرص ناشکیب ایله تیتره‌ین قوللرنی، بردن اوکا دوغرو اوزاتدی وبوغازینی غیجقلایان بر سسله :

— کل آرتق ، یانمه ، کوزه‌لم . . . دیدی .

اسما خانم آیاغـه قالقدی . اولا متردد ، صوکره شوخ واستغنا کار وصوکره بردن ، متوکل وصیجاق کندینی کنج آدامك قوللری آره‌سنه براقدی ...

اودایی درین برسکون استیلا ایتدی . . . لامبه‌نك ضیاسی بربلور ایچنه دوشمش فوسفور قانادلی برکلبه‌ك کبی پرخلجان تیتره‌یوردی . مانغالده‌کی جزوه کوچوك برچوجوق خورلتوسنه بکزه‌ر، قیصه، مسلسل صدالرله، امزیکندن ایجـه ، خفیف بردومان اوفورویوردی . پنجره‌نك بیاض پرده‌لری اوستنده یکدیکرینه صاریلمش ایکی وجودك مهیب شکللر آلان کولکه‌لری قیملدایوردی. بردن ، کیجه‌نك وسکوتك ایچنده نره‌دن کلدیکی بیلنمیه‌ن برسس، اوزاق ، تیز وکریه‌لی برفریاد چینلادی :

— آننه ! . . .

اسما خانم ، حلمی افنـدینك قوللری آره‌سـندن، درین براویقودن اویانیر کبی سیلکندی :

— آ ، چوجوق ، دیدی . چوجوق اویاندی ...
و پرتلاش دیشاری‌یه قوشدی ... کنج آدم ، اوڭك بر چوجوغی اولدیغنی کاملاً اونوتمشدی و بو سس اوڭك بو کنهکار سکوتی غریب بر ادای عتاب ایله ییرتان بو سس ، اوکا بردن مبهم بر لرزهٔ هراس ویردی . آیاغه قالقدی و بر مدت دیشاری دیکله‌دی . یانده‌کی اوه‌دن ، چوجوغی تکرار اویوتمغه چالیشان اسما خانمك ترانه‌دار سسی دویولویوردی . حلمی افندی اوراده دها زیاده دورمادی . صوفه‌دن صوؤق بر روزکار کلیور و اوڭك ترله‌مش وجودینی بوزلی بر دراعوسله تیتره‌تیوردی . . . قاپونی قپادی و عصبی ... اوراده دولاشمغه باشلادی . بش دقیقه صوڭره اسما خانم الندە بیاض بر بوغچه ایله عودت ایتدی :
— اوح ، نه‌صوؤق ! دیشاریسنی نه‌صوؤق !
دییه ، تیتره‌یه‌رك قوشدی و بویوك بر کلدی کی‌ماصالك کنارینه بوزولدی . صوڭره الندە ، حالا برقبهٔ شهوت یانان کوزلرینی کنج آدامه چویردی و کنیش صیجاق بر تبسمله :
— چوجوغی اویوتدم ، دیدی ؛ شیمدی‌ده صیره بزم ، اویله دکلمی ؟
والنده‌کی بوغچه‌یی اوزاته‌رق علاوه ایتدی :

— صویونکز، سزه انتاری کتیردم... تحریرات باش کاتبی انقیاد ایتدی . اولا پالطوسنی چیقاردی ، قاپونك آرقه‌سنده‌کی چیوی‌یه آصدی، صوکره چا کتیله یلکنی بر اسکمله‌نك صیرتنه وضع ایتدی و پانطالوننك دوکمه‌لرینی چوزمیه باشلادی . . .

اسما خانم ، بومدت ظرفنده اوکا باقیور کبی داورا نیور واوکنده‌کی صویله ، آتشله ، چایله مشغول کورونیوردی .

فقط بردن، کنج آدامك طنان برقهقهه‌سی ، اونی، باشنی قالدیرمیه مجبور ایتدی . حلمی افندی،اوموزلری قاباریق ، یاقه‌لری دانته‌للی، قوللری بول وقیصه برقادین انتاریسی ایچنده ، اوزون بویی، سیاه یوقاری‌یه‌دوغرو بورقولمش بیقلری ایله مضحك برحال آله‌رق آینه‌یه توجه ایتمش، کندی کندینه کولویور و:

— نه‌تحف ، نه‌تحف ! بوبرخانم انتاریسی ، بو شبهه‌سز سزك انتاریکز ! . . . دیه سویله‌نیودی .

کنج قادین ، اوزون برقهقهه‌یله قیورانه‌رق کندی البیسه‌سی ایچنده غریب برقوقله‌یه دونن عاشقنی سیر ایتدی . . . صوکره بردن کسب جدیت ایدرك :

— عفو ایدرسکز، دیدی. سزه برارکك انتاریسی بوله‌مدم ، چونکه . . .

حلمى افندى اونك سوزينى كسدى :

— نه ضررى وار، نه ضررى وار. بودها اى... سزك البيسه‌كزى كيمكله سزدن دها زياده ياقلاشمش اولدم . . .

اوزمان تكرار كوزلر برسورو كزلى معنالرله دولدى ، بربرلرينه باقه‌رق اوزون اوزاديه كولوشديلر . . .

فقط بوچوق دوام ايتمدى . ناكهان ديشاريدن بويوك برفورطنه شدتيله عكس ايدن مجهول ، مخوف بركورولتو اونلرك آخرينى بوزلو برسكوتله كسديردى...

سوقاق قپوسى شديد ، متوالى و سريع ضربه‌لرله دوكولمكه باشلادى. اوزاده برچوق خدمتكارك سسلرى : « آچيكز ! قاپويى آچيكز ! » ديه باغريشيوردى .

اسما خانم، مضمحل و پريشان برنظرله كنج آدمه باقدى وبويوك برهيجانله چاريان قلبى ايكى اليله باصديره‌رق :

— ايواه ، باصقين ! . . . ديه سويلندى . . .

حلمى افندى ، صاصقين ، سرسم ، بولنديغى يردن برخطوه قيملدامغه مقتدر اوله‌ميه‌رق ، ترومندن فضله آچيلوب مدورلشمش كوزلريله برهيكل هراس كبى ديم ديك ، حركتسز اوطانك اورته‌سنده دورويوردى .

شمدى ده بو كيتدكجه آرتان برتهورله جنيرداليور ، چاتيردايوردى . . .

اسما خانم ، بویوك برعزم ایله آیاغـه قالقـدی ، قونسولك اوزرنده‌کی لامبه‌یی سوندیردی ودیشـاری‌یه چیقدی. . . حلمی افندی نه‌یاپدیغنی بیلمیه‌رك، قرانلغك ایچنده قایان بوبیاض قادین خیالنی تعقیب ایتدی .

اسما خانم ، یانده‌کی اودانك سوقاغه ناظر پنجره‌سنه قوشمش صورویوردی :

— نه ایستیورسکز ، نه‌وار قوزوم ؟

— آچیکز ، ساده آچیکز ، برکره کیروب أوی آرایه‌جغز . . ایشته بو . . .

— لکن نیچون ؟ نه‌دن ؟ نه‌وار ؟

— نه‌می وار؟ اونی بزبیلیرز ، صانکه سزك محله‌ده برآیدن بری اوینادیغکز اویوندن بزم خبرمز یوقمی صانیورسکز ؟ اوچاپقین بوآقشام بوراده... آچیکز !

وبردن بوتون بوسسلرك فوقنده کورلین مهیب برسس :

— یوکله‌نك قاپویی به ! . . . دییه باغردی .

اوزمان قاپونك اسکی تخته قنادلری ماندالله‌رندن ، قلابلرندن سوکوله‌رك دهاش برطراقه‌ایله یره دوشدی. تحریرات باش کاتبی متقرب ، مدهش بریانغین الوندن قاچان برآدام‌حشیتله اودایه قوشدی واوراده قرانلغك ایچنده غریب برسوق طبیعی ایله ، دیوارده، اسکمله‌نك

اوزرنده آصیلی دوران البیسه‌لرینی طوپلامغه باشلادی. تاپانده اسما خانم اونی تیتره‌ك اللریله ایته‌رك ، بوغوق برسسله :

— صاقلان بر یره... آمان یاربی بر یره صاقلان! ناموسم برباد اوله‌جق . . . دییوردی .

دیشاریده دوشمه تخته‌لرینی یرندن اوینانان و بوتون أوی برزلزله کبی صارصان وحشی آیاق صدالری تقرب ایدییوردی .

حلمی افندی ساده‌جه کیلوتله دیدی والبیسه‌لری قولتوغنك آلتنده پنجره‌یه قوشدی ، سرعتله جامی آچدی ، تا اوراده ، پنجره‌نك دیش پروازی حذاسنده کرلنمش بیاض برچارشفه بکزه‌ین برشی واردی . همان کندینی اونك اوزرینه آتدی . بو اوستی سراپا قرله اورتولو برآصمه ایدی ، آلتنده برسورو قورو دالنر قلچالرینه باتیور وقر اونی کسکین صوقوق دیشلریله ایصیریوردی .

اوته کیلر ، شیمدی ، اودایه کیرمشلردی . . . شیشمان ، باشی صارغیلی ، کورکلو برآدام تا اوکده بویوك برفنار طوتیوردی . اسما خانم ، قپونك آرقه‌سنه صاقلانمش :

— باقکز ، آرایکز ، کیمسه یوق . دییه باغر-

ييوردي . درت كشي ايديلر، هپسي بردن :

— سن صوص ! سن صوص! بز ايشمزي بيليرز.

ديديلر وروزكاردن شيشه‌رك آچيلان پرده‌لريله نظر دقتي جلب ايده‌ن آچيق پنجره‌يه تقرب ايتديلر. شيشمان آدام فانوسي ديشاري‌يه دوغرو اوزاتدي . اوراده كيمسه‌لر يوقدي. اوراده قارياغيورو روزكار اسيوردي.

حلمي افندي اونلرك ياقلاشديغني حس ايدر ايتمز، اشاغي‌يه باغچه‌يه آتلامشدي .

شيشمان آدام آرقاداشلرينه دوندي :

— بوراده يوق . . . فقط مطلقا بورادن قاچمش اولمه‌لي . باغچه‌يه قوشلك باقه‌لم . ديدي .

بوسوز اوزرينه هپسي بردن قوشه‌رق، مرديوانلري دردر ، بشر آتلايه‌رق باغچه‌يه اينديلر. اولا،اوراده، قارك بياض جيبنلكي ايچنده، پرسكون اوييان كيجه‌دن باشقه برشي بولامديلر ؛ فقط فانوسلي آدام آصمه‌نك آلتنه تقرب ايدوب ، النده‌كي ضيايي اوكه دوغرو اوزاتديغي زمان هپسي بردن فوق العاده برشيئك قارشيسنده بولوندولر . . . اوكه، بوكوردوكلري شي اونلره مبهم وبي معنا كلدي . يره اكلديلر: اوراده،طاش ييغنلرينك اوزرنده ، بياض قارك ايچنده، ياقالري دانته‌لالي بياض برقادين انتاره‌سيله، باشندن سياه برمايع دوكوله‌ن وصول

قولنك معند تقاصاتی آلتنده برسورو سیاه قوماش کومه‌سی صیقان، جامد، اوزون بر وجود یاتیوردی...

درت کشی‌دن بری آیاغنك اوجیله یرده‌کی جسدی دورتدی، بردیکری اونی صیرت اوستی چویره‌رك قلبنی یوقلادی. جسد قیملدامیور وقلب حرکت ایتمیوردی؛ اوزمان یرده چومه‌لن آدام باشنی قالدیردی وغایت یواش برسسله:

— حریف أولمش به! دیه میرلداندی.

شابقه

شابقه

مادمازەل «قلەرقورتیزو» بر چوجوق کبی سەوینجله اللرینی چیرپارەق ، برادرینك کناری قوردەلالی ، نفتی فوتر شابقەسی آلتنده ، قومرال ونجیب باشیله اون یدنجی عصر شوالیەلرینك شیرین ورقیق مهابتنی تمثیل أیدەن نشانلیسنی آلقیشلادی . کنج قیز متصل : « نه کوزل ! نه لطیف یاربی ! بیلسەك بوشابقه سکا نەقدر یاقیشدی ، فاضل !.. » دییورواوداده ، پدرینك ، والدەسنك ، برادرینك حضورلرینه رغماً چیلغنجه اونك بوینه آتیلوب ، اونی ایجه ، قومرال بیقلرندن اوزون ، اوزون ، اشتیاقله اوپمك تهالکنی کوستریبوردی .

فاضل بك : « یوق جانم ! اوقدر دکل !.. صحیحمی ؟.. » دییه اوتەکیلره صورویور ، آینەده کندینی تدقیق ایدییور و اودانك ایچنده هر آغزده باشقه شکللر آلەرق دولاشان تقدیرات آرەسنده فی الواقع کندیسنی ایکی قات کوزەل صانییوردی .

مادام قورتیزو ، ایتالیاده تصادف ایتدیکی بر کنج پرنسله دامادی آره‌سنده شایان حیرت بر مشابهت بولییور و : « تمام او . . . بوتون او . . حتی باقیشی ، حتی طورلری ، حتی تبسمی !.. نه غریب ، نه غریب !.. » دییوردی .

پدر، اللری پیپوسنی دولدیرمقله مشغول و کوزلری فاضل بکده مرکوز قسماً زوجه‌سنک فکرینه اشتراک ایدییور ، شابقه‌نک صاحبی ژان ایسه کوله‌رك : « بوتون سحر ، بوتون جاذبه بنم شابقه‌ده ! دییوردی . هپ اونده ... بو سحر حیرت آمیز بر شابقه ! ایسترسه‌ك ساکا اونی بیك لیرایه قدر صاته‌یم فاضل !.. مادامکه اوسنی بوقدر ، بوقدر بالاتر ایتدی !.. »

فاضل بك ندیمانی آره‌سنده دولاشان بر « پرنس شارمان » کبی ، لوند قامتی ، اصیل حرکتلریله قله‌ردن آینه‌یه ، آینه‌دن قله‌ره توجه ایده‌رك ، سقه‌جی ، آلداتان بر تبسمله :

— پکی ، مادامکه هپکز بنی بویله دها ای بولیور- سکز . مادامکه قله‌ر بنی بو حالده دها چوق سه‌وه‌جك ، پکی چیقارمه‌م آرتق بو شابقه‌یی ! دییوردی .

بو سوزه هپ بردن ایناندیلر . یالکز موسیو قورتیزونك کوزلرنده شبهه‌دار بر عدم اعتماد واردی :

— ناصل اولور ؟ بوهیچ قابل ؟ دیدی . سنی بوراده هرکس طانیر. اڭ آشاغی طبقه‌دن ، اڭ یوقاریسنه قدر بومملکتك هر صنف خلقی سنك کیم اولدیغکی بیلیر . سنك شابقه کیمه‌ك ، امینم که ازمیرده براختلاله سبب اولور . بوندن امینم . بن برایتالیان اولمقله برابر تورکلری ایتالیانلردن دها ای طانیرم : اسکی عادتلرینه، عنعناتنه بو قدر شدتله مربوط بر قوم دها تصور ایده‌میورم .

قله‌ر باباسنك سوزلرینی معصوم برحیرتله دیکله‌دی . برباشك برسرپوش دکیشدیرمه‌سیله بر اختلال آره‌سنده نه کبی برمناسبت اوله‌بیلیردی ؟ ایناناه‌میوردی :

— آما یاپدك ها ! بابا ! دیدی ، سن هرشیئی ذاتاً بویله اعظام ایدرسك . هم مادامکه فاضل آرتق مأموریتده دکلدر ومادامکه حریت واردر . »

پدر ، قولتوغنده ، آغزنده‌کی پیپوسیله مغرور وفیلوسوف برطور آلدی :

— حریت — دییه سویلندی . — حریت !.. احوال روحیه‌سی هیچ دکیشمه‌ین بر ملت ایچین « حریت » بوش کلمه !..

فاضل بك ، بردن بمکده چوق ایچیلن کئولك تأثیر وفسونیله لطیف بررؤیا کوره‌ن دماغنده حدته بکزه‌ر

بر رعشهٔ ناخوش حس ایتدی. او، هر شیئه رغماً وطنپرور قالمشدی. اعلان مشروطیت عقبنده، کندیسنی بیلمم هانکی پاشایه اولان قرابتنی بهانه عد ایدهرك، مصالح اجنبیه مدیریتی اوداسندن، طوتوب دیشاری یه فیرلاتان بو خالقه قارشی قلبنده حالا صادق بر محبت طاشیوردی. او، بوتون کنجلکنده روصسونی اوقومش و دماغی هنوز چوجوقکن میشله نك بشیکنده صالانمشیدی. حتی مبهم بر تبسمله اورتمهیه چالیشهرق:

— یوق اما، ظن ایتدیککز قدر دکل، قاین پدر، دیدی. تمین ایدهرم که تورکلر ظن ایتدیککز قدر کورجهسنه متعصب دکلدرلر. حتی بو مدعامی اثبات ایچین، ایستهرمیسکز، قلهر اله سیمدی بو یلهجه سوقاغه چیقالم. هم یایا اولهرق، الك غلبهلك یرلرده، اوتلرك الك چوق بولندقلری یرلرده کزهلم؛ ایستهرمیسکز؟..

قلهر الدینی بو سفر دها شدتله حیرپدی. طوواندهکی هوا غازی لامبهسنك بیاض، دونوق ضیاسی آلتنده نازینت قوردهلاسی دها زیاده پارلایان نفتی فوترسابقهسیله، و والدهسنك ایتالیاده تصادف ایتدیکی کنج پرنسسه بکزهین نشانلیسنك قولنده، بو لطیف یاز کیجهسنده سوقاقلرده دولاشمق تصوری، سادهجه بو، اونی شیمدیدن سرمست ایتمکه باشلادی:

— صحیح ! نه ایی اولور ، دیدی. تا کوز تپه‌یه، تیزه‌مه قـدر کیدردك؛ اونلره نه‌ایی بر «سوپریز» یاپمش اولوردق . — آچیق پنجره‌یه تقرب ایدوب دیشاری‌یه باقه‌رق — اوح ! مهتاب‌ده‌وار . هرطرف کوندوزکبی هایدی ، فاضل ! هایدی . . .

فاضل بك ذاتاً تردد ایتمیوردی‌که . . . احتمال بو اونك ایچین فضله برچیلغینلق‌اوله‌جقدی.فقط‌نه‌ضرر... مادامکه سوزی جدی تلقی اولنمشدی ومادامکه بو ، قله‌ری ممنون ایده‌جکدی .

— لکن بن حاضرم ، پکی. دییه سویلندی .

او حاضردی . . . ذاتاً باشقه دورلو حرکت ایده‌مزدی‌که . . . بردفعه دمینکی ادعاسـنی اثبات ایتمه‌سی لازمدی . صوکره‌ده، هپسنك‌نظرنده‌قورقویورکورونمك؛ عادتا موهوم خیالاتدن ، قرا کلقدن‌اورکه‌ن برچوجوق قدر ضـعیف ، عاجز ، هیـچ اولمق ذلتی واردی . حیثیت ملیه ورجلیه‌سـنه قارشی کندیسنی آرتق برتعهد معنوی آلتنده صانییوردی .

بوسلسلهٔ محاکمات‌اوزرینه‌قرارینه بر قطعیت کلدی وقله‌ردن زیاده استعجال کوسترمکه باشلادی :

— پکی ، هایدی . حاضرلانسـه‌ك آ ؛ هایدی ، شابقه‌کی کي . . . چیقالم . . . دییوردی .

پدر ممانعت ایتمك ایستەدی . دیکرلری بونی ، ضررسز ، معصوم بر اکلنجە کبی تلقی ایتدیلر و اونلر حتی « اه اصلا زلادق » دیمه بیله وقت بولەمەرق بر تلاش سوقاغه چیقدیلر .

دیشاریسی فی الحقیقه ، کوندوز کبیدی . دکزه سطحندەکی آلتون یولدن تا « قارشی یاقه یه » قدر کوزدن غائب اولیوردی . بوتون زیتمحمدبورنندن بویه ، غازینولرك اوکندەکی حلقاله ، لامبەلرو آتشکله ـ صانکه پر سرور بر شهر آیین واردی . مادمازەل قلەرله فاضل بك یورویەرك تاقلاسپور یتیغ قلوبه قدر کلمشلردی . قلەر مطلقا تراموایله کیتمکده اصرار ایدیوردی . فاضل بك تاپونتەدن بری اوکا بر تورلو آرابەیی قبول ایتدیرەمەمشدی . چونکه کنج قیز بواقشام کیجه سیرانك ممکن اولدیغی قدر چوق سورمەسنی ایستەیوردی .

یوقاریدن کلن تراموای آرابەسنك ، قرمزی فنری کیتدکجه بویویوب ، مدورلەشیوردی . ایکیسی ده حیطك اوبرطرفنه کچوب بوفنره منتظر ، توقف ایتدیلر .

شیمدی قلەر ، فسونکار بر ضیا ایچنده ، فضلەك کول رنکلی شکلی یاننده بیاض قوستومی ، بیوك ، نوبیی بیاض شاپقەسیلە ، دکزك آرقەدەکی مذهب یوللری اوزرنده دولاشوب ، تا اوزاقلردن بو ساحله دیکلنمەیه کلمش

مغرور صورغوجلی ، قبل التاریخی برقوش کبی ساکن مستریح دوروركن ؛ اوته كينك مبهم رعشه‌لرله تیتره‌ین ألی متصل ، متصل - شیمدی سیاه کورونن - نفتی شاپقه‌سنك اوستنده دولاشیوردی .

فاضلك روحنی، یاواش ، یاواش ، قطع ایده‌جكی ابعاد ومسافاتك مهالك ومصائبنی دوشونه‌ن غریب ، عجمی بر سیاح اندیشه‌سی قاپلادی . بوكا رغماً او ینه كاه ایصلق چاله‌رق ، كاه رابطه‌سز ، اطرادسز بر طاقم هوالر تغنی ایدرك ، نشئه‌ناك کورونمیه چالیشیور و اره صیره قله‌ره دونوب شماریق برچوجوق طوریله :

— اگر بوكلن آچیق - تراموای دكلسه . بن بینمم ، بن بینمم ، دییوردی . بوكلن بر آچیق - تراموایدی . بری بیاض الدیوه‌نلی کوچوك ألنی ، دیكری باستونی صاللادی ؛ آرابه دمیر رایلرك اوستنده اعصاب خراش برصدا چیقاردی وتوقف ایتدی .

تا اوكده یوكسك سسله روجه قونوشان ، حاصیر شاپقه‌لی ، ایكی كنجدن باشقه یولجی یوقدی . اونلرأك آرقه‌ده‌كی صفه اوطوردیلر . كناره‌باصاماغك‌اوزرنده دولاشان بیلتجی دودوكنی اوتدوردی . آرابه ینه عینی صدا ایله حركته باشلادی . قله‌ر ، « قافه‌دوپارینك » سینه‌ماطوغراف كیشه‌سی‌اوكنده‌طوپلانان‌خلقی‌كوستره‌رك :

— نه‌قالابالق ! نه‌قالابالق ! . . دییه سویلندی . صوکره اکیلوب ، نشانلیسنك — تا کوز قاپاقلرینه قدر اینمش ، کنیش کنارلی شاپقه‌سنك کولکه‌سی آلتنده قسماً اورتیلن — چهره‌سنه باقه‌رق یاواش و طاتلی بر سسله فیصلدادی :

— کوزلرك نره‌ده عزیزم ؟ دیدی . شاپقه‌کی او قدر ایندردك واونلری اوقدر اورتدك که اطرافکی کوره‌میورسك .

والینك ، فیقرداق ، سوخ ، کیزلی بر حرکتیله اونی آرقه‌یه دوغرو ایتدی . فاضل بك :

— اوخ ! ای یاپدك ! — دییه میرلداندی ، صوکره بردن — دور ، اونی بوسبتون چیقاره‌یم ، دیدی — و شاپقه‌سنی چیقاروب دیزلرینك اوستنه قویارق علاوه ایتدی . — دمیندنبری سنی بیلمکسزین راحتسز اولویوردم ، نره‌ده‌م . بوذاتاً یازلق بر شاپقه دکل که . .

تراموای پاسپورطه یاقلاشیوردی . صول طرفده « قلوناردیس » غازینوسنك بر کلیسا آوولوسنه بکزه‌ین تراجه‌سنده ، لونده‌الکتریقلرك ماییتراق ، نوازشکار ضیالری آلتنده ، آرتق تنهالاشان ماصه‌لر آره‌سنده ، بیاض جاکتلی ، سیاه پانطولونلی غارصونلرك یامان شکللری دیزلاشیورو کنارلرده ماصه‌لرك چیچکلی ،

بلورلری آرقه‌سندن ، تا نهایته قدر تسلسل ایده‌ن رنكارنك ومزين برسوروانسان باشلری کوزوکیوردی. فاضل بك برشی سویله‌مش اولمق ایچین :

— کوروپورمیسك ؟ «قلوناریدیس» ، « قرامر »ه ای بررقیب اولویور . دیدی . فقط براز دها آشاغیده‌کی صنعی چیچکلری غریب ومستثنا قمریه‌لریله نظر فریب وصحرائی بر منظره تشکیل ایده‌ن « قرامر » ك اوکندن کچرلرکن علاوه ایتدی :

— لکن ، نه‌اولورسه اولسون ؛ بوراسی داها شیرین وداهاصمیمی ، دیدی . ایسترمیسك ؟ یارین اقشام یمکمزی بوراده ییه‌لم .

— اوح ، صاحی نه‌ای اولور . پکی . . . تراموای « اوته‌ل هوق » ك قارشیسنده توقف ایتدی . حالا تا اوکده یوکسك سسله رومجه قونوشان حاصیر شاپقه‌لی ایکی کنجدن باشقه یولجی یوقدی . ناکهان ، بونلره اوزون بویلی ، نفتی البیسه‌لی بر ضابط التحاق ایتدی . براز صوکره غایت شیشمان ، پنبه بلوزلی برقادینله کوچوك برقیز چوجوغی ویووارلاق بر ارکك دها کلدی . تراموای آرتق حرکت ایتمك اوزره ایدی . مأمورك دودوکی رقیق برولوله ایله اوتدی . آرابه‌جی قامچیسنی شاقلاتدی . فقط تمام بو صیره‌ده پوسته خانه طرفندن

بر قاچ قالین سس بردن « فرما ! فرما ! » دییه باغردی. اوچ کشی قوشه‌رق کلیوردی . بونلردن بری الك اوکده‌کی فسلرینك اوستنه دوغرو دوشمش سیاه ، اوزون فسی ، کوچوك بیغلرینك آلتنده یاپیشق و که‌دویك دوران آغزیله کستاخ چهره‌لی قیصه ، چلیمز بر آدمدی. خشین و بویوك بورونك ایکی طرفنده — اسلانه صیرلی پارلاق ، مضطرب ایکی سیاه بوجك حسنی ویرن — سریع باقیشلی کوچوك متحرك کوزلری واردی. دیکری اینجه اوزون ، صاریشین بر کنج ، عادتا بر چوجوقدی . الك صوکده‌کی آق چوق ، چیرکین ، باطلاق کوزلری ، وحشی ، قورقونج بیقلریله بکجیری سیماسی ، بر دیو یاوروسیدی . لکن کنیش ، قیرمزی بر دیوك آرقه‌یه دوغرو تمایلی ایله چوق آچیق فولار صاحبی و پارلاق بر جبهه بوسرت چهره‌یه آغیر باشلی بر آدم ملایمتی ویریوردی ، دوکمه‌لری چوزولك یلکنك کنارنده براقدیغی جسیم قارننك طاشقنلقلری ایسه بوتون وجودینه بر بهیمیت معصومه بخش ایدییوردی .

اوچی ده صره ایله آرابه‌نك باصه‌مغنی آتلایوب ، صوکنجی‌دن بر اولکی صفده ، آرقه‌لری ، فاضله قارشی دونوك بر وضعیتده یرآلدیلر ؛ تراموای حرکت ایتدی.

فاضل بك قولیله مادامازلك قوللری دورته‌رك بو اثناده:

— اسمنی خاطرلامیورم آما ؛ دیدی . بوکوچوك آدام ، بوسیاه فسلی بکا هیچ یابانجی دکل . کوردوکمی ، کیررکن نصل دقتلی ، دقتلی یوزومه باقدی ؟

قلهر ، دوغروسو ، بوکا هیچ دقت ایتمهمشدی . هم بونك نهاهمیتی اولهبیلیردی ! فاضلكبوکبی آداملری طانیمامسی هر حالده داهـا خیرلی ایدی . اوشیمدی ، نشانلیسنه ، صول طرفده آینهلری ، قرمزی قدیفه دوشمهلری ، کیرلی لامبهلریله کوز اوکندن سونوكبرر سینهماتوغراف لوحهلری کبی سرعتله کچن ، شاتافاتلی عادی ریختیم قهوهخانهلرینی کوستهرهرك :

— یوقاریکی غازینولرله بونلر آرهسنده نه بویوكبر تضاد وار ، کورویورمیسك فاضل ؟ . . دییوردی . بوراسی عادتا باشقه ، بام باشقه بر عالم .

وکولهرك علاوه ایدییوردی : — بیلیرمیسك ، بن بونلری ، بوقهوهخانهلری نهیهبکزهتیرم ؟

— نهیه ؟ . .

— بوبن قهوهخانهلری، بازارکونلری، قیرمزی بویون باغلرینی ، قاووچقدن پارلاق یاقهلرینی طاقوب ، غایت آچیق رنكقوستوملری وصاری قوندرهلریله کندیلرینه شیق برر موسیو ظرافتنی ویرمکه چالیشان اصناف چیراقلرینه بکزهتیرم . . .

فاضل بك ، بوتون بوچوجوقلقلره : — صحیح ، صحیح — نه اعلی بولدك ! دیه جوابلر ویرییور و کومکه چالیشیوردی .

اوکده‌کی آدام ، سعد فیلی ، کوچوك آدام ، متصل باشنی چه‌ویرییور ، صرتی پارلاق ، مضر ایکی سیاه بوجکه بکزه‌دین کوزلریله ، شمدی بعضاً کوچوك کوزلریله ، متصل اونی سوزویور ویانده‌کیلره آکلیوب چیلان کبی قیویرله‌رق ، مخفی واسرار انکیز بر سسله فیصلدایوردی .

فاضل بك‌ده قله‌ره فیصلدایوردی :

— کوردوکمی ، کوردوکمی ؟ دییوردی . بنی ظانیدی . یانده‌کیلره بندن بحث ایدییور . بلکه دامده‌کی شاپقه‌دن . . .

کنج قیز نشانلیسنك بو آداملردن بوقدر چوق بحث ایدیشنه شاشییور اورته‌ده مخفی بر شی وارمش وهمیله کسیك کسیك ، کولویوردی . فقط او ته‌کی اوطوردیغی یرده ، کیتدکجه آرتان بر عدم حضورله مضطربدی . زیرا ، شیمدی بری کسین وناقد ، دیکری معصوم ومتحیر ، اوبری غضوب وانالك اوچ جفت کوز بر ثبات معنداله اوکا مرکوز ایدی . بو کوزلرك هپسنده‌ده آیری بر معنای تزییف مندمجدی . فضل ، بتون بو نظرلر آلتنده یوزینه دوغرو خفیف ایلیق بر قان طبقه‌سنك چیقدیغنی

حس ایدییور ، باشنی متمادیاً دکز طرفنه چویرییور ، اوراده ، واپورلرك آتشین ، مدور کوزلرینه ، دوبه‌لرك سیاه شبهه آور صیرتلرینه باقیوردی .

ترامووای بر قاچ یرده دوردی ، یورودی ، ینه دوردی . صوکره ینه یورودی وکمرك اوکنده صوك بر توقفدن صوکره آرتق قیشله‌میدانه دوغرو ایلرولمکه باشلادی . صول طرفده اوزوم وانجیر ده‌پولرینك سیاه تخته کوکسلری ، بوظریف ومقمر کیجه‌نك زرین وپر شعر غازه‌سی آلتنده‌داهاقابا وداهاغلیظ کورونویوردی . قلهر ، اوکنده‌کی سیمالری تدقیق ایتمك ایسته‌دی . فقط بونلرده ، اونك ایچین شوسفیل اوزوم ده‌پولری قدر نظره تحملفرسا بر طاقم شکللردی . آرتق صیقلمغه باشلایوردی :

— داها کلمدیکمی ؟ نه اوزون یول بو ! . . دییه سویلنیوردی .

فاضل بکك قلبنده ایسه هم یولك دوامنه ، هم ده واصل اولمغه قارشی مبهم بر اندیشه واردی . أللری دیزینك اوستنده ، بی‌سبب اهتزازلرله یوموشاق نفتی شاپقه‌سنك کنارلرینی خیرپالییوردی .

او کوزلر ، حالااوکوزلر ، بالخاصه کوچوك آدامك ، سیاه ، غیجقلایان بوجکلری ، شیشمانك بارد ، ایکرنج

صاليانغوزلرى بوتون وجودينه رعشه‌لر ويره‌رك حالا اونك اوزرنده دولاشيورلرى .

اورته‌ده‌كى ، قومرال كنجلك كوزلرى ايسه شيمدى قله‌ره توجه ايتمشلردى . بونك نظرلرى اوته‌كيلره نسبتاً براز داها انسانى ، براز داها سويملى ايديلر و تيتره‌يه‌رك كنج قيزك ايرى ، ليلى كوزلرندن ، بياض ، مصرا كوكسنه دوشويور ، اورادن پريشان بر حالده تا اوزاقلره قاچيوردى .

بو اوزون و معند مركوزيت انظار آرتق قله‌رى ده راحتسز ايتمكه باشلامشدى . بركت ويرسون كه واصل اولديلر .

فاضل بك خائف و كريزان بر باقيشله اوكنده‌كى آداملره باقدى و حليم و متواضع سابقه‌سنى كيدى .

ترامودن اينديكلرى زمان « يالى بونى » خطنك باشنده بكله‌ين ديكر آرابه‌يه بينوب ، بينمه‌مكده ايكيسى ده متردد قالديلر . قله‌ر ميدانك اورته‌سنده‌كى بويوك ساعتى كوستره‌رك : « چوق كيج قالدق . ساعت دوقوزه كليور ، بارى بر فايطونه بينه‌لم . » ديوردى .

فاضل براز دوشوندى . لكن بر فايطون بولمق ايچين كمر آلتنه قدر كيتمك ، بوتون اوچارشو قهوه‌لرينك اوكندن كچمك لازم كليوردى و بو قابل دكلدى . كنج

قیزی یاواشجه ترامواىه دوغرو چکدی :

— هایدی ضرر ، یوق . بونك امپریالی وار اورایه چیقارز . دیدی .

اوته کیلر ، اوچ آدام ، قابا ، قابا شاقه‌لر ایده‌رك ، وحشی وحشی ، کولوشه‌رك ، کوشه‌ده‌فنارك آلتنده‌دورویورلردی .

فاضل بکله ، مادموازل قله‌ریوقاری‌یه چیقوب مسرور ومستریح برنظرله اونلره باقدیلر .

شیمدی او اوچ آدمدن بری آیرلمش ، میدانه طوغروایلرلیوردی . دیکر ایکیسی – بوشیشمانله کوچك آدامدی – بولندقلری نقطه‌ده برمدت دها بکله‌دیلر ؛ صوکره ، یواش یواش ، تنبل ، تنبل باجاقلرینی سوروکله‌یه‌رك ، کوزلر هواده ترامواىه یاقلاشدیلر .

فاضل بك : — أیوا‌ه او آدملر بورایه‌ده کلیورلر ! دیدی .

قله‌ر جواب ویردی : — براق ، شو حیوانلری جانم ! اوقدر اهمیت ویردك که ...

فقط اونلر ، کندیلرینه جداً اهمیت ویردیرته‌جك بر کورولتو ایله امپریالك مردیوه‌نلرینی طیرمانديلر ...

فاضل ، ینه‌شابقه‌سنی چیقاردی . بوکیجه هوا نه‌چوق صیجاقدی ! ترامواىك سیری بیله اوفاق بر اهتزاز یاپمیوردی . کمر آلتنك قهوه‌خانه‌لری صندالرینی ، ماصه‌لرینی هپ‌دیشاری‌یه چیقارمش ، سوقاغك اورته‌سنه

قدر یایمشدی . بوتون موقعلر ، اوراده ، دکز طرفندن براز هوا دیله‌ین ، حرارتدن یورغون ، یازدن اویوشمش بر خلقله دولوایدی .

آرقه‌ده‌اوایکی آدامدن بری، شیشمانی، دایانه‌مدی :— بن جا کتمی چیقاره‌جغم اوغلم ... دیدی .

اوته‌کی شقه‌جی بر سسله و کندی سوزینه کندی قاتیله‌رق :

— ایسترسه‌ك دییه – سویلندی – ایسترسه‌ك دونکی‌ده چیقار !

فاضل بك ألنك شدید بر احتیاج تأدیب ایله تیتره‌دیکنی دویدی . برکت ویرسون که قله‌ر تورکجه ا کلامیوردی .

ترامواي کمر آلتنده اوزون ، جان صیقیجی بر توقفدن صوکره طوپال، یارالی بر حیوان کبی بعضاً بردن. هدورارق وصوکره یورغون ، ایکتیلی بر حرکتله تکرار یورویه‌رك بطی ، ناخوش صارصینتیلرله ایلرلدی .

آی سمانك تنها بر کوشه‌سنده ، کنیش و پرنشاط بر خنده‌ایله کوله‌رك دائما بو بویوك ارابه‌یی تعقیب ایدییوردی .

قله‌رله فضل یان‌یانه، فقط آیری دوشنجه‌لرله‌دالغین کورونویورلردی وترامواي شیمدی قاپولرینك اوکنده اوطوران ، دولاشان وکولوشه‌ن سـا کنلریله پر عید ومسار کورونن ایکی صره أولر ارەسندن کچیوردی .

بعضاً، بوأولری یکدیکرندن آییران و تا ساحله منتهی اولان برسوقاق، حدود رؤیته آنی بر وسعت جولان ویرییور ونظر برمدت ایچین صولغون منکشه رنکنده برافقله، کوموشلی بردکز قارشیسنده تیتره‌یوردی . قولاقلره، سرسری برروزکارحالنده اره‌صیره نره‌دن کلدیکی بیلنمین فنا برساز صداسی چارپیور واشاغیده، یولده، بعض چیفت چیفت، بعض دردر بشر کومه‌لر تشکیل ایده‌رك اقشام سیرانه چیقمش شابقه‌سز بر طاقم کنج قادین باشلری دولاشیوردی .

أمپریالده‌کی دیکر ایکی یولجی، شیشمانله کوچوك آدام، هردقیقه دکیشه‌ن سسلریله، کیتدکجه کستاخلاشان حرکتلریله کوله‌رك، اشاغیده‌کی خلقه سوزلر آته‌رق وبعضاً ایصلقلی فیصلدیلرله هیچ شبهه‌سز یانلرنده کیلردن بحث ایدرك کیتدکجه تحملفرسا اولویورلردی .

فاضل بکله قله‌ر کوزتپه‌یه یاقلاشدقلرینی حس ایدر ایتمز ترامواینك توقفنی بکله‌میه‌رك همان اشاغی‌یه أینديلر. برمدت « پلات فورمده » بکله‌دیلر . کنج قیز متصل نشانلیسنی تدقیق ایدییورومتصل : — تیزه‌م سنی بو حالده کورونجه شاشه‌جق ! نه‌سورپریز . نه‌سورپریز یاربم ! » دییوردی .

کوکسنده برر شریدکبی بیاض یوللراوزایان یشیل،

كوچوك بربايرق أتكنده ايديلر . تيزه‌نك اوطورديغى أو تا يوقاريده ، برتپه‌جكك اوزرنده كائندى .

اورايه واصل اولمق ايچين يوز آديملق تنها بر يوقوش چيقمق ايجاب ايديبوردى . بوراده هوا نسبتاً دها سرينندى ، مهتاب دها پارلاق كورونويوردى ؛ يول سكون آلود ، خوليا پرور وبياضدى .

قلهر شاعر اولمشدى . يواشجه ، اينجه برسسله شرقى سويله‌يور ، كيتدكجه طفلانه بر توجهله فاصله صوقولويور و هر آديمنده صيجاق ونوسين آغيرلغندن اوكا برپارچه دها يوكله‌تيبوردى .

او بر تور كه قارشى قلبنده بوقدر درين ، بودرجه حرمتله ممزوج بر عشقك طلوعنه اصلا احتمال ويرمزدى . ايلك ازدواج قرارينك ، ايلك « آودت » ك يكانه سببى ، الك بيوك سائقى هيچ شبهه‌سز سادەجه فضيلتك ثروتى اولمشدى ؛ كنج قيز ، شيمدى ، نه‌فنا ، نه عادى برمقصدله اوكا اننى ويرديكنى خاطرلادقجه قيزاريبوردى . فقط كيم ديردى كه اوصوفو ، قبا ، ياباني آدامدن شيمدى يانده يورويه‌ن ، شيمدى يالكز قولنك تماسيله بيله اوكا سعادتلر ويرن بويله انيس روح ، بويله معاشف وكبار برزوج چيقاجق !..

قلهر چوق ممنوندى . كندى كندينه : بويول

اوزاسه اوزاسه وهیچ نهایت بولمسه وتیزه‌ملك أوی بزایلرلدکجه چکیلسه،اوزاقلاشسه.. دییوردی . فاضل‌ده هر آدیمده تزاید ایدن ، بویویه‌ن ، بویویه‌ن و کیتدکجه نهایتسزله‌شن ، اسمسز بر حظله مسعود و سرخوش کورونویوردی .

اوکلرنده ، کولکه‌لری ، اونلرده صاحبلری کبی اندیشه‌سز،اونلرده یکدیکرینه متلاصق ، متعاشق ، باشقه ایکی مسعود چیفت حالنده بر سکوت محترمله یان یانه سسسز ایلرلیوردی .

قله‌ر بو ایکی سه‌ویملی کولکه‌یه‌باقه‌رق دوشونویوردی. « اوت، بویولك، بوبیاض وپاك‌یولك اوستنده ، بوسکون رؤیائی ایچنده،ایکیسی‌ده ساده بوکولکه‌جکلرله یالکز ، بویله باش باشه ، بویله اوزون اوزادی‌یه، بویله متمادیاً، ابدیاً یوروسه‌لردی ، یوروسه‌لردی !.

بردن باشلرینی چویروب آرقه‌یه باقمغه مجبوراولدیلر. بش اون آدیم اوته‌ده ، یولك کنارنده آهنکسز ایاق صدالریله ایکی کشی یورویوردی . فاضل اونلری طانیمقده کجیکمه‌دی ، حدتله باشنی صاللایه‌رق :

— ینه اونلر ، ینه اونلر!. نه‌کابوس بوایکی ادام ! دییه سویلندی . قله‌ر اولا آکلامایان کوزلرله باقندی، صوکره بردن حس ایتدی که بونلر تراموایده‌کیلردر .

بو ایکی آدام اونلردن دها چابوق یورویور و کیتدکجه یاقلاشیورردی . بر زمان کلدی که یان یانه یورومکه باشلادیلر. ایکیسی ده آکلاشیلماز بر شیلر مرمورلانیوردی. فقط بردن بره بو مرمورتیلر کوچوك آدامك آغزنده قطعی ، صریح بر شکل تکلم آلدی . یوکسك سسله :

— کورویورمیسك رزیل! کورویورمیسك! دیدی.

هر یاپدیغی یتمه مش کبی سیمدی ده شاپقه کیيور.

واوته کی متنفر ، کیندار علاوه ایتدی:

— آلچاق ! ادبسز !..

فاضل ، باشنه آغیر بر ضربه ایتمش بر آدام کبی قولاقلرینك اوغولدادیغنی و کوزلرینك دومانلاندیغنی حس ایتدی . قولنی سدتنه قله‌ردن چکدی واونلره دوغرو ایلرلدی.

— بکا باقسه کزا ! دیدی.

اوته کیلر دوندیلر و توقف ایتدیلر فاضل بر سلرسویله‌مك سله‌دن دها یاقیجی ، یومروقدن دها آجی بر شیلر سویله‌مك ایسته یوردی. فقط بوغازنده بر طیقانمه و دیلنده بر بطائت واردی.

« سز !... » دیدی ، آرقه‌سنی اکمال ایده‌مدی . صاغ قولنی کردی ، کردی ، وجودینك بوتون قوتیله کوچوك آدامك یوزینه شدید بر توقات ایندیردی ؛ براز دها ایلرلدی . آرقه‌ده دوران شیشمانك مهیب کوکسنی یومروقلادی . اوته کیلر ذاتاً بویله بر حادثه‌یه

منتظر وغاوغایه حاضر ایکی آدام سرعت ومهارتیله همان فاضلك اوزرینه هجوم ایتدیلر . آره‌صیره برقاچ بوغوق سس ایشیدیلیور ، بعضاً بواوچ کولکه‌دن بری یره دوشه‌جك کبی اولویور ، صوکره قالقوب تکرارآتیلور ویکیدن هیجانلی، ساکت بربوغوشمه باشلایوردی.

کنج قیز، قوشمق اونلرك اوزرینه آتیلمق ایسته‌دی، مقتدر اوله‌مدی . صانکه بولندیغی نقطه‌ده میخلانمش کبیدی . باغرمق استمداد ایتمك ایسته‌دی ، سسی چیقمایوردی . صانکه اونك‌ده بوغازینی دمیردن ایکی أل صیقیوردی . خاطرلایوردی بو حال ، بوتحجر اوکا اکثریا فنا رؤیالرده وارد اولوردی. اطرافده حالا کیمسه یوقدی ، یول حالا بیاض وتنها ایدی .

قله‌ر، بردن نشانلیسی یرده کوردی .اوایکی آدامدن بری اونك اوزرینه چیقمش برالیله بوغازینه باصیور ، دیکر الیله باشنه یومروقلر ، یومروقلر ایندیرییوردی. اوته‌کی فاضلك أللرندن یاقالامشدی و آغزنده بوغوق برسسله کفرلرك اك مستهجنی دولاشیوردی . فاضل ایسه ، سفیل ، ذلیل برحیوان کبی ، قیصیق خیرلتیلرله یرده چابالانیور ، ته‌پینیوردی . برزمان کلدی که اوچی بردن بررهیکل قدر صامت وحرکتسز قالدیلر. فاضلك اوستنده‌کی آدام ایاغه قالقدی، سیلکندی . اوستنی

باشنی دوزه‌لتدی . صوکره، تکرار یواشــجه‌یرده یاتانه دوغرو اکیلدیلر و بردن دوغرولوب ، خشیتله قوسه‌رق، قوسه‌رق یوقوشی چیقمغه باشلادیلر وغیب اولدیلر .

قلهر فاضل ایاغه قالقسین دییه بکله‌دی . صـوکره اونك حالا عین وضــعیتده حرکتسز یاتدیغی کورونجه مشؤم ، آنی برشبهه ایله اوستنه آتیلدی و اونی ایکی الیله اوموزلرندن طوتوب صارصه‌رق برقاچ دفعه « اوزون اوزون « فضل ، فاضل ،فضل ! »دییه باغردی. فاضل، قورقنج ،آجی برخنده ایله یوزونك سیاه یامه‌لری آلتندن معند، مصر اوکاباقیوروهیچ ، هیچ سسنی چیقارمیوردی .

برأولونك مکتوبلری

برأولونك مكتوبلرى

پرنسس بيضا خانم افندى، صفره‌ده ايكن بزه بحث ايتديكى مكتوبلرى كتيردى . بونلر يكرمى بش سنه اول ، اونى چيلغنجه سوه‌ن وصوكره‌ده مأيوس ونوميد عشق، كنديى الجيزه باغچه‌سنك بر آغاجنده آصارق ، فجيع برصورتده انتحار ايده‌ن بر كنجك اوكا كوندرديكى محبتنامه‌لر ايدى .

پرنسس ماضئ حسننك عظمت وشوكتنه بر برهان جلى تشكيل ايده‌ن بومكتوبلرى، بوبرسوروصارارمش، أولو بكزلى كاغد پارچه‌لرينى كمال اهتمامله ديزلرينك اوستنه قويدى وقرق بشلك دوداقلرينك غريب برخندهٔ شوخيله ، بزه كوله‌رك :

— اونلرى سزه اوقويايم ، ايسترميسكز؟.. كلك ، ياقلاشك ! ديدى .

هپمز متجسس، اونك اوطورديغى قولتوغك اطرافنه طوپلاندق . كيجه ايدى . اوداتك تا يانده بولنديغمز پنجره‌سى آچيق دورويوردى . ديشاريدن ، باغچه‌دن ،

ظلمت لیل ایچنده قورقونچ ومبهم برشکل آلان اوزون بر آغاجك سایه‌سنده بردالی تهدیدکار بر قول کبی ایچری‌یه دوغرو اوزانیوردی . دوداقلر کولویوردی ، اکلکلر آغیر باشلی ، جدی ، متفکر کورونیوردی . بعضاً خانم افندی ، ایچنده ایپك قوماشلری بربالا بر کیسه ایچره کبی دوران ، بر آز تورکجه‌یه بیگانه لسانیت قیریق ، دوکولك تلفظله ، جمله‌لرك روحنی زده‌لیه‌رك و بعضاً دوروب کندیسی ایچین مجهول کلمه‌لرك معنالرینی صورارق مکتوبلری صیره‌سیله اوقومغه باشلادی :

— ۱ —

« خانم افندی ، دون اخشامده آراباکزله پاسدن ، تا یانکزدن کچرکن بکا یاقوت چیچن کوزلریکزی ... بنی طانیوردیکز ، بنی هیچ طانیمورسکز . عجبا خوشکره‌می کیتدم !.. بوکا احتمال ویره‌م . کولونج‌می ایدم ؟ بلکه .. فقط دوداقلریکزی تزیین ایدن خنده‌ده استهزا ایتدیکزدن برشی یوقدی ، اوزاده هیچ ، هیچ استهزا یوقدی دکلمی ؟ سز کوزلرکزی ساده‌جه شو حدیکز و ساده‌جه ... قادینلقکز . — بوکلمه‌یی معذور کوریك ! — قدرت ، وساده‌جه قادینلقکز . لکن ، بویله برسوچ ، بر قدرین خنده‌ده ، بیلمیورمیسکز که برازده‌ك ایچین نه چوق فلاق

واردر ؛ بیلیرمیسکزکه برقادینك دوداقلری آره‌سنده پارلایان بوخنده ، بوفراری عشوه شمشکی بر ارککك قلبنده نه مدهش بورانلر تولید ایده‌ر ؟ باخصوص او « قادین » سزك کبی اولورسه ، سزك کبی پایانسز کوزه‌ل ، سزك کبی یوکسك ، سزك کبی بر «پرنسس »اولورسه...

« سز بر پرنسس سکز ، ایلك ایشم همان بونی اوکرنمك اولدی وبونی اوکره‌نیر ، اوکرنمز ، امیدمك ، بنم زواللی امیدمك قانادلری قیرلدی . سز بر پرنسس سکز واصل بنی سزه بوسطرلری یازمغه سوق ایده‌ن شی‌ده بودر . بر پرنسس ،مکلف و مدبدب آرابه‌سندن سوقاقده تصادف ایتدیکی اون طقوز ، یکرمی یاشنده معناسز ، سفیل ، یا یابرکنجه نیچین ونه دییه کولر ؟.. دوغروسی ، خانم افندی ، سزك تبسمکز بنم ایچین بر معما اولدی . بونی بکا حل ایدیکز . یارین ، ینه برمعتاد الجیزه تنزهنه چیقدیغکز وبکا اوراده تصادف ایتدیککز زمان یولکزك اوستنده‌کی او بدلا ، حقیر کنجه چهره‌کزك الك محقر برچین ابروسنی کوستریکز . بوصورتله بن‌ده آکلایایم که او دونکی تبسمکز هرکسه مصروف اولان برشیدی . ساده‌جه برشوخلق وبر-قادینلقدی . بونی یاپیکز وبنی مستریح ایدیکز. لطفاً ...

« بو مکتوبی سزه ناصل ویره‌جکم ، بو مکتوبی

آرابه‌کزه ناصل ونه جسارتله آتاجغمی بیلیورم . بیلیکزکه اونی صرف سائقهٔ مراقله یازدم . صرف او معمایی آکلامق ایچین ... دوداقلرکزك اوپیله وعدلر معماسنی ... »

— ۲ —

« خانم افندی ؛ دون ینه کولدیکز . دوداقلریکز دون ینه عینی قومه‌دیایی اوینادی . سزدن آرتق قورقمغه باشلایورم . سزك شوخلغکز بنم ایچین برتهلکه حالنه کیریور . ظن ایدیورم که بو اویونك ، بو مضحکه‌نك صوکی آجی بر فاجعه اولاجق . مع مافیه بوتون روحمله تمنی ایدرم که بو فاجعه دائما بویله دوام ایتسین . بن دائما آرابه‌کزك اطرافنده دولاشایم وسز دائما کولکز هر ایکمزده بو لطیف قومه‌دیانك ایکی ماهر وصنعتکار آقتوری قالالم . فقط . . .

« فقط بزی کیم تأمین ایده‌بیلیر که ، برکون ، بو ایکی آقتورك هویت صنعتده بوتون حرصلری ، هیجانلری ، بوتون دلیلکلریله چیر چیلاق برر انسان ، سنده‌جه کوز کوزه باقیشان برارکك ایله برقادین دوغمایاجق . . .

خانم افندی ، انسانلر کندی کندیلرینی بك ای طانیامازلر واونك ایچیندرکه دائما ، دائما بدبخت اولورلر . سزك وبنم روحمزده اویله هیچ قپوسی آچیلمامش مخزنلر

واردرکه اونلرك ظلمت واسراری ایچنده نه‌لر یاتار ، نه‌لر صاقلانیر ؟ اونی کیمسه بیلمز . بعضاً برآل ، بعضاً برروزکار، برهیچ‌اوقاپولردن،او ازل ـ مسدودقاپولردن برینی ایتر؛ او زمان سزمدهش برشیئك مواجههٔ حشیتنده تیتره‌ر ، دونار قالیرسیکز . روحك او مخزنلرندن ، دهلیزلرندن ، قارانلقلرندن او زمان نه‌لر چیقار ، بیلیرمیسکز ؟ دلی ، آزغین ، کوکره‌مش وقودورمش بر سورو بهایم ! ایشته بونلر بزم بنلکمزك مجهول ، نائم بنلکلریدر و بزم بنلکمزك مجهول ونائم بنلکلری اوعالیجناب اویقولرندن دائما آزغین ، کوکره‌مش برر حیوان حالنده اویانیرلر واونلر دائما بی‌آماندرلر .

« ایشته،بن‌بوندن قورقویورم، خانم افندی ! چونکه بن چوق چیلغنم وسز چوق کوزه‌لسکز . چونکه بنم خسته ، ضعیف برقلبم وار ، سزك قوی ، مشعشع بر تبسمکز. . چونکه بن شاعرم وسز پر شعر وخیال، سیاه، درین ، الٓهی کوزلره مالکسکز. . رجاایدرم، خانم افندی ، رجا ایدرم پرنسس ، دقت ایدك . »

— ٣ —

«خانم‌افندی ، دون قالابالغك ایچنده کوزلرم سزك آرابه‌کزه ، ایلیشیر ، ایلیشمز قلبمك شدتله چارپدیغنی حس ایتدم . بوحال ، بو هیجان بنده ایلك دفعه واقع

اولیور . دیمك سزك آرابه‌كز بنم موجودیتمده گیتدكجه مهم بر موقع طوتمغه باشلادی . سزه تصادف ایتمه‌دن اول ، هر آقشام احیزه تنزهه چیقمق معتادم دكل ایكن ، شیمدی ساعت بشه كلیر كلمز اورایه قوشیور ، یول اوستنده‌كی قهوه‌خانه‌لرده سوروكلنمك و سزی بكله‌مك بنم ایچین ساده بر اعتیاد دكل ، بر اعتقاد و بر عبادت حالنی آلدی .

« سز یاواش ، یاواش بنم حیاتمده ، بنم بوزوللی سفیل حیاتمده هر شیئی اونوتمغه باشلایورسكز . كوزلرمك اوستنده شیمدیدن یاشامغكزك لباس بولوطی طولاشیور . كیجه‌لری اویودامق سكون بیكسنده نامرئی بر جراحتك قشقشه سنی ایشیدیركبی اولیورم . اكثریا آرابه كزك تا یاقیندن كچركن بر ثانیه ایچنده بنی نفوذ ایدن اومكشه قوقوسی هیچ ییشمی براقمیور . چونكه بونلردن آكلاشیلیوركه سز بكا لایق بر دوره احساس كچیرتمكه باشلادیكز .

« قورقیورم . . .

« خایر ، خایر ! بن نه‌قدر بدالا ، نه‌قدر سرسمم دكلمی ؟ . . »

— ٤ —

« پرنسس ، دون سز داها جسارتبخشدیكز و بن

داها کستاخ ایدم . حرم آغاسنك تهدیدکار ، غضوب نظرلری اولمسه‌یدی کیم بیلیر ، داها نه‌لر ، نه‌چیلغینلقلر یاپاجقدق — اوح ! عفو ایدیکز — یاپاجقدم . یانکزده‌کی قادین‌ده نه تحفدی ! . . اوسزی چوق أکلندیرییور دکلمی ؟ . . آرابه‌کزك اوکندن کچرکن اوننم ایچین سزه ، ظن ایدرسه‌م ، غایت کولونج برشی سویلمشدی‌ده‌سز کسیك کسیك قهقهه‌لرله کوله‌رك باشکزی آرابه‌نك پنجره‌سندن چیقارمش وبرمدت بنی آرقامدن سیر ایتمشدیکز. کیم بیلیر بنمله أکلنیورمیدیکز ؟ بوراسی بنجه مجهول ! .

« روحمده دوغان دونکی سعادت کونشنك باکر لمعه‌لرینی بوفنا شبهه‌لرك سیاهلقلریله لکه‌لملك ایسته‌مم . بیلسه‌کز ، دون بنی نه‌قدر مسعود ایتدیکز ، خانم افندی ! . . دنیانك بوتون کوزل قادینلری بوتون جلوه‌لری ، عشوه‌لری ، بوسه‌لری وبوتون قادینلقلریله بر آرایه کلسه‌لرده ، هپسی بردن « بزسنکز » دیسه‌لردی ینه سزك دونکی تبسمکزك روحمه بخش ایتدیکی اوبویوك سعادتی بکا ویره‌مزلردی .

« آه یاربم ! دون ، مکتوبی ألمدن ، سز ، بالذات سز،ألمدن آلیرکن بردن دوداقلرکزی تزیین ایده‌ن اوتبسم ! . . . سز ، امینم که ، اودقیقه‌ده شوخ دکلد-

یکز . عشوه‌باز وشوه‌کار دکلدیکز . بکا اویله کلیورکه
سز او دقیقه‌ده ، سز او دقیقه‌ده ، خانم افندی ، صمیمی
ایدیکز ؛ بر آنا قدر مشفق و بر معشوقه قدر صیجاق
ایدیکز . . . .

«اطرافده کیمسه‌لر یوقدی . آرابه‌جی آتلریله مشغول
کورونیوردی . حرم آغاسی کریسنك اوزرنده اویوقلا-
یور کبیدی ؛ بن یاواشجه ، تیتره‌یه‌رك جیبمدن مکتوبی
چیقاردم . سز کاغدی کوروب کورمز الکزی آرابه‌دن
دیشاری‌یه اوزاتدیکز ؛ اونی آلیرکن ، اونی سزه
ویررکن — آه او ثانیه ! — نه اولدی بیلیرمیسکز؟
احتمال ، سز بونك فرقنه وارمادیکز ، پارماقلرم ، پارماق
قلریکزه دوقوندی . حالا الدیمك اوجنده الکزك
صیجاق ، رعشه آور بقیهٔ تماسی وار . بوتون کیجه ،
صباحه قدر ، دیمدار ، معتقد ، پارماقلرمك اوجی یکده
اوراده سزدن بر شی قالمشدر وهمیله — اوخ ، بوبك
کوکلم ، خانم افندی ! — اوپدم و قوقلادم .

٥

«برلسن ، حیات یومیه‌م جریانلرینی دکیشدیرمکه
ومنده غریب ، یکی اعتیادلر حاصل اولمغه باشلادی .
اومده وهیچ بر یرده وقت کچیره‌میورم . آرتق نه بر ایش ،
نه اکلنجه ... بن ، شیمدی ، صباحدن آقشامه قدر ،

تاسزك تنزهه چیقدیغکز ساعته قدر الجیزه یوللرنده
سورونه‌ن بر سرسری‌یم ! . . بنم ایچین آرتق زمان
ومکان یوق ، بنم ایچین زمان سزك آرابه‌کزه بینوب
« تور » ه چیقدیغکز ایکی ساعتدن ومکانده آرابه‌کزك
نامرئی ایزلر براقارق کچدیکی یوللردن عبارتدر . سزی
بکا اخطار ایتمه‌ن یرلر بنم ایچین بوشلق ، هیچ وظلمتدر
وآه ، اوساعت بشدن یدی‌یه قدر دوام ایدن دقیقه‌لرك
آغزکزك بیاض تبسمیله کوموشله‌ن ثانیه‌لری ! . .

« الجزه باغچه‌سنك هواسنده سز بنلککزدن بر
شی‌می براقیورسکز ؟ اوراده منکشه قوقوکزدن بر
پارچه‌می قالیور ؟ بیلمیورم . اوراده بر شی وارکه بنم
روحم . . .

«خایر ، خانم‌افندی ، خایر ! بن سزی هیچ سه‌وه‌مم
دکلمی ؟ بوپك کولونج اولور ، بوپك کولونج اولور...»

*
* *

برقاچنی یره آتدی : — بونلر هپ بری برینه
بکزه‌ر : شعر ، عشق ، خیال بیلمم‌نه ! — دیدی وعلاوه
ایتدی . — سزه اصل اوته‌کیلری ، اك مهملرینی
اوقویایم :

٦

« دون ، سزك اوظریف ، او پر شعر ، او ملك

موجودیتکزده بر جاناوار اویاندی غالبا ! . . دون… آمان یاربی ؛ حالا خاطرمه کلدکجه ! . . اوه دون ، اوفلاکت ، اوکیجه : او « دون » خانم‌افندی ؛ اومشئوم بازار ایرتسی ! . . سزك جانی اولدیغکز کون . . . جانی ، أوت جانی ! . . . چونکه سز دون برجنایت ایشله‌دیکز ، مکلف ومدبدب آرابه‌لرك ، محتشم ومطنطن سرایلرك ، مجوهراتك ، آلتونلرك ؛ بوتون بر قدرت مطلقهٔ ثروتك وصوکره‌ده حسن وآنك ، طراوت وشبابتك الکزه ویردیکی سلاح ایله دون، سز، بر جنایت ، فقط بر جنایت ، عادی بر جنایت ایقاع ایتدیکز . عادی بر جنایت دیدم . چونکه جنایتلرك نجیبی اولور ، فقط سزلکی سفیل وعادی ایدی . زیرا ، سزك سلاحکز بر دامله قان دوکمه‌دن ، هیچ قان دوکمه‌دن اولدوردی وقان دوکمه‌دن اولدورمك، ایشته بو جنایتلرك الك عادیسیدر ؛ اولوملرك أك سفیلی اولدیغی کبی . . .

« بونی ساده قادینلر ، سزك کبی قادینلر یاپار . بونی ساده سز یاپارسکز . بونی ساده سز ، شیماریق وفناتربیه کورمش بر چوجق طوریله بونی ساده سز یاپارسکز . وبونی نیچین یاپارسکز ؛ قادینلر ، بعض قادینلر بو عادیلکی نیچین یاپارلر بیلمیورم . ساخته تبسملرله ، ساخته جلوه‌لرله، ساخته نظرلرله ارککك آوینه چیقمق واونلردن بر

قاچنی الده ایتدکدن صوکره آقاجان ، دلی بر چوجوق ذوق وحشیانه‌سیله اونلری دیدیکله‌مك ، اونلری ایکنه‌لمك ، پارالامق . . بوصانکه نه‌یه یارار قوزوم ؟ بوصانکه نه‌یه یارار ؟ . . بر اکلنجه‌می ؟ اکلنجه‌لرك اك معناسزی ! بر ذوقمی ؟ ذوقلرك اك عادیسی ! بر شوخلق ، برجنت ماجرامی ؟ شوخلقلرك ، جنتلرك أك بدلاسی . . .

« هم سز ظن ایدییورمیسکز که بن‌ده ، بن‌ده اوته کیلر کبی‌یم . بن‌ده ساده‌جه بر ارککم . ساده‌جه ، هرکس کبی ، هرکسه بکزه‌ر بر کیمسه ، بر « آدام » م ؟ اکر بونی ظن ایدییورسه‌کز پك چوق آلدانیورسکز . امین اولك که بن اوته کیلردن ، بن اوکتله‌دن پك آیری‌یم . امین اولك که خانم افندی ، امین اول که أی قادین ! بن مجوهرلرك ، آلتونلرك اوستنه توکورور وایجاب ایتدیکی زمان حسنه وقادینلغه قارشی‌ده آرقه‌می چویریرم . بن اوقدر یوکسك ، اوقدر سزك سرایلرکزدن یوکسك ، اوقدر سزدن یوکسك ، اوقدر عظمتلی بر روحه مالکم واو قدر معندمکه . .

« دنیاده اك معزز ومقدس بیلدیکم برشی وارسه ، سزك بکا کچیرتدیککز شو اون بش کونلك ، طاتلی سرمستی وبیهوشی آنندن دها مقدس ومعزز بیلدیکم برشی وارسه اوده بنم غرورم ، عزت نفسمدر . بنم

عزت نفسم . . اوكا هیچ بر كیمسه دوقونامز ؛ اوكا هیچ كیمسه دوقونمامالیدر . او هر شیئك ، هر شیئك فوقنده‌در . اونك تختی ، تاجی واردر . او وحشتپناه بر سریر سلطنده ، بر سریر ساز و شرفده متكئ عظمتدر و سز ایشته اوكا هجوم ایتدیكز واونی . . . اونی اولدوردیكز .

«بدالابن ، بدالا بن ، یكرمی دورت ساعتدن بری آجی بر حمای ندامتله نافله یره ، یومروقلرمه آتشده باشمی ازیورم ، ازیورم . آه ، نیچین سزی تعقیب ایتدم ، نیچین ؟ . .

«گیجه یاریلری دار بكلرمیداننده ، كیرلی زوالیلرك اتكلرینی قالدیروب هر گیجه ماللرینی تشهیر ایدن ایكی آدیمده بر ، سفیل ، دیلنجی بر نظرله آرقه‌سنه دونوب «عجبا كلورلرمی ؟» دییه باقان و بعضاً دارالیق سوقاقلرده داها زیاده جسور اولارق ، برقاچ گچكمشلك اوموزینه دوقونوب «كل برابر . . . » استرحام ایدیورلر ، برقادین لوث طوریله بنی دعوت ایدن او ریاكار گوزلكلری ، او ریاكار الركزی ، اونلری تعقیب ایتمك دلیلكی : ایشته بونم حیاتمده ایشله‌دیگم یگانه بویوك برخطا اولدی . فنا ، درین ، سیاه ، ابدی برخطا ! . . اویله برخطاكه بر لكه . . . بر ایپك قوماش اوستنه دوشوب ثانیه

بثانيه دائرهٔ سرايتنى كنيشله‌تن ملوث بر لكه . . . بنم كنجلكمك يكانه لكه‌سى . . .

«بكا «كل!» ديديككز زمان آكلامانى دكلمى ايدم‌كه سزده ساده‌جه اونلر كبيسكز . سزده بر . . .

« اوخ ! رجا ايده‌رم بكا ايضاح ايدك بونى . . . بكا بونى ايضاح ايدك ! بنى تا قاپوكزك اوكنه قدر چاغيروب ، حتى اصرارلرله ، حتى تنزللرله چاغيروب ، اوراده ، صوكره‌دن ، اوشاقلركز واسطه‌سيله بنى دفع ايتمك .. بنى ، حياتنده‌هر شيئى‌وهر كسى كندى قدرعلوى بولاميوب‌ده هر كسدن وهر شيدن ايكره‌نه‌جك قدر يوكسك ، عفيف ياشامغه آليشمش بركنجى ، قاپوكزك او سزدن دها عادى اوشاقلرينه تحقير ايتديرمك !... بو نه ديمك ، بو نه ديمك ؟ قوزوم ؟..

« وداع اولسون ، آرتيق بو اون بش كونه واصل او « دون »ه آغستوس اون برك او مشئوم پازارايرته‌سى‌نه... او ، بنم حياتمده هيچ آچيلمايه‌جق بر صحيفه اولاجق ... وسن ، وسنده بنم ايچين تخطرى بيله دماغى تلويث ايده‌ن بر سيما ، كيرلى بر سيما ، كيرلى بر قادين سيماسى ... »

— آ ! آ ! اوو ! . . نه چيلغين ، نه تربيه‌سزشيمش بو !.. ديبه كولوشديلر .

پرنسس : — دوراك دها صوكره آكلايه جقسكز ، اونك نه دلی اولدیغنی ! دیدی و آرتق هیچ مكتوبه بكزه مین بر سورو بوكونلش ، كوچوجك كاغدلری اوقومغه باشلادی ؛ بعضاً حتی ایكی كلمه یله احتوا ایتمه‌مش چیلغین بر سورو تذكره‌جكلر ...

اوداده هپمز حیرت ایچنده ایدك .

— بو مكتوبدن صوكره‌مینه‌می یازمش ؟ نه جسارت ، نه جسارت ! دییوردق .

۷

« سزه اوقدر كوزه‌ل كوزلرله بودرجه فنا بر قلب ویره‌ن طبیعته لعنت ایدییورم . »

— ۸ —

« رتق سزی اونوتمغه چالیشیورم . »

— ۹ —

« بیتدی . »

— ۱۰ —

« بر شی تكرار مراقمی جلب ایتدی . كاغدلرمی

حالاقبول ایدییورسکز . آرامزده هیچ برشی کچمه‌مش کبی ... دیمك ندامت ایتدیکز ؟ »

— ١١ —

« یوق ! دون صوك کلمه‌لری یا کلش یازدم . بنی عفو ایتدیکزمی دییه‌صورمق ایستیوردم. هیچ شبهه‌سز بنی عفو ایتدیکز . فقط نیچین دائماً دوداقلرکزتبسمسز، کوزلرکز نظرسز ؟ نیچین هر وقتکی کبی ظالم دکلسکز ؟ نیچین ساده‌جه لاقید وغریب برصورتده مستهزی‌سکز؟ بکا هر آقشام دونشنده ، کوپرونك ازدحامی، ولوله‌سی، جوش وخروش حیاتی آره‌سنده نیلك کیرلی، دونوق صولرینه باقارق « اولوم » ی دوشوندوره‌جك قدر لاقید ومستهزی ...

— ١٢ —

« کاغدلرم یورغون ، قانادلری قیریق کلبه‌کلر کبی آرابه‌کزك ایچنه، حما له دولو دوشدکجه، آرتق اونلری، اکیلوب، ألکزه آلمیورسکز ! آرتق کاغدلرم پارمقلرکزك اوجنی اوپه‌میور و آووجکزك ایچی اونلره لازم کلن حرارتی ویرمیور . کاغدلرم اوشویور ، تیتره‌یور، خانم

افندی! بن ده تیتره‌یورم. بوتون کناهلرمك یوکی آلتنده اوموزلرم چوکمش، بکزم صارارمش آرابه‌کزه تقرب ایدوب سزك یوزوکزه باقدقجه، دوداقلرکزی ساکت، نظرلرکزی باشقه یرلرده اوچار کوره‌رك هر کون بر آز دها چیلدیرییورم. یوزوکزك ظاهری حیادتی آلتنده‌کی معنای خفی‌یی براوقویه‌بیلسه‌م، اوراده نه‌وار؛ تهدیدمی؛ غضب‌می؟ برجریحهٔ حب نفسی؟ نه‌وار؟ بر آکلاسه‌م. سزك بکا قارشی حقیقةً لاقید اولدیغکزی بر حس ایتسه‌م، اوندن صوکره آرتق راحت اوله‌جغم، بونی ایشیدییورمیسکز، اوندن صوکره آرتق راحت اوله‌جغم، غایت راحت!..»

— ۱۳ —

«برشی اونوتدم خانم‌افندی، سزه الك‌مکتوبلرمده سویلنمسی لازم کلن برشی؛ بونی شمدی‌یه قدر اهمال ایتدیکم ایچین متوقفا یایدم... فقط بو سویلنمسی لازم کلن شیئی سویله‌مکدن بن اوقدر قورقارم، اوقدر تیتره‌رم‌که، اونی کندی کندیمه سویله‌مکدن بیله احتراز ایده‌رم.

«بوشی نه‌در بیلیرمیسکز، خانم افندی؟... بوشی: «دلی؟..» ؤت، بن بردلی‌یم! دماغمده بابامدن قلمه حنت تخمدلری وار: خسته‌یم. دوقتورلر بکا دائما

سـياحت ايتمه‌يی ، كزوب اكلنمه‌يی ودوشی توصـيه ايديورلر. بوراده، مصرده بولونوشمه سبب ده بودر . يارين كيم بيلير، نره‌يه كيده‌جكم، خسته‌يم. كوروپورسكز آ! هپ بونلردن اكلايورسـكز آ ، خسـته‌يم . . . بكا آجييكز ... »

— ١٤ —

« اكر سزبكا بردفعه دها تبسم ايده‌جك اولورسه‌كز شفا بوله‌جغم . »

— ١٥ —

« اوح ، يالواريرم سزه ؛ سكا يالواريرم أی قادين! أی بنم يكانه سوديكم قادين ! او اسكی تبسمكدن براز داها ، برآز داهـا ، نه اولور ؟ . . الله ايچين ، برآز داها !.. بنی قورتارمق ، بكا شـفا ويرمك ايچين ... شفا ، شفا ، شفا ... نه اولور ؟.. »

— ١٦ —

« بردفعه داها كولـكز، بردفعه داها تبسم ايديكز، آرتق يولـكزك اوسـتنه چيقوب مزعج برديلنجی كبی سزی راحتسز ايتميه‌جكم . برتبسم داها ، صوك برتبسم

داها ... اوندن صوكره، آرتق، الجزيرەدن ، سزدن ، سزك محيطكزدن ، مصردن اوزاقلاشەجغم . كيدەجكم، تا مملكتمه، استانبوله... واوراده، اوبيس ، اوچامورلو، اوسفيل بيزانس خرابەسنك بر كوشەسندە بر بودا راهبى كبى ، بر هندى فقير كبى ، آچ براستانبول كوپكى كبى ، يواش يواش اولمكه آليشاجغم. بر دفعه داها تبسم ايديكز. صوك بر تبسم داها ويرن اوصوك تبسمك، اوصوك كونشك ضياسنى روحمده طاشيارق سزدن ، سزك محيطكزدن اوزاقلاشاجغم . اوصوك تبسمك صوك كولكسنى روحمده صاقلايارق و ، سزه منتدار اولارق مزاره ، طامته دوغرو كيدەجكم وآرتق سزى، هيچ، هيچ راحتسز ايتميەجكم . »

— ١٧ —

« بدبخت قادين ؛ جانى اولاجقسك . چونكه بر كون آرابەكك آلتنه آتيلوب ... »

*
* *

پرنسس كولەرك : — كوزلرى ، كيتدكجه اوقدر چيلغين، چيلغين باقمغه و بنى اوقدر قورقوتمغه باشلادى كه، آرتق كزمكه چيقاماز اولدم . ديدى . اون بش كون صوكره پوسته ايله اوندن شو مكتوبى آلدم :

« خانم افندى ؛ يارين ، لطفاً صباح اويقوكزى

فدا ایدوب، داها شق سوکمه‌دن وزراع وعمله اویانمادن أول، هنوز اطراف اسمر برقارانلقله محاط ایکن آرابه کزه بینوب الجیزه باغچه‌سنك أك قویتو والك تنها یرلرینه‌دوغرو برسیران اجرا ایدیکز . سزه یمین ایدرم‌که فوق‌الحد ممنون اولاجقسکز . چونکه حیاتکزده اوکونه قدر واوکوندن صوکره هیچ کورمکز احتمالی اولمیان برشیئه غریب، تحف، کولونج برشیئه تصادف ایده‌جکسکز. تا یولکزك اوستنده، آغاجلرك بنده .. اویله برشی‌که، سزه یمین ایدرم، چوق تحف، چوق کولونج ... ایسترسه‌کز یانکزه‌ده برچوق کشی آلیك، جاریه‌لرکزی، اسیرلرکزی . . . اکر موافقت ایدییورسه‌کز بکا آتیده‌کی آدرسه خبر کوندرك . فقط بنی جداً تأمین ایده‌رك ... »

پرنسس : — اوكجه چوق دوشوندم، قورقدم؛ تردد ایتدم، دیدی . بردلیلك یاپار، بر رزالته سبب اولور دییه . فقط بنده‌کی مراق بوتون بو اندیشه‌لره غالب کلدی . صبر ایده‌مدم . اونك تعیین ایتدیکی وقت قالفه‌لردن برقاچنی برابر آلارق « ایکی آرابه اولدق » ویوله چیقدق...سوقاقلرده هیچ اوقدر ایرکنکی حالنی بیلمیوردم . چوق تحف اولیور . هر طرف تنها، ساکن ... انسانه بوتون أولر، آغاجلر اویویور کبی

كورونيور .

«كوپرويی كچدك . اوزاقده « اهراملر » هنوز كوزوكميوردی . يولده هيچ باشقه بر آرابه يوقدی . تمام الجيزه‌يه واصل اولديغمز زمان نه‌ياپدم ، بيليرميسكز ؟ قالمه‌لرك بنديكی آرابه‌يی اوكه كچيردم ، نه‌اولوره نه‌اولمز فكريله ... آغاجلرك آراسنده انجه دولاشدق . برچوق برحالده سسلری ايشيديليوردی . باغچه‌نك تهالغندن قورقويوردم . نه اولاجق بكا ! بودی نه‌ياپاجق بكا ؟ ديه تيتره‌يوردم . دركن اوكده‌كی آرابه‌دن « برحفلق قويدی » ندر ديه باشمی پنجره‌دن ديشاری چيقاردم . آشاغيده كورديككز شو اختيار عجوزه كل جانم يوقمی ؟ اينشه او ، الی آرابه‌دن ديشاری‌يه چيقارمش ، بزيری بر آغاجی كوستريور و :

« — امان يارب ، دونه‌لم ، دونه‌لم ! ديه باغيريوردی . آنك اشارت ايتديكی نقطه‌يه باقدم . بويوك بر آغاجك دالنده برشی صاللانيوردی . اسكی البسه‌يه بكزر برشی ... دقت ايتدم : بو برانساندی . بو « او » ايدی . دها زياده باقمادم ، قورقدم . بيلسه‌كز نه‌قدر قورقدم . يارى بايغين برحالده آرابه‌نك ياصديقلری اچنه دوشدم . او وقتدن بری ، حالا ، خاطرمه كلدكجه ، حالا تويلرم اورپرير . »

*
* *

هر كس سكوت ايدييور ، كولمك ايستەيوردى . يرده ، ماصەنك اوستنده ، پرنسسك ديزلرنده برچوق صارارمش، اولوبكزلى كاغدپارچەلرى سورونويوردى. ايچمزدن بريسى :

— بوتون بومسئلەده برشيئه دقت اولنمادى . مهم برنقطه...ديدى؛ خاطرلايورميسكز؟بوآدام مكتوبلرينك برنده اولوملرك الكعاديسى قانسزاولانلريدر، دييوردى . باقكز ، اك نهايت كنديسى ده ...

بونك اوزرينه ، هپمز بردن متعجب ، متحير :

— يا ، يا ! واى، كورديكزمى؟ كبى برطاقم سسلر چيقارمغه باشلادق..

پرنسس ده بزمله برابر يكرمى سنەدن برى بوغرابته دقت ايتمديكنه شاشيوردى ..

یالکز قالمق قورقوسی

یالکز قالمق قورقوسی

دوستلرینك اصرارلرینه ، رجالرینه رغماً ، ماجد کیتمکده عناد ایتدی :

— قابل دکل ! دییوردی . — سرکه آنجق یکرمی دقیقه دها بوله‌بیلیرم . قتلت بوتون بر کیجه‌یی بر یرده کچیرمك ! . . ایشته بویاپامیه‌جغم برشی . . امده دکل ، بیلیرسکز که اوکا ، ارستید نابم . غیورم اونی چیلدیرتیر . وصکره فردا بنم ایچین بر جهنم اولور . — عاجز ، ومسکین علاوه ایدیوردی . — نه یاپه‌یم ! . . قیزجغز بر آز خیرچین وعصبی‌در ! . .

او صاحبی وماجدك اك اسکی دوستی شوکت ، دوداقلرینی خشین بر تبسم استهزا ایله بورقه‌رق :

— قیزجغز ! قیزجغز ! . . — دیه سویلندی . — ونه قیزجغز یاربم ! نه قهری حکیله‌جك قیزجغز ! . .

صکره اوته‌کیلره دونه‌رك :

— باری کورسه‌کز شوه‌دیکی — دیدی — بکی بویله اسیر حسن وفسونی ایدن آفت جهانی ! . . بکی بویله ایکی سنه‌دنبری ، ایکی بیوك . ازون سنه‌دنبری . اتکلرینه

یاپشدیروب سوروکله‌ین شوخ‌ییرچین وعصبی قیزجغ‌ی !.. دوروغون ، یوصونلی صولره بکزه‌ین کوزلری ، یموزطه شکلنده‌کی بورنی ، صوکره مهیب وثقیل آغزیله ...

ماجد بر آز مغبر ، بر آز شقه‌جی اونك سوزینی کسدی :

— ذمده چوق مبالغه . . . یتر آرتق ! .. دیدی.

بو سوز شوکت ایچین یکی بر وسیله انشغال اولدی وهر زمان بویله عادی بر قادین مسئله‌سندن جریحه‌دار اولان دوستلغنك بوتون عصیان حیثیتیله ماجده توجه ایتدی :

— یالانمی سویلیورم ؟ . . . — دیدی — سنده‌کی کنجلکه ، طرواته ، ثروته مقابل بوقادین سکا نه‌ویردی عجبا ؟ . . حسن نامنه ، لطافت ونسویت نامنه بوقادینده سن نه بولدك عجبا ؟ . .

اوته‌کی جواب ویرمیور ، پنجره‌دن دکزه باقیوردی. اودوام ایتدی :

— اوروپادن ایلك کلدیکك کون — دیدی — اونی ایلك قولنده کوردیکم کون سکا بوتون فکرمی بر کلمه ایله اکلاتمش وسن ده بوفکرمی قبول ایتمشدك. سکا بواعجوبه‌یی نره‌دن بولدك ؟ دیمشدم ؛ خاطرلیورمیسلك ؟ او زمان سن ده عینی کلمه‌یی تکرار ایتمشدك : « اوت اعجوبه ،

جداً اعجوبه ؟ » دیمشدك . دیمك سن ده اونی شایان آرزو ایلیه‌جك . حتی شایان هوس بولوردك . سن ده اونك نه اولدیغنی بیلیوردك ... او حالده ، اکلات بکا رجا ایدرم ، سنی بو قادینه باغلایان هانکی جاذبه ، هانکی آبدال رابطه‌لردر ؟ بوتون اذالر ، جفالر ، بوتون سفالتلر اوکنده سنك بویله مطیع ، عاجز بویون اکمکه سبب نه‌در ؟ بو معناسز سبب نه‌در ؟ بونی بزه اکلات ، بونی بزه ایضاح ایت !.. انسانده‌کی عقل ، انسانده‌کی منطق نامنه ... رجا ایدرم .

شمدی اوداده‌کیلرك هپسنده عینی مراق استیلا ایتمشدی . حسین نامی :

— صحیح ماجد ، — دیدی — بو معمای ، بو معمای روحنی بزه حل ایت اکچین بو قیزیدن آیریلمیورسن ..

بوغاز ایچنك اناطولی ساحلنده ، بیاض ، ظریف بر یالینك دکزه ناظر بر اوطه‌سنده درت کنج ایدیلر . اسمر بر توله بروندن پنبه بر غروب زمانی ایدی . اشاغیده دکزك موسیقیسی و تا اوزاقده الوانك رقصی واردی . بونلر سری براقسامدن کلرده قارشی غیردلرنی آججیلر و آتشین بریار کونشك بقیه رنکلریله بوداقلری ، متکاسل ، ونیله‌لرده شعرلرنعلرده اوزانمشلردی . هپسنك دوداقلری اوزرنده عینی سؤاللر دولاشیوردی :

— نیچون ؟ نەدن ؟ بو قادینده نەوار ؟

ماجد، ساعته باقدی : — دها یکرمی دقیقه وقتم وار ، بونی سزه آکلاته‌یم - دیدی - واقعا سزه پك قرا کلق شیلردن، روحك کیجه‌لرندن ، روحك برطاقم اسم ویریله‌مز خسته‌لقلرندن بحث ایده‌جکم . فقط نه ضرر ، مادام‌که اصرار ایدییورسکز ؛ مادام‌که بوقدر متجسسکز ، دیکله‌یك !..

واونلره روحنك غریب ، اسرار آمیز بر پارەسنی آچدی :

— بنم حیاتمده ایکی مشئوم کون واردر . - دیه باشلادی .- بری والده‌مك اولدیکی ، دیکری ده‌اوروپایه کیتدیکم کون ... برنجیسی پك‌چوجقلغمه عائد اولدیغی ایچین بنده‌احتمال بیوك برتأثیر براقمه‌دی . فقط‌اوروپایه کیتدیکم کون !.. آه بیلسه‌کز پارسك پر حیات وپر ولوله جاده‌لرندن ، پارسك منور ، بیاض الکتریقلی کیجه‌لرندن بنده نه مظلم ، نه الیم بر خاطره قالدی !..

« اوروپا حقنده بو صورتله بیان محسوسات ایدیشم شبهه‌سز سزه براز غیرطبیعی کلیر .. هله سزه - اوراده بعض کنجلری خراب ومضمحل ایدن - مضایقه‌لردن، امراض مادیه‌دن دائماًاوزاق قالدیغمی وذوقمی ، کنجه‌م، هردرلواسباب استراحتی تأمین ایچین المده، دائماً کافی درجه‌ده

پاره‌م بولندیغنی سویله‌رسه‌م حیرتکز تضاعف ایدر ، بوسبوتون شاشیررسکز ودیرسکز که : « نچین بدلا ، نچین پاره‌سی انسانده الیم بر خاطره براقسون ؟... »

« ایشته بو مستهزی سؤالی ، بو سؤال متعجبی ، شیمدیدن کوزلرکزده اوقویورم ؛ بو سؤال شیمدیدن دوداقلریکزک اوستنده تیتره‌یور . فقط اونی تلفظ ایتمه‌یکز ! او سؤالی بکا بویله متبسم و استخفافکار صورمه‌یکز ، رجا ایدرم . زیرا بو بنم او زمانکی اضطرابلرمه بر نوع استهزا اوله‌جق و بن بوکا تحمل ایده‌مه‌یه‌جکم . چونکه بن اضطرابلرمی ، روحمک صیزیلرینی ، بالکمک یارالرینی هر نه اولورسه اولسون محترم طوتارم . ایسته‌مم که اونلره دوقونولسون ، اونلره آکله‌نیلسین ! ایسته‌مم که اونلر بر وسیلهٔ ضحك و مزاح اولسون !..

بو سوزلری اوقدر درین بر طور تأثرله سویله‌دی که اوته‌کیلرك دوداقلرنده خنده اولمق ایسته‌ین تبسملر بر لرزهٔ المله داغیلدی . و شوکت سسلی بوتون صمیمیت وصمیمیتیله : — سویله ماجد ! دوام ایت ماجد ! سنی دیکله‌یورز . دیدی .

وماجد دوام ایتدی :

— بنی شو اوروپا سیاحتنه سوق ایدن اسبابك فجیعتی ذاتاً سزجه معلوم . بو زاده‌نك ناصل چیقدیغنی ، نه تهلکه‌لر

کوزه آلدیغمی ، نه اوچوروملر آتلادیغمی‌ده شبهه‌سز بیلیرسکز. بیندیکم واپور مهیب بر دکیز حیوانی کبی مرمره‌نك مائی صولرنده کردابه بکزر ایزلر براقه‌رق استانبولدن اوزاقلاشیرکن بن قماره‌نك پنجره‌سندن او کمده کیتدکجه سیسله‌نن ، کیتدکجه سیلیك بر لوحه حالنی آلان وبعض یرلری کوچوله‌رك غیب اولان قبه‌لرله ، مناره‌لره باقه‌رق یتیم بر چوجق ملالیله آغلایوردم .

« بتون بونلر ، بوسیسله‌نن ، بوکیتدکجه سیلیك بر لوحه حالنی آلان وبعض یرلری کوچوله‌رك غیب اولان شیلر ، بواوکمده قاچان ، بواوکمده‌اوزاقلاشان وبرشبهٔ رؤیتله آرتق کثیف بر بلوط حالنه کیرن کتلهٔ مبهم ، هم بوتون بر ماضیم ، هم بوتون بر بنلکم ایدی ؛ هم بکا عائد نه‌یم وارسه هپسی ، هپسی اوراده مدفوندی : اویم ، دوستلرم ، سودیکلرم . . . هپسی . . . وبن اوزاقلاشیوردم . سزی تأمین ایده‌رم که او کون بکا بر عدم حسی کلدی ، اطرافمده بر بوشلق آچیلدی : درین ، سیاه بربوشلق ... وبن بوندن تجرد ایده‌مه‌دم . بو بوشلق اوروپاده یارسده دها زیاده درینله‌شه‌رك وخیم ومؤلم ، تاارنستینه‌راست کلدیکم کیجه‌یه قدربنی براقمدی .

فقط ظن ایتمه‌یکزکه بوساده‌جه بر غربت وافتراق ملالیدی ...

خایر ، امین اولڭ ! اگر بویله اولسه‌یدی ، اوندن سزه هیچ بحث ایتمزدم . بن هرشیده اولدیغی کبی انسانلرك اوجاع واضطراباتنده ده بر اصالت ، بر نجابت ، بر باشقه‌لق ، بر ممتازیت آرارم . حالبوکه بو غربت وافتراق حسی ، بو اوقدر عادی برشیدر و اوقدر عمومیدر که ، اونی صاحبندن آیریلان بر کوپك بیله دویار : قلب بورقلور ، کوزلر یاشارير ؛ خاطریکزه اویکزك بر کوشه‌سی ، آرتق هیچ کوره‌میه‌جککز حریم بر کوشه‌سی کلیر ، اودا کزك هروقت ایچنه کومولو جیغاره‌کزی ایچمك معتادکز اولان بر قولتوغی سودیکلریکزك بر تبسمی ، بر کلمهٔ محبتی ، بر نظر مخادنتی ، بر کریه‌سی ، بر ال صیقمه‌سنی خاطرلارسکز وآغلارسکز ، دیرسکز که : «اونلری آرتق هیچ ، هیچ کوره‌میه‌جکم ، اونلردن پك اوزاغم !» وبونی دوشوندکجه موجودیتکزی آجی بر داءالقصه قبلار ، روحکزی تکرار اورایه دونمك ، تکرار ماضی‌یه عودت ایتمك احتیاجی ، احتیاج شدیدی طیرمالار ، و سز بولندیغکز یرده عجزکزدن ، یأسکزدن تپینه‌رك ، آرتق هر بری سزك ایچون آیری بر زهر قطره‌سی اولان خاطراتکزله مسمم خاطراتکزله یاشامغه باشلارسکز . حالبوکه ، بن ، بونلرك هیچ برینی دویمادم ؛ نه قلبم بورقولدی ، نه کوزلرم یاشاردی ، نه خاطریمه اویم ، کتبخانه‌مك قولتوغی ،

دوستلرمك سیماسی كلدی. خایر، هیچ بری... روحمی داءالصله‌یه، حسرته، افتراقه بكزر هیچ بر شی طیرمالامدی، هیچ بر شی... بنی طیرمالایان، بنم موجودیت معنویه‌می استیلا ایدن، باشمی دوندیرن، كوزلرمی قارارتان برشی واردی: بر عدم حسی، بربوشلق واردی: اویله بروهم خلاء، بروهم عدم كه بنی تاحدود جنته، تا او كیجه‌یه سوروكله‌یوردی.

«مارسلیایه‌ودها صكره پارسه واصل اولدیغم زمان بو حس ـ بو خسته‌لق، بو حما، بو جنت نه‌دیرسه‌كز دییكز ـ دها قورقونج، دها درین، دهامهلك برحال آلدی: بیوك شهر اوكمده بر اوچوروم كبی آچیلدی. باشم دونیوروبن «بنی» غیب ایدییوردم. برشخص ـ اوكیمدی بیلمیورم؟ ـ اشیالرمی آلدی، بنی بر آرابه‌یه طیقدی، برچوق یورودك، برچوق بیوك، بیوك جاده‌لر كچدك؛ اطرافمزده برچوق خلق، اوتوموبیللر، الكتریقلی تراموایلر، اوتوبوسلر واردی. بر چوق كورولتولر ایشیدییوردم. صوكره بویوك بر بنانك، بر اوته‌لك مرمر دیونلرینی چیقدم و كندیمی پنجره‌لرینك قانادلری قاپانمش نیم مظلم بر اودانك اسمرلكلرنده بولدم.

ایچری‌یه شیشمان برقادین خیالی كیردی. پنجره‌لرك پرده‌لرینی آچدی واودایه صولغون برصوك بهار كونشی

دوكولدی . بو ضيانك ، اودايه دخولمله برابر ايلك
كورديكم شی برالبيسه دولابنك آينه سنده كی خيالم اولدی .
اوندن قورقدم و باشمی چويردم . اوندن نه ايچين قورقدم؛
اوندن نه ايچين باشمی چويردم ؟ بيلميورم . قادين بكا
ظن ايدرسه م برشی ايسته يوب ايسته مديكمی صورويوردی :
« خاير ، ديدم خاير ، بنی يالكز براقيك ! »

«بن كيمدم؟ بوراسی نره سيدی ؟ اوداده ياپ يالكز ،
بو غريب معمای معنويتك حليله مشغولدم . موجوديتم ،
او زمانه قدر بنجه كاملاً مجهول ، مشكوك برطاقم واردقلرله
محاطدی . رؤيا ايچنده رؤيا كورويور كبيدم . براز
حقيقته رجوع ايچين كوزمك اوكندن سونوك ، سيليك
بر سينه ماتوغراف لوحه لری كبی سرعتله كچن بو بيلمم
نه قدر زمانلق مشهودات مبهمه يی خيالاً تكرار ياشايوردم .
بو ، اولا ، غايت غلبه لك ، غايت كوروالتولو ، كوزلری
قولاقلری ، دماغی يومر و قلايان بر كومر و كدی . صوكره
برقی برترن ؛ مهيب برغار ، دها صوكره محتشم ، مزين ،
يوكسك برطاقم بنالر ، كنيش ، تميز ، شعشعه دار جاده لر ...
اوطوران ، قالقان ، قوشان ، باغيران برسورو خلق ...
ابكم بر انسان اوغولتوسی ، مرمر مرديوانلی ، بياض
بر اوتل ، تميز بر ياتاق اوطه سی .. شوراده برلاوابو ،
بوراده بر اتاژه ر ، كوشه ده بر دولاب ، تا اوراده بر

يتاق ، برشه‌زلونغ ، برقاپه اورته‌ده برماصه ...وبوتون
بو اشـيا آره‌سنده بكا شفيق بر نظر آشـنائى ايله باقان
چانطه‌لرم .. والك‌صوكره مدور برماصه باشنده ماروكه‌ن
بر اسكمله اوزرنده رعشه‌دار اللرى آره‌سنده يانان بر
باش طوتان ضعيف، صولغون بر كنج.. بوراسى نره‌سيدى؟.
بو كنج كيمدى ؟ بيلميوردم ، حالا بيلميوردم ،بوتون
بو شيلر او قدر خيـالى ، او قدر كولـكه ، او قدر
رؤيادى كه كنـديمى حالا ، اوراده، مقرى كوينـده‌كى
اويمده، كتبخانه‌مك بر كوشه‌سنده صايقلايور صانيوردم.
وارلغمدن ، صحت موجوديتمدن امين اولمق ايچين باشمى
طوتيور ، كوكسمه طوقونيور ، قلبمى ديكله‌يوردم ؛
صـوكره بنى بنـدن آييران بوتون بو يابانجيلقـلردن
قورتولمق ، كنديلكمه عودت ايتمك ، بلكه براز نفس
آلمق، بلكه بر آز كونش كورمك ايچين پنجره‌يه ياقلاشيور،
سمايه باقيـوردم : اوراده، نظرمك توقف ايتـديكى هر
نقطه‌ده بر بوشلق آچيليور واشـاغيده ، يرده، بيوك
شهر اوچوروملاشيوردى .

«غريب بر سوق طبيعى ايله سياحت البيسه‌لرمى چيقارمغه
باشلادم . « غريب بر سوق طبيعى » ديورم ، چونكه
بن رتق اوضـاع وحركاتمك آمرى ، افعالمك ناظمى
دكلدم . لاوابويه ياقلاشـدم . اللريمى ويوزمى ييقامق

ایسته‌یوردم. بردن نظرم بنه نا اوکده‌کی آینه‌یه ایلشدی. آینه‌ده صیاغم بکا باقیوردی و بن «بکا دییوردم که: «ماعده‌سن بو اوده، پارسده‌یو بو یولکته‌رانه براوتلده، بو اوتلك بر آینه سندمست!» اوکونو یوردم. بوصو که بوکولوشده بر دلسسی بوله‌رق کندمدن قورقیوردم. توانجی ناصل بیلدم، ناصل کیندم بیلمیوردم. همان اوداده دیشاری فیرلامق، باشقه انسان سسی ایشتمك، باشقه انسان یوزی کورمك برار کندمدن اوزاقلاشمق ایسته‌یوردم: «یمك» دیدم. بی یو یوکه بر صفره اوداسنه کوتوردیلر. اوراده، اوزون مسنوی بر ماصه‌نك تا اوچ طرفده ایکی، اتنار قاری قوجه، اورته‌سنده مطروش شیشمان بر آدم، شبهه‌سز بر انکلیز، واونك قارشیسنده، غایت ضعیف، دوتانی بر کنج قز اوطوریوردی. هپسی بکا مستطر کورونویوردی. هپسی ده بنم آکلادیغم اساتورله کوردیوردیلر ـدی، و بن بو تولا بوسپانر بر شیسنده یه ابدیا یالکز ینه مدهش بر صورتده کندی کندیمه قالهرق خراب اولیوردم. چتال، بیچاق طوتمق، تاباغمه یمك قویمق ایچین اوتانه بر یر به حرکت ایدن الیم، ایچیمده اثیرم: اونلری طانیه‌میوردم.

ییوردم که: «بو اللر بنم دکلدر! ایچین، اونلری

طانیه‌میوردم ؟ نیچین « بو اللر بنم دکلدر . »دییوردم ؟ بیلمم . — بونی بکا صورمیك !..

«یمکدن صوکره بنی اوته‌له کتیرن آدمله کزمکه چیقدق . اقشامه قدر طولاشدق ، تا کیجه‌یه قدر ، تا سما قرارنجه‌یه قدر ... فقط اوته‌له عودتمده بوتون بو کزدیکم و کوردیکم شیلردن بنم دماغمده ساده‌جه سیاه بر بلوط کومه‌سی قالمشدی ... اطرافمده‌کی بوشلق ساعتدن ساعته ، دقیقه‌دن دقیقه‌یه درینله‌شیور ، درینله‌شیوردی .

«کیجه، بوحال‌دها جنت آور اولدی . بو بوشلغك وحشتنه، اوظلمتك دهشتی انضمام ایتدی و بن یالکزلغمی او بحران آلودوحدتی‌دها أولومه یاقین برحالده دویدم: اودامدن، اوداملئ دیوارلرندن، اشیالرندن قورقویوردم. یتاغمدن ، بالخاصه ، اوندن قورقویوردم . هرشی بکا اسمسز وشبهه آور کلیوردی . تاصباحه قدر پنجره‌مك اوکنده اوطوردم . قلبم چارپه‌رق ، بینمك ایچنده بر بورغو چوریله‌رك شقاقلرم آته‌رق تاصباحه قدر سمایه باقدم ؛ بویوك شهرك کیتدکجه سونه‌ن ولوله‌سنی دیکلدم.

«بومجهول ، بو ابکم ولوله‌نك یاخود شوقرا کلق اودانك ایچندن برسس ،طانیدیغم برسس اسممی سویله‌یی ویرسه ؛ ساده‌جه : « ماجد ! »دییه باغریویرسه بردن

کندیلکمه عودت ایده جك دوارلغمدن امین اوله جقدم وبردن بوواطر افندی! بوسلق طاغیله جقدی. حالبوکه بوسس کلیوردی، قولاقلرمده چاکت ایدی. ناامید، او کلمه‌یی بن، کندی کندیمه تکرار ایدیوردم. کندی کندیمه: « ماجد! ماجد! » دی‌یه سسلنیوردم و کندی سسم بکا یابانجی، قورقونج کلیور، بکا هراس آلود رعشه‌لر ویرییوردی.

«صباحلین بو کلمه‌یی، بورها آوی کلمه‌یی اوداده کیزلی شیشمان بر قادینك دوداقلرنده آرایوردم. حالبوکه قادین بکا سادهجه « موسیو ! » دیه خطاب ایدییوردی، سادهجه « موسیو ! » ... وبن بو « موسیو ! » دن کندم ایچین بویوك بر فجاعت چیقاریوردم. بوراسی، بوراسی دها نه اولدیغنی بیله میورسکز: بوراسی بورایی بوکلنجلق قورقونج بر ده‌دل او نوع اندیشه‌سی انضمام ایتدی. او واحد مثجیسندن طوتكده او تەلك بوتون غارسونلرندن مسافرلرینه قدر هرکس، صانکه بکا غریب بر نظر تعجبله باقیوردی، صانکه هپسنك دوداقلرنده بر خندهٔ خشیت دولاشیوردی. بن بوتون بونلردن قاچیور، اوداده چکیلیور ومتصل ومتمادیاً (انەر) (ولاریانات) ایچیور، یوزمی، باشمی صوؤق صو ایله ییقیوردم.

«ایشته بویله‌جه اوچ کون، کیجه‌لری ظلمتك آغر

اورتوسی النده بوکالەرق ، کوندوزلری ضیادن راحتسز اولەرق، اوچ کون، جهنمی بر عمر یاشادم .

«بر کیجەینه اودامده اویویەمدیغم ، ینه یالکز لقله بوشلقله، جنتله دیدندیکم بر کیجه ، اوزاقده، بیلمم هانکی ساعت نصف اللیلی چالارکن بن کیتدکجه آرتان بر بحران اعصاب ایله چیلغین دیشاری یه، صوقاغه قوشمشدم. باشی بوش یارالی بر حیوان کبی سرسم و سرسری بر چوق جادەلره کیروب، چیقیورو لاعلی التعیین و غایەسز، مقصدسز سوزوکلەنیرجەسنه یورویوردم . بعضاً اوکمده مقمر بر سما قدر لامتداد وواسع بر میدان آچیلیور و « لوندەلکتریقلریله » ، مرمردن، اهرام قدر یوکسك بنالریله بر مدت کوزلرمی آووتویوردی .

«بن هر طرفه ، دائماً آکلامیەرق باقیوردم . روحمده درین بر ملال ، سیاه بر کیجەده و بیتمز توکنمز بر چولده یولنی غیب ایتمش بدبخت بر سیاحك ملالی واردی. بویله نەقدر زمان دولاشدم ؟ نەقدر یورودم، قوشدم ؟ بیلمیورم . فقط اوته عودت ایتمك لزومنی حس ایدنجه بونك آرتق قابل اولەمیەجغنی آکلادم . چونکه اوقدر اوزاقلره ، اوقدر بیلمدیکم یرلره کلمشدم... قالدیرملك کنارنده دورم . دوشونمکه باشلادم . اطرافده تك ، توك کچنلر واردی.

جاده‌ده بر قاچ آرابه قوشویوردی و هواده مؤثر بر برودت محسوسدی . ناکهان قولمه خفیف بر شیئك تماسنی دویدم . محترز بر قدین سسی تا قولاغمك یاننده بکا :

— موسیو !.. دیه سسله‌نیوردی .

باشمی چویردم . بو ساده ، حصیر شابقه‌لی ، یوزی بویالی ، ضعیف بر کنج قدینیدی . بکا بردن لاابالی حتی صمیمی بر تبسمله :

— نه بکله‌یورسکز بوراده ؟ بویله یالکز ؟ . . .

دیدی . بن جواب ویره‌جك بر کلمه بوله‌میوردم . دیدم که :

— اوته‌لمی غیب ایتدم . اونك ایچین ...

قادین ، چیلغین بر قهقهه ایله کولدی :

— اوته‌لکزیمی غیب ایتدیکز ؟ نه تحف ! نه تحف !

دیدی . صوکره کوزلرینی ، یشیل کوزلرینی بمکیلره دیکه‌رك : سرخوش ده دکلسکز . نه‌دن اوته‌لکزی غیب ایتدیکز ؟ موسیو !... دیه صوردی .

بن که کلیوردم : — یابانجیم ده اوندن ... اوته‌لده پك اوزاق ، پك اوزاق !..

کنج قدین بکا دها زیاده یاقلاشدی وبوسفر جدی بر

طورله اوته‌لك اسمنی صوردی‌واونی اوكره‌نیر، اوكرنمز اوفاق برصیحهٔ تعجب قوپویردی :

— آ ، آ ، حقیقتاً چوق اوزاق ! مطلقا برآرابه لازم ـ دیدی . صوكره بردن او ایللك چاپقین ولاابالی طورینه عودتله قولمی چیمدیكله‌دی :

— بدلا چوجق ! ایسته‌رمیسك سنی اوته‌لكه‌قدر كتوره‌یم . . دیدی .

بن روحمك بوتون قوتیله بوكا موافقت ایتدم :

— پكی ، پكی ! دییه جواب ویردم و همان اورادن كچن بر آرابه‌یه اتلادق ، تا اوته‌له واصل اولنجه‌یه قدر یولده یكدیكرمزه بر كلمه سویله‌مدك . او ، اینجه ، بویالی دوداقلری آراسندن عادی ، چاپقین برهوا میرلدانیور ویواش، یواش بكا صوقوله‌رق قولنی بوینمه آتیوردی . وجودی غایت كسكین ، آجی بر رایحه نشر ایدییوردی . بن دالغیندم . بربولوط ایچنده كبیدم . آرابه‌نك پاركه‌لر اوستنده قایان تكرلكلریله ، آت نعللرینك حدیدی موسیقیسنی دیكله‌یوردم . بردن توقف ایتدك . آرابه‌نك جامندن دیشاری‌یه باقدم : اوته‌لك اوكنده ایدك ! ایمكه حاضرلانیوردم . قادین بنی قولمدن چكدی :

— نه بكا باقسه‌كآ ! بوكیجه سنكله برابرم دكلمی ؟ دیدی .

بونی اوقدر لازم ، اوقدر طبیعی بولیوردم که همان :

— شبهه‌سز ، شبهه‌سز ! دیه میریلداندم وحتی اوکا ، آرابه‌دن اینه‌رکن نزاکتاً الی بیله اوزاندم . فقط ؛ ودین ، بردن خاطرینه برشی کلمش کبی دوردی :

— یا قاپوجی ممانعت ایدرسه ! دیدی . بونی هیچ دوشونمه‌مشدم . فی الواقع قپوجی قادینک اوته‌له کیرمه‌سنه مانع اولمق ایسته‌دی . لکن اوته‌لک بوکا ده برچاره‌بولدی . یاواشجه آغزینی قولاغمه یاقلاشدیره‌رق :

— الله برقاچ فرانق صیقیشدیر ! دیدی . بو چاره‌یه توسل ایدر ایتمز موفقیت حاصل اولدی . بن اوکنده ، او آرقه‌ده یاواش یاواش مردیوه‌نلری چیقدق . برمدت قرانلقده قالدق . ایدانی تنویر ایتمک ایکمزلده خاطرینه کلمه‌مشدی . بن ذاتاً غیبم . اوته‌لی حقیف‌نده حسیف‌نعی ایدییور وظن ایدرسه‌م سابقه‌سی چیقارمقله مشغول کورونیوردی . دیشلریدن سوقغات آلدیغی انحرف‌ته‌یه عکس ایدییوردی . روحمده مسعود بر دورهٔ زهانک علائم ابتدائیه‌سی واردی . اوزون بر قلوروفورم اویقوسندن صوکره یواش یواش کندیمه کلن بر آدامه بکزه‌یوردم : آرتق یالکز دکلدم . قدین ، سابقه‌سی چیقاریر چیقارماز یانمه تقرب ایتدی :

— نه‌ی اوته‌لی غیب ایده‌ن موسیو ! نه‌یه بویله

آبدال ، آبدال دورویور؛ نه‌یه بویله بایقوش کبی ترانانی سه‌وییور ؟ دیدی .

ألمی الکتریق دوکمه‌سنه کوتوردم. درحال اودایه ظریف ، بر ضیا دوکولدی . قادین تا اوکمده دورویور ودعوتکار ، محرك بر نظرله بکا باقیوردی . بردن:« اسمك نه‌در ؟ » دییه صوردی . « ماجد ! » دیدم.« ماجد ! ماجد ! » بر قاچ دفعه بو کلمه‌یی تکرار ایتدی . صوکره غریب بر هیجان وتهالکله بوینمه آتیلدی : — ماجدم ، ماجدم دییه باغردی وبنی یوزمدن ، کوزلرمدن وبیقلرمدن اوپمکه باشلادی .

«بو پك عادی بر حالدی !.. فقط نه ضرر، بن شفا بولمشدم؛ بن تکرار حیاته عودت ایتمشدم . بن یاشامغه؛ آکلایورمیسکز ؛ بن تکرار یاشامغه باشلامشدم . تکرار یاشامغه باشلامق ؛ تکرار حیاته عودت ایتمك ؛ بونی،سز هیچ حس ایتدیکزمی ؟ بو انی دقیقه‌یی ؟.. خایر ، دکلمی ؟.. آه ، ایشته بن بونی بیلیورم . بن بر مزارك ابدی قرانلغندن کونشه ، حیاته چیقمه‌نك نه اولدیغنی بیلیورم وبونی او قادینه ، ارنستینه ، اوکا مدیونم ...

«نه‌ایسه سزه حکایه‌نك صوکی لازم دکلمی ؟ حکایه‌مك صوکی...اونی سزه آکلاته‌یم : کیجه،علی العاده کچدی .

تا صباحه قدر بن ، اونك سينه‌سنده يكى دوغمش بر چوجق حضوريله ، سكون مطلقيله اويودم . ساده اوقدر ... صباحلين كوزلرمى آچديغم وقت اونى معناسز ، دورغون نظرلرله بكا باقيور بولدم . فقط نه اولورسه اولسون ، بوقادين بوتون بر روحدى ، بوتون معناسزلغى ، حتى بوتون عاديلكيله بر كيجه‌ده بنم هر شيئم ، هر شيئم اولمشدى .

ه‌ياتاقدن چيقدى . دالغين وبلكه براز محزون كورونيوردى . دون كيجه‌كى نشوه‌سندن بر نبذه قالمامشدى . دائمى بر طورله كسكين وتواليتى ياپمغه باشلامشدى . بن اونى ياتاغمك ايچندن سير ايديوردم . بعضاً بربرمزه معناسز بر قاچ كلمه سويليوردق . مثلا ودين آينه‌ده باشنى دونديرمكسزين كيجه‌يى ايو كچيرمكمى غب ايتديكمى صورويوردى . بن ده اوكا كوزلرك مبهم بر طاقم جوابلر ويرييوردم .

نهايت شابقه‌سنى صاچلرينه ايكنه‌لديكدن صوكره صوؤق بر طور رسميتله ياتاغك كنارينه ياقلاشدى :

— كيديورم آرتق ، موسيو ! ديدى .

بو كيديش بك طبيعى اولمقله برابر بكا بر آز ناخوش كوروندى . ياتاغمدن چيقدم . كيجه‌دن قساوه‌نك بر طرفنه آتيلمش اليسه‌لرمه ياقلاشدم : يلكمك جيبنى

ایکی لیرا چیقاردم وقادینه اوزاتدم . پارایی ساکن بر ادای تشکرله آلدی ، الی صیقدی :

— آدیو موسیو ! دیدی وصوکره کوله‌رك علاوه ایتدی - صاقین بوندن صوکره اوتدلکنزی غیب ایتمه‌یك ها !..

بو صوك سوزلری متعاقب قاپویه دوغری ایلرلدی. او دقیقه‌ده بکا نه اولدی ؟ بیلمیورم . فقط بردن بره روحمك درینلکلرنده بوکیدن قادینه قارشی غلبه چالینه‌ماز آنی وآجی بر احتیاج ، آنی ، آجی وشدید بر احتیاج اویاندی. قوللرمی قاپویه‌دوغرو اوزاتدم. بوبك «ته‌آترال» بر حالدی . استرحامکار بر سسله باغردم

— کیتمه ! قال !..

«ایشته‌او کوندن بری بو قادین هپ بنمله برابردر!. اونی قابل دکل آیریله‌میورم . هر دفعه‌سنده‌هر آیرلمق ایسته‌دکجه بکا او مشئوم یالکز قالمق قورقوسی کلیور وبو بنی هر تشبثدن منع ایدییور . ظن ایتمیکز که‌اونی سوییورم . خایر !.. سزه یمین ایدرم که دکل،او قادینه قارشی قلبمده مینی مینی بر عشق ، اوفاجق بر محبت ، بر تمایل بیله یوق . حتی بر آزاوندن نفرت بیله‌ایدییورم . چونکه اونم کنجلکمك‌الهی حرصلرینی، شهوتلرینی ،

تلذذاتنی موسیقه قوللرینک آراسنده اولومه محکوم ایتدی ،
کومدی . فقط نه یاپه‌یم : هپ بونلره رغماً آیریله‌میورم .
بو بندن دها قوتلی . . . یالکز قلبمدن قورقیورم ،
دائما او ...

بر ترجمهٔ حال

بر ترجمهٔ حال

مدرس زاده الحاج نجدت افندی، بیك ایكیوز یتمش سكز سنهٔ هجریه‌سنده، محرم الحرامك اوتنجی كیجه‌سی، آنادولونك اولدقجه مترقی، فقط چوق مقسی بر لواسنده وغایت مشئوم بر طرزده دنیایه كلمشدر. غایت مشئوم بر طرزده . . . چونكه تولدینك ایكنجی كونی والده‌سی صعوبت وضع حملدن ترك حیات ایتدی وپدری سنه‌لردن بری دبدبهٔ اقبالنی سوردیكی لوا مفتیلكندن عزل اولونوب یرینه، اوته‌دنبری عائله‌نك خصم جانی اولان بر دیكری تعیین ایدلدی. متعاقباً، بو ایكی ناگهظهور فلاكت قارشیسنده پریأس وعصیان قالان رئیس عائله‌ده، نوزاد منحوسی همشیره‌سنك دست صیانتنه براقه‌رق بر مدت ایچین حرمین شریفنده كندینه صبر و سكون آرامغه كیتدی؛ اورادن خسته عودت ایله‌دی واوزون زمانلر اسیر فراش قالوب، اون بش سنه دوام ایده‌ن بقیهٔ

حیاتی بیتمز توکنمز معلولیتلرله آغیر بر یوك كبی طاشیدی.

لوا اهالیسی عندنده ، کوچوك نجدت بوتون بو فلاکتلرك مسبب یگانه‌سی تلقی ایدیلیور ومدرس زاده عائله‌سی میانده بو منی منی یکی اعضایه غریب بر جزء شروبلا نظریله باقیلیوردی . فقط ، پدری بوتون بونلره رغماً چوجوغی طاتلی وسه‌ویملی بولویور و اونی چوق شیمارتیوردی . نته‌کیم حجازدن عودتنك ایکنجی سنه‌سی زواللی اوکسوزه ایکنجی بر والده بولمق تهالکیله تکرار أولاندی وبوصورتله ذاتاً منحرف اولان بختی تهلکه‌یه القا ایتمش اولدی : چونکه ازدواجنك ایلك آینده وجودی اویله شدید بر ضعفه دوشدی که اونی آنجق اوزون تداویلر واوزون سیاحتلر اون اوچ سنه دها یاشاته بیلدی .

پدری بوتون امور خصوصیه‌سنی کندیسندن بك امین اولدیغی عموجه زاده‌سنك یدامانته تودیع ایله ترك دیار ایتدیکی زمان نجدت انجق دوت یاشنده واردی . زواللی آدام سنه‌نك یالکز ایکی اوچ آیی قاریسیله چوجغنك نزدنده امراره موفق اوله‌بیلیور وهر گلیشنده دها وخیم بر حالت صحیه ایله دها اوزاغه گیتمکه مجبور اولویوردی . اوکجه‌لری ، فی الواقع ، بر قاچ دفعه‌لر اونلری ده بو حزین ومکرر سیاحتلرنده کندینه ترفیق ایتمك چاره‌لرینی دوشوندی . فقط اطبانك رأیلری بو فکره

تماماً ومتفقاً مخالف چیقدی : محقق قاریسندن اوزاق یاشامه‌سی لازمدی .

پدر جدا قالمق نجدته پك آجی ، پك كران برحیات كلدی . اطرافنده‌كیلر، عمومیتله، اونی خیرپالایوردی . بالخاصه اوكی والده،أولی ایكن قوجه‌سز قالمه‌نك غریب مرارتنی آنجق كوچوكه یومروقلر ایندیرمكله تسكین ایدیور و مدرس زاده عائله‌سنی زیارت ایدن هر نوع فلاكتده اولدیغی كبی كندی ذلت ومحرومیتكده‌بوتون مسئولیتنی مینی مینی‌نك ناتوان اوموزلرینه آتمقده‌واوكا، هر كون،لاینقطع : « اوغورسز چوجوق ! بنی بو كنج یاشمده دول‌ایدن اوغورسز چوجوق! » دیه باغرمقده وحشی برذوق و تسلی بولویوردی .

نجدت كیتدكجه جیلیز، مردمكریز وذلیل‌اولویوردی. بركت ویرسون كه پدری بركلیشنده‌اونی مكتبه ویردی . وهرچیركی ، اونك ایچین محرق برسله‌ویا بر یومروق اولان ساعات اذا و جفادن بر خیلیسی بو صورتله اكسیلمش اولدی .

نجدت،مكتبده فضله چالیشقان ، فضله مطیع وفضله سسز برشا كرددی . آرقاداشلری اونی قیصقانیر وعینی زمانده اوندن اجتناب ایدردی . اوبوتون چوجوقلغنده نحیف ومریض بر بنیه اوستنده متفكر بر بویوك آدام

باشی گزدیرردی . بناءً علیه ، پدر اولادینی ذکی بولمقده حقلی ایدی. واونك اك درین آرزولرندن بریسی ده هیچ شبهه‌سز نجدته آرزوسنه مطابق بر تحصیل و تربیه ویره‌مه‌مکدی . چونکه کندیسی مملکتنده علم وعرفانیله تمیز و تفرد ایتمش بر ذاتدی ؛ بونی ذاتاً بوتون رفقا و قدماسی ، اونی یاقیندن و اوزاقدن طانیانلرك هپسی تسلیم ایدردی . ساده‌جه بین الاهالی اخلاقنده بعضی جالب شبهه نقطه‌لرك موجود اولدیغی سویله‌نیردی .

نجدت، اون ایکی یاشنه واصل اولمشدی : بر گون پدری – ینه بر کی سیاحتدن عودت ایتمشدی – اونی چوق جدی بر طورله یانینه چاغیردی :

— اوغلم ، دیدی ، بوگوندن اعتباراً سکا صاریق صاروب ، جبه گیدیره‌جکم . ایسترمیسك ؟ راضیمیسك ؟

چوجق، ممنونیتله باشنی صاللادی . اوته‌کی علاوه ایتدی :

— سنك ایچین آرتق رشدیه تحصیلی کافی بولویورم سنی مدرس کاظم افندینك یانه ویره‌جکم . اوعالم بر ذاتدر . دقت ایت : علم وفضلندن استفاده‌یه چالیش ! گوره‌یم سنی ! . . . » دیدی . ایشته اوگوندن اعتباراً کوچوك نجدت، صاریق آلتنده لزومندن فضله کسب ثقلت وجسامت ایدن بر باش وبول بر جبه ایچنده غیب

اولان خرده بینی بر وجودله ساحهٔ علم وفضلك بویوك، نهایتسز یولنه روان اولدی .

بو تاریخدن، پدرینك یوم وفاتنه قدر جریان ایدن. د.ت سنه ظرفنده ، نجدتك حیات خصوصیه‌سنده‌شایان قید وتذکار هیچ برحادثه اولمادی . یالکز « ... » جامع شریفنده ایکی دفعه حفظی دیکلندی و علوم عربیه ایله اصول تفسیر درسلرینه مباشرت ایتدی .

هرشی یولنده کیدییور ، پدری مملکتده دها چوق قالییوردی ونجدت عادتا یاواش‌یاوش مسعوداولیوردی. فقط، نجدتك سیاه طالعی بویله برحضور وسکونك‌دوامنه مانعدی . نته‌کیم تام اون یدی یاشنه کیردیکی کون، بیك ایکیوز طقسان‌درت سنه‌سی محرم‌الحرامنك اوتنجی کونی، غریب بر جلوهٔ قدرله و غایت فجیع بر صورتده یکانه استنادکاهی ویکانه‌اونی سه‌وه‌ن قلبی، پدرینی‌غیب ایتدی. غایت فجیع بر صورتده ، باقیکز ، ناصل :

زواللی معلول آدام، ینه برسنه‌قدر دوام ایدن‌اوزون برسیاحتدن عودت‌ایتمشدی. أوینه‌کیرر کیرمز هر کوشه‌ده برتلاش کوردی ؛ اسبابنی صورمغه وقت بولمدی ، یکی دوغمش برچوجوق سسی بوکاجواب ویردی. اطرافنی احاطه ایده‌ن بر چوق کشی اوکا باغردی : « افندی ، برقیزکز دوغدی؛ مبارك اولسون، برقیزکزدوغدی!.»

نجدتك پدرى ، دوردیغى نقطه‌ده بر مدت صاللاندى و بوغوق بر سسله : « ناصل چوجوق ؟ ناصل مبارك اولسون ! » دیدى ؛ صوكره بردن كسب مكنت ومتانت ایدن خطوه‌لرله زوجه‌سنك اوداسنه كیردى ، ایلك سوزى الیله اودانك بر كوشه‌سنده صاللانان بشیكى كوستروب « بو كیمدن ؟ » دیمك اولدى ؛ یورغون ، شكسته حال مندره دوشدى و « بكا ایكى اركك چاغیرلسن » دییه میرلداندى . اونلر كلیر كلمز سابق لوا منیسى آیاغه قالقدى ؛ دیك ، آمر بر سسله : « افندیلر ، دیدى ، زوجه‌می طلاق ثلاثه‌ایله تطلیق ایدییورم . بو چوجوق ده بنم دكل ! » اوى حیرتلر و فریادلرله دولاشدى . نجدتك پدرى ، بونى متعاقب وظیفه‌سنى اكمال ایتمش بر آدام حرمت و سكونیله باشى مندرك یصدقلرینه دایادى . اوزون بر مدت كوزلرینى قرشیسنده دوران اوغلونه دیكدى . آغزنده بر سوز و مبهم كله‌لر دولاشیوردى . بوغازنده درین خیرلتیلر واردى . یوزى ، ثانیه‌ده بر ، بركدن دیكر رنكه كیرییوردى . نجدته برابر هركس ده پریشان ، مختصرك باشنه قوشدى . دمینجك اوراده چاباله‌نان ، خیرلایان ، رنكارنك آتشین آدامدن ، شیمدى ، ساده حججمندو اسرار آمیز بر كتله قالمشدى : نجدتك پدرى وفات ایتمشدى .

بو وقعه‌یى متعاقب — ذاتاً قیل و قال ایله ، شایعات

عجیبه ایله تعیش ایدەن ـ اهالئ محلیه آراسنده، نجدتك علیهنده یکی و مراق آور بر ماصال اختراع ایدلدی . هرکس دیدی‌که : مفتی افندینك مطلقه‌سنك دنیایه کتیر-دیکی چوجق، نجدت افندینك ولد نامشروعیدر . قادین اوتوز بر اوتوز ایکی یاشـلرنده واردی ؛ کنجدی ، کوزەلدی . نجدت اون آلتی ، اون یدی چاغلرنده سقیم‌الاخلاق بردلیقانلی‌ی . وکیجه کوندوز بوقادینك محرمیتنده یاشـایوردی هیچ کیمسه بو حوادثك عدم موثوقیتنه احتمال ویرەمدی ؛ باخصـوص، بر کون، کلوب قادین‌ده بوظنه قوتلی برسورو افترا ایله بر شکل حقیقی ویرنجه دوشونن باشـلرده بیله اعتراضه مجال قالمدی . آرتق مملکتك هرکوشه‌سندن ، کوچوك نجدتك نحیف وبی ظهیر وجودینی کیرلی وذلیل برشی کبی الیم بر غرور مجرمیته سوروکله‌یەن، بی آمان، تهدیدکار برچوق غیظ ونفرت سیللری آقیور ، جوشیور، دالغالانیوردی . نجدت، کیتدکجه، منسوب اولدیغی عائله آره‌سنده، رفقاسی میاننده، مدرس کاظم افندینك نزدنده ،سوقاقده، مدر-سـەده ، جامعده ، هریرده ، مملکتك هر طرفنده بر ر سلاح آغزی کبی قهار ومنتقم برچوق نظرلرك کندینه دوغروچه ویرلدیکنی حس ایدییور؛ مقاومتسز ، شنیع وذلیل اولویوردی .

اونی، برسنه قدرده میراث دعوالری اشغال ایتدی. اطلاق ایدیلن قدیمك متوفانك خیلیجه مهم اولان متروكاتنه عائد برطاقم مطالباتی واردی. میدانه بر سورو دائنلر چیقدی. معاملهٔ فراغیه‌سی اجرا ایدلمه‌مش بر چوق اراضی مسئله‌لری تحدث ایتدی. اطرافدن باغ و بستانلری ضبط و غصب اولونمش بر چوق شكایتجیلر توره‌دی. بونلرك هپسی ایله اوغراشمق نجدتك قوتی فوقنده ایدی. بناءً علیه، مقدما، پدرینك امور و مصالحیله مشغول اولان عموجه زاده‌یه مراجعت والتجا لازم كلدی. مرحومك یوم وفاتندن بری ــ و بالخاصه معهود حقیقتك انشو ـ عندن بری ــ نجدتی مدرس زاده عائله‌سی اركاننه ربط ایدن بتون باغلر چوزولمشدی. كنج آدام حتی كندی اوینك دیوارلرنده بیله بر سیمای خصومتكار بولور اولمشدی. مع مافیه، نجدت افندی بر چوق واسطه‌لره مراجعت ایتدی. لزومندن فضله تواضع وتكاپو كوستردی، كوچولدی، یالواردی، نهایت كار آشنا عموجه زاده‌نك مظهر معاوتی اولدی. اوته‌كی، بو حركتده غروری، عظمت نفسی اوقشایان برشی بولمشدی، همان قبول ایتدی؛ كندیسی دوائر حكومتك هرشعبه ـ سنده صاحب نفوذدی؛ قیصه بر مدت ظرفنده بوتون مشكلاتی اقتحام ایتدی؛ بوتون دعوالر فصل و حل

اولندی و مرحوم لوا مفتیسنک املاك و عقاری ، نقود واموالی بری مشروع ، دیکری غیرمشروع ایکی وارث بیننده مناصفةً تقسیم ایدلمش اولدی . خلق بونی حقلی بولدی . هرکس : « أبی اولمش چاپقینه ، دیدی . مالك هپسنی اوکا براقق ذاتاً حرامدر . آلدیغنی‌ده میخانه‌ده ، .... ده ییيوب ایچمه‌یه‌جکمی ؟ اونده اویله بر کوز وارکه ! . . »

نجدت ، بوتون بونلری ایشیدوب دلکیر اولویوردی . بر وقت کلدی که هیچ معتادی دکل کن ایچمکه باشلادی وباده‌ده کندینه برهمدم درد آشنا بولدی . حیاتی بو صفحه‌یه کیرر کیرمز نجدتك اطرافنده برچوق دوست ورفقا پیدا اولدی . بونلر فی‌الواقع ، هپ سیم سیاه فسلر کنارینه اوجی اکسه‌یه صارقان رنکارنك کفیه‌لر صارار بللری سلاحله مزین ، مغرور ومتجاسر روشلی بر طاقم سرسری کنجلردی . فقط مملکتك چوق تجربه کار ، چوق شهرتدار کنجلریدی ونجدتك نکاه شبابنه غایت یکی افقلر آچییورلردی . مثلا هرکون بر اکلنجه ترتیب اولونویوردی . کاه ، یازك صیجاق کونلرنده کراز یایلالرینه چیقیلوب صوؤق صومنبعلرنده راقیلر ایچیلیور ؛ کاه باغلره کیدیلوب ، کیجه ، سرکی محللرنده قادین اوینـاتیلیور وقیشین ، بلده‌نك کنار

محله‌لرده ، عشوه‌کار أوه‌لرك قاپودیغی دمیر قناتلی پنجره‌لره چاپقین ، صیجاق قورشونلر آتیلیوردی . نجدت ، حقیقتاً کیتدکجه ، مملکت ایچین بر تهلکه اولیوردی .

نته‌کیم بر کیجه ، کندیسیله برابر بش آرقداش ایدیلر وخیلی سرخوشدیلر : یارین بر چوق کره‌لر کندی اوکلرنده کوبك رقصی یاپان و هر نه‌دن ایسه صوکره‌لری اونلری أوینه قبول ایتمه‌مکه باشلایان بر قادینك قپوسنی جبراً آچمق ایسته‌دیلر ، اوغراشدیلر ، ووردیلر ، کورولتو ایتدیلر ، و نهایت ینه بر معتاد پنجره‌لره سلاح آتمغه باشلادیلر . فقط بو سفر ایچریدن‌ده مقابله ایدن بولوندی . بش آرقداشدن بری مجروح ، دیکری . . . مقتول اولدی و دیکر اوچی کوجلکله چوب قورتوله بیلدی . نجدت فی الواقع ، قورتولانلر میاننده ایدی . فقط بو وقعه اونك ایچین اوزون بر سلسلهٔ مراجم تولید ایتدی .

مثلا ، برآی جزا دائره‌لرینك مرعج ، محقر صالونلرنده سوروندی وده‌وقتلر برکون محبسده قالدی ، بو الیم دورهٔ مصیبتده هیچ کیمسه اوکا دست حمایت وصیانتی اوزاتمدی و محبسده بولندیغی مدتجه باباسنك امکدار ، اختیار اوشاغندن باشقه هیچ کیمسه اونی زیارته کلمدی .

نجدت ، بو سرکذشتدن صوکره آغیر باشلی ، متبدّه تجربه دیده بر حال آلدی . هفته‌لرجه أویندن چیقمدی ،

باباسـنك كتابلری آره‌سـنده اوزون بردورهٔ سـكون واعتكاف ياشـادی . متعاقباً مدرس كاظم افنديـنك برچوق زماندر متروك قالان درسلرينه يكيدن مباشرت ايتدی . عائله اركاننددن بر قسمی اونی تكرار عفو ايدر كبی كوروندی واونك پريشان ، مشئوم باشنه صؤوق ، مغرور بردست حيانت اوزاتدی . نجدت ، شيمدی ، برطرفدن ، كيجه‌لری عموجه زاده‌نك سـلاملغنه دوام ايدييور ويكانه ذوق ومشـغله‌سی مطيع بر وضعيت آلوب ، اوراده طوپلانان اشراف وفضـلای بلده‌نك مكالمه‌لرينه صادق برسامع اولمقدن عبارت قاليوردی . بعضاً‌ده يا غايت قانع بر كلمهٔ تصديق ويا تواضع واستفهام ايچنده كيزله‌نن برجملهٔ اعتراض ايله اطرافنده جريان ايدن مباحثه‌لره اشتراك ايدركبی كورونويور وبوصورتله تدريجاً عموجه‌زاده‌نك مظهرحسن توجهی اولويوردی.

مع مافيه بوحال چوق دوام ايتمدی . يكی برماجرا نجدتك بويكی وسكون پرور مشی‌حياتنه ديكر برطريق ضلالت دها آچدی : عموجه زاده‌نك سـليمه اسمنده غايت عشودكار برقيزی واردی . اقربا وقومشو اولمق مناسـبتيله بوكنج قيزله نجدت آره‌سـنده اوته‌دنبری ، تاچو جوقلقدن باشلايان بر آشنائی موجوددی . ايشته بوايكی اسكی دوستك ، دورهٔ رشدك حلولنی متعاقب ،

برقاچ سنه‌لر ، مجبوراً انقطاعه دوچار اولان مناسباتی ، عموجه زاده‌نك سلاملغنده گیزلی اوزون مكرر ، گیجه‌لر وسیله‌سیله وبوسفر دها جدی ، دها قوی برصورتده تكرار تأسس ایتمشدی . بو ، اولا خانه ایچنده التزامی ومكرر تصادفلردن باشلایه‌رق ، تحت‌القو آرقه‌لرنده‌كی تماسلره قدر چیقان ، صوكره قرانلق آرالق گوشه‌لرنده‌كی صیجاق در آغوشلرده تقرر ایدن ، شدید ، معنیدار ودوغرودن دوغرویه قلبه عائد یكی برمناسبت اولمشدی.

بومناسبت ، آز برزمان ایچنده ، برابتلا حالنی آلدی وهر ایكیسی‌ده یكدیگری ایچین مهلك وفی آمال اولدی . مابعده ، بن سنك اوله‌جغم ، سن بنم اوله‌جقسك ؛ وعدلری تعاطی ایدلدی وبووعدلر بیتمز توكنمز ، صیجاق ، محرق بوسه‌لرله تختیم وتأكید اولندی . فقط برگون گلدی كه خانه خلقندن بعضلری باطراقلرنده جریان ایدن بوگیزلی ، گناهكار ماجرای عشقه كسب وقوف ایتدیلر . خانه‌نك اسرار پرور ، قرانلق گوشه‌لرنده‌كی معانقه‌لرك صدای لرزشی ، آوله اورته‌لرنده‌كی بوسه‌لرك معصوم ودبرنشاط فریادی ، نهایت بوتون عائله اركاننك قولاقلرنده حجالت نثار ، غضب آور عكسلر یاپدی . سلیمه ذاتاً برقاچ زماندر الك گوزه‌بین اولانلرك بیله نظر دقتنی جلب ایده‌جك قدر

پریشان حال وغریب الاطوار اولمشدی .

معمافیه رئیس عائله حیثیت بیتیه‌سنی تهدید ایدن بومسئله‌یه غایت سسز وماهرانه برچارهٔ حل بولدی : بر کون، نجدتی یانینه چاغردی ، ساکن بر طورله، اونی، تنها براودایه چکدی ، شفقت ومحبتی تقلید ایدن برسسله :

— اوغلوم ، دیدی . اوغلوم ! بر قاچ زماندر، مرحوم پدرینك ، سن دها کوچوککن ، بکا برچوق کره‌لر تکرار ایتدیکی بر سوزی ذهنمی قورجالیور . او « دائما . نجدت اون طقوز، یکرمی یاشنه کیرسین ، درحال استانبوله کوندره‌جکم . تحصیلنی اوراده اکمال ایتسون» دیردی . شیمدی ، دوشون اوغلوم ؛ اکر مرحومك آرزوسنی ایفا ایدوب، روحنك شاد اولمه‌سنی ایستیورسه‌ك ، یاریندن تیزی یوق . همان حاضرلاك . سنی کوندره‌یم . کرك یولده ، کرك اوراده هیچ صیقلمیه‌جغکدن امین اول ! استانبولده طانیدقلرمدن برچوق کشی وار . سکا لازم کلن یرلر ایچین توصیه نامه‌لر ویریرم وسنی اقربامزدن زهدی افندینك اوینه مسافر کوندریرم . کنجسك . لکن چوق شکر، کیمسه‌یه محتاج اولمیه‌جق قدر ثروتك وار . بوراده‌کی ایشلریکی بن درعهده‌ایدرم وسکا ماه بماه لازم مقدارده پاره کوندریرم . آره‌صیره مناسب زمانلرده‌ده مملکتکه

کله‌بیلیرسك ! »

نجدت صاپ صاری اولدی ، و :

— باقه‌لم ، عموجه دوشونه‌یم ده ... دییه ککله‌ندی .

سلیمه‌نك پدری سرت ، خشین بر سسله :

— یوق ، بقالم ، دوشونه‌لم یوق دیدی . و بردن ، کنج آدامك ناحیه‌سنه روحه نفوذ ایدن بر نظرله باقه‌رق : هم او خاطرکدن کچن سلطانلقلری بر طرفه آت ! دوشوندیککك شیدن امیدیکی کس . بونیده ایی بیل که سن بوراده بولندقجه بن قاپوم سکا قارشی دائما قاپالی اوله‌جقدر . دیه باغردی .

نجدت ، بر آنده بوتون حقیقتی آکلادی و صفاندی .

چاره‌سز باشنی اکوب :

— پکی ! دیدی . پکی عموجه ، کیده‌رم ...

⁂

وکیتدی . زهدی افندی اوکا قارشی ، برقاچ زمان فوق العاده آثار مهمانپروری کوستردی . چونکه ، نجدت عموجه زاده طرفندن کتیردیکی توصیه نامه‌یه محصولات بلده‌دن برخیلی هدیه‌لرده تردیف ایتمشدی . مع مافیه ، کمن هدیه‌لرك حکم و نفوذ مدتی زائل اولمغه باشلانجه ، زهدی افندیده مسافرینی ازواکرامه آرزو قالمدی ونجدت ، استانبوله کلدیکنك ایلك سنه‌سی هم مدرسه‌یه

منتظماً دوام ایده‌بیلمك ، هم‌ده منت اغیاره رام قالمامق فکریله فاتح سمتلرنده ، کوچوك برخانه‌ده اقامته مجبور اولدی . عموجه زاده‌یه یازدیغی ایلك مکتوبلرده ، نجدت ، یالکزلقدن ، یابانجیلقدن کوندریلن پاره‌نك عدم کفایه‌سندن شکایت ایدییوردی . عموجه زاده جوابلرنده ، کسب علم وعرفان یولنده بوکبی اوفاق تفك صیقینتیلره مقاومت لزومندن واسرافات محاذیرندن بحث ایله‌یوردی . نجدت اوکجه‌لری برچوق دفعه‌لر ، پرعصیان ، هرشیئی خرده‌خاش ایدوب کری‌یه دونمکی دوشوندی . صوکره مملکتنه ومملکتنده‌کیلره قارشی قلبنده ، نا کهان، اویله غریب برکین ونفرت دویدی‌که بوتون فجاعتنه ، بوتون محرومیتلرینه رغماً استانبولده‌کی حیاتنه باش اکدی . یتیم کنجلك روحنك بوتون حرارتلرینی سعیه، تعلم وتدرسه وقف ایدوب ، چیلغین برحرص ترقی وتعالی ایله چالیشمغه باشلادی واوزون برآلتی سنه ، آره صیره ، آنجق بعض عادی ذوق قیرنتیلریله سوسله‌نن ، چیرچیلاق ، دوم دوز ، خشین برصوفته حیاتی سوردی .

بو آلتی سنه‌لك یکنسق حیات تحصیل ، مملکته ایکی دفعه واقع اولان سیاحتدن ماعدا برقاچ حادثهٔ فوق‌العاده‌یی دها احتوا ایده‌ر . بونلردن برنجیسی :

نجدتك معاشقه‌سی ، ازدواجی؛ ایکنجیسی ، ازدواجنك ایلك کیجه‌سی آلدیغی « قادینی » تطلیق . اوچنجیسی اجازت اخذی و بونی متعاقب برقاچ رفیقیله حجازه واقع اولان سفریدر . فی الواقع او ، بو مقدس سیاحته صرف رفیقلرینك الحاح واصراریله قرار ویرمشدی . چونکه ، کرك پدرینك اوزاقدن ناقابل شفا بر علتله عودتندن و کرك کوچوککن اوکا حکایه ایدیلن سیاحتلرك آجی خاطراتندن نجدتك حریم موجودیتنده هر نوع مسافرته ، هر نوع سیر سفره قارشی غریب ، مبهم برقورقو قالمشدی . نته‌کیم ، نجدت اوچ رفیقیله مکهٔ مکرمه‌ده غریق طواف وطاعات ایکن تصادفك مشؤوم بر حیله‌سیله خطهٔ حجازیه‌یی ، ناکهان ، مدهش و واسع برقولرا آفتی استیلا ایتدی . نجدتك قلبنده پك آجی و پك درین براثر براقان فلاکتلردن بری ده بو حجاز عودتنده یولده ، قلازومه‌لر پیشکاهنده چکدیکی ایکی آیلق دوزخ سفالت وضرورتدر .

ایمدی ، الحاج نجدت افندی ، بویولده براحتیاج حضور وسکونله مملکته عودت ایتدی . فقط یازیق که مملکتنده محتاج اولدیغی آسایش حیاته بدل ، اونی برسوزش کشاکش ومتاعب ومزعج برچوق مسائل مشوشه قارشولادی : عموجه زاده‌نك ید درایتنه تودیع ایتدیکی

بوتون مصالح ذاتیه‌سی آجیقلی برحالده ایدی . فی‌الواقع، عموجه زاده الندەکی وکالت تامه حجتیله، کنج یکنینك املاك واموالی ایچنده خیلیجه مهم برباد تخریب وخسار چیقارمش والحاج نجدت افندی ، کندینه عائد اولان هر شیئی مدهش برفورطنه‌دن صوکره کبی آلت اوست وتارمار بولمشدی .

بوحال، اونده نامأمول شدید برعصیان تولید ایتدی. آرتق هیچ اسکیسی کبی دکلدی . کردننده، آرتق هیچ انقیاده مجال قالمه‌مشدی . الحاج نجدت افندیله ، سابق لوا مفتیسنك منحوس ، ذلیل چوجوغی آره‌سنده، آرتق هیچ بررابطه یوقدی . مرکز علم وعرفان اولان پایتخته‌کی آلتی یدی سنه‌لك حیات سعی وتجاربك اوکا ویردیکی حس رجحان وتفوقله بوتون لوا خلقنه آرتق یوقاریدن باقه‌بیلیردی . بناءً علیه، ایلك ایشی بی‌محابا ، همان محکمه‌یه مراجعت ایتمك اولدی وهمان اطرافنده کندینه یاردمجیلر بولدی . عموجه زاده ایله کرك نفوذ وعظمتجه کرك ثروت ویسارجه همعیار اولان برچوق ذوات‌ده اوکا بوخصوصده راهبر وناصح اولمغه باشلادی. نهایت، برکون، مسئله ، عموجه زاده‌نك علیهنده اوقدر جدیت واهمیت کسب ایلدی ، اوقدر هراس آور اولدی که زواللی اختیار، بالذات یکنی نجدت افندینك نزدینه کلوب

ایضاحتده بولندی و اکر یکنی دعوادن فراغت ایده جك اولورسه ، اونك یرینه ده ، اونك رفاه وترقیسی ایچین پك آلی قرارلر اتخاذ ایده جکنی سویله دی . موفق اولمه دی . تکرار مراجعت ایتدی . نتیجه ده بشیوز لیرا راده‌سنده بر تضمینات آقچه‌سیله ویکنی «....» جامعی مدرسلکنه تعیین ایتدیرمك صورتیله مملکتی دولاشان بوتون قیل وقاللره وکندینی تهدید ایدن بوتون کشمکشلره نهایت ویردی .

« ۱۳۰۵ » سنهٔ هجریه‌سنده عموجه‌زاده‌سنك وساطت ومعاونتیله ، مدرس زاده الحاج نجدت افندی «.....» جامعی مدرسلکنه تعیین قیلندی .

اکثریت خلق بو حادثه‌یی حقلی بر عدم ممنونیتله تلقی ایتدی . هیچ کیمسه ، حقلیقه و حائز اهمیت اولمسه رغماً ، هیچ کیمسه ، نجدت افندی‌یی بو مقامه لایق بولمدی . قهوه‌خانه‌لر ، چارشولر ، و جامع آولولری کبی مجمع ناس اولان یرلرده : « یاهو دویدیکز می : حاجی افندینك اوغلی مدرس یاپمشلر ! » : « اما ، ایتدك ها ! سوچاقچین اوغورسز حریفی می ؟ او ، عمرنده دها نماز ، نیاز نه‌در بیلمز بیله ! » ؛ « دها کچن کون باشنك صاریغیله اوتانمادن ، اپوستولك اورده آتیشدیروب دوروپوردی ! » : « سوزده حاجی‌ده اوله‌جق ! » ؛ « بز دها اونك نه‌ریتی

بیلیرز . بو بر شی می ؟ » کبی متأسفانه و منقدانه حسبحاللر دولاشمغه باشلادی .

الحاج نجدت افندی ، بونلر ؛ هیچ برینه حواله سمع اعتبار ایله‌مدی و مبتدیلره مخصوص صاف بر شوق و هوسله ، بویکی ، بوایللك وظیفه‌یی ایفایه شتابان اولدی . ایکی سنه قدر دوام ایده‌ن مدت تدریسیه‌سنده طلبه‌سیله اونك آره‌سنده همان اخوته یاقین بر محبت متقابله تأسس ایتدی . او ، أك آز خشین ، الڭ مشفق و مثلی کورلمه‌مش درجه‌ده ساده ، لاابالی بر مدرس اولمشدی ، طلبه‌سی اونکله مناقشه‌لر بیله یاپیوردی ؛ او ، ــ حتی بعضاً صریح اعتراضلر شکلنی آلان ــ بو مناقشاتده دائما خیر خواه ، مساعده‌کار ، صبور ، مقنع داورانیوردی .

مدرسلکه تعیننك ایکنجی سنه‌سی ، رمضان آینده « .... » جامعنك کرسی وعظنی ده او اشغال ایتدی و او سنه اطرافنه أڭ چوق جماعت طوپلایان واعظ الحاج نجدت افندی اولدی . فقط بوتون بو موفقیتلر ، عین زمانده ، مملکت ایچنده‌کی علیهدارلرینك تزیدینه سببیت ویریوردی . حتی ، بو یوزدن ، ماه غفرانك اواخرینه دوغرو برایکندی اوستی جامعده خیلی مهم بر وقعه تحدث ایتدی . شویله‌که : جماعتدن بری ، « ان الله جمیل یحب الجمال » حدیث شریفنك تفسیرنده براز سربستانه و براز یولسزجه اداره کلام ایده‌ن

واعظى تكفيره قدر واردى. قبه‌نك آلتنده بردن ، برچوق سسلر يوكسلدى. خلق همان ايكى‌يه منقسم اولدى. فقط غلبه معترضلرده قالدى ومسئله ، آوقو اوزته‌سنده مشاتمه ومضاربه‌يه قدر چيقان بر كوروالتو ايله ختام بولدى.

بو وقعه‌دن اوچ كون صوكره ايدى كه لوا خلقى ينه نجدت افندى‌يه دائر يكى وهيجان آور بر حوادثله چالقاندى. كيجه‌نك ايلرله‌مش بر ساعتنده، صحوره يقين ، مدرسه‌نك اوداقپوسى بر قاچ طلبه طرفندن جبراً آچلمش ، قيرلمش ، والحاج نجدت افندى ، جبه وشالوارندن محروم ، نيم عريان بر حالده انواع تحقيراتله جامع آولوسنه آتيلمشدى. بونك اسبابى قهوه خانه‌لرده يوكسك سسله برى برينه باغيرانلر اولدى. فقط اكثريت خلق ، بونى ياواش سسله وفصيلديلرله نشر واشاعه‌يى دها مرجح بولدى.

بو وقعهٔ مؤسفه‌نى متعاقب ، الحاج نجدت افندى آرتق لواده قالمه‌نك كنديسى ايچون امكانسز اولديغنى حس ايتدى؛ وحادثه‌نك خلق اوزرنده براقديغى اثرلر سلنجه‌يه قدر كوزدن نهان اولمغى دوشوندى. كنديسى ده اوچ سنه قدر مركز ولايتده اختيار اقامت ايله‌دى.

الحاج نجدت افندينك حزين وناكام عمرينى تشكيل ايدن سنين مزاحم ومصائب ميانندە ، بو اوچ سنه احتمال الك آز حامل شر ونحوست اولان واحتمال اوكا بر آزده

تأمين رفاه واقبال ايليه‌ن بر دور حضور وسكون اولمشدر. مثلا، ولايته نقلينك اوچنجى آيى اورا مكتب اعداديه‌سنه لسان عربى و علوم دينيه معلمى تعيين اولندى و عين زمانده « خلافت واسلاميت » نامى آلتنده خليجه مهم براثر أليفنه حصر مساعى ايله‌دى . درت بابه آيريلان ويوز اللى صحيفه‌يى متجاوز اولميان بو كتاب ايچين اونك اوچ سنه مماديا چاليشديغنى ادعا ايدنلر واردر . فقط كنديسى، اثرينه يازديغى مقدمه‌ده «خلافت واسلاميت»ك اوچ هفته‌لق برسعى وتتبعك ثمرهٔ مفيده‌سى اولديغنى سويله‌ر. « خلافت واسلاميت » كتابى مؤلفى ايچين حقيقتاً مفيد بر ثمره ويردى . الحاج نجدت افندى، درت بابدن برينى كاملاً، خليفهٔ زمانك ستايش اوصافنه ودعاى دوام عمر وعافيتنه حصر ايله‌مك ، يالكز بونكله‌ده اكتفا ايتمه‌يوب « خلافت واسلاميت » ك برچوق نسخه‌لرينى ابواب عاطفته منتهى اولان يوللره كوندرمك صورتيله، اللى ليرا راده‌سنده براحسان شاهانه‌يه نائل اولمش ومتعاقباً ازمير پايه‌سى رتبه‌سيله تلطيف وتحسين ايدلمشدى . بو، اونك ايچين موقتاً مأمول بر سعادت اولدى وبردن، بى مجال، دوشوك اوموزلرينه بروضع غرور ومتانت ويره‌ن بو صيت وشرفك همشهريلرى اوزرنده حاصل ايتديكى تأثيرى ياقيندن كورمك آرزوسيله تكرار مملكتنه دوندى. آلدانمه‌مشدى؛ بوسفر

مملكتنده اونى حار وصميمى برآوازۀ تعظيم وتكريم قارشولادى . مابينه انتساب ايتديكى سويله‌نيوردى . بوتون قلبلرده، اوكا قارشى حرمت وخشوع ايله مالى هراس آلود حسلر اويانيوردى . او، بوتون بونلرى كوره‌رك هر كون بر آز دها اطرافنده‌كيلرى استحقار ايتمه‌يى وكنديى كيتدكجه برسترۀ عظمتك اسرار آلتنده سوسله‌يوب ، كيزله‌مكى اوكره‌نيوردى .

فى الواقع، الحاج نجدت افندى‌يى ، چارشوده بهريه رئيسنى سلاملاركن ، عدليه‌ده ديز ديزه قاضى بنده ايله مصاحبت ايدركن ، جمعلرده مقتدا اولوب اوموزه يورركن كورنلر ، اونك يوكسك يرلردن مقدرات بشرله اوينامغه كلمش برينجى ، برمستثنا اولديغنه حكم ايدرلردى : بوتون اوضاع وحركاتنده ، اوقدر بالاپرواز ، او قدر غريب برصورتده مغرور اولمشدى . بوحاله، عموجه‌زاده‌نك وقعۀ وفاتى برسبب مشدد اولدى .

عموجه زاده‌نك ذكور اولادى يوقدى . بناءً عليه، الحاج نجدت افندى، مرحومك ايكنجى بطندن يكنى اولمق مناسبتيله من جهة العصوبه ميراثه حق قزانيوردى . فقط بوپك قولاى الده ايديله‌جك برنعمت غير مترقبه دكلدى . عموجه زاده وفاتندن خيلى زمان اول ، يكننى حقندن اسقاط ايچين هردرلو چاره‌يه توسل ايدرك بوتون ملكنى

زوجه‌سیله، کریمه‌سی زلیخا وسلیمه خانملر نامنه دور وفراغ ایله‌مشدی. ثروت مهمدی. بناءً علیه، ینه اوغراشمق، ینه دیدنمك، ینه محاکمه‌مراجعت ایتمك لازم کلیوردی. فقط بوسفر مفتیلرك، قاضیلرك انیس وهمدمی صفتیله مباهی اولان الحاج نجدت افندی ایچین دیدنمه‌نك، اوغراشمه‌نك عجبا نه کبی بر معناسی اوله‌بیلیردی؟ کندیسی‌ده، اولا بویله دوشوندی؛ فقط ایش برعکس اولدی.

چونکه، تصور ایتدیکی کبی، قارشیسنه چیقان خصملر، برآی ظرفنده متوفا زوجنك اسمنی اونوته‌جق قدر معتوهه، سرسم بر اختیار قادینله، یکرمی بش یاشنی متجاوز وایکی چوجقلی بر والده اولمه‌سنه رغماً، حالا «بشی بریرده»لرینی کندیسنك بویونه آصان وحالا قومشونك آصمه‌سندن اوزوم چالمقده برذوق بولان شیماریق، چلغین سلیمه‌دن، وقتیله الحاج نجدت افندینك بوسه‌لرینه بی محابا ترك عصمت وطراوت ایده‌ن اوقوش بیللی، عشوه‌کار سلیمه‌دن عبارت دکلدی. بوایکی سلیك سیمای عجز ونسویت اورته‌سنده، برهیکل عزم و متانت کبی اوکا زور بازوی رجلیتنی کوستره‌ن بردیکری، بردیکر خصم دها واردی: «...» قضاسی اشراف وخاندانندن سلیمه‌نك زوجی ناصربك!...

بوناصر بك، الحاج نجدت افندینك کندینه

متکاء وظهیر اتخاذ ایندیکی قونلرك بالذات آمر
وناظری اوله‌جق بر نفوذ وقوته مالکدی ، ولایتك
هر کوشه‌سنده نامدار وحاکم مطلقدی . هرکس اونك
ایچین : « ناصر بکمی ؟ دیردی ؛ اونکله اوغراشمق ،
اونکله بر ایشه کیریشمك هان ، نعوذ بالله ! ناصر بکك هان
یالکز اونك هر یرده پاره‌سی واردر ، او هر یرده دال بوداق
صالمشدر . . . »

ایشته ، ناصربك بویله بر ناصر بکدی .

مع مافیه ، الحاج نجدت افندی‌ده بو قوت اوکنده
هر بر غیرتك بیهوده اولدیغنی حس ایتدی . برقاچ زمان
دعوای صلحاً تسویه ایتمك چاره‌لرینی آرادی . هر تشبثنده ،
هر آدیمنده ناصر بکك اونك آلنه بر مرمر دیوار کبی
چارپدی . نهایت ، نا امید ، صوك چاره اوله‌رق
آووقاتلره ، شهرتلرینی ایشتدیکی آووقاته قوشدی . بونك
ایچینده برخیلی زمان ینه مرکز ولایته طاشیندی ؛
برخیلی زمان یازیخانه‌لره باش اوردی . بوتون بو غیرتلر
نه قدرده هبا اولمق اوزره ایدی که درسعادته ، تا کیبی ،
استانبولدن یکی کلمش ، کنج ، نطوق ، پر وعد ، پر خیال
بر دعوا وکیلی چیقدی وبرچوق امید ایله اونك ایشنی
درعهده ایتدی . دعوا فی الواقع بر سنه دوام ایتدی .
فقط ، بتون سنه ، الحاج نجدت افندینك خزینه‌سی کبی آووقاته

کنیش برمأ کل وامین برتعیشکاه اولدی. ذاتاً بوغریب، یوردسز کنج آدامله نجدت افندی آره‌سنده، بردن، وکیلك ومؤکللك رابطه‌لرینك فوقنده برموانست روحیه حاصل اولمشدی. وکیل، مؤکلنك علم ورفقنه، مؤکل وکیلنك ذکا وعرفانه حیران قالمشدی. یاواش یاواش وکیل مؤکلنی سوق واداره ایده‌ن بر قوت حالنه کلدی وکنج آووقاتك الحاج نجدت افندی اوزرنده‌کی نفوذی عادتا شایان حیرت بر درجه‌یه واردی. اوهر سوزه باشلادقجه نجدت افندینك صاریغی متواضع بر حرمتله اکلیور وکوزلرینه دیندار، معتقد برتوکل دولویوردی.

مع مافیه، آز بر زمان ظرفنده، احسان بکك ـ بووکیلك اسمیدر ـ الحاج نجدت افندینك حیات فکریه وحسیه‌سی اوزرنده اجرا ایتدیکی تأثیرات حسنه هیچ بر جهله قابل انکار دکلدر. ذاتاً کندیسی ده اوصیره‌لرده امین برواسطه ایله استانبولده‌کی رفقاسندن برینه کوندردیکی مکتوبده بوحقیقتی دها بلیغ برصورتده ایضاح واعتراف ایتمشدر:

« فضیلتلو رفیقم افندم، دیمشدر؛ بن، حیات معنویه‌می ایکی قسمه آییرییورم: شمدی‌یه قدر کچیردیکم عمر الك قره جاهللرك عمرینه مقیسدر. مکرکه، بن هیچ برشی بیلمیورمیشم. مکرکه بن شیمدی‌یه قدر احوال

عالمه پك بیگانه ایمشم . کندیمی — اگر تعبیر جائزسه — آصل شیمدی بلوغه ایرمش فرض ایدییوردم . بونی ده ، هر جهتدن وکیلم احسان بکه مدیونم. دوغریسی بو ذاتك عقل واذعاننه ، فراست ومعلوماتنه حیرانم الخ ... »

مع مافیه، بوتون بونلر هیچ بر وقت دعوانك حسن صورتله نتیجه‌لنمه‌سنه یاردم ایتمدی . الحاج نجدت افندی بر خیلی پاره وبرچوق قوت صرفندن صوکره رسماً محروم حق میراث قیلندی . بونی نه دعوی وکیلی احسان بکك دها ودرایتی ، نه‌ده الحاج نجدت افندینك ترقیات علمیه وفکریه‌سی منعه قادر اوله‌بیلدی .

* * *

آغیر ، یوزغون بر یاز اقشامی ایدی . ایکیسی‌ده صوك محاکمه‌دن ، صوك هزیمتدن هنوز چیقمشلردی . پای تنزهی باغلر وتارلالر آره‌سنه سوق ایدن تنها بر یولده ، بری، سرپوشنك تره قاریشان بویاسیله صاریغنك کناری، آلنی وشقاقلری قیرمزی : بیلانقاوی خطلرله ایشلنمش : دیگری، صیجاقدن قولاسی اریین یاقلغنی دار چنبرنده بوغولمش : هر ایکیسی‌ده فنا یاپیلمش مقوادن ایکی قیریق قوقله کبی کولنج وحزین ، قوللر صارقیق ، اوموزلر دوشوك ، صامت وسرسری یوروب یوریورلردی. ایکیسنده‌ده تکلمه مجال یوقدی . فقط ، احسان بك، یولك اورته‌سنده

توقف ايدوب ماورائی دنیله‌جك درين وغريب برسسله ، ناكهان :

— آه ، ایتمشــدی . آه ، عزيزم نجدت افندی ! دیمشدی . بوتون بوفلاكتلره ، بوحقسزلقلره ، بوظلم واعتسافه سبب نه‌در بیلیرمیسك؟ مكتبسزلك! مكتبسزلك! وبوندن متولد اولان جهالت ، جهالت عموميه ... اكر بوكون ، شومملكتده شو زواللی ، شو بیچاره مملكتده آدام عقللی برقاچ مكتب اولايدی ، بزدعوامزی قزانیر ، حقمزی آليردق؛ اطرافمزده محاكمك شو ذلت ومذلتنه قارشی بزمله برابر باغيروب ، چاغيراجق ، عصيان ايده‌جك برچوق پاك ناصيه‌لر بولوردق . محيطمزك بليمزی بوكه‌ن تضييق آهنينی قيروب خرده‌هاش ايده‌جك امين وقوی أللر بولوردق . اكر ، مكتب اكر مكتب ، اولسيدی ...»

واحسان بكك شو ســوزلری ، نجدت افنديك اليم برسورو دوشــونجه‌لرله اوغولدايان بيننده ، بويله (آه ، مكتب اوليدی !) نقراتيله ، او كيجــه ، كيچ وقتلره قدر دوام ايدن مطنطن ، بليغ و وجيز برخطبه شكلنی آلمشدی .

ايشــته ، نجدت افنديك حياتنی يكی ، مهلك بر صفحه‌يه قويان وقضا وقدرك نامرئی جريانلرندن اونك باشنده مرئی ومحسوس فورطنه‌لر ايجاد ايده‌ن بومكتب مســئله‌سی او اونوتلماز كيجه‌نك ، اومؤثر خطبه‌سندن

دوغمشدر. چونکه، الحاج نجدت افندی ١٣١٥ تاریخنده، احسان بکك معاونت عرفانیه واوسنه لوایه تعیین ایدیلن منورالفکر، کنج بر متصرفك حمایهٔ معنویه‌سی آلتنده، حتی مهم متصرفلر احسار ایده‌رك، اوزمانه قدر، کندی تعبیری وجهله «بر شوره زار جهل و وحشت» اولان زوالی لوای مکمل بر مکتبله سوسله‌دی. درسم کشاد کونی احسان بکك تعقیده سویلدیکی «بو بیت العرفانك قپولری عمان نادانی واباطیل ایله چقمز یوللرده سنده لیه‌ن نورسیدکان مملکته» کشاد قیلندی.

لواده متصرفك بو ایشده علاقه‌دار بولان مهم بر اقلیت تشبثی تقدیرلر وتصویبلرله قارشیلاندی. ومتصرفك تکرار یاننده‌کی مخدومی، اشراف بلده‌نك بوتون چوجقلری تعقیب ایله‌دی. ایلك آی، دفترینه آلنمق آلتمش طلبه قید ایدن، «بدر عرفانك» – بو مکتبك اسمیدر – آلتی آی ایچنده اوچ یوزی متجاوز طلبه‌سی اولدی، مملکتك درت کوشه‌سندن، چوجوقلك امر تحصیلی ایچین ماهیه آلتمش غروش فدا ایده بیله‌جك زنجیدن، اصنافدن برچوق بدرلر ظهور ایدیوردی. الحاج نجدت افندی، بو غیر مأمول موفقیته حیران قالیور، ودرین بر شکر، شوق وانبساط ایله برچوقده مجانی طلبه قیدینه باشلایوردی.

بو مکتب، دوغروسی، اوحوالیده مثلی نامسبوق،

یکتا بردارالتدریس اولمشدی؛ حتی احسان بکك ادعاسنه باقیلیرسه « بدر عرفان » کبی برابتدائیه ورشدیه مکتبنه، نه مرکز ولایتده، نه ده استانبولده کوچ تصادف ایدیلیردی. فی الواقع ولایت تدریس غزته‌لرنده پروغرامنك مکملیتی برخیلی زمانلر موضوع بحث وثنا اولمشدی. پروغرامده بعضیلرینك تقدیرینی و برچوقلرینك حیرتی جلب ایده‌ن موسیقی، تغنی، ژیمناستیق کبی برچوقده دروس جدیده واردی. فقط بودرسلر هرطلبه ایچین مجبوری اولمدیغندن ، موسیقی‌یی ، تغنی‌یی و ژیمناستیکی لزومسز ، حتی بلکه مضر بولان ابوینك حضور قلبنه خلل ایراث ایتمه‌مشدی . مع مافیه، برچوق والده‌لر مجبوری اولان فرانسزجه درسی علیهنه زوجلریله اوده قیامتلر قوپارییور و بونلر میاننده، تا مکتب قاپوسنه قدر کلوب بار بار باغیرانلر ، بونده‌ده موفق اولامینجه ، عظیم بر حرص انتقام ایله اوده چوجقلرینك نه قدر لاتین حروفیله یازلمش کتابی وارسه پارچه پارچه ایدنلر بولونیوردی . فقط، ایشك اصل الك مهمی بوعاصیلر قافله‌سنه یاواش ، یاواش مملکتده‌کی بوتون باشی صاریقلیلرك‌ده داخل اولمغه باشلامه‌سیدر . مع مافیه ، بوتون بونلره رغماً ایلك سنه‌نك توزیع مکافات مراسمی پك شعشعه‌دار اولدی . متصرفله نائبدن طوتکنزده تا الحاج نجدت افندی‌یه

قدر هركس معارفه دائر نعقلر سويله‌دی . منصرف لوا
« صاغلام بر دماغ آنجق صاغلام بر بدنه ايله قائمدر . »
نظريه‌سندن باشلايه‌رق ژيمناستيكك بدنوزكا اوزرنده‌كی
تأثيرات حسنه‌سندن ؛ ثانی ، سسنك كوزه‌للكی ايله بوتون
بر قومی طريق حقه صوقان داود عليه‌السلامی مثال
كوستره‌رك موسيقينك احوال باطنه‌يه اولان نفوذ حيره
بخشندن ؛ احسان بك ، بر دار العلوم اسلاميه‌نك شرقه‌دن
استعاذه عرفان ايدن غرب مدنيتندن ، شيمدی ، بزمده
مقابله استعاره‌يه حتی صرف نحمی اولوب بونلرده يكانه
واسطه‌سی اونلرك لسانه كسب وقوف ايتمكدر كی
بر نظريه وضع ايدرك فرانسزجه‌نك اوومسدن ؛ الحاج
نجدت افندی مكتبلك مكمللكندن الخ . . . اوزون
اوزاديه بحث ايتديلر . . . بونی متعاقبا سسی كوزل
رفيع افندی‌يه شرقی سويلتديلر . آلوده ملازم حسين
بكك نظارتی آلتنده ادمان تعليماتی ياپديرديلر . فرانسزجه
معلمی خانم افندی معاونته شيوه‌سی دوزكون بر طلبه‌يه
ـ نحيف الرأيی ملحوظ بولنان ـ بر مونولوغ سويله‌
تديلر . خلاصه بوتون بر كون ، صباحدن آقشامه قدر
دوام ايدن بر شهر آيين ياپديلر .

عينی كونك كيجه‌سی بو شهر آيين دها پارلاق اولدی !
ياتسو نمازندن صوكره ايدی ؛ مكتبك سياه عظمتنمون

چاتیسندن بیاض و نازنین بر دومان چیقه‌رق کیتدکجه قویو رنك، متکاثف بر شکل آلمغه باشلادی؛ دها صوکره پنبه‌لشدی، قیزاردی. بو آهنك دود و الوان آلتنده مکتب مهیب، خیالی بر موسیقی آلتی کبی غریب، سما چاك سسلر چیقارمغه باشلادی. بوتون اوراده‌کی کلیسالرك چاکلری بر آنده بو آهنکه اشتراك ایتدی؛ بونی سلاح پاتیردیلری تعقیب ایله‌دی. اویله که، الحاج نجدت افندینك مکتبی، یاریم ساعت ظرفنده بوتون لوا خلقنی اطرافنه طوپلادی. سماده آتشدن خطلر چیزه‌ن، پرنشاط آلولری اوستنده آغیر، وخیم دومانلر کزینه‌ن، صیحه‌دار، هولناك آتشك کنارنده بر آنده التیوزی متجاوز، غریب کینمش، وحشی، متوحش، ولوله‌دار بر انسان سوروسی قایناشمغه باشلادی. قومشو داملرك اوستنده، کیجه‌لك حالیله، رنکارنك کولکه‌لری آلوده اوینایان پریشان صاچلی قادینلر واللرنده یانغین دعاسی لوحه‌لریله صامت ومتوکل بوزولمش ارککلر، باغیران، آغلایان چوجوقلر واردی.

الحاج نجدت افندینك مکتبی، «بدر عرفان» یانیوردی. برزمانلر، تشنهٔ عرفان دماغلره بر منبع شفا اولان قوجه مکتب، شیمدی‌ده اتشدن ستونلری، قیویلجمدن فیسقیه‌لری، آلودن حوضلریله جهنمی بر قصر

حالنده، سفلی روحلره خاکی مناظرك الك ناديده سنی کوستریيوردی. الحاج نجدت افنديك مكتبی يانيوردی. فقط، بو نايت معنيدار، غايت شعشعه‌دار بر يانغيندی. بو، مملکتك افقلرینی خونين رنكلره بويايان، قهار بر يانغيندی؛ بو، يانان، مدرس زاده‌لرك منحوس وذليل چوجوغنك اطرافنده‌کی خلقه کين ونفرت صاحيان ئامبيدی. فقط، بوچوق دوام ايتمدی. ذاتاً، بنا يوزاللی سنه‌لك اخشاب بر قوناقدن عبارتدی. وسائط اطفائيه مفقوددی. ايکی ساعت ظرفنده احسان بکله نجدت افنديك اثر سعی وغيرتی، کاملاً رهين دود ورماد اولمشدی.

بعض کيمسه‌لر، او کيجه، نجدت افندی‌یی نافله آراديلر واونی آنجق صباحه قارشی أويندن يوز آديم اوته‌ده بر ديوار کنارنده بايغين بولديلر. قوالتوغنك آلتنده مکتبك مقبوضات ومصارف دفتريله، کوندز ويريلن نطقلرك صورتلری وبرچوق‌ده کتاب واردی. بو کتابلر «خلافت واسلاميت» نسخه‌لريدی ....

اوچ کون ظرفنده، يانغينك قصدی اولديغی کمال وضوحله تحقق ايتدی. چونکه، او کيجه بويله بر يانغينه سببيت ويرملك ايچين تا آولونك بر کنارنده اقامت ايدن بر بکجی‌دن باشقه مکتب داخلنده «فرد واحد» يوقدی. بناءً عليه، بکجی توقيف ايدلدی وايرتسی کونی، آقين

آقین بویوك قوناغك خرابه‌سنی سیره کلن خلق آره‌سنده اسرارانکیز برطورله کزینوب : « ایشته، اوامر الهیه‌یه قارشی کلمه‌نك صوکی بودر ؛ کوچه‌کك ، خوانده‌لك ، سازنده‌لك تعلیملرینك صوکی بودر !.. » دیه دولاشان بررفاعی درویشی‌ده استنطاقه باشلادیلر . تحقیقات ایکی آی دوام ایتدی وبرنتیجه ویرمدی .

الحاج نجدت افندی، بوفلاکتی متعاقب آرتق قطعی ودائمی اوله‌رق مرکز ولایته نقل مکان ایتدی . اوراده ، برقاچ زمانلر، ینه احسان بکك الحاح وابرامیله برغزته امتیازی آلوب « فکر » نامیله برجریدهٔ یومیه نشرینه باشلادی . ایلك آلتی آی ظرفنده یوزلیرا قدر بر زیان ایتدی . الحاج نجدت افندی ،بوتشبثلردن ده فراغت ایتمك اوزره ایدی‌که، بالعموم غزته‌لرك صاتیشنی یوزده یوز تزییده باشلایان روس - ژاپون محاربه‌سی سرزدهٔ ظهوراولدی. مدرس زاده الحاج نجدت افندی ، فی‌الواقع اقصای شرقده دوکوله‌ن قانلردن چوق استفاده ایدییوری. فقط سرمحرراحسان بکك اوفاق برتدبیرسزلکی هرشیئی تنظیم ایدنلره شوبوخراب ایله‌دی. شویله‌که : « پورآتورك » ژاپونلر طرفندن ضبطی مناسبتیله‌یازیلان برباش مقاله‌ده ، هرنه‌دن ایسه ، برآز شرق مسئله‌سی موضوع بحث اولمش وبونکله‌ده اکتفا ایدیلمیوب عثمانلی

ایمپراطورك غلطه‌ده‌كی استقبالنه دائر برقاچ سوز سویلنمشدی. بوکا عین نسخه‌ده « ملوس میمنت مأنوس » ترکیبنك سهو ترتیب اوله‌رق « میمنت مأیوس » اولمه‌سی ده دیگر بر وخامت علاوه ایتدی و « فکر » بلامدت تعطیل اولنوب ، مدیر مسئول ایله سر محرری اولا ازمیرده ، صوکره استانبولده بر سنه قدر دوام ایدن بر محاکمه‌یی متعاقب بری بتلیسه ، دیگری آطنه‌یه اولمق اوزره نفی وتبعید ایدیلدیلر .

الحاج نجدت افندی بتلیسده بولندیغی مدتجه ، مملکتده اوکا دائر بر چوق بدخواهانه شایعه‌لر دولاشدی . کیمسی انتحارندن ، کیمسی تجننندن ، کیمسی مقتولیتندن وبعضلری ده آچلق واشکنجه آلتنده‌کی اولومندن بحث ایتدیلر . فقط ، بونلرك هیچ بری درجه مقارن حقیقت دکلدی . احتمال نجدت افندی روحلرده‌کی صوغوق دمیری بر زنجیر فعلی سقاغنه دایایه‌جق قدر ناامید زمانلر گچیردی : احتمال ، کیسه‌سزلکدن کندی کندینی ترزیسه‌جق درجه‌ده الیم تجربه روح حدوده‌لری آتلاتدی . احتمال آچلق زنکینلکدن بر کره صاچ صاقالی بمبیاض اولدی. فقط بوتون بونلرك هیچ برینی اظهار ایتمدن اعلان حریتی متعاقب ، مملکتنه عودتنده هر دقیقه‌سی عادتا اون سنه‌لك بر سعادت بشریه‌یه معادل اولان مذبذب ، مطنطن ،

پرزیب واحتشام کونلرك ، قلب امواته بیله نشئهٔ حیات ویره‌ن حرارتنه ، ضیاسنه واصل اولمقدن منع ایده‌مدی.

یالکز ، مملکتنه عودتنك ایلك کونی ، اونی ، اللرنده‌کی بایراقلر ، کوکسلرنده‌کی قوقاردلرله استقباله کله‌ن خلقك، بوتون لوا خلقنك کندیسنه قارشی کوستردیکی هیجان محبت واحترام ، او سنه‌لرجه سوره‌ن مصائب حیاتك بوتون آجیلرینی بر آنده سیلمك ایچین کافی ایدی. « بو کون » اوقدر علوی ، اوقدر معظم اولمشدی . وبو ، کونلرجه ، هفته‌لرجه ، حتی آیلرجه دوام ایده‌ن بر عید فوق الخیال اولمشدی . الحاج نجدت افندی ، خلقله هر تماسه کلدکجه ، بردن ، اطرافنی بر طوفان تقدیر وشاباش استیلا ایدییور واوناصل مقابله ایده‌جکنی بیلمیه‌رك ، تأثردن لرزان ، هیجاندن سرخوش ، هر سویلنن سوزی ، هرویریله‌ن نطقی آغلایه‌رق دیکله‌یوردی . نته‌کیم، چوق دفعه‌لر ، اوده ، حیاتنك سیاه افقلرینی بویله آنی بر صباحه غرق ایده‌ن وبعضیلرینك انقلاب، بعضیلرینك حریت ومشروطیت تسمیه ایتدکلری بو علوی حادثه‌یه دائر بر قاچ سوز سویلمك ایسته‌مش وهر دفعه‌سنده قوهٔ نطقیه‌سی هیجان وحما کریه‌لریله بوغولوب ساده‌جه « افندیلر ! وطنداشلر ! » کبی خطابلرله اکتفا ایدرك ، لرزان ، لغزیده‌پا ، چیقدیغی یوکسك یرلردن

اطرافنده کیلرك اوموزلرینه دایانوب بیتاب ، ایتمکه مجبور اولمشدی .

عودتنك اوچنجی آیی ، اونی « ..... » قلوبی واسطه‌سیله لوا بلدیه ریاستنه تعیین ایتدیلر .

ذاتاً ، بعض مستبد مأمورینك عزلی مسئله‌سیله ، دها بر چوق خصوصاتده خیلی یارارلق وفداکارلقلری سبقت ایدن بقال خلوصی افندیله ، نعلبند اوسته‌سی بکر آغادن صوکره ، الحاج نجدت افندی « ... » قلوبنك نافذالکلم اولان اعضاسی میانه گیرمشدی .

فقط ، نه یازیق که ، انتخابات اثناسنده دیکر بعض اعضا ایله کندی آره‌سنده تحدث ایدن بر اختلاف افکار نتیجه‌سنده ، زواللی آدام قلوبده‌کی موقعی یاواش یاواش غیب ایتمکه باشلادی . بو ، فی الواقع ساده‌جه ، مرکزك امری اوزرینه ، بالجمله اعضا طرفندن انتخابی قرارگیر اولمش بر مبعوث نامزدی علیهنده اونك سندتله بیان مطالعه ایتمسندن منبعث بر اختلاف افکار ایدی . فقط الحاج نجدت افندی ، کونك برنده ، بوکا غایت وخیم بر شکل ویردی . ینه انتخابات مسئله‌سنه دائر جریان ایدن بر مناقشه اثناسنده ، ناکهان ، غلبان افکارینه مغلوب اوله‌رق معارضلرینی ، عادتا وطن خائنلکی والچاقلقله اتهامه قدر واردی ونهایت ، اوراده بولونان

مهور بر ضابط طرفندن قولندن طوتولوب دیشارییه آتیلمسنه سببیت ویردی .

هر کس، بو وقعه‌یی : « نجدت افندی «....» یرینه مبعوث اولمق ایسته‌مشده ، کورولتو چیقارمش ، قوغولمش ! » دییه تفسیر ایتدی . بونده ایجه حقیقت واردی . نجدت افندی ، فی الواقع ، عدم انتخابندن صوك درجه‌ده محزون ودلکیر اولمشدی . بناءً علیه، قارینن ضردینت ایرتسی کونی ، برای انتقام ، برچوق زماندر مملکت ایچنده کوچه‌به حالنده یاشایان وآنجق قهوه‌خانه‌لرده طوپلانابیلن بر نوع « احرار » قافله‌سنه خانه‌سنی اجتماعکاه اوله‌رق کشاد ایله‌دی؛ وکندیسیده رئیس صفتیله اونلره التحاق ایتدی .

بو نمایشك اوستندن چوق زمان کچمه‌مشدی که ، بر کون ، الحاج نجدت افندی « .... » قلوبنك رسمی مهریله ممهور بر مکتوب آلدی . بونده، کندینه ،بلدیه رياستندن سریعاً استعفا ایتمه‌سی توصیه اولونیوردی ، جواب بیله ویرمدی . اوچ کون ... شدیدالمال اوچ مکتوب دها آلدی ؛ ینه سکوتله مقابله ایتدی . بر کون ، چارشوده یانه بر کنج ضابط تقرب ایدوب ، اوکا : « خواجه ، عناداتمه ، فنایاپارز . پشیمان اولورسك ! » دیدی . الحاج نجدت افندی ینه

سکوت وسکونتنی محافظه ایتدی .

بر کون ، بر اوکله اوستی ، دائره‌ده ، ریاست اوداسنده یالکز ومشغولدی . بوتون خلقله برابر دائره‌نك آداملری‌ده قشله میداننده ویریلن بر متینغه کیتمشلردی . الحاصل نجدت افندینك اودا قپوسی ، وهلهٔ بویوك بر کورولتوایله آچیلدی والچری‌یه « .... » قلوبنك الڭ نافذ اعضاسندن بری ، سلانیکلی بقال خلوصی افندی کیردی . طرز دخولنه رغماً چوق ساکن، فقط متحکم ، آمر بر طورله نجدت افندی‌یه دوغرو یورودی وهیچ سلام ویرمکسزین :

— هایدی ، دییه باغردی . هایدی، پیلی‌ بی‌پیرتی‌ یی طوپلا ! هایدی دفع اول شورادن !..

بلدیه رئیسی، کوزلرینی حیرتله آچارسیسده کنه‌دیکوب :

— اونه دیمك ! دیدی . چیلدیردکمی ؟ سن دفع اول اورادن !

خلوصی افندی ، ایکی اللرینی رئیسك ماصه‌سنك کنارینه دایایه‌رق، اوموزلرینی قالدیردی وباشی مخاطبنه دوغرو اکوب حدتی بر سبوهٔ مرحمت واستهزا ایچنده کیزله‌ین ، غایت یواش ومحقر بر صدا ایله :

— آجیرم سکا ، زواللی آدام : دیدی. آکلایورم که عقلك باشکده دکل ، عناد ایتمك ایچین عجبا نه‌که ، نه‌یکه

کووه‌نییورسك ؛ تکرار سویله‌یورم سکا ، ناموسکله ، ادبکله ایشك ایچندن چیقمق ایسترسه‌ك ، بر آیاق اول شورادن چکیل ، کیت باقه‌یم !

الحاج نجدت افندی ، قارشیسنده‌کنی بر مدت ایچین کری چکیلمکه مجبور ایده‌ن بر حرکتله ایکی قوللرینی قالدیروب ، یومروقلرینی ماصه‌یه ووردی وبوغوق ، پرهیجان برسسله :

— برآدیم قیملدامام ؛ والله ، بالله ! دییه هایقیردی.

خلوصی افندی ، چکیلوب کیتمکه حاضر ، برألی قاپونك طوپوزنده ، دیکری نجدت افندی‌یه دوغرو اوزانمش ، ینه عینی خصوصیت بیان ایله :

— اوو ! بوقدر باغیروب چاغیرمغه حاجت یوق افندی ! دیدی . ذاتاً بوایشی نتیجه‌لندرمك ایچین قشله میدانینده‌کی میتینغدن صوکره برقسم خلق بورایه کله‌جك . مقصدم‌ده سکا بونی خبر ویرمکدی .

بلدیه رئیسی ، عظمتله آیاغه قالقدی :

— یالان سویله‌یورسك ! نی بو مقامه اوخلق کتیردی . سزك قلوبکز دکل ! سز دکل ! دیدی . بقال دیشلرینی قیصه‌رق :

— سن شیمدی کوررسك ! دییه سویلندی ؛ ونجدت افندینك « نه‌یی ؟ نه‌یی ؟ » سوألنه غایت طمطراقلی

برطورله :

— ملتك عدالتنی ! جوابنی ویردی وچیقدی .

چوق چكمه‌مشدی . برقاچ مدید دقیقه‌دنبری ماصه‌سنك باشنده ، صامت و رعشه‌ناك آیاغینی ، چارشویی دیكه‌ین نجدت افندی ، بردن برچوق كشینك یوروه‌سندن وقونوشماسندن حاصل اولان وحشی بر كورولتو ایشتدی؛ هراس واندیشه‌ایله یرندن قالقوب پنجره‌یه تقرب ایتدی وجامی قالدیروب باشنی دیشاری‌یه اوزاتدی؛ فقط باشنی اوزاتمه‌سیله حكمه‌سی بر اولدی . چونكه آشاغیده ، بر آز اوزاقده ، رهكذارنده بوتون چارشو خلقندن چالغین آلقیشلر طوپلایان ، ایریلی اوفقلی پارلاقلری ، تهدیدكار توقفلری ، مغرور تكلفسزلكلریله حمو انجه شاطر بر انسان سورویسی ، سیماسنده قورقنج بر غلبه‌نك یاواش یاواش دائره‌یه دوغرو ایلریلیوردی .

نجدت افندی : — ایواه ، سویله‌دیكی دوغرو ایمش : شمدی نه یاپسه‌م ، شمدی عجبا نه یاپسه‌م؟ دیه‌رك تحمل‌فرسا بردیش آغریسنه طوتلمش كبی صاپ‌صاری، مضطرب ، اوداننك ایچنده‌دولاشمغه باشلادی . صوكره،ینه بلكه چوب كیده‌جكلر ! دیه دوشوندی . خلق دها زیاده یاقلاشمشدی . دائره‌نك پنجره‌لری آلتنه كلدكلری حس اولونویوردی . نجدت افندی ،

کندی کندینه «ایشته کچیورلر، قورقدیغم بیهوده ایمش!» دیدی وچوقدن امین ، قافله‌نك کچیشنی تماشـا ایچین مسرتله پنجره‌یه یاقلاشدی . درحال کتله‌دن برقاچ باش اوکا دوغرو چوریلدی و نجدت افندی قباحت اثناسنه یاقالانمشلره مخصوص بر بجریکسزلکله نه‌یاپدیغنی بیلمیه‌رك، اللرینی بری برینه ووروب، پرهیجان، خلقی آلقیشلامغه باشـلادی . قافله توقف ایتمشـدی . اوکا دوغرو یومروقلر اوزانییوردی ، قولاغنی « زریل بزمله اکله‌نیورمیسك ؟ » کبی سسلر دوکیوردی . برقاچ بایراق صیریغی پنجره‌لردن برقاچینك جامی قیردی و ایچریده ، مردیوه‌نده هولناك قوشوشمه‌لر اولدی .

بلدیه رئیسی، قارمه قاریشیق برمعنویتله کری دوندی، اودا قاپوسنه قوشدی والنی اناختاره اوزاتدی ، فقط قاپو کلیدله‌مه‌یی اونوتمش کبی پارماقلری برمدت اناختارك خلقه‌سـنده بی‌حرکت قالدی . قوشوشمه‌لر صـوفه‌یی کچیوردی .

ناکهان، قپو، اونی دیواره چارپه‌جق برشدتله آچیلدی؛ ایچری‌یه، اولا ، شجاعت وبسالتیله بوتون لواحوا- لیسنده‌کی توتون قاچاقچیلرینه دهشت صاچان والنده‌دائما کوموش صـاپلی برقامچی ایله ، بلنده دائمـا چرکس اصولی برقاما طاشیان، نجدت افندینك پك‌ایی طانیدیغی

بر رژی قولجیسی کیردی؛ اونی دوه‌لرینك و یوك آرابه‌لرینك كثرتیله مشهور اولان اوزون بیقلی بر زیبك تعقیب ایتدی . صوكره بری دها !.. بری دها ... و بویله‌جه الحاج نجدت افندی، كوزلرینی قاپایان بر سیس آرقه‌سندن، اودانك ، صوفه‌نك و بوتون دائره‌نك خلقله دولمغه باشلادیغنی كوردی .

جسور رژی قولجیسی ، كیرر كیرمز ، همان اوكا یاقلاشدی . بر الیله جبه‌سنك یاقه‌لرینی طوتوب صارصدی ، صارصدی و دیكریله یاناغنه باش دوندوره‌ن ، بر توقات ایندروب ، اونی ، متعفن ، كیرلی بر اباس كبی دیشاری‌یه فیرلاتدی .

الحاج نجدت افندی صوفه‌ده بی آمان بر سه‌یو مروق طوفاننه مصادف اولدی . متوحش ، چیلغین ، فوق البشر بر صولتله خلقی یارارق مردیونه قوشدی . مردیونده غلبه‌لك واردی ؛ و بو ، تاسوقاغه منتهی اوتوز قدمه‌لك اوزون بر مردیوه‌ندی . نره‌دن كلدیكی بیلنمه‌ین بر تكمه اونك امدادینه یتشدی و یووارلانان وجودینه یول آچان خلق آره‌سندن كولنج بر سرعتله چارشونك قالدیرمنه ینه دوشدی .

هركس اونی ، اورادن آرتق هیچ قالقمیه‌جق ظن ایتدی . فقط ، نجدت افندی ، فوق المأمول بر چالاكیله ،

حتی صاریغی چوزولوب ، باشندن فیرلایان سرپوشنی بیله اونوتمیەرق ، آیاغه قالقدی واونی احاطه ایدەن چارشو خلقی آرەسنده باشی بوش برحیوان کبی دینج وتوانا قوشمغه باشلادی . اونك بوقدر عنود برصورتده،حالا یاشامەسیله قلبلرندەکی حرص وکینك آلولندیکی حس ایدەن اهالی ایسه ، آرقەسندن ، هپ برآغزدن :

— آللهنی سەوەنووروسون! . دییه باغیریوردی.

بوصدا،بوتون چارشویه ، برآنده ، مقدس برامر کبی یاییلدی : سبزەجیلر دوماتزلری ، باطلیجانلری ، مهیب لخنه کللەلریله ، مناولر المالری آرمودلری وچجری قورو میوەلریله اونی بی‌انصاف وبی‌انقطاع بررجمه محکوم ایتدیلر . بوتون چارشوده ، هردکان کندینه مخصوص سلاحیله آیری بر سیاستگاه کسلمشدی . سمرجیلر اوکا چوالدیزلرینی اوزاتیور ، دمیرجیلر اوکا قیزغین کوزلریله ، اوجی آتش اوزون دمیرلر کوستریبور وچارشو سراپا ، محشری ، مهیب برا شکنجه یری اولویوردی . آرقەدن،خلق ایسه ، کذر کاهنی یلوب، سوپورەن ، دوزخی برسیل کبی قوشوب حالا :

— آللهنی سەوەنووروسون !.. دییه باغیریوردی.

الحاج نجدت افندی،برقاچ دفعه یوز اوستی‌دوشوب تکرار قالقدی ؛ وتکرار قوشمغه باشلادی . کوزدن

نهان اولمق ایچین بر چوق سوقاقلره کیروب چیقیور وهریرده عینی حاله مصادف اولویوردی. نهایت بوجهنمی سیرندن بیتاب قالوب ، ناچار اطرافنده مجالر آرامغه باشلادی وچارشونك منتهاسنده بر کوشه‌باشنده، کوزینه‌تنها، نوشجه بردکان ایلیشدی همان اورایه آتیلدی .

حالا، آرقه‌سندن قوشانلر واردی ؛ خلق، حالا :

— آللهنی سه‌وه‌ن وورسون ! دییه باغیریوردی.

دکانك ، قرا کاق بردهلیزه آچیلان طوغله کمرلی، کوچوك بر قپوسندن دها کیردی . ایچریده بویوك بر قزانله ، آلو نشار بر اوجاق اورته‌سنده ، النده‌کی کیچه ایله اوجاق اوستنده‌کی مدور صاجه ، اوروجك آغلری شکلنده اینجه خوردن خطلر چیزه‌ن، سسز بر آدم واردی . بو، برتل قدایفجی ایدی . الحاج نجدت افندینك برتلاش وصولوق صولوغه کیریشندن متوحش، صیجاق خمور دولو کیچه‌ یی صاجك اوزرینه دوسوردی. وایکی آدیم کری چکیلوب ، غریب ، متحیر نظرلرله بو ، جریحه‌لو ، پیسلکلر ، پیرتیقلر ایچنده کوزلری هولناك ، کوکسی خرخره‌دار ، نابهنکام آدامی سیر ایتدی .

دیشاریدن ، براز اول بر اوغولتو حالنده ایکن شیمدی کیتدکجه کسب وضوح ایده‌ن :

— آللهنی سه‌وه‌ن وورسون !.. صدالری کلیوردی .

نجدت افندی ، دوردیغی یرده تیتره‌یور ، متمادیاً اطرافنه باقینه‌رق ، آ کلاشیلماز ، بوغوق ، قاریشیق برسسله قاریشیسنده کنه : — « الله عشقنه ، بنی محافظه ایت! بنی محافظه ایت ! ثوابدر! » دییوردی. دیشاریدن کلن صدایی دها ایی آکلایان قدایفجی ، غایت ساکن بر طورله ، براز اول دوشوردیکی کپچه‌یی ألنه آلدی واونی قازانده‌کی صیجاق خورله دولدیروب یاواشجه نجدت افندی‌یه یاقلاشدی ، قولنی بوتون قابلیت وسعتیله آچدی ، ینه ساکن برطورله صیجاق خمور دولو کپچه‌یی الحاج نجدت افندینك چیبلاق باشنه کیدیردی .

برثانیه صوکره ، دکانه دولان خلق ، شکارینی اوجاغك دیبنده ، باشنك آتشین خمور تقیه‌سیله ، یوزینك لایحصی جریحه‌لریله طانیلمیه‌جق برحالده ، اوپ اوزون ، حرکتسز یاتار بولدی .

*
* *

مدرس زاده الحاج نجدت افندی ، بووقعه‌دن دورت کون صوکره ، ۱۳۲٦ سنه‌سی شعبانئك بشنجی کونی ، مرقات تاب کداز حیاتنك قرق سکزنجی قدمه‌سنده ، یورغون ، سکتهٔ قلبیه‌دن وفات ایتدی .

نباش

نباش

او کیمدی ؛ نره‌دن کلمشدی ؛ اسکدار اهالیسی بونی هیچ بیلمیوردی واوکرنمکه‌ده لزوم کورمه‌مشدی.

لکن بو لاقیدئ عمومی‌یه رغماً، او، ینه شایان دقت برسیما اونقدن خالی دکلدی. حتی ایلك دفعه اوله‌رق اسکدار محله‌لرنده کوتوك کبی هلین و نسبتسز باجاقلرینی سوروکلیه‌رك تنبل و سرسری دولاشمغه باشلادیغی کونلر؛ قیرمزی، مهیب صقالی، قورقونج، چیقینتیلی باشی، اسکی، دوکمه‌لری قوپمش برمینتانك کاملاً آچیق براقدیغی چیپلاق سینه‌سنك وحشی قیللریله، بو مجهول وغریب آدم، دوغانجیلر میدانده قایدیرارق اوینایان چوجوقلرله احسانیه چایرنده سیرانه چیقمش کنج قیزلره تا کیجه اویقولرینه قدر اوزایان بررعشهٔ هراس واستکراه ویرمشدی.

اونکله ایلك دفعه پیدای معارفه ایدن ممتاز بکك آرابه‌جیسی رستم آغا اولمشدی. بو رستم آغا، چوق فنا وچوق تنبل بر آرابه‌جی ایدی. آخورینی بعضاً

هفته‌لرجه سوپورمدیکی ، آرابه‌سنی بعضاً کونلرجه ییقامدیغی اولوردی . هر آقشام ایچمکه کیدر و کیجه عودتنده آتلریله غاوغا ایدردی .

بو ایکی آدمی یکدیکرینه طانیتان ایی بر تصادف اولمشدی . براقشام اوستی رستم اغا ممتاز بکی اسکله‌دن قوناغه کتیردکدن صوکره ، آخورك قاپوسی اوکنده جیغاره‌سنی یاقمش ، آتلری ، صولایوب صولامه‌مقله ، ارابه‌یی تمیزلیوب تمیزله‌مه‌مك خصوصنده متردد ، دولاشیور و کندیسنی بوقدر مشکل بر موقعده براقان قدره لعنتلر ایدرك : « تمام کیف زمانی ایش ! های‌الله بلاسنی ویرسون ! » دیه سویلنیوردی . تمام بوصره‌ده رستم آغا تا یانی باشنده بر آیاق سسی ، بر خومورتی ، برصولومه ایشیتمش ، ارقه‌سنه دونمش وقارشیسنده بویوك‌باشلی ، قیرمزی صاقاللی غریب برادام کورمشدی : بویاباتجی‌اوکا بون بون باقیور واولدیغی نقطه‌ده دیم‌دیك دورویوردی . رستم اغا ، ذاتاً اوفکه‌سنی اله‌جق ، چاته‌جق برکیمسه آرایوردی :

— نه‌او؟ نه‌ایستیورساك؟ کیمسك‌سن؟ قارشیسنده‌کی حالا قیملدامیور ، حالا سسنی چیقارمیوردی . ممتازبکك ارابه‌جیسی بوسبتون قیزمشدی :

— به‌حریف دیلسزمیسك؟نه‌سك؟ نه‌دورویورسك

بوراده ؛ نه‌ایستیورسك ! دییه کورلیوردی .

اوته‌کی براز دها یاقلاشمش و صیرتنی آخورك قپو پروازینه دایایه‌رق ، اوزاق وقاریشیق برلسانله :

— اکمك ویر بکا ، آچم . دیمشدی .

بوسوزلر رستم اغانی بوسبتون چیلدیرتمشدی :

— اکمکمی ؛ اکمکمی ؛ نه سویلیورسڭ سن ؟ چالیشمه‌دن ، چبالامه‌دن ادامه اکمکمی ویررلر ؛ بدالا حریف ، قالبکدن قیافتکدن اوتانسه‌ڭ آ . حالا بر مانکن قدر ساکت و صامت دوریشی ، بردن حیرت وتجسسنی جلب ایدرك صورمشدی :

— اسمك نه ؟

اوته‌کی : — محمد ، دییه میرلدانمشدی ؛ وصوکره غایت لاقید وطبیعی برطورله علاوه ایتمشدی : باقرصقال دلی محمد .

اوزمان ، رستم آغا « بوشبهه‌سز بدالا برآدم اوله‌جق » دییه دوشونمش و اونك صفوت و حماقتی اوکنده خاطرینه ایی برتدبیر کلمشدی : « یاپیله‌جق ایشلری اوکا براقمق » . بونك اوزرینه ، اونی همان آخوره چکمش :

— باق ! دیمشدی . اکر قارنکی دویورمق ایسته‌یورسه‌ڭ ، شو آخوری سوپور . شو آرابه‌یی ییقا ! شو آتلره‌ده صو ویر . بن ، بش اون دقیقه‌یه قدر بر یره

کیدوب کله‌جکم. کوره‌یم سنی محمد، دیدکلرمی یاپ. پاراده ویریرم اکمکده.

ایشـته، او کوندن صوکره، باقیر صقال دلی محمد، ممتازبکك آرابه‌جیسی رستم آغانك عادتا فخری برسایسی اولمشدی.

بعدما، هراقشام اوستی، ساعت اون ایکی‌یه کلیر کلمز، دلی، محمد کمال ثبـات واقدام ایله آخـورك قاپوسی اوکنده اثبات وجود ایدوب، همان چاریقلرینی آیاغندن آتارق و ییرتیق میتـانـك قوللرینی اهتمامله صیغایه‌رق ایشه باشلار اولمشدی.

سـعی وغیرتنك مکافاتسز قالدیغی پك اندر ایدی. رستم، اوکا هرکون کندی یمکندن کافی برپارچه آییریر، حتی چوق سرخوش کلدیکی اقشـاملر بوتون حصه‌سی کاملاً اوکا قالیردی. باقیرصاقالك آرابه‌جی باشیدن پاره الدیغی‌ده اولوردی: اوزمان، اونك ماوی، دونوق کوزلرنده غریب برشعلهٔ مسرت پارلار ویوزنده بوتون خطوط وجهیه‌سنی شیشیروب، قتمرلشـدیره‌ن کنیش حریص وقورقونج برتبسم دالغه‌لانیردی.

یاواش یاواش، بوپاره آلمق ذوقندن، دلی محمدده دها زیاده‌چالیشمق ودها زیاده قزانمق احتیاجی تولدایتدی. بوتون حسـلر، اونك روحنـده، اونك برچول کبی

قوراق ، بر چوراق اولان روحنده ، شیمدی هر کون یکی بر مرحله‌یه واصل اولویور و او هر کون یکی بر مشغله ایله توسیع معاملات ایدییوردی . اویله که ، ایکی آی ظرفنده اسکدار سوقاقلرنده دولاشان سرسریلر میاننده ، بو آدام ، الک زیاده ایشه یارار بر عنصر اولمشدی . اوشاقسز و خدمتجیسز عائله‌لرک الک آغیر ایشلرینی او کورور ، ترقوزسز اولره او صو طاشیر ، چارشوده ، اسکله‌ده حماللق ایدر و هر کون بر ازدها چوق قزانیردی . لکن بوتون انسانلر کبی اونکده بالجمله مزایاسنه قارشی ایکی قصوری واردی . ایکی کوچوک قصور که همان هر کسک ، بوتون اسکدار خلقنک ذهنی اشغال ایده‌جک بر ماهیتده ایدی . دلی محمد ، آره صیره نوفاق‌تفک سرقتلرده بولونیور و اصل الک مهمی ، کیجه‌لری ، کیدوب ، قره‌جه احمدده ئولولرله برابر یاتیوردی . بونلردن برنجیسی ، الک زیاده رستم آغایی اغضاب ایدییور ؛ ایکنجیسی‌ده بوتون دهشتیله ممتاز بکک کریمه‌سی صبیحه خانمک اعصابنه دوقونیوردی . آراباجیسنه یاماقلق ایدن یاری وحشی اوزاق آدامک کیجه‌لری ، کیدوب ، قره‌جه احمدده ئولولرله برابر یاتدیغنی او ، بیلمم نره‌دن دویمشدی ؛ هیچ شبهه‌سز هر اقشام ، قوناغک بویوک صوفه‌سنده طوپلانان قومشو قادینلری میاننده بو ، غایت اهمیتله دوران ایدن بر شایعه ایدی . فقط

رستم آغا، باقیر صاقاللك چالدیغنی کندی کوزیله کورمشدی واو کوندن بری آرتق اوکا یوز ویرمیوردی

بناءً علیه، دلی محمدك یوزینه، ممتاز بکلرك آخورنده، کیت کیده، کوبره رایحه‌لرندن دها اکشی بر هوای استثقال وورمغه باشلادی . فقط، او حالا ، معند و لاقید، وقت مرهوننده وظیفهٔ مودوعه‌سنی ایفایه شتابدن واز کچمیوردی. رستم آغانك یوزینه خنجری بر خشونت ویره‌ن چین ابرو وآغزینی بر زهر شیشه‌سنه چویره‌ن شتملر، تهدیدلر، هیچ برشی اوکا تأثیر ایتمیور وبالعکس عروق غیرتنه یکی بر جولان اقدام ویرییوردی . آرابه‌یی دها بیوك بر اهتمامله ییقامغه، فنارلرك جاملرینی پارلاتمق ایچین اوزون اوزادی‌یه چالیشمغه واللری، آتلرك اوزرنده دها پدرانه بر شفقتله دولاشمغه باشلادی . فقط بر کون آخورده اویله غریب بر حادثه اولدی که اونی غضوب حیرتلر ایچنده لال وابکم براقدی .

او کون، حتی معتاددن دها ایرکن کلمشدی . رستم آغایی قوللر صیغانمش ، ألنده بر بز ، فنه‌رلری سیلمکله مشغول بولدی . اطرافنه باقدی ؛ هر ایش کورولمش وکندیسنه یاپه‌جق برشی قالمه‌مشدی، آرابه ییقانمشدی . آتلرك آیاقلری تمیزلنمش ، آخور سوپرولمش ، یملیکه صمان قونمشدی . دلی محمد، حقوقنه تجاوز ایدلمش بر آدام

کبی ، قلبنده بر شیئك بورقولدیغنی وبوتون دامارلرندن باشنه دوغرو، آتشین،وحشی بر خون عصیان یوکسلدیکنی دویدی واوکندن یمی چکیلمن بر حیوان غیظیله خومو-ردانمغه باشلادی . رستم آغا،اونك موجودیتندن بیخبر کورونویور،دیشلری آره سندن صفیری بر هوا میرلدانیوردی. باقر صاقال، یالکز اودقیقه آرابه جی باشینك بو ایصلاغنده کندینه قارشی بر کین وانفعال بولدی . دیمك اونی آرتق ایسته میورلردی : فقط نه اولورسه اولسون،او، کیتمه مکده عناد ایده جك ، بو آتلره وبو آرابه یه باقه جقدی . مفکره سنده بوصوك قرار تمرکز ایدر ایتمز ؛ کوزلری بردن دیوارده آصیلی دوران « قشاغی » یه ایلشدی . هیچ شبهه سز آتلرك تویلری هنوز طارانمه مشدی . « ایلهلر » فارمه قریشیق ؛ قویروقلر توز ایچنده ایدی . همان قوشدی ودمیر طاراقله ، « قشاغی »یی آلهرق برسرور ایشه باشلادی . فقط رستم آغا بونی حس ایدر ایتمز ، اویقوسی اخلال ایدلمش ، بر آدام مخموریت عصبیه سیله باشنی قالدیردی ومستبد ، مستحقر برسسله :

— نه یاپیورسك به؛ آتلری راحت براق. دیدی، باقر صاقال مسئله یی ایضاح ایتمك ایسته دی :

— کورمیورمیسك ؛ حیوانلرك هرطرفی طوز ، طوپراق ایچنده ...

اوته‌کی ، بوسوز اوزرینه ، حتی کوزلرندن طغیان ایدرك تهدیدکارایله‌رلردی و دلی محمدك ألندن دمیرطاراقلری شدتله چکوب :

— اونم بیله‌جکم برشی ، هایدی اورادن . دییه باغردی .

زواللی باقیر صاقالك چهره‌سی برآنده ، باقیر کبی قیب قیرمزی اولدی. بوقیزللق ، دونوق،مائی کوزلرینه قدر یاییلدی ؛ کوز ببکلرینك اطرافنده خونین وحشی هاله‌لر تشکل ایتدی . آرابه‌جی‌باشی،اونی، همان اوزرینه آتیلوب ، بوغازینه یاپیشه‌جق صاندی وتکرار یاواشجه ایشینه عودت ایتدی . قارشیسنده‌کی حقیقةً قورقونج بر شکل آلمشدی . صاقالنك اوزون ، قالین تللری عادتا قاباروب ، دیکلمش ویوزینه نامتناهی بر وسعت مدوره ویرمشدی . برمدت،بولندیغی نقطه‌ده غیظ‌الود برسکوت ایله توقف ایتدی؛ صوکره ، اکسه‌سنه ایلك دفعه اوله‌رق آغیر بربویندورق کچیرلمش برحیوان عجز وتوحشیله باشنی اکدی . اوزون ، اوزون قاشیندی . وچارقلرینك دمیراوکچه‌لرینی سیوری قالدیرملرك اوزرینه سورویه ، سورویه یاواشجه دیشاری‌یه چیقدی .

رستم آغا،اونی ، آرتق هیچ کلمه‌جك ظن ایتدی وبونتیجه‌یه بوقدر سهولتله واصل اولمقدن بویوك

بر استراحت قلبیه دویدی. همان، بر کون ایش کوردورمکله اوستنده قالیویرمش ، اوکا مسلط اولمشدی . کندی کندینه: «اوغورسزلدبری ، دییوردی. ذاتاً کوزلرنده ، قیافتنده خیر یوق. قارنی دویور برسك، النه پاره ویررسك؛ اوسته برده خرسزلق ایده‌ر . »

بوتون بوشئامته رغماً، رستم اغا، اوکا ینه تحمل ایتمك فکرنده ایدی . فقط اوچ دفعه اونك ایچین بکك وخانملرك تکدیرینه هدف اولمشدی. حتی بر کون اولیسی، کوجوك خانم ، تا سلاملق قپوسنه قدر کلوب، قره‌جه احمدده اولولرله برابر یاتان بومنحوس آدامك بر دها قوناغه آیاق باصمه‌مسی ایچین، کندیسنه بالذات تنبیهاتده بولنمشدی . فی الواقع، کوجوك خانم حامله قالدیغی کوندن بری قوناغك اك تحملفرسا بر عنصری حالنه کیرمشدی. هر شیئ اونك سکرلرینه دوقونیور ، اولور اولماز سببلردن قیامتلر ایجاد ایدییوردی . فقط بو خصوصده، رستم اغا، اوکا ، کندی تعبیری وجهله «یردن کوکه قدر» حق ویرییوردی ودوشونیوردی : «کیم بیلیر ، کلفن صویوجیسی در ؛ نه‌در ! » آرابه‌جی باشی، اونی، آرتق هیچ کلمیه‌جك ظن ایتمشدی؛ فقط باقیر صاقال دلی محمد ایرتسی کونی ینه کلدی و بو سفر معتاددن پك چوق ایرکن ، هنوز آرابه اسکله‌دن آخوره واصل اولمزدن

اول كلدی .

اوكون، بويوك بك أوده قالمش و آرابه صباحلين دوقتوره أينه‌ن داماد بكله كوچوك خانمی آلمغه كيتمشدی. عودتده دلی محمدی قاپونك اشيكنه چومه‌لمش بولديلر . صرتنی ديواره دايامش ، قوللرينی ديزلرينك اوستنه براقمشدی ؛ لاقيد ، تنبل ، حتی آرابه‌نك ورودندن بيخبر كورونيوردی. صبيحه خانم ، اونی كورور كورمز رستم آغانك صرتنی يومروقلامق ايسته‌دی . رستم آغاده حدتندن آتلرك كمنی اويله برچكدی كه آرابه‌نك آرقه تكرلكلری قومشونك ديوارينه چارپدی . داماد بك ديشلرينی قيصه‌رق :

— اولان رستم ، حالامی بو آدام ! دييه باغردی. اوته‌كی كنديسندن بحث اولنديغنی حس ايدرك آياغه قالقدی . صبيحه خانم، شديد برعصيان ايچنده ايدی .

آرابه‌جی‌يه :

— اشك حريف ، ديدی ودوندی ؛ اوته كينه ، شمسيه‌سنی صاللايه‌رق ـ هايدی كيت بورادن ، دييه هايقيردی . داماد بك‌ده زوجه‌سنه خوش كورونمك واونك اثرينه اقتفا ايتمك فكريله قيزييور كوروندی ، باستونی صاللادی .

اونلر ايچری‌يه كيردكدن صوكره، رستم اغا ايله باقر

صاقال اوزون برمدت يوز يوزه باقيشديلر . برينك كوزلرنده آتشين بر تهديد ، اوبرينككنده پريشان بر حيرت واردى . آرابه‌جى باشى اقصاى حدته وارمشدى . يومروقلرينى صيقدرق ، ايكى قولى بردن قارشيسنده‌كنه اوزاتدى وجوق بوغوق ، كوزولنولى ، حيرتلى بر سسله :

— حالامى دوروپورسك؟ حالامى ؟ ديه‌باغردى. دفع اول شورادن ، ايشتمدكمى : سنى ايسته‌ميورلر ، دفع اول شورادن ...

دلى محمد ، هيچ سسنى چيقارمدى . دونكى كبى ساكن ولاقيد باشنى وصه‌رق وجاريغنك دميراوچلرينى سيورى قالديرملرك اوزرينه سورچه‌رك وآره‌صيره دونوب آرقه‌سنه باقه‌رق ياواش ياواش اوزاقلاشدى .

او كون ، تا غروبه قدر هيچ بر ايش كورمدى . نه كوشه باشنده‌كى حوضك آلتنده‌كى طاشدى ، نه بقول بقالك كيركينى ايندردى : نه ده اسكله‌يه يوك طاشيغه كيتدى . دردين بر تنبلك وبرسرسريلك احتياجى دويوردى . تمام ايكى ساعت ، قوللرى صارقمش ، باشى اكلمش بر حالده ، يرلك سيورى قالديرملرنده ، اوجلرينك حديدى وردبدر موسيقيسنى كزديردرك بوتون اسكدار سوقاقلرينى دولاشدى وآلاجه قرانلق بولنده‌كى طاشلرك اتكانى سيلمكه باشلار باشلامز ، معتادى خلافنه اير كنجه

کیدوب یاتمنی دوشندی. ینه عینی مشی پریشان ایله قره جه احمد یولنی طوتدی.

ایلك کلدیکی کوندنبری اوراسنی برملجأ اتخاذ ایتمشدی. مزارستانك تا ایچریلرینده، خراب اولمش وبرچقور حالنی آلمش اسکی مقبرلرك اوستنده، کندینه وحشی بهار اوتلرندن بر بستر استراحت یاپمشدی. یازین الك صیجاق کیجه لرنده بیله بوراسنی خفی وطراوتناك برهوا اوقشاردی. باقیر صاقال اکثریا باغرینی بوکلن نفخه لره آچوب، اوتلرك اوزرنده بویلی بوینه اوزانه رق یاواش برسسله مملکتنك اوزاق وغریب شرقیلرینی سویله ردی.

بوسفر شرقی سویله مدی. چوقورینه واصل اولور اولماز، همان صیرت اوستی یاتدی، قوللرندن باشنه بریاصدق یاپه رق، کوزلرینی قاپادی وبردن قاریشیق، خورولتیلی براویقویه دالدی.

*
* *

برآی کچدی. باقیرصاقال دلی محمد، بومدت ظرفنده، رستم اغانك سمتنه هیچ اوغرامدی. حتی آخورك اوکندن بیله کچمدی. بعضاً چارشیده تصادفلر وقوع بولویور، فقط هرایکی طرفده یکدیکرینه قارشی دائما، یابانجیلغی وبرودتی محافظه ایدییوردی. دلی محمد، کیتدکجه تزاید ایدن تنبللکنه رغماً حالا ایشسز قالیوردی. کوشه

باشنده‌کی جونبه‌لی اولك صولك صویی حالا اوطاشیور ، قوستی بقلان ایشی حالا ، او ، کورویور و اسکله‌ده چالیق ایتمکدن خالی قالمیوردی . فقط یازك صیجاقلری اونی اک زیاده اوزون ، نامتناهی اویقولر ایچنده حبس ایدرك ، بوتون ایشلرینه فارغی اهمالکار قیلیوردی . بعض کونلری ، همان کاملاً ، دکز کنارنده باجاقلری صویه صارقمش ، باشی کوکسنه دوشمش بر حالده ، مرضی دقیقه‌لرله چکیوردی . آقشاملری ، اون ایکیده یاتیور ، صباحلری اوچده داقیوردی . اوزون بر مدت آغاجلرك آره‌سندن سوزولن کونش ضیالرینی ، بو ضیالرك عکسلرنده حرنده بیضی قنادلری پارلایان سینکلرك طیرانی سیر ایدیور ، اوتلرك آره‌سنده کزینه‌ن بوجکلرك قفشه سیرانی دیکله‌یوردی . بونك ایچین ، او ، حالا ایشسز قالمقله برابر اسکی اعتبارینی ، اسکی کار و کسبی کوندن کونه غائب ایدیور و معنویاتی بر طاقم مظلم مشاغل و تشبثات ایچینده ، کیت کیده ، سیم سیاه اولویوردی .

*
* *

برصباح — بو ، آغستوس آینك تاشقدن بری حبنمی اولان بر کونیدی — دلی محمد ، یاری عریان بر حالده ، ینه بر معتاد کونشك ضیالرنده قنادلری پارلایان کوچك سینکلرله ، اوتلرك آره‌سنده دولاشان بوجکلرك

خشیلدیسیله مشغول کن، بردن، مزارلغك ایچنده برچوق آیاق سسلری أیشیتدی ویاری بانه قدر دوغرولوب کانلرك نه‌طرفه توجه أیتدیکلرینی آکلامق ایچین کوزلرینی اوزون اوزون آغاچلرك آره‌سنده کزدیردی. ایاق سسلری کیتدکجه یاقلاشیور واوکادوغرو، اوزاقدن، آغیر آغیر برجنازه‌هیئتی ایلرلیوردی . باقیرصاقال ایچین، بو، فوق العاده برحادثه دکلدی . قره‌جه احمدده مکث وآرام ایتدیکی کوندن بری قاچ دفعه اوکا بویله مسافرلر کلمشدی. قافله‌نك کندینه‌دوغروتوجهنی حس ایدر ایتمز آیاغه‌قالقدی؛ مینتانینك قوللرینی کییوب یاقه‌سنی قاووشدیره‌رق زائرلرینی قبول ایدن ملتفت براوصاحبی طوریله آهسته آهسته اونلری استقباله چیقدی . بو، اولدقجه بویوك بر جنازه آلایی ایدی. تا اوکده، دیندار ومشفق اوموزلر اوستنه اتکا ایدرك برمشی ناتوان ایله سوسلی برتابوت کیدییوردی. بوتابوتك سوسی وآرقه‌ده‌کی خلقك کثرتی باقیرصاقالی مبهوت ایتدی .

یاواش یاواش قافله‌دن آیریلانلر اولویور، بعضیلری یورغون برطورله همان یولك اوستنده‌کی مزار طاشلرینه اوطوره‌رق جبلرندن چیقاردقلری مندیللرله تردن صیر- صیقلام اولان باشلرینی سیلییورلردی . قونوشانلر، حزین چهره‌لیلرومتبسم‌لر واردی. بیاض صارقلی برآدم

يواشجه دلی محمده ياقلاشوب: «ناصل؛ حاضر اولديمی؟»
دييه صوردی. او، بو سؤالدن برشی آكلايه‌رق: «بيلمم.»
ديدی و كوزلری كيدن تابوته مركوز، اوموزلرينی سيلكدی.
تا آرقه‌دن، آغاجلرك آره‌سندن ايكی كشی دها كليوردی.

بونلردن بری شيشمان، سياه ره‌دينغوتلی بر كنج بكدی كه،
يانده، پارلاق دوكمه‌لی، يشيل ستره‌لی بر آدامك قولنه
دايانه‌رق، آغلايور كورونيوردی. باقير صاقال بو ايكی
كيشی‌يی طايانمقده كوجلك چكيوردی. بونلردن بريسی
آخوردن قوغولديغی كون كنديسنه باستونی صالليان
بكدی؛ ديكری ده آرابه‌جی باشی رستم آغا....

او زمان، غريب بر مناركت فكريه‌ايله اوكده كيدن
أولونك ده اونلردن بری اولديغنی دوشوندی. بو شبهه‌سز،
خسته اولان، دوقتوره كيدن، آرابه‌جی‌يه «اشك حريف!»
دييه باغيران و كنديسنه بياض ايپكلی بر شمسيه صالليان
خانمدی، كوچوك خانمدی. دلی محمد بونی حس ايدر
ايتمز دها بيوك بر مراق و تجسسله كوزلرينی تابوتك اوزرنده
سرويلرك سياه كولكه‌لری آره‌سنده اوستنك قيرمزی
شالی، باشنك نزه‌لری، توللريله. بو روحسز موت آلاينده
يولنی شاشيرمش بر كلين قدر سوسلی، بر كلين قدر نازنين
خرام اولان تابوته ديكرك: بو منظره قارشيسنده، بر
آنده بوتون هويت معنويه‌سنك كنديسی ايچين بر معما

حالنه کیردیکنی؛ برچوق ، برسورو مختلف، مبهم حسیات قاصیرغه‌لریله تاعمق روحنده برشیئك تیتره‌دیکنی برشیئك اولوب دیریلدیکنی دویدی. فقط، بو، اونك ایچین پك آنی، همان اوچ ثانیه دوام ایتمه‌ین برحالت روحیه اولدی.

باقیر صاقالك برچول قدر قوراق وچوراق اولان بنلکنده، صحرالرك اورته‌سنده، مجهول برنفخهٔ روزکار ایله برلحظه‌ده یوکسلوب داغیلویره‌ن، توز سحابه‌لری کبی، مختلف برسورو مینی مینی دویغولردن برکتلهٔ حسیات حاصل اولمش وموجودیت اصلیه‌سنی ناکهانی بربولوطه صارارق داغیلویرمشدی. شیمدی، تابوت کوزندن بوسبتون نهان اولمشدی. خلق، سرویلرك ومزارلرك آره‌سندن کندینه مجرالر آچه‌رق، قره‌جه احمدك ییقیق سدلرندن دیشاری‌یه آقیوردی. سیاه ره‌دینغوتلی شیشمان بك، یانندهٔ برقاچ کشی ایله برابر مزارك کنارنده، باشی آووجلری ایچنده، یوزینی مندیلیله اورته‌رك آغلایوردی. رستم آغا، یاواش یاواش تابوتك غیب اولدیغی جهته دوغرو ایلرلیوردی. دلی محمد، صرتنی دایاندیغی آغاجدن آییرارق آرابه‌جی باشی‌یه التحاق ایتدی ویاواشجه قولاغنه یاقلاشو. :

— آغا، بوکیم؛ بوأولدن؛ دییه صوردی. اوته‌کی نهایتسز برطور تأثرله باشنی اوکنه اکوب ایچنی چکه‌رك :

— بزم کوچوك خانم ؛ بزم کوچوك خانم . دیدی .

بونك اوزرینه، ایکیسی ده ، مهم و مدهش اولمسی لازمکلن بو وقعه او کنده کندی کین و نفرتلرینك کوچولوب خفیفلشدیکنی حس ایدرك ایکی اسکی دوست کبی یان یانه، قونوشه رق ، اولونك کیتدیکی طرفه دوغرو یورودیلر.

اوراده هرشی حاضر اولمشدی. مزارجیلر، شیمدی، سوسلرندن تجرد ایدن ، چپلاق ، تخته تابوتی ایکی اوجندن طوتوب : اطرافنده کی تازه ، سیاه طوپراقدن حاصل اولمش تپه جکلریله چوق درین ، چوق اوچوروم کورونن چقوره ایندیریورلردی . اوراده، هپ بو مزارجیلردن و بر قاچ صاریقلیدن باشقه کمسه یوقدی، دلی محمدله رستم آغا دها زیاده یاقلاشوب ، چقورك ایچنده یاتان شکلسز اوزون صندیغی سیر ایتدیلر . بو صندیغك اوستی آنجق اوزون ایکی تخته ایله نهایت قپاتیلمش و یاریم اورتولمشدی . اوقدر که بو تخته لرك یاریقلرندن کفنك رنکی و قیوریملری کورونویوردی .

مزارجیلر اللرینه کوره کلری آلدیلر . چقورك هر ایکی طرفندن برر کوچوك تپه تشکیل ایدن سیاه ، معطر، تازه طوپراغی صندیغك اوزرینه دوکمکه باشلادیلر . بش ؛ آلتی کوره کده ، صاری تخته اینجه بر طبقهٔ تراب آلتنده غائب اولدی . صوکره ، کیت کیده بو طوپراق

دهازیاده یوکسلمکه وچقوری بوسبتون اورتمکه باشلادی.

دلی محمدله رستم اغا بو عملیه‌نك تا نهایته قدر بکله‌دیلر . وقتاکه سطح ارض اوزرنده مشئوم برقنبور کبی مزار، کاملاً تشکل ایتدی ، چاپا وکوره‌کلرینی یوکله‌نوب کیده‌ن مزارجیلرله برابر ، اویلرده سریع خطوه‌لرله ایلرله‌یوب اوزاقلاشدنلر .

او کون ، تا اقشامه قدر ، باقیر صقال دلی محمد، قره‌جه احمد جوارندن آیریلمق ایسته‌مدی. صانکه اوراده صیانت و حمایتی کندینه محمول ، عاجز وبیکس بر مخلوق واردی ، صانکه قورتونج سرویلرك ، وحشی اوتلرك آره‌سندن ، قیزغین اغستوس کونشنك باران ناریله‌یانان خونخوار وچیلغین حشرات ایله‌دولو طوپراغك آلتندن محترز ، مختنق برسس چیقیور واوکا: کتمه قال ! بنی بکله ، بنی محافظه ایت ! دییوردی .

بوتون کون ، کویا هویت متفکره‌سنك نصفی اوراده قالمش کبی، اسکدار سوقاقلرنده، هرزماندن دها ، دالغین وپریشان بر باش کزدیردی . هر ایشی ترس کوردی، هر یردن آزار ایشتدی والك نهایت اوزون زمانلردن

بری سمتنه اوغرامدیغی آخوره ، ممتاز بکلرك آخورینه کیتمك صورتیله پریشانیٔ ذهنك درجهٔ قصواسنه وارمش اولدی . آخور قپالی ایدی . اوراده کیمسه‌لر یوقدی . دوندی ، کینکنی قاپامدیغی بقالی ، صوینی طاشیمدیغی أوی دوشوندی وهمان شتاب ایتدی . جونبه‌لی أولك صاحبه‌سی ، اختیار قادین ، اونی تلاشله قارشیلادی . چونکه دلی محمد چوق گجکمش واوصوسز قالمقدن تورقشدی . فی الواقع اقشام ایجه ایلرله‌مش ، اشیای محیطه رنك وشکلنی غیب ایتمکه باشلامشدی ... باقر صاقل ، صولك ایکی قوغه‌نی اولك ارقه طرفنده‌کی کوچوك باغچه‌نك اورته‌سنه براقه‌رق أو صاحبه‌سنه سسلندی ،

— خانم ، دیدی . بکا پاره یرینه بوکون براز یمك ویرشوراجقده قارنی دویوره‌یم . اختیار قادین موافقت ایتدی . مطبخك قاپوسندن اوکا اوفاق بر صحنله بر پارچه اکمك اوزاتدی . دلی محمد ، بو اقشام هر شی کبی ، چارشویه قدر کیدوب کندینه یه‌جك تدارك ایتمکده ، اوزون ، کوچ ، مشاق اورکوروتمشدی . همان اوراده ، کوچوك باغچه‌نك بر کنارینه چکیلوب یمکه باشلادی . ایشته کیج قالان بر آدام کبی عجله ایدییور ، لقمه‌لر بوغازندن قورقونج بر سرعتله کچیوردی . مفکره‌سنده عظیم تصورلر ، نیتلر ، دوشونجه‌لر قیناییان حائز علم وذکا

بر کیمسه طوریله قاشلرینی چاتوب کوزلرینی سوزویور ونظرلری تا اوکنده ، صاپی دیواره دایالی بر کوچوك باغچه چاپاسنه مرکوز،درین، درین‌دوشونویوردی . یمکنی بر ییمز،بوش صحنی همان مطبخـه کوتوردی . اختیـار قادینك : «قاپویی ای‌چك» نه جواب بیله ویرمدی . ایلرله‌دی . صوکره دیشاری‌یه چیقاجغی صیره‌ده بردن خاطرینـه بر شی کلدی، دوندی ، تکرار یمـك یدیکی نقطه‌یه عودت ایتـدی .. اطرافنه باقندی ؛ هر طرف قرانلقدی ، مطبخك پنجره‌سنده‌کی ضیا اوجاغك باشنده تنجره‌سنه اکیلمش اختیار قادیندن باشقه بر یری تنویر ایتمیوردی . دلی محمد قرانلقده النی اوزاتدی ، صـاپی دیواره دایالی کوچوك باغچه چاپاسـنی آلدی ، وهیـچ ارقه‌سنه باقمقسزین دیشاری‌یه چیقدی .

قمر،افقده بر مناره بویی قدر یوکسلمشدی . کیجه کیتدکجه یشیل وشفاف اولویوردی،اوقدر یشیل وشفاف که سطح ارض،انسانه،عادتا، برزیر دریاحسنی ویرییوردی . هر شی اوقدر دالغه آلتنده کیدی وسـکون او قدر درینیدی . قره‌جه احمد،افسـون مهتاب ایله هر وقت کورولن شیلردن بام باشقه اولمشدی .

سرویلرله طاشلره مخوف برزندکی کلمشدی.اونلر، قورقونج مصاللرك چوق بویوك وچوق کوچوك اشخاصی

کبی جانلی ، بر طاق ساحه بوروتمش دیوارله بو دیوارلرك زیر پاینده بیاض ، عظیم باسلی جوجه‌لردن بر بر قافله غریبه تشکیل ایدرك مجهول بر افقه دوغرو مبهمای حرکت کورونیورلردی .

دلی محمد، برساعتدن بری بو اشباح عجیبه آره‌سنده، صامت ، بی حرکت، ایکمت لیله‌نك کاملاً قرارمی بکله‌یوردی . فوق العاده اوله‌رق او، بو آقشام حالا اویومامشدی . تا اوزاقده ، دکزده‌کی واپور صدالری ، بونك اوستنده‌کی آرابه طاقیردیلری ، چوق بعید و چوق فاصله‌لی اولوسلریله رغماً اوکا محملەرسا کلیوردی . بو کیجه ، باقیرصاقی ، بر کوچوك چوجوق کبی هرشیدن قورقیوردی . بر حس : آغاجلرك آره‌سنده بر قناد جیرپینیسی ! اوتلرك ایچندن بر بوجك حیشیلدیسی اوکا، ناکهانی رعشه‌لر ویریور، قوجه‌وجودی ، برده‌برده طایانیلدیی یردن آیریلوب دوغرولیوردی ، قولاقلری سکوتده ، کوزلری کولکه‌لرده ، اطرافی اوزون اوزون استنکاه ایدیوردی . یارم ساعت قدر دها بکله‌دی . برزمان کلدی که تااوزاقلرده دکزده‌کی فریادلرده ، کوپری اوستنده‌کی طاقیردیلرده طاقت قالمادی . هر طرف اوزون بر انسیه‌دن صوکره صانکه اویقویه دالدی . یالکز مزارستانده‌کی جیتیردیلر وخشیدیلر حالا دوام

ایدییوردی . کویا، قره‌جه احمدك هر کوشه‌سنده مخفی وکریزان برچوق آیاقلرك محترز یورومه‌لری واردی .

دلی محمد، داها زیاده بکله‌مدن اوصانه‌رق آیاغه قالقدی . آقشام اوستی ، جونبه‌لی أولك باغچه‌سندن آشیردیغی چاپا حالا ألنده ایدی . بر مدت، اونی اوته‌یه بری‌یه صاللادی ومحکمیت ومتانتنی تجربه ایتمك ایستیور کبی بر قاچ آغاجه چارپدی . ینه اطرافی دیکله‌دی کوزلرینی قمرك ضیالرنده، أشیانك کولکه‌لرنده کزدیردی . وصوکره، بردن، ایکی بوکلوم اوله‌رق ، وحشی پنچه‌سی زواللی، عاجز ومتوکل مزارلرك اوستنده کزدیره‌ن مشئوم بر حیوان کبی بویوك وقرمزی باشنی ایکی طرفه صاللایه‌رق، یاواش یاواش صبیحه خانمك مزارینه یاقلاشدی . بوراسی قره‌جه احمدك اك قویتو واك کولکه‌لی بر یری ایدی . بو قویتو و کولکه‌لی یرده کنج قادینك قاره مزاری انسانه صیرتنی قانبورلاشدیروب اوبوقویه دالمش سیاه ، منزوی بر کوچوك حیوان وهمنی ویره‌جك قدر ذی حیات ایدی .

دلی محمد، الندهکی چاپا ایله یاواش یاواش بوقانبوری قاشیمغه باشلادی . چاپانك دمیری مهیب بر طرناق کبی اوراده ، اولا کوچوك ونامشهود ، صوکره کیتدکجه بویویوب بوتون جسامت شکلنی کاملا استیلایه باشلایان

یارەلر آچدی . بش دقیقه ظرفنده مزارك هر طرفی
دلیك دشیك و خراب اولدی . باقیر صاپلی چاپانی
قولتوغنه قیصدیروب صاغ الیله ایکی پارمغیله مطروش
بسناك ترلرینی صیلدی . اوزون بر نفس آلدی . ینه
اطرافی دیکلەدی و یکیدن ایشه باشلادی . چاپا بر چوق
کرەلر یوکسەلوب ایندی ، یوکسەلوب ایندی . دلی
محمد، آره صیره توقف ایدوب چقوروك اطرافنه یریکن
طوپراق ییغینلرینی صاحتکی کبی منتظم ، کوچوك تپەلر
حالنه افراغه چالیشیور و صوكره ینه قازمغه باشلایوردی .

بو ده حتی عمله خامه یاقلاشدقچه طوپراقدن غریب
بر رایحه انتشار ایدیوردی . بو، کوندن ، تابوت اوستنه
کیتدکه سرییلن قهوەلك عطر ترابه مزج اولان کسکین
قوقوسی ایدی . دلی محمد، فرط فعالیتدن ، کلالتدن و بو
مسکر قوقودن سرخوش اولمشدی . آرتق نه یاپدیغنی
بیلمیوردی . موجودیتی کشف بر بولوط صاریوردی .

اوزون، شکلسز صاندیغی چقوردن ناصل چیقاردیغنه
کندیسی ده شاشدی ، بو، او قدر قولای اولمشدی .
بر از دیکلندی .

بو وقفه استراحتی تعقیب ایدن سعی بر چوق
اویونی قدر خفیف کلدی ، ساده جه قپاغك اوجیله
قپاغی صاندیغك کنارلرینه ربط ایدن چیویلری برر

بر چیقارمق لازم کلیوردی .

بوده بیتدکدن صوکره، دلی محمدك ضیای ماهتاب آلتنده دیکر بر بدر تام کبی پارلایان مطروش وایصلاق باشی ، یاواش اولونك اوستنه اکیلدی وألارینی کفنی آچمغه باشلادی. بوایکنجی ایش، اوکا قزمه‌دن ، آچمه‌دن چیقاروب سوکمه‌دن دها کوچ ودها کران کلدی . چونکه ایکی اوجندن غایت صیقی باغلانمش بیاض بر طوربه‌نك دوکوملرینی ییرتمه‌دن، کیرلتمه‌دن چوزمك ایجاب ایدییوردی . دلی محمدك محروم اهتمام واعتنا پارماقلری ایسه بو عملیه‌یه بیکانه قالیوردی. مع مافیه، اوفاق برغیرتله موفق اولدی. ذاتاً بوبرنجی دفعه دکلدی که ...

أولوایله تماماً قارشی‌قارشی‌یه کلنجه‌و جودینی غریب، مستی بخش بر رعشه دولاشدی ، یورغون عضلاتنده یکی بر جولان قوت دوغدی . خطوط وجهیه‌سنه سباعانه براختلاج طاری اولدی ؛ موتایی شدتله قوللرینك آره‌سنه آلدی . چوزوله‌ن چکه وباش صارغیلری، یوزك شکانی دکیشدیرمش وآغیز سیاه ، قورقونج بر چقور حالنی آلمشدی ؛ کوزلری یاری آچیق ، اسرار انکیز برنظرله باقییوردی . قوللر، باجقلر وبویون، «ایسته‌ریك» بروجودك بحران اثناسنده‌کی حالی کبی بدشکل ، دیم‌دیك وعاصی ایدی ، یالکنز چوزوله‌ن ، پریشان اولان صاچلریله

باشنده بر توکل ذلیلانه واردی . دلی محمدك اللری بوتون بو وجودده جیلغین ، بیرتجی بر تماس ایله دولاشدیلر .

. . . .

باقیرصاقال دلی محمده ساکن بر طورله نعشی چیرچیپلاق واشیا ولوازمدن محروم ، متجرد ، برحالده مزاره آتدی : چوقورك ایچنده شکایتکار عکسلر یاپان بوغوق بر کورولتو اولدی . صوکره هیچ ... صوکره ؛ یاریم ساعت ظرفنده ، مزارینه اوزنولدی ، اسکی صامت ومتوکل شکلنی آلدی .

دلی محمد ، قولتوغنك آلتنده دوشیرمش بر چوق بیاض ، یکی پاپیسقه‌لرله ، اوموزنده برچوق یکی وبیاض تخته پارچه‌لرله سرویلرك ، مزار طاشلرینك قورقونج ، اسرار آلود اشکالی آره‌سنده یاواش یاواش یورویوب ، غائب اولدی .

برقادين مسئله‌سى

بر قادین مسئله‌سی

خواجه احسان :

-- دویدیکزمی افندم ؟ دیدی ؛ عثمان بکك اوغلی ایچین ، ازمیرده‌کی قاپاتمه‌سنی وورمش دییورلر .

بر کانون ثانی آقشامیدی . دیشاریده وحشی ، ازغین بر سورو حیوان سسنی آکدیران اوغولتولرله مدهش وبی آمان بر قره‌یل أسیوردی . صاری‌اوغلو ولی‌بك ،قوناغنك اووایه‌ناظر ،بویوك سلاملق اوطه‌سنده مسافرلریله بر معتاد اقشام کیفنی اجرا ایدییوردی .

کندیسیله برابر آلتی کشی ایدیلر . همان‌هپسی ، نیم کویلی ونیم شهرلی قیافتلریله ، چوق تویلو ، ایری یاری برطاقم قرقنی کچمش آداملردی .

صاحب خانه ــ بیاض بیقلی ، قیرمزی رنکلی ، طیقنازجه بر اختیاردی ــ کیجه‌لك انتاریسنی کیمش ، کورکنه صاریلمش ، سدیرك اوزرنده یاری اوزانه‌رق توتونی ایچیور وآراده بر قدحنی آلق ایچین‌اوکنده‌کی تپسی‌یه اوزانیوردی .

اوته کیلر ایسه ، اونك اهمیت سلیه ومالسه سی حضورنده مطیع ومتواضع ، کندیلرینی کورمکدن قاچان کوچوك بر طاقم رمندرلرده اوطوروبرلردی .

اوجاغك آتشی لطیف چتیردیلرله یانیوردی .

اره صیره ، ایچرییه بر اوشاق کیریور ، اوزاییه بر قاچ اودون آتیور ومزه‌لری دکیشدیرییوردی .

خواجه احسانك ویردیکی حوادث اوطه‌نك هوای سکوننده کورولتولی بر ندای تعجب جریانی یاپدی . هپسی بردن :

— یا ! دیه کومبورده‌دیلر؛ بو نه وقت اولمش بو ؟

و برر بایقوش کوزی کبی مدورله‌شه‌ن نظرلرله ، استمزاجکار ، باقیشدیلر .

لکن ولی بك هیچ برشی ایشتمیور و آکلامیورکبی ساکن ، لاقید قهوه‌سنی ایچیوردی . خواجه احسان ، سوزینی تکرار ایتدی :

عربی‌نی دولمه‌یه ویرمش وسعدی‌نده‌یه کندیکی معلوم دکل ... دیدی .

بونك اوزرینه ولی بك اوقودیغی غزته‌یی بر حیوان کبی کرینه‌رك ، کرینه‌دی ومهیب بر طور تغلیظله باشی صاللایه‌رق :

— ای ایتمش . دیه میرلداندی .

کندیسی بحثی کچن قاتلك بویوك عموجه‌سیدنی .

— زواللی چوجوق ، دییه سویلندی ؛ باری باشنی قورتاره بیلسه ! چونکه، حکومت اسکیسی کبی دکل ، معلوم آ ؛ خاطر کوکل صایمیور . بزم زمانمزده اولایدی، ایش قولایدی .

بردن، اطرافده‌کی اغزلرولی بکك صدای حکیمانه‌سنه بر ر معکس صادق اولدیلر :

— یا، سزك زمانکزده اولایدی،ایش قولایدی ...

او،دوام ایتدی :

— فقط، آفرین! ینه جسور چوجوقمش ، دیدی ، اوندن بونی هیچ امید ایتمزدم . قاچ دفعه ایشیتدم قارینك ازمیرده بر باشقه دوستی وارمش ، احمدی آلداتیورمه وپاره‌سنی چکیورمش دییه .. دوغروسی بوکا چوق قیزییوردم . اما،قادین ذاتاًفاحشه‌یمش ، فلانمش، نه اولورسه اولسون ، بن اوکا باقمام . مادام که بمله مناسبتده بولنیور و بنم پاره‌مله کچنیور ، اونك ناموسی آرتق بکا عائد اولور دیمکدر .

خواجه احسان،پارماقلریله صاقالنی طارایارق آغیر آغیر جواب ویردی :

— پك دوغرو ..ه پك دوغرو !..

وبردن بو«یك‌دوغرو !» لر داها زیاده قوتله‌شه‌رك

اودانك ایچنده آغزدن آغزه بر سیر مسلسل اجرا ایتدی ..

ولی بك، حركت فكریه و تعلقه سنك بوشانی مظفریت حظ آوریله متبسم، مغرور سدیرنك یاصدیقلری ایچنده دوغرولدی و پارمقلرینی مروه‌لرك آراسنده گزدیره‌رك مسافرلرینه « بررتك! » دها تكلفنده بولندی.

اوزمان، خواجه احسان، صارغنی چیقاروب، مندیلك اوزرینه براقرق ـ او، باشنده صارغی وار ایكن هیچ راقی ایچمزدی ـ طوزجیلرك عمر افندی یوزینی اكشیته‌رك؛ دولمه‌صاپان رجب آغا آغزینی شاپیرداتارق؛ مزلجی‌زاده حسین افندی اكو بارماغیله بروننك دلكلرینی صیقارق؛ علی كهیانك، اوچ حتمه قدحلریله برر تك دها ایچدیلر.

ولی بك، مسئله‌یه عودت ایتدی:

— آه، بو قادینلر، دیدی؛ نه اوجاقلر سوندوردیلر، نه خانلر یاقدیلر، نه گنجلری باشدن چیقاردیلر. نه‌لر ایتدیلر ـ و معنی‌دار بر تبسمله علی كهیانك، خواجه احسانك یوزلرینه باقه‌رق علاوه ایتدی ـ بیلیرسكز یا! دیدی. بنم ده باشمدن بویله، طبقی بویله بر وقعه گچمشدی.

بو اختیار، ثروتنك قسم اعظمنی دیدیكه‌یز ماجرا آلود و سفیه بر گنجلك حیاتی سورمشدی.

شیمدی، بویله، مسن ویورغون کوشه‌سنده بوزولن بو آدم، بواسکی چاپقین، بوزواللی مفلوج دون ژوآن ایچین صوك کونلرك بو آجی یکنسقلغی ایچنده، اوچیلغین ماضینك آفاجان برچوجوق قهقه‌سنه بکزین خاطره‌لری بعضاً بویوك برتسلی اولوردی. بناءً علیه، مسافرلرینك اوکنده، هر آقشام، حیات کذشته‌سنك انقاضنی ده‌شملك ولی بکلث الك بویوك ذوقلرندن برینی تشکیل ایدردی. اونك کنجلکی - کندی تعبیرنجه - واسع برتجربه‌قازانی ایدی: اوراده عشقه، فداکارلغه، قهرمانلغه، غرائب وفجایع بشریه‌یه دائر نه‌لر بولنمازدی. بو آقشام، شو قادین مسئله‌سی، اونده ینه، برچوق زمانلر حیاتنك مهم بر پارچه‌سنه حاکم اولان، برسرکذشت سودانك برآز قانله بولاشمش محتضر برخاطره‌سنی اویاندیرییوردی.

— یکرمی یاشمده ایدم، دیه باشلادی، شیمدی، تمام قرق بش سنه اولیور. بابام هنوز وفات ایتمشدی. بن بوسبتون سربست قالمش وزمانمی ازمیرده، استانبولده ذوق وصفاعالملرنده کچیرمکه باشلامشدم. والده‌مك اصرارلرینه رغماً اولنمه‌مکده دائما عناد ایدییوردم. بکارلق بکا چوق خوش کلیوردی. هر کیجه‌یی باشقه برقادینك قوللری آره‌سنده کچیرییوردم، روم، فرنك، ارمنی، حتی یهودی قادینلری.. بونلری برر برر طاتیوردم.

«بعضاً بر گیجه‌ده بکرمی، اوتوز لیرا یدیکم اولوردی. بکا بورادن پاره یتشدیره‌میورلردی.

«ایشته، تمام بویله بر چالغیلی زمانده ایدی که ازمیرده — خواجه احسانه دونه‌رك — اوکا تصادف ایتدم. — بر آز دوردی و گویا بحث ایتمك ایستدیکی قدینك خیالی ذهناً ایچه تجسم ایتدیرمك ایچون بر مدت گوزلرینی قپادی. — بوغایت گوزل، دلبر، ملك گبی بر شامللی قیزدی. — دیدی — سیاه قدیفه‌یه بکزر بوموساق، ایری گوزلری واردی. صاچلری چوزولدیکی وقت ایپکلی براومور آتقیسی گبی وجودینك آرقه طرفنی تابلدن آشاغی‌یه قدر اورتردی. اویله بر تنی واردی که پنبه‌لشمش بر شفتالی‌یه بکزردی. صوکره غزلنك وقسلرینك لطافتی.. اوح، بونلری سزه آکلاتامام. خواجه احسانده بیلیر آ، بوقیز، ازمیر ایچنده بردانه ایدی. اون یدی یاشنده یا وار، یا یوقدی. فقط حصبه بتون اوزمانه قدر گوردیکم قدینلرك هپسندن دها اویناق، دها آشفته ایدی. عربجه، ترکجه نه شرقیلر بیلمز، نه اویونلر اویناماردی. سسی بلور گبی پارلاقدی. فقط بن اوکا الزیاده رقص ایدرکن باییلیردم. هله عرب اصولیله براویونی واردی که اصلا گوزمك اوکتدن گیتمز. قدینك او، اینجه، ظریف وجودی سراپا آهنك

کسیلیردی . پارماقلرندن طوتك ده صاچلرینك تللرینه قدر، صانکه،هر طرفی رقص ایدر ایدی . اویونه باشلایاجنی زمان ، دائما پوللو بروجکدن برخفتان کیر وصاچلرینی چوزه رك آرقه سنه براقیویریردی. بول یکلرندن چیقان قوللرینی باشنك اوستنه اوزاتارق،اوراده أللرینی بربرینه کلیدلر وچالغینك آهنکنه تردیفاً پارماقلرینی چیترداتارق، کوزلری دها زیاده آتشلنمش ، آغزی ، کویا اطرافه بوسه لر سرپر کبی ، متحرك اوکه دوغری اوزانمش برکه ییك قدر چالاك ولوند ، کاه قالچه لرینك چاپقین بیچیمنی ، کاه کوکسنك وکوبه کنك عشوه باز تشکلاتنی کوسته رەرك ، دائما صاچلرینك ـ چیپلاق اوموزلرینی برایپکلی آتقی کبی اورته ن ـ سیاه اوزون صاچلرینك علویتی آلتنده انسانلقدن چیقارق،صانکه ملك اولوردی.

«اونی اکلندیرمك ایچین دها نه لر ایجاد ایتمزدی ! بعضاً یالکز قالدیغمز زمان چیرچیپلاق اولوردی .... النی قدحنه اوزاتدی، اوراده یاریم قالمش راقیسنی ایچدی. کلمه لر اونك آغزنده کیتدکجه کسب حرارت ایده رك ، برر قیویلجیم کبی اودایه یاییلیوردی . ولی بك صانکه کوشه سنده کنجله شیوردی. دیشاریده روزکار پنجره لری یومرو قلایوردی . اوحکایه سنه دوام ایتدی . ایشته بو قادینله ایکی سنه ، تمام ایکی سنه برلکده یاشادق ،

دیدی، اونکله اك زیاده چیفتلکده وقت کچیریردك. او، چفتلکده یاشامغی پك سوردی، برلکده آته بینر، کزردك. برلکده آوه چیقاردق. اوکاسلاح آتماسنی اوکره تمشدم. بندن ای نشان آلیردی. صوکره اوقدر شیطان برقیزدی که تعریف ایدهمم: نزاکتی، تبسمله بوتون کویلولری کندیسنه آیری، آیری بند ایتمشدی. اوچفتلکه کلیر کلمز اونلر عادتا شنلك یاپارلردی. اونی بندن چوق سورلردی. جمله ــ بو اونك اسمیدی ــ کویلولر ایچین عادتا کوکدن اینمش بر ملکدی. اونی دائما «یاسیدی!»، «یاحبیبی!» دیه چاغیریردی. بو، آرتق اوندن صوکره کویلولرمیانده عادت اولمشدی. هپسی بکا «یاسیدی!» دیمکه باشلامشلردی. چونکه جمله اویله دییوردی. کونده بلکه یکرمی دفعه بویته صاریلیر، «سندن بوسبوتون آیریلیرسه‌م، بن یاشامام. بنی آل، بنی آل، بکم.» دیردی. اونی آلمق، اونی قاریم یاپمق، بو، پك چوق دفعه‌لر خاطرمدن کچمش ایدی.. فقط...

ولی بك تکرار صوصدی. مسافرلر، اونی، دیندارانه بر سکوتله دیکله‌یورلردی. یالکز خواجه احسانده کتدکجه عصبیله شن برچهره کورونیور وعلی کهیا «بوخصوصده دها چوق معلوماتم وار» دیمك ایسته‌ین

بر طورله متبسم ، باشنی صاللایوردی . ینه راقیلر ایچیلدی . صاحب خانه آغزینی شاپیرداتارق حکایه‌سنه دوام ایتدی:

— برکون ، نه یدی اوکون ؛ ها ! برحضرالیاس کونیدی ، دیه باشلادی . اوکون چیفتلکده ضیافت واردی . اقربا واحبا همان یکرمی کشی قدر ایدك . صباحدن آقشامه قدرمتمادیاً ییمش ، ایچمش ، کولمش، اویناشدق. مبالغه اولماسین اما ، اوکون اون قوزودن فضله کسیلمشدی .

«قاچ اوقه راقی کیتدی ؛ اونی بیلمیورم؛ فقط جمله‌ده داخل اولمق شرطیله آقشامه دوغرو همان هپمز زیل زورنا سرخوش اولمشدق . بونکله برابر ینه اویقودن قاچیور واکلنجه‌نك دوامنی آرزو ایدییوردق .

«آرامزده‌ازمیرك اك مشهور چالغیجیلرندن متشکل مکمل برسازطاقمی واردی . اونلرده بزم قدر سرخوش اولدقلری حالده هیچ یورغونلق کوسترمیورلر وآهنکه دوامده‌اصرار ایدییورلردی. بونك‌اوزرینه‌هپمز کوشکك بویوك صوفه‌سنده طوپلاندق . پنجره‌لری ، بالقونك قاپوسنی آچدق : دیشاریده غایت پارلاق بر مهتاب واردی . لامبه یاقمغه حاجت کورمیه‌رك اوراده آیك ماوی وطاتلی ضیالری ایچنده مندرلره اوزاندق. چالغی

باشلایوردی .

«بردن ایچمزدن برقاچ کشی ، خاطرمی قیرامباجغم برقاچ احباب ـ منزلجی زاده حسین افندی‌یه دونه‌رك ـ بونلر ایچنده سنك عموجه‌کده واردی غالبا ! هپ بر آغزدن « جمیله ، جمیله اویناسین ! » دیه باغردیلر . . .

«جمیله ، کوزلر سوزوك ، یاناقلر آل ، یورغون ، سرخوش دیزلرمه یاصلانارق یانمده اوطورویوردی . او گیجه بیلمم نه‌دن اونك بو تکلیفی قبول اتمه‌سنه گوکلم هیچ راضی دکلدی . حتی بر درجه‌یه قدر آرامزده بولنمالرییله جانم صیقیلیوردی . چونکه صاحبلری بری یکنم علی‌نك گوزلری اوندن آیریلمیوردی ، اوکا ییه‌جك کبی باقیوردی . جمیله‌ده کندیسنه قارشی فضله عشوه‌لر داورانمشدی . بوتون بو شیلر اوکون بنم باشمی دوندوریبوردی . . .

«جمیله اینلیوردی کبی ، اویوقلیوردی کبی ، دالغین ، بیلمه‌ین بر نقطه‌یه باقیوردی . شویله حفیفجه اوموزینه دورتدم : « باق نه دیورلر ! اوینارمیسك ؟ » دیه صوردم . بردن آیاغه قالقدی و . . « های های ، اوینارم . مادامکه مسافرلرمز اویله ایستیورلر . » دیدی ، چالغیجیلره امر ویردی واویون باشلادی . .

«سسمی چیقارمادم . چونکه بوکا مانع اولمق چوق

مناسبتسز دوشه‌جکدی . اونك ایچین، بن‌ده سکوتمی
محافظه ایده‌رك هرکس کبی متبسم و لاقید اویونی سیره
باشلادم .

«حصبه،اوکیجه نه‌بویوك برشوق ایله اویناشدی ،
بر دقیقه اول دیزملك دیبنده یورغون بر کدی کبی
بوزوله‌ن،اویوقلایان بومخلوق، بردن ناصل جانلانیویرمش،
آتش کسیلمشدی!.. بلی،صانکه قوپاجق کبی‌بوکولیور..
کوکسی و کوبه‌کی،صانکه یرندن فیرلا ییویره جك کبی
تیتره‌یه ، تیتره‌یه اوکه دوغرو کریلیورودی . برکت
ویرسین‌که اوداده ایشیق یوقدی ! همان یاری قارانلق
ایچنده‌أیدك .فقط،آی،اونی کافی درجه‌ده آیدینلاتیوردی.
کوزلرمی قاپلایان بربولوط آره‌سندن،اونی کردننك و
وقوللرینك بیاض چیپلاقلغیله آرقه‌یه دوغرو صبیریلوب
دوشه‌ن یمه‌نیسنك اویالری آلتندن فیشقیران صاچلرینك
لوله‌لرینه قدر هرطرفنی کورویوردم . . بماله برابر
شبهه‌سز اوراده‌کیلرك هپسی‌ده ، اونی کافی درجه‌ده
کوره‌بیلیوردی . اڭ‌زیاده ، اڭ‌زیاده عموجه‌زاده‌م علی،
کوشه‌سنده ، آتش صاچان کوزلرله اوکا ییه‌جك کبی
باقییوردی .

«شبهه‌سز باقاجقلر!.. شبهه‌سز ییه‌جك کبی، ایصیراجق
کبی ، یوتاجق کبی باقاجقلردی .

«مهتابك نورلری ایچنده یوزویور کبی دولاشان بوچوزولك صاحبی، بیاض گردنلی قادینه شبهه‌سز هر کس باقا بیلیردی . . . بوکا برشی دیه‌مزدم .

«فقط، بردن ناصل اولدی بیلمم ! . . کوزلرم علی‌نك کوزلرینه ایلیشدی . علی‌نك کوزلری بوسبوتون باشقه‌لاشمشدی . علی، متصل کیرپیکلرینی قیرپیوردودوداقلرینك اوجیله جمله‌یه بوسه‌لر یوللایوردی . جمله‌یه باقدم : اونده‌ده، اونده‌ده عینی حال واردی . بونی کوردم . هم اوقدر آچیق کوردم‌که هیچ شبهه‌یه محل یوقدی . داها، بوتون کون بن ایشلك قرقنده ایدم : قادینك، کوندوزه اوراده، باغچه‌ده، چنار آغاجنك آلتنده راقی ایچدیلرکن، متصل علی‌نك یانه صوقولوب قدحنه بیك تورلو عشوه‌لر، ادالرله بر راقی قویوشی، بر ده «ایچسه‌کز‌ه، ایچسه‌کز ئه‌بکم ! . . » دییشی واردی‌که . . .

«و شمدی بو اوکمده یاپدقلری شیلر . . . بو بری برینه کیزلی بوسه‌لر کوندرمه‌لر ؟ بو، هر برنده بیك تورلو آلچاق معنالر مندمج اولان اشارتلر . . .

«صوکره جمله‌نك اویونه باشلادیغی دقیقه‌دن اعتباراً علی‌نك اوطوردیغی مندرلك اوکندن هیچ آیرلمایشی، بوتون او بال قیرمارینی، کوکس تیتره‌تمه‌لرینی، هپ، هپ اونك اوکنده یاپماسی !

«اوح! سزه او کیجه‌ده نه‌حاله کیردیکمی آکلاتامام! تپه‌مده‌کی صاچلرك بر بر دیکیلدیکنی حس ایدییوردم. قلبم شدتله چارپیور، شاقاقلرم آتیور و أللرم برشیلر قیرمق، برشیلر پارچالامق ایسته‌ین، بوغمق واولدیرمك ایسته‌ین بر رعشه ایله تیتره‌یوردی.»

ناقل، بوراده، برمدت سکوت ایتدی. کلمه‌لر اونك اغزنده کیتدکجه ازیلیور، قیریلیور، دوکولیورو کوزلری یاغی بیته‌ن برقندیل کبی آنی لمعه‌لر صاچه‌رق سونیوردی.

دیشاریده روزکار پنجره‌لری یومروقلایوردی. ولی بك حکایه‌سنه دوام ایتدی:

«آرتق کندیمی ضبط ایده‌مدم. صاغ الم، یاواشجه یاواشجه آرقه جیبمه دوغرو اوزاندی. اوراده بر چوجوق اویونجاغنه بکزه‌ین مینی مینی بر طبانجه واردی. بو، جمله‌نك بکا ازمیردن کتیردیکی بر یادکاردی، اونی قلیفندن چیقاردم و ساکن، قادین اوکمه کلسین دییه بکله‌دم.

«او، صانکه مقصدیمی اکلامش کبی - بنی چوق اهمال ایتدیکی خاطرینه کلدی غالبا - آرتق، علی‌دن اوزاقلاشه‌رق آغزنده‌ینه او آلداتیجی تبسم، کوزلرنده او خائین آتشله، صاچلرینك او یالدیزلی بولوطی آلتنده بکا دوغرو ایلرله‌دی: پارماقلری چیتردییور، بلی قیوریلیور،

قیوریلیور ، کوکسی تورلو شـاقلابانلقلرله ، عشوه‌لرله هوپلایوردی .

« کوزلرم ، برمدت ، بو کوکسك اوزرنده قورشونك کیره‌جکی نقطه‌یی دوشوندی ، تاصارلادی . هدفم تا ایکی ممه‌نك اورته‌سی ایدی . بردن اثمی قالدیردم ، عینی زمانده پارماغم شـویله خفیفجه تتیکه دوقوندی : دان ! . .
اودانك ایچنده برقارغاشالقدر کیتدی .

«تا اورته‌ده ایکی بیـاض قول طوتوناجق بر یر آرایورمش کبی بربوقاری‌یه ، برصاغه برصوله صاللاندی . آجی بر « آه . . . » دیدی ، و کوم دییـه یره برشی دوشدی .

«اوندن صوکره نه اولدی ؟ آرتق بیلمیورم .

«او کیجه اولونی اودانك بر کوشه‌سـنده بر مندرك اوزرینه یتیرمشلر واوزرینی اورتمشلر . . . علی بعض دلیلکلرده بولنمق ایسته‌مش ، مانع اولمشلر !

«بن ، ایرتسی کونی ، صباحلین ، ایرکندن آتمه بیندم ، حکومت قوناغنه کیتدم و کندیمی تسلیم ایتدم . عمرمك اوچ سنه‌سی حبسده کچشدی .

وآغیر باشلی ، فیلسوف برطورله علاوه ایتدی :

— ایشته ، دیدی ، بوکبی قادینلر انسانك باشنی دائما بویله بلالره صوقارلر .

اوجاغك آتشی لطیف چیتیردیلرله یانیـوردی ؛ اورته‌ده‌كی ماصه‌نك اوزرنده سـكز قوللی شمعدانك تیتره‌ك ضـیالری ، اوداده‌كیـلرك مهیب كولكه‌لرینی اویناتیـوردی .دیشاریده، روزكار پنجره‌لری یوم‌روقلا- یوردی . مســافرلر آره‌سنده،بری غرانیت كبی سرت برسسله :

— نه‌ایسه ، سز ینه خفیف قورتولمشـكز ، جانی جهنمه قحبه‌نك ! دینیه سویلندی . .

برقاج نثر

استمداد

عصاسز وعباسز قالدم .

سیسلر وبوزلر اقلیمنده ، مجهول ، منجمد سیسلی بر یولده اوسنددیم. قولاقلریمی صاغر، صاچلریمی تار ومار ایدن بویوك روزگارلر ـ اگر نسیملرله راعشه‌لی وارستهـ صاریشین بلده‌لر سکّانه بندن سلام کوندر! دهكه : ارضك اوزاق ، سیسلی بر قطعه‌سنده : مجهول ، منجمد ، سیسلی بر یولده اوسنده ، کوته‌یین ، کمراه بر سیاح عصاسز ، عباسز وکیمسه‌سز قالدی .

کونشدن وحشتم : عصرلردن بری ، هر کون ، ساعتلرجه مشعشع ، ذهبی صاچلرینی یرك طوپراقلرنده ، چامورلرنده ، یرك جریحه‌لرنده وقبورلرنده ، یرك سفلیات ومزخرفاتنده کزدیروب سوروکله‌ین او مبتذل ملیکهٔ سمادن ، کونشدن قاچیشدم. نوردن وضیادن قاچیشدم : اشکال والوان بشرله اکلنه‌ن ، قامت موزون انسانی بر شکل سیاه مضحك حالنده روی زمینه سریه‌ن : اونی ، که

قورقونج برطرزده بویولتوب ، اوزاتمه‌ده ، کاه پست ومستحقر کوچولتوب ، قیصالتمه‌ده برحظ خشین‌دویان هرنوع ، هرنوع نور وضیادن قاچمشدم وهرنوع رنکدن قاچمشدم . یشیلدن ، مائی‌دن ، بیاض ایله سیاهدن ، صاریدن، موردن وآلدن ، چمنستان نیسانك زادهٔ حسن وهوسی دها بیکلرجه رنکدن قاچمشدم ؛ یشیلده حیله ، مائی‌ده خیانت ، بیاضده ماتم ، سیاهده فلاکت ، صاریده موت ، موردده ملال بولمشدم وآلده احتراص ، آرزو ، نشئه ونشاط بولمشدم ...

برکون ، سسلر وبوزلر اقلیمنك سنجابی رنکی ، سسلر وبوزلر اقلیمنك اسکی مزار طاشلرینه بکزه‌ین رنکی ، سسلر وبوزلر اقلیمنك قدیفه‌لنمش طاتلی عدم رنکی بنی سینه‌سنده تسلی‌یه چاغردی . صیرتمده عبای ملامت ، المده عصای افغان ، شتاب ایتدم : بورادە ضیا یوقدی . رنك یوقدی . کونش یوقدی . سس یوقدی . بوراده ، لایتناهینك سسزلکی ، لایتناهینك رنکسزلکی ، لایتناهیت وبن واردم . کائناتك بیتدیکی نقطه‌ده ، کنار کائناتده ، حدودسز بریول اوستنده بن واردم . دنیاسنك دها تشکل ایتمه‌مش ، ناتمام قالمش برکوشه‌سنده ؛ ألده‌کی عصای سحار خالقانه ، متفکر ، تنها دولاشان براله کبی سسز ، یوکسلرك ، بن ، یالکز بن

واردم . یورویوردم . بعضاً موجودیتمدن امین اولمق ایچین عصامی یره‌وورویوردم واونك بوردن چیقاردیغی دونوق ، بارد سسی دیکله‌یوردم : طوق ، طوق ، طوق ... صوکره‌یه محتشم برکولکه حالنده ، آغیر آغیر ، سسز ، قاییورردم .

بویله نه قدر زمان کچدم ؟ بربیلمیوردم . هیچ کیجه وکوندوز اولمدی . بن ، طبیعت ، کتله هیچکشته بشره حاکم اولان قوانین عمومیه‌سی خارجنده ایدم ، ممنون ، سرآزاده وبوشلقدن سرخوش یورویوردم ، بردن ، سیسلرك دوزغون سنجابیلکنده برتموج حاصل اولدی . سیسلر اوجاجق دیه قورقدم ودوردم . سیسلر اوجمادی . یالکز اونقطه‌ده برتکاثف اولدی . شکر رنك برشکل ترسم ایتدی واوزاق ، قورقق ، محترز بر کونش اونقطه‌یه لاینحصی الوانندن حقیر ، صولغون برینه‌لك سرپدی . شبه‌سز ـ دیدم ـ بوسیسلر وبوزلر اقلیمنك برسرایی‌در ویورودم . کورمه‌مك ایچین باشمی اکمشدم . آنمه برجسم چارپدی . یوزلانان یوزمده برحرارت دویدم : حیران ، توقف ایتدم . شمدی قارشمده ، یاری چپلاق ، برفسون ، سیال بر کنج قدین شکلی واردی ؛ بکا تقرب ایتدی . ولاجوردی ، مکوکب برکیجه‌یه آچیلمش نهایتسز ایکی دریچه‌یه بکزه‌ین

کوزلرینی بولانان کوزلرمه دیکدی ، بکا سیسلر وبوزلر اقلیمنده صاریشین بلده‌لر طلوعنی اخطار ایدن آغزینی طیقانان قولاغمه کوتوردی وروحمه بهاردونکه برسسله دیدی‌که :

— اوشویورم .

جواب ویردم :

— کوزل چوجق، سن،هنوز کونشدن ایمش‌قدر صیجاقسك . کندی حرارتك سکا کافیدر. یولکه دوام ایت وبنی راحت براق . . .

تکرار ایتدی :

— اوشویورم .

مطیع ، عبامی چیقاردم واونك اوشومه‌یی تقلید ایده‌ن نیم عریان اوموزلرینه براقدم.کیده‌جك صاندم ، او ، حالا دورویوردی ؛ صوردم :

— نه ایسترسك ؟ دها نه ایسترسك ؟

— عصاکی ، سیاح . دیدی؛عصاکی ! یول مظلم. بکا بر راهبر لازم .

دیدم‌که :

— آهو باقیشلی ، کوزل چوجوق ! صداسیله یولمك عزلتنی آهنکله‌ین عصامی اولسون بکا براق. کیت! کوزلریکك شعله‌سی کچه‌جكك یوللری تنویره کافیدر .

تكرار ايتدی :

— عصاکی سیاح ! عصاکی . . .

ویردم .

خیال اوزاقلاشدی ؛ خیال بکا حتی بر تحفهٔ شکران ومنت براقمقسزین اوزاقلاشدی . بر مدت ، بویوك ، درین سکونك ایچنده عصامك وداع ایده‌ن ، غریبله‌شه‌ن ، تهی‌له‌شه‌ن سسنی دیکله‌دم . صوکره ، هیچ . . . یالکزم ، اوشویورم ، تیتره‌یورم ؛ عصاسز وعباسزم .

صاحللری تارمار ایده‌ن بویوك روزکار — اگر نسیملرله رابطه‌ك وارسه — صاریشین بلده‌لر سکانه بندن سلام کوندر ؛ دهکه : ارضك اوزاق ، سیسلی بر قطعه‌سنده ، تهی ، منجمد بر یول اوستنده کوته‌یین وکمراه بر سیاح عصاسز ، عباسز وکیمسه‌سز قالدی .

بهاره دائر برخطابه

بهاره دائر برخطابه

رایحه ، رایحه ، رایحه ... غالبا سماده ویانسیملرك منبعنده مجهول ونهـایتسز بر باغچـه یاندی · أی باد ، سویله ! سن، محقق رهکذارکده بولطیف ، بهشتی یانغینه مصـادف اولدك . سویله ، بویانان ناصـل برباغچه‌در ؟ کیمك مالکانه‌سیدر؟ وکیملرله مسکوندر؟ افقلره بوقدر معطر برحرارت صاچان ، بوتون شومائی قبه‌یی بوقدر نوشین بریاغمش کل توتسوسیله‌دولدیران وآلولرندن قلبلرده بوقدر چیلغین ، شـهوتناك عکسلر یاپان بو دلفریب اسرار آمیز حریقك اصلنه ، ای باد ، بنی آگاه ایت !

*
* *

بنجه ، بویانان ، هیـچ شبهه‌سز ، مجنون برعشـق وصفا الهنك باغچه‌سیدر . بو ، هیـچ شبهه‌سز ، یوللرنده تیراژه بوش ، عریان قادینلر دولاشـان ، طرحلری ، باش دوندیریجی ، آتشین چیچکلرله برر سـفاهتگاه روح اولان وحوضـلرنده لعلین شرابلر دالغـالانان

برمزهرۀ فحش وجنوندر . افقلر بو معطر حرارتی محقق اوغریان قادینلرك پاك وجودلرندن آلدی ؛ مائی قبه‌لی دوله‌لردن یوکسلن تولسو ، محقق ، او آتشین طرحلرك سینه‌سندن چیقدی وقلبلرمه بوجنابك عکسنی کوندردن آلولرده ، محقق ، اوعیش دنیوی حوصله‌لرنده آلولریدر .

أی باد ! ای کاربان عطر بهار اولان باد ! چکیل ، کیت ! بومهلك ، اغواکار حموله‌کی فنیلرك برخواب مساکنی اطرافنده ، بحیره‌لر کنارنده یتر ، کزدیرمه !

∴

یتر ، کزدیرمه أی باد ! .. قلبمه احتراس عشق ، باشمه جنون شباب دولویور . بنلکمك خراب ساحللرینه اویانمش دحشی وصفا بامجمعلك منفرس اقامی جزایر دائماً لرکده ، بویوك سوداغمیلرینك برخول ماتکارینك دلبر خیاتی وار . سکر حیات ایله سرکردان روحمده ایسه ناکام عاشقلرك حزین اعتقادی وار .

∴

روحمکه قپولرینی یالکز قنایه آچاردی ، روحمکه معبددی . دیوارلرنده ، دها یرینه اشتکا منقوشدی و آنجاق ، سیاه ، کثیف اورتولره بورونمش رعشه‌لر

شقاقلری اوستنده صاچلری صیرصیقلام اولمش ، صیره صیره دیز اوستی دوشه‌ن وماورابین پارمقلرینك اوجیله اطرافلرینه رایحه‌سز فقط مقدس ، شفاف صولرسرپه‌ن مبهم ، واسع باقیشلی ، یورغون باکره‌لرله مسکوندی. سرمست احتراص مسافه‌لرده ، نظرهٔ خولیایه ، جسم نسانك اك کنهکار اشکال وخیالاتنی چیزه‌ن وافقلرده اغواکار برر منبع شر وشهوت آچان لاقید وبی قرار روزکار! جسمانی وخاکی حیاتلره سدباب اعتکاف ایده‌ن بومعبدك ملالنه ، ملال وعظمتنه وسکاننك نزهت وعفتنه حرمت ایت !

*
* *

قلبمده کیتدکجه معاصی ایله دولویور ، أی باد ! قلبم که نه‌قدر زماندر ، بو معبدك سکوتنی اولچه‌ن واو باکره‌لرك رکوعلرینی صایان ، صادق ، مطیع ، بر ساعت کبی ایشله‌ردی . سن جوارمده سیرانه باشلادیغك آندن بری قلبم سرکشدر. ضربانی خللدار انقیاددر. حرکاتنده سرعتلر اولیورکه باش دوندیرییور ، توقفنده اویله سکونتلر وارکه بنلکمه حس فنا ویرییور ، بعضاً ده ظن ایدرم ، هیچقیرییور . بی شبهه ، معبده اویانغیندن قورتولان چیلاق قادینلردن التجا ایده‌نلر اولدی وقلبمده اونلرك رقصنده‌کی آهنك جنته تابع اولدی ،

باکره‌لر... اونلر یره قاپاندیلر. اطرافلرنده دولاشان رباب سکلنده‌کی پران ولحه‌لری، متجاسر یوواره‌لاق، چیپلاق سینه‌لری وعاصی کسوه‌لی سرخوش باشلری کورمه‌مك ایچین باکره‌لر، آرتق یره قپاندیلر.

کل، ای باد! آرتق روحمك قاپولری آچیقدر.

* * *

رایحه، رایحه، رایحه... صانکه سمانك، ییلدیزلرك، کونشك، یاغان یاغمورك، کرمزی قمرك، هر شیئك بر قوقوسی وار: صانکه سما بر چیچك تولاسیدر، صانکه ییلدیزلر بزر تاپیه‌در، صانکه کونش قدسی بر دمقدر ویاغمورلر، صانکه نامرئی سوداپرلرك آتش وجودلرینك تریدر وقمر کجه جراندن قمش معزون ومحزون بر قریزانته‌مدر.

ای فنی! نیچین آلدانه بولرزان پاپیه‌لرده بوقدسی دمته وبسو محزون قریزانته‌مه قدر ایراقیبور: نیچین بونهایتسز چیچك تولاسی سکا بویله مؤبداً نا قابل وصول قالیور: نیچین روحك، روحکك مائمی جوراقامی بو قدار ورایحه‌دار داملالری کاملاً نوش ومصه‌ف در اوله‌میور؛ سن، نه‌دن بوقدر کوجوك، بوقدر ذلیلسك؛ وروحك نه‌دن بوقدر داردر؟

اكر، أي فاني، اكر آلام كبي اذواقكده حدودي وارسه، آلامك حدودي كبي اذواقكده حدودي ئەلومسه واكر بهار وطبيعتك بوافسون واغواسنه رام وشكار اولمش روحلر ايچين، بوكونشلي وچيچكلي يولك نهايتنده، رؤيانواز ومعطرسايه‌بانلري، اولوقلرندن آب سكر وجنون آقان چشمه‌لري ومخموركوزلي، تارومار صاچلي پريلريله، بر رقص وطرب برسيناي ذوق وحظوظ موعود دكلسه، اكر باشلر بوياريم عشقله دائما محتاج كام وانبساط قاله‌جقسه؛ كيت، اي فاني! الكده‌كي بوبوش پياله‌يي كنار هيچستاني بكله‌ين تهي باقيشلي، لاقيد اسفنكسلر سينه‌سنده قير! ديكنلردن باشكه‌بر تاج ياپوب، قلبكي كوكسك آلتنده غرور وعصيانى بسته‌ليه‌ن توبجدن برآلت كبي كزدير! ساقين بهار سني ازمه‌سين! سنك غداك خوليادر، سن بهاردن داها قويسك! و آندن داها مسكرسك!

كيت! ارضك، چمنستان دنيان يشيل رنكلي، حقير سمالري، پاپاتيه‌لرك تشكيل ايتديكي كهكشانلرسنك ايچيندر! اونلري زير پاينده دائما ذليل ومحقرايت وآراديغك جنتدن آرتق اميدكي كس! أي منفي اله!..

يلديزلرك بيكسلكى

ییلدیزلرك بیكسلكی ...

چوق صیجاق بریاز کیجه‌سیدی . سکون آلود وسیاه بر کیجه یاریسی . . . اوده‌دن قاچمشدم . آچیق هواده ، سینه‌سنده اطفکار بر رطوبت صاقلایان چمنزاره اوزانارق ، یورغون و بر کسل سمایه باقیور ، ییلدیزلری سیر ایدییوردم .

فضالرك بوشلوغ وداری . بو لامعه دار سکانی ، او کیجه نه‌قدر چوقدیلر ! قبه‌نك هیچ بر طرفنده بوش یر قالمامشدی . اونلر ، غریب بر تماشایه حاضرلانمش ، مینی مینی ، آفاجان بر خلق کبی یکدیکرینه صیقیشارق ، همان تلاصق ایده‌جك ، همان یکوجود اولاجق قدر اوموز اوموزه کلرك ، هر طرفه ، هر طرقه استیلا ایتمشلردی و چوق ممنون ، چوق نشئه‌ناك کورونیورلردی .

بن ، قوزموغرافیا درسنه یکی باشلامش بر مکتبلی کبی ، بری برینه اوقدر یاقین کورونن شو ییلدیزلرك آره‌سنده‌کی ابعاد ومسافانی دوشونیوردم . هیچ شبهه‌سز که ، هر ییلدیز بر دیکرندن ، باش دوندیریجی ، سنین - خوار ،

اوزون ، مؤبد براوزاقلقله اوزاقدی . أك قومشو ایکی ییلدیز بیننده بیله ، بریسنده‌کی فریاد یأسك اوبرینه ، اوبرنده‌کی ترانهٔ مسرتك دیکرینه وصولنی منع ایده‌ن، خائن برمسافه ، ساکت وماتمی بربوشلق موجوددی . هپسی بولندقلری یرده ، دولاشدقلری یوللرده دائما یالکز ، کیمسه‌سز ، دائما بی‌رفیق وبی وایه ، دائما یتیم قالمغه محکومدیلر وسما ، اوزمان ، بکا ملول برساحهٔ نفی وغربت کبی کوروندی : اوراسی ، سراپا ، بویله منفی وغربتزده برطاقم کره‌لرله ، مجهول ومشئوم قانونلرك اسیر حکم وظلمی اولمش ، بویله ذلیل ، مطیع برطاقم سرسری اجسام ایله دولو ایدی .

بوتون بونلری دوشونورکن بردن ارضی خاطرلادم. اوزنده بولندیغم بوزواللی کره‌جك‌ده اوته‌کیلر کبی بو بویوك بوشلغك ایچنده بیکس واوزاقدی . اونك‌ده کیمسه‌سی یوقدی . کونش ، اوکا هرکون آتشدن دمت ، دمت سلاملر کوندرییور ، فقط فریادی ایشیتمیوردی . أك یاقین قومشوسی قمر ، کوللرنده ، ایرماقلرنده ودکزلرنده کندینه دائم صادق برآیینه بولان قمر، اوکا هرکیجه‌توده، توده‌خولیا دوکویور ،فقط ایکلتیلرینه، اونك ایکلتیلرینه معکس اولامیوردی. وارض ، وبونم اوزرنده یاشادیغم زواللی کره‌جك، بوغریب سیاره،بویله

کوکسنده هائله‌لر طاتسیمه‌دن، هر کون بر آز دها خراب، روحِ کائناتی ملالدن أسنه‌تن بر یکنسقیٔ حیات ایچنده، بویله مؤبداً یالکز، دولاشیور، دونیور: دولاشیور، دونیوردی ...

بردن، قورقورق کوزلرمی قاپادم و آرتق سمانی کورمه‌مک ایچین آیاغه قالقدم: هیچ شبهه‌سز، بن ده، اونلر کبی، بو ییلدیزلر کبی، بو کره کبی بن ده یالکز و هر کسه اوزاقدم. ساحهٔ حیات دنیانک بو ملامتکاهنده بن ده نره‌دن کلدیکی بیلمه‌ین بر شی، بر عرض‌زده‌ایدم. بن ده مجهول و مشئوم بر طاقم قانونلره اسیر، بیکس بر یالکز آدمدم. روحم شیمدی‌یه قدر باشقه بر روحه تماس ایتمه‌مش و اونی بولامامشدی. نتیجه، بعدما آرتق هیچ ده بولامیاجقدی.

صوکره، دها صوکره، دوشوندم که، اوته‌کیلرده، بوتون انسانلرده عینی قضا و قدره تابعدر. اونلرده، بو سماده‌کی ییلدیزلر، بو ارض کبی؛ اونلرده هپ کبی یالکز و بیچاره‌درلر. جمعیت ایسه یالکز سما کبی ملوّن بر ساحهٔ نفی و غربتدر. هر فرد بر دیکرندن باش دوندوریجی، آرزو سکون، اوزون و مؤبد بر اوزاقلقله اوزاقدر. الک رفیق و الک همحال حیات کوروتن ایکی انسان بیننده بیله بر زنده‌کی فلاکت روحیه‌نک او زمینه، او بر زنده‌کی درد

دماغینـك دیکرینه وصولنی منع ایدن خائن برمسـافهٔ معنویات موجوددر .

ییلدیزلرك آره‌سنی ناصل ساکت وماتمی بر بوشلق آییریرسه ، انسانلری‌ده بری برندن اویله ماتمی ، اویله ساکت بربوشلق تفریق ایدر ودوشوندم‌که بو بوشلغك اسمنه، انسانلر دوداقلرنده لاقید برتبسمله ، ساده‌جه ، ساده‌جه اختلاف طبایع دیرلر .

بری برینه اوزانان ایکی دوست ألی دوشوندم‌که ، هیچ بروقت ایکی قلبی یکدیکرینه کاملاً ربط ایتمه‌مشدر. ایکی دوداق بعضـاً برآراده‌یانار ، وجودلر متلاصقدر ، کوزلرك آتشلری یکدیکریله انصباب ایدر، فقط روحلرك آره‌سنده‌کی اوچوروم باقیدر دییه دوشوندم وباشمی تکرار قالدیرارق حیات یومیه‌مزده، هر وقت یولمز اوستنده تصادف ایدوب‌ده، بزه اوقدر یاقین اولدقلری حالده بله دوداقلرمزك هیچ بروقت تماسه قادر اولامیاجغی برسورو کوزل قادین کوزلری کبی پارلایان واونلر کبی شعله‌لرینی دائما سیاه باشم اوستنه دوکوب ینه بندن اوزاق قالان ییلدیزلره باقاره‌ق اونلرك بزه بوقدر بکـزه‌ییشلرینه شاشدم.

وأوت بزده ییلدیزلر کبی‌یز ، دییه دوشوندم. بزده ظاهراً بری بریمزه یاقین ، بری بریمزه قومشو، بری بریمزه

متلاصق كورونورز. بوتنها يولده اوموز اوموزه، أل أله، باش باشه يورورز . فقط روحلرمز آره‌سنده مسافه‌لر واردر ، فقط روحلرمز، دائما، يكديكرينه اوزاق دائما يالكز ، ياپ يالكزدر .

صوك

فهرست

فهرست

منظومه‌لر

	صحیفه
بر سرانجام	٥
شابقه	٩٩
بر أولونك مكتوبلری	١٢١
یالکز قالمق قورقوسی	١٤٠
بر ترجمهٔ حال	١٦٨
نباش	٢١٥
بر قادین مسئله‌سی	٢٤٠

بعض نثرلر

استمداد	٢٦٠
بهاره دائر بر خطابه	٢٦٦
ییلدیزلرك بیكسلكی	٢٧٣

خطا صواب جدولی

صحیفه	سطر	یاكلش	دوغرو
٦	٨	سسی	سس
٩	٢٠	اوردە	اورادە
١٥	٢١	اسمر ، یاشلی	اسمر یاشلی
١٧	١٠	آنه حغم	آنه جغم
١٧	١٩	ایتدیردی	ایتدیردی .
٢٢	٢	جه آ	جداً
٢٢	٦	دونوشەحقدق قونوشدق	دونوشەجقدق: قونوشدق .
٢٢	١٢	دورمەمجقمشسکز.	دورمەمەجقمشسکز
٢٤	٦	طرزده	طرزندە
٢٤	١٠	قوتارك	قورتارك
٢٤	١٦	یلك	ایلك
٢٥	٤	آرمەسی	آرامەسی
٢٧	١١	شمدی	سمدی
٢٧	١٨	وباقدی	باقدی
٢٨	١٦	یاوشجه	یاواشجه
٣٧	١٧	بو	بر
٤٦	١٤	اوطەدەدە	اوطەدە
٤٨	١٧	یلور	بلور
٤٩	١٤	بخنی	بخشی

صحیفه	سطر	یاکلش	دوغرو
٥١	٥	محروم کندیلرندن	کندیلرندن محروم
٥٦	٢	برشیلردر	شیلردر ،
٥٦	٢١	اونی .	اونی
٥٧	١٤	بویوککنی	بویوکنی
٥٩	١١	حدیه	حدید
٦٣	١٣	دیلم	دیلمك
٦٥	١٩	محتت	محنت
٦٧	٢	آز ها	آز دها
٧١	١١	کوته‌رویور	کوتورییور
٧٣	١٩	ساغمی	صاغمی
٧٧	٣	حسنی	حسسنی
٧٧	٥	شیدی	شیمدی
٧٩	٩	کویلر	کویلیلر
٨١	١	ایتمزدی	أیتمدیکی‌ده‌اولوردی .
٨٩	١٤	دیشاریسنی	دیشاریسی
٩٩	١٠	سحر حج آمیز	سحر آمیز
١٠٨	١٧	بو بن	بن ، بو
١٠٩	٢	صح	صحیح
١١١	٧	کوکسته	کوکسنه

صحیفه	سطر	یاكلش	دوغرو
۱۰۲	۲۰	صندالرینی	صندالیه‌لرینی
۱۲۲	٤	برآغاجنده	برآغاجنه
۱۲۹	٥	آنلرنه	آتلرنه
۱۳۳	۲	دوقوتمامالیدر	دوقوتمامالیدر .
۱۳۳	٤	سلطنده	سلطنتده
۱٤٦	۱۲	طروراته	طراوته
۱٥۰	۲	بیلیرزسکز	بیلیرسکز
۱٥٥	۲۱	بیوردمکه	دیبوردمکه
۱٥۸	۲۰	دورم .	دوردم .
۱۷۷	۱	محله‌لرده	محله‌لرنده
۱۷۷	۱	ولرك	ایدرك
۱۷۸	۱۳	ابدر	ایدر
۱۷۸	۱٤	تموجه	تموجه
۱۷۹	۲	اوزون مكرر، كیجه‌لر	اوزون، مكرر كیجه‌لر
۱۷۹	۷	معیندار	معنیدار
۱۸۰	۹	او « دائما .	او ، دائما «
۱۸۱	۲۰	از واكرامه	اعزاز واكرامه
۱۸۹	۱۲	برنجی	برمنجی
۱۹۲	۱٤	برجهله	بروجهله

صحیفه	سطر	یاكلش	دوغرو
١٩٥	١١	تشبثی	بو تشبثی
١٩٦	٤	ولایت تدریسی	ولایت غزته لرنده تدریس
٢٠٠	٣	كوچه كك	كوچه كلك
٢٠٢	٢٠	اكنفا	اكتفا
٢٠٤	١٧	فصله	فاصله
٢٠٨	٨	زریل	رزیل
٢٠٩	٤	قاپایلان	قاپلایان
٢١١	١٤	برتلاش	پرتلاش
٢١٩	١٧	اوزاق آدامك	اوزاق بر آدامك
٢٢٢	٢	ایله‌رلردی	ایلرلدی .
٢٢٦	١	دوشندی	دوشوندی .
٢٣٠	١٩	یاقلاشو :	یاقلاشوب :
٢٣٢	٥	اویلرده	اونلرده
٢٣٢	٦	اوزاقلاشدنلر	اوزاقلاشدیلر
٢٣٥	٢٠	اسنمه‌مه‌دن	اسنمه‌دن
٢٣٦	٩	پنچه‌سی	نچه‌سنی
٢٣٨	٤	یاواش	یاواشجه
٢٤٦	٤	قهقه‌سنه	قهقهه‌سنه
٢٥١	١٠	آیرلیود	آیریلیور .

صحیفه	سطر	یاکلش	دوغرو
۲۵۲	۵	دیبتده	دیبنده
۲۶۱	۹	سرآزاده	سرآزاد
۲۶۲	۱۳	نیم عربان	نیم عریان
۲۶۹	۳	کسوه‌لی	کیسولی

سبیل الرشاد کتبخانه‌سی : ١٥

سیر جلیلۀ نبویه

لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة (الآیة)
رسول الله سزك ایچون کوزل بر نمونۀ امتثالدر.

مؤلفی

ازمیرلی اسماعیل حقی

دار الفنون عثمانی سیرنبی، علم خلاف وفلسفه معلمی

دار الخلافه : توسیع طباعت مطبعه‌سی
١٣٣٢

ناشری :

سبیل الرشاد کتبخانه‌سی صاحبی

ع . اشرف ادیب

نجلین نجیبین حسیبین نسیبین سید المرسلین

الشریف السید عبد المجید والشریف السید محی الدین

بک افندیلر حضراتنه

اتحاف

مقدمات

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ؛ والصلاة والسلام على افضل المرسلين؛ سيدنا ومولانا محمد الامين ؛ وعلى آله الاكرمين ؛ وصحبه اجمعين .

سير جليله نك اهميت وفوائدى

اربابنه خفى اولمديغى اوزره سير جليلهٔ محمديه علماء اعلام وحفاظ ملت اسلامك الك زياده اهتمام ايتديكى اهم اموردندر .

سير جليلهٔ خير البرية اهل اسلام ايچون اهم واعظم اولان علم الحلال والحرامه موصل . اخلاق فاضله ايله متخلق اولمغه باديدر .

علماء تابعيندن ابن شهاب الزهرى نك ديديكى كبى علم مغازيده دنيا وآخرته عائد خير واردر .

سیر جلیله‌نك علوم اسلامیه آره‌سنده‌کی موقعی

سیر جلیلهٔ احمدیه بر جهتدن علم جلیل حدیث شعبه‌سندن ، دیکر جهتدن تاریخ اسلام شعبه‌سندندر . سیر جلیلهٔ احمدیه اقوال وافعال سنیه‌یی محتوی اولمسی اعتباریله علم حدیث شعبه‌سندندر : نته‌کیم ایلك سیر نبویه‌یی یازان اخیار امت علماء حدیثدن ایدیلر . سیر جلیلهٔ احمدیه حیات پیغمبری‌یی تشکیل ایدن حادثاتی بیلدیرمسی اعتباریله تاریخ اسلام شعبه‌سندندر . نته‌کیم اهل اسلام سیردن باشلایه‌رق تاریخ اسلام وتاریخ عمومی یازمشلردر .

علم حدیث علوم عالیهٔ اسلامیه‌دن ، تاریخده علوم آلیهٔ اسلامیه‌دندر ؛ هر ایکیسی‌ده اسلام ومدنیت اسلامك اقتضا ایتدیکی علومدندر . علوم اسلامیه‌دندر .

*
* *

علوم عالیهٔ اسلامیه . — علوم عالیهٔ اسلامیه اهل اسلامجه بالذات مقصود اولان علومدرکه علوم شرعیه‌دن عبارتدر ؛ علوم آلیهٔ اسلامیه اهل اسلامجه بالذات مقصود اولمیوب علوم عالیهٔ اسلامیه اولان علوم شرعیه‌یه وسیله اولان علومدر . علوم شرعیه : علم قرآن ، علم حدیث ، علم فقه دن عبارتدر . علوم سائرهٔ شرعیه بو اوچ علمه راجعدر .

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : « العلم ثلثة : آیة محکمة ،

اوسنة قائمة ، او فريضة عادلة، وما كان سوى ذلك فهو فضل. — رواه ابوداود وابن ماجة . »

علوم آليهٔ اسلاميه — علوم آليهٔ اسلاميه علوم عربيه، تاريخ، جغرافيادن عبارتدر . علوم آليه احتياج اوزرينه وضع اولونمشدر :

اولا — قرآن مبين لسان عرب ايله نازل اولدی ، سنت سنيه قرآن مبينی لسان عرب ايله تبيين ايتدی . اصحاب كرامك مفتيلری لغت عربی تامیله بيليرلر ايدی ، سلف امتك الفاظدن معانی‌ی استنباط خصوصنده ملكهٔ لسانيه‌لری وار ايدی . صكره امت اسلاميه‌يه امم دخيله قاريشدی . لسان عرب قواعدی وضع اولندی ، علم نحو ايله بدء ايليان علوم عربيه بالاخره اون ايكی علمه بالغ اولدی .

ثانياً — نصوص شرعيه‌ده بيان بيوريلان امم ماضيه احوال ، وسياحت وتجارت كبی امور دنيويه ، جهاد وخراج وجزيه كبی امور دينيه ايچون تاريخ وجغرافيا بيلمكه احتياج وار ايدی . بوكا مبنی اهل اسلام بو ايكی علمی وضع ايتمشلر ايدی .

***

سير جليله اكثر مؤلفين طرفندن تاريخ شعبه‌سندن عد اولونمشدر . اهل اسلام تاريخی معاد معنويه بكزتمشلر ايدی . تاريخ عادتا گچمش عصرلری گری دونديريور ، موتانی احيا ايديور ايدی . تاريخ بيلنك عمری چوق اولور ديرلر ايدی . چونكه اسلافك تراجم احوالنی مطالعه ايدن كيمسه گويا اسلافك

معاصری اولمش اولورایدی. تاریخه « علم الملوك » ده دیرلرایدی. چونکه وقایع وحوادث جاریه نك عواقبنه مطالع اولان کیمسه نك تجربه واحتیاطی تزایدایدر . مشهور ابوالقاسم حمادالروایه خلفاء امویه یه ایام عربی نقل ایدر ایدی . « علم الملوك النسب والخبر » قولی امثال شایعه دن ایدی . بعض خلفاء امویه کیجه لری بعد العشاء ثلث لیله قدر اصحاب اخبار ایله مصاحبت ایدر ، قوم عربك وقایعنی ، ملوك عجمك سیاستنی ، ملوك سائره نك حروب ومکایدینی طاتلی طاتلی استماع ایدر ایدی .

تاریخك شعبه لری

اهل اسلام سیر ومغازیدن بدء ایله تاریخ فتوح ، طبقات ومعجمات ، تاریخ عمومی ، تاریخ خلفا ودول اسلامیه ، تاریخ مداین ، انساب ، ایام عرب ، مناقب ، تاریخ اوائل کبی بر طاقم شعباته عائد آثار برکزیده میدانه قویمشلر ایدی .

سیر ومغازی :

سیر ومغازی تعبیرلری . — سیر ومغازی تعبیرلری احوال سنیه یه مخصوص علم اولوب آره لرنده شویله برفرق واردر : سیر انساب شریفه دن بدأ ایدر ، واقعات مکیه ومدنیه یی محتوی اولور . مغازی

غزوات جليلهٔ پیغمبریدن باحث اولور ، واقعات مکیه‌یی محتوی اولماز . سیر اعم ، مغازی اخص‌در .

سیر جلیلهٔ نبویه‌یی ایلك جمع ایدنلر . — سیر پاك نبی برمدت اغزدن اغزه نقل اولندقدن صوکره ضبط وتدوین اولندی . سیرهٔ حلبیه‌ده بیان اولندیغی اوزره الك اول سیرت رسول اللهی جمع ایدن ابو بکر محمد بن مسلم بن عبدالله بن عبیدالله بن شهاب بن عبدالله بن الحارث بن زهرة بن کلاب القرشی اندی‌در . مشار الیه ابن شهاب الزهری دیمکله معروف اولوب ٥٠ سنه‌سنده تولد . ١٢٢ سنه‌سنده ارتحال ایتمشدر . زهری صغار صحابه وکبار تابعیندن روایت ایتمش و کندوسندن امام مالك و اوزاعی و لیث وابن ابی ذئب و سائره روایت ایتمشلردر .

زهری‌نك اساتذه‌سندن وفقهاء سبعهٔ مدینه‌دن اولوب حضرت عائشه‌نك تلمیذی اولان عروة بن الزبیر بن العوام القرشی الاسدی [١] علم بالسیره اولمسی اعتباریله بعضلری عروه‌یی ایلك جامع سیر اولمق اوزره کوستریور . فقط عمر بن عبدالعزیز بن مروان ابن الحکم

(١) عروه‌نك والده‌سی ذات النطاقین اسماء بنت ابی بکر الصدیق ، تیزه‌سی ام المؤمنین عایشهٔ صدیقه رضی الله عنهمادر . پدرندن ، زیدبن ثابتدن ، اسامه‌دن ، عائشه‌دن ، ابوهریره‌دن وسائره‌دن روایت ایتمشدر . اوغلی هشام وزهری وسائره‌ده کندوسندن روایت ایتمشلردر . عهد خلافت عمرده طوغمش و ٩٤ سنه‌سنده ارتحال ایتمشدر .

الاموی القرشی [۱] نك زمان خلافتنه قدر کتب معتبره‌ده احادیث شریفه‌و آثار شرعیه‌نك جمعی کورلمیور . یالکز عهد جلیل صدیقده قرأن مبین جمع اولونمش ، عهدجلیل ذی النوریننده استنساخ وقوع بولمش ایدی .

ابو حفص عمر بن عبدالعزیز آثارشرعیه نك ضیاعندن قورقه‌رق جمع و تدوینی ابو بکر بن محمد بن عمرو بن حازم المدنی یه(وفاتی : ۱۲۰) امر ایتمش ایدی . نته‌کیم صحیح بخاری و موطأ مالکده بویله‌جه مصرحدر. خلیفهٔ عادل عمر بن عبدالعزیزك زمان خلافتنده ایسه عروه ارتحال ایتمش بولنیور ایدی ، ایشته بومیانده اك اول جمع ایدن ابن حجر العسقلانی (وفاتی:۸۵۳)نك بیانه‌کوره زهری اولدی. عروه‌نك سیر نبی‌ی جمعی احادیث نبی‌ی یازمسی کبی اولسه کرکدر . نقاد حدیثدن ابن قیماز حافظ ذهبی (وفاتی ۷٤۸) تذکرة الحفاظده عروه‌نك عالم بالسیره ذکر ایتمك ایله اکتفا ایدیور. عروه‌نك ایلك سیر جمعی بوندن غلط اولسه کرکدر .

فی الواقع ذهبی زهری نك‌ده سیر جمع ایتدیکنه دائر برشی ذکر ایتمیور . فقط ابن حجر عسقلانی:اول تدوین حدیث ایدن زهری در »دیور . نیل الامانی فی توضیح مقدمة القسطلانی ده‌دیرکه :

(۱) امراء مؤمنین ومجتهدین‌دندر. یزید زمانده مدینه‌ده طوغمش، ۹۹ ده خلافته چکمش ، ۱۰۱ تاریخنده وفات ایتمشدر . انس بن مالك، سعید بن المسیب وسائره‌دن روایت ایتمش ، کندوسندن زهری وسائره روایت ایتمشلردر . والده‌سی طرفندن عمر الفارق رضی الله عنه‌ه منسوبدر .

ه ابوبكر بن محمد بن عمرو بن حازم المدنی عمر بن عبدالعزيزك مدينه‌ده امرة وقضاده نائبی ايدی (امير وقاضی ايدی). علم حديث بالروايه‌نك واضعی زهری‌يدر.

[علم حديث بالروايه : قولاً وفعلاً وتقريراً نبی صلی الله عليه وسلمه اضافه اولنان شيئی مشتمل اولان بر علمدر؛ تعبير آخر ايله قول وفعل وتقرير نبی‌نك نقلنی، ضبطنی، تحرير الفاظنی مشتمل اولان بر علمدر.]

زهری يوز تاريخنده عمر بن عبدالعزيزك امريله جمع ايتمشدر. ه

اكلاشيليوركه خليفه عمر بن عبدالعزيز احاديث شريفه و آثار شرعيه‌نك جمع اولونمسنی مدينه والی وقاضيسی ابوبكر بن محمد بن عمرو بن حازمه امر ايتمش، والی ده امر خليفه‌يی تبليغ ايتمش وامر خليفه‌يه اتباعاً زهری احاديثی طوپلامشدر.

احاديث شريفه‌نك بويله كيج جمع اولونمسی ضعيف وشاذ كبی احاديثك بولنمسنی موجب اولمش، احاديث شريفه قرآن مبين كبی مضبوط اوله‌مامشدر.

كاتب چلبی ده زهری‌نك كتاب المغازيسنی ذكر ايدييور.

معمافيه شرح تقريبده «مكه‌ده اول جمع ايدن ابن جريج (وفاتی ١٥٠) ؛ مدينه‌ده اول جمع ايدن ابن اسحاق (وفاتی:١٥١) ويا مالك (وفاتی : ١٧٩) ؛ بصره‌ده اول جمع ايدن ربيع بن صبيح (وفاتی : ١٦٠) ؛ ويا حماد بن سلمه (وفاتی :١٦٧) ويا سعيد بن ابی عروبه (وفاتی : ١٥٦) ؛ كوفه‌ده اول جمع ايدن سفيان

ثوری (وفاتی: ١٦١)، شامده‌اول جمع ایدن اوزاعی (وفاتی: ١٥٧) ؛ واسطده اول جمع ایدن هشیم (وفاتی : ١٨٣) ؛ یمنده اول جمع ایدن معمر (١٥٣) ؛ ری‌ده جریر بن عبدالحمید (وفاتی:١٨٨) ؛ خراسانده اول‌جمع‌ایدن‌ابن‌المبارك (وفاتی:١٨١) دنیلیور. شرح تقریبده اسملری ذکر اولنان ذواتك کافه‌سی زهری‌دن مؤخردر .

نیل‌الامانی شرح تقریبدن بویله‌جه نقل ایتدکدن‌صوکره عراقی وابن حجر عسقلانی دن نقلاً : بوذوات معاصر ایدیلر، هانکیسنك سبق ایتدیکی معلوم اوله‌ماز، دیور. دهاصوکره‌ینه ابن‌حجردن‌نقلا: عمر بن‌عبدالعزیزك‌امریله‌ك‌اول تدوین‌ایدن‌زهری‌در، دیور. صوکره بو شرح‌تقریبك‌بیانی‌ایله‌فتح‌الباری‌قوللرینی جمع‌ایچون علی‌الاطلاق الك‌اول جمع ایدن ابن شهابدر. بوذوات ابن شهابه‌تابع‌اولمشلردر، یاخود ابن‌شهاب ابواب‌اوزرینه ترتیب‌ایتمکسزین علی‌الاطلاق‌جمع ایتمشدر. بوذوات ایسه ترتیب اوزره، یعنی‌بابلره‌آییرلمق صورتیله، جمع ایتمشلردر. علی‌الاطلاق الك اول جمع ایدن زهری ، مبوّب اوله‌رق الك اول جمع ایدن بو ذواتدر» دیور.

شبهه یوق‌که سیر جلیله‌ده علم حدیثك بر شعبه‌سی اولدیغندن بو میانده اوده جمع اولونمش اولور. ایشته بو اعتبار ایله سیر جمع اولونمش اولیور. کرك سیرهٔ‌حلبیه‌ده وکرك سیرهٔ احمددحلانده الك اول سیر تألیف ایدن زهری کوستریلیور ، کاتب چلبی

كشف الظنونده «عروه‌نك مصنف اول اولديغى سويلنيور» ديور.

موسى بن عقبه. — زهريدن صوكره موسى بن عقبه[١] كليور. حافظ ذهبى: «موسى بن عقبه مغازى تصنيف ايتمشدر.» ديور. مالك واحمد بن حنبل: «موسى بن عقبه ثقه‌در. انك مغازيسنى آلك.» ديورلر. مغازى ايچنده موسى بن عقبه‌نك مغازيسندن اصح مغازى يوقدر. چونكه رجال تحقيحدندر.

حافظ ذهبى‌نك بيانى ايله سيرهٔ حلبيه‌نك بيانى شويله جمع اولنه بيلير:

زهرى احاديث شريفه‌يى جمع ايتديكى صره‌ده آيروجه سير نبويه‌يى ده جمع ايتمشدر. فقط بو جمع آيرى بر تصنيف دكلدر. موسى بن عقبه ايسه آيرى بر تصنيف اوله‌رق مغازى‌يى يازمشدر. بو حالده واضع زهرى، مصنف اول موسى بن عقبه اولور.

ابن اسحاق. — بوندن صوكره ابن اسحاق [٢] كلير. ابن اسحاق مصنف مغازى ايدى. حافظ ذهبى: «حلال وحرامده كندوسيله استشهاد

---

[١] موسى بن عقبة المدنى مولى آل الزبير بن العوامدر. عروه‌دن روايت ايدر. ١٤١ سنه‌سنده وفات ايتمشدر.

[٢] ابوبكر محمد بن اسحاق بن يسار المطلبى المدنيدر. انس بن مالكى كورمشدر. قاسم بن محمد بن ابوبكردن، زهريدن، عاصمدن، محمد الباقردن وسائره‌دن روايت ايدر. كندوسندن جرير بن حازم، حمادين، يزيد بن هارون وسائره روايت ايتمشلردر. معرفت مغازى وسيرده پك زياده عالم ايدى. قدرى اولمغله متهم ايدى. ١٥١ ده وفات ايتمشدر.

اولنه‌بیلیر. قباحتی سیره‌یه منکر و منقطع اولان اشیایی، اشعار مکذوبه‌یی طولدیرمسیدر.» دیور. ابن ابی عدی: «حلال وحرامده حجت دکلدر. مغازی‌ده وایام نبویه‌ده مرجع‌در.» دیور.

ابن اسحاق اهل کتابدن اخذ ایلدیکی جهتله مغازیسی موسی بن عقبه‌نك مغازیسی قدر اصح دکلدر. موسی بن عقبه ابن اسحاقدن طبقات اعتباریله اول اولدیغندن موسی بن عقبه مصنف اولور. مع مافیه هر ایکیسی معاصر اولمغله هانکیسنك اول تصنیف ایتدیکی بیلنه‌مز. کاتب چلبی کشف الظنونده: «الك اول سیر تصنیف ایدن رئیس اهل المغازی محمد بن اسحاقدر.» دیور. بو حالده مصنف اول ابن اسحاق اولیور.

وهب بن منبه — کاتب چلبی کشف الظنونده: وهب بن منبه ابو عبدالله الیمانی (١١٤) نك مغازی جمع ایتدیکنی یازیور ایسه‌ده؛ حافظ ذهبی‌نك میزان الاعتدالده دیدیکی وجهله: مشارالیه صاحب المغازی دکلدر. وهب بن منبه ثقه، صادق اولمقله برابر کتب اسرائیلیاتدن پك چوق نقل ایدیور. فلاس، وهب بن منبهی تضعیف ایتمشدر. فقط بر جماعت توثیق ایدیور. وهب قدر ایله اتهام اولونمش ایسه‌ده؛ صوکرادن رجوع ایتمشدر. بو امته اسرائیلیاتی ادخال ایله‌ین: وهب بن منبه ایله کعب الاحبار، یعنی کعب بن مانع الحمیری نام ذاتدر. کعب اوعیهٔ علمدن، کبار علماء اهل کتابدن ایدی. زمان ابی بکرده شرف اسلام

ایله مشرف اولمش ، خلافت عثمان ذی النورینده وفات ایتمشدر . صحابه ایچنده اهل کتاب علمنی اك زیاده بیلن عبدالله بن سلام ایدی . زماننڭ اعلمی ایدی . اندن صوڭرا زماننڭ اعلمی کعب الاحبار . دها صوڭرا وهب بن منبه ابو عبدالله الصنعانی در . وهب اك زیاده علم اهل کتابه صرف همت ایتمشدر .

یحیی بن سعید . — بونلردن صوڭرا یحیی بن سعید بن ابان الاموی الکوفی در . یحیی بن سعید الاموی یی یحیی بن معین و سائره توثیق ایتمشلرسه ده، عقیلی ضعفا میاننده ذکر ایتدیکندن ذهبی ده میزان الاعتدالده آنی ذکر ایدیور . یحیی هشام بن عروه (١٤٦) دن ، اعمش (١٤٨) دن ، احمد بن حنبل ده کندوسندن روایت ایدر . فی الواقع یحیی بن سعید الاموی صدوق ایسه ده، صاحب حدیث دکلدر. کاتب چلبی کشف الظنونده: مغازی جمع ایتدیکنی بیلدیریور . یحیی بن سعید (١٩٤) ده وفات ایتمشدر .

ابو بکر یونس بن بکیر . — دها صوڭرا ابو بکر یونس بن بکیر کلیور. یونس بن بکیر بن واصل الشیبانی حافظ، عالم ؛ مورخ اولوب صاحب المغازی در. یونس بن بکیر هشام بن عروه دن روایت ایتمشدر. کندوسندن ده ابن معین (٢٣٣) روایت ایدر .

ابو حاتم: انك حقنده «محله الصدق» دیور. ابو زرعه: «حدیثده آنی

بيلميورم . » ديور . ابو داود : « حجت دكلدر ، ابن اسحاقك سوزيني آلير ، حديثه وضع ايدر . » ديور. بخارى ، مشاراليه ايله استشهاد ايدر ؛ ابن معين‌انك‌حقنده: « ثقه و صدوق » ديور ايسه‌ده ، « مرجئه‌دن اولديغني ، سلطانه اتباع ايتديكني » ذكر ايديور : نسائی‌ده‌انك‌حقنده «قوى‌دكلدر.» ديور. يونس بن بكير الشيبانى (١٩٩) تاريخنده ارتحال ايتمشدر .

واقدى .— دها صوكرا ابوعبدالله محمد بن عمر بن الواقد المدنى كلير . مشـاراليه « واقدى » ديمكله مشهور اولوب بغداد قاضيسى‌واوعيهٔ علمدن برى‌ايدى. (١٣٠) ده تولد ، (٢٠٧) ده ارتحال ايتمشدر . امام شـافعى ، امام مالكه تبعاً « كتب واقدى كذبدر. » ديور . على بن المدينى : « واقدى اوتوز بيك اصـلى اولميان حديث روايت ايتمشـدر . » ديور . احمد بن حنبل‌ده : « واقدى كذابدر ، احاديثى قاب ايدر » ديور . مع مافيه بر جمـاعت واقدى‌يى توثيق ايتمشـلردر . حافظ ذهبى‌نك ميزان‌الاعتدالده بيـانه كوره : واقدى‌نك ضعفنه اجماع مستقر اولمشدر .

واقدى‌نك المغازيسى وفتوح‌الشامى مطبوعدر .

واقدى‌يه شهرت ويرن كاتب‌الواقدى ديه بنـام اولان ابو عبدالله محمدبن سعدالبصرى‌در.

ابن سعد حفاظ کباردن بری اولوب صدوقدر. صاحب تصنیفاتدر. خطیب بغدادی (٤٦٣) ابن سعد حقنده «اهل علم . اهل فهم . اهل فضل . اهل عدالتدن بریدر . حدیثی صدقنه دلالت ایدر» دیور . ابن سعد بغدادده ٢٣٠ تاریخنده ارتحال ایتمشدر .

ابن هشام . — واقدی‌نك معاصرلرندن اولوب ٢١٣ ویا ٢١٨ ده وفات ایدن عبدالملك بن هشام بن ایوب الحمیری المعافری علم نسب ونحوده ید طولی صاحبی ایدی . ابن اسحاقك مغازی وسیرینی جمع ایدرك تهذیب وتلخیص ایتمش ایدی . سیرهٔ ابن هشام نامیله مطبوع اولان ایشته بو اثردر . متأخرین بوکا اهتمام ایتمشلردر . ابو القاسم عبدالرحمن السهیلی (٥٨١) سیرهٔ ابن هشامی شرح ایتمش و ابو نصر فتح بن موسی (٦٦٣) . عبدالعزیز بن سعد الدیری (٧٩٧) . ابو اسحق التلمسانی . فتح الدین محمد بن الشهید (٧٩٣) سیرهٔ ابن هشامی نظم ایتمشلردی .

کاتب چلبی کشف الظنونده ابن اسحاقك تصنیف ایتدیکی ایلك اثری جمع وتدوین ایدن ابن هشامدر دیور .

سیرهٔ ابن هشامده ابن اسحاقك سوزلری ایله ابن هشامك سوزلرینه ایروجه اشارت اولونمشدر : قال ابن اسحق . قال ابن هشام .

ابن هشام ایله ابن اسحق اره‌سنده انجق زیاد بن عبدالله البکائی الکوفی (١٨٣) واردر . زیاد صاحب اسحقدر . یحیی بن

معین (٢٣٣) زیادی مغازی‌ده بأس کورمیور ؛ فقط ماعداسنده قبول ایتمیور. زیادی نقـاد حدیثك بر قسمی ضعیف بولوب ، برقسمی‌ده صدوق عد ایدییور. امام‌احمد زیاددن راویت ایتمشدر.

ابن‌هشام سیرهٔ ابن‌اسحقدن سرور کائنات علیها کمل‌التحیات افندمز حضرتلرینه‌ه تعلق ایتمیان جهتی طی ایتمشدر. یوقاریده‌ذکر اولندیغی وجهله‌سیرهٔ ابن‌اسحقده برطاقم اشعارمکذوبه‌واشیای‌منکره ومنقطه وارایدی.

سیرهٔ ابن هشامدن صوکره الـ‌ٔمشهور سیر کتابلری‌شونلردر:

١) کتاب المغازی — ابن قتیبه (٢٧٦)

٢) خلاصةالسیر — ابو جعفر بن جریر الطبری (٣١٠)

٣) کتاب‌المغازی — ابن عبدالبرالقرطبی (٤٦٣)

٤) خلاصةالسیر — ابوالعباس محب‌الدین الطبری (٦٩٤)

٥) سیرهٔ دمیاطی — شرف‌الدین دمیاطی (٧٠٥)

٦) عیون‌الأثر (سیرةابن‌سیدالناس)— فتح‌الدین بن‌سیدالناس الیعمری (٧٤٣)

٧) زادالمعاد فی‌هدی خیرالعباد — ابن‌القیم‌الجوزیه (٧٥١)

٨) الاشارة (سیرهٔ مغلطای) — علاءالدین مغلطای (٧٦٢)

٩) المواهب‌اللدنیه — احمدالقسطلانی (٩٢٣)

١٠) سبیل‌الهدی والرشـاد (سیرهٔ شـامیه) — محمد بن یوسف‌الدمشقی (٩٤٢)

١١) الخميس — قاضی حسين الديار بكرى (٩٦٦)

١٢) انسان العيون فى سيرة الامين المأمون (سيرهٔ حلبيه) — على بن برهان الدين الحلبى (٩٧٥)

ابن قتيبه . — ابو محمد عبداه بن مسلم بن قتيبة الدينورى النحوى اللغوى اولوب اوعيهٔ علمدن ايدى. فقط حديثده قليل الروايه والعمل ايدى . آندن طولايى «ذهبى» تذكرة الحفاظنده نى ذكر ايتميور . ابن قتيبه صدوقدر . اسحق بن راهويه (٢٨٣) و بر جماعتدن روايت ايدر . خطيب . « ثقه . دين . فاضلدر . » ديور . دار قطنى تشبيهه ميل ايتديكنى؛ بيهقى ده : كراميه رأينده اولديغنى ذكر ايديورلر. شيخ اسلام ابن تيميه : اهل سنتدندر . احمد واسحقه منتسبدر . » ديور . اهل مغرب ابن قتيبه‌يى پك بيوك بيليرلر . جاحظ خطيب المعتزله اولديغى كبى ابن قتيبه‌ده خطيب السنة ايدى. كتاب المعارف ايله اداب الكاتبى پك مشهوردر. ابن خلكان ابن قتيبه‌نك اثرلرينى يازديغى صرده‌ده الامامه والسياسه‌يى ذكر ايتميور. حاكم : ابن قتيبه حقنده « كذاب اولديغنده امتك اجماعى واردر . » ديور ايسه‌ده حافظ ذهبى بونى قطعياً قبول ايتميور . حاكمك سوزينى رد ايديور . ابن قتيبه ٢١٣ تاريخنده تولد ، ٢٧٦ ارتحال ايلمشدر . (٣٠٠) ده وفات ايدن ابوالعباس ابن قتيبه محمد بن الحسن بن قتيبة العسقلانى حافظ ، فقيه‌در ، بوندن بشقه‌در .

ابوجعفر بن جریر الطبری . — مشارالیه مجتهد مطلق و مفسر و مورخ اولوب تاریخ کبیری، تفسیر کبیری، تهذیب الآثاری مشهوردر. حنابله امام مشارالیهی سومزلر . ابن جریر تفسیر، فقه، حدیث، تاریخده یدطولی صاحبی ایدی . تاریخنده وقایعی اسلوب محدثین اوزره اسانید ایله ذکر ایدر . علم رجاله واقف اولانلر تاریخنده‌کی اخبار صحیحه ایله اخبار واهیه‌یی پك ایو تمییز ایدرلر ، ابن جریر (٢٢٤) ده تولد ، (٣١٠) ده ارتحال ایتمشدر .

ابوعمر یوسف بن عبد البر القرطبی . — حافظ المغربدر . اندلسده علم حدیثده مثلی یوقدر. صاحب سنددر، ثقه‌در . کتب مؤلفه‌سی معتبردر. ابن عبدالبر ظاهری و اثری ایکن مالکی اولمش ایدی. (٣٦٨) ده تولد ، (٤٦٣)ده ارتحال ایلمشدر .

ابوالعباس محب الدین الطبری .— محب الدین ابوالعباس احمد بن عبدالله بن محمد بن ابی بکر الطبری فقیه الحرم ، محدث الحجاز ، شیخ الشافعیه‌در .

(٦١٥) ده تولد ، (٦٩٥) ارتحال ایتمشدر . خلاصة السیری قاضی حسین الدیار بکری نك مأخذی‌در .

شرف الدین الدمیاطی .— شرف الدین ابو محمد عبدالمؤمن

بن خلف بن ابى الحسن الدمياطى فقيه نسابه . شيخ المحدثين ايدى . (٦١٣) ده تولد . (٧٠٥) ده ارتحال ايتمشدر . بونك سيره سى ده قاضى حسين الديار بكرى نك مأخذى در .

فتح الدين . — ابوالفتح فتح الدين محمد بن محمد بن احمد بن عبدالله بن يحيى بن سيدالناس اليعمرى الاندلسى الاشبيلى ثم مصريدر. حديثده صدوقدر. مغازى و سيره دائر يازمش اولديغى «عيون الاثر» نام كتابى سيرلرك معتبرلرندن بريدر . سيرلرده : سيرهٔ ابن هشام . سيرهٔ ابن سيدالناس . سيرهٔ شاميه . سيرهٔ حلبيه در بين الاكابر متداوللر . ابن سيدالناس سنده ده محدثين اوزره اسناده بك زياده اهميت ويرمش ايدى . (٦٧١) ده تولد . (٧٣٤) ده ارتحال ايتمشدر .

ابن القيم الجوزيه . — مشاراليه اسمى شمس الدين ابو عبدالله محمد بن ابى بكر بن ايوب اولوب مجتهد حنبليدر . فقه و حديثده يدطولى صاحبى در . زادالمعادى پك كوزل بر اثردر .

حافظ ابن القيم مذهب حنبلى نك احياسنه خدمت ايدن اركاننه دن بريدر . (٦٩١) ده تولد . (٦٩١) ده ارتحال ايتمشدر .

علاء الدين مغلطاى . — علاء الدين مغلطاى بن قليج الحنفى

مشاهیر محدثین و فقهادن اولوب انسابده علامه ایدی. سیره‌سی قاضی حسین الدیار بکری‌نك مأخذیدر. مغلطای (٦١٣) ده تولد، (٧٠٥) ده ارتحال ایتمشدر.

سیرهٔ مغلطایی قاسم بن قطلوبغا الحنفی (٨٥٥) تلخیص ایتمش ایدی.

احمد القسطلانی. — شارح بخاری ابو العباس احمد بن محمد بن ابی بکر الخطیب القسطلانی‌نك سیرهٔ نبویه حقنده یازمش اولدیغی المواهب اللدنیه بالمنح الاحمدیه نام کتابی کثیر النفع‌در. معاصرلرندن جلال الدین سیوطی (٩١١) مواهب لدنیه‌یی کندی کتابندن سرقت ایتمش ظننده بولنیور ایدی. حتی بونی زکریا الانصاری (٩٢٦) حضورندنده ادعا ایتمش ایدی.

شاعر باقی (١٠٠٨) مواهب لدنیه‌یی ترجمه‌یه معالم الیقین نامیله ترجمه ایلمشدر.

مواهب لدنیه‌یی علی القاری (١٠١٤)، ابراهیم المیمونی المصری (١٠٧٩) تحشیه و محدثین مالکیه‌دن محمد بن عبد الباقی الزرقانی (١١٢٢) شرح ایتمشلردر.

محمد بن یوسف الدمشقی — محمد بن یوسف الدمشقی‌نك سیرهٔ شامیه‌سی سیرهٔ هشامیه و سیرهٔ ابن سید الناسدن صوکره اك مشهور سیر کتابی ایدی. سیرهٔ شامیه‌ده برطاقم زیادات واردر.

قاضی حسین الدیاربکری — قاضی حسین الدیار بکری نك یازمش اولدیغی سیر « تاریخ الخمیس فی احوال انفس نفیس » اسمنده اولوب پك چوق کتابلردن اقتباس اولونمش ایدی. کتابك باشنده مأخذلرینی تعداد ایدیور.

قاضی حسین الدیاربکری سیرینی مفصلاً یازمش و نقدر مرویات وار ایسه واقف اولدقلرینی ذکر ایتمش. همان یازمش اولدیغی هر مبحثده نقلی ارائه ایتمش ایدی. تاریخ الخمیس بو اعتبار ایله دیگر سیر کتابلرندن تمایز ایتمش ایدی. خاتمه‌ده مختصر صورتده خلفای راشدین و بنی امیه و بنی عباسی ذکر ایتمشدر.

علی بن برهان الدین الحلبی — مشارالیهك سیرهٔ حلبیه‌سی سیرهٔ ابن سیدالناس ایله سیرهٔ شامیه‌نك ملخصی ایدی. فقط اصلی سیرهٔ ابن سیدالناس ایدی. سیرهٔ ابن هشامدن‌ده اخذ ایتمش ایدی.

عصر اخیرده احمد دحلان (١٣٠٤) کتب اربعهٔ سیری — سیرهٔ هشامیه ، سیرهٔ ابن سیدالناس ، سیرهٔ شامیه ، سیرهٔ حلبیه‌یی — بو بابده اصح کتب مؤلفه بولمش اولمغله گرك بو کتب اربعه‌دن ، گرك قاضی عیاض الدین الیحصبی‌نك (٥٤٤) شفاسی ایله شرحلرندن و مواهب لدنیه ایله شرحی زرقانی و سیرهٔ حلبیه‌دن اقتباس ایدرك گوزل بر سیر یازمشدر.

ایشته بشلیجه کتب سیر بونلر ایسه‌ده مورخین اسلامیه تاریخ عمومی و تاریخ دول اسلام میاننده و محدثین کتب احادیثده سیر جلیلهٔ نبویه‌یی یازمشلر ایدی.

تاریخ فتوح :

احکام فقهیه‌دن اولان خراجی وضع ایتمك ایچون بر بلده‌نك عنوةً ویا صلحاً ویا اماناً فتح اولندیغنی بیلمك اقتضا ایدیور ایدی . بعض بلاد مفتوحه‌نك صورت فتحنده اختلاف حاصل اولدیغندن تاریخ فتوحی‌ده ضبط وتدوین ایتمکه مجبوریت حاصل اولدی .

سالف‌الاسم واقدی‌نك « فتوح الشامی » ابن عبدالحکم‌ك (٢٥٧) فتوح مصر ومغربی ، احمد بن یحیی البغدادی البلاذری (٢٧٩) نك فتوح‌البلدانی تاریخ فتوحك مشهورلرندندر .

طبقات ومعجمات :

احکام شرعیه‌نك اصلندن بری ورکن ثانیسی اولان احادیث شریفه‌نك وضع وتحریفدن سالم اولمسیچون علمای دین اسانیده پك زیاده اهمیت ویرمشلر ایدی. بونك نتیجه‌سی اوله‌رق « علم نقد رجال » وضع اولندی . [١]

احادیث شریفه‌ده قبول اولنان بو اسناد طریقی تاریخ، نحو . ادبیات کبی فنونه‌ده تشمیل ایدلدی. حتی علوم اسلامیه‌نك چوغنده

[١] بحث مخصوصنده بوکا دائر آثار ذکر اولنه‌جقدر .

بو اسناد مسلسل طریقی تتبع اولندی. بو طریق سائر نه بلاد سائرده، نه امم سالفه و حاضره‌ده سابق الامثال دکلدر.

احادیث شریفه و اخبار مرویه‌ده روایات قویه‌یی روایات ضعیفه‌دن، اقوال صحیحه‌یی اقوال واهیه‌دن تفریق و تمییز ایتمك مطلقا رواتك تراجمنی، ثقه، عدل، مجروح و مردود اولانلرینی بیلمکه متوقف ایدی.

حافظ ذهبی‌نك میزان الاعتدالده بیاننه کوره عبارات جرحك الڭ فناسی: دجال، کذاب ویا وضاع، یضع الحدیثدر. صکره متهم بالکذب، متفق علی ترکه؛ صکره واه بمرة، لیس بشیء، ضعیف جداً، ضعفوه، ضعیف واه ... و بونك امثالی؛ صکره یضعف، وفیه ضعف، قد ضعف، لیس بالقوی، لیس بحجة، لیس بذاك؛ صکره یعرف وینکر، فیه مقال، تکلم فیه، لین، سیء الحفظ، لا یحتج به، اختلف فیه، صدوق لکنه مبتدع و بونك امثالیدر ...

روات مقبوله‌نك حقنده الڭ کوزل تعبیرلر بونلر ایدی: ثبت حجة، ثبت حافظ، ثبت متقن، وثقه. صکره ثقه؛ صکره صدوق، لا بأس به، لیس به بأس؛ صکره محله الصدق، جید الحدیث، صالح الحدیث، شیخ وسط، شیخ حسن الحدیث، صدوق ان شاء الله، صویلح ... و بونك امثالیدر.

حدیثده اولدیغی کبی دیکر فنك روات‌نده ده بر طاقم طبقات آیرلدی. بو یله‌جه طبقات مفسرین، طبقات محدثین، طبقات حفاظ، طبقات فقها.

طبقات متکلمین ، طبقات لغویین ، طبقات ادبا ، طبقات شعرا ، طبقات اطبا ، طبقات نحویین ، طبقات نسابین کبی بیکلرجه کتابلر یازلدی ، زمانمزه قدر واصل اولان طبقاتك اقدمی ، کاتب الواقدی محمد ابن سعدك طبقات صحابه سیدر . کمال الدین ابو البرکات عبدالرحمن الانباری (٥٧٧) نك طبقات الادباسی ، جلال الدین سیوطی نك (٩١١) طبقات الاصولیینی وطبقات البیانیینی ، طبقات الخطاطینی موفق الدین احمدین اصیبعه (٦٦٨) نك طبقات الاطباسی ، سراج الدین بن الملقن (٨٠٤) ك طبقات المحدثین وطبقات اولیاسی ابن النجارك (٦٤٣) طبقات التابعینی ، شمس الدین محمد الذهبی (٧٤٨) ك طبقات الحفاظی وطبقات القراسی ، ابن فورکك (٤٠٦) طبقات المتکلمینی ، محمد ابن عبدالملك الهمدانی (٥٢١) نك طبقات الفقهاسی ، ابوالخیر شمس الدین الجزری (٨٣٠) نك طبقات القراسی ، تاج الدین السبکی (٧٧١) نك طبقات شافعیه سی ، امیر سنانی (٥٤٨) نك طبقات الحکماسی ، ابویعلی الفراء الحنبلی (٥١٦) نك طبقات الحنابله سی ، عبدالقادر القرشی (٧٧٥) نك طبقات حنفیه سنی ، ابن فرحون (٧٩٩) طبقات مالکیه سی ، صاحب الصحیح مسلم بن حجاجك (٢٦١) طبقات الرواتی ، کذا خلیفة بن خیاطك (٢٤٠) طبقات الرواتی ، ابوعبدالرحمن محمد النیسابوری (٤١٢) نك طبقات صوفیه سی ، ابن ابی طی یحیی بن حمیده (٦٣٠) نك طبقات العلماسی ، ابو اسحق شیرازی

(٤٧٦) نك طبقات فقهاسی . ابوبکر محمد بن حسن الاشبیلی (٣٧٩) نك طبقات اللغویین والنحاتی . حسن بن الخلاك (   ) طبقات معبرینی . سیوطی نك طبقات مفسرینی . ابوالعباس المبردك (٢٨٥) طبقات نحاتی . محمد ابن اسعد الحسینی نك (٥٨٨) طبقات نسابینی . ابن الاعرابی ابو سعید احمد الغزی (٣٤٠) طبقات نساکی کتب طبقاتك مشاهیرندندر .

ابی العباس احمد الواسطی (٥٥٦) نك تاریخ القضاتی کبی تواریخ قضاةده بو قسمدندر .

علمای اسلامیه نك تراجم احوالی بدایت امرده طبقات اعتباریله یازیلیر ایدی . صکره لری حروف هجا اعتباریله یازلدی . بو یله حروف هجا اعتباریله یازیلان قسملره «تراجم و معجمات» دیلمش ایدی . کتب تراجمك اشهری ابن الخلکانك (٦٨١) وفیات الاعیانیدر . صلاح الدین الکتبی (٧٦٤) نك فوات الوفیاتی . صلاح الدین الصفدی (٧٦٤) نك الوافی فی الوفیاتی . معرفت صحابه حقنده ابن عبدالبر القرطبی (٤٨٣) نك الاستیعابی . ابن الاثیر (٦٢٠) ك اسد الغابه سی . ابن حجر عسقلانی نك الاصابه سی معجمات تاریخیه نك الك مفیدلرندندر . ابی عبدالله محمد المرزبانی (٣٨٤) نك معجم الشعراسی . ابو خیثمه احمد ابن زهیر بن حرب الحافظ (٢٧٩) ك تاریخ غزوات حدیثیده کتب مشهوره دندر .

ابن عساکرك (٥٧١) سکسان جلد اوزرینه مرتب

اولان تاریخ دمشقنده، خطیب بغدادی (٥٦٣) نك تاریخ بغدادنده پك چوق تراجم واردر. تاریخ بخاری‌ده تاریخ تراجم در.

الاغانی ، عقدالفرید، کشکول، مستظرف، البیان والتبیین ، امالیٔ سید مرتضی کبی کتب ادبده تراجم واخبار تاریخیه پك چوقدر.

تاریخ عمومی :

قرن ثالث هجرینك نصفنه قدر اهل اسلام عندنده تاریخ کتابلری سیر ومغازی ، فتوح ، طبقاتدن عبارت ایدی . بو تاریخدن صکره نوبت تاریخ عمومی‌یه کلدی. تاریخ عمومی یازانلرك اقدمی ابن واضح الیعقوبی‌در . تاریخ یعقوبی ایکی جلددر : جلد اولی اقوام قدیمه‌دن باحثدر ، جلد ثانیسی ظهور اسلامدن (۲٥٦) سنهٔ هجریه‌سنه قدر کذران اولان وقوعاتی حاکیدر .

ابن جریرالطبری (۳۱۰) نك تاریخ کبیری ، ابن‌خردازبه (حدود ۳۰۰) نك تاریخی ، مسعودی (۳٤٦) نك اخبارالزمانی ایله مروج‌الذهبی ، حمزة الاصفهانی‌نك (۳٥۳) سنه‌سنده یازمش اولدیغی تاریخ ، ابن‌جوزی (٥۹۷) نك المنتظمی ، ابن‌الاثیر (٦۳۰) ك تاریخ الکاملی ، سبط ابن‌جوزی (٦٥٤) نك مرآةالزمانی ، حما ملوك ایوبیه‌سندن ابوالفدا (۷۳۲) نك مختصری ، ابن‌الوردی (۷٤۹) نك تاریخی ،

ابن کثیر(٧٠٦)لك البداية والنهايەسی. مورخ ذی‌فنون ابن‌خلدون (٨٠٨) لك تاریخی ، مشهور تاریخ عموميلردندر .

تاریخ خلفا ودول اسلامیه :

تاریخ خلفا ودول اسلامیه‌نك چوق یازلمش ایدی . ابی جعفر محمد ابن حبیب النحوی البغدادی (٢٤٥) نك تاریخ خلفاسی ، ابن قتیبة الدینوری (٢٧٦) يەمنسوب اولان السياسة والامامه ، دولابی ابی بشر الانصاری (٣٤١) نك اخبار خلفاسی ، حافظ ذهبی نك درت جلد خلفای راشدین تاریخی واون ایکی جلد تاریخ دول اسلامیەسی ، سیوطی نك تاریخ خلفاسی . ابو شامةالدمشقی (٦٦٥) نك الروضتینی . ابن سعید الحلبی (٦٦٩) نك ملوك الامصاری ، ابوالفضل باعونی (٨١١) نك فرائد السلوکی ، ابوبکر مظفر بالله (٤٥٤) نك تاریخ مظفری . ابن ضحیه عمر الاندلسی (٦٣٣) نك تاریخ آل عباسی . عبدالرحمن بسطامی (٨٤٣) نك نظم السلوکی ، ابن الساعی علی البغدادی (٦٧٤) نك اخبار الخلفاسی ، ابن الملقن (٨٠٤) لك تاریخی ، جمال الدین علی بن یوسف القفطی (٦٤٦) نك تاریخ آل بویه‌ی . تاریخ آل سلجوقی ، خالد ابن هشام الاموی (   ) نك تاریخ بنی امیەسی ، ابی نصر زهیر السرخسی (٤٥٤) نك وابو

عبدالله محمد ابن سلامة القضاعی (٤٥٤) نك تاریخ خلفالری
الك مشهور اولانلریدر .

تاریخ مداین :

مورخین اسلامیه‌دن بعضیلری کتابلرینی اسماء مدینه ایله
یازمشلردی. مارالذکر تاریخ دمشق ایله تاریخ بغداد ، ترمذی
(۲۵۵) نك تاریخ بخاراسی، ابی نعیم الاصفهانی (٤٠٢) نك
وابن منده (٤٤٥) نك تاریخ اصفهانی . حاکم ابو عبدالله
النیسابوری (٤٠٥) نك تاریخ نیسابوری ، قاضی عیاض الیحصبی
(٥٤٤) نك سبته تاریخی ، محمدابن ارسلان الخوارزمی (٥٦٨) نك
خوارزم تاریخی ، لسان الدین محمد القرطبی (٧٧٦) نك غرناطه
تاریخی ، تقی الدین الفاسی (۸۳۲) نك مکه تاریخی ، زین الدین
المراغی (٨١٦) نك مدینه تاریخی ، ابن وهاس ابوالحسن
الخزرجی (٨١٢) نك تاریخ یمنی ، ابن عدیم الحلبی (٦٦٠)
نك تاریخ حلبی . تقی الدین المقریزی (٨٤٦) ایله ابی عبدالله
القضائی (٤٥٤) وسیوطی نك مصر تاریخلری ، ابو حیان
اندلسی (٧٤٥) ایله ابن الفرضی (٤٠٣) نك اندلس تاریخلری،
احمدالمقری المغربی(١٠٤١)نك اندلس تاریخی، ابن سعید(٦٠٧٣)نك
مغرب تاریخی، ابو مظفر منصورالاسکندری (٦٧٤) نك تاریخ

اسکندریه‌سی . ابوالعباس جعفر بن محمد المستغفری (٤٠٢) نك نسف و کش وسمرقند تاریخلری . ابن قطاع علی بن جعفر الصقلی (٥١٥) نك تاریخ صقلیه‌سی . ابو علی حسن بن رشیق القیروانی (٤٦٣) نك تاریخ قیروانی . عبدالکریم السمعانی (٥٦١) نك تاریخ مروی . ابن ابی طی یحیی بن حمیدة الحلبی (٦٣٠) نك تاریخ مغربی . ابو عبدالله محمد الواسطی نك (٦٣٧) واسط تاریخی . ابن نجار الکوفی (٤٠٢) نك کوفه تاریخی . ابن وضاحك بصره تاریخی تاریخ مداینك مشهورلرندندر .

انساب :

انساب : کثیر النفع وجلیل القدر بر فندر . قوم عرب صدد نسبه پك زیاده اهتمام ایتمش ایدی . فن انسابده الك اول کتاب تألیف ایدن امام النسابه هشام بن محمد بن السائب الکلبی (٢٠٤) در . مشار الیه علم انسابه دائر بش کتاب تألیف ایتمش ایدی : المنزلة . الجمهرة . الوجیز . الفرید . الملوك .

ابوالحسن احمد بن یحیی البلاذری (٢٧٩) نك انساب الاشرافی . صاحب السیرة ابن هشامك انساب حمیری . ابو جعفر محمد بن حبیب البغدادی النحوی (٢٤٥) نك انساب الشعراسی .

عبدالكريم السمعانى (٥٦١) نك انسابى، زبير بن بكار القرشى (٢٥٦) نك انساب قريشى، محب الدين البغدادى (٦٣٣) نك انساب المحدثينى، ابن عقبه (٨٢٨) نك انساب ابى طالبى، قاضى حسن بن على (٥٦١) نك، يوسف بن ابى المعالى (٧٠٠) نك، ابن السيد البطليوسى (٥٦١) نك، قاسم بن اصبغ القرطبى النحوى (٣٤٠) نك انسابه دائر اولان كتابلرى، عبدالرحمن بن محمدالانبارى (٥٧٧) نك عشرهٔ مبشره نك نسب پاكزنى مبين اولان الجوهرهسى. ابوالعباس احمد بن عبدالله القلقشندى (٨٢٥) نك نهايةالارب، محمد بن اسعد الحسينى (٥٨٨) نك تاج الانسابى كتب انسابك مشهورلرندندر.

مناقب:

كتب مناقب لايعد ولايحصىدر، الك زياده خلفاء راشدين، صحابهٔ كزين، اخيار تابعين، ائمهٔ مجتهدين، باخصوص ائمهٔ متبوعين اربعه، علماء دين، عارفين، آل نجيب على، بنى عباس حقلرنده يازلمشدر.

ابن خميس الموصلى (٥٥٢) نك مناقب الابرارى، ابن عساكرك مناقب اشعريهسى، ابن جوزىنك مناقب احمد بن محمد بن حنبلى، ابو جعفر محمد الطحاوى (٣٢١) نك مناقب ابى

حنیفه‌سی. داوود بن علی الاصفهانی (٢٧٠) نك مناقب شافعیسی. ابوبکر احمد ابن مروان المصری (٣١٠) نك مناقب مالکی. ابن ابی طی یحیی بن حمید الحلبی (٦٣٠) نك مناقب ائمهٔ اثنی عشری . ابوبکر الباقلانی (٤٠٣) نك مناقب ائمه‌سی . ابو عبدالله محمد بن العباس النحوی نك مناقب بنی عباسی . ابن الساعی نك مناقب خلفاء اربعه‌سی . ابو عبدالله النسائی (٣٠٣) نك مناقب علی بن ابی طالبی . سیوطی نك مناقب فاطمه‌سی وسائره کبی کتب مناقب ایشته او جمله‌دندر .

ایام عرب :

قبائل عرب بیننده حادث اولان وقایع عظیمه و اهوال شدیده‌دن بحث ایدن بر فندر . ابو عبیدة معمر بن مثنی البصری (٢١٠) بوبابده ایکی نوع اثر یازمشدر : بری کبیر ، دیکری صغیردر . ابو عبیده اثر کبیرنده ایکی بیك ایکی یوز یوم (وقعه) ، اثر صغیرنده یتمش بش یوم (وقعه) ذکر ایتمش . ابوالفرج علی ابن حسن الاصفهانی (٣٥٠) اثرنده ایکی بیك یدی یوز یوم (وقعه) ذکر ایلمشدر .

اوائل :

موطن ونسب اعتباریله وقایع وحوادثك اولنی بیلدیرن بر فن در .

بوبابده ابوالهلال العسکری (٣٩٥) نك، ابن حجرك، سیوطی نك، علی دده نك (٩٩٨) کتاب الاوائلاری الحق شایان مطالعه آثاردندر.

تنبیه :

شعبات تاریخه عائد ذکراولنان آثار محضا مثال اولمق اوزره ذکر اولونمشدر . بونلردن بشقه‌ده آثار مشهوره پك چوقدر . آثار مذکوره‌نك ایکی دانه‌سندن ماعداسی بیك تاریخندن اول لسان عرب ایله تحریر اولونمشدر، بیك تاریخلرندن صوکره‌ده لسان عرب ایله یازلمش کتب تاریخ اکسیك، دکلدر .

مع مافیه بیك تاریخلرینه قدر لسان ترکی وفارسی اوزره‌ده تاریخلر یازلمشدر .

نته کیم ناصرالدین بیضاوی (٦٨٤) نك نظام التاریخی، فضل اللهك (٦٩٨) تاریخ معجمی، وصاف بن فضل الشیرازی (٧٠٠) نك تاریخ وصافی ، رشیدالدین بن فضل اللهك (٧١٨) جامع التاریخی ، یدی یوز اللی یدی تاریخنده معین الدین الیزدینك یازدیغی تاریخ آل مظفر ، لطف الله الهروینك (٨٣٤) ، جمال الدین الکاشانی نك

(٨٣٦) زبدة التاريخلرى . شرف الدين اليزدى (٨٥٠) نك ظفر نامه‌سى ، كمال الدين السمرقندى (٨٨٧) نك مطلع السعدين . سكز يوز التمش بر تاريخنده يازيلان بهجة التواريخ . ميرخواندك (٩٠٣) روضة الصفاسى ، مصلح الدين اللارى نك (٩٧٩) مرآت الادوارى . ٩٢٧ تاريخنده غياث الدين همام الدينك يازديغى حبيب السير . ادريس بتليسى نك (٩٣٠) هشت بهشتى . امير يحيى القزوينى نك (٩٦٠) لب التواريخى . جمال الحسينى (١٠٠٠) نك روضة الاحبابى لسان فارسى اوزره يازيلمش تاريخلرك مشهورلرندندر .

لسان عربى و فارسى اوزره يازيلان تاريخلرك بر قسمى تركجه‌يه ترجمه اولونمشدر . نته‌كيم مختصر طبرى [١] . وفيات الاعيان . شقائق نعمانيه . صحائف الاخبار لسان عربيدن . روضة الصفا . روضة الاحباب لسان فارسيدن تركجه‌يه ترجمه اولونمشدر .

على شيرنوائى (٩٠٦) نك تاريخ انبياسى . ٩٨٢ تاريخنده مير محمد طرفندن يازيلان جامع التاريخ ، ابو الفضل محمد بن ادريس البتليسى (٩٨٧) نك يازديغى تاريخ لسان تركى ايله يازلمش ايدى .

بيك تاريخلرندن صوكره لسان تركى ايله بر چوق تاريخ عثمانى يازلمش ايدى .

---

[١] مختصر طبرى مشهور تاريخ كبيرك ترجمه‌سى دكلدر . مختصر طبرى‌ده سندات حذف اولنديغندن روايات صحيحه ايله روايات فاسده يكديكرينه قاريشمش ، بو ترجمه‌نك اصلا قيمتى قالمامشدر .

مورخین اسلامیه‌نك درجاتی

مورخین اسلامیه یالکز تاریخ ایله اشتغال ایتمیوب یك چوغی علم حدیث وفقه ، لغت ونحو وادب کبی علوم عالیه و آلیه ایله‌ده تمیز و تفرد ایتمشلر ایدی . بوکا مبنی مورخین اسلامیه باشلیجه ایکی صنفه آیریلور : صنف محدثین وفقها، صنف نحویین وادبا .

عمومیت اعتباریله صنف اولك یازمش اولدیغی تاریخلر وثوق واعتماد اعتباریله صنف ثانی‌نك یازمش اولدیغی تاریخلره قات قات مرجحدر .

صنف اولدن جرح وتعدیل ، نقد رجال علمی ایله مشغول اولانلرك تاریخلری دها موثوق ، دها معتبردر . مثلا ذهبی ، ابن کثیر تاریخلری ابن‌الاثیر ، ابوالفدا تاریخلرینه وثوق و اعتماد جهتیله‌دها مرجحدر . بونك کبی ابن جوزی تاریخی‌ده مسعودی تاریخنه مرجحدر .

تاریخ ، باخصوص سیر جلیله یازمق خصوصنده محدثینك دأبی وقعه‌یی اسانیدی ایله برابر یازمقدر . شو قدرکه محدثین احادیث احکامده کوسترمش اولدقلری دقت وشدتی ، احادیث فضائلده کوسترمامشلردر . بوکا مبنی سیرلرده صحیح ، سقیم ، ضعیف ، مرسل ، منقطع اخبار واردر . فقط اخبار موضوعه ومکذوبه‌یوقدر . نته‌کیم زین‌الدین العراقی (۸۰۵) شویله دیور :

ولیعلم الطالب ان السیرا تجمع ماصح وماقد انکرا .

سير حابيه‌ده بيان اولنديغى اوزره احمد بن محمد بن حنبل وسائر ائمه « بز حلال وحرام حقنده روايت ايتديكمز زمان تشديد . فضائل وامثالى حقنده روايت ايدرايسه‌ك مساهله ايدرز » ديورلر .

چونكه حلال وحرام معصمات دينيه‌دندر . فضائل وامثالنه احكام تعلق ايتمديكندن اوراده رخصت كوسترلمشدر . فقط كننده سنه احكام تعلق ايدن سير نبويه‌ده اصلا تساهل جائز دكلدر .

مؤلفات تاريخيه

مؤلفات تاريخيه‌نك برقسمى تاريخ سنين . بر قسمى ده تاريخ تمدر . مسعودى . فخرى . ابن خلدون تاريخلرى دول وامم اعتباريله ، ابن جرير . ابن اثير . ابن كثير ، ذهبى . ابو الفدا . ابن ابى طى تاريخلرى سنين اعتباريله يازلمش ايدى .

مؤلفات تاريخيه ايچنده يكرمى ، قرق ، اللى . سكسان جلد وازرينه يازلمش اولانلر اكسيك دكلدر . از جمله محب الدين البغدادينك تاريخ بغداد ذيلى . نورى (٧٣٢) نك نهاية الارب اوتوزز جلددر . ابن ساعى نك تاريخى اوتوز جلددن زياده‌در . مسعودى نك اخبار الزمانى . ذهبى نك سير النبلاسى ؛ تاريخ عينى ، ابن فضل الله الدمشقى (٧٤٩) نك مسالك الابصارى يكرميشر جلددر ،

بلاذری انساب الاشرافی یکرمی جلدده یازدیغی حالده اکمال ایده مامشدر، ابن عدیم الحلبی نك تاریخ حلبی، خطیبك تاریخ بغدادی . مرآة الزمان قرقر ؛ ابوحیانك تاریخ اندلسی ، تاریخ خوارزم و تاریخ دمشق سکسانر جلددر .

سیر جلیلهٔ نبویه نك تحریر و ترتیبنده اختیار ایتدیکمز مسلك

تاریخ التمدن الاسلامی صاحبی جورجی زیدان دیرکه : کتب اسلامیه نك روایتنده صدق غالبدر چونکه اهل اسلام تناقل اخبارده اسانیده آلشمشلردر .

جورجی زیدانك بو سوزی پك طوغریدر، تاریخده مورخك صادق القول اولمسی ، تعصب و غرضی ترك ایتمسی ، نقل حوادثده زیاده و نقصان یازمامسی ، راویلرك انسابنی ، اصولنی ، وفیاتنی بیلمسی ، شرائط جرح و تعدیله واقف اولمسی شرط اعظمدر . احوال سنیهٔ نبویه ، صدر اسلامده ظهور ایدن وقایع اسلامیه او درجه وثوق ایله معلومدرکه دین مبین اسلام الحق بو بابده تمیز ایتمشدر ؛ دنیاده هانکی قوم و ملت واردرکه وقایع قدیمه سنی اهل اسلام قدر محافظه ایتمش اولسون ؟ ایشته احادیث سنیه کتابلری ! هانکی قوم واردرکه روایات ضعیفه نی روایات صحیحه دن تفریقه

اهل اسلام قدر اعتنا ایتسون؛ ایشته جرح وتعدیل کتابلری!

هانکی ملت واردرکه اهل اسلام قدر روایتده اسنادی نظر اعتباره آلسون؟ ایشته اصول حدیث کتابلری!

هانکی امت واردرکه ضعفاسنی، کذابینی تشهیر ایتسون؟ ایشته ضعفا وموضوعات کتابلری!

روایات ضعیفه وموضوعه روایات صحیحه‌دن تفریق اولونمز ایسه محاکمهٔ تاریخیه نصل جریان ایدر؟ محاکمات تاریخیه وقایع وشؤنه مستند اوله‌جقمی؟ وقایع صحیح اولمز ایسه محاکمه نصل طوغری بر نتیجه ویرر؟ حقایق تاریخیه‌یه نصل اطلاع حاصل اولور؟

حوادث ووقایع محاکمه‌دن اول اولدیغندن اول باول وقایعك طوغری اولوب اولمدیغنی اکلامق ضروریدر. بو ایسه طرق روایاتی بیلمکه متوقفدر.

سیر جلیلهٔ احمدیه‌یه بحق واقف اولمق ایچون امهات کتب حدیثه مراجعت ایتمك، علم نقد رجاله واقف اولمق شرط ضروریدر. بر چوغمزك یاپدیغی کبی لا علی التعیین بر کتابدن، ویا برقاچ کتابدن ترجمه ایتمك. کتابك مؤلفنه علی العمیا اعتماد ایتمك، راویلرك احوالنی، سندات تاریخیه‌یی نظر اعتباره آلمامق، ثقه‌یی، ضعفایی، کذابینی آیرمامق نه بیوك غفلت!، نه بیوك خطادر!

یازه‌جغمز سیر جلیلهٔ نبویه روایةً ودرایةً، نقلاً وعقلاً انتقاد علمی‌یی، محاکمهٔ عالمانه‌یی محتوی اوله‌جقدر. بوکا مبنی

سیر جلیلهٔ نبویه وتاریخ اسلامی مأخذلرندن تتبع ایدرك وقایع واخباری انتقـاد ایتمك ایچون وقایع واخبـارك صحت وكذبنه باشلیجه مدار اولان اسانید صحیحه وراجحه ایله اسانید واهیه‌یی، احوال رواة وروایاتی ، مشـاهیر كذابینی اخبـار موضوعه وضعیفهٔ مشهوره‌یی بیـان ایده‌جكز . بو مبحث ایچون مأخذلریمز موضوعات كتـابلری ، بخاری و نسائی‌نك كتاب الضعفالری ، ذهبی‌نك تذكرة‌الحفاظ ومیزان الاعتدالی ، نووی (٦٧٦) نك تقریبی، سیوطی‌نك تقریب شرحی تدریبی ، صفی‌الدین‌الخزرجی‌نك خلاصهٔ تذهیب‌الكمالی ایله‌سائر كتب رجالدر .

مقدمه‌دن صـوكره انسـاب شریفهٔ محمدیه واصـلاب طاهرهٔ احمدیه‌دن بدأ ایله وقایع مكیه ومدنیه اك موثوق اولان آثاردن نقل اولنه‌جق ، اخبـار ضعیفه و مكـذوبه كوسـتریله‌جك ، اكا كوره محاكمه‌یه دوام اولنه‌جق ، كرك طریق منقول و كرك طریق معقول ایله انتقـاداتده بولنیله‌جق؛ اخلاق فاضـلهٔ محمدیه وشمائل شریفهٔ نبویه وسیاست عادلهٔ احمدیه ایله ختام بوله‌جقدر .

اسانید صحیحه وراجحه

اصح اسـانید وارجح اسانید درلو درلو ارائه اولونمشدر. اصول حدیث كتابلرنده كوستریلان قسملر ، بروجه آتی ذكر اولنور :

١ — زهرى عن سالم عن ابيه عبدالله عن ابيه عمر الفاروق رضى الله عنه .

احمد حنبل (٢٤١) ايله اسحق بن راهويه (٢٣٨) عندلرنده على الاطلاق اصح اسانيد بو طريقدر .

٢ — محمد بن سيرين عن عبيدة السلمانى عن على المرتضى رضى الله عنه .

على بن المدينى (٢٣٤) ايله فلاس سليمان بن حرب (٢٢٤) عندلرنده على الاطلاق اصح اسانيد بو طريقدر. شو قدركه على بن المدينى يه كوره اجود اولان طريق : « عبدالله بن عون عن ابن سيرين » . سليمان بن حربه كوره اجود اولان طريق : « ايوب سختيانى عن ابن سيرين » اولمقدر .

٣ — زهرى عن زين العابدين على بن الحسين عن ابيه الحسين عن ابيه على ابن ابى طالب رضى الله عنهما .

ابوبكر بن شيبه (٢٣٥) . عبدالرزاق (٢١١) عندلرنده اصح اسانيد بو طريقدر .

٤ — سليمان اعمش عن ابراهيم النخعى عن علقمة بن قيس عن ابن مسعود رضى الله عنه .

يحيى بن معين عندنده اصح اسانيد بو طريقدر.

٥ — مالك عن نافع مولى ابن عمر عن ابن عمر رضى الله عنه.

بخاری عندنده اصح اسانید بو طریقدر .

٦ — شعبة عن قتاده عن سعید بن المسيب عن شيوخه .

حجاج بن الشاعر الثقفی (٢٥٩) نك قولی بودر .

٧ — يحيى بن كثير عن ابی سلمة عن ابی هريرة رضی الله عنه‌در .

سلیمان بن داود الشاذکونی (٢٤٣) عندنده اصح اسانید بو طریقدر .

٨ — ایوب عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنه .

احمد بن حنبل بوقوله اثبت الاسانید دیور حاکمك مستدرکده اسحق بن راهویه‌دن نقلنه کوره اسحق « راوی [عمرو بن شعیب عن ابیه عن جده] طریقندن نقل ایدرسه ثقه‌در ، بو طریق [ایوب عن نافع عن ابن عمر] طریقی کبیدر » دیور. بو بیانه کوره اسحق بن راهویه‌ده « ایوب عن نافع » اسنادینك جلالتنی کوسترمش اولیور .

٩ — شعبة عن عمر بن مره عن مرة عن ابی موسی الاشعری رضی الله عنه .

بو طریق وکیع (١٩٥) دن احسن الاسانید اولمق اوزره روایت اولونمشدر .

١٠ — سفیان ثوری عن منصور عن ابراهیم عن علقمه عن ابن مسعود رضی الله عنه

ابن المبارك (١٨٠) ، عجلی (٢٦١) بو طریقه ارجح واحسن اسانید دیورلر .

نسائی ده بو طریقی ترجیح ایدییور.

١١ — عبدالرحمن بن القاسم عن ابیه عن عائشه رضی الله عنها.

ابن معین بو طریقدن اثبت اسناد یوقدر دیور .

١٢ — زهری عن عبیدالله بن عبدالله بن عتبة عن ابن عباس عن ابن عمر رضی الله عنهما .

نسائی بو طریقه اسانید مرویه‌نك اقواسیدر دیور .

١٣ — یحیی بن سعیدالقطان عن عبدالله بن عمر عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنه .

ابن ابی حاتم الرازی (٣٢٧) بو ترجمه‌یی ترجیح ایدییور .

احمد بن حنبل‌ده « عبدالله عن نافع » روایتنی « مالك عن نافع » روایتنه ترجیح ایدیور .

١٤ — یحیی بن سعید عن عبدالله بن عمر عن القاسم عن عائشه رضی الله عنها .

ابن معین بو ترجمه‌یی ترجیح ایدیور .

* * *

حاکم نیسابوری علی الاطلاق اصح اسانیدی قبول ایتمیور ؛ دیر تحابی‌یه ، یاپر بلده‌یه مخصوص اصح اسانید دیمك لایقدر

ديور. حاكمك بيانته كوره اصح اسانيد شويله اوله جقدر :

اصح اسانيد ابى بكر الصديق — اسماعيل بن خالد عن قيس بن ابى حازم عن ابى بكر رضى الله عنه .

اصح اسانيد عمر الفاروق — ١ زهرى عن سالم عن ابيه عبدالله عن ابيه عمر رضى الله عنه .

٢ — زهرى عن السائب بن زيد عن عمر رضى الله عنه .

ابن حزم بو طريقه عمر الفاروقدن روايت اولنسان طريقك اصحى در ديور .

اصح اسانيد اهل البيت — جعفر بن محمد بن على عن ابيه عن جده عن على كرم الله وجهه .

شو قدركه جعفردن روايت ايدن ثقه اولمق شرطدر .

بوراده اهل بيتدن برينك اسمى ذكر اولونمامشدركه هرحالده ذكرى لازمدر .

چونكه « جده » ده‌كى ضمير جعفره راجع اولورايسه جعفرك جدى اولان على بن الحسيندن رواتى لازم كليرو محمد الباقر ذكر اولونمامش اولور حالبوكه جعفر الصادق على بن حسيندن استماع ايتمامشدر .

اكرضمير محمده راجع اولور ايسه على زين العابدين ذكر اولونمامش اولور ومحمد الباقرك حسين رضى الله عنه‌دن رواتى لازم كلير. حالبوكه محمد الباقر حسين رضى الله عنه‌دن استماع ايتمامشدر ..

اصح اسانید ابن مسعود — سفیان ثوری عن منصور عن ابراهیم عن علقمه عن ابن مسعود رضی الله عنه

ابن مسعودك بو بو طریقی فقه طریقی دکلدر .

اصح اسانید عائشه — ١ — عبدالله بن عمر عن القاسم عن عائشه رضی الله عنهما .

ابن معین بو طریق آلتون ایله مشبك « التق آلتی کبی بربرینه کیرمش » در دیور .

٢ — زهری عن عروة عن عائشه رضی الله عنها

اصح اسانید سعد بن ابی وقاص — علی بن الحسین بن علی عن سعید بن المسیب عن سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه

نته کیم بزاز بویله دیور.

اصح اسانید ابن عمر — مالك عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنه

اصح اسانید ابی هریرة — ١ — زهری عن سعید بن المسیب عن ابی هریرة رضی الله عنه

٢ — حماد بن زید عن ایوب عن ابن سیرین عن ابی هریرة رضی الله عنه

اصح اسانید انس بن مالك — زهری عن انس بن مالك رضی الله عنه

بو طریق منازع فیه‌در . چونکه قتاده (١١٨) ، ثابت

البنانى (١٢٣) حديث انسى زهريدن دها زياده بيليرلر . قتاده ايله ثابتدن بر جماعت روايت ايديور ، ثابتك اثبت اصحابى حماد بن زيد (١٧٩) در ، بعضيلرى حماد بن سلمه (١٦٧) يى كوستريورلر ، قتاده نك اثبت اصحابى شعبه (١٦٠) در ، بعضيلرى هشام الدستوائى (١٥٣) يى كوستريورلر .

اثبت احاديث اهل المدينه — اسماعيل بن ابى حكيم عن عبيدة بن سفيان عن ابى هريرة رضى الله عنه

نته كيم احمد بن صالح (٢٤٨) بويله ديور .

اصح اسانيدالمكيين . — سفيان بن عيينه عن عمرو بن دينار عن جابر رضى الله عنه .

حرمينك اسانيدنده تدليس ، وضع ، كذب آزدر .

اصح اسانيداليمانيين . — معمر بن همام عن ابى هريرة رضى الله عنه .

اثبت اسانيدالمصريين . — الليث بن سعد عن يزيد بن ابى حبيب عن ابى الخير عن عقبة بن عامر رضى الله عنه .

اثبت اسانيدالخراسانيين . — حسين بن واقد عن عبيدالله بن يزيد عن ابيه .

اثبت اسانيدالشاميين . — الاوزاعى عن حسان بن عطية عن الصحابة .

بعضلرى « سعيد بن عبدالعزيز عن ربيعة بن يزيد عن ابى

ابو ادريس الخولانى عن ابى ذر «رضى الله عنه» طريقنى طرق سائرهٔ شاميه‌يه ترجيح ايديورلر .

حديث شاميينك چوغى مرسلدر ، مقطوعدر ، مواعظه متعلقدر .

اصح اسانيد الكوفيين . — يحيى بن سعيد القطان عن سفيان الثورى عن سليمان التيمى عن الحارث بن سويد عن على كرم الله وجهه‌در .

احمد بن حنبلك مذهبى بودر .

عراقده اسانيد واصحابى ثابت اولان حديث چوق ايدى .

شيخ الاسلام حرانى (٧٢٨) : «اهل حديث نزدنده اولا روايت مدينه ، صوكره روايت بصره ، صوكره روايت شام اصحدر» ديور .

شارح مسلم نووى (٦٧٦) : «صحت اولا جزم اولنماملدر» ديور . چونكه مراتب صحت متفاوتدر .

اسانید واهیه

اسانید واهیه چوقدر. ایچلرندن الک زیاده واهی اولانلر بونلردر:

١) طریق ابی بکر الصدیق . ـ صدقة الدقیق عن فرقد عن مرة الطیب عن ابی بکر رضی اه عنه .

٢) طریق اهل بیت . ـ عمرو بن شمر عن جابر الجعفی عن الحارث الاعور عن علی بن ابی طالب کرم اه وجهه .

٣) طریق ابن مسعود . ـ شریك عن ابی فزازه عن ابی زید عن ابن مسعود رضی اه عنه .

٤) طریق عائشه . ـ حارث بن شبل عن ام النعمان عن عائشه رضی اه عنها .

بو طریق عند البصریین نسخهٔ مکذوبه در .

٥) طریق ابی هریرة . ـ البسری بن اسماعیل عن داود بن یزید الاودی عن ابیه یزید عن ابی هریرة رضی اه عنه .

٦) طریق انس بن مالك . ـ داود بن المحبر عن فخر عن ابیه عن ابان بن ابی عیاش عن انس رضی اه عنه .

٧) طریق عمریین . ـ محمد بن عبداه بن القاسم بن عبیداه ابن عمر بن حفص بن عاصم عن ابیه عن جده .

بونلرك هر اوچی ده شایان احتیجاج دکلدر .

٨) طریق مکیین . ـ عبداه بن میمون القداح عن شهاب ابن خراش عن ابراهیم بن زیدالخوری عن عکرمةعن ابن عباس رضی‌اه عنه .

٩) یمانیین طریقی . — حفص بن عمر عن الحکم ابن ابان عن عکرمه عن ابن عباس رضی‌اه عنه

بلقینی : « عکرمه‌دن ماعداسی واهی‌در . » دیور . چونکه عکرمه ایله بخاری احتجاج ایتمشدر .

١٠) ابن عباس طریقی . السدی الصغیر محمد بن مروان عن الکلبی عن ابی صالح عن ابن عباس رضی‌اه عنه

بوطریقه سلسلة الکذب دیرلر .

١١) مصریین طریقی . احمد بن محمد بن الحجاج بن رشد عن ابیه عن جده عن قرة بن عبدالرحمن عن کل من روی عنه.

بوطریق نسخهٔ مکذوبهٔ کبیره‌در .

١٢) شامیین طریقی . محمد بن قیس المصلوب عن عبیداه ابن زحر عن علی بن زید عن القاسم عن ابی امامة

١٣) خراسانیین طریقی . — عبدالرحمن ملیحه عن نهشل ابن سعید عن الضحاك عن ابن عباس .

ایشته شرح تقریبدن نقل اولنان اسانید واهیه بونلردر.

احوال رواة وروايات

حديث، خبر و بعض اقسامی :

اسناد. — حديثی قائلنه رفع ايتمكدر.

سند. — متن حديثك طريقندن خبر ويرمكدر.

نبی ذيشانڭ قولنه، فعلنه، تقريرينه «حديث مرفوع»؛

صحابينڭ قولنه، فعلنه، تقريرينه «حديث موقوف»؛

تابعينڭ قولنه، فعلنه، تقريرينه «حديث مقطوع» ديرلر.

خبر. — خبر حديثه مرادفدر. خبر رسوله خبر مرفوع؛ خبر صحابی‌يه خبر موقوف؛ خبر تابعی‌يه خبر مقطوع دينير. بعضلرينجه حديث آنجق نبی عليه السلامدن كلنه؛ خبر نبيدن ماعداسندن كلنه اطلاق اولنور. بوندن طولايی سنت ايله مشغول اولان كيمسه‌يه «محدث»، تواريخ وامثالی ايله مشغول اولان كيمسه‌يه «اخباری» ديرلر. بعضلرينجه خبر اعم، حديث اخص‌در.

محدثین مرفوعه و موقوفه‌یه اثر تسمیه ایدیورلر. فقهاء خراسان موقوفه اثر، مرفوعه خبر دیورلر.

مسند (اسم فاعل صیغه‌سیله). — کرك علمی اولسون، کرك علمی اولمسون، حدیثی اسنادیله روایت ایدن کیمسه‌در.

علمی اولمیاندن علم اخذ اولونماز.

نته‌کیم امام مالك بن انس الاصبحی (۱۷۹) دورت کیمسه‌دن علم اخذ اولونماز دیور: ۱) بدعته دعوت ایدن مبتدع، ۲) سفهی اعلان ایدن سفیه، ۳) یالانجی «ولوکه احادیثی حقنده یالان ارتکاب ایتمه‌مش اولسون»، ٤) رجال روانی وحدیثده زیاده ونقصانی بیلمیان انسان.

∴

اسناد عالی و نازل. — اسناد بو امتك خصائصندندر. حضرت پیغمبر علیه الصلاة والسلامه وارنجه‌یه قدر ثقه اولان بر ذاتك ثقه اولان دیکر بر ذاتدن نقلی مسلمینه مخصوصدر. ابن المبارك (۱۸۰): «اسناد دیندندر؛ اسناد اولمسیدی هرکس دیله‌دیکنی سویلر ایدی.» دیور.

سفیان ثوری (۱٦۱): «اسناد سلاح مؤمندر» دیور.

علوِ اسنادك درجه‌لری واردر: اجلّ درجاتی اسناد صحیح نظیف ایله رسول الله صلی الله علیه وسلمه من حیث العدد یاقین اولمق،

ایکنجیسی ائمهٔ حدیثدن برینه من حیث العدد یاقین اولمقدر . رواة عدده متساوی اولورلر ایسه راوی‌نك اول ارتحالیه‌ده اسناد عالی اولور . اسناد عالی‌نك مقابلنه اسناد نازل دینیر .

*
* *

حدیث غریب : — راوی هر موضعده ، یاخود بعض موضعده واحد اولورایسه : مثلا « واحداً عن واحد » ایسه ؛ یاخود برموضعده واحد اولوب مواضع سائره‌ده واحددن زیاده اولور ایسه اویله حدیثه « غریب » دینیر . حدیث غریبه « فرد » ده دیرلر . بعضاً شاذه‌ده غریب اطلاق اولنور .

*
* *

حدیث عزیز . — راوی هر موضعده ویاخود بعض موضعده ایکی اولورایسه اوحدیثه عزیز دیرلر .

*
* *

مشهور ومستفیض . — راوی هر موضعده ایکیدن زیاده اولوب عددلری حد تواتره بالغ اولمز ایسه اویله حدیثه حدیث مشهور ویا مستفیض دینیر . بعضاً ولوکه اسناد ثابت اولمسه بیله السنه‌ده مشتهر اولان حدیثه مشهور دینیر . بو اوچ قسمده

مقبول اولانده، مردود اولانده واردر. حدیث صحیح وحسن وضعیف بو اوچ قسمده ارانیر.

*
* *

متواتر. — راوینک عددی هر موضعده اوقدر چوق اولورکه عقل انلرك کذب اوزرینه اتفاقلرینی تجویز ایتمز. بویله روایت اولنان حدیثه حدیث متواتر دینیر. متواترك ماعداسنه یعنی مشهور، عزیز، غریب اولان احادیثه «احادیث آحاد» دیرلر. اصولیونه کوره مشهوره آحاد دینمز. متواترده مردود اولان حدیث یوقدر.

*
* *

حدیث متابع. — حدیث فرد (غریب) ده راوی منفرده بشقه بر راوی موافقت ایدرایسه بویله اولان حدیثه متابع دیرلر. بو دیکر راوینک موافقتی راوی منفردك کندیسنه ایسه بو متابعته «متابعت تامه»، راوینك شیخنه ویا شیوخندن برینه ایسه بو متابعته ده «متابعت ناقصه» دیرلر.

*
* *

حدیث شاهد. — لفظ ومعناده ویا یالکز معناده مشابه بر متن اوله‌رق بولنان حدیثدرکه بو حدیث دیکر بر صحابیدن مروی اولور.

*
* *

حدیث مقبولك حكمی. — حدیث مقبول بعضاً معمول به، بعضاً غیر معمول اولور. حدیث معارضه‌دن سالم اولوب آكا معارض بر دلیل شرعی وارد اولمامش ایسه حدیثه «محكم» دینیر. حدیثه دیگر معارض بر حدیث بولنوبده بینلرینی جمع ممكن ایسه اكا «مختلف الحدیث» دیرلر. حدیثین بینلرینی جمع ممكن اولمازایسه تاریخ ورود معلوم اولوب؛ حدیث متأخر تعین ایدرسه متأخر ناسخ، مقدم منسوخ اولور؛ اگر تاریخ ورود معلوم اولمز ایسه وجوه ترجیحدن بریله حدیثك بری دیگرینه ترجیح اولنور، اگر ترجیح ممكن اولمزایسه عملاً توقف اولنور، هرایكیسی ایله‌ده عمل اولونماز.

بوحالده حدیث مقبوله احكام، جمع، نسخ، ترجیح، توقف حكملری ترتب ایتمش اولور.

*
* *

حدیث متصل ویا موصول. — رواتدن هر برینك مافوقندن سماع ایتمك صورتیله اولمق اوزره منتهاسنه‌قدر سندی متصل اولان حدیثدركه منتهی یا رسول اكرم افندمز حضرتلری اولور ویا صحابی اولور.

*
* *

حدیث مسند. — سندی راویدن اعتباراً منتهاسنه قدر متصل اولان حدیثدر. حدیث مسند مرفوع وموقوف و

مقطوعه شامل ایسه‌ده اکثریا مرفوعه مخصوص اولور . بو صورتده مرفوع ایله مسند بر معناده قوللانیلیر .

*
* *

اسناد معنعن . — راوینك حدیثی مسند منبعی اولانلردن برینی بیان ایتمکسزین « فلان عن فلان » صورتیله بیان ایتدیکی اسناددر . شو قدر که حدیث شریفك متونی حفظ ایتمك ، غریب الفاظی بیلمك ، حدیثك فقهی بیلمك ؛ حدیث شریفك اسنادینی ، احوالنی بیلمکدن وصحیح وسقیمی تمیز ایتمکدن اشرفدر . یعنی فقیه اولمق محدث اولمقدن اشرف ، افضل ، اجل واعلادر .

ان الذی یروی ولکنه　　یجهل مایروی و مایکتب
کصخرة تنبع امواهها　　تسقی الاراضی وهی لاتشرب

* * *

احادیث صحیحه:

خبر صحیح . — سندی متصل ، راویلری عادل و ضابط اولان خبردر . مع مافیه حدیث صحیحك تعریفنده ده اختلاف واردر . محدثین امر الصحتده اختلاف ایتمشلردر . بوکا مبنی ، بر امامه کوره صحیح اولان بر حدیث دیکر بر امامه کوره صحیح اولماز .

استاذ ابو اسحق اسفرائینی (۴۰۸) : « حدیثك صحتی ائمهٔ حدیث عندنده بغیر نکیرٍ اشتهار ایتمکله بیلنیر. » دیور. ابو الحسن تقریب مدارکده: « حدیثك سندنده کذاب اولدیغی وقت فقیه کتاب اللهدن بر آیته ویاخود اصول شریعتدن بر اصله موافق اولمق صورتیله حدیثك صحتنی بیلیر. » دیور .

حدیث صحیح دکلدر دیمك ، شرائط صحت بولونمامش دیمکدر. یوخسه نفس الامرده کاذبدر دیمك دکلدر .

شرائط صحته الك زیاده اهتمام ایدن شیخین (بخاری و مسلم) در . مع مافیه صحیح بخاری ایله صحیح مسلم احادیث صحیحه‌یی استیعاب ایتمیور، برچوق احادیث صحیحه صحیحینده یوقدر. ذاتاً مشار الیهم صحیحی استیعابی التزام ایتمامشلردر؛ بویله اولدیغی حالده شیخینك ویاخود برینك ثقه عد ایتدیکی رواتك بر قسمنی دیکر بر امام، مثلا نسائی ضعیف عد ایتمشدر. شیخینك اتفاق ایتدکاری حدیثه صحیح متفق علیه دینیر . ناقدین حدیث شیخینك تخریج ایتدکاری احادیث صحیحه‌یی ده انتقاد ایتمشلردر .

*
* *

طبقات رواة: رواة و ناقلینك یدی طبقه‌سی واردر که اوچی مقبول، اوچی مردود ، بری مختلف فیه‌در .

رواة مقبوله . ـ رواة مقبوله‌نك برنجی درجه‌سی ائمهٔ حدیث

و حفظ حديثده كه انلرك انفرادى مقبولدر . بونلر مخالفينه‌ده حجت اولور .

ايكنجى درجه‌سى حفظ و ضبطده برنجى درجه‌نك دوننده اولانلردر .

اوچنجى درجه‌سى صدق و معرفتلرى ثابت اولديغى حالده مذاهب اهوائيه ، اهل سنت و جماعت مذهبندن بشقه بر مذهبه ميل ايدنلردر . بو اوچنجى صنف غلاتدن ، دعاتدن اولمامق شرطدر .

ايشته اهل حديث كندولرندن روايت ايتدكلرى ذوات بونلردر . نقل حديث بو اوچ صنف اوزرينه دوران ايدر .

صنف اول عدل [مسلم بالغ عاقل و اسباب فسقدن و خوارم مروتدن يعنى مروتى اسقاط ايدن شيدن سالم] ، متيقظ [غير مغفل] ، ضابط [روايت ايتديكنى تبديل و تغيير ايتميان] ، حافظ ، عالم اولان ذواتدر .

صنف ثانيه بعض مرتبه وهم لاحق اولور . فقط بو وهم بعضاً حفظده ، بعضاً كتابتده اولور .

رواة مردوده . — رواة مردوده‌نك اشنعى كذب و وضع حديث ايله موسوم اولانلردر .

بونلرك فوقنده كيلر كندولرينه وهم و غلط غالب اولان رواتدر .

بونلرك فوقنده کیلرده غلاة بدعت ودعاة بدعت واردرکه مذهبنه انتصار ایچون حدیثی، روایتی تغییر ایدرلر. مع‌مافیه حدیثی تغییر ایتمیان دعاتدن بخاری حدیث روایت ایتمشدر. مثلا دعاة خوارجدن عمران بن حطان (٨٤) دن بخاریده روایت واردر. حافظ ذهبی دیرکه: بدعت صغری یعنی بلاغلو تشیع، غلوایله تشیع [١] کبی بدعتلر تابعین و اتباع تابعین ارهسنده شایع ایدی. حالبوکه بونلرك دینلری، صدقلری، ورعلری وار ایدی. اکر بونلرد اولمازایسه برچوق آثار قالماز.

شیخین برچوق اهل بدعت ایله استشهاد ایتمشلردر. مثلا حصین بن غیرالواسطی، قیس بن ابی حازم نصب (بغض سیدنا علی) ایله، اسماعیل بن ابان، جریر بن عبدالحمید، عبدالرزاق، خالد بن مخلد تشیع ایله، وهب بن منبه، داود بن الحصین، هشام الدستوائی، قتاده قدر ایله اتهام اولونمشلر ایدی.

روایتی مختلف اولان قسم. روایتنده منفرد اولوب مجهول برشخص اولان راویدر. بونی برقسمی قبول ایدیور، برقسمی قبول ایتمیور. جمهوره کوره ظاهراً وباطناً عدالتی مجهول اولان کیمسه‌نك روایتی مقبولدر. مستورك (یعنی ظاهراً عدل اولان،

---

[١] حضرت علی کرم الله وجهه ایله محاربه ایدنلر حقنده ایلرو کری سوز سویلمك کبی.

باطناً عدالتی مجهول اولان کیمسه‌نك) روایتی ده بطریق الاولی مقبولدر .

∴

حدیث صحیحك اقسامی . — حدیث صحیحك اقسام متفاوته‌سی واردر :

١ — شیخینك اتفاق ایتدکلری حدیث .

٢ — بخارینك منفرد اولدیغی حدیث .

٣ — مسلمك منفرد اولدیغی حدیث .

٤ — شیخینك شرائطی موجبنجه صحیح اولان حدیث .

٥ — بخارینك شرائطی موجبنجه صحیح اولان حدیث .

٦ — مسلمك شرائطی موجبنجه صحیح اولان حدیث .

٧ — ائمهٔ سائره عندنده صحیح اولان حدیث .

∴

حدیث حسن . — حدیث صحیحك دوننده اولوب مخرجی معروف و رجالی مشهور اولان حدیثدر . احادیث مرویه‌نك بیك چوغی حسندر .

صحیح و حسنك ایکیسی ده مقبولدر . شوقدر که صحیحده ضبط تام ، حسنده اصل ضبط ارانیر .

حدیث صحیح تعبیری حدیث صحیح الاسناد تعبیرینك فوقنده اولدیغی کبی حدیث حسن تعبیری ده حدیث حسن الاسناد تعبیرینك فوقنده در. چونکه بعضا اسناد صحیح ویا حسن اولدیغی حالده متن برعلتدن ویا شذوذدن ناشی صحیح ویا حسن اولماز .

[علت . — حدیثك رد نده مؤثر اولان برشیٔ در .

شذوذ . — یا کندندن ارجح اولان ثقه یه مخالفت در ، یاخود کرك مخالفت اولسون و کرك اولمسون على الاطلاق ثقه نك تفردی در ، ویاخود کرك ثقه اولسون وکرك ثقه اولمسون على الاطلاق راوی نك تفردی در .

علت متن ده ، سندده بولنور .]

§ حدیث صحیح کبی حدیث حسنك ده مراتبی واردر . اعلى مرتبه سی : بهز بن حکیم عن ابیه عن جده ؛ عمرو بن شعیب عن ابیه عن جده ؛ ابن اسحق عن التیمی ، محمد بن عمرو عن ابی سلمه عن ابی هریرة وسائره در . رجال حسندن صوکره حسن وضعیف اولملری مختلف فیه اولانلر کلیر : عاصم بن حمزة (٧٤) ؛ حجاج بن ارطاة (١٤٧) کبی

حدیث حسن مراتب صحیحك ادنى مرتبه سیدر .

*
* *

حدیث صحیحك تعریفنده ذکر اولنان صفات ثلثه یعنی

اتصال ، عدل ، ضبط وجه کمال اوزره بولنور ایسه اویله اولان حدیثه « صحیح لذاته » ، صفات ثلثهٔ مذکورهده نوعما قصور ونقصان واقع اولوب بوقصور ونقصان کثرت طرق ایله مندفع اولور ایسه اکا ده « صحیح لغیره » ؛ بالعکس کثرت طرق ایله مندفع اولماز ایسه « حسن لذاته » ، دیرلر. حسن لذاتهده نقصان ضبط خصوصندهدر. یوخسه عدل ، اتصال صفتلرنده نقصان یوقدر. رجال حسن ضبط اعتباریله رجال صحیحك دوننده‌در.

§ § §

احادیث ضعیفه :

حدیث ضعیف. صحیح وحسن صفتلرینی حائز اولمیان حدیثدر. حدیث ضعیف متفاوتدر. شر ضعیف حدیث موضوعدر.

حدیث ضعیفدن کثرت طرق ایله ضعف مندفع اولور ایسه اکا «حسن لغیره» دینیر. حسن لغیره اولان ضعیفده نقصان هم عدالده ، هم ضبطده ، هم اسنادده بولنور. متروکینك ، وضّاعینك حدیثلری کثرت طرق ایلهده حسن لغیره اولهماز.

حدیث ضعیف ایله بین الامه عمل اولنه کلمش ایسه انجق

او وقت حديث ضعيف معمول به اولور كه بو نوع حديث ضعيفلر طرق سائره ايله حسنه الحاق اولونمشدر، بين الامه ترك اولونمامشدر، باطل دكلدر، منكر ومتهم الرواة دكلدر، ائمهٔ مجتهدين بومثللو احاديث ضعيفه ايله عمل ايتمشلردر.

منقطع، معلق، معضل، مدلس، شاذ، منكر، معلل، مقلوب، مدرج، مضطرب، متروك اولان احاديث احاديث ضعيفه‌در. يالكز مرسل مختلف فيه‌در.

*

* *

حديث منقطع. — معناى اعم اوزره حديث منقطع، اويله برحديثدركه اداره راوى ايله مروى عنه بيننده‌كى واسطه ترك اولنور. ترك اولان واسطه‌نك بر ويا متعدد اولمسنه، وياخود اولنده وياوسطنده ويا آخرنده بولنمسنه كوره حديث منقطع؛ منقطع، معلق، معضل، مدلس، مرسل قسملرينه آيريلير.

منقطع. — صحابيدن اول برراوى دها اسقاط اولنان حديثه ديرلر. بومعنى منقطعك معناى اخصيدر، راوى بردن زياده اسقاط اولنورسه، كامنقطع دينديكى كبى معضل ده دنير. مصنفينك «قال رسول الله» ديملرى معضل قبيلندندر.

*

* *

مرسل. — تابعينك ويا تابعئ كبيرك نبئ ذيشان صلى الله

عليه وسلم افندمز حضرتلرينه رفع ايتديكى مثلا «قال رسول الله كذا كذا» ويا «فعل رسول الله كذا كذا» ديديكى حديثدر كه اره‌دن صحابى اسقاط اولونمشدر .

فقها منقطعه‌ده ، معضله‌ده مرسل ديورلر .

بر حديث مرسلك صحيح ويا ضعيف اولمسى مختلف فيه‌در : مرسل صحابى ، يعنى صحابى‌نك طوغريدن طوغرى‌يه استماع ايتمديكى حديث جمهوره كوره صحيحدر . صحابى‌نك تابعى‌دن روايتى واردر . بو روايات يا اسرائيليات ، يا حكايات ويا موقوفاتدر . ابن جرير الطبرى ديركه : حديث مرسلى تابعين باجمعهم قبول ايتمشلر ايدى ؛ الك اول حديث مرسلى قبول ايتميان امام شافعى (٢٠٤) در .

*
* *

مدلس . — كندى شيخنى اسقاط ايدوب شيخنك شيخنه ويا داها يوقاريسنه چيقمق ؛ ياخود ايكى شيخنك اره‌سنده‌كى ضعيفى اسقاط ايدوب اسنادك هپسنى ثقه قيلمق ؛ ياخود شيخنى بللى ايتميه‌رك معروف اولميان اسمى ايله ذكر ايتمك صورتيله اسنادى تغير ايدن حديثدر .

*
* *

معلق . — جميع سندى حذف اولنان حديثه ديرلر .

« قال النبی کذا » ، « فعل النبی کذا » کبی سندك اوائلندن ، یعنی مخرج طرفندن سقوط واقع اولان منقطعه‌ده معلق دیورلر .

*
* *

شاذ . — ثقه‌یه مخالف اوله‌رق روایت اولنان حدیثدر . بعضلری : ثقه‌نك ویا راوی‌نك منفرد اولدیغی حدیثدر ، دیورلر . بو بیانه کوره صحیحینده‌کی احادیث افرادشاذ اولیور ، شاذه مقابل اولانه ، راجحه « محفوظ » دنیر .

*
* *

منکر . راوی ضعیفك دیکر راوی ضعیفك راویتنه مخالف اوله‌رق روایت ایتدیکی حدیث اولمقله برابر ضعفی او حدیثك ضعفندن دها زیاده اولاندر . راجح اولانه معروف دنیر . معروف ایله منکر هر ایکیسی ده ضعیفدر . شوقدر که منکرده ضعف معروفدن زیاده‌در . بعضلری : متنی راویدن ماعدا هیچ بر کیمسه‌دن معروف اولمیان حدیث فرد ضعیف اولمقله برابر راوی راجحه مخالف اولان حدیثدر ، دیورلر .

*
* *

مضطرب . — علی التساوی متدافع اولان وجوه مختلفه اوزره مروی اولان حدیثدر که بری دیکرینه ترجیح اولونه‌ماز .

حديث مضطربده صحيح وحسنده شرط اولان ضبط بولنه‌مديغندن ضعيف اولمشدر . وجوه ترجيحدن بری بولنان حديث مضطرب اولماز .

* * *

مدرج . — حديثك عقبنده متصل اوله‌رق ذكر اولنان كلامدركه حديث ظن اولنور ویاخود مختلف اسنادلی ايكی متن مختلف اولور ، راوی هر ايكيسنی‌ده اسناددن بری ايله روايت ايدر . ادراج بشقه درلوده اولور . ادراجك هرقسمی حرامدر .

* * *

معلل . — كندوسنده اسباب وعلل قادحه بولنان حديثدركه بو اسباب وعلل قادحه انجق نقاد حديثه ، اطباء حديثه ظاهر اولور .

ابن السيد البطليوسی (٥٢١) نك الانصافده بيانه كوره احاديثه عارض اولان علل سكزدر :

١ ـ اسناد فاسد اولور . مثلا راوی مبتدع اولور ، كذب ايله متهم اولور ، قلت ثقه ايله متهم اولور ، بله وغفلت ايله مشهور اولور ، بعض اصحاب حقنده متعصب ، بعضيسندن

متبری ومنحرف اولورده‌شدت محبتندن ناشی حدیثی بوزه‌بیلیر ، راوی‌نك طمع وحرصی حدیثی تغییر ایده‌بیله‌جك درجه‌یه واریر .

۲ ـ نقل بالمعنی‌دن طولایی حدیثه فساد عارض اولور . راوی ایشتدیکی حدیثی کندی کندینه اکا تلقین ایدن ذاتك اراده ایتدیکی معنایی تصور ایتمز . بلکه اندن بشقه برمعنی تصور ایدر . کندی کندینه تصور ایتدیکی معنایی دیکر بر لفظ ایله تعبیر ایدر . بویله‌جه راوی قصد ایتمدیکی حالده ایشتدیکنك خلافنی تحدیث ایدر .

۳ ـ راوی لسان عربه واقف اولماز . رفعی ، نصبی ، جری فرق ایده‌مز . جهلی سببیله مثلا مرفوعی منصوب ویا مجرور وبالعکس منصوبی مرفوع اوقور . بویله‌جه معنی تغیر ایدر .

٤ ـ راوی بعضاً یازدیغندن غفلت ایدر ، صوکره یازدیغنی اوقومق ایستر ، ویا دیکر بری اوراوی‌نك یازدیغنی اوقومغه محتاج اولورده او کلمه‌یی تصحیف یعنی برحرفه بدل دیکر بر حرف اقامه ایدر . نته‌کیم « بسر بن معاویه » یزید بن هارون (۲۰٦) دن بشر بن معاویه روایت اولونمشدر .

٥ ـ راوی حدیثدن معنایی اخلال ایده‌جك اولان برشیئ اسقاط ایدر .

۶ ــ راوی حدیثی سبب موجبندن غفلت ایدرك نقل ایدر .

۷ ــ راوی حدیثك بر قسمنی ایشیدوب دیکر قسمنی ایشتمز ، یالکز ایشتدیکنی نقل ایدر .

۸ ــ راوی حدیثی شیوخنه ملاقی اولمقسزین ، ائمه‌دن سماع ایتمکسزین صحفه‌دن نقل ایدر .

⁂

حدیث مقلوب . ــ سندی ویا متنی دکشدیریلمش حدیثدر . مثلا حدیث بر راویدن مشهور ایکن ، انك یرینه رغبت ارتمسی ایچون دیکر راوی اقامه اولنور .

⁂

حدیث متروك . ــ راوی کذب ایله متهم اولور . حدیثده انجق بو راوی جهتندن معروف اولور وقواعد معلومه‌یه‌ده مخالف اولور ، یاخود راوی حدیثده کذب سویلدیکی ظاهر اولمسه بیله سوزنده کذب ایله معروف اولور .

ابن حجر عسقلانی‌نك تحقیقی اوزره شر ضعیف بالاتفاق حدیث موضوعدر . موضوعك یوقاریسنده متروك ، انك یوقاریسنده منکر ، انك یوقاریسنده معلول ، انك یوقاریسنده مدرج ، انك یوقاریسنده مقلوب انك یوقاریسنده مضطرب واردر . هپسی‌ده ضعیفدر .

خطابی : شر ضعیف موضوع ، صوکره مقلوب ، صوکره مجهول دیور ، زرکتی ضعیفنك درجاتنی شویله کوستریور : موضوع ـ مدرج ـ مقلوب ـ منکر ـ شاذ ـ معلول ـ مضطرب . مضطربك یوقاریسنده معضل ، دهایوقاریده منقطع ، دهایوقاریده مدلس واردر .

حافظ وناقداولانلر برحدیث حقنده «لااعرفه» دیرلرایسه نفیده انلره اعتماد اولنور . موضوعدن ماعدا حدیث ضعیف من غیر اسناد روایت اولونمق ایستنیرسه صیغهٔ جزم ایله مثلا قال رسول اللّٰه ایله روایت اولونماز . بلکه « روی » عنه « بلغنا » عنه « ورد » عنه « جاء » عنه « نقل » عنه کبی صیغهٔ تمریض ایله روایت اولنور. حدیث صحیح وحسن «روی» و «قال» کبی صیغهٔ جزم ایله روایت اولنور . قصص وفضائل اعمال ، مواعظ وسائره کبی عقائدواحکامه تعلق ایتمیان خصوصده اسانید ضعیفه‌ده تساهل واحادیث ضعیفه‌یی روایت جائزدر . بومثللو ضعفاده‌ده کذابیندن ومتهمین بالکذبدن ، غلطی فاحش اولان کیمسه‌دن منفرد اولان حدیث ضعیف اولمامق ، اصل معمول به تحتنده مندرج اولمق ، ثبوتنه اعتقاد ایتمیوب احتیاطی اعتقاد ایتمك شرطدر.

*
* *

طعن راوی: راویلر اون شیئك بری ایله طعن اولنور . بونلردن بشی عدله ، بشی ضبطه تعلق ایدر.

عدل . — استقامت دین و سیرتدر ، عدل اویله بر ملکه درکه صاحبنی تقوی و مروءتی ملازمته اقداد ایدر . عدالتده شرط عقل کامل‌در .

تقوی . — شرك ، بدعت ، فسق کبی اعمال سیئه‌دن اجتنابدر . کناه صغائردن اجتناب مذهب مختاره کوره تقواده شرط دکلدر . انجق علی‌الدوام صغائره اقدام کبیره اولمغله علی‌الدوام صغائره اقدامدن مجانبت شرطدر .

مروءت . — افعال خسیسه‌دن بری اولمقدر . سوقاقده اکل و شرب ، طریق عامده تبول ، اراذل ایله مصاحبت ، صبیان ایله لعب ، کثرت ضحك کبی .

تقوی ایله مروءت آره‌سنده شویله فرق واردر : تقوی شرعاً مذموم اولان شیدن ، مروءت عرفاً مذموم اولان شیدن احتراز ایتمك‌در .

ضبط . — راوی مسموعنی و مرویسنی یا صدرنده ویا کتابنده فوات واختلالدن اویله محافظه ایتمکدرکه نه وقت ایسترسه استحضاری ممکن اوله . راوی وقت ادایه قدر مسموعی ویا مرویسنی نفسنده صاقلار ، اکر حدیثی معناسیله

روایت ایده‌جك ایسه هر حالده معناسنك ضبطی ، او معنایه مؤدی اولان لفظی بیلمك لازمدر .

*

عدله تعلق ایدن اسباب طعن . — عدله تعلق ایدن اسباب طعن بشدر : کذب ، اتهام کذب ، فسق ، جهالت ، ابتداع.

کذب. — ولوکه حدیث واحد اولسون راوینك حدیث نبویده عمداً کذبی ثابت اولمقدر ، کذب ایله مطعون اولان راوینك حدیثی مصنوع ، مختلق ، موضوع اولور. ارتق او حدیثی موضوع اولدیغی کبی حدیث آخریده موضوع اولور.

فقط اشهر مذاهبه کوره کذب و وضع انجق او حدیثده بولنور ، کذب و وضعك بعینه اولمسی شرطدر .

اتهام . — راوینك حدیث نبویده کذبی ثابت اولمدیغی حالده راوی اقوالده کذب ایله معروف ومشهور اولمقدر.

اتهام کذب ایله مطعون اولان راوینك حدیثی متروك اولور ، اصلا انکله احتجاج اولونماز .

فسق . — راوی عملده فاسق اولمقدر ، هرنه قدر کذب فسقده داخل ایسه‌ده کذب ایله طعن دها شدیددر ،

کذب ایله مطعون اولان راوینك حدیثی متروك اولور . فسق ایله مطعون اولان راوی نك حدیثی موضوع اولمدیغی کبی متروك ده اولماز . مالکه سائر انواع ضعیف کبی فضائل اعمالده مقبول اولور . یالکز حدیثی منکر اولور . بوده بر رأیه کوره در .

مبهمات . — راوی نك اسمی ثقات عندنده معلوم اولمامقدر . جهالت ایله مطعون اولان راوی نك حدیثنه مبهم دینیر که غیر مقبولدر . مثلا « حدثنی رجل » ویا « حدثنی شیخ » دیمك صورتیله اولان روایتده راوی مجهولدر . انجق رجل مبهم صحابی اولور ایسه مثلا « اخبرنی صحابی » دیمك صورتیله اولور ایسه حدیث مقبول اولور .

چونکه صحابی نبی دن نقل ایتدکلری خصوصده مؤتمن در . اکر رجل مبهم مثلا « اخبرنی عدل » ویا « حدثنی ثقة اوضابط اوحافظ اوحاکم » کبی عبارهٔ تعدیل ایله ذکر اولنور ایسه مذهب صحیحه کوره ینه حدیث مقبول دکلدر . انجق اسباب جرح و تعدیلده امام حاذق و مجتهد کامل بوقولی سویلر ایسه حدیثی مقبول اولور .

بدعت . — راوی نك رسول الله صلی الله علیه وسلم دن معروف اولان اعتیاد خلافنه برنوع شبههٔ صحیحه ایله معتقد

اولمقدر . مبتدعك حديثى تورعاً مردودر . فضائل اعمالده مقبولدر .

*

ضبطه تعلق ایدن اسباب طعن : ضبطه تعلق ایدن اسباب طعن ده بشدر : فرط غفلت ، كثرت غلط ، ثقاته مخالف ، وهم ، سوء حفظ .

فرط غفلت . — غالب احوالده حديثى سماعده و تحملده غلط ايتمكدر .

كثرت غلط . — غالب احوالده سماعده واداده غلط ايتمكدر . انسان غلط ونسياندن قورتيله‌ميه‌جغى جهتله غفلت وغلطده كثرت شرط قيلنمشدر . فرط غفلت ويا كثرت غلط ايله مطعون اولان راوى‌نك حديثى احكام وعقائدده مردوددر . بعض ائمه‌يه كوره بونوع حديثلره منكر دينلمشدر .

ثقاته مخالفت . — يا اسناده ويا متن‌ده ثقاته مخالف اولمقدر . بوده يا اضطراب صورتيله ويا ادراج صورتيله ويا ديكر صورتله اولور . بونوعه شاذ دينير .

وهم . — راوى‌نك روايتى توهمنه مبنى اولمقدر . بوده اكثريا اسناده و بعضاً متن‌ده اولور . مثلا راوى موصولى

ارسال، مرفوعی وقف. راوی ضعیفی ثقه‌یه ابدال ایتمك صورتیله اولدیغی کبی بر حدیثی دیکر بر حدیثه ادخال ایتمك صورتیله‌ده وهم حاصل اولور.

وهمه اطلاع غایت دقیقدر. انجق اسانیدی ومتونی حفظ ایدن ذات ایچون ممکن اولور.

سوء حفظ. — راوینك صوابی خطاسنه غالب اولمامق، حفظی سهوی نسیانندن دها چوق اولمامقدر. سوء حفظ راوی ایچون هر حالنده وار ایسه بر رأیه کوره حدیثی شاذ اولور. اکر سوء حفظ عارض اولور ایسه مثلا یا یاشلیلق ایله، یا بر مرضی ایله، یا بر ضرر ایله، یا مالنك سرقت اولونمسی ایله، یا اوغلنك وفات ایتمسیله، یاخود کتابلرینك یانمسیله ویا سائر عوارض ایله عقلنده فساد، فعل وقوالنده عدم انتظام حاصل اولور ایسه راوی‌یه مختلط دینیر.

٭ ٭ ٭

احادیث موضوعه:

حدیث موضوع. — مکذوب اولدیغی صحیح اولان حدیثدر که بر حدیثك وضعی معلوم اولونجه انی روایت ایتمك حرام اولور. حدیث موضوع نه احکامده، نه عقائدده،

نه قصص و مواعظـده ، نه ترغیب و تفهیمده ، نه فضـائلده ، هیچ برشـیده روایت اولونماز . یالکز موضـوع اولدیغنی بیـان ایچون روایت جائزدر . وضـع راوینك حالنـدن معلوم اولور . مثـلا زمانه ایریشمدیکی برذاتدن « ایشـتدم » لفظیله روایت ایدر . ویاخود واضعك اقراریله بیلینیر : مثلا میسرة فضائل قرأن حدیثی وضـع ایتدیکنی ، عمر ابن صبح خطبهٔ نبی یی وضع ایلدیکنی اقرار ایلمشلر ایدی .

*
* *

علامات وضع .ــ حدیث موضوعی طانیمق کوچدر . ائمهٔ حدیث برطاقم علامات وضع ایتمشلردرکه باشلیجه‌لری بونلردر :

١ ــ فم پاك رسـالة لایق اولمیـان سوزلر : من قال لااله الا الله خلق الله من تلك الکلمة طائراً له سـبعون الف لسـان الخ کبی .

٢ ــ حسك تکذیب ایتدیکی شیلر : بادنجان ، مرجمك حقنده ذکر اولنان احادیث کبی .

٣ ــ مسخره‌لغی موجب اولان سوزلر : نار ، قارپوز ، برنج حقنده ذکر اولنان احادیث کبی .

٤ ــ سنت سنیهٔ صریحه‌یه مناقضهٔ بینه ایله مناقض اولان سوزلر : فسادی ، ظلمی ، عبثی ، باطلی مدح ؛ حقی ذم وسائره

كبى احوالى مشتمل اولان سوزلر . بوكبى احاديثك كافه‌سندن رسول الله صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى برى‌در .

٥ — نبى ذيشان حضرتلرى صحابه‌ده ايشلديكى حالده صحابه‌نك متفقاً كتم ايتمشلردر كبى سوزلر .

٦ — نفسنده باطل اولان سوزلر : اذا غضب الرب انزل الوحى بالفارسى واذا رضى انزله بالعربيه كبى .

٧ — كندوسنده فلان سنه بويله اولورسه‌ايسه شويله اولور كبى سوز بولنان احاديث .

٨ — بطلانه شواهد صحيحه قائم اولان احاديث : عوج بن عنق حديثى كبى .

٩ — صريح قرآنه ، سنت متواتره‌يه ، اجماع قطعى‌يه مخالف اولان حديثلر : مقدار دنيا حقنده‌كى حديث كبى .

١٠ — كندوسنده معنى ركاكت بولنان حديثلر : مثلا امر صغيردن ناشى وعيد شديد ؛ ويا فعل يسيردن ناشى وعد عظيم ركاكت معنايه دلالت ايتديكندن بومثللو اولان احاديث موضوعدر . قصاصلك اكثر حديثلرى بوقبيلدندر . قصاصك حوادثندن صاقنمق الزمدر . زين الدين العراقى حوادث قصاصدن خلاص حقنده بركتاب يازمش ايدى ؛ قصاصلك پك اسكيدنبرى حاللرى بويله‌در ، بلانك بيوك عوامك اكلايه‌ميه‌جغى سوزلرى سويلمه‌لريدر .

ابن الجوزی « حدیث معقوله مباین ویاخود منقوله مخالف ویاخود اصوله مناقض اولورایسه بلاشك موضوعدر » دین ذاتك سوزینی پك زیاده تحسین ایدیور . اصوله مناقض اولمق مسانید وکتب مشهوره کبی دواویندن خارج اولمق دیمکدر . ابن الجوزی موضوعاتده پك ایلرو کیدیور. ذهبی‌نك دیدیکی کبی احادیث حسانی‌ده موضوع عد ایدییور .

اندن طولایی ابن الجوزی‌نك وضعنه اعتماد اولونمازدیرلر. مع مافیه ینه غالب حدیثی موضوعدر .

بونك عکسنه اولهرق حاکم، عامری‌ده تصحیح حدیثده مساهله‌ده بولندقلرندن بونلرك تصحیحنه‌ده اعتماد یوقدر .

ابن خزیمه وابن حبانك تصحیح ایتدیکی حدیثلر اهل حدیث عندنده حسن‌در. مشارالیهما صحیح ایله حسنی تفریق ایتمامشلردر . ترمذی‌نك غریب دیدیکی حدیث ضعیفدر . مشارالیه حسن غریب ، صحیح غریب دیمکله‌ده راوی بعض طبقاتده ویا جمیع طبقاتده تفرد ایتمشدر دیمك ایستیور .

*
* *

اقسام وضاعین :— وضاعین برطاقم اقسامه آیریلیر :

١ — زنادقه در که مقصدلری افساد شرایع ، تلاعب بالدین ، قلوب عباده ایقاع شك‌در. زنادقه اون‌درت بیك حدیث وضع ایتمشلردر .

۲ — مذهبلرینه نصرت ایچون حدیث وضع ایدن فرق کلامیه‌در . شیعه ومعتزله وجهلهٔ اهل سنت کبی .

۳ — ناسی زعملرینه کوره خیره تشویق ، شردن تنفیر ایچون ترغیب وترهیب حقنده حدیث وضع ایدن غافلین‌در .

٤ — هر کلام حسنه اسانیدتی تجویز ایدن جاهلین‌در . نته‌کیم محمد بن سعید المصلوب « کلام » حسن اولدیغی وقت اسناد وضعنده بأس یوقدر دیور .

٥ — غرض فاسده مبنی حدیث وضع ایدن منفعتپرستان‌در . بونلرك برقسمی منصب ایچون ، کبرایه تقرب ایچون ، برقسمی‌ده سائله جواب اولسون ایچون ، برقسمی‌ده ذم ایتمك ایستدیکی کیمسه‌یی ذم ایتمك ایچون حدیث وضع ایدر .

٦ — قصاصین‌در . ابن ماجه (۲۷۱) نك ابن عمر (۷٤) دن سند حسن ایله روایت ایتدیکنه کوره عصر سعادتده ، عصر صدیقده ، عصر فاروقده قصص یوق ایدی .

حسندن قصص بدعت اولدیغی روایت اولونمشدر .

ابو سعید المدائنی قصص حقنده حدیث وضع ایدنلردر .

۷ — شحاذین (سئله‌در) در .

ابن حجر عسقلانی تحقیقی اوزره بعض کرامیه ، بعض متصوفه ترغیب وترهیب خصوصنده احادیث وضعنی تجویز ایتمشلردر .

بعضاً وضاع حدیثی کندولکندن وضع ایدر. اکثر موضوعات بو قبیلدندر. بعضاً زهاد ویا حکما کلامندن برشی آلیر ویاخود اسرائیلیاندن اخذ ایدرده حدیث وضع ایدر.

مثلا: المعدة بیت الداء والحمية رأس الدواء موضوعدر. بعض اطبا سوزیدر. کذا حب الدنيا رأس كل خطيئة موضوعدر، زهاددن برینك سوزیدر.

ضعفا ووضاعین:

حفاظ حدیث جرح وتعدیل حقنده مصنفات جیلهده بولندیلر. بوبابده جامع اول یحیی بن سعید القطان (١٩٨) در. بحیادن صوکره تلمیذی یحیی بن معین (٢٣٣) و احمد بن حنبل (٢٤٤) و سائره اولین مصنفیندندر. حافظ ذهبی میزان الاعتدالنده جرح وتعدیل حقنده یازیلان کتابلری تعداد ایدیور، روایته تعلق ایدن علومده ثقات وضعفایی معرفت پك مهمدر. ائمهٔ حدیثك برقسمی یالکز ثقاتی، برقسمیده یالکز ضعفایی یازدقلری کبی برقسمی ثقات وضعفایی جمع ایدرك یازمشلر، برقسمیده ثقه اولسه بیله حقنده سوز سویلنان ذواتك هپسنی یازمشلردر.

بخاری ، نسائی ، عقیلی (٣٢٢) ، دار قطنی (٣٨٥) یالکز ضعفائی ، ابن حبان (٣٥٤) وابن شاهین (٣٨٥) یالکز ثقاتی ، بخاری تاریخنده ثقات ایله ضعفائی ، ابن عدی (٣٦٥): حقنده سوز سویلنان هر ذاتی ، ذهبی صحابه و بعض ائمهٔ متبوعیندن ماعدا حقنده سوز سویلنان هر ذاتی ذکر ایتمشلردر .

وهلهٔ اولاده جرح و تعدیل غیبت کوریلور ایسه‌ده « ان جاءکم فاسق بنبأ فتبینوا » نظم جلیلی موجبنجه صیانةً للشریعة تجویز اولونمشدر . بوبابده مصنف اول یوقاریده ذکر اولندیغی اوزره یحیی بن سعید القطاندر . مع مافیه اندن اول ده شعبه کبی بعض ائمهٔ رجال حقنده تکلم ایتمشلر ایدی .

احمد بن حنبله « علماٰنک غیبتنده بولونمه! » دیدکلری زمان امام مشارالیه « ویحك هذا نصیحة ، لیس هذا غیبة ـ واه یازیق سکا! بو: نصیحتدر ، غیبت دکلدر » دیمش ایدی .

ابن مبارکه غیبت ایدیورسین دیدکلری زمان ، امام مشارالیه « اسکت اذا لم نبین کیف تعرف الحق من الباطل ـ صوص ! بز بیان ایتمز ایسه‌ك سن حق و باطلی نصل تفریق ایدرسین ! » دیمش ایدی .

مع مافیه بعض اهل علم بعض ثقاتی جرح اولنمیه‌جق شیلر ایله جرح ایتدیلرده دوچار خطا اولدیلر .

ابن دقیق العید وجوه جرحده آفت خمسه بیان ایدیور :

١ — هوی ، غرض !
٢ — عقائدده مخالفت !
٣ — علم ظاهر اهلی ایله ایله متصوفه ارهسندهکی مخالفت !
٤ — مراتب علومی بیلمه‌مه‌دن طولایی سوز سویلمك !
٥ — عدم ورع ایله برابر توهمه دوچار اولمق !

بوکا مبنی اهل علم التحق بیان واضح ایله جرح اولنور ایسه قبول اولنور ، یوقسه جرح مجرده التفات اولونماز بوبابده غایت دقت ایتمك اقتضا ایدر .

*
* *

مشاهیر وضاعین .— ضعفا پك چوقدر ، فقط وضاعین اوقدر دکلدر . الك مشهورلرینك اسملرینی شونلردر :
احمد بن اسحق بن ابراهیم بن نبیط ، احمد بن جعفر بن عبداه ، احمد بن الحسن بن ابان الایلی ، احمد بن الحسین بن السماك ، احمد بن داود بن عبدالغفار ، احمد بن سعید بن فرضخ ، احمد بن طاهر بن حرمله ، احمد بن عبداه الجویباری ، اسحق بن نجیح الملطی ، احمد بن عبداه بن محمد البکری ، ابان بن جعفر البصری ، ابراهیم بن احمد العجلی ، ابراهیم بن زکریا الضریر العجلی ، ابراهیم بن عبدالله بن خالد الکوفی ، ابراهیم بن عبدالله بن همام الصنعانی ، ابراهیم بن عبدالله بن الفرقع ، ابراهیم

ابن ابى يحيى. ابراهيم بن محمد العكاشى. ابراهيم بن الحوات. ازدبن اشرس. احمد بن ابراهيم المزنى. احمد بن محمد بن حرب الملحمى. احمد بن محمد بن الحسين السقطى. احمد بن محمد بن الصلت. احمد بن محمد بن الفضل القيسى. ابو السعادات احمد بن منصور. احمد بن موسى الجرجانى. احمد بن نصر الذراع. احمد بن يعقوب ابن عبد الجبار المروانى. اسحق بن بشر بن مقاتل الكاهلى. اسحق بن محمد النخعى. اسحق بن وهب العلاف. اسماعيل بن اسحق الجرجانى. اسماعيل بن يحيى التيمى. اسد بن زياد. ابو هدبه ابراهيم بن هدبه.

بيان بن سمعان. برزة بن غفد. بشار بن ابراهيم الانصارى. بكر بن زياد الباهلى. بشر بن عون القرشى.

جابر بن عبد الله اليمامى. جعفر بن احمد الغافقى. جعفر بن عبد الواحد. جعفر بن محمد بن فضال الدقاق. حامد بن آدم ـ حبيب ابن حبيب ـ ابو سعيد حسن بن على ابن زكريا العدوى ـ ابو الاشنان حسن بن على النخعى ـ حسين بن ابراهيم الجوزقانى ـ حسين بن علوان الكوفى ـ حسين بن عبد الله العجلى ـ حسين بن يحيى الختلى ـ حصين بن مخارق ـ حماد بن عمرو النصيبى ـ حصيب بن جحدر.

خالد بن اسماعيل المخزومى ـ خراش ـ

داود بن سلیمان الجرجانی » داود بن عفان النیسابوری ـ دینار .

رتن الهندی .

زید بن رفاعه .

ابوداود سلیان النخعی ـ سلیمان بن عیسی بن نجیح الخراسانی.

شیخ بن ابی خالد .

عباس بن ضحاك البلخی ـ عبدالله بن احمد بن عامر ـ عبدالله بن محمد العدوی ـ عبدالله بن وهب الدینوری ـ عبدالله بن محمد الصائغ ـ عبدالله بن وهب النسوی ـ عبدالکریم بن ابی العوجاء ـ عمار بن اسحق، عبدالنور بن عبدالله المسمعی ـ ابن ابی الدنیا ـ عثمان بن عبدالله الاموی ـ عصمة ابن محمد الانصاری ـ عبد القدوس الشامی ـ علی بن محمد الزهری، عمر بن صبیح الخراسانی ـ عمرو بن شمر الجعفی ـ عیسی بن مهران.

غیاث بن ابراهیم النخعی .

قاسم بن محمد الفرغانی .

کثیر بن عبدالله المزنی المدنی .

مأمون بن احمد الهروی ـ محمد بن ابراهیم الفریابی، محمد بن محصن الاسدی ـ محمد بن ایوب ـ محمد بن تمیم الفریابی محمد بن الحسن بن ازهر ـ محمد بن الحسین الوراق (ابن الخفاف) محمد بن زیاد الیشکری ، محمد بن السائب الکلبی ـ محمد بن سعید الشامی،

محمدبن سعيد الازرق ـ محمدبن سعيدالبورقى ـ محمدبن عباس بن سهيل ـ محمد بن عبدالرحمن بن غزوان ـ محمد بن عبد بن عامر السمرقندى ـ محمدبن عكاشةالكرمانى ـ محمدبن‌على بن ودعان ـ محمد بن مهاجر الطالقانى ـ محمد بن الوليد القلانسى البغدادى ـ محمدبن يحيى‌المصيصى ـ محمد بن‌يزيد المنصور ـ محمدبن يوسف بن يعقوب الرازى ـ معلى‌بن هلال الكوفى: مغيرة ابن سعيد الكوفى البجلى ـ ميسرة بن‌عبد ربه . مكبة بن ملكان. معمربن ربك .

نعيم بن سالم .

وهب بن وهب القاضى‌المدنى . وهب بن حفص .

ذكر اولنان وضاعيندن الڭ مشهور اولانلرى اون كيشى در. انلرده بونلردر :

١ ــ اسحق بن نجيح الملطى. ــ اسحق‌بن نجيح عطاءالخراسانى (١٣٥) دن . وابن جريج (١٥٠)دن روايت ايدر. ان الكل نبى خليلاً من امته وان خليلى عثمان . من قال فى ديننا برأيه فاقتلوه : نهى عن‌اللعب كله حتى‌الصبيان باللعاب كبى احاديث انڭ موضوعاتندندر. اسحق بن نجيح‌الملطى‌نڭ دها بشقه‌موضوعاتى‌ده واردر .

٢ ــ احمد بن عبدالله الجويبارى ـــ جويبارى‌ابن عيينه (١٩٨) وطبقه‌سندن روايت ايدر . فضائل اعمالده بڭ چوق

حدیث وضع ایتمش ، ائمه‌اغزندن سیکلرجه حدیث روایت ایلمشدر احمد بن عبدالله الجویباری امام الکرامیه محمد بن کرام (٢٥٥) ایچون حدیث وضع ایدر ایدی .

٣ — بیان بن سمعان . — مرقوم بیان الزندیق دیمکله مشهور اولوب یوزتاریخندن صوکره عراقده ظهور ایتمش ایدی . حضرت علی کرم الله وجهه‌نك الوهیتنه قائل ایدی . صوکره اوغلی محمد بن الحنفیه‌نك . دها صوکره کندیسنك‌ده الوهیتنه قائل اولمش ایدی . خالد بن عبدالله القسری انی قتل ، واحراق بالنار ایتمش ایدی .

٤ — ابو داود سلیمان النخعی . — ابوداود احمد بن حنبلك معاصرلرندن ایدی .

٥ — عبدالکریم بن ابی العوجاء — مرقوم زندیق مفتری ایدی بویونی اورولمق ایچون یقالندیغی زمان حلالی حرام قیلان حرامی حلال قیلان درت بیك حدیث وضع ایتدیکنی خبر ویرمش ایدی .

٦ — محمد بن السائب الکلبی . — کلبی مفسر ، نسابه ، اخباری ایدی سبائیه مذهبنده اولوب « حضرت علی کرم الله وجهه ارتحال ایتمامشدر ، دنیایه رجعت ایده‌جکدر ، اورته‌لغی عدل ایله

طرفلرینه محقدر ، دورو ایدی تفسیرلرده . تا بخاره یالان طوقیلدیرن بو ایدی .

۷ — محمد بن سعید المصلوب الشامی . — مرقوم مکحولك (۱۱٤) اصحابندن ایدی . زندقه ایله اتهام اولنه‌رق صلب اولونمش ایدی ، زهری و برجماعتدن روایت ایدر .

۸ — محمد بن عکاشة الکرمانی . — محمد بن عکاشه عبدالرزاق (۲۱۱) دن روایت ایدر .

۹ — مغیرة بن سعید البجلی الکوفی . — مرقوم رافضی ایدی . ابو جعفر محمد الباقر (۱۲٤) الدن تبری ایتمش ایدی . دائما اهل بیت اغزندن حدیث روایت ایدر ایدی . ۱۲۰ سنه‌سی حدودنده خالد بن عبدالله القسری طرفندن قتل اولونمش ایدی .

۱۰ — میسرة بن عبد ربه الفارسی ثم البصری . — میسره ابن جریجدن واوزاعی (۱۵۷) دن روایت ایدر ایدی .

فضائل قرآن حقنده‌کی حدیث طویلی وضع ایدن ، معراج حقنده یکرمی یاپراق قدر ، حضرت علی کرم الله وجهه‌نك فضلی حقنده یتمش قدر ، (قزوین) نام بلده‌نك فضلی حقنده قرق قدر حدیث وضع ایدن میسره‌در .

بعض ائمهٔ حدیث واقدی ایله ابراهیم بن ابی یحیی (۱۸٤)

ومقاتلی (۱۵۰) ده مشاهیر وضاعین میاننده تعداد ایدیورلر .
ضعفایه کلنجه انلر پک چوقدر . انلر ایچون کتاب الضعفالره مراجعت لازم اولور .

کتب ورسائل غیر معتبرهٔ مشهوره

موضوعات کتابلرنده اخبار موضوعه ایله مشحون اولدیغی ویاخود روایتی غیرموثوق بولندیغی بیان اولنان کتب ورسائل بونلردر :

۱ — **موضوعات القضاعی .** — مشارق صاحبی رضی الدین الصاغانی (٦٥٠) بوکتابده برچوق احادیث موضوعه بولندیغنی خبر ویریور .

۲ — **الودعانیه** (اربعین ودعانیه) — حافظ ذهبی نك بیاننه کوره بوکتابك صاحبی محمدبن علی بن ودعان القاضی ابونصر الموصلی اولوب کتاب تمامیله موضوعدر . مرقوم ودعانیه یی عموجه سی ابوالفتحدن سرقت ایلمشدر ، بعضیلری « زید بن رفاعه دن سرقت ایدوب خطبه سنی حذف ایتمشدر ، اصل واضعی زید بن رفاعه در ، ابن رفاعه حکمانك وحضرت لقمانك کلامیله تلفیق ایتمشدر » دیورلر .

صاغانی نك بیاننه کوره ودعانیه نك اولی : کأن الموت فیها علی غیرنا کتب ، آخری « مامن بیت الا وملك یقف علی بابه کل

يوم خمس مرات»در . بو غايه‌ده كوزل موعظه‌لر واردر. فقط
حديث شريف يوقدر . هيچ بر حديث مرفوع صحيح دكلدر .

٣ — فضل العلماء . — محدث شرف بلخی‌نك كتابيدر. «اولی من تعلم مسئلة من الفقه فله كذا» دير . صاغانی بو كتابی تماميله موضوع ديور .

٤ — مسائل عبد الله بن سلام . — كويا عبدالله بن سلام (٤٣) نبی ذيشان افندمز حضرتلرينی امتحان ايچون بيك قدر مسئله سؤال ايتمش ايمش. ذهبی‌نك بيهقی‌دن نقلنه كوره مشاهير وضاعيندن احمد بن عبدالله الجويباری مسائل عبدالله بن سلامی «محمد بن عبدالله الفلسطينی عن جرير عن الضحاك عن ابن عباس» طريقيله روايت ايديور. كنديسی وضاع شهير . فلسطينی غير معروف . جرير متروكدر. ضحاك ايسه ابن عباسه ملاقی اولامشدر. بعض اسئله‌سی شونلر ايمش :

س ١ — كونشك بردفعه طوغديغی ير نره‌سيدر؟
ج — موسى عليه السلام ايچون ياريلان ارض بحردر .
س ٢ — صاحبی ايله برابر يورويان قبر هانكيسيدر؟
ج — يونس عليه السلامی يوتان بالقدر .

بوكبی سؤاللرك اصلی يوقدر. عبدالله بن سلام اوچ سؤالدن باشقه

نه‌بنی ذیشان افندمزه ، نه‌دیکرینه هیچ بر سؤال صورمامشدر ، صحیح بخاریده بیان اولنان اوچ سؤال شونلردر :

س ١ — ایلك قیامت علامتی ندر ؟

ج — ایلك قیامت علامتی بر آتشدرکه ناسی مشرقدن مغربه طوغری کتوریر .

س ٢ — اهل جنتك ایلك طعامی ندر ؟

ج — اهل جنتك ایلك طعامی زیادهٔ کبد حوتدر . زیادهٔ کبدحوت حاویار اولسه کرکدر .

٣ — چوجق نه‌یه اناسنه ویا باباسنه بکزه‌یور ؟

٤ — ماءرجل ماء نسایی سبق ایدرسه چوجق باباسنه ، بالعکس ماء نساء ماء رجلی سبق ایدرسه چوجق اناسنه‌بکزر .

عبدالله بن سلام بو سؤاللره انجق نبی اولان ذات جواب ویره‌بیلیر اعتقادنده‌ایدی ، نبی ذیشان افندمز حضرتلری بونلره جواب ویرنجه « اشهد انك رسول الله » دیه‌رك شرف اسلام ایله مشرف اولمشدر .

٥ — کتب ملاحم . — شمس الدین سخاوی (٩٠٢) المقاصد الحسنه‌ده « کتب ملاحمك اصلی یوقدر ملاحم مرتقبه . فتن منتظره حقنده پك از حدیث صحیح واردادلمشدر امام احمد اوچ کتابك اصلی یوقدر : ملاحم ، مغازی ، تفسیر دیدر » دیه ملاحم حقنده هیچ بر حدیث صحیح قبول ایتمیور .

خطيب (٤٦٣) « امام احمدك بو جوزلى كتب خصوصنده حقنده‌در كه ناقللرنده عدالت يوقدر . انك ايچون انلره اعتماد اولونماز» ديور .

ملاحم ملحمه‌نك جمعيدر ملحمه موضع قتالدر . فتنه‌و بيوك حربلرده ملحمه اطلاق اولونور . فتنه خصوص المفهوم ملحمه‌دن اعمدر . ملاحم حقنده بر سنت ثابت اولمقده اولوق اوزره صحيح بر حديث صحيح يوقدر . اوزون مطلق لعل جفر بر اماری بولده بر چوق احاديث طوپلانمش سيدنا على كرم الله وجهه، زين العابدين (٩٤)، جعفر الصادق (١٤٨) حضرتلرينه اسناد ايدنلر ده اسلام دشمنلرى ايجاد ايتمشلردر .

٦ — تفسير كلبى . — سخاوى مقاصدده امام احمددن نقلاً «تفسير كلبى سراپا كذبدر . آكا نظر حلال دكلدر» ديور .

٧ — تفسير مقاتل . — خطيب «تفسير مقاتل تفسير كلبى‌يه ياقيندر» ديور .

٨ — فتوح الشام . — واقدى‌نك اثريدر . — واقدى ايچون اون سكزنجى صحيفه‌يه مراجعت اولنه .

٩ — حقايق التفسير (تفسير سلمى) . — شوكانى (١٢٥٥) « صوفيه تفسيرلرى تفسير دكلدر . انلرده تفاسير باطنيه غالبدر» ديور .

١٠ — تفسير ابن عباس . — اصلا معتمد دكلدر چونكه كلبي ، سدي ، مقاتل كبي كذابين طريقي ايله مرويدر .

١١ — تفسير ثعلبي ١٢ — تفسير واحدي ١٣ — تفسير زمخشري ١٤ — تفسير بيضاوي ١٥ — تفسير ابي السعود	بونلرده خيلي احاديث موضوعه واردر، سلفدن بيان ايتدكلري تفسيرلرينه اعتماد اولونماز؛ خصوصا فضائل سور حديثلري تماميله موضوعدر. ثعلبي ايله واحدي هر سورهنك اولنده، زمخشري، بيضاوي، ابوالسعود هر سورهنك آخرنده احاديث موضوعه ذكر ايديورلر. ابن المبارك «ظن ايدهرم كه بو احاديثي زنادقه وضع ايتمشدر» ديور . ابن حجر تفسير كشافك احاديثني انتقاد وتخريج حقنده بر اثر يازمشدر.

١٦ — تفسير خازنه ١٨ — تفسير روح البيانه	بونلردهده خيلي احاديث موضوعه واردر.

١٦ — نزهة المجالس . — خرافات اسرائيليه وموضوعات ايله طولودر .

١٧ — تنبيه الغافلين | ابو الليث سمرقندي(٣٧٣)نك اثرلريدر .

١٨ — قرة العين | حافظ ذهبي بو كتابلرده احاديث موضوعه واردر ديور .

۱۹ — الجامع الصغير . — سيوطى موضوعاتى تأليف ايدركن صوكره جامع صغيرده برچوق احاديث موضوعه بولنديغنى بيان وتنبيه ايديور .

۲۰ — حياة الحيوان . — دميرى
۲۱ — قصص الانبيا . — ثعلبى
۲۲ — المستطرف . — ابشيهى
۲۳ — انيس الجليس .
۲٤ — نزهة الاسرار حلية الاذكار
۲۵ — تحفة الاخوان فى قراءة الميعاد فى رجب وشعبان ورمضان
۲٦ — مكارم الاخلاق . — طبرسى

بو كتابلر احاديث موضوعه ايله مشحوندر . شيخ كيم تحذير المسلمين بريلجه بيان ايديور .

۲۷ — صفة اهل التصوف . — سيوطى بونده «حكايات باطله واخبار منكره واردر» ديور.

۲۸ — درة الناصحين — بو كتابده ده بر چوق احاديث باطله واردر .

۲۹ — البيان فى شرح عقود اهل الايمان . — ابو على

الحسن بن علی الاهوازی نك اثریدر ، حافظ ذهبی بو کتابده موضوعات وفضایح واردر دیور .

٣٠ — **تفضیل العقل** . — سلیمان بن عیسی السنجری نك اثریدر . دار قطنی بونك حقنده سرا پا موضوعدر دیور .

بوکتاب اساساً میسره نكدر ، اندن داود بن المحبر ، داوددن ، سلیمان سرقت ایتمشدر .

٣١ — **الرسالة المصفوریه** . — مؤلف بونده قرق حدیث جمع ایتمشدر . یالکز اوچی صحیح ، باقیسی موضوعدر .

٣٢ — **بدایع الزهور فی وقایع الدهور فی اخبار الانبیا** . — ابن ایاسك اثریدر ، بونده ده — اخبار باطلهٔ خرافات اسرائیلیه پك چوقدر .

٣٣ — **سیرة البکری** . — ابن حجر هیتمی (٩٧٢) « بو کتابك قرائتی جائز دکلدر زیرا چوغی باطل وکذبدر » دیور .

٣٤ — **خریدة العجائب وفریدة الغرائب** . — ابن وردی نك اثریدر . کشف الظنونده بیان اولندیغی وجهله بونده اخبار واهیه وامور مستحیله واردر . بو کتاب عقول قاصره اصحابی ارهسنده متداولدر . مسائل عبدالله بن سلام بو کتابده مذکوردر .

٣٥ — **الترغیب والترهیب** . — ابوالقاسم الاصفهانی نك اثریدر . حافظ عبدالعظیم المنذری (٥٦٦)

الترغيب والترهيبده بوكتابده احاديث متحققة الوضع بولنديغنى بيان ايديور .

٣٦ — عجائب القرآن . — محمود بن حمزة الكرمانى نك اثرى در . سيوطى بوكتابده اقوال منكره بولنديغنى بيان ايديور .

٣٧ — كتاب اللباب فى الحديث . — تحذير المسلمين ده بيان اولنديغنه كوره بوكتابده بك چوق احاديث موضوعه واردر .

٣٨ — كتاب الاهوال والقيامة . — ذهبى بو « كتاب حقنده سراپا كذبدر » ديور .

٣٩ — كتاب العروس . — ابو الفضل جعفر الصادقه منسوبدر « ديلمى احاديثى واهيدر ، منكردر ، شايان اعتماد دكلدر » ديور بو كتابك واضعى كتابك ترويج اولونمسى ايچون كتابى جعفر الصادقه اسناد ايتمش اوله جقدر .

٤٠ — شفاء الصدور . — نقاشك اثرى در ، ابو الخطاب عمر بن الحسن الاندلسى الظاهرى (٦٣٣) « بو كتابك چوغى كذب وزوردر » ديور ، خطيب « شفاء صدور دكل ، شقاء صدوردر » ديور ،

٤١ — كتاب البركة فى فضل السعى والحركة . — شيخ محمد الوصابى اليمنى نك اثرى اولوب تحذير المسلمينده بيان اولنديغنه

کوره بونده‌ده پك چوق احادیث موضوعه و اخبار منکره واردر .

٤٢ — الروض الفائق فی المواعظ والدقائق . — حریفیشك اثری اولوب تحذیر المسلمینده بیان اولندیغنه کوره بونده برچوق موضوع واردر .

٤٣ — کتب التصوف والاخلاق . — اهل حدیث تصوف واخلاق کتابلرندەکی احادیثه اعتماد ایتمزلر ، مثلا جذبة من جذبات الرحمن توازی عمل الثقلین؛ من عرف نفسه فقد عرف ربه؛ السنة الخلق اقلام الحق؛ حب الدنیا رأس کل خطیئة؛ الاجتماع مقدر؛ حسنات الابرار سیئات المقربین ؛ سؤر المؤمن شفاء ؛ السلامة فی العزلة ؛ الظهور یقطع الظهور ؛ عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة ؛ الغناء رقیة الزناء ؛ القلب بیت الرب ؛ کل طویل اللحیة قلیل العقل ؛ کل ماشغلك عن الله عز وجل من مال اوولد فهو علیك مشئوم ؛ من جد وجد ! المقدر کائن ؛ الناس نیام فاذا ماتوا انتبهوا؛ انا عند المنکسرة قلوبهم من اجلی ، اذا تحیرتم فی الامور فاستعینوا باهل القبور ! التجلی لایتکرر ؛ حب الوطن من الایمان ؛ حب الهرة من الایمان ؛ الدنیا مزرعة الاخرة ؛ الدنیا قنطرة فاعبروها ولاتعمروها؛ الدنیا جیفة وطالبها کلاب؛ الشیخ فی قومه کالنبی فی امته ؛ طعام البخیل داء وطعام الجواد دواء ؛ الفقر فخری وبه أفتخر ؛ الفرار مالایطاق من سنن

المرسلين ؛ كنت نبيا وآدم بين الماء والطين ؛ ماوسعنى سمائى ولاارضى ولكن وسعنى قلب عبدى المؤمن؛ كنت كنزاً لا اعرف بيت الا اعرف فخلقت خلقاً فعرفتهم بى فعرفونى ؛ لولاك لماخلقت الافلاك ؛ لى مع الله وقت لايسعنى فيه ملك مقرب ولا نبى مرسل ، لسعت حية الهوى كبدى الخ ؛ موتوا قبل ان تموتوا كبى كتب اخلاقده و تصوفده احاديث نبى اولەرق كوستريلان اقوال : محدثين عندنده حديث نبى دكلدر . چوغى بلكه بعض متصوفه سوزلريدر

٤٥ — مسند انس البصرى . — اوچيوز قدر قدر حديث اولوب سمعان بن المهدى بو حديثلرى انسدن روايت ايديور سمعان غير معروفدر ذهبى نك ديديكى وجهله سمعانه نسخهٔ مكذوبه نسبت اولونمشدر .

٤٦ — دلائل الخيرات . — بوراده ده كتب احاديثده مذكور اولميان برطاقم احاديث واردر : متى اكون مؤمناً ؛ ترى مؤمناً يخشع ومؤمناً لايخشع الخ ؛ من القوى فى الايمان الخ كبى احاديث كتب احاديثده مذكور دكلدرنته كيم تحذير المسلمين من الاحاديث الموضوعة على سيد المرسلين نام موضوعات كتابنده بويلەجه تصريح اولونمشدر .

٤٧ — كتب الترمذى الحكيم . — ابن الجوزى ايله حافظ ابن القيم الجوزيه (٧٥١) دحكيم ترمذى كتابلرينى موضوع ايله

طولدرمشـدر» دیورلر ، بناء علیه منفرد اولدیغی حدیثه اصلا اعتماد اولونماز حکیم ترمذی‌یه نسبت اولنان احادیثی مشار الیه کویا حضرت حضردن ایشتمش ایمش! حالبوکه محققین علما حضرك حیاتی انکار ایدیورلر.

٤٨ — کتاب الاحیاء . — احیاءالعلوم‌ك‌ده حدیثـلرینه اعتماد یوقدر زین‌الدین العراقی احیا حدیثلرینی تخریج وانتقاد ایلمش ایدی .

٤٩ — قوت القلوب . — بوکتابده‌ده احادیث موضوعه واردر .

٥٠ — نهج البلاغه . — بوکتاب امام مکرم حضرت علی کرم‌الله وجهه‌نك دکلدر ، انك اغزندن یازلمشدر کتابی وضع ایله متهم اولان علی بن الحسین الشریف المرتضی الحسینی (٤٤٨) در . نته‌کیم ذهبی بویله‌جه تحقیق ایدیور .

٥١ — شرح الاوراد . — قاری‌نك بیاننه کوره بونده‌ده موضوعات واردر .

٥٢ — بهجة الاسرار . — ابوالحسن علی بن عبدالله‌ك اثری‌در ذهبی ابوالحسن حقنده «وضع حدیث ایله ، صلاة رغائبی وضع ایله اتهام اولونمشدر» دیور.

کتب ورسائل مذکوره‌دن بشقه‌ده حدیثلرینه ، روایتلرینه

اعتماد اولونمیان کتابلر واردر ، هیسنی صایمق ممکن ده دکلدر نمونه اولملق اوزره اللی بوقدری ذکر اولونمشدر. هرحالده سیرانبیا ، تاریخ اسلام ، مناقب خلفاء راشدین ، مناقب اصحاب واخیار وتابعین ایچون کتب معتبرۀ حدیثیه وموضوعات ورجال کتابلرینه مراجعت اهم والزمدر

اخبار موضوعه وضعیفۀ مشتهره

اخبار موضوعه باشلیجه ایکی نوعه راجع اولور: بری شریعت مطهره‌یه مخالف اولان موضوع منکر ، دیکری معناسی صحیح اولوب انجق فم رسالتدن صدور ایتمیان موضوع معروف‌در .

قسم اول : ایلیکنه سنت سنیه ایشلمش واحوال سنیۀ نبویه‌یی تحقیق بیلمش اولان ذات ایچون قولای قولای معلوم اولور .

مثلا « من سمی محمداً او احمد لم یدخل النار ؛ اذا غضب الرب نزل الوحی بالفارسیة واذا رضی نزل بالعربیة ؛ اذا انکسف القمر فی المحرم کان الغلاء والقتال واذا انکسف فی صفر کان کذا کذا ؛ لوکان الارز رجلاً لکان حلیماً » کبی احادیثک موضوع اولدقلری قولایجه معلوم اولور .

قسم ثانی انجق اسنادی بیلمك ایله معلوم اولور تصوف واخلاق ، تفسیر وتاریخ کتابلرنده بولنان موضوعاتك چوغی بوقسمدندر ، بوقسم بین العلماده مشتهر اولور .

یوقاریده ذکر اولندیغی وجهله اخبار موضوعه اخبار ضعیفه‌نك اك کوتوسیدر اخبار منکره اخبار موضوعه‌دن براز فرقلیدر اخبار ضعیفه نصل اولور ایسه اولسون شایان اعتماد اوله‌ماز .

اخبار موضوعه وضعیفهٔ مشتهره پك چوق ایسه‌ده بوراده طوغریدن طوغری‌یه ویاطولاییسیله سیر جلیله وشمائل شریفهٔ سنیه و اخلاق محمدیه‌یه تعلق ایدنلری نقللری برابر ذکر ایده‌جکز .

خلقت حدیثلری :

١ — سماوات ایله معدنلرینك کموش ویا باقیر ویازبرجددن اولمسی وایکی سما اره‌سنده‌کی ویا سما ایله ارض اره‌سنده‌کی بشیوز سنه ویا سکسان سنه کبی مقدار حقنده هیچ برشی صحیح دکلدر .

(اسنی المطالب فی احادیث مختلفة المراتب .)

٢ — هاروت وماروت وزهره ایله اولان قصه‌لری وسهیل قصه‌سی اصلا صحیح دکلدر .

(سخاوی ، ابن دیبع ، ابن السد درویش)

۳ — يدى ارض واردر هر ارضده سزك نبيكز كبى نبى ، آدم كبى آدم ، نوح كبى نوح ، ابراهيم كبى ابراهيم ، عيسى كبى عيسى واردر كبى سوزلر ابن عباسدن منقولدر، ابن كثيرە كوره ابن عباسدن نقل صحيح ايسه ابن عباس اسرائيلياتدن اخذ ايتمشدره ديو بناءعليه بويله بر سوزمردوددر ، موضوعدر .

(سخاوى ، ابن ديبع)

٤ — ارض قياوزرنده ، قياوكوزك بوينوزى اوزرندەدر ، اوكوز بوينوزينى قيلدادر ايسه قيا حركته كلير . مأنده‌كى حديث صحيح دكلدر. (قارى)

٥ — جبل قافك يشيل زمرددن اولوب دنيانى محيط اولديغى سوزى‌ده صحيح دكلدر .

(قارى ، ابن السيد درويش .)

٦ — جبل قاف عالمى محيطدر ، عالمك طمارلرى ارضك استقرار ايتديكى قيايه منتهى اولور ، جناب حق بر قريه‌ده زلزله مراد ايدرسه بوطاغه امر ايدر او قريه‌يى ولى ايدن طمارى تحريك ايدر ارلق اوقريه‌ده زلزله اولور ايشته بوندن طولاييدركه بعض قريه‌ده زلزله اولورده بعضيسنده اولماز سوزى‌ده صحيح دكلدر . (قارى)

۷ — جناب حق آدم عليه‌السلامى خلق ايتديكى وقت

جبریل علیه‌السلامه « برالما آلوب بوغازینه صیقمغی » امر ایتمش‌الخ.. کبی سوزك اصلی یوقدر . (تحذیز المسلمین)

۸ — جناب حق جنتدن ارضه بش ایرمق آقیدیور: سیحون، جیحون ، دجله ، فرات ، نیل

سیحون هند ایرمغی ، جیحون بلخ ایرمغی ، دجله ایله فرات عراق ایرمقلری ، نیل مصر ایرماغیدر .

بونلرك هپسی جنتك اسفل درجه‌سندن اولان جنت‌بیکارلرینك برندن آقیور مألنده‌کی حدیث خبرمنکردر. (ذهبی)

۹ جناب حق بیك امت خلق ایتمشدر التی یوزی دکزده التی یوزی قره‌ده‌در ، بوامتلردن اك اول هلاك اوله‌جق اولان چکرکه‌در

(تذکرة الموضوعات للمقدسی)

§ § §

سیر انبیایه متعلق اولانلر :

۱ — آدم‌علیه‌السلام جنتدن هنده ایندیکی زمان اوزرنده لباسی یعنی اولان برجنت یاپراغی واردی ، یاپراق قوردی ؛ هنده یاییلدی ، اغاجلرینه یاپشدی ، اغاجلر تلقیح اولندی .

ایشته ، عود ، صندل ، مسك ، عنبر . كافور بویلراقدندر الخ ما ٔنندەكی حدیث خبر منكردر . (ذهبی ، سیوطی)

۲ — آدم علیه‌السلام یانندە سندان (اورس) ، مطرقه (چكیچ) ، كلبتن اولدیغی حالدە هندە ، حوا علیها‌السلام جدەیه نزول ایتدی ما ٓنندەكی حدیث خبر منكردر .

(ذهبی)

۳ — آدم علیه‌السلام حج ایتدی ، او صرەدە قابیل هابیلی قتل ایدنجه‌ده كزصولری طوزلی اولدی ، میوەلرك طاتلری بوزولدی ، حضرت آدم قابیلك ماجراسنه واقف اولدی‌دە شویله برشعر اوقودی :

تغیرت البلاد ومن علیها ... فوجه الارض مغبر قبیح
و قابیل اذاق اخاه ... فیا اسفی مضی الوجه الملیح .

كبی سوزلر ، خبر باطلدر .

(اسنی المطالب فی احادیث مختلفة المراتب)

٤ — آدم علیه‌السلامك جنازە نمازینی ملائكۀ كرام قیلمشلر درت تكبیر المشلردر كبی سوزلر موضوعدر. (اسنی المطالب)

٥ — ادریس علیه‌السلام شمس ملكنك صاحبی ایدی ، سمایه چیقمغی هوس ایتدی . اذن ایله سمایه چیقدی ، اوراده رقص اولندی ، تكرار ینرلدی . نبی مشیرالیه اهل جنتك حله‌لرینی بچیور كبی سوزلرك اصلی یوقدر .

اهل تفسیر من غیربصیرة، بلاسند بو سوزی ذکرایدیورلر
حضرت ادریس علیه‌السلامك رفعی اکا مختص دکلدر ، بلکه ذکر
مزیت بابندندر . بتون انبیا قبل‌الموت وبعدالموت رفعتده‌در ،
جناب حق حضرت آدم و داود علیهما‌السلامه خلیفه اطلاق
ایدیور ، کافهٔ انبیا علیهم‌السلام خلیفه‌در ؛ جناب حق
حضرت ابراهیم علیه‌السلامی خلیل ایدینور ، بتون انبیا
خلیلدر ، حضرت عیسی علیه‌السلامه روح طلاق‌ایدیور ؛
بتون انبیا روح باری یعنی امروسر باری‌در ، ارتق مزایا
متزاحم اولماز . (اسنی‌المطالب)

٦ — حضرت نوح علیه‌السلام یبقانیرایکن اوغلی اکاباقمش .
نبی مشارالیه «بن یبقانیرایکن بکامی باقیورسین جناب حق سنك
رنکینی تغییر ایتسون» دیمش‌ده اوغلی زنجی اولمش ، سودانك
زنجیلرك باباسی ایشته بوایمش ، ماألنده‌کی‌س؛ ضعیفدر .
(المقاصدالحسنه للسخاوی ، اسنی‌المطالب)

٧ — حضرت نوح علیه‌السلامك سام، حام، یافث نامیلرنده
اوچ اوغلی اولمش ، عرب ، فارس ، رومك باباسی : سام ،
قبط ، سودانك باباسی : حام ؛ یأجوج و مأجوج ، ترك ،

صقالیه (اسلامی اولەجق) نك مالمسی : یافثدر . ما لندەکی
حدیث خبر ضعیفدر . (المقاصد الحسنه .)

٨ — جبل لبنانده کوستریلان قبر حضرت نوحك قبری
دکلدر قبر نوح جبل لبنانده یدنجی سنهٔ هجریەده حادث
اولمشدر . (سخاوی ، ابن دیبع .)

٩ — اول معانقه ایدن حضرت ابراهیم علیه السلامدر ما لندەکی
حدیث خبر سوزی موضوعدر . (تذکرة الموضوعات للمقدسی)

١٠ — حضرت ابراهیم علیه السلامك القاء ناردن اول
حضرت جبریله « علمه بحالی غنی عن سؤالی » دیمەسنك اصلی
یوقدر .

(شیخ الاسلام الحرانی ، جلال الدین السیوطی ، محمد ظافر
الازهری)

١١ — حضرت ابراهیم علیه السلامك ولد مکرملری حضرت
اسماعیل علیه السلامك بیونه یچاق اوروب یچاغك کسمدیکی
سوزی کذبدر ، زنادقەنك موضوعاتندندر .

(تحذیر المسلمین ، اسنی المطالب)

١٢ — بیت مکرمك مکانی ایکی کره بلیرسز اولدی : نەهود
نەصالح علیهما السلام حج ایتمدیلر تاکه جناب حق انی حضرت
ابراهیم علیه السلام ایچون صاقلادی کبی سوزلر خبر منکردر .
(میزان الاعتدال ، اسنی المطالب)

۱۳ — حضرت ابراهیم بیت مکرمی بناایدنجه هر رکن‌ده بیك رکعت نماز قیلمش، جناب حق اکا «یا ابراهیم صانکه بر عورتی سترایتدك یاخود بر آجلغی دویوردك‌دیه وحی ایتمش کبی سوزلرك اصلی یوقدر . (تحدیز المسلمین، اسنی المطالب .)

۱٤ ـ حضرت ابراهیم علیه‌السلامك زوجهٔ مکرمه‌لرینی جبار (فرعون) اخذ ایتمش، هرایکیسی یالکز قالدقلری زمان زوجهٔ مکرمه‌لری ساره ایله ابراهیم علیه‌السلام ارەسنده‌کی دیوار شفاف برجام کبی اولمش‌ده حضرت ابراهیم ساره‌یی کورمش ایمش کبی سوزلرك اصلی یوقدر . (اسنی المطالب)

۱۵ — آدم علیه‌السلام ایله نوح علیه‌السلام ارەسنده اون قرن ، نوح علیه‌السلام ایله ابراهیم علیه‌السلام ارەسنده یکرمی قرن واردر کبی سوزلرك اصلی یوقدر . (ذهبی)

۱٦ — یوزنده آغارمش قیل کورنجه اك اول قیل آغارمه سندن وقوجه‌لقدن جزع ایدن ابراهیم علیه‌السلامدر کبی سوزلرك اصلی یوقدر (تحدیز المسلمین .)

۱۷ — بنی وپدرم ابراهیم علیه‌السلامی برسنه ایچنده زیارت ایدن کیمسه جنته کیرر مآلنده‌کی حدیثك اصلی یوقدر . (شیخ‌السلام ، سخاوی ، قاری ، نووی ، ابن‌دیبع ، ابن‌السیددرویش) انجق ذهبی بوحدیثی تضعیف ایدیور .

۱۸ — « بن ایکی ذبیحك اوغلی‌یم » خبری قول رسول

الله اولمق اوزره ثابت دكلدر انجق حاكم، ثعلبی ، ابن مردویه اعرابی نك (یا ابن الذبیحین) دیدیكنی ، بونك اوزرینه نبی ذیشان افندمز حضرتلرینك تبسم بیوردقلرینی روایت ایدییورلر .

(المقاصد الحسنه، تمییز الطیب ، اسنی المطالب)

١٩ — قبر اسماعیل علیه السلام حجرده در . مآلنده کی حدیث خبر ضعیفدر . (المقاصد الحسنه، تمییز الطیب، اسنی المطالب)

٢٠ — حضرت یعقوبك عزیز مصره مكتوبی موضوعدر ، مكتوبك صورتی شویله ایمش : بزلركه اهل بیتز ، بزه بلا موكلدر ، جدم ابراهیم علیه السلام ناره ، پدرم اسحق علیه السلام ذبحه مبتلا اولدیلر ، بن ده اوغلم یوسفی یتیردم ، بكا اوغلم بنیامینی اعاده ایله ، یوخسه سكا اویله بر دعا ایدرم كه یدنجی اوغلنه ده ایریشیر .

(دارقطنی ، اسنی المطالب ، تحذیر المسلمین .)

٢١ — قصۀ ایوب یعنی حضرت ایوب علیه السلامه شیطان مسلط اوله رق اوفوز مكه نبی مشارالیه جذام علتنه طوتلمش ، بدنندن قورتلر دوكلمش كبی طبعاً منفر اولان حالات كذب وافترادر ، طریق واهی ایله بیله وارد اولمامشدر اهل قصص ، اهل تفسیر بلا سند بو یالان حكایه‌یی ذكر ایدیورلر . قرآن مبین ده كی نصب و عذاب خسته لغی دردینیور هیچ خسته لغی ممكن اوله بیلیر .

(اسنی المطالب ، تحذیر المسلمین)

٢٢ — موسی علیه السلام مصردن هجرتی زماننده یوسف علیه السلامك قبرینی نقل ایدرك حضرت ابراهیم علیه السلامك مغاره سنه قویمش کبی سوزلر ثابت دکلدر (اسنی المطالب)

٢٣ — عوج بن عنقك طولی ، زمان طوفانده صولرك یاری بلنه کلهمامسی ، موسی علیه السلام زماننه قدر یشامسی کبی سوزلر باطلدر ، بی اصلدر .

(قاری ، ابن السید درویش)

٢٤ — الله ابراهیمی خلیل ، موسایی نجی ، بنی حبیب ایدنمشدر ، عزت وجلالمه قسم ایدرم که حبیبمی خلیلمه ونجیمه هرحالده ترجیح ایدرم مآلنده‌کی حدیث ابن الجوزی عندنده موضوع ، بیهقی عندنده ضعیفدر . (اسنی المطالب)

٢٥ — فرعون لااله الاالله دینجه جبریل علیه السلام فرعونك قلبنه چامور وطوپراق طولدرمشدر مآلنده‌کی حدیث جداً خبر ضعیفدر . (تذکرة الموضوعات)

٢٦ — حیات سامری الی الان دوام ایدر سوزی باطلدر ، بی اصلدر . (اسنی المطالب)

٢٧ — حضرت موسانك « علیه السلام » وحی زماننده صوفدن برجبه کیمسی ، صوفدن برصاریق صارمسی حقنده‌کی سوزلر باطلدر . (اسنی المطالب)

٢٨ — قصهٔ داود كذب مفترادر ، كويا حضرت داود عليه‌السلام اوريانك قريسنه عاشق اولمش ، انى قتل اولنجه‌يه‌قدر مقاتلينه امير نصب ايتمش ، صوكره زوجه‌سنى تزوج ايتمش ، بونك اوزرينه ايكى خصم صورتنده ملائكه نزول ايتمش ، حضرت داود عليه‌السلام دوچار عتاب اولمش ايمش !

(تحذير المسلمين ، اسنى المطالب)

٢٩ — حضرت سليمانك زنخ اوزرينه بر دوشك دوشه‌مسى ، صوكره درت بيك صندالية كتيرمسى كبى احاديث زنخ تماميله موضوعدر . (تحذير المسلمين ، ابن الجوزى)

٣٠ — « قطر » ياقير « الك اول حضرت سليمان عليه‌السلامه ويرلمشدر » ديه جلالك حلالين حاشيه‌سى سوزى صحيح دكلدر

(اسنى المطالب)

٣١ — سليمان عليه‌السلام دكز كنارنده اوتوروب ملكنك مابه‌القيامى اولان مهرى ايله اوينارايكن مهرى دكزه دوشر ، همان اورادن قالقوب طوغريجه اختيار بر قادينه كيدر ، التجا ايدر ، شيطان ايسه ارقه‌سنده طولاشير ، قادين آنك ايچون چاليشه‌جغنه سوز ويرر ، اوزرينه سليمان عليه‌السلام بالقچيلره اوغرار ، براز بالق آلير ، اختيار قادينه كتيرر ! قادين بالقلرك بر دانه‌سنك قارننى يارار ، مهرى چيقارير ، حضرت سليمان مهرى آلوب اوپر ، ارتق جن ، طير ، وحوش اكا منقاد اولور ،

شیطانده قاچار حضرت سلیمان شیطانك كتیرلمسنی امر ایدر ، بونلر بز اكا قادر اوله‌میز یالكز هفته‌ده بركره بزه اوغرار دیرلر ، سلیمان علیه‌السلام سرخوش ایدیله‌رك كتیرلمسنی امر ایدر ، انلرده سمعاً وطاعةً دیرلر بویله‌جه شیطانی آلوب كتیریرلر. حضرت سلیمان علیه‌السلام شیطانی باغلاركبی سوزلر جداً منكردر . (ذهبی)

۳۲ — حضرك حیاتی ، هرسنه الیاس علیهماالسلام ایله موسم حجده منیده اجتماعلری ، صحیح وثابت دكلدر ،

(ابن حجر عسقلانی ، سخاوی ، اسنی‌المطالب)

۳۳ — حضر علیه‌السلام موت رسول‌الله‌ه حاضراولمشدر مآلنده‌كی سوز كذبدر (اسنی‌المطالب)

۳٤ — حضرعلیه‌السلامك حضرت‌پیغمبر صلی‌الله علیه‌وسلم افندمزایله اجتماعی سوزیده باطلدر .

(ابوالخطاب ، اسنی‌المطالب)

۳۵ — حیات‌الیاس‌ده باطلدر . اهل‌علمدن‌هیچ‌بركیمسه بوكا قائل اولمامشدر . (اسنی‌المطالب)

۳٦ — حضر صاغ اولسیدی نبی زیارت ایدر ایدر سوزیده‌موضوعدر

(قاری، سخاوی ، ابن‌حجر ، اسنی‌المطالب ، ابن دبیع .)

٣٧ — الياس عليه‌السلامك نبی ذیشان افندمز ایله ملاقات ایتمسی ، هر ایکیسنه سمادن مائده نازل اولمسی ، مائده‌ده اتمك ، بالق ، کره‌ویز بولونمسی کبی سوزلر تماميله موضوعدر .

(ذهبی ، تحذیر المسلمین)

٣٨ — جناب حق آسیه ایله مریمی جنتده تزویج ایتمشدر مآلنده‌کی حدیثلر پك زیاده ضعیفدر . (اسنی المطالب)

٣٩ — آسیه ایله مریم جنتده بر خورما اغاجنك التنده اهل جنتك ایپلکلرینی دیزیورلر مآلنده‌کی خبر خبر موضوعدر .

(اسنی المطالب)

٤٠ — حضرت عیسی علیه‌السلامی والده‌سی مکتبه تسلیم ایتمش ، معلم «بسم‌اه» یاز دیجه نبی مشارالیه «بسم‌اه» ندر دیه صورمش ، معلم بیلمم دیمش ، صوکره حضرت عیسی «با : بهاءاه ، سین : سناءاه ، میم : مملکةاه » دیمش کبی سوزلر تماميله باطلدر ، متهم اسماعیل بن یحیادر .

(ابن عدی ، ذهبی ، تحذیر المسلمین)

٤١ : عیسی علیه‌السلامدن صوکره درت پیغمبر وارایدی خالد بن سنان العبسی انلردندر سوزی صحیح دکلدر مفسر بن [...]ونی بلا سند ذکر ایدیورلر . (اسنی المطالب)

§ § §

وقایع سالفه‌یه متعلق اولان احادیث :

۱ — معد بن عدنانه بکزه‌یك یعنی بیمکه، کیمکه اهمیت ویرمیك. مآلنده‌کی حدیث حدیث ضعیفدر.
(المقاصدالحسنه ، اسنی‌المطالب)

۲ — عبداه بن قلابه‌نك روایت ایتدیکی « ارم ذات‌العماد » حدیثنك اصلی یوقدر. (ابن کثیر، ابن حجر عسقلانی، تحذیرالمسلمین)

کویا احقافده مساحهٔ سطحیه‌سی یوز فرسخ بر بقعه‌ده ارم ذات‌العماد نام شهری بنا اولونمش، دیوارلری جزع یمانی (کوز بونجغی) دن یاپیلمش؛ التون یالدیزلی کموش لوحه‌لر ایله اورتولمش، شهرك ایچنده یوزبیك کوشك یاپیلمش، هر کوشك زبرجد و یاقوتدن دیرکلر اوزرینه رکز اولونمش، هر دیرکك طولی یوز ارشون ایمش، شهرك اورته‌سندن نهرلر آقیتمش، نهرلردن کوشکلره جدوللر کشاد ایلمش، چاقل طاشلرینی التوندن، جواهردن، یاقوتدن یاپمش ایمش.

۳ — عادك جنتنك اصلی یوقدر. (اسنی‌المطالب)

جنتدن مقصد ارم ذات‌العماد شهری‌در آیری برشی دکلدر

٤ — امرأالقیس نارهٔ طوغری کیدن شعرانك علمداری‌در مآلنده‌کی خبر خبر واهی‌در، یك ضعیفدر.

(اسنی‌المطالب، میزان‌الاعتدال، تذکرةالموضوعات)

§ § §

وقایع سنیهٔ احمدیه‌یه عائد احادیث:

١ — نبیٔ ذیشان افندمزک حضرت الوجک سالی طوغمسی حقنده هیچ برشی ثابت دکلدر .

(عراقی ، ابن العدیم ، ابن القیم .)

٢ — حضرت جبریل علیه السلام قلبنی تطهیر ایتدیکی اثناده سنت ایتمشدر مآلنده‌کی منکردر . (ذهبی)

٣ — ملك عادل (نوشیروان) زماننده طوغدم ویا بعث اولندم کبی سوزك اصلی یوقدر :

(سخاوی ، قاری ، ابن السید درویش ، ابن دیبع)

٤ — خاتم نبوت اتدن بر فندق کبیدر ، اوزرنده رسول الله صلی الله علیه وسلم یازیلی ایدی کبی سوز کذبدر . (ذهبی)

٥ — خاتم نبوت حجامت اثری کبیدر ویا سیاه برشامه (بك) در ، ویا یشیل بر شامه‌در ، اوزرنده « محمد رسول الله اوصر فانك المنصور » ویا « لا اله الا الله محمد رسول » یازیلی ایدی کبی سوزلر اصلا ثابت دکلدر . (ابن حجر عسقلانی)

ابن حجر هیتمی « روت : ختم نبوت ایله مهر رسالتپناهی‌یی یکدیکرینه قاریشدیریورلر » دیور

٦ — اظلال غمامه وقصهٔ بحیرا خبر منکردر :

قبل البعثه نبیٔ ذیشان افندمز حضرتلرینه بر بلوطك كولكه ویرمسی و مراهق اولدیغی حالده عموجه‌سی ابو طالب ایله شام سفرنده بولنوب قورومش بر اناجك التنه ایمكله اغاجك یشیللنمسی وبو حالی مشاهده ایدن بحیرانك قافله‌یی دعوت ایتمسی، بحیرانك نبی ذیشان افندمز حضرتلرینك مبارك الندن طوتوب « هذا سید العالمین » دیمسی واشیاخ قریشك نه‌دن بیلدك سؤالنه قارشو « سز ثنیه‌دن (صرت ، بلاك) كوروننجه براغاج ، بر طاش قالمدیكه اكا سجده ایتمش اولمسون، اغاج وطاش ایسه انجق نبی‌یه سجده ایدر ، بن انی خاتم نبوتی ایله بیلیرم» دیمسی الخ كبی قصه غریب ویا منكردر . [١] (سخاوی ، ذهبی)

٧ — ایام وحی‌ده زمن رؤیا آلتی آی ایدی دیه بین العلما مشتهر اولان سوزك اصلی یوقدر . (توربشتی، نووی، قاری)

٨ — جبریل علیه السلامك ابتدای وحیده نار حراده، جبریل علیه السلامك یری اوره‌رق یردن صو نبعان ایتمكله نبی ذیشان افندمز حضرتلرینك، نبی افخم صلی الله علیه وسلم افندمزك آبدست آلدیغی ، نبی ذیشان افندمز حضرتلرینه ابدستی امر ایتدیكی ، جبریل علیه السلام ایله ایكی ركعت نماز قیلدیغی ، نبی ذیشان افندمز حضرتلرینك كندی محل عورتنه صو سرپدیكی ثابت دكلدر . (اسنی المطالب)

[١] سخاوی غریب ، ذهبی منكر دیور، سخاوی اظلال غمامه ایله ، ذهبی بحیرا ایله باشلایور :

ذهبی « احمد بن سعید الهمدانی (٢٥٣) حدیث غزده تفرد ایتمشدر » دیور ونسائی دن « احمد بن سعید الهمدانی حدیث غاردن رجوع ایتدیکی اندن حدیث نقل ایدر ایدم » سوزینی نقل ایدیور ذهبی‌نك دیدیکی حدیث غز بو اولسه کرکدر

٩ — بن خلقتده انبیانك اولی ، بعثتده آخری ایدم ماآلنده‌کی حدیث خبر ضعیفدر (اسنی المطالب)

١٠ — هر بنی قرقدن صوکره نبی اولور . ماآلنده‌کی سوز موضـوعدر . (تمییز الطیب ، قاری ، ابن الجوزی ، زرکشی ، اسنی المطالب)

١١ — اللهم ! عمریندن بری ایله اسلامی تأیید ایله دیه ذکر اولنان دعانك اصلی یوقدر . (اسنی المطالب ، تمییز الطیب)

شوقدر که اللهم ! شو ایکینك الله سوکیلیسی ایله اسلامی تأییـد ایله ؛ عمر ایله اسلامی عزیز ایله ماآلنده‌کی دعا وارد اولمشدر .

١٢ — قصـهٔ غرانیق : کذب مفترادر ، باطلدر . کویا رسول اکرم افندمز حضرتلری سورهٔ نجمی تلاوت بیوروب : « افرأیتم اللات والعزی ومنات الثالثة الاخری » آیت جلیله‌سنه کلنجه شیطان لسان نبی‌یه « تلك الغرانیق العلی ، وان شفاعتهن لترتجی » سوزینی القا ایتمش ، آخر سوره‌یه کلنجه نبی ذیشان افندمز حضرتلری ایله مؤمنین ومشرکین سجده‌یه وارمشلردر

صوکره جبریل امین بو سوزی فخر انبیا افندمز حضرتلرینک لسانه شیطانك القا ایتدیکنی خبر ویرمش ده نبی ذیشان افندمز حضرتلری پك زیاده محزون اولمشلردر . بونك اوزرینه نبی ذیشان افندمز حضرتلرینی تسلیه ایچون «وما ارسلنا من قبلك من رسول ولا نبی الا اذا تمنی القا الشیطان فی امنیته» ایت کریمه‌سی نازل اولمشدر. (ائمهٔ حدیث صاحب المغازی ابن اسحق قصهٔ غرانیق زنادقه‌نك موضوعاتندندر دیور .

١٣ — « انکم وماتعبدون من دون الله حصب جهنم» آیت کریمه‌سنك نزولی اوزرینه عبدالله بن الزبعری آیت کریمه‌یه اعتراض مقامنده «عیسی ایله ملائکه‌یه ؛ عبادت ایتمدیلرمی» دیمش ، فخر عالم افندمز حضرتلری‌ده «ما اجهلك بلغة قومك ـ قومکك لغتنده نه جاهلسك! بیورمشلر، بونکه «ما: ذوی العقولك غیریسنه موضوعدر» عیسی ایله ملائکه بوراده داخل اولماز» دیمکی قصد ایتمشلرکبی سوزلر صحیح دکلدر .

حضرت عیسی وملائکه «ان الذین سبقت لهم منا الحسنی اولئك عنها مبعدون» نظم جلیلی ایله خارج قالیر. زیرا ماعمومه دلالت ایدر، بوایت کریمه ماقبلنده‌کی عمومی تخصیص ایدر . (اسنی المطالب)

١٤ — فخر عالم افندمز حضرتلرینك ابوجهل ایله کورشمه‌سنك اصلی یوقدر . (قاری)

١٥ — رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك

نفسنی قباًنله عرضی حقنده‌کی اوزون بر حدیثك اصلی یوقدر
(ابوالفتح الازدی ، عقیلی ، ذهبی)
ذهبی‌نك بیاننه کوره متهم؛ احمدبن محمدبن ابی نصر اسکری‌در.
(ذهبی)
کویا نبی ذیشان صلی علیه ارب المنان افندمز حضرتلری کندی اهلندن ومواطنلرندن (وطنداشلر) مأیوس اولونجه کندیسنك سوزینه قولاق آصه‌جق کیمسه بولمق امیدیله ایلم جده جده کلان قبائلی دعوت ایتمکه باشلامش ایمش.

۱٦ — وقت هجرتده مغاره‌نك اغزنده بر اغاج بتمش، مغاره‌نك اوزرنده برقاچ بو آچیلوب برجفت کبوتر ایلش بیلانك بری ابوبکر الصدیق رضی‌الله عنه‌نی صوقش کبی سوزلر باطلدر. اصلی یوقدر. (اسنی المطالب)

۱۷ — یارب! سن بنی اك سودیکم مکاندن چیقاردك، ارتق بنی اك سودیکك مکانده اسکان ایت مألنده‌کی حدیث پك ضعیفدر، ابن عبدالبر اهل علم بو حدیثك منکر وموضوع اولمسنده اختلاف ایتمز دیور. (اسنی المطالب)

۱۸ — رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمز حضرتلری آتدن دوشدیده صاغ جانبنك دریسی صیرلدی مألنده‌کی حدیث منکردر. (ذهبی ، مقدسی)

۱۹ — حضرت علی کرم‌الله وجهه‌نك باب حصن خیبری

یوکلانمسی ، یدی ویاقرق کشی نك انی قالدیرهمامسی حقنده روایت اولنان خبر خبر واهیدر. (قاری، سخاوی، ابن السید درویش، ابن دیبع) بعضلری تمامیله بونی انکار ایدیورلر . (اسنی المطالب)

٢٠ — قصهٔ زید وزینب: حضرت نبی ذیشانك زینب رضی الله عنهانی کوروب عاشق اولمسی تمامیله موضوع وباطلدر .

(ائمهٔ حدیث)

٢١ — قرق یهودی کلوب ایچلرندن برینی حضرت عمر رضی الله عنهانك دوکمسی، یهودیلرك پیغمبرمز افندمز حضرتلرینه «آدم سندن خیرلیدر ، نوح ده، موساده» دیملری، نبی ذیشان افندمز حضرتلرینك انلره جواب ویرمسی الخ کبی سوزلر موضوعدر .

(ابن الجوزی ، تحذیر المسلمین .)

٢٢ — « ناد علیا مظهر العجائب، تجده عوناً لك فی النوائب، بونبوتك یا محمد وبو لایتك یاعلی » سوزینك اصلی یوقدر .

(قاری)

٢٢ — حضرت علی کرم الله وجههنك، کعبهٔ مکرمهده بتلری یره آتمق ایچون نبیٔ ذیشان افندمز حضرتلرینك مبارك اوقلرینه چیقملری ثابت دکلدر . (اسنی المطالب)

٢٣ — قصهٔ عکاشه موضوعدر .

کویا اذاجاء نصرالله والفتح سورهٔ جلیلهسنك نزولی حیننده نبی ذیشان افندمز حضرتلری ندا ایتدیردرك ، منبره صعود ایتمش

« بر خطبهٔ طویله ایراد ایتدکدن صوڭره دوکدیکی » ویا ظن ایتدیکی بر کیسه « وار ایسه اوده‌مسنی طلب ایتمش » . اعصرنده عکاشه نامنده بر شیخ کبیر اياغه قالقمش ، پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینی اکیله اوده‌شمه‌سی اعزازه اللهه ودکدلك ویرمش ايمش الخ کبی سوزلرك اصلی یوقدر .

(ذهبی . ابن الجوزی ، تحذیر المسلمین)

٢٤ ـــ مخدوم مکرملری ابراهیم رضی الله عنه حقنده « یشامش اولسیدی نبی اولور ایدی » . مآلنده‌کی سوز باطلدر .

(ابن عبدالبر ، نووی ، قاری . ابن دیبع . اسنی المطالب)

شوقدرکه ابن حجر هیتمی حدیثی حسن قیلمق ایستیور .

٢٥ ـــ بعد الفتح شرف اسلام ایله مشرف اولوب فخر عالم افندمز حضرتلری طرفندن مکه‌ده مؤذن نصب قیلنان ابو محذوره (٥٩ ویا ٧٩) رضی الله عنه حضور پرنور رسالتده

قد لسعت [١] حیة الهوی کبدی ـ فلا طبیب لها ولا راقی

الا الحبیب الذی شغفت به ـ فانه رقیتی و تریاقی

بیتنی انشاد ایلشده نبی ذیشان صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری وجده کلمشلر ، حتی آرقه‌لرندن خرقهٔ سعادتلری دوشمش . صحابهٔ کرام نه ایلا اشمشلردر کبی سوزلر ایله فخر عالم علیه الصلوة

[١] بعض روایتده « لدغت » واردر .

والسلام افندمز حضرتلری مجلس سماعه حاضر اولمش ، وجده کلمش ، حتی کوملکی یازلمش کبی سوزلر اهل علمك اتفاقی ایله کذبدر .

واضعی عمار بن اسحق اولهجقدر .

(شیخ الاسلام، ذهبی، سخاوی ، قاری ، ابن دیبع ، ابن السید درویش)

٢٦ — فخر کائنات علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك اصحابندن برینه بین الصوفیه متعارف اولان صورت اوزره خرقه الباسی ، اصحابندن برینه بویله امر ایتمسی واقع دکلدر ، بی اصلدر ؛ بونك کبی حضرت علی کرم الله وجهه نك حسن بصری (١١٠) یه خرقه الباسی ده بی اصلدر ؛ ائمهٔ حدیثك تحقیقنجه حسن بصری نك جناب مرتضادن سماعی ثابت دکلدر ، نرهده قالدیکه الباس خرقه ثابت اولسون ؟

(ابن دحیه، ابن الصلاح، ابن حجر، سخاوی، ابن دیبع، ابن السید درویش)

مع مافیه سیوطی بر جماعتك حسن بصری نك الباس خرقه مسئلهسنی اثبات ایتدیکنی بیان ایدیور، کندیسی بو جهتی ترجیح ایدیور، بو خصوصده برده رساله یازمشدر.

٢٧ — علیه الصلاة والسلام افندمزك اویس القرنی یه خرقه بی وصیتی ، سیدنا عمر الفاروق ایله سیدنا علی المرتضی رضی الله عنهمانك اویس القرنی یه خرقه یی تسلیم ایتملری اصلا ثابت دکلدر.

(قاری)

٢٨ — «بو امتدن بهم خليلم اويس القرنی در» حديثی معلولدر، ضعيفدر. (اسنى المطالب)

ذهبی نك ميزانده بيانه كوره امام مالك اويسك وجودينی انكار ايتمشدر. فقط مسلم اويس حقنده «ان خير التابعين رجل يقال له اويس» حديثنی تخريج ايديور وحضرت عمر ايله برلشديكنی ذكر ايديور؛

ابن حبان (٣٥٤) بعض اصحاب حديثك اويسك وجودينی انكار ايتدكلرينی بيان ايديور؛

اسنى المطالبده بيان اولنديغنه كوره اويسك وجودينی انكار ايدنلر «اكر اويس حضرت عمر زماننده كلمش اولسيدی مدينه‌ده تابعيندن اولان اهل حديثه، بالخصوص امام مالكك نافع (١١٧)، زيد بن اسلم (١٣٦) كبی شيوخنه. سليمان بن بلاله (١٧٢) وسائره‌يه خفی قالماز ايدی» ديورلر؛

بخاری اويس القرنيی ضعفا ميانده ذكر ايديور.

ذهبی ميزانده «بخاری اويسی ضعفا ميانده ذكر ايتمامش اولسيدی بن ده ذكر ايتمز ايدم، چونكه اويس اولياء الصادقيندندر» ديور.

نووی اهل كوفه عندنده افضل تابعين اويسدر ديور.

عراقی «صحيح اولان بودر» ديور.

٢٩ — عدی بن حاتم الطائی نك حضور رسالتده بدوی حقنده فضائله مدحده بولونمسی؛ شرفنی، كرمنی، عقلنی، سيادتنی

ذکرایتمسی . نبی ذیشان افندمز حضرتلرینك اكا جواباوله‌رق شرف وسیادت وعقل دنیاده‌در، آخرت طاعت باری ایله الهکچر بیورملری ، عدی بن حاتمك یارسول الله پدرم قونوقلره اکرام ایدر ایدی دیوب پك زیاده ثناء جمیلده بولونمسی ، بومزایا اكا فائده ویرمزمی ؟ دیمسی ، نبی ذیشان افندمز حضرتلری پدرنك اصلا «رب اغفرلی خطیئتی یوم الدین» دیمدی بیورملری مألنده‌کی حدیث تماميله موضوعدر . (اسنی المطالب، تحذیرالمسلمین)

٣٠ — قبل الارتحال فخر عالم افندمز حضرتلرینك ایراد ایتدکلری خطبهٔ طویله‌نك اصلی یوقدر . (ابن حجر عسقلانی، تحذیرالمسلمین)

بو خطبهٔ موضوعه یکرمی یاپراقدن زیاده‌در متهم : میسرة بن عبد ربه در . (تحذیرالمسلمین)

٣١ — فخر عالم افندمز حضرتلرینك یمنده بولنان معاذ بن جبل رضی الله عنه حضرتلرینه وفات ایدن براوغلی ایچون تعزیه نامه کوندرمه‌سنك اصلی یوقدر . (تحذیرالمسلمین)

٣٢ — معاذ بن جبلدن روایت اولوب رديف نبیده بولندیغی وبرطاقم وصایای کثیره‌و نصایح عزیزه‌یی مبین اولان حدیث تماميله موضوعدر .

(سیوطی ، تحذیرالمسلمین)

٣٣ — ابوالدرداءدن نقل اولنان وداع خطبه‌سی موضوعدر

(قاری ، تحذیرالمسلمین)

۳٤ ــ عبدالقيس ايلچيلرى حضور پرنور رسالته داخل اولوب ايچلرنده بولنان صبی‌یه اوجه برچوجغی رسول اكرم افندمز حضرتلری ارقه‌لرنده اوتورتمشلردر كبی سوزلرك اصلی يوقدر.

(ابن الصلاح، تحذير المسلمين)

۳٥ — جناب پيغمبر صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلری جبهه حمامنه گيرمشدر كبی سوزك اصلی يوقدر. (قاری، اسنی المطالب)

۳٦ ــ پيغمبرمز افندمز حضرتلرينك بقيع ايله مناصع ارەسنه اوغرايه‌رق نه گوزل حمام يريدر ديمه‌سنك، حمام ايتمه‌سنك اصلی يوقدر. (ابو حاتم، ذهبی)

۳۷ — فخر المرسلين افندمز حضرتلرينك شيخين حضراتنه «طاب حماكما» ديمسنك اصلی يوقدر؛

اهل علمك تحقيقنجه قوم عرب حمامی انجق ارتحالندن صوكره اوگرنمشلردر.

(نووی، سخاوی، قاری، ابن ديبع، ابن السيد درويش)

۳۸ ــ «فخر عالم افندمز حضرتلرينك شهادت پارمی اورته پارمغندن اوزون ايدی» سوزی غلطدر.

(سخاوی، قاری، ابن ديبع، ابن السيد درويش)

۳۹ ــ «فخر عالم افندمز حضرتلری خسته‌يی انجق اوچ گون صوكره زيارت ايدردی» سوزی ده موضوعدر

(اسنی المطالب، ابن الجوزی، ابو حاتم، ذهبی)

٤٠ — «فخر عالم افندمز حضرتلری یوروراِیکن اطرافنه باقمز ایدی» حدیثی ضعیفدر. (مقدسی)

٤١ — «فخر عالم افندمز حضرتلری ارتحال ایدنجه‌یه قدر سفره اوزرنده یمك یمدیکی کبی یوفقه اتمك‌ده یمامشدر» حدیثی ضعیفدر. (مقدسی)

٤٢ — «رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری حضرت علی کرم الله وجهه‌نك کوزینه توکروکنی سورمشدر» سوزی موضوعدر. (ذهبی، مقدسی)

٤٣ — «نبی ذیشان افندمز حضرتلری سیاه صاریقلی اولدیغی حالده مکه‌یه داخل اولمشدر» سوزی‌ده موضوعدر. (مقدسی)

٤٤ — «پیغمبرمز افندمز حضرتلرینك اهل خیبردن جزیه‌یی قالدرمشدر» سوزینك اصلی یوقدر. (قاری)

٤٥ — اتی بیچاق ایله کسمه‌نك منهی اولدیغنی بیان ایدن حدیث اصلا صحیح دکلدر. (ذهبی، عقیلی، قاری، اسنی المطالب)

٤٦ — «جناب پیغمبر افندمز حضر و سفرده شو بش شیئی آییرماز ایدر: آینه، سورمه‌دان، طاراق، مسواك، مدری (فیرکته؛ ایکنه).» سوزینك اصلی یوقدر. (اسنی المطالب، ذهبی)

انجق ذهبی مدری یرینه ابره ذکر ایدییور. بوبشدن ماعدا مقص ایله قاروره‌یی‌ده علاوه ایدیور بو حالده اشیای مذکوره یدی‌یه بالغ اولیور.

٤٧ — «صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری اوزومی صالقیمی آغزینه آله‌رق یرلر ایدی» مآلنده‌کی حدیثك اصلی یوقدر

(ابن الجوزی ، اسنی المطالب)

٤٨ — «نبی اکرم افندمز حضرتلرینه ترفنده بر میوه کلیر ایسه اوپر ، کوزینه سورر ایدی» سوزی صحیح دکلدر . (مقدسی)

٤٩ — «رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری آیینه‌یه باقدقلری زمان «الحمد لله الذی حسن خلقی و خلقی» دیرلردی» مآلنده‌کی حدیث پك ضعیفدر. (مقدسی)

٥٠ — «رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری دوچار حمی اولدقلری زمان خیارلری طوغرار ، انکله افطار ایدرلر ایدی» سوزینك اصلی یوقدر . (مقدسی)

٥١ — «رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری آخر نهارده مسواك طوتور ایدی» سوزی دوغریدن ثابت دکلدر .

(مقدسی)

٥٢ — «رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك بر قیلیجی وار ایدی قبضه‌سی کوموشدن ایدی» مآلنده‌کی حدیث موضوعدر.

(ابن الجوزی ، مقدسی)

٥٣ — «رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خلایه داخل اولدی . چیقدقدن صوکره کیردم . هیچ بر شی کورمدم» سوزی موضوعدر . (ذهبی ، ابن حبان ، مقدسی)

٥٤ ـــ رسول اکرم ایاقلری شیشنجه‌یه قدر صلاتده قائم اولور ایدی مألنده‌کی حدیث پك زیاده ضعیفدر . (مقدسی)

٥٥ ـــ رسول اکرم افندمزك صوف کیمسی ، دیکیلی ایاق قابی کیمسی حقنده‌کی حدیث منکردر . (مقدسی)

٥٦ ـــ « رسول اکرم افندمز طعامی او کندن یر ایدی . خورما کلیرسه الی جولان ایدر ایدی » سوزی موضوعدر . (مقدسی)

٥٧ ـــ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم برشیئی اونوتمه‌دن قورقارسه پارمغنه ویا یوزوکنه ایپلك باغلار ایدی ، مألنده‌کی سوز منکردر . (ذهبی ، مقدسی)

٥٨ ـــ « نبی ذیشان قارانلق اوطه‌ده اوتورمز ایدی » سوزی منکردر . (مقدسی ، اسنی المطالب)

٥٩ ـــ نبی ذیشان افندمز لحیهٔ سعادتلرینك طولندن وعرضندن آلیر ایدی مألنده‌کی حدیث ثابت دکلدر . (ابن الجوزی ، اسنی المطالب)

٦٠ ـــ رسول اکرم میوه‌لردن اوزوم ایله قارپوزی سه‌وردی ایدی مألنده‌کی حدیث ضعیفدر . (عراقی ، اسنی المطالب)

٦١ ـــ اشکم درد ، العنب دو دو کبی لسان فارسی ایله ذکر اولنان کلماتك کافه‌سی موضوعدر . (تحذیر المسلمین)

٦٢ ـــ نبیٔ ذیشان افندمزك دیوارجیلره قارشو « نیك

نیتك میکنید » دیمسی ده اصلا تخریج ادلمامشدر . (مقدسی)

٦٣ — « فخر عالم افندمز حضرتلری قبل الزفاف حضرت عائشه ایله ابوینك اوینده خلوتده بولوشمشلردر » سوزینك اصلی یوقدر . (مقدسی)

٦٤ — حبشه‌دن کلان بر آدم رسول اکرم افندمز حضرتلرینه انحنا ایله سلام ویرمشدر سوزی ضعیفدر . (مقدسی)

٦٥ — یهوددن بری رسول اکرم افندمز حضرتلرینه « بکا یوسفك کوردیکی ییلدزلری خبر ویر » دیمشدر سوزینك اصلی یوقدر . (مقدسی)

٦٦ — «حضرت علی کرم الله وجهه نبی افخم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینی حین اغتسالده کوزلرینه بریکن صوبی ایچمشده نور اولین و آخرینه وارث اولمشدر » سوزینك اصلی یوقدر . (نووی، سیوطی، سخاوی، قاری ، اسنی المطالب)

٦٧ — « حضرت علی کرم الله وجهه نبی ذیشان افندمز حضرتلرینی حین اغتسالده کوز بکنده طوپلانان صوبی ایچدی‌ده بیغی کسمدی » سوزی ده باطلدر . (قاری)

٦٨ — « نبی ذیشان افندمز حضرتلری قیرمزی قطیفه‌ده تکفین اولونمشدر » سوزی باطلدر . (ابن عدی ، ذهبی)

٦٩ — رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینی غسله مباشرت ایتدکلری زمان رسول الله صلی الله علیه وسلمك

كوملكنى چيقارميك ديه برندا كلمش كبى سوز منكردر، جداواهيدر.

(ذهبى)

٧٠ ــ رسول افخم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرندن ماعدا هيچ برنبينك قبرى معين دكلدر .

يالكز حضرت ابراهيم خليل الرحمنك قبرى معين ايسه‌ده ينه اكا مخصوص اولان بقعه معين دكلدر .

(جزرى ، قارى ، اسنى المطالب)

قارى ديركه : شمسك ضياسيله قمرك ، كواكبك نورى قالماز . نبى ذيشانمزك شاننه تعظيماً انبياء سائره‌دن هيچ برى زيارتده اكا مشارك اوله‌ميور نته‌كيم مدينهٔ منوره‌ده دفننك حكمتى حقنده شويله دينيور : اكر بيت الله الحرامك ياننده دفن اولونمش اوليدى رتبه‌سنه نقيصه عارض اولوردى ، مكه‌ده بر چوق صحابى مدفون اولديغى حالده مقبرلرى معروف دكلدر حتى قبر خديجه رضى الله عنها بيله امر منامى ايله بنا اولونمشدر .

٧١ ــ « نبى يريوزنده بيك سنه قالماز يعنى ارتحال نبيدن اعتباراً بيك سنه‌يه وارمه‌دن اول قيامت قوپار» سوزى باطلدر .

(عبدالعزيزالديرينى ، قارى)

٧٢ ــ « كيم كه حج ايدرده بنى زيارت ايتمزسه بكا جفا ايدر» سوزى صحيح دكلدر.

(اسنى المطالب ، تذكرة الموضوعات، تمييزالطيب)

٧٣ — «يوزسنه يه يوزنده عبادت اولنمدقجه قيامت قوپماز» حديثى منكردر . (ذهبى)

§ § §

معجزات نبويه و خوارق عاديه يه عائد احاديث :

١ — احياء ابوين حقنده‌كى احاديث منكردر .

(ابن ديبع، سخاوى ؛ اسنى المطالب ،)

٢ — «نبى ذيشان صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى كوندوز ايدينلقده نصل كورورايسه كيجه قرانلقده اويله باقار ايدى» خبرى صحيح دكلدر .

(مناوى ، اسنى المطالب)

٣ — «فخر كائنات عليه اكمل التحيات افندمز حضرتلرى اوكندن نصل كورورايسه ارقه‌سندن ده اويله كورور ايدى» سوزى ثابت دكلدر ، ارقه‌لرنده‌كى ايكى كوزى واردر سوزى باطلدر .

(اسنى المطالب)

٤ — جنيه‌نك برى دائما پيغمبرمز افندمز حضرتلرينه كلير ايدى نهايت بركون كيجكدى ، نبى ذيشان افندمز حضرتلرينك «نه‌يه كيجكدك؟» سؤالنه قارشو جنيه «هندده بزده برجنازه‌مز واقع اولدى انى تعزيه‌يه كيتدم الخ» كبى سوزلرك اصلى يوقدر . (قارى)

٥ — ابليس ضعيف الجسم ، متغير اللون حالده ايكن حضرت فخر كائنات افندمزی كورمش، نبی ذيشان افندمز «نه يه جسمك ضعيف اولدی؟» بيورمشلر، ابليس «امتكده كی خصلتلرينی ضعيفلتدی» ديمش ، سيد المرسلين افندمز «هانكی خصال؟» بيورمشلر، ابليس «فی سبيل الله آتك كيشنه مسی» كبی سوزلرك اصلی يوقدر.
(ابن الجوزی ، تحذير المسلمين)

٦ — حضرت عباسك پيغمبرمز افندمز حضرتلرينی قرايله كنديسنك اكلامديغی بر لغت ايله كورشديكنی كورمسی كبی سوزك اصلی يوقدر . (تحذير المسلمين)

٧ — جبريل عليه السلام بر طباق الما كتيروب پيغمبرمز افندمز حضرتلرينك انی اصحابنه طاغتمشدر كبی سوزلرك اصلی يوقدر . (تحذير المسلمين)

٨ — صخرهٔ بيت المقدسك ليلهٔ اسراده (معراج كيجه سی) رسول الله افندمز حضرتلری ايله برابر صعود ايتمسی ، قدم سعادتك انده تأثيری كبی سوزلرك اصلی يوقدر .
(قاری ، اسنى المطالب ، تحذير المسلمين)

٩ — «الصخرة عرش الله الادنى» حديثده موضوعدر.
قاری ، اسنى المطالب

١٠ صخرة يردن آيری ايمش، هواده معلق ايمش، صوكره بر ديوار ياپيلمش كبی سوزلرك اصلی يوقدر . (اسنى المطالب)

۱۱ — فخر عالم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينك ليلهٔ اسراده انبيايه نماز قيلديرمسى حقنده هيچ بر حديث صحيح اولەرق وارد دكلدر. بو نماز رسول الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينك فضيلتنك ظهورى ايچون بر تمثيلدر. (اسنى المطالب)

۱۲ — ليلهٔ اسراده فخر عالم عليه الصلاة والسلام افندمزك حضرت موسانى قبرنده نماز قيلار ايكن كورمسى، حضرت آدمى سماء دنياده صاغنده باب جنت صولنده باب جهنم اولديغى حالده كورمسى ده صحيح اولەرق وارددر. لكن تمثيلدر چونكه نص جليل موجبنجه جنتك عرضى سما وارضك عرضى قدردر. (اسنى المطالب)

۱۳ — رسول اكرم افندمز سماء سابعەده ايكن حضرت جبريل « ياواش اول زيرا ربك صلاة ايدييور » ديمش « نبى افخم افندمز حضرتلرى « نه ديور؟ » ديه سؤالده بولنمالرينه قارشو جبريل امين جواباً « سبوح قدوس رب الملائكة والروح » ديمش كبى عطادن مروى اولان حديث منكردر. (ذهبى)

۱٤ — ليلهٔ اسراده جبريل عليه السلام آيرلديغى صوكره جناب پيغمبر ذى شانه وحشت عارض اولمشده سمواتك فوقنده حضرت ابوبكر الصديق رضى الله عنهك كوزكى سوزلر باطلدر. (اسنى المطالب)

۱٥ — ليلهٔ اسراده نبى ذيشان افندمز حضرتلرينه ايلق

قابکی چیقارمه انکه یوروی دینلمشدر کبی سوزلرك اصلی یوقدر.
(سنی المطالب)

١٦ — اللهك ظلمت ونوردن یتمش بیك حجابی واردر کبی احادیث حجاب ثابت دکلدر، یالکز صحیح مسلمده برحدیث شریف واردر: حجابه النور لو کشفه لاحرقت سبحات وجهه الحدیث.
(اسنی المطالب)

١٧ — قصهٔ معراجده خیلی خبرباطل و خبرکاذب واردر.
(ابن جوزی، ذهبی، ابن حجر، تحذیرالمسلمین اسنی المطالب)

اصحاب کرامدن معراجه جسمانی دکلدر دیانلر وار ایدی.

١٨ — لیلهٔ معراجده قبرنبی‌ده نور کورونمسنك اصلی یوقدر، بویله بر ادعا جهلهنك ادعاسیدر. (قاری)

١٩ — لیلهٔ معراجده نبی ذیشان افندمز حضرتلرینك مشاهده ایتدیکی عجائبی مبین اولان حدیث طویل تاميله موضوعدر متهم میسرة بن عبد ربه‌در،
(تحذیرالمسلمین، ذهبی، ابن حجر، ابن الجوزی)

٢٠ — انشقاق قمر اثناسنده قمرك رسول اکرم افندمز حضرتلرینك یکنه کیردیکی سوزی کذب وباطلدر.
(زرکشی، قسطلانی، قاری، اسنی المطالب)

٢١ — ربیم بعلحاء مکانی بنم ایچون التون یاپه‌جغنی بکا بیلدیردی؛ بن « خیر یارب بر کون طویار، بر کون آچ

قالیرم ؛ آجیقدیغم زمان سکا تضرع ایدرم ، سنی ذکر ایدەرم ، طویدیغم زمان سکا حمد ایدرم ، شکر ایدەرم » دیدم مآلندە حدیث پك ضعیفدر سنداتندە اوچ ضعیف واردر .

(عراقی ، اسنی المطالب)

٢٢ —— دحیة الکلبی حضرت جبریله بکزر حدیثی مرسلدر (اسنی المطالب)

٢٣ —— قصۀ جابرك اصلی یوقدر : گویا جابر رضی الله عنه نبی ذیشان افندمز حضرتلرینی ضیافتە دعوت ایدیور . اولادندن بری دیگرینی قتل ایدیور ، قورقوسندن قاچیور ، فرونەدوشیور . زوجەسی وقوعاتی صاقلایور ، یمك یندکدن صوکرە هرایکی اوغلی اولو اولەرق حضور پرنور رسالتە گتیریلیور ، دعاء نبی ایلە هر ایکیسیدە یکیدن حیات بولیور . (تحذیر المسلمین ، اسنی المطالب)

جابر رضی الله عنه یوم احدده پدرینك شهادتندن صوکرە تزوج ایتمش ، یوم خندقدە ضیافت ویرمش ایدی ارتق قصە نصل صحیح اولور؟ . (اسنی المطالب)

٢٤ —— کل : نبی ذیشان افندمزك تریندن یارادلمشدر سوزینك اصلی یوقدر . (اسنی المطالب ، سخاوی)

٢٥ —— آهونك جناب پیغمبر افندمزە سلام ویردیکنك اصلی یوقدر . (اسنی المطالب ، ابن کثیر ، ابن دیبع ، سخاوی)

٢٦ —— کارك نبی ذیشان افندمزە شهادتی اسناداً ومتناً صحیح

دکلدر . مع مافیه بیهقی سند ضعیف ایله روایت ایدیور. (قاری)

٢٧ ـــ کارك حضرت نبی ذیشان افندمزه سلام ویردیکنك ده اصلی یوقدر . (قاری ، اسنی المطالب)

٢٨ ـــ حمارك فخر کائنات افندمز حضرتلرینه سوز سویلدیکنك ده اصلی یوقدر . (ابن الجوزی، ذهبی ، اسنی المطالب ، ابن حبان)

٢٩ ـــ آهو سلام ویرمشدر ، دوه ، مرکب ، قورت ، کلر سوز سویلشدر کبی وارد اولمیان شیلر ایله مدح اصلا جائز دکلدر ، نبیء ذیشان افندمزه افترادر . (اسنی المطالب)

٣٠ ـــ فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك آوجلرنده جاقل طاشلرینك تسبیح ایتمسی ، تسبیحی بعض اصحابنك ایشتمسی خبری خبر ضعیفدر. (عراقی، اسنی المطالب)

٣١ ـــ سلمان فارسی رضی الله عنهك طول عمری حقنده قصص کافةً موضوعدر، مشارالیه حواریّ عیسائی ، حضرت عیسی علیه السلامك سمادن ارض شامده بر باغچه یه ایندیکنی کورمشدر کبی سوزلر کذب بارددر (اسنی المطالب)

٣٢ ـــ جبریل علیه السلام جنتدن برالما کتیروب نبی ذیشان افندمز حضرتلری المانی اکل بیورمشرده حضرت فاطمه رضی الله عنها اندن اولمشدر کبی سوز کذبدر. (اسنی المطالب)

٣٣ ـــ حضرت فاطمه رضی الله عنها ال دکرمنندن شکایت

ایتمش . دکرمن کندی کندیسنه دونمکه باشلامشدر کبی سوزلرک اصلی یوقدر . (اسنی المطالب)

فی الواقع سیدة نساء العالمین . فاطمه رضی الله عنها دکرمندن شکایت ایتمش . رسول اکرم و نبی محترم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری [illegible] تسبیح . تحمید . تکبیر ایله امر بیورمشلردر .

۳٤ — حضرت علی کرم الله وجهه نک حضرت فاطمه رضی الله عنها ایله اولان ازدواجلرنده ملائکه نزول ایدرلرده توی‌لرده حاضر بولونمش . شجرهٔ طوبی اینجو و یاقوت صاچمش . حوریلر تزیین ورقص ایتمش . طبول تعبیر ایتمش کبی سوزلر تمامیله موضوعدر .
(تحذیر المسلمین)

۳۵ — انقلاب عرجون حدیثی یعنی عکاشه رضی الله عنه نک یوم بدرده قلنجی منکسر اولمش ، فخر عالم افندمز حضرتلری اکا براغاج دالی ویرمشلر . صح دالی قلنج اولمش . عکاشه انکله مقاتله ایتمشدر کبی سوز بلااسنددر . (اسنی المطالب)

۳٦ — اهل بادیه‌دن بری فخر عالم افندمز حضرتلرینه ویره‌سیه اولارق بر دوه صاتیور . صوکره حضرت علی کرم الله وجهه اکا راست کلیور . مسئله‌یی اکلاینجه بدوی‌یه دیکت . اکر سکا بر حال اوله‌جق اولور ایسه پاره‌نی کیم اوده‌یه‌جکدی دیور . بدوی رسول اکرم افندمز حضرتلرینه واروب سؤال ایدیور . رسول اکرم افندمز حضرتلری ابوبکر اودر دیورلر . بدوی ثانیاً

بکره برحال اولورسه» دیور ، رسول اکرم افندمز حضرتلری « عمراودر » بیوریورلر ؛ بدوی « یاعمرده وفات ایدرسه کیم اودر» دیینجه رسول افخم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری « ویحك اذا مات عمر ـــ عمر اولور ایسه سکا یازیقلر اولسون» بیوریورلر کبی سوزلر خبر واهیدر ، اصلا معول علیه دکلدر .

(اسنی المطالب)

۳۷ ـــ بندن صوکره ابو بکر ایله عمره اقتدا ایدك حدیثی صحیح دکلدر (بزار ، ابن حزم، اسنی المطالب)

ترمذی نك دیکر برروایتی دهاواردر اونك ده سندی واهیدر

(هیثمی ، اسنی المطالب)

۳۸ ـــ احادیث مهدینك کافه سی ضعیفدر (اسنی المطالب)

مع مافیه ائمه نك برقسمی احادیث مهدی یی تصحیح ایدیورلر.

۳۹ ـــ طرق مختلفه ایله روایت اولنان ابدال حدیثلری کافةً ضعیفدر، ایچلرنده موضوع اولانلری ده واردر .

ابدال قرق کشیدر بری وفات ایدرایسه دیکری انك یرینه کچر . (سخاوی ، مقدسی ، ابن دیبع)

« قضایه رضا ، محارمدن اجتناب ، الله ایچون غضب صفتلری هر کیمده بولنور ایسه او کیمسه ابدالدن اولور ، نقبا اوچیوز ، نجبا یتمش ، بدلاء قرق ، اخیار یدی ، اوتاد (عمد) درت، غوث بردر» دیورلر .

حافظ ذهبی هپسنه موضوع دیور، قاری، ابن السید درویش هیچ برحدیث صحیح دکلدر دیورلر .

٤٠ — نجیذیشان افندمز حضرتلری کوملکنی تصدق ایتدیکی وقت کندولرینه سمادن برملك نازل اولمشدر سوزینك اصلی یوقدر.

(اسنی المطالب)

٤١ — هامة بن الهیم بن لاقیس بن ابلیس نام کیمسه‌نك فخر عالم افندمز حضرتلریله برلشمه‌سی ، فخر عالم افندمز حضرتلرینك اکا « سنك ایله ابلیس اره‌سنده ایکی بابمی واردر ؟ بیورملریله هامه‌نك « اوت » دیمسی ، اوزون اوزادی‌یه مکالمه ومصاحبه‌ده بولنمسی کبی قصه‌نك اصلی یوقدر . کویا هامه قابیلك قتلی کونی چوجوق ایمش ، پیغمبرانك هپسنی کورمش ایمش .

بو قصه‌ده متهم اولان اسحق بن بشر الکاهلی در .

(قاری ، ذهبی ، ابن حجر ، عقیلی ، تحذیر المسلمین)

٤٢ — حضرت ابی‌بکر ایچون جناب حقك احیاء میت ایتدیکی سوزینك اصلی یوقدر . (اسنی المطالب)

٤٣ — حضرت عمر رضی الله عنهك جمعه خطبه‌سی اثناسنده رفع صوت ایله «یا ساریة الجبل الجبل» دیه‌رك ساری‌یه ایشیتدیردیکی حقنده‌کی خبر خبر ضعیفدر . (اسنی المطالب)

٤٤ هیچ بر نبی یوقدرکه قبرنده قرق صباحدن زیاده قائم اولسون مألندهکی حدیث منکردر . (مقدسی)

٤٥ ـــ مدت دنیا یدی بیك سنهدر. ویا اوتوز بیك سنهدر نبیٔ ذیشان افندمز حضرتلری مدت دنیانك الف سابعندهدرکی مدت دنیا حدیثنك طریقلری ضعیفدر ، اصلا شایان اعتماد دکلدر. (اسنی المطالب)

٤٦ ـــ قراء اسلامدنالك صوکره خراب اولهجق اولان شهر مدینهدر مألندهکی حدیث ضعیفدر. (اسنی المطالب)

§ § §

مناقب ومثالب اصحاب واخیاره عائد حدیثلر :

١ ـــ جهلهٔ اهل سنت شیخین ابوبکر وعمر رضی الله عنهما حقلرنده ، جهلهٔ روافض دامادنبی علی رضی الله عنه حقلرنده احادیث وضع ایتمشلردر (قاری)

کرك شیخین کرك ختنین رضی الله عنهم حضراتنك مناقب منیفهلری حقنده خیلی احادیث صحیحه واردر ، مناقب علیهلری ایچون جهلهنك احادیث مکذوبهسنه اصلا احتیاج یوقدر .

٢ ـــ روافض حضرت علی المرتضی رضی الله عنه ایله اهل بیت مکرملری حقنده اوچیوز بیك حدیث وضع ایتمشلردر .
(ابو یعلی ، قاری)

اهل بيت نبی حقنده ده احاديث صحيحه واردر. مناقب عليه‌لری ایچون احاديث مكذوبه‌يه اصلا احتياج يوقدر.

٣ — خلفاء اربع رضی الله عنهم حضراتنك مناقبی حقنده‌کی احاديثك چوغی موضوعدر. (تحذير المسلمين)

٤ — جعفر بن ابی طالب رضی الله عنه حبشه‌دن قدوم ايتديکی زمان پيغمبرمزك قارشولييوب آلنيندن اوپمسی حقنده‌کی حديث موضوعدر. (مقدسی)

٥ — فخر عالم افندمز حضرتلری حضرت علی ايله برابر نمازده بولنديغی حالده قارشودن جعفر بن ابی طالب ايله برابر ابو طالب کورينير. فخر عالم افندمز ابو طالبه «يا عم! نه اولور ايسه‌کده برابرجه نماز قيلسه‌ق!» ديرلر. ابو طالب: ای برادر زاده‌م! محقق بيليرم که سن حق اوزره‌سين؛ لكن سجده ايدر ايسه‌م قومم بنی قتل ايدرلر ديه قورقيورم. جعفر سن اينده عمر جه زاده‌نك جناحنده نماز قيل ديمش. جعفر ايتمش. نبی ذيشانك صول طرفنده نماز قيلمش. نبی ذيشانمز افندمز حضرتلری نمازنی ادا ايتدکدن صوکره جعفره دينورک: جناب حق سکا ايکی قناد ويره‌جك انکله جنتده طيران ايده‌بيله‌جکسك بيورمشلر مآلنده‌کی سوزلر موضوعدر. (ابن عدی، ذهبی، سيوطی)

٦ — معاوية بن ابی سفيانك فضلی حقنده هيچ بر حديث صحيح دکلدر. (قاری. اسحق بن راهويه)

٧ — حضرت معاویهٔ ابن ابی سفیانك مناقب وذمی حقنده‌کی احادیث تمامیله موضوعدر . فضلی حقنده یالکز اوچ حدیث واردر. (تحذیر المسلمین)

٨ — حضرت ابوموسی ومعاویه وعمرو بن العاصك، بنی امیه نك یزید، ولید، مروان بن الحکمك ذملری، منصور وسفاحك مدحلری حقنده‌کی احادیث کذابین طرفلرندن وضع اولنمشدر .

(قاری)

٩ — بنی عباسك خلافتلری حقنده، نازدن خلاصلری حقنده عبدالله بن علی وولد عباس ایله خروج ایدن خراسانیلر حقنده، بنی عباسك عدد خلفاسی حقنده‌کی احادیثك کافه‌سی موضوعدر .
(قاری)

١٠ — اصحابی سب مغفرت اولونماز بر گناهدر سوزی کذبدر . (شیخ الاسلام ، اسنی المطالب)

١١ — بلال اذان اثناسنده شینی سینه تبدیل ایدیور ، بلالك سینی عندالله شیندر سوزینك اصلی یوقدر .

(مزنی ، ابن کثیر ، ابن دیبع ، ابن السید درویش)

١٢ — بن بعث اولونمامش اولسیدم عمر بعث اولنور ایدی سوزینك اصلی یوقدر . (ابن حجر ، اسنی المطالب)

١٣ — حضرت علی کرم‌الله وجهه ایله زین العابدین ومحمد وجعفر الصادق وموسی الکاظم کبی اهل بیته اسناد اولنان جفر

وملاحم حديثلرينك اصلی یوقدر . مشار اليهم حضراتنه افترادر مثلا حضرت علی كرم الله وجهه یه نسبت اولنان « اذا دار الزمان بسم الله الرحمن الرحيم فالمهدی قام » سوزی مشار اليه حضرتلرينه افترادر . (اسنى المطالب)

١٤ — مناقب علما حقنده کی احادیثك چوغی ، قراء قرآنك وطلبهٔ علومك فضائل ومثالبی حقنده وارد اولان احادیثك پك چوغی موضوعدر . (تحذير المسلمين)

١٥ — امام ابو حنيفه ایله امام شافعی نك منقبهلری حقنده اسملرینی تصریح ایدرك حدیث وضع اولندیغی کبی ذملری حقنده ده کذابين طرفندن حدیث وضع اولنمشدر . (قاری)

١٦ — ابو دجانة الانصاری نك شيطان ایله اولان حالنی بیان ایدن حدیث موضوعدر . (تحذير المسلمين)

١٧ — ذی الخليفهده (آبار علی) حضرت علی کرم الله وجههنك قویولرك بعضيسنده جن ایله مقاتله ایتمشدر . کبی سوزك اصلی يوقدر . (ابن امير الحاج ، قاری)

١٨ — ابودجانة الانصاری یه نسبت اولنان خرز (نسخه) تماميله موضوعدر . (تحذير المسلمين)

١٩ — قصهٔ ابی الشحمه تماميله موضوعدر .

گویا حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه اوغلی ابوشحمه یه زنا مسئلهسندن طولانی حد اورمش ، بو صرهده ابو شحمه

فریاد ایتمش، حضرت عمر بوکا قارشو « ربکه ملاقی اولدیغك وقت باباكك اقامهٔ حدود ایتدیکنی خبر ویر » دیمش ایمش .

(ابن الجوزی ، اسنی المطالب ، تحذیر المسلمین)

٢٠ ـــ سیدنا علی کرم الله وجهه‌یه نسبت اولنان وصایادن « یاعلی انت منی بمنزلة هارون من موسی » حدیثندن ماعدا یاعلی ایله مصدر اولان وصایاء علی تمامیله موضوعدر واضعی حماد بن عمرو النصیبی‌در

(صاغانی ، قاری ، اسنی المطالب ، تحذیر المسلمین)

٢١ ـــ حضرت فاطمه رضی الله عنهایه نسبت اولنان وصایانك کافه‌سی موضوعدر . (تحذیر المسلمین ، اسنی المطالب)

٢٢ ـــ ابوهریره‌یه نسبت اولنان وصایانك کافه‌سی موضوعدر.

(تحذیر المسلمین،اسنی المطالب)

٢٣ ـــ ابو هریره‌دن و ابن عباسدن مروی اولان خطبهٔ طویله تمامیله موضوعدر. متهم میسرة بن عبد ربه‌در.

(قاری)

٢٤ ـــ «شطر دینکزی (نصفنی) حمیراء [١]دن (عائشه)دن آلیك» حدیثنك اصلی یوقدر.

(قاری ، مزنی،ذهبی،اسنی المطالب)

[١] حمیراء مصغر اوله‌رق بیضاء دیمکدر . قاری

٢٥ — «سلمان بزدن ، اهل بیتندر» حدیثی ضعیفدر
(اسنی المطالب)

٢٦ — حضرت علی کرم الله وجهه : یوم شوراده ناس
ابوبکر الصدیقه بیعت ایتدی . والله بن اندن زیاده امر خلافته
اولی واحق ایدم ، فساد چیقمامق ایچون «سمعاً وطاعةً» دیدم .
صوکره ناس عمره بیعت ایتدی والله بن اندن احق واولی ایدم
ینه ناس برینی برینی قیرمامق ایچون «سمعاً وطاعةً» دیدم . شمدی ده
عثمانه بیعت ایتمك ایستیورسکز کبی حارث بن محمد ابو الصیدن
روایت ایتدیکی سوزلر اصلا صحیح دکلدر . حضرت امام مکرم
علی المرتضی کرم الله وجهه بوکبی اقوالدن بریدر . (ذهبی)

٢٧ — حضرت عثمان رضی الله عنهك شهادتی زمانیده قانك
« فسیکفیکهم الله وهو السمیع العلیم » لفظ شریفنه طامله دیغنه دائر اصلی
یوقدر (اسنی المطالب)

٢٨ — اولی بالزبیر یزید اولان احادیث تماماً موضوعدر .
(سیوطی ، تحذیر المسلمین)

٢٩ — معمر بن بریك (معمر المغربی) نك حدیثلری
تماماً موضوعدر (ذهبی . تحذیر المسلمین)

٣٠ — مکابة بن مالکان الخوارزمینك حدیثلری تماماً
موضوعدر (ذهبی ، تحذیر المسلمین)

٣١ — قیس بن تمیم الطائی الکیلانی نك احادیثی تمامیله موضوعدر . (ابن حجر ، سیوطی ، تحذیر المسلمین)

٣٢ — ابوالخطابك حدیثلری تمامیله موضوعدر .

(سیوطی ، تحذیر المسلمین)

٣٣ — حارث بن اسامه نك داود بن المحبردن تخریج ایتدیکی اوتوز بوقدر احادیثك کافه‌سی موضوعدر .

(قاری ، ابن حجر ، اسنی المطالب)

٣٤ — ابن ابی الدنیا دیمکله معروف اولان شیخك احادیثی تمامیله موضوعدر کویا بو ذات چوق یشامش ، حضرت علی کرم الله وجهه‌یه یتشمش ، یوم صفینده رکابداری اولمش ، خلافت صدیقده طوغمش ، ٣٢٧ تاریخنده وفات ایتمشدر . کتب معتمده‌ده ذکر اولنان ابن ابی الدنیا بشقه‌در .

(ذهبی ، قاری ، اسنی المطالب ، تحذیر المسلمین)

٣٥ — جعفر بن نسطور الرومی نك احادیثی تمامیله موضوعدر جعفر بن نسطور نامنده بر صحابی یوقدر . بو آدم یا دجال (کاذب) در ، یاخود مخیلدر . (قاری ، ابن حجر ، ذهبی ، سخاوی ، اسنی المطالب)

٣٦ — حرب قادسیه‌ده ذکر اولنان زریب بن ثرملا قصه‌سنك اصلی یوقدر

کویا : حواریندن اولوب حضرت عیسانك وصیسی اولدیغنی بر ویرن زریب بن ثرملا نصاردن جعونه بن نضله ایله کورشمش ،

کلمهٔ شهادت کتیرمش. جعرانه وقعه‌سنی امیر سعد بن ابی وقاص حضرتلرینه اوده امیرالمؤمنین حضرت عمرالفاروقه خبر ویرمش. حضرت عمر رضی الله عنه بونی بولملری ایچون امر ویرمش، انلرده او قدر دوه‌لری تپه‌لری ارامشلرده زر یی بوله‌مامشلر ایمش

(قاری، ذهبی، دار قطنی، تحذیرالمسلمین)

٣٧ — بشر بن عون القرشی‌نك روایت ایتدیکی یوز قدر حدیث تماميله موضوعدر. (ذهبی)

٣٨ — انس بن مالکدن خراش طریقی ایله کلان حدیثلر تماميله موضوعدر. (قاری، ذهبی، اسنی المطالب)

٣٩ — انس بن مالکدن نعیم بن سالم طریقی ایله کلان حدیثلر تماميله موضوعدر

(قاری، کشف الاحوال، اسنی المطالب)

٤٠ — انس بن مالکدن ابی هدبه و دینار طریقلریله کلان حدیثلر تماميله موضوعدر (قاری، ذهبی، اسنی المطالب)

٤١ — رتن الهندی‌نك حدیثلری تماميله موضوعدر

(ذهبی، تحذیرالمسلمین)

٤٢ — بلال رضی الله عنهك ارتحال نبیدن صوکره شامدن مدینه‌یه کلوب مدینه‌ده اذان اوقودیغی، مدینه‌نك بکلدن اهتزاز ایتدیکی سوزینك اصلی یوقدر.

(قاری، اسنی المطالب، تحذیرالمسلمین)

٤۳ ـــ بعدالدفن تلقين ميت حديثی ضعيفدر .
(ابن الصلاح، نووی، ابن القيم، عراقی، ابن حجر، اسنی المطالب)

§ § §

امكنه يه عائد حديثلر :

۱ ـــ مناقب بلاد حديثلری تماميله موضوعدر .
(تحذير المسلمين)

۲ ـــ مكه ، مدينه دن بشقه بلادك مدحی وذمی حقنده هيچ بر حديث صحيح دكلدر . قزوين ، عسقلان ، مصر ، شام حديثلری ايشته بو قبيلدندر . (اسنی المطالب)

۳ ـــ سفهاء مكه جنتك اورته سنده در (اعلاسنده ، ادناسنده دكلدر) سوزينك اصلی يوقدر .
(سخاوی، قاری، ابن السيد درويش ، ابن دبيع)

٤ ـــ مسجدده كی حصير، قناديل ، سراجك فضيلتی حقنده هيچ بر حديث ثابت دكلدر . (تحذير المسلمين)

٥ ـــ احاديث خراب البلدان : هر بلده نك برر آفت ايله مثلا زلزله ايله ، صو باصمق ايله، قحط ايله ، موت ايله وسائره ايله خراب اوله جغنی كوسترن احاديثك هيچ بری طوغری دكلدر . (تحذير المسلمين)

٦ ـــ مكهٔ مشرفه ده جبل ابی قبيسده باش يمه نك فضيلتی

وبا بلاسنی دفع ایتمسی حقنده‌کی حدیث مصنوعدر ، اویدیرمه‌لریدر .

(اسنی المطالب)

۷ — « کیمک مکه‌ده بر ساعت کوندوز صیجاغنه تحمل ایدرسه او کیمسه‌دن جهنم ایکی یوز سنه‌لك مسافه قدر اوزاقلاشیر » سوزینك اصلی یوقدر . (عقیلی ، اسنی المطالب)

۸ — « کیمکه بر هفته بیت مکرمی طواف ایدر ، مقام ابراهیمده ایکی رکعت نماز قیلار ، زمزمدن ایچرسه جمیع کناهلری دوکیلیر . » الخ طوغریسی اولور دیدیکی ایکی حدیث صحیح دکلدر . (سخاوی ، اسنی المطالب ، تمییز الطیب)

۹ — « حجر اسود ملك ایدی ، جناب حق انی اویوله‌جك برحجر قیلدی » سوزی موضوعدر . اسنی المطالب

۱۰ — « علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری حجری استقبال واستلام ایتدکدن صوکره مبارك دوداقلرینی اوزرینه قویمش ، اوزون اوزادی‌یه اغلامش » سوزی منکردر .

(ذهبی ، مقدسی)

۱۱ — « رکن ومقام جنت یاقوتلرندن بر یاقوتدر ، جناب حق انلرك نورینی آلمشدر ، اکر نورلرینی آلماش اولمایدی انلر مشرق ایله مغرب مابینی اضائه ایدرلر ایدی » سوزلری ده منکردر .

(ذهبی ، اسنی المطالب)

١٢ — « سزك حرمكزه حلول ایدن سزه حلول ایدر » سوزینك اصلی بولونمامشدر . (اسنی المطالب)

١٣ — « حجون (مكده قبر) ، بقیع (مدینه ده قبر) ده مدفون اولانلر تماميله قالدیریلوب جنته سربیله جكاردر » سوزی بلا سنددر .

(سخاوی ، قاری ، ابن دیبع ، ابن السید درویش)

١٤ — علیه الصلاة والسلام مدینه ده مسجدی بنا ایتمك ایستدیكی زمان جبریل علیه السلام كلوب بنا ایده جكك مسجدك طولی یدی آرشون ، منقش ویالدیزلی اولسون الخ كبی سوزك اصلی بولنمامشدر . (قاری)

١٥ — جیزه (مصر قدیم یاننده) ریاض جنتدن برجتدر ، مصر جناب حقك یریوزنده‌كی خزینه‌لردن بریدر سوزینك اصلی یوقدر (ابن حجر ، قاری ، ابن دیبع ، ابن السیددرویش)

١٦ — كذابون صخره ، بیت المقدسك فضائلی حقنده بر چوق احادیث وضع ایتمشلردر ، صخره قبلهٔ یهود ایدی ، جناب حق امت محمدیه‌یه اكا بدل كعبهٔ مشرفه‌یی ویردی ؛ حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه مسجد اقصایی بنا ایتمك ایستدیكی زمان مسجدك صخره‌نك اوكنه ویا اردینه یاپیلمسی حقنده استشارده بولونمش ایدی ، كعب الاحبار یاامیرالمؤمنین مسجدی صخره‌نك

ارقه‌سنه بناء ابت دیمش . ابا فاروق فاروق اعظم « اى يوسف
زاده ! سنکا چوجوقلك قاریشمشدر » دیمشلر . فضل حجره‌لى
استقبال ایتمامك ایچون مسجدك حجره‌لرك اوکنه بناء اولونمسنى
امر ویرمشلردر ، الیوم اویله‌جه بنا اولونمشدر .

(قاری)

۱۷ — «ماء زمزم شربدرده دوادر» حدیثی ضعیفدر .

(ابن حجر ، اسنى المطالب)

۱۸ — «هر شهر قلیچ ایله فتح اولندی . الخ مدینه قرآن
ایله فتح اولندی» حدیثی منکردر.

(بخاری ، مقدسی ، ذهبی)

۱۹ — قسطنطنیه ، طبریه ، صنعاء ، انطاکیه‌نك ذمی
حقنده‌کی احادیث تامیه موضوعدر (تحذیر المسلمین)

۲۰ — قبر علی المرتضى رضی الله عنه مرقدی ایله نجفده

(اسنى المطالب)

۲۱ — فضائل ازهار حدیثلری موضوعدر .

(قاری ، اسنى المطالب ، تحذیر المسلمین)

۲۲ — احادیث حبوب (برنج ، بقله ایلخ) موضوعدر .

(عراقی ، اسنى المطالب ، تحذیر المسلمین)

* * *

مناقب ايام ولياليه عائد حديثلر :

١ — يوم عاشوراده سورمه چكمك، البسه ايله زينتلنمك، علما و اخوانی زيارت ايتمك وسائره كبی شيلرك هيچ بری صحيح دكلدر . (قاری ، اسنی المطالب)

٢ — مناقب ايام حديثلری تماميله موضوعدر .
(تحذير المسلمين)

٣ — جناب حق آدم عليه السلامك توبه‌سنی يوم عاشوراده قبول ايتمش ، نوح عليه السلامی يوم عاشوراده قورتارمش ، ابراهيم عليه السلامی يوم عاشوراده ناردن قورتامش ، ايوب عليه السلامی يوم عاشوراده بالغك قارننده قورتارمش ، يعقوب عليه السلام يوم عاشوراده يوسف عليه السلام ايله بولوشمش ، تورات يوم عاشوراده نازل اولمش وامثالی سوزلرك هپسی كذبدر.
(اسنی المطالب)

٤ — شعبانك اون بشنجی كيجه‌سی حقنده هيچ بر شی صحيح دكلدر بو حال شريعت محمديه‌يی ملعبه ايدنلرك احداث ايتديكی شيدر ، او كيجه ارزاق تقسيم اولنور سوزی‌ده ثابت دكلدر . (ابن دحيه ، اسنی المطالب)

٥ — بايراملرده ، آيلرده‌كی تهنئه ناسك مخترعات و

اعتیاد اتدنلر ، یالکز طلحه بن عبید الله رضی الله عنه کعب بن مالك رضی الله عنهی [۱] توبه‌سنك قبول اولوندیغی حسبیله تهنئه ایتمشدر.
(سخاوی، اسنی المطالب، تمییز الطیب)

۶ — رجبك ایلك جمعه کیجه‌سنه ملائکه رغائب تسمیه ایدرلر سوزینك اصلی یوقدر . (قاری ، اسنی المطالب)

۷ — صلاة رغائب حدیثلرینك ده اصلی یوقدر . (قاری)

۸ — نصف شعبان کیجه‌سی (لیلهٔ برات) صلاتی حدیثلری ده تاماً موضوعدر . درت یوز تاریخندن صوکره حدوث ایتمشدر .
(قاری ، اسنی المطالب)

۹ — رجبك فضلی حقنده‌کی احادیثك هیچ بری صحیح دکلدر . (ابن رجب، قاری، ابن السید درویش)

۱۰ — لیالی وایام اسبوع صلاتلری حقنده‌کی احادیثك مثلا : من صلی یوم الاحد الخ ، من صلی لیلة الاثنین الخ کبی احادیثك هیچ بری صحیح دکلدر . (قاری، ابن السید درویش)

۱۱ — رمضان کیجه‌سنه مخصوص اولان صلاتلر تاماً موضوع اولدیغی کبی صلاة تراویحك فضائلی حقنده‌کی حدیثلر ده موضوعدر. (تحذیر المسلمین)

[۱] کعب بن مالك غزوهٔ تبوکده کری قالان اوچ کیشیدن بری ایدی وعلی الثلاثة الذین خلفوا آیت جلیله‌سی ایله توبه‌لرینك قبول اولندیغی بیلدیریلمش ایدی .

١٢ — جناب حق ملائکه‌دن دردینی: جبریل، میکائیل، اسرافیل، عزرائیلی؛ انبیادن دردینی: ابراهیم، موسی، عیسی محمدی صلوات‌الله علیهم اجمعین؛ مهاجرینه‌دن دردینی: ابوبکر، عمر وعثمان وعلی‌یی، موالیدن دردینی: سلمان‌الفارسی، بلال‌الاسود، صهیب‌الرومی، زید بن حارثه‌یی رضوان‌الله تعالی علیهم اجمعین؛ قادینلردن دردینی: خدیجة بنت خویلد، مریم بنت عمران، فاطمة بنت محمد، آسیة بنت مزاحمی؛ آیلردن دردینی ذی‌القعده، ذی‌الحجه، محرم، رجبی؛ ایامدن‌دردینی‌یوم جمعه، یوم‌فطریوم‌عاشورایی [١] لیالدن دردینی لیلهٔ قدر، لیلهٔ نحر، لیلهٔ جمعه، لیلهٔ نصف شعبانی‌یه‌اغاجلردن‌دردینی‌سدره (عربستان کراسی) نخله (خورما اغاجی)، تینه (انجیر اغاجی) زیتون (زیتون اغاجی)، ثغوردن دردینی اسکندریهٔ مصر، قزوین خراسان، عبادان عراق، عسقلان شامی؛ الی سوزی جدا منکردر. (ابن‌عساکر، سیوطی)

§ § §

مناقب ومثالب اقوامه واشخاصه دائر حدیثلر

١ — عربی سوبك، زیرا بن عربی‌یم، قرآن عربی‌در، کلام اهل جنت عربیدر حدیثی موضوعدر.

(ذهبی، ابن‌حبان، ابوحاتم، اسنی‌المطالب)

[١] نحرلیلا لاکی ده بری یازلمامشدر.

شوقدر که سخاوی ایله ابن دیبع ضعیف ، علی القاری صحیح دیورلر .

٢ — قریشی تقدیم ایدك ، اکا تقدم ایتمیك حدیثك بتون اسانیدی ضعیفدر . (عزیزی ، اسنی المطالب)

٣ — ترکك جوری اولسونده عربك عدلی اولسون سوزی کلام ساقطدر ، حدیث دکلدر . (سخاوی ، ابن دیبع)

٤ — حبشه‌لی ، سودانی ، خصیانی ، ممالیکی (کوله‌لر) اولادی ذم ایتمیث حقنده احادیثك هیچ بری صحیح دکلدر. (قاری ، اسنی المطالب)

٥ — ترکی ذم حقنده هیچ برحدیث صحیح دکلدر . (قاری)

٦ — سرازی (اوطه‌لقلر) حقنده علیه الصلاة والسلام افندمزدن هیچ برشی صحیح دکلدر . (عقیلی ، قاری)

٧ — ولد زنانك جنته کیرمیه‌جکی حقنده هیچ بر حدیث دکلدر . (عقیلی ، قاری)

٨ — ترك سزی ترك ایتدکجه سزده ترکی ترك ایدك الخ . مألنده‌کی حدیث ضعیفدر. (مناوی)

ذهبی منکردر دیور، عقیلیدن نقل ایدییور .

٩ — حبشه سزی ترك ایتدکجه سزده حبشه‌یی ترك ایدك حدیثی‌ده ضعیفدر . (مناوی ، اسنی المطالب)

١٠ — « زنجى ايدينك ، زنجيلردن اوچى سادات اهل جنتدر : لقمان ، بلال ، نجاشى» حديثى منكردر.

(دارقطنى، ذهبى ، مقدس)

١١ — ناسك خيرليسى عرب ، عربك خيرليسى قريش ، قريشك خيرليسى بنى هاشم ؛ عجمك خيرليسى فارس ؛ سودانك خيرليسى نوبه‌در حديثى منكردر . (ذهبى ، سيوطى)

— تم المقدمات —

فهرست مندرجات

صحيفه

٧ سير جليله‌نك اهميت وفوائدى

٨ سير جليله‌نك علوم اسلاميه آره‌سنده‌كى موقعى

٨ علوم عاليهٔ واسلاميه ، علوم آليهٔ اسلاميه

١٠ تاريخك شعبه‌لرى

١٠ سير ومغازى

١١ سير جليلهٔ نبويه‌يى ايلك جمع ايدنلر

١١ ابن شهاب الزهرى

١٥ موسى بن عقبه

١٥ ابن اسحاق

١٦ وهب بن منبه

١٧ يحيى بن سعيد

١٧ ابوبكر يونس بن بكير

١٨ واقدى

١٩ ابن هشام

٢٠ الك مشهور سير كتابلرى

٢١ ابن قتيبه

٢٢ ابو جعفر بن جرير الطبرى

٢٢ ابو عمر يوسف بن عبدالبر القرطبى

صحیفه

٢٢ ابوالعباس محب الدين الطبرى
٢٢ شرف الدين دمياطى
٢٣ فتح الدين
٢٣ ابن القيم الجوزيه
٢٣ علاء الدين مغلطاى
٢٤ احمد القسطلانى
٢٤ محمد بن يوسف الدمشقى
٢٥ قاضى حسين الدياربكرى
٢٥ على بن برهان الدين الحلبى
٢٦ تاريخ فتوح
٢٧ طبقات ومعجمات
٣٠ تاريخ عمومى
٣١ تاريخ خلفا ودول اسلاميه
٣٢ تاريخ مداين
٣٣ انساب
٣٤ مناقب
٣٥ ايام عرب
٣٦ اوائل
٣٨ مورخين اسلاميه نك درجاتى
٣٩ مؤلفات تاريخيه

صحیفه	
٤٠	سیرجالیه نك تحریر وترتیبنده اختیار ایتدیكمز مسلك
٤٢	اسانید صحیحه وراجحه
٥٠	اسانید واهیه
٥٢	احوال رواة وروایات
٥٢	حدیث ، خبر وبعض اقسامی
٥٢	اسناد ، سند ، خبر
٥٣	اسناد عالی ونازل
٥٤	حدیث غریب
٥٤	حدیث عزیز
٥٤	مشهور ومستفیض
٥٥	متواتر
٥٥	حدیث متابع
٥٥	حدیث شاذ
٥٦	حدیث مقبولك حكمی
٥٦	حدیث متصل ویا موصول
٥٦	حدیث مسند
٥٧	اسناد معنعن
٥٧	احادیث صحیحه
٥٧	خبر صحیح

صحیفه

٥٨ طبقات رواة

٦١ حدیث صحیحك اقسامی

٦١ حدیث حسن

٦٢ علت ، شذوذ

٦٣ احادیث ضعیفه

٦٣ حدیث ضعیف

٦٤ حدیث منقطع

٦٥ حدیث مرسل

٦٥ حدیث مدلس

٦٥ حدیث معلق

٦٦ حدیث شاذ

٦٦ حدیث منکر

٦٦ حدیث مضطرب

٦٧ حدیث مدرج

٦٧ حدیث معلل

٦٩ حدیث مقلوب

٦٩ حدیث متروك

٧٠ طعن راوی

٧١ عدل ، تغدی ، مروءت ، ضبط

٧٢ عدله تعلق ایدن اسباب طعن

٧٢ کذب ، اتهام ، فسق ، جهالت ، بدعت

٧٤ ضبطه تعلق ایدن اسباب طعن

٧٤ فرط غلط ، کثرت غلط ، ثقاته مخالفت ، وهم ، سوء حفظ

٧٥ احادیث موضوعه

صحيفه

٧٥ حديث موضوع

٧٦ علامات وضع

٧٨ اقسام وضاعين

٨٠ ضعفا ووضاعين

٨٥ مشاهير وضاعين

٨٨ كتب ورسائل غير معتبرهٔ مشهوره

٩٩ اخبار موضوعه وضعيفهٔ مشتهره :

١٠٠ خلقت حديثلرى

١٠٢ سير انبيايه متعلق حديثلر

١١٢ وقايع سالفه‌يه متعلق اولان احاديث

١٢٠ وقايع سنيهٔ احمديه‌يه عائد احاديث

١٢٩ معجزات وخوارق عاده‌يه عائد احاديث

١٣٨ مناقب ومثالب اصحاب واخياره عائد حديثلر

١٤٦ امكنه‌يه عائد حديثلر

١٥٠ مناقب ايام ولياليه عائد حديثلر

١٥٢ مناقب ومثالب اقوامه واشخاصه دائر حديثلر

کتابخانهٔ انتباه

عدد : ٦

حرام ییجیلك

فلاکتلرمزك اسبابی

محرری :

احمد جواد

ایکنجی طبع ـ درت بیکنجی

درسعادت

کتابخانهٔ اسلام وعسکری

٤٦ — باب عالی جاده‌سی — ٤٦

١٣٣٠

مطبعهٔ خیریه وشرکاسی

کتابخانهٔ اسلام و عسکری ـ تجار زاده ابراهیم حلمی

٤٦ باب عالی جاده‌سی ٤٦

وطنه قارشی أك مهم وظیفه

بو كون ملتلر ، دولتلر ، وطنلر مدهش بر مجادله ایچنده باشلامقده‌درلر . بز هنوز بیوك دولتلرك مجادلاتنه بر رقیب ، بر مجادل صفتیله داخل اولمش . اونلرله بوی اولچوشمكه باشلامش بولونمایورز . بزه قارشی بیوك دولتلرك تبدیلات وضعیتی بر نفوذ مصلحانه پولتیقه‌سی تطبیقندن عبارتدر . فقط بزمده مجادله ایتمكه . اوغراشمغه مجبور اولدیغمز یكی یكی دشمنلریمز پیدا اولدی وبو صورتله اوزوپلك حرارتلی ، حالی حیاته قاریشمق زمانی بزم ایچون ده یاقلاشدی . اكر اویله بر دوره فعالیت پك یاقینده بزده‌ده باشلامایه‌جق اولورسه عصرلردن بری حیاتمزده حكم سورن سكوت موت الی الابد دوام ایدوب كیده‌جك دیمكدر .

بزم یارین ایچون مجادلهٔ بین المله آتیلمغه بو كوندن حاضر لانمه‌مز لزومی قرق كلیسا ولوله بورغس هزیمتلری آننده اعتباراً تماميله ثابت اولمش بر حقیقتدر . بو حقیقتك بو كتدیكی وظائفی ایفایه چالیشه‌جق ، ملتی حركته كتیره‌جك . . شهراه نجاته سوق ایده‌جك

قاچ حقیقی وطنپرور چیقه‌جقدر؟ بو بر مسأله‌در، لکن امید ایتملك ایسته‌رم که بوبارز تهلکه قارشیسنده یوکسله‌جك هر صدای تخلیصکاره قوشه‌جق چوق کیشی بولنه‌جق وجدی بر اقدام ایله بوایلك زمرهٔ وطنپروران کوندن کونه عـددلرینك چوغالدیغنی کوره‌جك نهایت بزده‌ده حقیقی بر دورهٔ ترقی وتجدد آچیله بیله‌جکدر.

بو امنیه ایله، بوندن بر قاچ آی مقدم نشر ایتمش اولدیغم «حقیقی انقلاب» رساله‌سیله آکلاتمق ایسته‌دیکم افکار وحسیاته بو کون ـ مع التأسف فلاکتلرك قوهٔ تأییدیه‌سـنه استناداً ـ معین بر شکل ویرمکه چالیشه‌جغم.

*
* *

وطنلرك خارجی تهلکه‌لره قارشی مدافعه‌سی، اك بارز شکلیله، اوردو ودونانما سایه‌سنده ممکندر. اوردو ودونانما ایسه دائمی بر جوالیت، دائمی بر فعالیت ایله حصوله کلیر. سلاحلانمق ایچون طوپخانه‌لر، فشنکخانه‌لر، باروتخانه‌لر؛ کمیلر ایچون ترسانه‌لر، دمیرخانه‌لر؛ نقلیات ایچون شوسه‌لر، دمیر یوللری، آرابالر، آتلر، قاطیرلر؛ دمیریوللری ایچون دمیرخانه‌لر، اعمالاتخانه‌لر؛ آتلری، قاطیرلری یتشدیره‌جك حارالر؛ عسکرلرك ملبوساتی یتشدیره‌جك دیکر فابریقه‌لر، دیکر دارالصنایعلر؛ ماکولاتی یتیشدیره‌جك چیفتلکلر، دکرمنلر؛ عسـکری تعلیم وتربیه ایده‌جك قوماندانلر، ضابطلر، کوچوك ضابطلر؛ تکمیل بو

مؤسسه‌لری اداره‌ایده‌جك، انسانلری یتیشدیره‌جك، قلبلرینی وطن عشقی ایله طولدوره‌جق مکتبلر حاصلی تکمیل بر مدنیت وبوتون بو احتیاجلری دوشونوب صیره‌یه قویه‌جق، یاپه‌بیله‌جك بر طبقهٔ منوره، بر هیئت مدیران لازم! ایشته بن بو طبقهٔ منوره‌یه، بو هیئت مدیرانه خطاب ایتمك، اونلرله حسبحال ایتمك، اونلرله دوشونوب احتیاجلرمزی آکلامق، ازاله‌لری ایچون برچاره دوشونمك ایسته‌رم.

***

اول امرده هر عثمانلینك دوشونوب قبول ایتمه‌سی اقتضا ایدن بر نقطه واردر. انسان بو زمانده یالکز کندی حیاتی، نفسی وعائله‌سی، اولاد ومتعلقاتی دوشونمکله مکلف دکلدر؛ بونلرله برابر وحتی بونلردن اقدم وطنی، وطنك معروض بولندیغی مهالکی دوشونمك مجبوریتنده‌در. زیرا افراد یالکز کندیلرینی واقربا ومنتسبلرینی دوشونه‌رك حیاتلرینی اوکا کوره اداره ایتمك ایسته‌رسه، بوندن باشقه اندیشه‌سی، قایغوسی اولمازسه، داها آچیق تعبیرله، افراد وطنی، منافع وطنیه‌یی دوشونمزسه اوراده مدنیت، ترقی وبالنتیجه استقلال اولماز. چونکه یالکز نفسلرینی دوشونن انسانلر هر دورلو حیله‌لردن، هر دورلو ارتکابلردن سوء استعماللردن چکینمزلر: حیله، ارتکاب، سوء استعمال انسانلری چالیشمقدن، جهد وغیرتدن اوزاقلاشدیریر. چالیشمق، جدی فعالیت، دوام جهد وغیرت اولمازسه اوده مدنیت

وترقی اولماز ؛ برآز یوقاریده مادی اسملریله مأثرینی صیره لادیغم مدنیتده اولمازسه استقلال وحریت وطنیه وملیه قالماز .

دیمك اولیورکه هرفرد وطنك منفعتلرینی دوشونه رك حیاتنی اداره ایتمك مجبوریتنده در . بونی دوشونه بیلمك ایچون ده عشق وطن لازمدر . عشق وطنك اولانجه شدت وفورانیله هرقلبده طوغه بیلمه سی شبهه سز مشکلدر ، فقط بویله حساً اولماسه بیله عقلاً وطنك منافعنی دوشونمك لزومنی آكلامه مز ایجاب ایدر . چونكه وطنك منافعی بزمده آیری آیری هربریمزك منافعی دیمكدر . روم ایلیدن ، باربار برقاچ قومك سونكوسیله ، طوپی توفكیله ، داها طوغروسی فعالیت ومجاهدهٔ ثباتكارانه سیله دون طرد ایدیلن یالكز عثمانلیلغك حكم سیاسیسی دكل بوتون موجودیتی در . برقاچ یوز بیك وطنداشمز قویون كبی بوغازلاندی . برقاچ یوز بیكی ده هجرته مجبور ایدیلدی ؛ روم ایلیده قالانلر ایسه ، اغنیاسی ، فقراسی ، اكمك پارچه سنی دیله نمك ضرورت ألیمه سنه ، سفالتنه آتیلدی . بونلرده یا هجرت ایده جك ویا اوراده قالوب خجالتلر ، مذلتلر ایچنده حقارتلر قارشیسنده ، شرفسز .. روحسز برحیات أسیرانه كچیرمكه محكوم بولونه جق .

دیمك كه وطن دینیلن قوهٔ اجتماعیه ـ تاریخك بوكونكی دوره سنده ـ افرادك قولایلقله اونوته بیله جكی ، اهمال ایده بیله جكی برشی اولاماز . بلكه حیات ایله توأم طوتوله جق ، منافعی بالذات نفسك منافعندن تفریق ایدیله مه یه جك برحقیقتدر . برزمان كلیرده

انسانلر عمومیتله وحشتدن قورتولورسه ، باشقه‌لرینه تجاوزدن امتناع ایده‌رلرسه، احتمال اوزمان وطن دوشونجه‌سی بولونمایه‌بیلیر. فقط بوکون، بالخصوص بزلره بوقدر شدید بر حشونتله کندیسی آکلاتان «قوتلی وطن، مترقی وطن» احتیاجی قابل اهمال اوله‌ماز؛ اهمال اولونورسه یکرمی، یکرمی بش سنه صوکره صولك «ضربهٔ رحمت»ی‌ده اوره‌جق دشمن بولونور ودارالخلافهٔ اسلامك مدخلنه بر «هوالباقی» کتابه‌سی زکز ایدیلیر، کیدەر. بزم استقلالمزله برابر ایسه اون اوچ عصرلق بر تاریخ پرشان وشرف‌ده سرنکون اولوب کیده‌جك.

بو ملاحظات عجبا هانکیمزی آرتیق دوشوندورمز، هانکیمزه بر از غیرت ویرمز؟ چونکه بوقدر حیاتی ومهلك دوشونجه‌لره قارشی لاقید قاله‌جق انسان روحسز دیمکدر. بز ایسه مادام که یاشایورز، تصور ایتمه‌که بو مدهش حقیقت قارشیسنده تماميله حسسز هیجانسز قاله‌بیله‌لم.

بو ایلك اندیشه وایلك دوشونجه بزه وظیفه‌مزی احطار ایدیور: «وطن ایچون فائده‌لی بر مسلکه انتساب ایدیکز، او وطن عشقیله مسلککزی لایقیله اوکره‌نکز! اوکره‌ندکدن صوکره‌ده تعقیب ایدیکز! بر آن تحصیل علم ومعرفتدن فارغ اولمایکز! وطنه محبتکزی آنجق بوصورتله اثبات ایده‌بیلیرسکز!» دییور.

∴

ایشته آکلاشیلیورکه هر فرد فائده‌لی اولمغه، بر قیمت

استحصالیه اشتراك ایتمش بولونمغه مجبوردر . مادام که هر فرد بالضرور استهلاکاتدن فارغ اوله‌مایور ، یعنی ییوب ایچمکدن ، کیینوب قوشانمقدن واز کچه‌مه‌یور ، اوحالده هر فردك بو استهلاك ایتدیکی قیمتلره تقابل ایده‌جك بر قیمت استحصالیه‌سی‌ده اولمق مجبوریدر. هم ده ساده‌جه قیمت استحصالیه‌نك قیمت استهلاکیه ایله تماماً مساوی کلمه‌سی کافی دکلدر. چونکه افرادك کافه‌سی عینی مقیاسده بر فعالیت‌ابراز ایده‌جك اولورسه اورتاده خارجی تهلکه‌لره قارشی قویمق‌ایچون احضار ایدیله‌جك ، ودائما حاضر بولوندوروله‌جق قوهٔ مدافعه حصوله کله‌مز . بو محاکمه بزه واضحاً آکلاتیورکه :

« مادام‌که ممالك خارجیه چوقدر ویاشا بیلمك ایچون اونلره مقاومت‌ایتمك‌مجبوریتی واردر: هرفرد کندی‌استهلاکاتنه تقابل ایده‌جك مقداردن یك‌داها فضله بر قیمت استحصالیه‌یی حائز بر سعی وغیرت ابراز ایتمك مجبوریتنده‌در . »

بویله برفعالیتی، بر سعی وغیرتی ابراز ایتمه‌ین هرفرد وطنه قارشی مضر وطفیلی ویا هیچ اولمازسه غیر مفید اولور .

او حالده کونده اون غروش قازانوب اون غروش ییین بر انساندن وطنه بر فائده کلمز .

اوت، بوکون، بوبین‌الملل حکمسورن مجادلات دوره‌سنده افرادك مسکینانه بر قناعت ایچنده حیات کچیرمه‌لری وطنه‌قارشی

برضرردر. زمانك واجبات اخلاقیه‌سیله توافق ایتمه‌ین برقباحت، برجرمدر.

دیمزده (قناعت) عادتا امراءلونمش برفضیلت کبی عموماً مسلم ایکن نه بوراده قناعت علیهنده بولونمقلغم دوچار مؤاخذه اوله‌بیلیر. بونك ایچون ایضاح ایتمك ایسته‌رم‌که نه شدتله محکوم قیلدیغم قناعتله دیمزك أمر ایتدیکی قناعت آراسنده طاغلر قدر فرق واردر، حتی اصرار ایده‌جکم که دیمزك امر ایتدیکی قناعت لایقیله آکلاشیلاماز واو حقیقةً برفضیلت اولان حسن خلق عادتا حسودانه برجهدایله محافظه اولونمالیدر. چونکه او فضیلت پك قوتلی، پك متین برأساس اجتماعیدر.

ایضاحمی برمثال ایله یاپاجغم: برقولتوق تاجرینك اوفاجق دکانده کونده اوتوز غروشلق برمال صاتوب اوندن اون غروش قازانمه‌سی واوکا قناعت ایدوب حیات مسکینانه‌سنده بر دوام اولمه‌سی دیمزجه قطعیاً مقبول دکلدر.

چونکه او تاجر اون غروشدن آشاغی برمبلغ ایله کچینه‌مه‌یه‌جکندن وقولتوقده قالان دکانه اوتوز غروشدن فضله آلیش ویریش ایده‌جك مشتری‌ده جلب ایده‌مه‌یه‌جکندن تمتّی تزیید ایده‌رك یورده اوتوز. اوتوز بشه‌قدر چیقارتیور. کورولیورکه بوطریق ایله دیمزك منع ایتدیکی ربحه قدر و ارمش اولیور. کویا قناعت فضیلتنی برکوستریش اوله‌رق ابراز ایده‌رکن صریح برحرام ایشله‌یور. دیمزك أمر ایتدیکی حقیقی قناعت ایسه

ـ موضوع بحث اولان تاجر مثالنه كوره ـ آنجق يوزده بش تمتع آلمق وبوصورتله عباداللهى ضرردن وقايه ايتمكى دوشونمك اوله جقدى .

ديمك اوليوركه تام مسلمانلق هر مسأىى يالكز بر جهتدن دكل هر جهتدن كوره بيلمك ، وهر امرك حقيله حكمنى ايفا ايتمكله در ، بوقسه قيصه دوشونجه لرله صاپيلان كرى يوه لر جهالتك تلقين ايتديكى قابا صوفيلقلردر .

شيمدى بو جهت معلوم اولدقدن صكره اصرار ايدرم كه دينمزك أمر ايتديكى قناعت بر فضيلتدر [١] : حقيقةً قناعت حقيقيه يى تطبيق ايتمك ايسته ين بر اسلام تاجرى بر كره ديناً ممنوع اولان رباحى ييمش اولمامق ايچون آنجاق يوزده بش آلتى نسبتنده بر تمتع آله بيله جكدر كه كچينه بيلمه سى ايچون كونده اقلى ايكى يوز غروشلق بر مال صاته بيلمليدر. ايكى يوز غروشلق بر مال صاته بيلمك ايچون ايسه داها اهميتلى بر تجارته سلوك ايتمليدر. داها أهميتلى بر تجارت ايسه ترقيات حاضره يه وقوف ايله اولور. بناءً عليه تام مسلمان بر تاجر ، تاجر اوله بيلمه سى ايچون ، تجارت نقطهٔ نظرندن ترقيات حاضره يى تحصيله مجبور قالير بوصورتله مملكتمزده ترقينك بر جزئنى صوقمش اولور .

بو تاجر عينى زمانده دينك ايجاباتيله برابر مهالك وطنيه يى

[١] (حقيقى انقلاب) نامنده كى رساله مده قناعته دائر ديكر ملاحظات واردر .

دوشونه‌جك اولورسه سرمایه‌سنك تزايدينه‌ده ـ طبيعى دائما مشروع شرائط داخلنده ـ انديشه ايله تشبث ايده‌جك ، تجارتى خياليدن خيلى آرتيرمش اوله‌جقدر . بر شهرده بر قاچ يوز ، تكميل مملكتده بر قاچ بيك مسلمان تاجر بو انديشه‌لرله ، بو ملاحظه‌لرله چاليشه‌جق اولورسه مملكتمزك تجارتى‌ده قورتاريلمش اولور .

تاجر مثالنى ألده آلمش ايكن داها زياده تعقيب ايده‌يم :

تاجر فرداً بو صورتله چاليشمق مجبوريتنده اولديغى كبى عموم ارباب تجارتمزك‌ده مملكتمزك تجارتى بين‌الملل حكم سورن مجادلهٔ مدهشه‌ده مغلوبيتدن قورتارمغه مقتدر بر هيئت حالنده ادارهٔ مشاغل ايتمه‌سى لازمدر .

ارباب تجارتك بو قيراطده وطنپرور بر هيئت اولمه‌سى وطنك يالكز تجارتى دكل صناعات و معمولاتك بك چوق شعبه‌لرينى‌ده ، أجنبى رقابتلرندن ، خصومتلرندن قورتارير . چونكه بر مملكتده مصنوعاتك ناظمى ، مروجى ويا بانيرانى تجارسنى‌در . وطنپرور بر تجار هيئتى دائما مصنوعات و معمولات داخليه‌مزى سورمكه ـ اعلانلرله .. فيئاتلرينى معتدل بولوندورمقله .. تشويقات ايله ونهايت جنسى مملكتمزده موجود بولونان بر مالى ممالك اجنبيه‌دن كتيرتمه‌مكله ـ تماميله مقتدردر . بوكا‌ده آنجق آرالرنده وطنپرورلكه مستند بر اتفاق تأمين ايتمكله موفق اوله‌بيلير . مع التأسف بزده مملكتك اڭ بويوك قواى حياتيه‌سندن برى اولان تجارت همان

كاملاً أجنبيلرك ، مملكته مضر عناصرك ألنده قالديغى ايچون صناعتمزده كاملاً باتمش كبيدر .

سلطان سليم أول دورنده ممالك عثمانيه‌يه خارجدن يالكز اوچ قلم أشيا داخل اولمقده ايكن بو كون بوتون ملبوساتمز ، مفروشاتمز ، و مأكولاتمزك قسم اعظمى طيشاريدن كليور . داها اوچ سنه مقدم خاكى شاياق ايصمارلامق مجبوريتنده قالدق . ودون بزى مغلوب ايدن خصم جانمز بولغارلره بر قاچ يوز بيك ليرا ويردك .

خلاصةً تكرار ايده‌لم كه افرادك وطنه قارشى ألك مهم وظيفه‌سى :

« ممكن اولديغى قدر فضله برقوهٔ اقتصاديه تأمين ايتمك » در. افرادك تشكيل ايتديكى صنوف وطبقاتك وظيفه‌سى ده بودر .

*
* *

استهلاك جهتندن ، يعنى مستهلك اولمق صفتيله‌ده أفرادك وطنه قارشى مهم وظيفه‌سى واردر :

مستهلك پاره‌سنى صرف ايده‌ركن ، بوپاره‌نك نره‌يه كيده‌جكنى دوشونمليدر. تجاريمز برطرفدن همتلرينى ابراز ايدوب معمولات و مصنوعات داخليه‌مزى قابل استعمال وقابل تدارك شرائط واحوال داخلنه كتيرمكه چاليشيركن عموم أفرادده استهلاكاتنده بو معمولات ومصنوعاتى دوشونملى ، خاطردن چيقارماماليدر. بو خصوصده نه قدر فداكارلق ابرازينه امكان وارسه اوندن

چكينمه مليدر. فقط بتكرار تجار صنفنه خطاب ايتمك مجبوريتنده يم كه بو وظيفهٔ ترويج مستهلكلردن زياده اونلره عائددر. مستهلك وتجار مشتركاً، عينى انديشهٔ وطنپرورى ايله چاليشه جق اولورسه، هر ايكيسى ده وطنه مضر افراد اونلقدن تحاشى ايدەرسه بوندن عمومى بر آيلك، عمومى بر فائده چيقه بيلير؛ يوقسه تجار عطالت ومسكنتنده. مكر وحيله سنده، مستهلكلرده أسكى لاقيديسنده بر دوام اولەجق اولورسه ترقينك يوزينى كورمك بو مملكته نصيب اولماز.

تجارت بحثنه رسالەنك نهايتنده تكرار عودت ايدەجكم. شيمديلك پك مهم عد ايتديكم افرادك وطنله مناسباتى صددينه عودت ايديورم.

.·.

بر جمعيتده، بر وطنده فائده سز يعنى مضر افراد چوغالدقچه او جمعيتك بقاسى كوچلشير، نهايت محللر حاله كلير، او جمعيت مضمحل ومنقرض اولور. بالعكس مضر افراد آزالوب فائده‌لى افراد چوغالدقچه جمعيت شوكت وسطوت صاحبى اولەرق بقاسى اودرجه تأمين ايدلمش اولور.

ديمك كه أفراد مضرەنك انعدام قطعيسى هر جمعيتك اعظمى رفاه وسطوتنه دليل اولەبيلديكى كبى أفراد مضره طرفندن استهلاك اولونان قيمتلرك مجموعى ده جمعيتك تصرفات عموميەسنى

بلع ايدهجك درجه‌لره يوكسله‌جك اولورسه اوجمعيت ايچون بقا متصور اوله‌ماز .

اوحالده جمعيتلر ، تشكيلات اجتماعيه‌لرنده ـ محو اولمق تهديدى آلتنده ـ شو جهتلرى نظراعتباره آلماليدرلر :

١ — مضر افرادى ممكن اولديغى قدر آزالتمق ؛ ٢ ـ فائده‌لى افرادى ممكن اولديغى قدر چوغالتمق .

٣ — فائده‌لى افرادك قيمت استحصاليه‌لرينى ممكن اولديغى قدر تزييد ايتمك .

٤ — افرادك استهلاكاتنى ممكن اولديغى قدر تنقيص ايتمك.

پادشاهدن ديلنجى‌يه قدر هرفرد بوواجباته تابع بولونه‌جق اولورسه جمعيتك تشكيلات اجتماعيه‌سى مكمل صاييلمق ايجاب ايده‌ر. بالعكس بوقواعده نه‌قدر چوق استثنالر بولونورسه تشكيلات اجتماعيه او نسبتده بوزوق ومورث زوال واضمحلال اولور.

طفيليت نه ديمكدر

اسكيدن برى تلفظيله مألوف اولديغمز بويوك بر قاعدهٔ فقهيه واردركه تطبيقنه بزدن داها بيكانه بر ملت يوقدر :

« نعمت كلفته كوره‌در . »

بوكوزل سوزلر كافهٔ امور خصوصاتده تطبيق ايدلمش اولسه يعنى فائده‌لى برايش كورمه‌ينه معاش، رتبه، احسان، حاصلى مكافات

ويريلمه‌مش اولسه وهرنوع تخصيصات آنجاق وجودده كتيريلن ايشك قيمتنه كوره تعيين ايديلمش اولسه معادلهٔ اجتماعيه نه مكمل، نه صاغلام صورتده تأسس ياب اولور!

هيهات كه بزده كلفتسزجه نعمتلرده، هم ده پك بويوك نعمتلره قونانلر اوقدر چوقدركه نعمتك كلفت مقابله‌سنده تخصيص ايدلديكي قاعده‌سنك قطعياً جاری اولماديغنه حكم ايتمك ايجاب ايدر.

بوندن مظهر نعمت اولانلردن كيمسه‌نك كلفت لازمه‌يی اختيار ايتمه‌ديكنی سويله‌مك ايسته‌مه‌يورم، آنجاق شوراسنی ادعا ايتمك تماميله ممكندركه: بزده كلفتك عدم اختياری هيچ بر زمان نعمتك تنقيص ويا قطعنی موجب اولمامقده‌در؛ حقيقهٔ «صويی كتيرنده بر دستی‌يی قيرانده» مثلنك تطبيق اولونماديغی همان هيچ برحال وزمان يوق كبی‌در.

⁂

ديمز كلفتسز نعمته (حرام) نظريله‌باقار وأجداديمز كلفتسزجه نعمته قونانلره (حرام يجی) تعبير ايده‌ردی. مع التأسف بو واضح منع وتقبيح دينی وملی بيله‌بزی باشدن باشه بر «حرام ييجيلر» زمره‌سی تشكيلندن منع ايده‌مه‌مشدر! طبيعی‌دركه حال حاضر برحال سابقك نتيجه‌سيدر؛ فقط حال آتينك شيمديكنه مشابه اولمامه‌سنی، صلاحه يوز طوتمه‌سنی آرزو ايديورسه‌ق شو ايليكلريمزه قدر ايشله‌ين «حرام ييجيلك» ماهيتنی، أنواعنی، درينلكنی آكلامه‌مز وبوكا قارشی ناصل برعكس تأثير اجراسنه

لزوم اولدیغنی بیلمەمز واوکا کوره حرکت ایتمەمز لازمدر . ایشته بورسالەجکك غایەسی مختصراً بونقاطی ایضاح ایتمکدن عبارتدر.

*
* *

کلفتسز نعمته قونمقلق یعنی حرام ییبجیلك لسان فنده (طفیلیت) کلمەسیله تسمیه ایدیلمکدەدر. (طفیلیت) تاریخ طبیعیده مستعملدر، طفیلك طرز حیاتنه اطلاق اولونور؛ طفیل ایسه « هیچ بر فائده وجوده کتیرمکسزین باشقەسنك زیاننه یاشایان وجود » در . بو حیثیتله طفیل صوصیولوژیده دخی قابل استعمال اولوب آز اول لسان اجدادن نقلاً « حرام ییجی » دیدیکمز اشخاصی، طفیلیتده (حرام ییبجیلکی) ارائه ایدەر.

طفیلیت حیوانیه پك مختلف نوعلرده تجلی ایدەر . بعض حیوانلر دیکر جنسدن حیوانلرك قانی امەرك ویا باغیرصاقلرنده یاشایەرق قوتنك تناقصنه خدمت ایدەر . (کهله وتەنیا کبی). بعضیلری‌ده باشقه حیوانلرك قیافتنه کیرەرك کندیلرینی آولامق اوزره یانلرینه صوقولور ویا اوقیافتدن استفاده ایدەرك کندیسنی آولانمق تهلکەسندن قورتاریر فقط عینی زمانده قیافتنی تقلید ایتدیکی حیوانی‌ده دوچار تجاوز اولمق مخاطرەسنه معروض براقیر. نهایت کندیلرینه جنسیتجه یاقین بعض انواع حیوانیەنی خدمتکار کبی قوللانان حیوانلرده واردر.

تاریخ طبیعینك بو غایت شایان مطالعه مباحثی بالطبع موضوعمزك خارجنده‌در . بز بوراده آنجاق طفیلیت اجتماعیه‌دن ، و بو نوعك بزده نه درجه منتشر بولوندیغندن بحث ایتمکله اکتفا ایده‌جکز .

*
* *

جمعیت بشریه‌ده کورولن طفیلات علی الاکثر وقتیله فائده‌لی خدمات اجتماعیه کورمکده اولان افراد جمعیتك بالاخره فائده‌سز و بنابرین مضر شکله تحول ایتمه‌سندن عبارتدر . مثلا : بهادر وجنکاور معیتی ایله برمملکته استیلا ایدن ، تعرضات خارجیه‌دن کندیلرینی مدافعه ایتمك وعدیله او مملکت اهالیسندن ، معتدل نسبتده ، جزیه آلان بر سرکرده ومعیتی مدافعهٔ موعوده‌یی ایفا ایتدکجه طفیلاتدن معدود اوله‌مازلر ؛ فقط بو جزیه‌یی سنه‌لرله آلدیغی حالده بر تعرض أجنبی اثناسنده بیچاره أهالی‌یی کندی طالعلرینه براقوب صاوو شورلرسه ، تهلکه‌دن صوکراده تکرار جزیه صویلامغه باشلارلرسه ألبته او بدبخت مملکت ایچون طفیلات مضره‌دن باشقه برشی اولمازلر .

بو قبیل مثاللری نه‌قدر تکثیر ایده‌رسه‌ك موضوعمزی اودرجه دها سهولتله آکلایه‌بیله‌جکز : سرکرده معیتی ایله برابر ساده‌جه جزیه‌یی آلوب پایلاشمقله اکتفا ایتمه‌سه ، جزیه‌یی ویرن خلقی کندی جماعتی ومعیتی کبی نائل حقوق ایله‌مش اولسه ، اونلرك هر صورتله ترقیلری وکسب رفاه وسعادت

ايتمه‌لری اسبابنی استحصاله چالیشسه آرتیق اوسرکرده شانلی، عادل ، مدبر برپادشاه ، معیتی‌ده مملکتی مدافعه‌یه مقتدر منتظم بر اوردو ، عدالتله اداره‌یه صاحب کفایت برهیأت اولور. او پادشاهدن . اوهیئات ملکیه وعسکریه‌دن مضرت‌دکل نیجه نیجه فوائد ظهور ایتدیکندن اونلرك موجودیتی هیچ بر صورتله طفیلیته مثال تشکیل ایده‌مز .

دیکر برمثال : بعض خیرات و حسناته وقف ایدیلمش بعض أملاك وعقاراتی حسن اداره ایدن، حاصلاتنی کیتدکجه آرتیره‌رق او خیرات وحسناتی کیتدکجه داها مترقی ودها رفیه ومعمور برحاله کتیرن بر متولی غایت فائده‌لی بر انسان اولدیغی حالده یکرمی اوتوز سنه صوکره عین املاك موقوفه‌یی خرابی‌یه سوروکله‌ین، موقوف علیهلری اولان خیرات وحسناته باقمایان دیکر برمتولی ایسه غایت مضر برطفیلیدن باشقه برشی‌دکلدر .

بوکونه قدر تشکل ایدن جمعیتلر برر حکومت صورتنده اداره اولونه کلمشلردر : کافه‌سنك باشنده بر پادشاه ، بر رئیس دولت ویا جمهوریت بولونیور. جمله‌سنك پادشاهه ویاملت مجلسنه تابع وزراسی، وکلاسی، ادارهٔ ملکیه وعسکریه‌سنه مأمورذواتی، محاکمی ، ضابطه‌سی، اوردوسی الخ . واردر . فقط کافه‌سنده بوتون بوتشکیلات اجتماعیه‌یی اداره ایدنلر حسن صورتله ایفای وظائف ایتمز . حتی عینی مملکتده حکم سورن عینی طرز

حكومتك پارلاق ومترقی بر دورەسنی اكثریا سونوك ومتدنی بر دورەنك تعقیب ایتدیكی كورولمشدر .

مملكتلرینی علم واقتدارە، حریت واهلیتە مستند بر حسن ادارە سایەسندە رفاهە نائل ایدن بر هیأت حكومت فائدەلی بر هیأت خادمە تشكیل ایتدكلری حالدە جهل وغفلتدن، اهمال وتسییبدن متولد بر سوء ادارە ایلە مملكتلرینی فلاكتدن فلاكتە سوروكلەینلردە ـ شكل حكومت هانكیسی اولورسە اولسون ـ بر كروە طفیلاتدن باشقە برشی اولەمازلر .

بوكا نظراً طفیلیت اجتماعیە ایلە حیوانیە آراسندە أساسلی بر فرق موجوددر : مثلا كهلە ویا تەنیا دائما طفیلی بر حیواندر . كهلەنك ، تەنیانك یاورولری یینە كهلە وتەنیا دوغوب طفیلی اولورلر . فقط جمعیات بشریەدە كیمسە طفیلی اولەرق طوغماز : ظالم بر حكمدارك اوغلی عادل، عادل بر حكمدارك اوغلی ایسە ظالم اولەبیلیر . كذلك خیرسز بر متولینك اوغلی مستقیم ومستقیم بر متولینك اوغلی دە خیرسز اولەبیلیر .

جمعیات بشریەدە طفیلیتی ادامە وتوسیع ایدن حال (وراثت) دكل ، (كورەنك) در . مثلا بزم غلطە سفاهتخانەلرندە كثرتلە یانكسیجی، بدمست ، فحش آلود اشخاص موجوددر. بونلر شورادن بورادن طوپلانمە انسانلردر : ایتالیادن ویا یهستاندن بر ایش آرامق اوزرە بر شلپدن غلطە رختمنە چیقان بر كنج، اركك ویا قادین اولسون ، درحال كندینی كرداب سفاهتە

سوروكله‌یه‌جك اولان بر محیط ایچنده بولنمش اولیور. او كنج آدم ویا كنج قیز اكثریا فقیر فقط ناموسلو أبویندن دنیایه‌كلن فردلردر فقط پك آز صوكرا زوالیلر پریشانی حیات ایچنده یووارلانه یووارلانه نقدینهٔ عفت و استقامتلرینی ضایع ایده‌رلر، بشریته مضر بر طفیلی اولوب كیده‌رلر .

طفیلیت بشریه‌ده كرچه وراثت حكم سورمیورسه‌ده بعض احوالده بو طفیلیت اوقدر ضروری الوقوع ، اوقدر محقق الظهوردر كه وراثت بیله اونی داها مشئوم وداها جبری یاپه‌مازدی . مثلا باب عالی أقلامندن اكزیاده عطالت ورخاوتك انتظامسزلغك ، لقلقیاتك حاصلی طفیلیتك حكم سوردیكی برینه داخل اولان بر كنج نه قدر ذكی، نه‌قدر مستعد، نه‌قدر معلوماتلی وچالیشقان اولورسه اولسون بر ، ایكی ، بش سنه نهایتنده ، ایسته‌ر ایسته‌مز قلم آرقداشلرینه همان تماميله بكنزه‌مش اولوب چیقار .

انقلابلرك تأثیراتی

بونكله برابر طفیلیت بشریه‌نك ، هر هانكی بر محیطدن، ازاله‌سی محال دكلدر . بویوك انقلابلر دائما مملكتلرینك سویهٔ اقتصادیه‌سنی یوكسلتمك ، افرادمضره وطفیلیه‌نك نائل اولمقده بولوندیغی منابع وارداتی قورو تمق، حاصلی طفیلیته نهایت ویرمك

ويرينه بر فعاليت اقتصاديه وجوده كتيرملك مقصدلرينى تعقيب ايده‌رك وجودپذير اولور . بر انقلابده آنجاق بومقصدى تأمين ايده‌بيلمكله موفق اولمش صاييلير .

مثلا فرانسه انقلابى، قرون وسطاده حكم سورن دره‌بكلك نتيجه‌سى اوله‌رق زادكان ايله رهبانك اللرى آراسنده بولونان أملاك واسعه‌يى ، امتيازات عظيمه‌يى ملته اعاده ايتمك.. فعاليت اقتصاديه‌يى تأمين ايده‌جك يكى تشكيلات اجتماعيه وجوده كتيرملك مقاصد معينه‌سيله باشلادى وبو مقاصدى تأمين ايتدى . كرچه (١٧٨٩)دن (١٧٩٥)ه قدر دوام ايدن دورهٔ انقلابيه بويوك برحركت ارتجاعيه‌يه ، ٩ ترميدوره منتهى اوله‌جق درجه‌ده مفرطانه وقايع ايله طولودر ؛ مع مافيه بوتون بوشدتلره رغماً فرانسه انقلاب كبيرى وظيفه‌سى ايفايه . يعنى ضعيلتى ازاله‌يه موفق اولمشدى : چونكه فرانسه‌يكرمى اوچ سنه‌لك مجادلاتدن صوكرا بوربونلرك تكرار اجراى سلطنت ايتمه‌سنه موافقه مجبور قالديغى زمان اونلره شرطلر درميان ايده‌بيليوردى : بوربونلر سلطنت ايده‌بيله‌جكلر ، فقط أراضى وأملاك اونلرى دره‌بكلرك أللرندن قورتاروب المش اولان كويليلرده‌قاله‌جقدى. حقيقةً بوربونلر، الك قورقونج وترهيبكار دورهٔ سلطنتلرنده بيله بو أراضى‌يه طوقونمغه جسارت ايده‌مه‌مشلردى . آرتيق أسكى اداره عودت ايتمه‌مك اوزره الغا ايديلمشدى . ايشته بر انقلاب ياپمقدن ألده ايديله‌جك منفعتده بودر . [١]

[١] تروبوتسكين — انقلاب كبير - صحيفه — ٧٢٧ .

لکن عصرك صوك نصفنده شعشعهٔ مدنیتیله دنیانك کوزلرینی قاماشدیران ژاپونیاده تام بر انقلاب یاپدی : نیپونلر حرکت انقلابیه‌دن أول بوندن نه بکله دکلرینی بیلیورلردی و مقصدلرینك استحصالی هر نه یه متوقف ایسه اونی اجرادن قطعیاً چکینمه دیلر.

(١٨٦٨) تاریخ میلادیسنه قدر مملکتلرینی هر استیلا واختلاط أجنبیدن محافظه ایده بیلمش اولان ژاپونیالیلر ناصل برلزوم انقلاب حس ایتمشلردی ؟ أساساً کندیلرینه الههٔ شمس (آماتراس)ك أخلافی نظریله باقان بو ملت شرقیه ، وطنلرینی اون اوچنجی عصرده قبلای خانك ، اون التنجی عصرده انکلیزلرك ، اسپانیوللرك ، پورتکیزلیلرك استیلاسندن قورتاره بیله جك درجه‌ده عسکرلکده ، صنایعده ایله‌رله‌مش صاحب مدنیت اولمش ایدی. عصرلرله ، کندی وسائط صناعیه واسلحهٔ حربیه‌لریله ، باخصوص ذکای فوق العاده‌لریله بو استیلالره قارشی قویه‌بیلمشلردی. عصرلرله أوروپانك نفوذ مصلحانه‌سنه مخالفت ایتمشلر ، بالآخره مدافعه‌سنه قوای عسکریه‌یی دعوت ایده جکنه شبهه‌دار اولدقلری تاجرله میسیونری قبولدن امتناع ایله‌مشلردی ؛ عصرلرله أوروپالیلری ساحللرنده دکیزی اسقاندیل ایتمکدن ، خریطه یاپمقدن منع ایتمشلر .. شهرلرینه کیرمه‌لرینه مساعده کوسترمه‌مشلردی ! نه خارق العاده ذکا ! دکلمی ؟ [١]

[١] نودو — یکی ژاپونیا — صحیفه — ١٨٦ .

بونکله برابر داخلاً ژاپونلر مدهش بر درهبکلك، بر أصالت طفیلیتنك زبونی ایدیلر ، هله اوروپانك بیاض ملتلرك ترقیاتنه قارشی لاقید بولونیورلردی . داهـا طوغروسی درهبکلری طرفندن عمیق بر جهل وغفلت آلتنده بولوندیریلیورلردی .

نهایت (۱۷۵۳) ده جماهیر متحده (قومودور پهری) نك قوماندا سی آلتنده ژاپونیایه بر دونانما کوندردی . بو دونانمانك مأموریتی ژاپونیا حکومتنی لیمانلرینی آمریقالیلره آچمغه اجبار ایتمك ایدی . بو تضییق بالخصوص تضییق اجرایه مأمور اولان (قاره کمیلر) ك مکملیتی، مهابتی نیبونلره لزوم انقلابی احساس ایتدیرمشدی !

ژاپونیـالیلر درحال آکلادیلر که : بیـاض ملتلرك تحت حاکمیتنه دوشمهمك ایچون آنلرك کمیلرینه ، سریع آتشلی طوپلرینه باشـه چیقهجق کمیلر ، طوپلر اعمال ایتمك صنعتنی اوکرهنمك ضروریدر !

مقصـد معین ایدی وآنجاق بو مقصـدی تعقیب ایدهرك انقلابلرینی وجوده کتیرهبیلیرلر : بونك ایچون داخلده حکم سورمکده اولان دره بکلکه ، نفاق و شـقاقه نهایت ویرمك لازمدی ؛ بوتون ملتی خونریزانه مجادلات داخلیه ایله اشغال ایدن شوغونلغه، ساموراییلقلره دایمیو سلقلره [اصالت عنوانلریندن] خاتمه چکمك لازمدی ؛ بوتون ملتك برلشمهسی ، نفاق و شقاقی ترك ایتمهسی، اسکی خصومتلری اونوتمهسی، منافع مادیهدن فراغت ایتمهسی ،

متحداً چالیشمه‌سی لازمدی ؛ نهایت بیاض ملتلردن بخاری ، ألکتریکی ، دمیرجیلکی ، دینامیتی ، سریع آتشلی طوپلری ، طورپیدولری آلمق لازمدی! ژاپونلر ایشته آنجاق بو احتیاجی فقط بوتون شدتیله حس ایدییورلردی !

(١٨٦٨) انقلابی‌ده بو مقاصدی خارقه‌نما بر سرعتله تأمین ایده‌بیلمشـدی ؛ او زمانه قدر دنیانك أك نفاقجو ، أك زیاده مجـادلات داخلیـه ایله اوغراشمش ، یورولمش ملتی اولان ژاپونیالیلر بردن بره بوتون ملتلرك اك متمدنی ، أك یکجنسی ، أك متمرکزی کسیلدی !

بیـاض ملتلردن برینك تحکمی آلتنه کچمك قورقوسی ژاپونلره بوتون مخاصمات داخلیه‌لرینی اونوتدوردی . هر دورلو تفرقه‌لری ترك ایتدیردی ؛ کافه‌سی جنت درجه‌سنده بر محبت وغیرت وطنیه ابرازینه باشلادی . [١]

بو اتحادلری آنجاق مملکتلرینك فعالیت صناعیه واقتصادیه‌سنی دکیشدیرمك ، أوروپانك صنایعنی تحصیل وتطبیق ایتمك ایچون ایدی ! ثانیه فوت ایتمکسزین بوکا قویولدیلر و پك آز زمان ظرفنده موفق اولدیلر :

١٨٦٨ ده باشلایان بو حرکت انقلابیه‌نك دورت سنه صوکرا أك مادی و کوزل ثمراتی اقتطاف ایدیلیوردی : (٨٧٢) ده توکیودن یوقوهامایه کیدن ایلك شـمندوفرك رسم کشـادی

[١] نودو — صحیفه : ١٦٤ — ١٦٥

اجرا اولونمشدرکه بوایلك خطبیله بالذات ژاپونیالیلر طرفندن انشا اولونمشدر .

(مه‌جی) انقلابندن بەری ، او زمانه قدر دره بکلك محاربات داخلیه‌سیله اوغراشان بوملتك نخار ، الکتریك و دمیر صنایعنده ناصل محیر بر فعالیت کوسترمش اولدیغنی آکلامق ایچون یالکنز جه شو رقملره برنظر عطف ایتمك کافیدر :

(١٨٦٨) ده ژاپونیانك اخراجات وادخالات تجاریه‌سی یکونی آنجاق (٥٤٥ ، ٢٤٥ ، ٢٦) ین یه بالغ اولیوردی . ٢٦ سنه‌صوکرا ، ١٨٩٤ ده بومقدار (٢٣٠,٨٢٨,٠٧١) ینه یوکسه‌لیور ، ١٩٠٦ ده ایسه (٨٤٢,٥٣٩,٠٠٠) ینه بالغ اولمش بولونیوردی . (ینه تقریباً ایکی بوجوق فرانقدر) .

اوتوز سنه اول ، ایچنده بك جزئی مقدارده صناعت صاحبلری یاشامقده اولان بوملت (١٩٠٤) نیسانده (٨٠٨٣٦) فابریقه تأسیس ایتمش ایدی . بو فابریقه‌لرده چالیشان عمله ایسه (٥٥٨,٠٤١) ه بالغ اولیوردی .

بوکون ژاپونلر غربك بوتون صنایعنی [١] الده ایتمش بولنیورلر : جسیم زرهلیلر اعمالاتنده بیله مهارت کوستریورلر !

بر ملتك انقلاب یاپمه‌سی دیمك بودیمکدر . یا مجادلۀ حیات میانده موجودیت مستقلانه‌سنی مدافعه‌یه کافی یکی بر قدرت الده ایده‌بیلمك ایچون فعالیت اقتصادیه‌سنك صفحۀ حاضره‌سنی کاملاً

[١] نودو - یکی ژاپونیا - ٢٤٦

دكیشدیرمك مجبوریتنی حس ایده‌رك اونی درحال آتمغه قرار ویریر وهیچ برفدا كارلقدن چكینمه‌یه‌رك آثار ، اك مناسبنی اك موافقنی آلیر یعنی عطالت وطفلیت عمومیه‌یی براستحصالیت عمومیه‌یه تحویل ایلر ، یاخود حیات داخلیه‌ده ، صنوف اهالی آراسنده حكم سورن مساواتسزلغك، عدالتسزلكك تحملفرسا برحاله كلدیكنی حس ایده‌رك اونی صارصار ، آثار ، ییلدیریم شدت وضربه‌سیله دكیشدیریر. هردورلو امتیازاتی، مالكانه‌لری، زعامتلری ، اورتادن قالدیریر ؛ ثروت عمومیه‌ده ، حقوق عمومیه‌ده ، حقوق اداره‌ده یكی برتقسیم ، یكی بر معدلت، یكی برتشكیلات وجوده كتیریر ! حاصلی انقلابدن مقصد ، ملتك تصرفات عمومیه‌سنی، قوای حیاتیه‌سنی افنا ایتمكده اولان برشكل طفیلی اجتماعیی دكیشدیرمك یرینه سطوت وقدرت ملیه‌یی تزیید واعلایه خادم یكی برشكل استحصالی واجتماعی اقامه ایتمكدر. نره‌ده اسكیسندن داها مكمل برمعادلهٔ اجتماعیه تأسس ایده‌مزسه، نره‌ده طفلیت اجتماعیه اسكیسی كبی دوام ایده‌رسه ، هله نره‌ده فعال برحیات استحصالیه باشلامازسه اوراده انقلاب یوقدر ! ساده‌جه بر تبدل حكومت واردر ! اورته‌ده دكیشن آنجق طفیلیتی اداره ایدن فردلردر !

بوشرائطه نظراً بزده انقلاب اولمامشدر ، چونكه وطنك حقیقی احتیاجی دوشونولمه‌مش.. كشف ایدیلمه‌مش، استحصالنه چالیشیلمامشدر. چونكه مقصدمعین اوله‌رق بیلینمه‌مش.. ملته

بیلدیریلەمش عموم ملت او مقصدك مساعئ استحصالنه تشریك ایدیلەمشدر .

فقط عجبا بزم ایچون ده تام انقلاب یاپدیره جق قدر اهمیتلی ومعین بر مقصدیمز اوله مازمی ایدی؟ شیمدی ده بونی تدقیق ایده لم :

بز عصرلردن بری اوروپایه قارشی منهزم و مضمحل بولونیورز. اوروپانك سلاحلری ، اوردولری ، مکملیت اداره‌سی ، ترقیات صناعیه‌سی حاصلی بوتون مدنیت فعالیه‌سی ایکی عصردن بری بزه حاکمدر. بر شو زمانه قدر موجودیت استقلالیه‌مزی آنجق رقابت دولیه‌یه مدیونز. واقعا بونلردن استفاده ایتمش، دائما آنجاق بو طریق استفاده‌یی تأمینه چالیشمشز و بو سایه‌ده دولتك تدریجی بر انقسامله مجادلهٔ بین‌الملل عصریه چیلغینی جانه منت عد ایتمشز. ایکی عصرلق انهزاملر ، تجربه‌لر بر درس عبرت اولمادی : بونجه اصلاحلر ، بونجه مشروطیتلر ، بونجه مشهوریتلر بزه حقیقی طریق خلاصی بولمه رهبرلك ایده‌مه‌دی . جهل وغفلتمز ، طفیلیتمز ، بر حیات اقتصادیه‌یه عدم دلیتمز اوقدر درین ایمش !

شو رادە ، بر قاچ تحجرەنك بر یاره‌لك ایچنده عصرلردن بری بوتون ملت صرف قدن کوزولوب میدانه چیقاریلامایان قسمر تجدده‌یی تماميله کورمك و تعیین ایده‌بیلمك ادعاسی درمیان ایتمك کستاخلقدر. آنجاق بو خصوصده آرانیلوب بولونمش سائر فکرلر میانده قالمق اوزره، بن ده کندی تجدده دوشوندیکمی سویله‌مك ایستیورم .

چونکه بومقصدله صرف اولونان هرفعالیت فکریه‌نك محصولاتی بیریکه‌بیریکه تحری ایدیلدیکده اولان طرز تجددك تجلیسنه امکان حاصل اوله‌جقدر اعتقادنده‌ایم .

أولا شو مهم نقطه‌نك نظراعتباره آلینمه‌سنه لزوم واردر :

بزم تجددیمز سلیم ثالث ، محمودعدلی ، عبدالمجید ، عبدالعزیز ، عبدالحمید دورلرنده جدیتله تعقیب اولونسه ایدی ، دولت داها آز غائلهٔ خارجیه‌لره معروض بولوندیغی حالده ، حصولپذیر اولوردی ؛ بزده دیکر یکی تجدد ایدن بویوك دولتلر : روسیه ، پروسیه ، فرانسه ، جماهیر متحده ، ژاپونیا کبی بر دورهٔ سطوت و احتشامه کیرمش اولوردق .

بوتون بو قیمتدار دورلرده ، باخصوص عبدالعزیز و عبدالحمید دورلرنده فوت ایدیلن فرصتلی زمانلرك بوتون زیانلرینی تلافی ایده‌بیله‌جك مهم بر فرصتده ۱۳۲٤ تموزنده الیمزه کچدی . یازیق که اونی‌ده سوءاستعمال ایتدك ؛ باربارلرك استیلاسندن‌بیله کندیمزی قورتاره‌مادق . چونکه بوصوك محاربه‌ده‌کی مغلوبیتمز تماميله کندی اقتدارسزلغمزك ، طفلیت تهذیب ناپذیریمزك جزاسیدر . یوقسه اودرجه جهل وغفلت ایچنده بویان اولماسه‌یدق ، اودرجه لاقیدانه بر حرام ییجیلکه طالماسه‌یدق أوروپانك ایکی زمرهٔ اتفاقیه‌سی اورتاسنده مهم بر موقع تأمین ایده‌بیلیردك . أوروپایه قیزمغه هیچ حقمز یوقدر . اوروپا بزی محاربه‌دن منع ایتمه‌دی ، یعنی حیثیت استقلالمزه ـ بونجه دیونمزه رغماً ـ

حرمتكارلقده بولوندی . حتی اوروپا ، مخصاً بالقانلرك شیماریق حكومات صغیره‌سنه كوزلجه بر طایاق آتمه‌من ایچون ، بومسا عده‌كارلغی كوستردی . بزی هیچ اولمازسه بومجادله‌یه حاضرلانمش ظن ایدیلرواردی . توركلر اونلره غالب كلیرلر ، بوكوزولتوجی چوجوقلرك ادعاكار یایغره‌لرندن اوروپانك‌ده سكون وراحتی قورتاریرلر ، كندی استقلاللرینی‌ده تأمین ایده‌رلر . دیمشلردی .

حقیقةً بزم غلبه‌مزدن هر ایكی زمرهٔ اتفاقیه استفاده ایده‌جكدی . بر كره جنوبی اسلاو چارلغی تهلكه‌سی برطرفدن آوستریایی دیكر طرفدن‌ده شمال اسلاو چارلغی آرتیق تهدید ایده‌مز اوله‌جقدی . بوندن باشقه كرك روم ایلیده و كرك آناطولیده ، حربی متعاقب ، باشلایه‌جق اولان فعالیت اقتصادیه‌ده فرانسه ، آلمانیا ، انكلتره سرمایه‌لری وصناعتی بویوك بر رواجكاه بوله‌جقدی ، توركیا بوندن باشقه نشوهٔ غالبیت ایله یكی یكی سلاحلر ، طوبلر ، كمیلرده صاتین آله‌جقدی . وتكمیل بو ظفرلرك نتیجه‌سی اوله‌رق تورکیانك آرتیق هر درلو امتحانلره كوكس كرمكه مقتدر ، استقلالنی جدیتله مدافعه‌یه حاضر ، ایركیچ ترقیات علمیه وصناعیه‌یه مظهر اولمغه مستعد بر دولت متجدده اولدیغی آكلاشیله‌جق . ایكی زمرهٔ اتفاقیه‌دن برنده بر موقع احرارینه موفقیت حاصل اوله‌جقدی .

هیهات كه مرضمزی هیچ كشف ایتمه‌مش بولونیورمشز ! دورت سنه‌لك مشروطیتمزك اصلاحاتی (!) بر اوردونك

تجديدينه منجر اوليوردی، حالبوكه بو رجالانه‌رق صرف اولونان قرق میلیون لیرایه رغماً بو اصلاحاتدن هوالباقی قرق کلیسا و لوله بورغاز مغلوبیتلری قالیور ! بن غرب اوردوسنك حركاتنی مدافعهٔ ملیه‌مزك ناظم و مجددلرینه کاملاً باغیشلایورم.. فقط شرق اوردوسنك بو قدر موفقیتسزلكلرینی ایضاح ایتسینلر! حاضرلانمامش ایدك ! دیرلرسه « نیچون ! » سؤالنی ایراد ایتمكدن كیمسه‌یی منع ایده‌مزلر .

چونكه اوردومزكده قصوری ، سائر مؤسسات وتشكیلاتمزده‌كی قصورك عینی یعنی طفیلیت وحرام ییجیلكدر . اوردو یالكز آنبارلری لوازم ومهمات ایله طولدورمقله تجدد ایتمش اولماز . اوردو ألبته لوازم ومهماتسز حرب ایده‌مز ؛ فقط أول بأول اوردو ناصل حرب ایدیلدیكنی بیلمك ، طانیمق لازمدر . مبایعات پك قولایدر ! اوروپایه پاره ویردیكمزمی ، بورایی برقاچ كونك ایچنده لوازم ومهمات ایله طولدورور. لكن مع التأسف پاره ایله مهارت وتربیهٔ عسكریه اكتساب ایدیله‌مز. بومناسبتله بیان ایده‌یم كه اوردومزك كرك افراد كرك ضابطاننده، شجاعت وحماست نقصانی كورولمه‌مشدر. بالعكس پك چوق أحوالده اجدادیمزك بوتون قهرمانلغی كندیلرنده تجلی ایده‌بیلمشدر. فقط بو كافی دكلدی. اوردو، طبیعی مسلح ومجهز اولمقله برابر، تعلیم ایله، مانوره ایله، تربیه ایله حاضرلانیر. آنجاق اوزمان اوردوماكنه‌سنك كافهٔ آلاتی ، بوتون چرخلری تجربه ایدیلمش . . متانتلری ،

درجهٔ أهليتلری آکلاشیلمش اولوردی. حال بوکه بزم طفیلیتمز، حرام ییجیلکمز یعنی ییدیکمز أکمکی حق ایدەمەمك درجەسندەکی لاقید ورخاوتمز بوروحلی نقصەیه هیچ أهمیت ویرمەدی . . . محاربەنك زکن دیکری اولان یوللرەده أهمیت ویرمەدك و نتیجەدە مغلوب اولدق! مغلوب اولدق! قیصه برجمله.. لکن عواقبی شو بدبخت ملت ایچون نەقدر أليم، نەقدر جانخراش! طبقهٔ مدیرانك طفیلیتی .. رخاوت معیوبەسی بومغلوبیتی کتیردی لکن او طبقهٔ طفیلیه پك جزئی متأثر اولدی. آنجاق بویوزدن بیچاره ملتك یاریم میلیون نفوسی افنا ایدیلدی . نفوس عمومیه آلتی میلیون اکسیلدی ، وطنك یدی ولایتی استیلا آلتنده قالدی .

عثمانلیلغك وبالخصوص تورکلکك نامی روم ایلیدن کاملاً سیلنەجك برحاله کلدی. دولت وملتك حیثیت وأهمیت تاریخیه وموضعیەسی ألدن قاچیریلدی.

و ایشته بو کون، شو روز ماتم ملیمزده محیا تجددیمزی لایقیله دوشونەبیلسەك بیله احرا آتمزده مختاریت لازمەیی حائز بولونەجقمی ایز ؟

وکرنجه ملت عثمانیەنك بوکونکی آلام واضطراباتی اوقدر حوقدرکه آوروپاِزیسنه برقچ سنەسربست براقمق ایستەیەجکدر. فقط هیچ اولمازسه . بز بو وضعیت ألیمەنك تأمین ایدەبیلەجکی أمنیت موقتەیی اولسون استحصاله کافی برقدرت کوسترملی یز! عثمانلیلر بوکون مغلوب اولدقلری ایچون وحشیانه تعرضاته،

قتل عاملره، فجیع تعذیباته معروض قالدقلری ایچون انسانیتك شفقت اخوتکاریسنه مستحق بولونیورلر . تأسف اولونورکه ملت وحکومت بوأهمیتلی نقطه‌یی‌ده آکلایه‌مایور ، دوچار اولدیغمز باربارلقلرك انظار عالمده تبارز ایتمه‌سنه غیرت ایتمه‌یور . بونکله برابر، غربه پك یاقین بر زمرهٔ انسانیه اولمق اعتباریله، انسطراباتمز ، مدنیت حقیقیه افکار عمومیه‌سنك معلومی اولمقدن خالی قالمایه‌جق وقابینه‌لر کرك بوندن کرك آرالرنده‌کی اختلافاتدن طولایی بزه ینه بر مهلت ویره‌جکلردر . عجبا بوصوك مهلتدن نه‌قدر استفاده ایده‌بیله‌جکز!

بزده ایلك دفعه تجدده طوغرو آتیلان خطوه‌یی (۱۸۳۹) تاریخ میلادیسنده نشر ایدیلن کلخانه‌خط همایونی تشکیل ایده‌رکه ژاپونیالیلرك (مه‌جی) انقلابندن یعنی ابتدای تجددندن تام (۲۹) سنه‌مقدم‌در. اوزماندن به‌ری کچن اوچ ربع عصر ظرفنده ناصل بر ترقی وجوده کتیره‌بیلدك ! ــ هیچ ! هیچ دییورم، چونکه بوتون اصلاحاتمز وانقلابلریمز اجدادیمز طرفندن فتح اولونان ممالکی تحت حکممزده طوتمق مقصدینه معطوف ایکن بوکا اصلا موفق اولمادق وبوکون روم‌ایلیدن ادرنه‌یه قدر طرد ایدیلمش، آناطولیده‌دخی تهدیدات جدیه‌یه دوچار اولمش بولونیورز؛ سوریه ایله کردستان ایسه ایکی غائلهٔ مدهشه حالنده باشمزك اوزرنده طوریور . خلافت بیله تهلکه‌ده‌در . وبوتون بوتهلکه‌لری اورته‌دن قالدیره‌جق قوتمز مفقوددر. یعنی سلاحلریمز، طوپلریمز،

جبخانه‌لریمز ، کمیلریمز ، طیاره‌لریمز یوق . . . موجود اوردو
ودوناغامزك قیمت حربیه وعسکریه‌سی صفر . چون ! — چونکه
بونلرك ناصل ألده ایدیله‌جکنی دوشونمه‌دك ، آراشدیرمادق ؛
بو صنعتلری نوازه‌نمك عقلنی اختیار ایدمه‌دك ، حتی نوکرنمك
لزومنی بیله آکلایه‌مادق . ظن ایتدك و حالا ظن ایدیورزکه
استقراض ایله بودجه‌مزی قپاتمق ، اسلحه ولوازم ومهمات
صاتین آلمق بزی تهلکه‌دن قورتارمغه کافیدر ! — خایر ، بونلر
کافی دکلدر ! حتی بو طریق بزی هرکون بر خطوه داها
کرداب اضمحلاله سوروکلر . بو یول عطالت ، رخاوت ،
طفیلیت یولیدر . اوده حریت وسعادت باغچه‌سی دکل اسارت
وسفالت اوچوروممیدر . بز اوراده طوغرو کیدیورز . بزی
بو ورطهٔ محو وفنایه هانکی قدیر سوروکلیور ! بو قدیرك
بازیچه‌سی اوله‌رق ، کندیلریده فرقه وارامایه‌رق ، قوجه
بر ملتی . . آلتی بوچوق عصرلق بر دولتی فلاکته سوق
ایدنلر کیملردر ؟ — او قدیر تاریخمز ، او بدبختلر ده طبقهٔ مدیرانمز ،
طبقهٔ منوره‌مزدر .

تاریخمز ، مملکتی اداره‌ایدن طبقانی طفیلی ، حضم ییجی ،
حرام ییجی یاپدی » ، ونیجه سنه‌لردن بری او طبقهٔ مدیران
— ناصل که ضعیف بر قویونك وجودینه یاپیشان کنه‌لر حیوانك
حیات مستقبلندن اندیشه‌ناك بیله اولمایورسه . . ناصل که او موت
قریبه چاره‌سز اولمی دوشونمه‌یورسه — ملتك اضطراباتنه

قارشی لاقید ، دولتك آثار ضعف وانحطاطك ازالەسنه چارەساز اولمقدن عاجز بولونیور .

١٨٦٨دن مقدم ژاپونیادخی عینی حالت ایچنده ایدی. فقط خارجی تهلکه قارشیسنده ژاپونیانك طبقهٔ منورەسندن مهم بر زمره طریق نجاتی کوردی ، ملته طانیتدی ، معین بر مقصدله آتیلدی ودورهٔ ترقی وتجددی پك شانلی اولەرق کشاد ایتمکه موفق اولدی .

ایشته بوکون بزده ، ژاپونیادن یوزقات داها فضله بر بارزیتله ، خارجی تهدیدات قارشیسنده ایز . طبقهٔ منوره آرتیق حقیقی ترقی یولنی کورملی واوکا آتیلمالیدر .

طفلیتمزه سبب اسلامیت دکلدر

اسلامیت علم وعرفانی، زهد وتقوایی، حرب وجهادی ، عدل وحقانیتی ومسلمانلر آراسنده بلا تفریق قوم وجماعت اخوت ومساواتی آمردر . بو اعتبارله اسلامیت دنیادەقورولەسی ممکن مدنیتلرك اك یوکسك مرتبەسنی احرازه مستعد أساساته مالکدر ، وبالفعل تاریخده مهم وبویوك بردورهٔ مدنیت وجوده کتیرمشدر . فقط آسیانك مظلم تعاملات قدیمه وجاهلانەسی ، اعتیادات رخاوتکارانەسی بوأساسات عالیەیی سوء استعمالاته

اوغراتمش کاشغردن غرناطه‌یه قدر بوتون عالم اسلامیت بردور انحطاطه یووارلانمشدر.

علم وعرفانك سوء استعمالی عالم اسلامیتده جاهل ومحترص علمایی وجوده کتیردی ، زهد وتقوانك سوء استعمالی عاطل درویشانی ، زوایا وتکایایی تولید ایتدی ؛ عدل وحقانیتك سوء استعمالی مرتشی قاضیلری ومأمورلری ، حرب وجهادك سوء استعمالی چاپولجیلغی ، یکیچریلکی ، تعلیمسز ، نظامسز ، انتظامسز عسکرلکی ، بین‌المسلمین اخوت ومساواتك سوء استعمالی ایسه شبعیلك وسنیلك داعیه‌لرینی میدان حدوثه آتدی.

اسلامیت بزی چینده بیله اولسه علمی تحصیل ایله مأمور بویورمش ایکن بز بو رتبه‌ده دیننده کی تحصیل دکل رؤیت بیله ایتمك ایسته‌میورز. برقاچ سنه صرف ونحو عربی اوقومقله ، برقاچ قواعد فقهیه‌یی ازبرله‌مکله ، باشمزه بر صاریق صارمقله کندیمزی بوفرض اهمی ایفا ایتمش صایارسه‌ق اسلامیتك نه‌قباحتی واردر ! یاخود بزی برآز اوقویوب یازمق ، یاریم یامالاق بر املا اوکره‌نمك ، قصعات خمس ایله ایکی اوچ‌پای تحت‌اسمزنی بلله‌مکله کندیمزی فریضهٔ علمك عهده‌سندن کلمش عدایدرسه‌ك اسلامیتك صوچی اولورمی ؟

یاخود بزبك اوغلی مغزه‌زنده کی صاتجی چیراقلریله قونوشه‌حق قدر فرانسزجه سویله‌مکله ، متفسخ بر مدنیتك برقاچ منظومه ویا حکایه‌سنده کی انجه‌لکلری اکلامش کورونمکله ، بویوك

پترو ایله واشینغتونی فرق ایده‌ر ایتمز درجه‌ده‌کی معلومات تاریخیه‌مزله بر غزته‌یه ایکی اوچ مقاله یازه بیلمکله، ته‌نی سپنسردن رسملرندن باشقه صورتله آییرد ایده‌مزکن فلسفه‌دن بحثه یلتسمکله کندیمزی عالم اعتبار ایده‌رسه‌ك اسلامیتك تدنیمزده‌دخل واشتراکی نه اوله بیلیر ؟

ایشته کرك تاریخده کرك حال حاضرده بزده علمك سؤ استعمالاتی بوصفحه‌ٔ الیمه‌لری ارائه ایتمکده‌در . وألیوم حقیقی علمك، معرفتك نه‌اولدیغنی آکلامق واوکا آتیلوب‌ده کمال جهد وثبات ایله چالیشمق، مملکته نافع بر فرد اولمغه غیرت ایتمك ایسته‌مه‌یورز، طفیلی برحیاتی، حرام ییجیلکی ترجیح ایدییورز. حال بوکه کوزلریمزی آچمش اولسه‌ق درحال کشف ایده‌رزکه حیات طفیلیه یالکز مملکته دکل کندیمزه‌ده فائده‌لی دکلدر. چونکه حیات طفیلیه آنجق محدود برقاچ کیشی‌یی رفاه وسعادت ایچنده کچیندیریر . دیکر افراد طفیلیه‌یی سوروندورور . مثلا برمدرسه نشینك، ویا بك اوغلی شیق بکنك سفالت ایچنده کچن حیاتی برده اوروپاده بر الکتریق مهندسنك ویا فابریقه اوسته باشیسنك رفاهنی دوشونکز، آرالرنده قیاس قبول ایدر بر مشابهت تصور ایده بیلیرمیسکز ؟

یالکز بونك مثال بزی، مدنیتك صفحات رفاه‌وترقیسنی پك یوکسکدن، برنظر شوق وحرص ایله تماشا ایتدیرمه‌که کافی اوله‌میدر . حقیقةً کندیمزی مدنی براقلیمك برقاچ بیلك

متره فوقنه چیقمش فرض ایدەلم؛ اوزادن ایشلەین شمندوفرلری، هر درلو معمولاتی حاضرلایان فابریقەلری، طوپخانەلری، ترسانەلری تماشا ایدەلم. او منتظم یوللری، جادەلری، جاملری، باغچەلری، تیاترولری، دارالفنونلری، کتبخانەلری غبطه ایله حسرت ایله سیره طالەلم. بزده کندی وطنمز مملکتمزده، بطاقلق قیرلریمزده، جاموس ییغنی حالندەکی کویلریمزده، سفیل قولوبەلریمزده، یالکز بر ایکی بکلەدن شهرلریمزده و بالخصوص پای تختمزده باقەلم. عجبا محجوبیتدن یوزیمز قیزارمازمی؟ عجبا حرص و غصه ایله بزده شو شهرلره ترقی یه آتیلەلم، دیمه یه حکم بزی یانمیجق؟ حالا بویله مسکین، عاطل طوریورز! باقیورز برآن اول رخاوت و عطالتمزی سیلکوب تشبثات ترقیجویانه یه آتیلمایورز؛ یوقسه جالیشمغی تنبل تنبل کیرلی حیاتک سفالتلرندن داها کوچمی تلقی ایدیورز؟

تاریخک تأثیراتی

بزی بو تلقی یه سوق ایدن حالات روحیەلردن بری تحصیل تاریخک خصوصیتیدر. بر آن اولده یه تاریخک بزه ایچون قوللریمزی، اعضامزی باغلایان قیریلماز بر زنجیر، مشئوم بر تقدیر تشکیل ایتدیکنی سویلەمش ایدم، یه بو موضوعه عودت ایدیورم. فقط تاریخک روحمزی، قوای روحیەمزی ناصل محکوم

عطالت برحاله کتیردیکنی ایضاح یتمك بورساله‌مزك موضوعنه داخل اوله‌ماز . آنجاق تاریخك بعض صفحاتنده طفیلیتمزك نه‌شکللره کیردیکنی سرعتله کوزدن‌کچیرمکله اکتفا ایده‌جکم .

دولتمزك دور تأسسنده آسیا زهد وتصوفك أك مخوف سؤ استعمالاته اوغرادیغی دورلره تصادف ایدیور. داها سلچوقیلر برطاقم زوایا وتکایانك، برطاقم مشایخ ودوریشانك وجوده کتیره‌بیلمش اولدیغی غائله‌لرله زده‌لنیوردی. عثمانلیلر، چوبانلغك وجودلرینه ویرمش اولدیغی فعالیتله، اسلامیتك روحلرینه تلقین ایتمش اولدیغی علویت عدالت وهوس مجاهدیتله اوأسکیمش، ییپرانمش، طفیلیلشمش محیطی سرعتله دکیشدیره‌بیلمشلردی . درویشلك دوره‌سنی کاملاً آته‌مامشلردی ، فقط یکی حیات عسکریه ومجاهدانه‌یه انضمام ایدن بختیارانه برجریان تنظیم وتشکیل یکی بردورۀ اقتصادیه‌نك‌ده تحدثنه کافی اولمشدی .

بوکوزل دورلری آتلایارق تاریخمزك طفیلیت صفحه‌لرینه کلمك مجبوریتنده‌یز .

پك ایرکن برزمانده، تشکلمزدن وفتوحاته بدایتمزدن پك آز صوکره، داها سلطان مراد اول حضرتلرینك عهد سلطنتلرنده مملکتمزده طفیلیت باش کوسترمکه باشلادی ؛ بوده سهولتله تراکم ایده‌بیلن ثروتلرك برنتیجۀ طبیعیه‌سی ایدی . قرون وسطاده حکم سورن قواعد حربیه‌نك ایجاباتندن اوله‌رق فاتحلر ممالك مفتوحه‌دن پك چوق غنائم واسرا آلوب مملکتلرینه

كتيريرلردى. ايشته بو حسابسز ثروتلر قولايلقله امرائى، بويوكلرى و اونلرك توابع و منسوبينى و على العموم آقينجيلرى طفيليته آليشديردى. آرتيق بوتون آقينجيلر، حتى حدود بويلرنده ساكن اولانلر برر دره بكى كسيلمش، چاليشمغه هيچ برلزوم كورمه‌مكه باشلامش ايدى. طفيليته خاص بر حالت واردركه اوده انديشه‌سزلك، قيغوسزلق، استقباله قارشى لاقيدلقدر. بوكونكى طفيلاتمز بيله، دولت وملت، وطن دورلو تهلكه‌لرله دورت طرفدن محاط ايكن، استقباله قارشى لاقيدلقلرينى، طويغوسزلقلرينى سيلكوب آته بيليورلرمى؟ بوندن صوكره اولسون بو آلتى عصرلق وطنك احراى متباقيه‌سى قورتارمق ايچون هر نه‌يابمق لازمسه اوكا كيريشمك لزومنى آكلايورلرمى؟ ايلك حركاتى اظهاره باشلايورلرمى؟

بوكون بيله طفيليت ايچنده يتشمش اولان طبقهٔ مديرانمز استقبالى دوشونه‌مه‌يورسه دور مرادخداوندكارده دولتك اركان ووزراسى، امراسى طرفندن استقبال مخوف دوشونلمك ناصل ممكن اوله‌بيليردى كه هنوز دور فتوحات ختام بولمامشدى. أله كچيريلن ممالكك جزيه‌لرى، خراجلرى خزينه‌لرى طولدوريوردى؟ ايشته او بوللق بو دولتك ايلك سبب اندراسى اولدى. حالا روحمزدن تأثيراتنى آته‌ماديغمز طفيليت سائقلرى ايشته او دوردن برى يرلشمش، كوكلشمش حسلردر.

طفيليته قارشى عكس تأثير يابمق، تعبير معروفجه حل

حاضردن ممنون قالمایوب « اصلاحات » وجوده کتیرمك لزومی طفیلیتك خزینه‌یه مضراتی طوقونمغه‌باشلادیغی زمانلردن‌صوکره باشلار . شو قدرکه « اصلاحات » یاپیلیرکن یالکز بر فرمان ، بر اراده ، بر قانون ایله سؤ استعمالاتك منعی دوشونولمش ، أصل سؤ استعمالی وجوده کتیرن واونی ازاله ایده‌بیله‌جك اولان سببلر خاطره بیله کتیرلمه‌مش اولدیغندن سؤ استعمالات بر طرفدن منع ایدیلیور ، دیکر طرفدن طرز آخرده، شکل دیکرده یکیدن ظهور ایدیوردی . بو جهتی نه قدر تعمیق ایده‌بیلسه‌ك او قدر فائده‌لیدر .

امور دولتك اداره‌سی باشلیجه اوچ صنف منتسبلرینه محول ایدی : علمیه ، عسکریه ، قلمیه . ایشته سؤاستعمالات بونلرك اوچنده‌ده واقع اولمش وقالبدن‌قالبه کیره‌رك زمانمزه قدر انتقال ایتمش ، هر درلو اصلاحاته رغماً طفیلیت باقی قالمشدر .

علمیه‌نك سؤ استعمالاتی حقنده بر ایکی سوز سویله‌یه‌لم ؛

بو سؤاستعمالاتك أك بویوکی ، أك بارزی «بشیك‌علمالغی» نامنی آلمقده‌در . علما ، دولتك تأسسی تاریخلرنده پك آز ایدی ، بو سببدن طرف پادشاهیدن پك بویوك التفاتلر ومكافاتلره نائل اولورلردی. بالآخره او قدر تزاید ایتدیلرکه کندیلرینه تخصیص ایدیلن مقاملر ، پایه‌لر کافی کلمه‌مکه باشلادی . دیکر جهتدن علمادن هر بری کندی آرپه‌لغنی ، تخصیصاتنی آلدقدن بشقه أولادینك و منتسبلرینك‌ده بر معاشه

نائل اولمەسی حرصیله نفوذینی استعماله داها طوغروسی سوء استعماله قویولیوردی . مثلا برمدرسلك ، برملازملك ، منلالق ویا دیکر برپایه انحلال ایتدیمی ، صاحب نفوذ علما همان مقامات عالیەیی تعجیز ایدەرك او پایەیی هنوز طوغمایان ویا بشیکده بولونان أولادینه تخصیص ایتدیریردی . ایشته « بشیك علمالغی » دینیلن شکل طفیلیت بودر . دینیله بیلیرکه او زمانده علما صلبندن کلن چوجوقلر مدرس ، منلا اولەرق طوغارلردی !

بوسوء استعمالك نتیجەسی اولەرق چوق دفعه مدرسلکلر قاضیلقلر ، مفتیلکلر ، نائبلکلر صاحبسز قالیوردی . اومقامه مخصوص اولان آرپەلق خزینەدن چیقوب فقط وظیفەیی کورەجك مدرس ، قاضی ، مفتی ، نائب اورتەده موجود دکلدی . بوکا چاره اولەرق وکالت اصولی کشف ایدیلدی : عشریه پاره ایله طوتولمش برقاضی کوندریلیوردی ، بوآدمده أهالییه توزیع عدالت ایدەجکنه ظلم یاغدیریوردی . تاریخ جودتده شوفقرەیه تصادف ایدیورز :

« علمای اعلامك بین الناس حق وعدل اوزره فصل دعوی ایتمك وسائر مأمورینی دخی بو یوله چکمك فریضهٔ ذمتلری ایکن بروقتدن بری منصب علمیه أصحابنك کیمی درسعادتده مستخدم وکیمی نا أهل اولدقلرندن وجهات سائرەدن دولایی بالذات منصبلرینه کیتمەیەرك ماهیه ایله انابه ایتمك عادت اولوب ..»

بواحوال الی ماشاالله دوام ایتدی ، طوردی . نهایت سلیم

ثالث دورنده كويا فرمان ايله منع ايديلدى ، فقط بو ممنوعيت ديكر ممنوعيتلر كبى طفيليتك شكلنى دكيشديرمكدن باشقه برشيئه يارامادى .

علميه‌نك بوقبيل سؤ استعمالاتى حالا مختلف صورتلرده ، كذلك اوقاف توليتلرنده ، جامع امامتلرنده ، مؤذنلكلرنده حكم سورمكدن خالى قالمامقده‌در . فقط بو انواع طفيليتدن هربرينك آيرى آيرى أشكالنى تحرى ايله اوغراشمق پروغراممز خارجنده‌در .

«قلميه» دينيلن مجموعهٔ مسالك بوكونكى ملكيه مأموريتلريدركه بونلرك‌ده چوغى مرور زمانله وظيفهٔ قديمه‌لرى قالمامش ايكنناملرى قالمش واومنصبلره تعيين اولونانلر غايت بول معاشلر آلمقده دوام ايتمش‌در . وقتيله ماليه ناظرينك معاونلرى ديمك اولان شق اول وشق ثانى دفتردارلرى ، حالا توقيعئ ديوان همايون دينيلن نشانجيلق بوقبيل مناصبدن اولديغى كبى بونلردن باشقه درجه درجه سؤ استعمالات وانواع طفيليات تاريخمزده مبذولدر . هله جميع زمانده هر نوع ونصبك انتساب تأثيراتندن وهديه ورشوت تشويقاتندن قورتولمامش اولديغى جمله‌نك معلوميدر .

« عسكريه » نك تاريخ عثمانيده سؤ استعمالاتى وطفيليتى ايسه ، پك بويوك برموقع طوتمقده‌در . بركره اوردو مدافعهٔ وطن ويا فتح ممالك خارجنده ايشلره يعنى مقام اقتدارى اله كچيرمك

وألده طوتمق مقاصدینه چوق دفعه آلت اتخاذ اولنمش اولدیغندن شمارتیلمش پادشاهلری بیله جبری بخششلر وفضولی علوفه‌لر اعطاسنه مجبور قیله‌جق ، یعنی مقام سلطنت وخلافتی خراجه باغلایه‌جق بر حاله کتیرمش ایدی. بوندن باشقه اردونك تشکیلات داخلیه واصول اداره‌سی پك چوق سوء استعمالات اوغرامش وعصردن عصره اوکی آلینمق ایسته‌نمش ایسه‌ده شکللرینی دکیشدیرمکدن باشقه برشی یاپیله‌مامشدر . بوسؤ استعمالات . بواشکال طفیلیت باشلیجه برقاچ صفحه کوسترمکده‌درلر :

١ زنبیل تیمارلری — تاریخ ابوالفاروق بونلر حقنده‌دیر که:

« تیمار صاحبلرندن بری وفات ایدنجه سرای خدمتجیلری نفوذلی قالفه‌لردن برینك همشیره تیماری کندیلرینه احسان ایتدرمکه باشلادیلر . تیماری آلمقایله وظیفه‌سی باشنه کیتمزلر، سرایده‌کی خدمتلرینه دوام ایتمکله برابر تیمار عائداتی آلیرلر . « زنبیله دوشمش » تیمارلر بونلردر . ایش بودائره‌ده‌بیله قالمادی ، دها مکروه شکله کیردی . مزایده ایله تیمارلر صاتیلمغه باشلادی . آلانلر تیمار سواریسی مقامنده شرف کسب ایتمك ایچون دکل، مرابحه‌جیلق یعنی رشوت ایله صاغلام برپاره قوتمق ایچون بونی یاپارلر ایدی .

« روم ایلی ده‌اصلنده‌اون ایکی بیك تیمار وار ایدی. بعض تیمارلر ایکی ودها زیاده سپاهی ویردیکی ایچون آقنجی سواریلر مزنی مقداری فرق بیکی متجاوزدی . مذکور تیمار مرابحه‌جیلی

سبيله اصلنده قرق بيك اولان تيمار سواريسى بيك اوتوز تاريخلرنده سكز بيكه ايندى. تخريبات ينه دوام ايديوردى.»

بو سقيم اصول، ديمك اوليوركه، نسوانك نفوذ خارق العاده صاحبى اولدقلرى مراد ثالث دورندن اعتباراً اللى سنه ظرفنده تام السلاح آتيله برابر اوتوز بيكى متجاوز تيمارلو سپاهيسى متمادياً اداره ايده جك وارداتى بلع ايتمش، بغير استحقاق سراى اركاننك جيبلرينه دوشورمشدى. بو كادان اولمق اوزره جودت پاشا تاريخى ده شو فقراتى قيد ايدر: «تيمار وزعامت اصحابى ديرلكلرينك بولنديغى سنجاق داخلنده متوطن اولمق قانونى اقتضاسندن ايكن سلطان مراد ثالث عصرنده خلاف قانون قديم اوله رق وزرا امكدارلرينه تيمارلر توجيه اولنمغه باشلايوب بوايسه سوء امثال اوله رق رفته رفته شهر اهاليسندن ورعايا صنفندن نيجه فرومايه لر ونيجه مجهول الاحوال شخصلر آته بينوب قليج قوشانوب ارباب تيمار وزعامت ايچنه قاريشديلر.

سلطان مراد ثالث عصرنده بر منوال سابق ندما ومقربين پادشاهى زياده سيله يوز بولمش اولدقلرندن غزات مسلمينك حقى اولان قراوتارلالرك بر تقريبله كيميسنى بر وجه آرپه لق وكيميسنى تمليك صورتيله عهده لرينه گچيروب كندولرينه تمام مرتبهٔ استغنا كلدكده توابع ومتعلقاته بك چوق تيمار وزعامتلر يابدرديلر. وكلاى دولت دخى دوشن محلولاتك كزيده لرينى كندى اطراف ومتعلقاتنه ويرمكه باشلاديلر. بو جهتله باشلوجه تيمار

وزعامتلرك كيمى آزبه‌لق كيمى باشمقلق وكيمى خواص همايونه ملحق وكيمى بدنى صحتده اولانلره تقاعديه اولمشيدى . برطاقمى دخى اكا برسبدينه كيروب نام مستعار ايله تصرف اولونوب ديلسز جوجه‌لر وسائر ندما واوجاق آغالرينك متنفذلرى ووزرا آغالرى وبكلر بكيلر وسنجاق بكلرى وبعض كتاب يدلرنده نيجه تيمارلر بولنه‌رق كيمى خدمتكارلرى وكيمى قوله‌لرى اوزرينه برات ايتدرمش اولدقلرندن نام آنلرك ومحصول كنديلرينك اولوردى . »

قوچى بك رساله‌سنده وعبدالرحمن شرف بكك تاريخنده‌ده تفصيل اولنان بواصوللك نه واسع مقياسده برحرام يه‌جيلك حاضرلامش اولديغى آشكاردر . بوزنيله دوشمش اولان تيمارلرك اصحابى دوغريدن دوغرى‌يه تيمارلرى باشنده بولنه‌مدقلرى ايچون واردانى جبايت ايله‌مك ويرده آسايشه نظارت ايتمك والحاصل سنجاق ويا قضانك اداره‌سنه باقمق اوزره متسلم وويوده ناملريله آدملر كوندريليردى . چونكه عموميتله باشمقلق صاحبلرى قادين ، ديكر تيمار وزعامت انواعنك اصحابى‌ده درسعادتله مأموريت ويا باشقه برصورتله علاقه‌دار اولمق حسبيله كيده‌مزلردى . شو حالده تيمار وزعامتك ايرادينى طوپلايان ووظيفه‌سنى آزچوق كورن بو اهالينك باشنه بر ر ظالم ، بر ر جلاد كسيلن متسلم وويووده‌لر اولوب حقيقى ارباب تيمار وزعامت بر درجه‌يه قدر بونلر عد اولنمق لازم كليركن وظيفه‌نك مقابلى

اولان مبالغ استانبولده کیلره کیدر ، بونلر ایسه افندیلرندن برجزؤ قلیلنی آلیرلردی .

۲ — مفتخوارلق — اونایکنجی عصر هجری اواسطندن اعتباراً عسکری علوفه‌لری اسهام کبی آلنوب صاتلمغه باشلادی . مثلا بریکیچری النده‌کی ، یکیچریلکه دائر ، براتی ایرادجیلردن برینه صاتار ، بوکا مقابل آلدیغی پاره ایله هرهانکی بر صنعته ، اصنافلغه سلوك ایده‌ردی . علوفه چیقدقجه براتی صاتین آلمش اولان ایرادجی براتی بالابراز علوفه‌یی آلیر . فقط مسلکی عسکرلك اولمدیغی ایچون حرب اثناسنده محاربه‌یه کیتمزدی . اولجه عسکر اولان یکیچری ایسه براتی صاتمقله عسکرلکدن علاقه‌سی کسمش اولدیغندن اوده حربه اشتراك ایتمزدی . بو صورتله خزینه‌دن علوفه تأدیه اولونور ، فقط اورته‌ده عسکرلك وظیفه‌سنی ایفا ایده‌جك کیمسه بولنمازدی . ایرادجیلر بعضاً بردن زیاده علوفه صاتین آله‌رق عینیله اسهاملك فائضی قبیلندن مستفید اولورلردی . ایشته بومثللولر حقنده «مفتخوار» تعبیری قوللانیلیردی .

جواد پاشانك تاریخ عسکریه‌سی بونی شو وجهله ایضاح ایله‌ر : « ۱۱۵۳ سنه‌سنده علوفه بیع وشراسی یعنی معاش صاتمق وقیروب آلمق موداسی چیقدی . اصناف وسائره علوفه صاتین آلیرلردی . علوفه برنوع سهم کاغدی اوله‌رق عسکرلك ایسه علوفه آلمیان ویالکز قوللرینه ، بالدیرلرینه اورته علامتلرینی

دوکدیروب یکیچری عنوانیله خلقه جور وظلم ایتمکه اوزه‌ن حمال واصناف وشهرلی دلیقانلیلره قلمش ایدی . جمعه سلاملقلرنده وعلوفه کونلرنده قره‌قوللقجیلر بونلری جمع ویکیچری قیافتنه وضع ایله عسکر دیه‌میدانه چیقاریرلردی اورته‌ده عسکر اولمدیغی حالده معاشی چیقیور وفقط باشقه‌لری یورلردی . استانبوله آناطولیدن بر ترك تعدمی همشهریلری همان یقلایوب (کل یولداشم سی یکیچری ایده‌لم) دیه منسوب اولدقلری اورته‌نك قشله‌سنه کوتوره‌رك (صفه تذکره‌سی) آلیرلر واورته‌نك علامتنی قولنه ، باجاغنه دوکدیررلردی » .

٣ — ولدش : تاریخ عثمانیده دیکر برقوره تحیفه اشغال ایدن دیکر برطفیلیت عسکریه‌ده (ولدش) نامیله یاد اولونان جرمنفعت اصولیدر . محمد رابع دورنده مراد پاشانك صدارتی صره‌سنده‌کی سوء استعمالاتی تعداد ایدرکن تاریخ ابوالفاروق : « لکن (ولدش) نامیله معروف اولان سوء استعمالك خساراتی دها چوغه واردی . بودفعه دیوشیرمه اصولی قالدیرلمش ، یکی جریلك سوزده یکیجری اولادینه حصر ایدلمش ایدی . لکن بو « اولاد » قیدی لفظی مراد ایدی . یکیجری آغالری ، افرادی اوغلم ، آخرت اوغلم ، فلان وفلانم دیه‌رك برطاقم سرسریلری علوفه دفترینه قید ایتدیریورلردی . حتی شخصلر ارائه اولونمقسزین قوری نامدر قیدی اصولی امرا طرفندن اجرا اولونوردی . علوفه چیقدیغی وقت افرادك هربرینه‌بالذات

ویرلمز ، قطعه‌لره طوپدن ویریلیر ، (ولدش)لر ایسه أصل رئیس عائله‌یه تسلیم ایدیلیردی . برعادی یکی چرینك بونام آلتنده مثلا یکرمی ، اوتوز ودها زیاده کیشیلك علوفه آلدیغی اولوردی . امرانك ایچنده بیك کیشیلك علوفه‌یه وضع ید ایدنلر چوق ایدی .

مراد پاشا تعدی وجهله بوبابده‌کی یکی چری وسپاهی التماسلرینی جف القلم قبول ایتدی . دفترلرك تصحیحنه مساعده ویردی . (تصحیح)لر واقع اولدی .

طرخونجی احمد پاشانك زماننده	یکی چری	٥٥,٠٠٠
	سپاهی	٢٥,٩٠٠
مراد پاشانك تصحیحی نتیجه‌سنده	یکی چری	٨٠,٠٠٠
	سپاهی	٥٠,٠٠٠

طرخونجی زماننده‌کی طاقمك یکونی سکسان بیکه بالغ اولیوردی . احمد پاشا بوسکسان بیك کیشیلك دفترلر حقیله یوقلانیرسه مستحق اولانلرك اللی بیکی بیله طولدیره‌میه‌جغنی بیلیور وبو نتیجه‌یه کلمه‌نك چاره‌سنی تعقیب ایله‌یوردی .

مراد پاشا دخی یوز اوتوز بیك کوستریلن عسکرك اللی بیکدن دون اولدیغنی بیلیور ، اوحالده بیله‌رك سکسان بیك کیشیلك علوفه‌نك هبا اولمسنه رضا کوستریوردی . » دیورکه یکونك قباریقلغی انسانی تدهیش ایتسه کرکدر .

نتايج الوقوعات دخی بونی تأیید ومحمد رابع دورندن اولده حالك بوندن يك‌ده فرقلی اولمديغنی کوستريور: «١٠٣١ده حادث اولان عثمان خان ثانی وقعه‌سندن صوکره اون سنه قدر شورش احوال ممتد اولمغله سپاه اشقياسی (ولدش) ناميله اولاد واقربالرينی وصدر اعظم وسردار اکرم اولانلر دخی توابع ومنسوباتلرينی عساکر عثمانيه سلکنه ادخال ايلدکلرندن وظيفهٔ يوميه ايله موظف اولان عساکر دولت يوز بيك نفری تجاوز ايتدی وعلوفه‌لرينك تدارك واعطاسی دخی حل مشکل بر معما حالنه کيردی . » [*]

بو سؤ استعمالرك هيئت عموميه‌سی بر طفيليت عموميه‌يه دلالت ايده‌ر . بو اوزون عصرلر ظرفنده مملکتمز دوقسان‌دن . خودکامانه بر حيات امرارندن باشقه برشی دوشونمه‌ين ، عددلری اون بيکلره .. يوز بيکلره بالغ اولان طفيليلاتك آغيرلری آراسنده قالمش ايدی . بو شرائط داخلنده بولونان بر مملکتده ناصل بر قوهٔ حياتيه باقی قاله‌بيلير ؟

استانبولده پادشاه سرايی الك بويوك مرکز طفيليت ايدی . سرايده يوکسك معاش آلانلرك مقداری ايکی بيکدن اشاغی دکلدر . وچوق دفعه قدين اركك اولمق اوزره سرای خلقی

[*] بو فصلده‌کی معلومات تاريخيه‌يی جمع خصوصنده معاونتندن مستفيد اولديغم استانبول ليسه‌سی تاريخ معلملرندن دوستم احمد حامد بکه علناً تشکر ايده‌رم . ا . ج .

يكرمی بیکه بالغ اولوردی . سلحدارلقلر ، مصاحبلکلر کبی وزارت درجه‌سنده‌کی مناصب عالیه محضا پاره آلمق ایچون ایجاد اولونمش شیلردی . پادشاهدن صوکرا امرا ووزرانك‌ده هر برینك سرایی ، قوناغی ، دائره‌سی وهر برینك دائره‌سنده یوزلرله اسراء خلایق، سیاه کوله وسائر خدام وتوابع موجود ایدی . چوق دفعه صدر اعظملر ، احتشام ودبدبه‌ده، سفاهت معیشتده پادشاهلرله اوموز اوپوشه‌جك درجه‌لره چیقارلردی.

طشره‌لرده‌کی امرا ، بکلر بکلری ، والیلر ، قوماندانلرده عینی احتشام وسفاهت دائره‌سنده اجرای حکم ونفوذ ایده‌رلردی.

شاعرلریمز بو سفاهتی مدح ایدیور ، بر سرای ، بر آت ، بر ضیافت، بر سیران ایچون قصیده‌لر یازارلر، جائزه‌لر آلیرلردی. نظرلرنده هر شی پادشاه ، صدر اعظم ، پادشاهك آتی ، صدر اعظمك کوشکی ویا اونلره باده ویرن کنج ساقی ایدی .

بو مدهش احتشامك ، بو عظیم سفاهتك مصارفنی تدارك ایدن ملت اودورلرده نه یاپیوردی؟ دیه‌جکسکز ، نه‌یاپسین که أك کوچوك بر عدم ممنونیت عصیان عد ایدیلیور ؛ اك کوچوك بر أثر سربستی کفران نعمت تلقی اولونیور . قوهٔ جبریه ایله باصدیریلیوردی .

یکیچریلر ، پادشاهلره .. صدر اعظملره وکندی اغالرینه قارشی سرکشلکدن خالی قالمامقله برابر أهالی‌یی أزمکدن‌ده بران بوش طورمامشلردر . اونلرك سرکشلکی محضا فضله

بخشش ، فضله یومیه ، فضله علوفه قوپارمق ایچون ایدی ، یوقسه بوپاره‌یی ویرن ملتی تیتره‌تمکده هیچ قصور ایتمزلردی. هله کندیلری‌ده آیری آیری ، افرادملتی اخافه ایتمك. اهالی‌یه ظلم وجور ایله‌مك صورتیله ایسته‌دکلرینه نائل اولمق یولی بولمقده کوجلك چکمه‌مشلردی . چونکه یکیچری دینیلن مخلوقات، اودور تفسخده، هرنوع تربیه‌دن محروم سرسریلردی. بوأدبسزلر یکیچریلك نامنك و سلاحلرینك ویردیکی قوتله اهالی‌یی ازیور ، کندیلری مستفید اولدیغی کبی آمرلرینك‌ده استفاده‌سنی وسکوت واغماضی تأمین ایدیورلردی . آنلرده اداره ایتدکلری حشرات سایه‌سنده برقوت کسب ایده‌رك داها بویوك امرا ووزرا عندنده صاحب نفوذ اوله‌بیلیوردی . امرا ووزرا دخی بوصرف ظلم وجوره، أدبسزلکه مستند برمنبعدن آلینمش قوت سایه‌سنده واکثریا خلایقدن تشمه‌سرای قادینلری وایدیش زنجیلردن عبارت مصاحبلر وساطتیله پادشاهلر عندنده اعتبار بولیورلردی ؛ نهایت بالذات پادشاهلرده حکم وقدرتی ایشته بویله متعفن چامورلرك قینامه‌سندن متحصل بر بخاردن باشقه برشی دکلدی .

آراصیرا صاحب درایت وزرانت بر وزیر ، بر صدر اعظم حیقسه‌ده عقلنك ایردیکی قدر (اصلاحات !) یاپمغه قالقیشسه‌بیله اوقدر واسع برمحیط طفیلیته قارشی تأثیری پك موقت اولوردی. واساساً اصلاحات دینیلن شی اصولسز، نظامسز، تعقیبسز برشدت

پولتیقه‌سندن باشقه بر شی اولمادیغی ایچون اکثریا اویله بر حرکته جرأت ایدن صدر اعظملر ، تشبثلرینك قربانی کیتمشلردر .

کوچوك بر تحلیل روحی

بوللغك، سفاهتك روحمزه القا ایتدیکی رخاوتی ، خفتی ، لاقیدلغی شعر قدیممزدن تماميله استدلال ایده‌بیلیرز . استانبولده یتیشمش شاعرلریمزدن مثلا باقی ، ندیم اثرلریله ، عصرلر سورن احتشام ودبدبه‌نك ابداع ایتدیکی روح رخاوتناك عثمانی‌یی پك کوزل تجلی ایتدیره‌بیلیورلر .

فاتحـك مؤذنلرندن برینك اوغلی وسراج چیراغی اولان « محمود عبدالباقی » ـ كه باقی مخلصیله شهرتشعاردر ـ تاریخ عثمانینك اك محتشم دورنده یتیشن اك بویوك شاعر اولمق اوزره طانمشدر . بو استانبوللی شاعر بزه تك بر قصیده‌سی ، تك بر غزلیله تشکل حالنده‌کی رخاوت وطفیلیت عثمانیه‌یی بوتون وضوحیله کوستره‌بیلیر . چونکه پك کنج یاشنده وانتساب رسمیسی خارجنده شعرده بویوك بر اقتدار کوسترن بو استانبوللینك روحنده زماننك روحلره القا ایتدیکی بوتون اینجه‌لکلر، انجذابلر، ابتلالر ، فخر ومباهاتلر ولاقیدلقلر اك بویوك قوتله موجوددر وتکمیل بو هوائی احتساسات واحتراصاتی آثار باقی ، مصفا بر آیینه کبی ، عکس ایتدیرمکده‌در .

مثلا شرق وغربی تیتره‌تن سلیمان قانونی‌یه، بر ایران سفرندن عودتنده ۹۳۳ ده تقدیم ایتدیکی قصیده‌ده شهو زمینک کریزکاهنده باقی، «شمع اختران شعله‌نوب زرین اولان کنکرهٔ قصر آسمان» ه د باقیور وبو محتشم کوشکک ایچنده ذوق وصفایه طالمش اوله‌رق تخیل ایتدیکی اجرام سماویه‌یی :

بزم فلکده اورمشیدی زهره سازه چنك
عیش وصفاده خرم وخندان وشادمان
بو چرخ چنبرنده طوتوب دور اصولنی
دفاف مهر قیلمشدی چهره‌سنی نهان

صور رقص انکیزانه تصور ایدیور. کم اولورسه ده مغالی اوردولری سلسلهٔ فتوحاتک اوج اعلایه ارتقا ایدرکن روح عثمانی حقیقی احتشام وزخارفک مقناطیسنه طوتولمش بولونیور، اوکا طوغرو یوارلانیوردی.

بالذات پادشاهده، او بیوك وقوعاتده بیله حرص زخارفه معلول بر روح بولونماسه ایدی باقینك بو قصیده‌سی ناصل بر اعتبار قازانه بیلیردی؟

حالا بو کون او آهنکدار بیانی هانکیمز دقورده اوراقدن، دریندن عکس ایتدیره‌جکمزی مبهم فقط حادث ابتلالردن روحی تماميله قورتاره‌بیلیور؛ وبو ابتلالردن اوقدر نازلی، اوقدر سماوی شکللرده، صورلرده خیاللر تجلی ایدیورکه حقیقة شاعرانه، فقط هیهات او درجه حقیقتدن اوزاق که روحلری ناشفه بر عالم

خیالاته سوق ایدیور وآنجاق اویله بر عالم بی وجود ایچون حاضرلایور . مثلا آز صوکره کلن شو بیت :

« لرزنده کورسه خوفك ایله تب طوتار صانور
باغلار شهاب کردن کردونه ریسمان »

نه تصویر ایدیور : پادشاهك قارشیسنده تکمیل سماوات قورقوب تیترهمکه باشلایور ، شهابده تیترهین سماواتی صیتمهیه طوتولمش ظن ایدهرك متطببلرك اصولندن اولدیغی اوزره بوینه بر ایپ باغلایور !

یالکز بو اوچ بیت ظنمجه رخاوته طوتولان ، خیالاته قاپیلان ، غرور و خود بینیه کندینی ویرن بر روح معلول کوسترمکه کافیدر و او روح معلولی پادشاهلردن صوك سرای خدمهسنه قدر بوتون عثمانلیلرك روح معلولی ایدی .

تکمیل بر قصیده ایله بر غزلی اوقویوب خواص روحی دوشونهرك تحلیل ایدهجك اولورسهق بو نتایج پك داها بارز صورتده میدانه چیقار . چونکه قصیدهلر باقینك :

بالا نشین مسند شاهانه تاجدار
والا نشان معرکهٔ عرصهٔ کیان
جمشید عیش خسرو دارای داروکیر
کسرئ عدل ورأفت واسکندر زمان
سلطان شرق وغرب وشهنشاه بحروبر
دارای دهر شاه سلیمان کامران

اول شهسوار مملکت وعدل وداد کیم
آتی اوکنجه اولسه روا خسروان روان
سرکشلك ایتدی امرینه بکزر پلنك چرخ
زنجیر ایله کتوردی ینه کهکشان کشان
تیغك عدم دیارینه روشن طریقدر .
اعدای دینی طورمه قلیچدن کچور همان
دریا مثال عسکرك ایچره علملرك
فتح وظفر سفینه‌سنه آچدی بادبان
منقارینه دیلرسه آلیر چرخی دانه‌وار
عنقای قاف قدریکه برطعمه‌در جهان

بیتلرنده تصوری ده تصویری ده اولدقجه بر مهارته و آهنك الفاظیه برشاعرلکه دلالت ایدن فقط عین زمانده بر محدودیته، بر هیچلکه، بر طفیلیته علامت اولان خیاللرله، خیالی مباهاتلرله طولودر.

بوراده باقی قانونی‌یه: «بوتون پادشاهلرك أك بویوکی» اولدیغنی سویله‌دکدن صوکره تاریخده هر نه‌قدر نامدار کسری وقیصر وحتی پیغمبر وارسه تعداد ایده‌رك پادشاهمزی اونلرك فوقنه چیقاریور و «پادشاهلر اونك آتنك اوکندن پیاده اوله‌رق یورومه‌سی لازم کلیر» خیالنه قدر واریور. صوکره پادشاهك فوق‌الطبیعه بر قوته مالك اولدیغنی ده تصور ایده‌رك «أمرینه پلنك چرخ سرکشلك ایتمش ایسه‌ده کهکشان همان کیده‌رك

اونی زنجیره باغلایه‌رق چکه‌رك یرینه کتیردی » دییور . بوتون بواحتشاملری ، هر درلو مظفریات وفتوحاتی‌ده آز کوره‌رك پادشاهك قدروسطوتنی قاف طاغنه بکزه‌تیور . بوقاف طاغنك عنقاسنی‌ده تصور ایدیور وبو عنقا اوقدر جسیمدرکه تکمیل جهانی بربوغدای دانه‌سی کبی غاغاسنه ایسته‌رسه آله‌بیلییور ! بونلر وامثالی بیکلرله خیاللر شبهه‌سز روحك بر اینجه‌لکی ، عقلك بر هنر ومزیتی سایه‌سنده تصور وافاده اولونه‌بیلیر . لکن نه‌بوش بر غرور ! نه‌بوش بر مزیت ! فقط دییه‌جکسکز که قانونی سلطان سلیمان کبی برپادشاه حقنده نه‌مدحیه‌لر سویله‌نسه جائز دکلمیدر ؟

أوت ، اکر باقی عمرنده یالکز بر ایکی قصیده یازمقله اکتفا ایتسه ایدی ، بوطوغرو اوله‌بیلیردی . حقیقةً قانونی‌یه قدراوچ عصر دیاقین‌سورن بردورفتوحات شعریمزده‌قصیده‌دینیلن نوعی تولید ایده‌بیلیردی ، بونی کیمسه فضله کوره‌مز . لکن تصورایدیکزکه برشاعر ، بوتون حیاتی قصیده‌یازمقله‌کچیرسین ! وبرپادشاه بوتون‌حیاتنده قصیده‌دن باشقه‌هیچ برشعرکورمه‌سین وینه جمله‌سنی بکنسین وجمله‌سیچون‌جائزه‌لر احسانلر ویرسین . ینه‌تصورایدیکزکه تکمیل برنسل بوندن باشقه شعراوقوماسون ، أدبیات طانیماسون وبونکله اکتفا ایتسین !

معمافیه ، پك داها قطعی بر حقیقت اولمق اوزره غزلی‌ده قصیده‌یه ترفیق ایده‌لم وایشته شاعرلریمز احمد پاشادن (دور

فاتحده) معلم ناجی‌یه (دور حمید ثانیده) قدر (٤٥٠) سنه ظرفنده همان قصیده وغزلدن باشقه برشی یازمامشلر، بودورت بوچوق عصر ظرفنده‌کی اون سکز دفعه تجدد ایدن انسال عثمانیه قصیده وغزلدن باشقه شعر کورمه‌مش سائر محصولات أدبیه‌مزده بو قبیلدن محدودیته أثردن عبارت‌ایمش !

بو محدودیته قاپیلانان، بو محرومیت ایچنده یاشایان بر روح ملی ناصل برانو تجدد ایدرابیلیر؟ ترکه شوراسی سویله‌نیلیدرکه شاعرلریمز زمانلرینك حالت روحیه‌سنه ترجمان اولمقدن باشقه برشی یاپمامشلر ویاپه‌مامشلردر! أساساً سرای وقوناق حیاتلری، أساساً فتوحات ... غنائم واستیلا کات ایله باشلایان وکوکلشن طبیعتلر عثمانلیلرك بوبوکلرینی، قدرتلیلرینی بویله بر محدودیت روحیه‌یه، بویله بر رخاوت معنویه‌یه آتمش ایدی، وبو احوال دورت بوچوق عصر دوام ایتمش ایدی.

محدودیتك درجه‌سی آکلامق ایچون هر شاعرك هر پادشاهه یازدیغی بوتون قصیده‌لرده دوشوندیکی شیئك حقیقته ولو اوزاقدن اوزاغه تماس ایتمك و بر وقعه معلومه‌یی یعنی وقوع بولمش معین بر محاربه‌یی، معین بر ظفری تصویر أیله‌مك اولمادیغی بلکه دائما مجرد وغیر معین صورتده احتشام وعظمتی، مثلا سقت ایتمه‌مش بکی بر مضمون ایله تبلیغ ایتمك اولدیغی خاطردن چیقارمامق لازمدر. پادشاه ایسته‌ر فاتح، ایسته‌ر قانونی، ایسته‌ر مراد رابع، ایسته‌ر عثمان ثانی ویا ثالث، ایسته‌ر محمد ثالث ویا رابع،

ایسته‌ر ابراهیم اول ، ایسته‌ر محمود اول ویا حمید اول اولسون شاعرداٸما اونك عظمت وسطوتنی تعریف ایچون عمومی تعبیرلر ، یکی مضمونلر آرامشـدر وبو تعبیر ومضمون نه‌قدر مبالغه‌لی اولورسه اولسون استعمالندن چکینمه‌مشدر . پك داها آزشانلی بردورده یتیشن نفعی شاعرلریمزك الڭ زیاده مبالغه ایله مدحکاریدر.

بوخصوص روح عثمانینك مرضلرینی تماميله میدانه قوییور: روح عثمانی طار بردائره ایچنده عصرلرله قالمش ، صیقیلمش ، بوغولمش ! بوتون ملكاتی (آتروفیه) اولمش ، تمیدن محروم قالمش ! بوروح ، طبیعی ، باشقه مملکتلرده اولدیغی کبی قوای حیاتیه‌یی اداره وتنظیم ایتمك وظیفه‌سیله مکلف اولان طبقهٔ مدیرانك روحیدر . بوزمره‌یی تشکیل ایدن أفراد دینیله‌بیلیرکه بر « کیسهٔ هضمیه » ، برده « کیسهٔ تناسلیه » دن ترکب ایدیوردی.

بونك ایچوندرکه بزده ، خدانی نابت اوله‌رق ، آره صیره داهیانه مزیتلری حائز فردلر ظهور ایده‌بیلمش فقط باشدن باشه تدبیروتنظیم ایله ، اداره ایله یتیشدیریلمش و ادامه ایتدیریلمش هیچ بردورهٔ تاریخیه وجود بولمامشدر .

ایشته تاریخ ، متمادی فتحلرله .. ظفرلرله .. غنیمتلرله .. اسیرلر وجاریه‌لرله طولو اولان تاریخ عثمانی ممالك وسیعه‌مزی موجودیت مادیه ومعنویه‌سی اشتها وشهوتدن متشکل برطاقم انسانلرك أللری آراسنده براقدی . بونلرك ایسته‌دیکی ثروت ، احتشام ، دبدبه وبونلردن خودکامانه ، لاقیدانه استفاده ایده‌بیلمك ایچون نسبی برسکون وراحت ! سرایلرینك ، قوناقلرینك

ویا سادەجە خانەلرینك دیوارلری آراسندە کونك قسم اعظمنی جنك وچغـانه ، عیش وعشـرت ، وذوق وصفـا ایله کچیره بیلسینلردە وارسین بر آز اوتەدە قیامت قوپسون !

* * *

آه ، بو روح رخاوتنـاك بوکونـدە تکمیل بر نسلك ، باشدن باشه یاشا ، بلك کسیلمش بر نسل طفیلیتك ، طبقهٔ موزه ، صنف متفکرین کبی تعبیرلرله یاد ایتمك اضطرارندە قالدیغمز تکمیل بر حرام ییجیلك زمرەسنك عینی روحی دکلیدر ؟

بوتون مملکت اضطراب ایچندەدر . روم ایلیدە بش یوز بیك مسلمان قردەشمز قویون کبی بوغازلاندی . ولایت ترکك بدیلی استیلایه اوغرادی عرض وناموس ملت مادة ً ومعناً پایمال ایدیلدی ، پای تخت سلطنت ومقر خلافت حدی تهلکەلرە معروض اولدی . آناطولیدە أرکك قالمادی ؛ قادینلر .. چولوق چوجوق طوپراق ییەجك درجەلردە فقر وضرورت التنـدە اکلەیور ، بزدە استانبوله کلك باقلك ، طار سوەقلری کزلك ، بك اوغلنه چیقلك ، حیات عمومیەسنه عطف نظر ایدلك .. نه مسکرە بر لاقیدلق ! حتی ... حتی سـاختە ، برقاش چانتەسی ایله « موناشر ، ادرنه دوشیورمش ! » طرزندە بیك غرض وفسادله قاریشیق بر استفهامەدە مخاطب اولوسکز ! فقط بن ، اعتدال دماغه ، روحمزی تدقیق ایتمك ، مرضلرینی تشخیص وچارهٔ تداویسنیدە ارائه ایله اکتفا

أیله‌مك فكرنده بولوندیغمدن بوتون عصیان ایدن قلبمی صوصدوریور وتكرار صدده عودت ایدیورم .

طبقهٔ مدیرانمز اورخاوت وطفلیت ایچنده دورت بوچوق عصرلق برحیات نائمه گچیرمكده ایكن عموم دنیا ، مملكتلرك شوكت واقبالنی تولید ایدن حركات اقتصادیه دكیشیور، تكامللر گچیریوردی . بوحركتلرك محصولاتی تجارت طریقیله ، حریص ومفترس عناصر واسطه‌سیله ، مملكتمزه‌ده داخل اولیور،یاواش یاواش عثمانلیلرك متراكم ثروتلرینی ، اسباب احتشامنی اریتیور ، قوروتیوردی ؛ بزده غفلت ولاقیدی دوام ایتدكجه تجارت میقروبلری تكثر ایدیور ، قوتلنیور، « خزینه خوار » نامنه‌یك موافق دوشن اداره سلوكلرینك أموب قوصدیغی ملتك قانلرینی مص ایدیوردی . اویله كه بوكون ثروت واقتدار هپ اوعناصر مضره‌نك ألنده . . قوری برژاندارمه‌لق ـ اوده یك فنا ایفا ایدیلمك شرطیله ـ عثمانلیلرك ألنده بولونیور .

دون وبوكون

دورت بوچوق عصرلق تاریخمزك ناصل برطفیلیت ایچنده گچدیكنی كوردك . مع‌مافیه صوك یتمش سنه ظرفنده بزده‌ده ، تأثیراتنی شدتله حس ایتدیرمكه باشلامش اولان بو احوالك ازاله‌سیچون مهم تشبثلر وقوعه كلمشدر . تأسف اولونوركه

بوتدبيرلر، بو انقلاب تشبثلرى مقصدك لايقيله ملته آكلاتيله مامش اولمه سندن طولايى. همان عدم موفقيته منجر اولدى. تشبثات انقلابيه مزده ارباب انقلابمزك عموميتله دوشديكى خطالر :

١ — دكيشديريلن نه دن عبارتدر؛ نه ايچون دكيشديريليور؛ دكيشديريلمه مش اولسه ناصل بر مخاطره عارض اوله جق؛ ايشته بومهم نقطه لرى يالكز كنديلرى آكلايورلر، آكلاياقين منتسبلرينه بيله آكلاته ميورلردى. وعادتا جبرى برطريق ايله تجددى قبول ايتديرمك ايسته يورلردى. بونك ايچون تجددك تأثيراتى آنجاق كندى اقتدارلرينك دوام ايتديكى مدتى تجاوز ايده مه يوردى. رشيد پاشا ايله مدحت پاشا خلفلرينك آتيلان خصوصى كوره مه مش واو يولده ايله رله مكى خاطرينه بيله كتيرمه مش اوله لرى هپ بوندن ايله رى كليور. تجدد بر فرمان ايله، بر قانون ايله، بر آرجبر وتصديق ايله وجوده كتيريلمز، مقصده عمومك اشتراكى ايله يعنى تربيهٔ عموميه سايه سنده وجوده كتيريلير. بو تربيهٔ عموميه أساساً تجدد و انقلابدن مقدم باشلامش اولمالى ايدى كه ذهنلر اونى تلقى يه حاضرلانمش بولونسون. بزده ايسه تجدددن مقدم ذهنلرده، تربيهٔ عموميه واسطه سيله، اوياه بر حاضرلق وجوده كتيريلمه مش اولدقدن باشقه تجددك صورت رسميه ده اعلانندن صوكراده بو تربيهٔ عموميه يه لايقيله اهميت ويريلمه مشدر. نه رشيد پاشانك خلفلرى، نه شهيد مرحوم مدحت پاشانى سقوط ايتديرنلر، نه ده (١٣٢٤) تموز انقلابندن صوكره كلوب كچن حكومتلر تربيهٔ عموميه ايله

مقصدی ملته آکلاتمق، ملتی اوکا آلیشدیرمق أمراهمنی ادراك بیله ایده‌مه‌دیلر .

هله خاقان سابق سلطان عبدالحمید ثانی تربیهٔ عمومیه ایله مقصد تجددی ملته آکلاتمق‌شویله طورسون ، ملت.. وطن.. حریت .. عدالت.. اتحاد.. ترقی کبی کلمه‌لردن بیله قورقاردی. بونلری یاساق ایتمشدی . بوندن‌ده فضله یاپمشدی :

أصل تجدد و انقلاب ایله ازاله‌سی ایجاب ایدن طفیلیتی چوغالته‌رق ادامه ایتمش، کندینی بر دائرهٔ طفیلات ایله احاطه ایتدیرمش ، بو طفیلاتدن هر برینك داها آز متکاثف فقط پك داها مضر بر دائرهٔ طفیلات وجواسیس ایله احاطه ایدیلمه‌سنه مساعده ایتمش و ایکنجی و حتی اوچنجی انقلابمزدن بکله‌نیلن « خزینه خوارلق» طفیلیتك زائل اولمه‌سی یرینه بونك کیتدکجه فقروضرورته‌دوشن وطنی بوسبوتون کرداب محوه‌سوروکله‌یه‌جك بر حاله کلدیکی کورولمشدر .

بونکچوندرکه بو مملکتده مدحت پاشا ، رشید پاشا کبی مجددلرك قیمتی متفکرلر .. منورلر طرفندن بیله حالا لایقیله آکلاشیله‌مامش بولنیور .

اومولان تربیهٔ عمومیه مدحت‌پاشانك معاصرلرندن محدود ذوات طرفندن درعهده‌ایدیلك اوزره‌ایدی؛ بونلرك أك عظیمی کمال بکدر . حتی کمال بکك أطرافنده اولدقجه‌کلیتلی بر محیطده واردی وعبدالحمید ثانی قیماسه ایدی ، صوصدورماسه ایدی

او بركان حميتدن انوار فيض وترقى فوران ايدوب كيده جكدى . بوكونكى محدود آثار تفيضده او دورك محصول حميتى در . اوندن صوكرا ظهور ايده بيلن محدود مقدارده كنج ومشتاق تجدد روحلر خاقان مخلوعك استبدادينه مقاومت ايده ميه جك قدر ضعيف ايدى ، هيچ ايدى .

عبدالحميد ايچون ذكى ، حتى داهى ديورلر . بويوك كفرا دولتنك حقيقى اسباب انقراضنى كوره مه ين بو پادشاه برملتى صوصدوره رق اداره يه يلتنكله اوطورديغى دالى كسمك ايسته ين انساندن قطعياً فرقلى دكلدى .

اونك زماننده بوتون ايكى نسل جهل وغفلت ايچنده ، قورقو ايچنده ، قلبلرى مشتهيات شخصيه ايله آلولنمش ، كوزلرى حرص منفعت بورونمش يتشدى . وطن انقراضه دوغرو يوروركن استانبولده لاله دورينى آكديره جق بر سفاهت مدهشه حكم سوريوردى . وبويوكلر ده بو دولت باته جق ، نه ياپه لم ! ديمكدن اوتانمايورلردى . وهر كون برآز داها فضله موت محققه ياقلاشيوردق . بومى عبدالحميدك دهاسى !

آلمانلرك ويرديكى اوليمى مصاحبتدن باشقه بالاخص اقتدارك جلاسى عبدالحميدك دهاسنه حصر ايتمك ايسته ينلر ده ، اكر صميمى ايسه لر ، آلدانيورلر . چونكه آلمانلرك نفوذ وپولتيقه سنده عبدالحميدك ده بيمار فن دهاسى كورمك ايجاب ايدر . عبدالحميد اكر دها صاحبى اولسه ايدى تاريخك

او خارق العاده مساعده سندن دولتی جداً استفاده ایتدیره بیلیردی.

تاریخك سلطان عبدالحمید ثانی حقنده ویره جکی حکم « جاسوسلق موجدی ، ملت قاتلی ، دولت باتیران » دن باشقه اوله ماز .

اونك اومدهش خفیه لکه مستند سلطنتی دکلیدر که. ١ تموز انقلابمزی ده بو جهالت، طفیلیت ، اغراض شخصیه کریوه لرینه دوشوریور ، حقیقی مقصده طوغرو یورومکدن منع ایدیور ، مفلوج بر حالده بولوندیریور ؟

رشید پاشادن مدحت پاشا زمانه قدر قولوچقه لق زمانی زحمتله بتیرمش ظن اولونه بیلن انقلابمزك یوواسنده سربستی ایله جیویلداشمغه باشلایان ترقی قوشجغزلرینك غاغالرینی طیقایان قنادلرینی یولان او دکلیدر ؟

او منحوس دورده اوبار تضییق التنده کیلردن «استبداد»ی فنا کورمکدن باشقه کیم نه یاپه بیلیردی و « قهر اولسون استبداد»دن باشقه ناصل بر فریاد قوپاره بیلیردی .

عبدالحمید داهی دکل او قدر غافل ایدی که عاقبت هیچ اولمازسه او تحمل اولونماز استبدادی صارصمق ایچون اولسون ملتك عصیان ایده جکنی بیله خاطرینه کتیرمه یوردی .

*
* *

بش سنه دن بری مملکتمزده ، طبقهٔ منوره دینیلن صنوف جهل واغترارده مدهش بر حمای احتراص، خزینه خوارلغه

معطوف براشتهای افتراس حکم سوریور. همان هر کس یوکسلمك... اجساده، انقاضه باصه‌رق یوکسلمك ایسته‌یور یعنی خزینهٔ دولت دینیلن سفرهٔ طفیلیتدن دیشلریله طیرناقلریله بر لقمهٔ فضله قوپارمغه چالیشیور. محاربه‌لر اولیور، مغلوبیتلر توالی ایدیور. فلاکتلر یاغیور، قانلر سیل کبی آقیور، سماوات آه مظلومین ایله قاپلانیور، هوا أنین شهدا ایله طنین‌انداز اولیور؛ استانبولده طبقهٔ منوره یا «معاش نه‌زمان چیقه‌جق؟» اندیشه‌سیله قوورولیور یاخود سرکارده بولونانلری قصداً «بونلری‌ده گوردك» حیف غرض آلودیله صیریتیور.

ولی نعمت وطنك بوقدر اضطراباته تحمل ایتدیکی شوقاره گونلرده استانبول طفیلاتندن قسمق مجبوریتنده قالدیغی صدقه آیلقدن عبارت ایکن اوتحیطك همان یکانه قایغوسی بوتشکیل ایدییور، ودوشونیلمه‌یورکه بوممکلت بومعاشی ویرمه‌دیسه، احتمال بك آز صوکرا داها برقاچ دفعه ویرمه‌یه‌جك ایسه قباحت، جرم، جنایت جمله‌مزه وتاریخه عائددر: ناظرلریمزدن ژاندارمه نفراتنه قدر هپمز وظائفمزی لایقیله ایفا ایتمش اولسه‌یدق، ییدیکمز أکمکی حق ایتمش اولسه‌یدق، طفیلیت ایچنده چوروب گیتمه‌سه ایدك ملتك باشنه بوعظیم فلاکتلر گلیرمی ایدی، جسم وطنده بوجسیم یاره‌لر آچیلیرمی ایدی؟

ارباب انقلابك دوشدیکی خطالردن بری انقلابدن مقصود

اولان شیئی تماميله کورەمەمش اولەلریدر. هله بوصوك انقلابده بوخصوصده صوك درجه کوته بیلك کوستریلدی .

عادتا ترقی ومدنیتی کلمەلردن عبارتظن ایتدك دینیله‌بیلیر. بزه باشمزده چارپان اوروپا مدنیتنك مادی قوت ایکن بز ترقی ومدنیتی سادەجه حریتك مشروطیتك اعلاننـدن عبارتصاندق. وطنك ضعفی أساساً (صنوف مستحصلەنك وسائطدن وصنوف مستهلکەنك محبت وطنیەدن محروم بولونمەسندن) نشأت ایدیوردی؛ انقلاب درحال بوایکی محرومیته چاره آرایەجقدی.

برنجینك چارەسی : یوللرك انشاسی ، ویرکیلرك اصلاحی ، صنایع ومسالك مکتبلرینك اچیلمەسی ، زراعتك وصنایعك تشویقی ، تجارتك عناصر اجنبیه ومضرەدن قورتاریلمەسی صورتلریله تجلی ایدەجکدی .

ایکنجینك چارەسی : طفیلیتك اساسی اولان انتسابك کاملاً ترکی ، هردرلو مکافاتك أهلیت ومزیته‌تابع طوتولمەسی، وظیفەسنی ایفا ایدەمەینلرك الڭ مضر بر طفیلی اولەرق طانیلمەسی خزینهٔ دولتك اشخاصه مأمن دکل وطنه حیات اولمق ایچون اولدیغنك بیلنمەسی، محبت‌وطنیەنك الڭ مقدس الڭ معزز بر فضیلت عد ایدیلمەسی سایەسنده بولونەجقدی .

بونکله برابر هردرلو فلاکتلرینه رغماً بوکون دوندن بك داها أییدر . دون سکوت احتضاره محکوم بولونیوردق ، بوکون

ایسه دردیمزی سویله‌مکه، چاره‌لرینی دوشونمکه سربستی و امکانمز واردر.

بوده آز منفعت دکلدر. عبدالحمیدک استبدادینه گوره بوگون سربستی الک بیوک بر نعمتدر. بونی ۱۰ تموز انقلابی سایه‌سنده قازاندق. دیمک ۱۰ تموز انقلابنک بیوک بر قیمتی موجوددر، شو قدر که بو قیمتدن استفاده ایده بیلمیورز.

بوگون، هیچ اولمازسه حکومت خارجنده و کثیف بر مسئولیتی بونی اولان طبقه‌نک حامی احتراساته رغماً، صلاحه طوغرو بر جریان باشلامش دیمه‌لیمز. وطنلر آراسنده، بیلک مخاطراتک تهدیداتنه معروض بولونان نسخه ترقیلرک بوگونکی تیره‌لکی آلت قاتدن قالقه‌جق درجه‌لرده‌در، بونکله برابر چیقمیان جانده امید واردر.

اصل ملتک خواص و فضائلی چوقدر. طبقهٔ عملیه‌ده ایسه بوتون چیلیزلکینه برابر حصه‌یه کله‌بیلمش اولان علم و نوردن، آز زمان ظرفنده بو طبقه‌یک انجذابی، باشلامش اولان جریانک نتیجه‌سی اوله‌رق، عشق وطن ایله چالیشمغه مهیا اولاد وطن ظهور ایده‌جکی پک مأمولدر.

باخصوص که اوغرادیغمز فلاکتلر هر کسک عقلنی باشنه کتیره‌جک درجه‌ده جدیدر.

طفیلیت تجاریه

خزینه خوارلریمزك طفیلیتی نه‌قدر مضر ایسه مملکتمزی تخریب ایدن طفیلیت تجاریه اوندن یوز قات داها مضردر . چونکه تجارتمز أکثریتله أجنبیلرك ألنده بولونمقده‌در .

مملکتك قانی‌ أمن بوسولوکلر متمادیاً او قانی کندی مملکتلرینه نقل ایدییورلر ، وطنمزی مدهش بر فقرالدمه مبتلا بر حاله کتیرییورلر .

بر مملکتك ادخالات ایله اخراجاتی آراسنده بر موازنه تأسیسنی دوشونه‌جك ، بو ایکی منبع ثروت آراسنده‌کی موازنه‌سزلکدن أندیشه‌یه دوشه‌جك ، قلبی صیزلایه‌رق بوکا چاره آرایه‌جق الك زیاده تجار وسرمایه‌دار صنفی‌در . بو چاره‌لری تعقل ایده‌رك تأییدات تشریعیه‌یه مظهر ایده‌جك‌ده طبقهٔ مدبرانزدر . بزده تجـار صنفی اویله بر زمرهٔ مخلوقاتدرکه مملکتمزه ممکن اولدیغی قدر چوق اشیـا ادخال ایده‌رك پاره‌مزی آلمقدن ، ومملتمزدن ممکن اولدیغی قدر آز اشیا اخراج ایدوب بزه پاره ویرمه‌مکدن ، نهایت اخراجنـده مضطر قالدقلری اشیانك‌ده قیمتنی هیچه تنزیل ایتمك صورتیله فقر وضرورتمزی بوسبوتون تزیید ایتمکدن وبزی یریمزی ، طوپراغمزی‌ده صاتمغه مجبـور قیلمقدن باشقه برشی دوشونمه‌یورلر .

بوشرائط داخلنـده اخراجاتمز کیتـدکجه آزالیور ، حتی

قوللاندیغمز استهلاك ایتدیکمز هر شی طیشاریدن کلیور که بونك نتیجه‌سی حقیقی بر افلاس ، حقیقی بر أسارتدر .

یالکز استانبول معاش صورتنده طشدن یاریم ملیار غروش چکیلیور . هر سنه یاپدیغمز مبایعات عسکریه‌ده بوندن آشاغی دکلدر . عقارتك کرالریده تقریباً ایکی‌یوز ملیون غروشه بالغ اولور . ایشته بوتون بو مبالغ جسیمه هپ کاملاً استهلاك ایدیلیور وهپ کافه‌سی اوروپایه آقوب کیدیور .

بندن أولده چوق کیشی بونی کوره‌رك آمان تجارتمزی صناعتمزی أجنبی اللردن قورتارهلم دیه فریاد ایتمشلر ، تشبثات تجاریه‌یه آتیلهلم دیمشلردر . فقط بوکونه قدر تشبثات تجاریه وصناعیه دینیلنجه هپ تشبثات شخصیه آکلاشیلیوردی . حتی داهازیاده توضیح ایدیله‌رك «تشبث شخصی» بر شعار سیاسی حالنه قونمقده ایسته‌نمشدی . بویك بویوك بر حس وضرورینك ایله‌ایله‌ری‌یه سورولن فکرك صحابی تقدیر ایدرم ، مع التأسف صدالری هیچ مؤثر اولمامشدر . بو عقامتك ألبته بر سبب مهمی واردر آشکار تهلکه‌لر قارشیسنده عثمانلیلرك عادتا اللری قووشدوب طورمه‌لری ألبته سبب تحتنده‌در . بو سببلر فکرمجه شونلردر :

١ — بز یالکز استهلاکه آلیشمش انسانلرز . استحصالك وتجارتك نه اولدیغی بزدن أول کلنلر دوشونمه‌مش ، جدلریمزه ، بابالریمزه ، وبزه اوکرتمه‌مشدر . زمانك شرائط اقتصادیه‌سنه

قارشی اجدادیمز لاقید قالمش ، حاصلی بزده هیچ بر استعداد اقتصادی اویانمامشدر .

٢ — تشبث شخصی ینه قازانمش سرمایه‌لر ایله اولور . اسرافاته اولان میل شدیدیمز بزده تصرف سایه‌سنده سرمایه طوپلامق امکانی‌ده براقمامشدر .

٣ — هله زمانمزك پك مغلق بر حاله کلن شرائط اقتصادیه‌سی آنجق جدی بر تحصیل سایه‌سنده الده ایدیله بیلیر ؛ بزده ایسه بوکا اهمیت ویرن اولمامشدر .

عجبا بو اسباب مهمه‌یه رغماً بز متشبثات اقتصادیه‌یه آتیله‌مز ، تجارتمزی وطولاییسیله صناعت وزراعتمزی اجنبی رقابتلردن قورتاره‌مز ایچون بر یول یوقمیدر ! بو یول موجوددر . او یولده « تشبثات تعاونیه وملیه » یولی‌در .

فقط تجارت جدیده‌نك بزه پك موافق بولنان بو اصوللرینك ایضاحی بو رساله‌نك موضوعنه داخل اولمادیغندن باشقه بر رساله‌یه زمین اتخاذ ایدیله‌جکدر .

صوك

کتابخانهٔ انتباه

عدد : ١١

توركیا ناصل پایلاشیلدی

قاینارجه معاهده‌سندن صوڭ فلاکتمزه قدر شرق مسئله‌سی

محرری :

پارس دارالفنونی معلملرندن

پول هوری

طابع و ناشری

ابراهیم حلمی

درسعادت

کتابخانهٔ اسلام وعسکری

٤٦ — باب عالی جاده‌سی — ٤٦

١٣٢٩

مطبعهٔ خیریه وشرکاسی

کتابخانهٔ اسلام وعسکری ـ تجار زاده ابراهیم حلمی
٤٦ باب عالی جاده‌سی ٤٦

تورکیا ناصل پایلاشیلدی ؟

تورکیانک پایلاشیلماسی شرق مسئله‌سنک اساسیدر. ه بالقان حکومتلرینک صولک تشبثلری اوزرینه بومسئله تکرار موضوع بحث اولمشدر. دول مذکوره طرفندن اجرا اولونان حرب، روم ایلینک یکیدن پایلاشیلماسنه نتیجه ویرمش، وبومسئله‌یه دول معظمه دیپلوماسیسی‌ده مداخله ایله‌مشدر. شمدی، مسئله‌نک صولک صفحه‌سنی واضحاً آکلامق ایجاب ایدر. فقط بوصفحه، بر تکرردن عبارت اولدیغی کبی فاعللری‌ده مجهولمز دکلدر. یکرمنجی‌عصر، بوفاعللرک ینه‌عین مسئله قارشیسنده اخذ موقع ایتدکلرینی کورمش، وبو وضعیت ـ مذکور حکومتلرک منافع اساسیه‌لرینه کوره ـ هیچ دکیشمه‌مشدر. بوسببه مبنی شرق مسئله‌سنک حلنده هرحکومتک عنعنوی برخط حرکتی واردرکه صولک بالقان مسئله‌سندده‌بونقطه‌یی نظر اعتباره آلمامق قابل دکلدر. بوندن باشقه، هرحکومتک منافع اساسیه‌سی دائمی، وموضوع بحث ایدیلن مسئله‌لرده هیئت عمومیه‌سی اعتباریله ینه بربرینه مشابه

اولمق حسبيله ، بوسايه‌ده حصوله كلن وحدت، تسلسل ووضوح احوال حاضره‌يى صوڭ درجه واضح برشكله قويمقده‌در .

ايشته بوتسلسلى كوسترمك وَبوكون افكارعموميه‌يى هيجانه كتيرن برمسئله‌يى تنوير ايتمك ايچون شو اوفاق كتاب وجوده كتيرلمشدر . كتابده عالمانه مطالعه‌لردن توقى ايدلمشدر، وقوعات حربيه يالكز نتيجه‌لرينى ايضـاح ايچون تكرار اولونمشـدر . حكومتلر ، كنديلرينى اداره ايدن ذواتك اسـملريله دكل ، تمثيل ايله‌دكلرى قومك اسمى ايله كوسترلمش وبوسايه‌ده حكومات مذكوره‌يى تحريك ايدن منافعك اليوم باقى اولديغى آچيق بر صورتده آكلاتيلمشدر »

*
* *

مؤلف اثر ، پارس دارالفنونى معلملرندن پول هورى ؛ شرق مسـئله‌سنه يعنى توركيه‌نك پايلاشماسنه دائر يازديغى اثرك مقدمه‌سنده‌شو مختصر مطالعاتده‌بولونيور. پول‌هورى‌نك‌بو اثرى، بز عثمانليلر ايچون غايت مهمدر . بو سـببدن هيچ بر تعبيرينى دكيشديرمه‌دن عيناً ترجمه‌ايدييورز.بو اثر،اولا شرق مسئله‌سنك ساده وواضح بر خلاصه‌سيدر . ثانياً باشمزه كلن فلاكتلرك سياسى منشـألرينى ، عثمانلى ايمپراطورلغنى تقسيمه قرار ويرن دولتلرك طرز حركتلرينى ، آره‌لرنده‌كى احتراصات وَرقابتلرك اساسنى كوسـترر بر رهبردر . بزم ايچون بو اثردن ايديله‌جك استفاده ، وطنمزه كوز ديكن دولتلرك تمايللرينى بيلمك ، اوكا كوره آدم اولمانك ، مدنى اوروپاده ياشايابيله‌جك فكر وعرفان

اکتساب ایتمه‌نك چاره‌سنه باقمقدر . یوقسه ، امین اوملالی‌یز که ، حیات سیاسیه وَ اجتماعیه‌مزده بو تذبذب ، دماغلریمزده بو جهالت باقی قالاجق اولورسه ، روم ایلینك باشنه کلن فلاکت عینیله آناطولی‌یه‌ده انتقال ایده‌جکدر . چونکه عین احتراصات ، آناطولی حقنده‌ده جاریدر .

— ١ —

نیچون بر شرق مسئله‌سی موجود ؟

بر شرق مسئله‌سی موجود ؛ چونکه اورتا آسیادن کلن تورکلر، موغوللر قرون وسطادن بری شرقی اوروپایه استیلا ایتمشلر، اورالرده حاکمانه یرلشمشلردر . اهل صلیبك موفقیتسزلکی ، مختلف اوروپا حکومتلرینك داخلی تشکیلاتنده دورتوقفك ظهوری ، قسطنطینیه‌ده‌کی روم ایمپراطورلغنك دوچار اولدیغی فترت ، اون دردنجی عصردن صوکرا تورکلرك غربه طوغرو مظفرانه یورویشلرینی قولایلاشدیرمشدی . ١٣٨٩ (٧٩١ ھ) ده قوصوه میدان محاربه‌سندن صوکرا صرب قراللغنك سقوطی؛ ١٤٥٣ (٨٥٧ ھ) ده قسطنطینیه‌نك ضبطی ایله روم ایمپراطورلغنك سقوطی ؛ ١٥٢٩ (٩٣٢ ھ) ده بوداپشته‌نك ضبطی ایله برابر ماجار قراللغنك سقوطی ؛ ایشته بونلر، بو مظفرانه یورویشك باشلیجه مرحله‌لرینی تشکیل ایله‌مشدی. حتی اون آلتنجی واون یدنجی عصرلرده، هابسبورغلرك پایتختی، (ویانه) بیله، برچوق

دفعه‌لر تورکلرك هجوملرینه معروض اولمشدی . فقط تورکلرك مساعیسی (آلپ) مانعه‌لرینی آشامامش، ماجارستان آز برزمان صوکرا انلرندن چیقمشدی . اون‌یدنجی عصرك نهایتنده آوستریا اردولری ماجارستانده‌کی ماجارلری اسلام‌حاکمیتندن چیقاریبور، ویانه حکومتنك جرمن وصایتی آلتنه صوقیوردی (١) .

ایشته بو، تورکلر ایچون کری چکیلمه‌نك، آوستریالیلر ایچون شرقه طوغری ایلریله‌مه‌نك (درانغ ناخ عوستن) ك . بوکون بالضروره آوستریا سیاستنك اساسنی تشکیل ایدن فکر مدیرك، باشلانغجی ایدی .

شرق مسئله‌سنك تاریخی‌ده ، تورکلرك اوروپادن چکیلمه‌لرینك تاریخیدر . وبوچکیلمه‌ده ضروری ایدی ؛ چونکه تورکلر بورالرده اساسلی هیچ برشی تأسیس ایده‌مه‌مشلردی . صوك حادثه‌لرده کوستردی‌که ، تورکلرك وطنپرورلکلری مسلسل ومتوالی برفعالیت شکلنده برحکومت تشکیلاتی وجوده کتیرمکه قادر دکل . حتی شوده دنیلدی : «تورکلر درت عصر وحتی دهازیاده برمدت اوروپاده چادر قورمشلردره . فی‌الحقیقه تورکلر بوراده یالکز فاتحلك وکاشفلکدن باشقه برشی یاپمق ایسته‌مه‌مشلر ویا یاپامامشلردر .

تورکلرك ، بیه‌لوتی‌ایچون‌معزز ، برچوق اوصافی‌اولابیلیر . فقط‌هرحالده کندیلرنده تشکیلات حسی مفقوددر . ایشته بونك

(١) قارلوفچه معاهده‌سی (١٦٩٩ م ، ١١١٠ هـ) .

ايچون تاريخ - حتى كندى تاريخلرى بيله - كنديلرينى اتهام ايديور. توركلر، ماليه‌سى، اردوسى واداره‌سيله منتظم بر حكومت تأسيس ايده‌مه‌مشلردر. شرقه خاص بر عطالت، اسلاملره خاص برقوته متابعتله، سلطانلرك، سردار اعظملرك ادارهٔ مطلقه‌سنى نهايت بر دره بكلك چته‌سى حالنه كتيرمشلردر. بناءً عليه دها اون سكزنجى عصردن اعتباراً تورك ايمپراطورلغى جزء جزء آيرلمايه باشلامشدى. يكيچرى اردوسى انضباطسز بر ميليسدن باشقه برشى دكلدى. واقعا محمود ثانى ۱۸۲٦ دن صوكرا بونك يرينه اوروپاطرزنده - ۱۸۸۰ ده آلمان سيستمنده - بر اردو اقامه‌سنه موفق اولدى؛ فقط انضباطسزلق تورك ضابطلرينك طبايع مميزه‌سندن اولمق اوزره باقى قالدى. بودورده ولايتلرك اداره‌سى پادشاهك حكم كيفيسنه تابع برنوع زادكانك، پاشالرك عهده‌سنده ايدى. پادشاه، خلقك ضررينه اولمق اوزره ويركى طوپلايوردى. صوكرا، حكومتك اوكجه‌دن كسديرلمش حاصلاتى، قونترولە تابع مصارفاتى يوقدى. مصارفات، پادشاهك كيفنه ويا اطرافنده كيلرك احتياجاتنه صرف اولونور، نادراً امور حكومته صرف ايديليردى. حكومت ده، مملكتدن پاره چكه‌رك بونقصانى تلافى ايدردى. واردات كاملاً بو صورتله چكيلن پاره‌دن عبارت بولونوردى. پاره چكمك اصولى ده، مأمورلردن تكاليف، اراضى صاحبلرندن ويركى آلمق، عسكرلر واسطه‌سيله غارت ايلمكدى.

ایشته تورکلر طرفندن اشغال اولونان مملکتلر اهالیسی بویله بر اداره‌یه تابع اولمشلردی . خرستیانلر برنوع خراج ویره‌رك مسامحه کورورلردی ؛ فقط ینه رعایا اولارق قالیرلر ، ضابط ویا مأمور موقعنه اصلا نائل اولامازلردی . تورکلر ، خرستیانلری تمثیله غیر مقتدر بولوندقلری جهتله بو اقوامك لسانلرینه ، عادتلرینه ، قیافتلرینه ، راهبلرینه ، کوی رئیسلرینه ــ حاصلی ملیتلری مصون بر صورتده تأسیس وتأمین ایدن هرشیئه رعایت ایدرلر، فقط شرقلیلره خاص حرص و وحشت اسلاملق تعصبی ایله بسبتون شدت کسب ایدرك دائما عداوتلر صاقلارلر، عصیانلر حاضرلارلردی .

ایشته اون طقوزنجی ویکرمنجی عصرده شرق مسئله‌سنك سلسله‌سنی تشکیل ایدن ، بومتوالی عصیانلردر. بالقانلرده یاشایان درت قوم ، کندیسنده امید موفقیت حسی طویدقجه، تورکلرك تضییقی اوزرلرینه دها زیاده آغیر کلدکجه ، بربرینی متعاقب ، حریتلری ایچون آیاقلانمشلردر : اولا جنوب روملری ایله غرب صربلری، صوکرا طونه رومه‌نلری ایله‌شرق بلغارلری... بوقوملر، آلمانیاایله ایتالیانك موجودیتی تشکیل ایدن وهرملتك برحکومت تشکیل‌ایتمسی اساسنه‌مستند بولونان ملیتلر قاعده‌سی تطبیق ایتدیرمکه موفق اولمشلردر .

شرق‌مسئله‌سی تورکیه‌نك داخلی برمسئله‌سی عد اولوندیغی تقدیرده، بربرینی‌متعاقب (١٨٢٠ـ١٨٣٠)، صرب(١٨٠٤ـ٣٠

وَ ١٨٧٥ ـ ٧٨)، رومانيا (١٨٥٦ ـ ٧٨) وبلغار (١٨٧٨ ـ ١٩٠٨) حكومتلرينك تشكلى بو مسئلەنك دردت اساسلى صفحەسنى تشكيل ايدر .

فقط بومسئلەدە، هيهات ! بالخاصه بر اوروپا مسئلەسيدر . دول معظمەنك كافەسى بوداخلى ائتلافلره كندى منفعتلرينه ويا احتراصلرينه كوره مداخله ايتمشلردر . بو احتراصلر هيچ برزمان سونمەمشدر؛ بومنافع حياتيه ايسه تطبيقى غايت قولاى، عنعنوى برمسلكدن عبارتدر .

روسيه حكومتى، بويوك پترو زماندن برى، دائماآچيق دكز سياستنى تعقيب ايلەمشدر . بالطق دكزنده اولديغى كبى، قره دكزدەدە اولا برپنجره، صوكرا بر جبهه ايستەمشدى . فقط بالطق ايله قرەدكز قاپالى دكزلردن ايدى . روسيه ايچون بحرسفيده برقاپو لازمدى . بوقاپو نيچون باب عالى ـ استانبول اولماسين ؟

توركيه ايشلرينه مداخله ايچون روسيەنك پك مكمل بهانەلرى واردى: دين! وقتيله پولونيادە اولديغى كبى، شمدى‌دە ذات شاهانەنك ١٧٧١ دە تصديق ايلديكى حق تمثيلدن استفاده ايدرك دولت عثمانيەدەكى روم اورتودوقس اهاليى كمال شدتله « حمايه ايتمك » كافى ايدى . بالقان خرستيانلرندن قسم اعظمى ايله اشتراك جنسى، همان كافەسى ايله اشتراك دينى، بامعاهده تصديق ايدلمش اولان بوحقوق، روسيەيه معنوى بر

نفوذ ، رسمی بر وضعیت حمایتکارانه بخش ایدییوردی؛ روسیه بو نفوذینی برچوق زمانلر، بوغازلر حقنده‌کی احتراصکارانه آمالنه اساس اتخاذ ایله‌مشدی .

فقط بر دولت واردی که، شرقی بحر سفیدده وقوعه کله‌جك موازنه‌نك هر نه صورتله اولورسه اولسون تبدلندن پك زیاده اندیشه‌ناك اولاجقدی؛ اوده انکلتره ایدی. انکلتره، هندستانه حاکم اولدیغی کبی ، هندستان طریقنی طوتمایه‌ده صوك درجه اهمیت ویریبوردی . بوکون ناصلکه بغداد شمندوفرینه مانع اولیور ورو‌سیه‌نك ایرانه دخولنی توقیف ایلیورسه ، اون طقوزنجی عصرده واون سکزنجی عصرك اواخرندن اعتبارآ ده، روسیه‌نك تورکیه‌ده‌کی نفوذینه مانع اولیوردی. بو نفوذنه، زمان فصله‌لاشیرسه، انکلتره‌نك هندستان یولی محافظه‌ایچون روسیه‌نك قارشیسنه دیکیلدیکی کورولیوردی .

صوکرا، فرانسه واردی ؛ فرانسه‌ده بحر سفید دولتلرندن بری ایدی . روسیه شرقده ناصلکه اورتودوقسلری حمایه ایدییورسه، فرانسه‌ده قاتولیکلری محافظه‌ایدییور. اوته‌دنبری‌ده ایتمکده بولونیوردی . بو سببدن دینی بر رقابت فرانسه‌یی قریم حربی کبی کلفتلی بر حربه صوقمشدی .

فقط تورك ایمپراطورلغنه ، روسیه‌دن صوکرا، فوق‌العاده علاقه‌دار اولان حکومت ، آوستریا ایدی . آوستریا حکومتی بالقان اسلاولرندن ، آنلرك ملیت قاعده‌لرندن او درجه

خوشـلانمازدى ؛ چونكه آوستريا حكومتنك موجوديتى بيله بو اسلاولرك أزيلمه‌سى وَبو قاعده‌نك طانيلمامسى اساسنه‌مستند ايدى . فقط بو خصوصده خوشلانمق مسئله‌سى موضوع بحث اولاماز ؛ بين‌الملل خصـوصاتده منفعتدن باشقه منطق يوقدر . بنـاءً عليه آوستريا، احوالك تأثيرى آلتنده ، فقط بر چوق بصيرتسزلك دورلرى‌كچيردكدن‌صوكرا، منفعتك كنديسنى‌شرقه طوغرو سوق‌ايتديكنك فرقه وارمشدى؛ اوزمان (سلانيك) آوستريانك هدفنى تشكيل ايله‌مشدى. آوستريانك (سلانيك)ى ألده ايتمسى ايچون ايكى اصول واردى : يا روسيه‌نك استانبوله طوغروحركاتنه مانع اولارق توركيه‌يى روسيه‌يه قارشى‌مدافعه ايتمك‌كه، ـاوزمان كنديسنه خرستيانلرله مسكون بر توركايالتنى تأمين ايله‌مك ـ بو اصـول اون سـكزنجى عصرده وبرلين قونغره‌سـنده كمال موفقيتله تطبيق ايدلمشدى ـ وياخود تورك ايمپراطورلغنى ضعيف دوشورمك ايچون روسيه ايله اويوشمق، اوزمان‌ده ممكن اولديغى قدر واسع بر منطقهٔ نفوذى منازع‌فيه براقمق ـ كه بو اصول‌ده ايكنجى ژوزه‌ف ايله قاته‌رين طرفندن تأسيس ايدلمش وفنا براصول‌ده دكلدى. خلاصه ايكى سياست كه عاميـانه ايكى تعبير ايله خلاصـه ايديله‌بيليردى : برى روس دشمنلغى: (سن‌چكيل ، بن كله‌يم) ؛ اوبرى‌ده ائتلاف‌سياستى: (ايكى‌يه بولوشمك) دن عبارتدى . فقط بوتون مقصد ، دائما توركيه‌نك تقسيمى ايدى. يالكزآ كلاشلماسى لازم برشى‌وارسه

اوده آوستریانك بو تقسیمی روسیه ایله‌می، یوقسه آوستریا ایله‌می یاپاجغی ایدی .

ایشته بو صورتله ، دولت عثمانیه‌نك بحر سفید شرقنده‌کی موجودیتی وَ خرستیان اقوام اوزرنده‌کی حاکمیتی اون سکزنجی عصرك اواخرندن اعتباراً ایکی ترتیب مسئله تولید ایله‌مشدی : بری بالقان خرستیانلری ایچون ملی بر مسئله؛ دیگری ده بو نزاعلری اله کچیرمکده علاقه‌سی اولان دولتلر ایچون بین‌الملل بر مسئله . بو مسئله‌لرك هر ایکیسنده ده الك برنجی رولی روسیه ایفا ایدییوردی . چونکه روسیه اسلاو و اورتودوقس ایدی ؛ چونکه روسیه استانبولی هدف اتخاذ ایدییوردی . بو ایکی مسئله ١٧٧٠ دن بری صره ایله موضوع بحث اولدی ، بو مسئله‌لرك انکشافی ده شرق مسئله‌سی تشکیل ایله‌دی .

— ٣ —

تورکیه‌نك تهدید ایدلمه‌سی

١٧٧٠ده روسلرك (اسماعیل) وَ(چشمه) ده مضاعف بر ظفر احراز ایتملری اوزرینه شرق مسئله‌سی آچیلمشدی.

فقط تورکلر ایچون اصل تهلکه، آوستریالیلردن کله‌جك ظن ایدلمشدی. آوستریا حکومتی، تورکلردن یالکز ماجارستانی آلمقله قناعت ایتمه‌مش، فتوحاتنی (بلغراد)ه قدر ایلریله‌تمشدی. ١٧١٨ ده افلاقده‌کی اولاحلر، بوسنه وَصربستانك بوتون صربلری آوستریا اداره‌سنه کچمشدی. آرتق آشاغی طونه‌یوللری، سلانیك قاپوسی آچیلمشدی. فقط هابسبورغ خاندانی بونلری حفظ ایتمه‌نك یولنی بیله‌مه‌مشدی.

بوحالدن اك زیاده روسیه استفاده ایتمشدی. ١٧٦٨ده اوفاق بر حدود حادثه‌سی دولت علیه ـ روسیه حربنه سببیت ویرمش، روسلرك مظفریتی ایلك دفعه اولمق اوزره تورکلرك موجودیتنی

تهلکه‌یه القا ایله‌مشـدی . روس اردوسی طونه‌ده‌کی رومه‌ن ایالتلری اشغال ایدییوردی. روس دونانماسی (چشمه) لیمانده تورك دونانماسنی یاقاجق، دها صوکرا استانبولی آلمقدن باشقه برشی قالمایاجقدی (۱۷۷۰) .

روسـلرك آشاغی طونه‌ده بولونمالری ، استانبولك روس حاکمیتنه معروض قالماسی ، آوسـتریانك اندیشه‌ناك ایده‌جك بر وضعیتدی . بونك اوزرینه ماری‌ته‌رەز درحال روسیه‌یه قارشی تورکلرله اویوشمش ، روسـلره (قاینارجه) معـاهده‌سی عقد ایتدیرمشدی . آرتق روسـیه‌نك فتوحاتندن اثر قالمامشدی . بوغازلر مسئله‌سی هیچ موضوع بحث اولمایاجقدی ! آوسـتریا بوندن پك ممنون اولمشدی. فقط روسـیه‌نك استقبالی‌ده، روم کلیساسـنك ویارومه‌ن ایالتلرده‌کی خرسـتیان اهالینك حق تمثیلنی حائز اولمق صـورتیله وقایه ایدیلیوردی . بوندن بویله روسیه، ملیت‌مسائلنده‌دولت‌عثمانیه ایشلرینه‌مداخله‌ایده‌جکدی. آوسـتریایه کلنجه ، اوده دوستـانه توسطنك مکافاتی تورکیه‌دن آلیوردی. رومه‌نلرله مسکون اولان بوقووینانك الحاقی طونه دلتاسنه‌طوغرو آوستریانك برنجی مرحله‌سنی تشکیل‌ایدییوردی.

ایشته بوصورتله آوستریا حکومتی عدم مداخله‌کی روسیه‌یه ضد بر سیاست تعقیب ایتدکدن صوکرا ، عکسی بر سیاستدن ، تورکیه‌ده مشترکاً برمداخله اجراسی ایچون روسیه ایله ائتلاف یعنی (مقاسمه) سیاستندن ایده‌جکی استفاده‌یی دوشونیوردی.

ایکنجی ژوزه‌ف ، قاته‌رین ایله اویوشارق بوکا قرار ویردی . بوصورتله (بویوك روم پروژه‌سی) دنیلن پلان، دولت عثمانیه‌نك اورتادن قالدیرلماسیله شرق مسئله‌سنی حل ایدییور ، بر حمایه طریقی ایله آوستریایی طونه‌دن بحرسیاهه، روسیه‌یی‌ده استانبولدن بحرسفیده ایصال ایلیوردی . بو حل پك بسیط ایدی ؛ فقط باشده انکلتره اولمق اوزره، بوتون اوروپایی اندیشه‌ناك ایده‌جك برماهیتده ایدی . نهایت فرانسه اختلالنك آنسزین ظهوری ، بوتون نظردقتی ، حتی احتراصلری غربه جلب ایله‌مشدی .

روسیه ایله آوستریانك مظفریتلری قطعی بر تجربه‌یه منجر اولامامشدی. تورکیه‌نك انقراضی دها بر عصردن زیاده اوزامش، تورکیه‌نك برچوق ایی دوستلری، فنالغی بسبتون تشدید ایدرك آن مماتك اوزامسنه سبب اولاجق خائنانه معاونتلرده بولونمشلردی.

فقط ، برنجی نیقولانك دیدیکی کبی « آدم ، جداً خسته ایدی». خسته‌نك ایکی وارثی ایسه، اوکا یالکز بر آن انتباه بخش ایتمك ایچون عرض اندام ایتمشلردی .

— ۳ —

روملرك استخلاصی وصربلرك مختاریتی

فرانسه انقلابی ایله ایمپراطورلق ، نظر دقتی تورکیه‌دن چویرته‌رك تورکیه‌یه پك بویوك بر خدمت ایتمشدی . بالخاصه ویانه حکومتی خارق‌العاده بر سهولتله شرق مسائلنه هیچ اهمیت ویرمه‌مشدی . آوستریا حکومتی ، مته‌رنیخك اداره‌سی آلتنده ، اولا ناپولئونه ، صوكرا فرانسه انقلابنك اساسنه قارشی اسکی ادارهٔ مطلقه‌یه تابع حکومتلرك مجاهدی کسیلمشدی. ۱۸۱۵ دن صوكرا ، آوستریا حکومتی آلمانیایه حاکم اولمقدن واتفاق عقدی ایله قونغره‌لر واسطه‌سیله ، قراللرك اقوامه قارشی بین‌الملل حرکتنی تنظیم ایتمکدن باشقه برشی دوشونمه‌مشدی . آوستریا حکومتی ، ناپولئون مغلوب اولوبده ویانه قونغره‌سی موازنه قاعده‌سی و متفقلرك منافعی نقطهٔ نظرندن اوروپایی نفوذی آلتنه آلدیغی زمان بیله تورکیه‌یی تشکیلات عمومیه خارجنده براقمشدی. چونکه آوستریا،

یارم‌عصر ظرفنده ، شرقه عائد منافعنی آلمانیاده‌کی احتراصاتنه واوروپاده‌کی وظائفنه‌فدا ایتمشدی. روسیه‌ده ۱۸۱۲دن ۱۸۳۰ ه قدر کندیسنه میدانی آچیق بولمش ، کندی نفوذینك ترقیسی نقطهٔ نظرندن دولت عثمانیه‌ده‌کی خرستیانلر لهنده حرکت ایده‌بیلمشدی .

اون‌طقوزنجی عصر بدایتنده شرق مسئله‌سنك تکرار آچیلدیغنی اظهار ایدن اختلاللر باشلادیغی زمان ، روسیه‌نك بو نفوذی ، تأثیرینی قطعی بر صورتده کوسترمشدی . بو عصیانلر ، روملرك وصربلرك عصیانی ایدی . اوزمان چار روملری سلاح‌ایله‌حمایه ایتمش ، صربلره دیپلوماسی ایله‌یاردمده بولونمش وهر ایکیسنه‌ده موفقیت تأمین ایله‌مشدی .

روملر بك چوق دفعه‌لر تورکلره قارشی عصیان ایتمکه تشبث ایله‌مشلردی؛ فقط بوعصیانلرك باصدیرلماسی غایت سریع وَغدارانه اولمشدی. ۱۸۲۱ حرکت‌عمومیه‌سی الڭزیاده روملرك تجارت بحریه سایه‌سنده قازاندقلری ثروت ، وبو ثروت واسطه‌سیله اکتساب‌معرفت‌ایدرك روم عرقنك شرفلی‌ماضیسنه ایدیلن وقوف ، وَبرده بوماضینك اوروپاده‌حاصل ایتدیکی‌توجه سایه‌سنده وقوعه کله‌بیلمشدی . فقط روملر کندی باشلرینه ویاخود آره‌لرنده اوته‌دن بری اکسیك اولمیان خصوصی معاونتلره براقیلمش اولسه‌لردی ، اسلاملرك وحشتی آلتنده ، پادشاهك ذی‌قدرت والیسی مصر پاشاسنك جنکاورعسکرلری

اوكنده صورت قطعيه‌ده مغلوب اولورلردی. حتی بوتون يونانستان استيلا اولونمش ، (آتنه) بيله ضبط ايدلمشدی . فقط بو اثناده افكار عموميه‌نك تأثيری ايله اوروپا ـ انكلتره ، فرانسه وروسيه ـ ساقز قتل عامندن متأثر اولارق ١٨٢٧ ده مداخله‌يه قرار ويرمشلردی .

بو مداخله ، بالطبع صلحپرورانه ايدی ؛ چونكه مداخله‌ده روسيه ايله انكلتره بر آرده‌ده بولونيوردی . انكلتره ، عاصی روملره نه‌درجه توجهكار اولورسه اولسون ، ينه اناطولك دعواسی سلاح ايله مدافعه‌يه راضی اولامازدی . فقط بو اوچ دولتك مداخله‌سی تورکيه‌نك اصرار ومقاومتنه معروض اولدی . بو مداخله‌يه استناد اولمق اوزره بر دوننما كوندرلدی . نهايت تورك دوننماسی ايله بو قوهٔ بحريه آره‌سنده آنسزين (ناوارين) محاربهٔ بحريه‌سی وقوعه كلدی . بو حادثه ، تورکيه‌نك دها زياده اصرار ايتمسنه وروسيه‌نك تورکيه‌يه اعلان حرب ايله‌مسنه سبب ويردی . روسلرك طونه اوته‌لرنده حرا ايده‌كاری مظفريتلر نهايت (ادرنه) نك ضبطی ايله نتيجه‌لندی ، معاهدهٔ صلحيه‌ده بوراده امضا ايدلدی .

ادرنه معاهده‌سی عين زمانده روسلرك اراضيجه موجود احتراصلرنی ، روملرده ملی مطالباتی يرينه كتيريوردی . شبهه‌سز ، بو ممنونيتلر ينه ناتمامدی . روسلر روم ايلده طونه آغزلرنی آليورلر ، روملرده كاملاً حريتلرنی استحصال

ایلیورلردی . بوصورتله خلاص اولان روملر کاملاً مستقل بر قراللق تشکیل ایدییورلردی؛ بو قراللق ایسه حیاتنی روسیه‌یه مدیون بولونیوردی .

بر سنه صوکرا (۱۸۳۰) روسیه یکی بر دیپلوماسی موفقیتی ایله نفوذینی آرتدیرییور ، بالقانلرده‌کی خرستیان اقوامك اك ذی‌قدرت حامیسی صفتیله صورت قطعیه‌ده اورتایه چیقیوردی. فی‌الحقیقه بواثناده صربستانك خراجکذار ، فقط مختاریتی حائز بر پرنسلك صورتنده تشکلی ، روسیه ایچون یکی بر مظفریتدی.

صربلر تجارتله وطوموز چوبانلغی ایله کچینیرلر ، کندی کندیلرینی اداره ایدرلردی؛ فقط شهرلرنده بولونان یکیچریلرك مظالمی کندیلرینی فوق‌العاده بزدیرمشدی . بو سببدن بلغراد منطقه‌سنده‌کی صربلر ، اولا کندیلرینه تعرض ایدن یکیچریلره قارشی عصیان ایتدیلر. صوکرا ، سلاحلرینی طوپلاتمق ایسته‌ین سلیم ثالث اردوسنه قارشی مظفرانه یورودیلر. فقط قره‌یورکینك ریاستی آلتنده آیاقلانان صربلره روسلرك یاردم ایتمسی ۱۸۰٦ دن ۱۸۱۳ ه قدر مملکتلرنده حاکم اولمالرینی تأمین ایتدی . روسیه ناپولئون ایله مشغول بولوندیغی صره‌ده تورکلر بر تعرض رجعی اجرا ایلدیلر. ایشته اوزمان صربستانده « بر مزار صلح وسکوتی» حاصل اولدی. فقط ۱۸۱۵ ده روسیه سربست قالیر قالماز، بوسفر (۱۹۰۳ده قتل ایدیلان قرال آلکساندرك جدی) میلوش اوبره‌نوویچك ریاستی آلتنده عصیان تکرار باشلادی .

میلوش ، قره یوزکی‌یی اولدیردی . کندیسنك صرب پرنسلکی ذات شاهانه طرفندن تصدیق اولوندی . ١٨٣٠ ده روسیه حکومتی کندیسنه صربستانك ارثی پرنسی عنوانی ویردی . یکی حکومتك علامت تابعیتی ، بلغراده بر تورك مفرزه‌سی بولونماسی وسنوی بر ویرکی اعطاسندن عبارت اولدی .

ایشته بو صورتله بالقانلرده‌کی خرستیان حکومتلر روسیه‌یه بر مخلصه‌نگاه ایدیرکبی ، باقمایه آلیشمشلردی . روسیه ، روملرك وقسما ده صربلرك استقلالنی تأمین ایدرك دولت عثمانیه‌نك اوته‌دن بری ارزوایدیلن انقسامنه موفق اولیور ، یکی املر تولید ایدرك تورکیه داخلنده کندیسنه قیمتدار منتبرلر وجوده کتیریور ، بواملری قوه‌دن فعله ایصال ایدرك تورکیه‌نك خلاص اولان خرستیانلرینه معنوی حمایه‌سنی وضع ایتمك و اسلام تورکیه‌یی یعنی استانبولی کندی آرزوسنه رام ایله‌مك ایستیوردی .

بو نتایج ، انسانیت ، عرق ودین قرابتی ایله تصیقنه لزوم کورولن بر سیاستك ضعف نتایجی ایدی‌که ، بونده منفعت الك شایان احترام حسیات ایله ممزوج بولونیوردی .

اوروپانك توركيه‌يی حمایه ایتمسی

روسیه، ۱۸۳۰ دن صوكرا، كندیسی ایچون پك زیاده موفقیتله نتیجه‌له‌نن بر سیاستی عجبا نه‌دن تطبیق ایتمه‌دی؟ روسلر وَ صربلردن صوكرا، شمدی افلاق وبغدانده‌كی رومه‌نلرده اتحاد واستقلاللرینی طلب ایدییورلردی. قاینارجه معاهده‌سی روسیه‌یی بونلرك طوغرودن طوغرویه حامیسی كبی كوستریوردی. روس اردولری، بو اراضیدن اكثریا چكدكلری صره‌ده، هر ایكی پرنسلكده‌ده سوره‌كلی بر اداره تأسیس ایله‌مشلردی. بو اداره موجبنجه والی ایله مجلس، خرستیان زادكانی تمثیل ایدییوردی. اویله كورونیوردی كه، روسیه حكومتی بر رومه‌ن حكومتنك تشكیلنی تسهیل ایتمك ایچون اساساً اكتساب ایتمش بولوندیغی قوتدن استفاده ایتسه كافی ایدی. روسیه، بر رومه‌ن حكومتی تشكیل ایتدیكی تقدیرده، دولت عثمانیه‌یه یكی بر یول آچاجقدی.

فقط روسيه بوكا ياناشمادى . چار برنجى نيقولا اوروپادن واحرارانه فكرلردن نفرت ايدييوردى . رومه‌نلرك ملى فرقه‌سى، قانون اساسى ايله برابر، اوروپا طرزنده بر حكومت آرزوسنده بولونيوردى. واقعا رومه‌نلر روسيه خارجنده وحدتلرينى تأمين ايتمشلر، ١٨٤٨ دن اعتباراً روس نفوذندن قورتولمشلردى ؛ فقط بو دورده برنجى نيقولا (بكرش) ده‌كى احراره قارشى آچيقدن آچيغه مخالفتى التزام ايله‌مشدى . متعاقبا روسيه ايچون ياپديغى كبى ، چار نيقولاده بين‌الملل ادارهٔ مطلقه مجاهدلكنده‌كى وظيفه‌سنى روسيه‌نك منافعنه فدا ايله‌مشدى .

چار ، روسلرك شرقده‌كى منفعتلرندن ، كنديسنه خاص بر اصول ايله ، يعنى زور ايله، دها طوغرودن طوغرويه ودها مكمل بر صورتده استفاده ايتمك ايستيوردى . چارك مليت سياستندن وازگچمه‌سى، توركيه‌نك انقسام سياستنى تعقيب ايتمك ايچوندى . فقط بو سياستده ، مسئله‌يى بين‌الملل بر زمينه قويمقدن باشقه بر شى دگلدى . ايكنجى قاته‌رينك تجربه‌لرندن صوكرا، فى‌الحقيقه مأمول ايدلديكى اوزره ، چار بو سياستده انكلتره ، آوستريا و فرانسه‌نك خصومتنه معروض اولمشدى .

چار اولا، ادرنه معاهده‌سندن برى سلطان محمودى تهديد ايدن داخلى بر تهلكه‌دن استفاده ايتدى. روسلرك عصيانه قارشى يارديم ايتمش اولان مصر واليسى محمد على ، بوكا مكافات اولمق اوزره (سوريه) يى ايستدى . جواب رد آلنجه ، سلاحى ايله

ضبطایدرك استانبول‌اوزرینه یورودی. اوروپا عظیم برهیجان ایچنده قالدی . چار ، شهری مدافعه ایتمك ایچون برقول اردو ایله بر دونانما کوندردی . بوحمایه‌نك ضمننده بر شی واردی. بوسببدن سلطان محمود انکلتره‌نك توصیه‌سی اوزرینه ، محمدعلی‌یی ممنون ایدرك بو حمایه‌یه لزوم براقمادی . فقط بو حمایه قوتلی ایدی ؛ ایجابنده اکا استناد ایتمك فائده‌لی اولاجقدی .

سلطان محمود ، روسیه‌نك حمایه‌سنی سکز سنه مدتله قبول ایتدی. ۸ تموز ۱۸۳۳ ده روسیه ایله (خنکار اسکله‌سی) معاهدهٔ خفیه‌سنی امضالادی .

بومعاهده‌نك انکلتره‌وَاوستریانك متیقظ طوران حسدلرینی اویاندیراجنی طبیعی ایدی . چونکه معاهده یالکز روسلرك تورکیه ایشلرینه مداخله‌سنی تأمین ایتمیوردی ؛ وقت سفرده بوغازلری‌ده روسیه‌نك کیفنه براقیوردی . سلطان محمود هردرلو مهاجماته‌قارشی بوغازلری قاپامیور، بوصورتله‌قره‌دکزی واسع برروس عسکری لیمانی حالنه کتیرییوردی .

نتیجه‌ده حمایه‌یه منجر اولابیله‌جك برمعاونت ، بوغازلره صورت قطعیه‌ده وضع یدایتمك ... ایشته آوستریانك وبالخاصه انکلتره‌نك (خنکاراسکله‌سی)معاهده‌سندن آکلادقلری‌بو ایدی؛ بوسببدن معاهده‌نك تطبیقنه درحال مانع اولمایه چالیشدیلر .

محمد علی ذات شاهانه‌یه قارشی ۱۸۳۳ ده‌کی مظفرانه سفرینه ۱۸۳۹ده ابتدار ایدرك استانبولی‌تهدیده باشلاربا‌شلاماز

ایکی حکومت ، آوستريا ايله انكلتره ، روسیه‌دن اول طاورانارق توركيه‌يي مشتركاً حمايه‌لری آلتنه آلمانی بوتون اوروپايه تكليف ايتديلر . فرانسه بواثناده ، بعض عارضی سببلردن طولايي ، بوتكليفه راضی اولميور ، آز قالسين محمد علينك اوغورينه محاربه‌يه كيريشيوردی . فقط ١٨٤٠ ده لوندره‌ده عقد ايديلن معاهده‌نك اهميتی آشكار ايدی . آوستريا ايله انكلتره ، روسيه‌نك بو حمايه مسئوليتنی بالذات درعهده ايتمه‌مسی ايچون توركيه‌يي حمايه‌يه اوروپايي مجبور ايدييورلردی . او زمان افكار عموميه ، محمد علينك مغلوبيتنی فرانسه‌نك بر موفقيتسزلكی تلقی ايتمشدی ؛ فقط بو ، هرشيدن اول روسيه‌يه قارشی بر ضربه ايدی . مع‌مافيه بر سنه صوكرا انكلتره حكومتی بوغازلر معاهده‌سنی عقد ايتديره‌رك موفقيتنی اكمال ايتدی . بومعاهده موجبنجه چاناق قلعه بوغازی ايله قره‌دكز بوغازی ، بلا استثنا بوتون سفائن حربيه‌يه مسدود بولوناجق ، بوصورتله روسلرك قره‌دكز دونانماسی معطل قالاجقدی .

انكلتره بوصورتله ، عنعنوی سياستنی تعقيب ايدرك ، خنكار اسكله‌سی معاهده‌سنك ايكی اساسلی ماده‌سنی صفره تنزيل ايدييوردی . چار ، انكلتره‌يي‌ده كندی احتراصاتنه تشريك ايدرك بو اصول تحتنده مخالفته قارشی مظفر چيقمانی دوشوندی . ايكنجی قاته‌رينك وقتيله آوستريايه تكليف ايتديكی كبی ، انكلتره‌يه توركيه‌يي آچيقدن آچيغه پايلاشمانی تكليف ايتدی . خنكار

اسکله‌سی معاهده‌سنك تطبیقاتنه کیریشدی . روسیه ١٨٥٣ ده پرنس منچیقوفی سفیر کوندرمش، بوسفارت موفقیتله نتیجه‌لندیکی تقدیرده تورکیه‌ده دینی حمایه امتیازینی توسیع ایدرك ممالك عثمانیه‌ده دائما برحق مداخله تأمین ایتمك امیدنده بولونمشدی.

انکلتره حکومتی، فرانسه‌نك یاردیمی ایله، تکرار بواستیلا-کارانه سیاستك اوکنه دیکیلدی. اوچنجی ناپولئون ایله قاتولیکلر بحر سفید موازنه‌سنی اورتودوقس چاره قارشی کمال مسرتله مدافعه‌یه قویولدیلر .

قریم سفری،روسلرك استانبول حقنده‌کی امللرینه، تورکیه، انکلتره وَفرانسه‌نك برجوابی‌ایدی. بوحربده، «معنوی‌امنیتلر» وجوده‌کتیرملك‌ایچون اشغال ایدیلن طونه پرنسلکلرندن روس اردوسنی قوغمقله اکتفا ایدیله‌بیلیردی؛ فقط انکلتره، روسلرك قره دکز دونانماسنی صورت قطعیه‌ده محو ایتمك ایستیوردی . بوسببدن حربی قریم ساحه‌سنه تشمیل ایتمشدی . بناءً علیه روسلرك بویوك ترسانه‌سی ، سیواستپول، فرانسزلرك مساعیسی سایه‌سنده ، انکلیز منافعنه اولمق اوزره تخریب ایدلدی .

بوحرب ، اوزون وَقانلی اولدی . نتایجی ایسه ١٨٥٦ ده پارس قونغره‌سنده قیدایدلدی. بومعاهده چار نیقولانك پرورده ایلدیکی‌احتراصلرك‌موفقیتسزلکنی وَ انکلتره‌نك مظفریتنی‌اعلان ایدییوردی . پارس معاهده‌سی موجبنجه ، قره دکز بیطرف اولاجق، بوراده روسیه دونانما بولوندیرمیه‌جقدی . بوصورتله

توركيه‌نك امنيتى تأمين ايديليور ، بوغازلر مسئله‌سنك اهميتى آزالتيليوردى . فقط بالخاصه دولت عثمانيه‌نك تماميت ملكيه‌سى اعلان ايديله‌رك بوندن بويله روسلرك توركيه‌يه مداخله‌سى عديم الامكان بر حاله كتيريليور: « توركيه‌نك تماميت ملكيه‌سنه تجاوز تلقى ايديله‌جك هر حركت ، اوروپانك منافعنه متعلق بر مسئله عد اولوناجغى » بيان ايديليوردى. ايشته بوصورتله، يالكز توركيه‌ده وقوعه كلسين وهر كيم (بالخاصه روسيه) طرفندن اجرا ايديليرسه ايدلسين، هر مداخله وقوعنده، سوز اولا اوروپانك اولاجقدى.

عجبا بو ماده، شايد روسيه‌نك توركيه‌ده‌كى نفوذى قيريليرسه، روسلرك حمايه ايتدكلرى ملتلرك ــ مثلا افلاق وبغدانده‌كى رومه‌نلرك ــ اسلام حاكميتندن آز چوق قورتولا بيله‌جكلرينه وبوصورتله ذات شاهانه‌نك نفوذينى خللدار ايليه‌جكلرينه‌مى دلالت ايدييوردى ؟

فقط اوروپا بونكده چاره‌سنى بولدى . افلاق و بغدان برنسلكلرينك مختاريت تامه‌سنى بالذات توركيه‌يه قبول ايتديردى. اهاليسنده وحدت موجود اولديغى حالده ، بونلرى بر برندن آييردى. بوصورتله مليت قاعده‌سى قسما يرينه كتيرلدى. رومه‌ن مشتريسنى روسيه‌نك ألندن آلمق ايچون بوده كافى كلدى ؛ فقط توركيه‌نك انقسامى تهلكه‌سنى وجوده كتيرمك ايچون كافى دكلدى . دهاسى وار : اوروپا ، انكلتره‌نك تشويقى ايله ، رومه‌ن مسئله‌سنى بويله براويوشمه ايله حل ايتمكه قانع اولمادى.

تورکیه‌ده خرستیان اقوامك بولونماسندن طولایی تورکیه‌نك داخلی مسئله‌سی‌ده یکی بر اصولده وَهیئت عمومیه‌سیله حل ایتمکه تشبث ایلدی . بو اصول ، اصلاحات اصولی ایدی . سلطان عبدالمجید بوکا راضی اولمش ، دولت عثمانیه‌ده‌کی خرستیانلره اسلاملر کبی عین حقوقی بخش ایله‌مشدی . ینه بو اصول ، او آنه قدر اجرا وَکندیسنه فائده‌لی اولدیغی ایچون روسیه طرفندن تشویق اولونان اختلال اصولنه‌ده سد چکییوردی . بوندن باشقه خرستیان اوروپانك ، خرستیانلره ظلم ایدن اسلام بر حکومتی حمایه ایتمسی کبی خرستیانلق نامنه ذل تشکیل ایده‌جك حرکتی‌ده تخفیف ایلیوردی . خصوصیله ذات شاهانه‌نك حقوقنه تجاوز وبو واسطه ایله روسیه‌نك آمالنه بالواسطه خدمت ایتمیه‌رك مختلف ملتلری‌ده خشنود ایدییوردی .

ایشته بو صورتله چارك تدبیرسزجه تشبثلری ، شرق مسئله‌سنده روس املرینك صورت قطعیه‌ده افلاسی ایله نتیجه‌لنمشدی . آرتق آوروپا ، ایستر روسیه ، ایستر داخلده‌کی خرستیان قوملردن صدور ایتسین ، تورکیه‌یی هردرلو انقسامه قارشی حمایه ایدییور ، روسیه‌نك بو اقوامه یاردم ایچون مداخله‌سنی لزومسز براقیوردی ؛ چونکه ذات شاهانه‌یه بونلردن بر قسمنك مختاریتنی تصدیق ایتدیرییور ، بر قسمی ایچون‌ده اصلاحات تکلیف ایدرك انلرك مدعیاتنی کندی درعهده ایدییوردی .

بر قونغره مقرراتنك نه قيمتی وارمش ؟

مع مافيه پارسده‌كی اوروپا قونغره‌سنك تصويب ايتديكی آوستريا ـ انكلتره سياستنده‌كی موفقيت دائمی التأثير دكلدی . فی الحقيقه بو سياست ، شرق مسئله‌سنك اساسنی تشكيل ايدن اوچ عنصری بسبتون چوروتيوردی : او عنصرلرده خرستيان اقوامده حس مليتك شدتی ـ روس احتراصاتنك متانتی ـ توركيه‌نك غير قابل تصحيح عطالت وتعصبی ايدی . ايشته ١٨٥٦دن ١٨٧٦يه كلنجيه قدر پارس قونغره‌سی احكامنك محوينه بو اوچ عنصر سبب اولمشدر .

اوروپا ، طونه‌ده مختاريت اداره‌يی حائز ايكی پرنسلك وجوده كتيرمكله رومه‌ن مليتنی فدا ايله‌مشدی . رومه‌ن ملی فرقه‌سی ، بوسفر فكر احرارانه پرورده ايدن چار ايكنجی آلكساندر ايله مليت قاعده‌سنه صادق قالان اوچنجی ناپوليونك تشويقيله اتحاده

چاليشمقدن كری طورمادی . فقط آنجق (متحد پرنسلكلر) نامنی آلان هرايكی مملكتك مشترك اموری ايچون بر (قوميسيون) ألده ايتمكدن باشقه بر شيئه موفق اولامادی. اوزمان مسئله‌يی حل ايتمك ايچون باشقه بر چاره آرادی: هرايكی مملكت ايچون بر پرنس انتخاب ايتمك . بوپرنس، آلكسـاندر قوچا، بر وعين قابينه ايله مملكتی اداره‌ايدرك دول معظمه طرفندن تصديق اولوندی . آرتق ١٨٦٢ده رومانيا اتحـادی وجوده كتيرلمش ديمكدی. دهاصوكرا، بويكی حكومت، غرب اصولنده تشكيل اولوندی. قوچا، كويلولری أكدكاری اراضی‌يه صاحب ايدرك كنديلرينـه حريت بخش ايدنجه، رومه‌ن هيئت اجتماعيه‌سی‌ده (دهموقراتيك) اولدی. ١٨٦٦ده پرنسك سقوطنه‌سبب اولان عسكری اختلالندن‌صوكرا مملكتك‌ادارهٔ‌سياسيه‌سی‌ده‌مشروطی وپارلمانته‌ر اولدی . شارل دوهوهنزوله‌رنك ارثی پرنسی اولمق اوزره انتخابی، ذات شاهانه‌نك حاكميتنی لفظی برحاله كتيردی. يونانستاندن صوكرا، بوسفراوروپانك ارزوسی خلافنه‌اولارق، رومانيا كندی حريت قطعيه‌سنی تأمين ايله‌دی.

اوصره‌لرده‌صربستان‌ده،فرانسه‌سايه‌سنده،تورك‌عسكرلرينی چكديرمكه موفق‌اولدی. رومانياده اولديغی كبی صربستانده‌ده برمقداروير كی اعطاسی‌تابعيتك يكانه‌علامتی اولارق‌ابقاايدلدی.

ايشته بوصورتله تورك ايمپراطورلغنده‌كی خرستيان قوملر پارس قونغره‌سنك كنديلرينه ويرمديكی مساعداتی تدريجی بر

صورتده ألده ایتدیلر. بونك‌ده سببی فرانسه‌نك ملیت مسئله‌سی خصوصنده مساعدطوراندیشی وانكلتره‌نك‌ده مداخله‌ایده‌میه‌جك برحالده بولونماسی ایدی؛ فقط بوندن الك زیاده روسیه استفاده ایتدی.

روسیه حكومتی یالكز بوبالواسطه موفقیتلرله اكتفا ایتمه‌دی. آوستریانك ١٩٠٨ده عقلنه كلن جسورانه برمهارتله ١٨٧٠-٧١ فرانسه وآلمانیا حربندن بالاستفاده تكرار قره‌دكز مسئله‌سنی موضوع بحث ایتمك ایچون فرصتدن استفاده ایتدی. فرانسه مغلوب اولدی، پروسیا فرانسه‌ایله اوغراشدی. انكلتره متجرد برحالده قالدی. بوصره‌ده چار، هیسنه بر نوطه كوندره‌رك آرتق قره‌دكزه حاكمیت خصوصنده پارس قونفره‌سنك وضع ایتدیكی مقرراته تابع اولامیه‌جغنی آكلاتدی. قرال ویلهلمك دیدیكی كبی بو، (آنی برضربه) ایدی. انكلتره برقونفرانس طلب ایتدی. اوروپا، كندی مقرراتنك فسخ ایدلمه‌سندن طولایی بوتجاوزی اوزرینه آلارق بوتكلیفی موافق كوردی. روسیه حكومتی بر قلمده قریم حربنك نتایجنی سیلیور، حال حاضری وجوده كتیرییوردی. بوغازلر بیطرف قالیور، فقط قره‌دكز كاملاً روس حاكمیتنه كیرییوردی.

روسیه، بودیپلوماسی مظفریتلرینی احراز ایتدیكی صره‌ده اوروپاده شرق مسئله‌سنی حل ایتمك خصوصنده‌كی اصول عزم پروزانه‌سنك عقیم قالدیغنی كورییوردی. فی الحقیقه سلطان عبدالمجید،

قریم حربنده کی اتفاقلرینك مکافاتی اولمق اوزره فرانسه وانکلتره یه وعد ایتدیکی اصلاحاتی ۱۸۵٦ فرمانی (ایله تنظیمات) اعلان ایدییوردی. بو فرمان موجبنجه خرستیانلر بوتون مأموریتلره قبول ایدیلیور، خراج ویرمکدن عفو اولونیوردی. فقط، بالخاصه تورکیه‌ده، قانون ایله تطبیقاتی بیننده پك بویوك مسافه واردر. سلطان عبدالعزیزك رأس کاره کتیردیکی کنج تورك فرقه‌سی یالکز پارچه پارچه اصلاحات یاپمایه موفق اولمشدی. ۱۷۷۰ده فرانسز نفوذی قیریلنجه بوده فضله یاشایامادی. خرستیانلر ینه عثمانلی تحکمندن شکایته باشلادیلر. حکومت برچوق اصلاحات وعدلرنده بولوندیغی حالده، روسیه‌نك تعقیب ایتدیکی عصیان پولتیقه‌سی، انلر ایچون حریتلرینی تأمین ایده‌جك یکانه اصول اولدیغی آکلاشیلدی.

— ٦ —

روسیه‌نك انتقام تشبثی

١٨٧٥ دن بری شرق مسئله‌سنك تاریخی ، اللی سنه اول كچن وقایعك تكرار باشلامسی عادتا یكی بر شكلده . او حوادثده اولدیغی یاپدقلری كبی ، بو سفرده (هرسك) ده‌كی صربلر ، آیاقلانمشلر ، اولا اوروپانك بی فائده مداخله‌سنه ، دها صوكرا استانبولده تهلكه‌یه القا ایدن دولت علیه ـ روسیه حربنه نتیجه ویردی . بو سفر انكلتره وحتی آوستریاده اوروپایه مراجعت ایدرك مظفر روسیه‌یه قارشی توركیه‌یی ، بادئ هوا اوزانتق ویررك ، حمایه ایتدیلر .

روسیه‌یی محكوم ایدن پاریس قونغره‌سندن بری روس دیپلوماسیسی دائما موفقیت اكتساب ایتمكده ایدی . بو سیاست پانسلاویست ملی حركاتی ، بالقانلرده‌كی اسلاو جمعیتی طرفندن فعلاً تشویق ایدلمكده ایدی . ١٨٧٥ ده ، بو صورتله روسیه‌نك

تشویقنی کوزر کورمز ، (هرسك) ده‌کی خرستیان صربلر عثمانلی اداره‌سنك تضییقاتنه قارشی عصیان ایتدیلر ، صوکرا قره‌طاغده‌کی صربلر وحتی قره‌طاغ پرنسلکندن‌ده یاردم کوردیلر .

١٨٣٦ ده ، ١٩١٢ ده اولدیغی کبی ، دول معظمه عاصیلر ایچون ذات شاهانه‌دن اصلاحات ایسته‌یه‌رك دول عثمانیه‌نك تکرار پارچالانماسنه میدان ویرمه‌مکه چالیشدیلر ؛ فقط بو سفر « پروغرام دکل ، فعلیات » ایسته‌دیلر .

اوزمانده . اجنبی مداخله ، خرستیانلرك عصیانه قارشی مدحت پاشانك کنج تورك فرقه‌سی اورتایه دیکیلدی . ١٨٧٦ ده‌کی کنج تورکیه ، ١٨٤٠ ویا ١٨٦٠ ده‌کی کنج تورکلر کبی . مملکتنری غرب اصولنده اصلاح ایتمك ایسته‌ین حریت پرور بر فرقه دکلدی . بونلر ملیت پرور ، صرف بصیرتلری حسبیله مشروطی بر فرقه ایدی ؛ فقط خرستیانلرك اسلاو اتحادینه قارشی اتحاد اسلام ایله مقابله ایدییورلردی . استانبولده ، ١٨٧٦ ده کنج تورکلرك ایکی دفعه عصیان ایتملری اوزرینه ، روسلره فوق‌العاده مطیع اولان سلطان عبدالعزیزك یرینه سلطان مراد خامس ، اقتدارسزلغی ثابت اولان سلطان مرادك یرینه‌ده سلطان عبدالحمید پادشاه اولدی . بالقانلرده اسلاملرك تعصبی ، اجنبیلره واسلاو خرستیانلره قارشی طغیان ایتدی . سلانیکده فرانسز وآلمان قونسلوسلر قتل ایدلدی . بلغارستان

شهرلری باشی بوزوقلر طرفندن قان و آتش ایچنده براقیلدی . بوصورتله ۲۵۰۰۰ کشی قتل ایدلدی .

خرستیانلره قارشی ، تورك باشی بوزوقلری طرفندن اجرا اولونان بو «بلغار وحشتلری» ۱۸۷٦ ده انکلتره‌نك مداخله‌سنی تأثیرسز براقدی . نته‌کیم ۱۸٤٦ ده ده سافر قتللری سلطان محمودك لهنده مداخله ایتمسنه مانع اولمشدی . الیوم اولدیغی کبی ، بوایکی وقعه‌یه برده انکلیز افکار عمومیه‌سنك احرارانه . بناءعلیه خرستیان ملتلره پك مساعد اولدیغی علاوه ایده‌لم . بوندن باشقه ، بوغازلر مسئله‌سی اصلا موضوع بحث ایدلمدیکی ویالکز خرستیانلرك مقدراتی نظردقته آلندیغی جهتله انکلتره‌نك منفعتی ، سیاسی منفعه‌سی ، روسیه‌نك یالکز باشنه حرکتنه مانع تشکیل ایتمیوردی .

ایشته ۱۸۷٦ ده بویله اولدی . صربلك احتلالی ، مختاریت اداره‌یی حائز صربستان اردوسنك یاردیمی ایله ، صربلر لهنده ملی بر حرکت سکلنه کیردی . فقط بومبارزه‌ده طرفین بربرینه مساوی دکللردی . صربلر ازلنجه ، اوروپانك معاونتی ایستدیلر . روسیه ، درحال دول معظمه طرفندن مشترك بر مداخله‌یه سبیت ویردی . عبدالحمیده متارکه و اصلاحات توصیه ایتدی .

اوروپانك طلب ایلدیکی بو اوزون اصلاحات قومه‌دیاسنك برنجی پرده‌سی پارلاق بر اغفال ایله بیتدی . اصلاحاتی تطبیق ایتمیه‌جك برپادشاه طرفندن صلاحات وعد ایدلدی : اصلاحاتی

طلب ايدنلردن برقسمی بوندن ممنون اولدی، برقسمیده قوددن فعله کچسی ممکن اولاجغنه صورتا اينانير کبی کوروندی . فقط ١٨٧٧ ضربه‌سندن صوکرا بوتخيل ، احتمال دائره‌سندن بيله چيقدی . بر چوق مذاکره‌لردن صوکرا مدحت پاشا ايله عبدالحميد کمال دبدبه ايله قانون اساسی اعلان ايدرك اوروپايی ممنون ايدييوز کبی کوروندیلر. صوکرا، طلب ايديلن اصلاحاتی عقيم براقمق ايچون بو قانون اساسيدن استفاده ايتديلر .

بو حال ، انکليزلرك تعقيب ايتدکلری صلحپرورانه سياستك افلاسی ديمکدی. بو سفرده اصلاحات اصولی اسلاملرك تعصبنه وشرقليلرك عطالتنه قارشی عقيم قاليوردی . آرتق سلاحه مراجعت ، خرستيان اقوام ايچون براحتياج ، روسيه ايچون اخلاقی وسياسی بر وظيفه حکمنه کيريوردی . تورك حکومتنك سوء نيتی اوروپايی بيطرف بولونديرمايه مجبور ايتديکی نسبتده بو وظيفه‌نك ايفاسی قولايدی . روسيه‌ده پانسلاويست هيجاننك قوتی، هرسکده باشلايان عصيانك رومه‌نلره، صربلره وَ بلغارلره سرايتی ، ديکر طرفدن کنج توركيه‌نك مايت پرورلکی، اجتنابی غيرقابل اولان برحربه ايکی عالم بيننده برمبارزه ماهيتنی ويرييوردی . بو ايکی عالمده اورتودوقس اسلاولق ايله اسلام عالمی ايدی. چار، ذات شاهانه‌يه اعلان حرب ايتديکی زمان، تورکلره قارشی هجوم عمومی امری ويرمش اوليوردی .

فقط اسلاو اقوام هنوز تشکيلاته مالك دکلردی .

بناءً علیه ١٨٧٧ ـ ٧٨ بالقان حربنده بوتون بونی رومانیه ایله روسیه‌در عهده ایتمکه مجبور اولمشلردی. دها بدایتده رومانیه استقلالنی اعلان ایدرك اتحادینی موفقیتله تتویج ایتدی. اردوسنك معاونتی ایسه، عثمان پاشانك قهرمانانه مدافعه‌سنه قارشی بش ایدن پری (پلونه) اوکنده روسلرك پك زیاده ایشنه یارادی. (پلونه) ضبط ایدیلنجه، روسلر قیش اورتاسی بالقانلری گچه‌رك استانبولی تهدید ایتدیلر.

بو موفقیتلر، بو تهدید، انگلیزلرك مقابل مداخله‌سنی جلب ایتمك پك محقق ایدی. ذاتاً عبدالحمیده (قبریسی) ویره‌رك بو مداخله‌یی دعوت واجرا ایتدیرمکه موفق اولمشدی. روسیه بو سفرده (برانس پوئی) اوزرنده انگلتره‌یه قارشی کمال فصاحتله توقف ایتدی. فقط هیچ اولمازسه، کندی نفوذینی تامینه، تورکیه‌نك ضررینه، خرستیان ملتلری خلاص ایدرك شرق مسئله‌سنی بوتون محیطی ایله حل ایتدم دییه افتخار ایتدی.

ایشته ٣ مارت ١٨٧٨ ده چارایله ذات شاهانه بیننده عقد ایدیلن و بالقان مسئله‌سنی تماماً قطعیاً، هم ده روسیه‌نك شخصی منافعنه موافق اولمق اوزره منطقی بر صورتده حل ایدن، آیاستفانوس معاهده‌سنك احکامی بونلردن عبارتدی. بو معاهده نتیجه‌سنده: رومانیانك، صربستانك، قره‌طاغك استقلالی، بوسنه هرسکده‌کی صربلرك مختاریتی اعلان اولنمش. بالخاصه بوتون بلغارستان ایله مکدونیای روس قوماندانی آلتنده

برنشدیرن مختاریت اداره‌دیحائز برحکومت شکلنده خراجکذار بر پرنسلك تشکیل ایدلمشـدی . تورکیه، بربرندن آیری اوچ پارچه‌یه کسیله‌رك بسبتون قوتدن دوشورلمشدی . روسیه ایسه رومانیالیلرك وصربلرك حریتنی اکمال، بلغارلرك خلاصنی تأمین وَبوصورتله بالقانلرده خراجکذارحکومتلردن متشکل برسوری مشتری وجوده کتیره‌رك افعالنی موفقیتله تتویج ایدییوردی . زیرا پك اییآکلاشیلیوردی‌که، بویوك بلغارستان روسـیه‌نك تماتندن عبارتدی .

آرتق خرسـتیان ملتلرك مظفریتی ایله شرق مسئله‌سنك قاپاناجغی آن قطعی حلول ایتمش کبیدی. فقط بوده عثمانلی تحکمنه قارشی روس وصایتنك قائم اولماسندن باشقه برشی دکلدی.

اوزماندنبری حادثات، بالقـان اقوامنك بوایکی حاکمیتدن کندیلرینی قورتاراجق قدر متانت صـاحبی‌اولدقلرینی اثبـات ایتدی .

فقط مسئله‌نك حلی پك ساده ایدی . خصوصیله روسیه‌یه شرقده اودرجه برنفوذ بخش ایدیـوردی‌که، بو،انکلتره ایله آوستریانك منفعتلرینه ویا احتراصلرینه برتجاوزعداولونابیلیردی. بناءًعلیه روسیه حرب ایله یورغون دوشـنجه ، انکلتره‌دنك ۱۸٤۰ ده ایلری‌سوردیکی مسئله‌یی کوردی. یعنی‌شرق مسئله‌سی بین‌الملل برمسئله‌در؛ بناءًعلیه تورکیه‌نك مقدراتنه قارشی بوتون اوروپا علاقه‌داردر ، دیملدیکنی ایشتدی .

روسیه حکومتی آوستریا ایله انکلتره‌نك سفربرلکی اوزرینه برلینده بر اوروپا قونغره‌سنك عقدینه راضی اولدی .

فقط روسیه‌یه قارشی انکلتره ایله آوستریا طرفندن تشکیل اولونان برلین قونغره‌سی، آلمانیانك طوغروجه کندی سیاستنده، انکلتره ایله آوستریا ایچون بر آلت منفعت و ظفر اولدی . فعلاً همان هرشی، بسمارقك، او ناموسکار سمسارك الینده ایدی . بسمارق شرق مسئله‌سندن نفرت ایتدیکی جهتله صورت حالیده کندی سیاست عمومیه‌سنه تطبیق ایتدی ، بو صورتله تجزیه‌یه — روسیه اتفاقی حاضرلادی . بناءً علیه برلین قونغره‌سی آیاستفانوس معاهده‌سنی فسخ ایده‌مدیسه‌ده ، احکامی روسیه‌نك علیهنه چویردی . رومانیانك ، صربستانك و قره‌طاغك استقلالنه برشی دینلمه‌دی . حتی روسیه‌نك دكل ، فقط آوستریانك منفعت‌دار ومتصرفلری یکی بر حکومت شکلنه قویارق اراضیلریده بویوتولدی . بوسنه هرسکده‌کی صربلر تشکیل ایده‌جکلری حکومتدن قورتولدیلر ؛ فقط الحاقه قدر آوستریا اداره‌سنه تابع اولدیلر . صوکرا خراجکذار بلغار پرنسلکیده اوچده ایکیسنه تنزیل ایدلدی . بری ، مختاریت اداره‌لی شرقی روم ایلی تشکیل ایتدی ؛ دیکری یعنی ماکدونیاده ، بالطبع اصلاحات وعدیله ذات شاهانه‌ده براقیلدی .

برلین قونغره‌سی ، اون طقوزنجی عصرده ، بالقانلرده آوستریا — روسیه دوئللوسنك باشلانغجی اراءه ایدر . آوستریا،

آلمانیایه استناد ایدرك ، اخافه اصولیله ، روسلرك مظفرانه مساعیلری ضررینه ، ملیت حقوقنك ضررینه اولمق اوزره کندیسنك شرقه عائد احتراصلرینه اوروپایی راضی ایتمکه موفق اولدی . بناءً علیه ۱۸۷۸ ده موفقیتنه بادی اولان بر اصولی آوستریانك ۱۹۱۲ ده تکرار ایتمسی نه‌دن موجب حیرت اولسون ؟

بر قونغره مقرراتنك اهمیتی

تاریخده تکرری انکار ایدیلمه‌ین برلین قونغره‌سنك مقرراتی
بك کوزل بر درس تشکیل ایدر . کلا بوجهت ، اوروپانك
خودپسندانه‌لکلرینه مستند تدبیرلر قاره‌سی علیه حقوقات شبهه‌سز
کچ ، فقط ضروری مصلحتیله ایتالیا ایچون ده پك زیاده باعث
تشویقدر .

پارس قونغره‌سی کبی برلین قونغره‌سی ده آوستریا و انکلتره
ایچون بر موفقیتدی . بوده سبق اولدیغی کبی ، عینی سببلردن
طولایی ، موقت بر نتیجه‌دن عبارت قالمشدر . وقتیله یوقاریده
اولدیغی کبی ، بو سفرده بلغار ورثه عائله‌لری ، عدا ایدلمدکلرندن
طولایی کندی انتقاملرینی آلمشلردر . بو عصرده ده تورکیه آز
چوق اصلاحاته قابلیتلی کورونمش ، ۱۸۷٦ ده اولدیغی کبی
۱۹۱۲ ده ده خرستیانلر اول امرده عصیانه مراجعت ایتمشلردر .
رومانیالیلرك پارس قونغره‌سی مقرراتنه قارشی یاپدقلری

کبی ، بلغار ملتنك‌ده برلين قونغره‌سندن انتقامی ایکی صفحه‌ده تجلی ایتدی : ١٨٨٥ ده اتحاد ، ١٩٠٨ ده استقلال . بلغار ملی فرقه‌سی اولا آیری آیری حرکت ایلدی . بلغار پرنسلکنی اولا روسلرك عسکری استبدادندن قورتارارق آلکساندر دو باتنبه‌رغك اداره‌سنده مشروطی بر حکومت حالنه کتیردی . تورکلرك روم ایلیٔ شرقی ولایتنده‌ده برمجلس ایله برمیلیس تشکیل ایتدی. صوکرا قلبه‌اختلالی‌ایله ١٨٨٥ ده بوولایتك پرنسلکنه الحاقنی اعلان ایلدی . صربستانك حسدینه ، روسیه‌نك آلدا۔ تیلمش اولماسنه رغماً ، سلطان عبدالحمید بلغارستان ایله روم ایلیٔ شرقینك آلکساندر دو باتنبه‌رغ اداره‌سنده برلشمه‌سنه راضی اولدی .

اوزمان آوستریا ـ روسیه دوئللوسی صوفیه حکومتی نزدنده دوام ایتدی . روسلر طرفندن پرنسی آلکساندره قارشی استانبولوفك ملی فرقه‌سی فردیناند دوقوبورغی انتخاب ایتدیردی. بوذات ، اولا آوستریایه استناد ایدرك مملکتده تنسیقات اجرا ایتدی . قوتی تزیید وَ بلغار حکومتی تشکیل ایتدکدن صوکرا ١٨٩٦ ده روسیه ایله باریشدی. بوسایه‌ده، ١٩٠٨ ده اوروپانك مقرراتیله آوستریانك اجرا ایله‌دیکی حرکتدن بالاستفاده، بالادن کوردیکی مثالی تعقیب ایدرك خراجکذار پرنسلکنی مستقل بر قراللق حالنه کتیرمکه موفق اولدی . تورکیه بوکا قارشی بویون اکمکه مجبور اولدی ؛ چونکه فردیناند ، دولِ معظمه‌نك

معاونتندن باشقه ، بلغارستان ایچون صوك درجه ایی ، ملی بر اردونك قوتنی تأمین ایله‌مشدی .

بلغار قومنك بو مظفریتی ، صرب قومنك مغلوبیتنه فرتی بر نوع فدیهٔ نجات دیمکدی . فی الحقیقه آوستریا ، اوروپانك برلین قونغره‌سنده کندی اداره‌سنه تودیع ایله‌دیکی بوسنه هرسکی آچیقدن آچیغه ، سادەجه الحاق ایله‌مشدی . آلمانیانك یاردیمی ، روسیه‌نك ژاپونلرله اجرا ایله‌دیکی حربدن طولایی ضعیف دوشمه‌سی اوزرینه ، اوروپانك مقرراتنه قارشی بو تجاوزی اوروپا ایستر ایسته‌مز قبول ایتدیردی . آوستریا حکومتی بوصورتله ١٨٧١ ده روسیه‌نك یاپدیغنی تکرار ایدیور ، (سیرمیا) ایله (اسلاوونیا) ده‌کی صربلری آلدقدن صوکرا ، شمدی‌ده بوسنه‌ده‌کی صربلری کندی اراضیسنه الحاق ایدرك سلانیکه طوغرو ایلریلیوردی . بر مدت کوچوك صربستان ، الحاق ایدیلن قارده‌شلرینه یاردم ایده‌جکنی کوروندی ؛ فقط روسیه کندیسنه یاردیم ایتمه‌دی .

نهایت یونانستان کرید مسئله‌سنی ، فعلاً دکسه‌ده ، حقوقاً حل ایتمك ایچون بو فرصتدن استفاده ایتمك ایسته‌دی . یونان ملی فرقه‌سی ، روملرله مسکون اراضی‌نك یونان قراللغی ایچون طلب ایدییوردی . بو اراضی‌ده : تسالیا ، اپیر ، کرید و آطه‌لر دکزنده‌کی جزائر ایدی . تسالیا مسئله‌سی ، فرانسه نك همتیله ١٨٨١ ده حل ایدلمشدی ؛ فقط اپیرك قسم اعظمی ، برلین قونغره‌سنده‌کی وعدلر خلافنه اولارق ، تورکلرده قالمشدی .

كاملاً روم اهالینك عصیانیله همان متمادیاً موضوع بحث اولان كرید مسئله‌سی ١٨٩٧ ده بر عثمانلی - یونان سفرینه سببیت ویردی . بو حربده توركلر غالب كلدیلر . روسیه‌نك تشبثی اوزرینه اوروپا ، توركلرك استیلاسنی طوردیرارق فیمابعد دول معظمه‌نك ضمانی وبر یونان والیسنك اداره‌سی آلتنده كریده مختاریت ویرلمه‌سنی جبراً تكلیف ایتدی . كریدده‌كی ملی فرقه، بونكله برابر آطه‌نك الحاقی طلبدن كری طورمادی . قرال ژورژ بو ارزویه قارشی طورارق تاجنی تهلكه‌یه دوشورمث درجه‌لرینه كلدی . فقط بر كریدلینك رئیس وكلالغه انتخابی ١٩١٠ دن اعتباراً الحاقك مقدمه‌سنی تشكیل ایله‌دی . بو الحاقی ١٩١٢ حربی تماميله قوه‌دن فعله كتیردی .

١٨٩٨ ده، هیچ اولمازسه اوروپانك اهتمامی ایله كریدك قورتارلماسی، ملیت قاعده‌سی ایچون موجب ممنونیت بر موفقیت تشكیل ایتدی. فقط ماكدونیا خرستیانلری اولا كندی رقابتلری، وبوندن باشقه اوروپانك ارزوسندن طولایی تورك حاكمیتی آلتنده قالمشلردی. آتیده بحث ایده‌جكمز بو رقابتلر ، اختلال ایدرك كندیلرینی قورتارمالرینی غیر ممكن قیلیور ، انكلتره ایله روسیه‌نك اصلاحات اصولی ایچون ماكدونیانی یكیدن بر سحهٔ تضییق حالنه كتیرییوردی . فقط بو اصلاحات یینه هیچ بر طرفده موفقیت حاصل ایتمیوردی . بو اثناده اوروپا كندی تشبثلرینك تأثیر ایده‌جكنه ذاهب اولیور ، سلطان

عبدالحمید ایسه بونی آكلامزلقدن كلیور ، دول معظمه ایله آكلاشیوردی . باشده آوستریا و روسیه اولدیغی حالده دول معظمه ، بالقانلرده آرالرنده مناقشه تولید ایده‌جك بر مسئله اورتایه چیقارمقدن او درجه اندیشه‌ناك اولیورلر ، بو مسئله‌یی موضوع بحث ایتمه‌مك ایچون اویوشیورلردی . ایشته ١٨٩٧ ده آوستریا ایله روسیه‌نك اعلان ایتدیكی (استاتوقو) قاعده‌سی ، بو . كذا دول مذكوره طرفندن ١٩٠٣ ده اوروپایه تكلیف ایدیلوب اوروپاجه قبول و سلطان عبدالحمید طرفندن نظر اعتباره آلنان (مورتسشتاغ) اصلاحات پروغرامی بوندن باشقه بر صورتله تفسیر اولنه‌ماز .

شبهه‌سز عبدالحمید غیر قابل اصلاح ایدی . خصوصیله معهود دوستی ایكنجی ویلهلمك كندیسنی دائما حمایه ایتمسی ، بو درجه هیچ میدان ویرمیوردی . فقط ١٩٠٨ تموزی ایله ١٩٠٩ نیسانی آراسنده كنج تورك اختلالی وقوعه كلنجه ، اوروپاده دولت عثمانیه ایچون بر دور ترقی آچیلمسی امیدی حاصل اولدی . كنج توركلر یكی بر فرقه دكلدی ؛ رأس كاره كلدیكلری ده برنجی دفعه دكلدی . كنج توركلر ملیت پرور و مركزیت طرفداری ایدیلر . ١٨٧٦ دن صوكرا اولدیغی كبی ، ١٩٠٩ دن صوكراده بو مسلكده ، فقط آرالرنده تفرقه اولدیغی ایچون او درجه اصوله موافق اولمامق اوزره دوام ایلدیلر .

بونلره پك زیاده امید باغلایان اوروپا ، نهایت حسنی

آکلادی. بو اختلالك تجدده بادی اولماسنی آکلایارق بونك بر نوع تورك فترتی اولدیغنی کوردی. فی الحقیقه تورك ایمپراطورلغی اصلا قابل اصلاح دکلدی. اوروپا بونی سویله‌مه‌دی، فقط آکلادی. ماکدونیا، دائمی صورتده عصیانه دوام ایتدی. روسلر آرتق خلاصکارلقدن واز کچدکلری ایچون ماکدونیانك کندی خلاصکارلرینی قاپولری اوکنده کورمه‌لری زمانی یاقلاشیوردی.

١٩١٢ - ١٩١٣ بحرانی

خرستیانلرك احوال و وضعیتلرندن طولایی موجود قاریشقلقلردن دولایی متمادیاً موضوع بحث ایدیلن شرق مسئله‌سی ، نه‌دن برلین قونغره‌سندن آنجق اوتوز بش سنه صوکرا حل ایدیله‌بیلدی ؟ قباحت ، هیچ شبهه‌سز اوروپاده‌در . چونکه اوروپا ، دائما اصلاحات کبی آرتق مبتذل وغیر قابل تطبیق بر چاره حل توصیه ایدییوردی . بو چاره حلك یگانه مزیتی ، آوستریا ایله روسیه‌یی طوغریدن طوغرویه حل اختلافده بولوندیراجق بر تصفیه معامله‌سی کچیکدیرمکدن عبارتدی . فقط مسئله‌نك اصل حقیقی چاره حلنی جبراً قبول ایتدیرمك ، بر طرفدن ماکدونیا خرستیانلرینك ، دیگر طرفدن بالقان حکومتلرینك وظیفه‌سی ایدی . بو چاره حلده ملیت اساسنه مستند بر استقلالدن عبارتدی. واقعا دوچار مظالم اولان بو عرق ویادین قارداشلری ، رومانیالیلرك ، صربلرك وبلغارلرك احرا

ایدکلری حرکاتی ۱۹۱۲ یه قدر تأخیر ایتمشلردی؛ فقط بونك سببی، آره‌لرنده تفرقه اولدیغی جهتله، بو حرکتی اجرا ایده‌جك درجه‌ده کندیلرنده قوت بولامامشلرندندی .

بلغـار، صرب ویونان ملتلری ماکدونیـانی پایلاشمق آرزو ایدییورلردی؛ ماکدونیاده اوچی‌ده مقدارینك تعیینی غیر ممکن بر نسبتده اهالی ایله کندیلرینی تمثیل ایدییورلردی. فقط صوفیه، بلغراد وَ آتنه‌ده باصیلان خریطه‌لر، عادتا بر آلت مناقشـه‌دن باشـقه بر شی دکلدی . بوخریطه‌لرده خرسـتیان رقیبلردن زیاده تورکیه‌نك خیرینه حرکت ایدیلیوردی. بوحال، خرستیانلرك کندیلرینه ظلم ایدنلرك کوزلری اوکنده بر برینك کوزنی اویارق انلری محظوظ وَ مستفید ایله‌دکلرینه بر علامت دیمکدی . کذا بر طاقم مسلح چته‌لر واردی که، بالقان حکومتلری بونلرك تشکلنه مانع اولمیورلر، آره‌لرنده‌کی قانلی اختلافلرله فترت تولید ایدییورلر، بوسـایه‌ده اسلام حاکمیتنی ادامه ایدرك اوروپانظرنده ماکدونیانك قدرینی کوچوك دوشوریورلردی .

فقط، مع التأسف، بالقان حکومتلری بیننده‌کی تفرقه‌نك یگانه سببی بودکلدی . بلغارستانك ترقیسی، مختلف اسـبابدن طولایی، اوچ خرستیان حکومتی کندی علیهنه قالدیرمشدی. ۱۸۷۰ ده استانبول روم پطریقلگندن بسبتون آیری بر بلغار کلیساسنك تشکلی ایله نتیجه‌لنن آیریلغه قارشی روم پطریقلگی بلغارلری آفوروزایتمشدی. ماکدونیاده درت بلغار پسقپوسلغنك

تشکیلی ایسه ۱۸۹٦ ده روملغه قارشی اورولان یکی بر ضربه ایدی. یونانستان نصلکه بلغارلرك دینی استقلاللرینی پروتستو ایدییورسه، صربستان ایله رومانیاده سیاسی ترقیلرندن طولانی اندیشه ناك اولیوردی. بلغار اتحادی اثناسنده صربستان سلاحه صاریلمش، دوچار اولدیغی انهزام، اندیشه لرینك حقسز اولمادیغنی اثبات ایله مشدی. رومانیا ایسه بوقوتلی قومشوسنه قارشی تورکیه ایله ائتلاف ایتمك درجه لرینه کلمشدی. بالقان حکومتلری بوصورتله یکدیکرینه رقیب اولنجه، آرتق دول معظمه نك بر آلتی مقامنه قائم اولمشلردی. یونانستانی انکلتره حمایه ایدییوردی. ۱۸٦۳ ده دانیمارقه لی پرنس ژورژك جلوسنی تسهیل ایدن، ۱۸۳۵ دن بری اشغال ایله دیکی یونان آطه لرینی ۱۸٦٤ ده ترك ایله ین، ۱۸۹۸ ده کریدی قورتارمق ایچون روسیه یه التحاق ایدن انکلتره ایدی. صربستان، میلان ایله آلکساندر اوبره نوویچ زماننده، آوستریایه تابع ایکن، پیه ر قره ژورژویچ زماننده روسیه یه یاناشیوردی. بلغارستان، اتحاددن اول روس تحمیسی ایکن، فردیناند دوقوبورغ زماننده، ۱۸۸۷ دن صوکرا آوستریانك محبتنه، ۱۸۹٦ دن صوکراده روسیه نك محبتنه استناد ایدییور، ایجابنه کوره هر ایکیسندن ده استفاده یه قالقیوردی. رومانیا، شارل دوهوهنزوله رن زماننده روسیه ایله بوزوشمامقله برابر، آوستریا ایله آلمانیایه تقرب ایدییوردی. دها صوکرا

قره‌طاغ ، ايتاليايه‌برقراليچه ويره‌رك قره‌طاغك آرناوودلقده‌كى پروژه‌لرينه خدمت ايتمك ايستيوردى .

بالقان حكومتلرينك حيات سياسيه‌لرى نابهنكام برصورتده وجوده كمه‌لرينك تأثيرى آلتنده بولونديغى جهتله‌ده بوحكومتلر برر آلت ايديلر . اوروپا اصـولنده تحصيل شرق كوينولرى بيننده انتشار ايدنجه ، برچوق كشيلر اورتايه چيقيورلر ، يكى حكومتلرك اوروپا كارى تشـكيلاتنده كنديلرينـه مأموريت بولمق وكنج احتراصلرينى طويورمق ايستيورلردى . اوزمان سـورولرله مأمورلر وآووقاتلر چيقيور ، الك كوزى آچيق اولانلرى سياسته داخل اوليوردى . قابينه‌لرك وحتى اصـول اداره‌لرك سوره‌كسزاولماسى، اردونك نفوذينى، رجال سياسيه‌نك رقابتلرينى موجب اوليوردى . بنـاءً عليه بوحكومتلرده وكالا بحرانلرى ايله عسـكرى ضربهٔ حكومتلر ، برچوق زمانلر مشترك ودرجهٔ شمولى واسع برحركتاجراسنه مانع اولمشدى.

فقط پرنس فرديناند ، له‌ئوپولدك عرقندن، حقيقى قوبورغلى برپرنس ايدى. بوذات،استانبولوفلك ادارهٔ حكومتده حاصل ايله‌ديكى ديكتاتورلك روشـندن حكومتى قورتاردقدن صوكرا ، ايش بومركزده قالمامشدى . فرديناند، روسيه ايله‌باريشيرباريشماز، دول معظمه‌يه كنديني تصديق ايتديرر ايتديرمز، بلغارستانى‌يكى برحكومت حالنه قويمش ، بالخاصه فناً يتشـديرلمش وفرانسز اسلحه‌سيله تجهيز ايدلمش ملى برارد‌وى صاحبى ايتمشدى . حتى

جرأتکارانه وموفقیت پرورانه اولماسیله بوتون اوروپانی حیرتلر ایچنده براقان بالقان اتحادینك ۱۹۱۲ سنه‌سی مایسنده عقدی اثناسنده فردیناندك شخصی براشتراکی اولدیغنه هیچ شبهه ایدیلمز. نهایت بالقان شبه جزیره‌سنده‌کی درت خرستیان حکومتی، آره‌لرنده حکمفرما اولان تفرقه‌یی اونوتارق دشمن مشترکلرینه، تورکلره قارشی برلشمشلر، ماکدونیاده‌کی خرستیانلرك مدافعه‌سنی درعهده ایله‌مشلردی.

۱۹۱۲ سنه‌سی صوڭ بهارنده اوروپا کندی صلحپرورانه اصولی تطبیق، تورکلردن اصلاحات طلبنه پك زیاده غیرت ایله‌مشدی. فقط بالقانلرده‌کی خرستیان حکومتلر داخلی ترقیلری واتحادلریله، اوروپانك کندیلرینه تأمین ایده‌میه‌جکی براستخلاصی کندی کندیلرینه طلب ویا تأمین ایتمکه تشبث ایله‌مشلردی. روسیه‌نك ۱۸۷۷ ده کندی اهلریله درعهده ایله‌دیکی وظیفه‌یی اسلاو حکومتلر، یونانستان ایله برلشنجه تمامیله ایفا ایده‌جك درجه‌ده قوت اکتساب ایله‌مشلردی. اوروپا اصولنك آشکار برصورتده افلاسی، ۱۸۷۷ ده اولدیغی کبی، قوه‌یه مراجعتی مشروع کوستریور، حتی امر ایدیوردی. یالکز بوسفر روسیه، ۱۸۷۷ ده اولدیغی کبی، یکانه بالقان دولت معظمه‌سی دکلدی: روسیه آوستریایی‌ده نظر اعتباره آلمغه مجبور یتنده ایدی. بناءً علیه بوسفر یرندن قیمیلدامامشدی.

متفقلر بوخصوصده هیچ آلدانمامشلردی. حتی کندیلرینه

وقوع بولان صلحپرورانه تكليفلرك هپسنی رد ايتمشلردی . چونكه كنديلرينی كاملاً حاضر عد ايدييورلر ، بوندن باشقه آوستريا وروسيه رقابتندن طولايی اوروپانك بومسئله‌يی اورتايه قويمامق ايسته‌ديكنی بيليورلردی . بوسببدن سريع ومكمل بر صورتده حركت ايتديلر . قره طاغليلر (اولكون) ، (طاشليجه) (ايپك) واشقودره‌يی ؛ صربلر (يكی‌پازار) ، (پرزرين) ، (دبره) و (مناستر) ی ؛ بلغارلر (سلانيك) و(ادرنه ـ استانبول) يوللرينی ؛ روملر (سرفيجه) (سلانيك) ، (يانيه) و (اركری) يی آلده ايتمشلر ، آطه‌لر دكزنده عصيان ايتمشلردی . ايشته بو ، مليت اساسنه مستنداً شرق مسئله‌سنك علاقه‌دارلری طرفندن حلی ايدی . وقعا بواثناده آوستريانك مداخله‌سی اوروپا وضعيتنی تشويق ايدييور ، بوندن باشقه‌دها سائر اختلافلرك‌ده ظهوری ملحوظ بولونيوردی ؛ فقط بو حال ، شرق مسئله‌سنك حلی اولمق اعتباريله طوغرو ايدی .

فی‌الحقيقه بو اثناده اوروپا ديپلوماسيسی اتفاق مثلثه قايلمشدی . آوستريا ، اسكی صربستانده‌كی آمالنك زيروزبر اولديغنی كورونجه ، آرناوودلغی ، ايتاليا‌ده (اپير)ده واحتمالكه آرناوودلقده‌كی آمالنك قيرلديغنی كورونجه ، آطه‌لری طلب ايله‌مشدی . ۱۸۷۸دن اعتباراً اولديغی كبی ، بوحرب اثناسنده‌ده آوستريا ـ روسيه اختلافنك احتمالی وحتی قورقوسی اوروپانی تحت تأثيری آلتنده بولونديرييوردی . ايشته حربدن اول‌باتقان

استاتوقوسنك محافظه ایدیله جگنی بیان ایتمك گبی تدبیرسزجه بر اعتراف ، متفقلر بو استاتوقویی مظفریتلریله آلت اوست ایتدکلری زمان کوستربلمش بر ظرافتی. دها صوکرا بونی طرفلری جرم مشهود حالنده نقض ایدرك فوره طاغه قارشی مشترکاً مداخله اجراسی، هپ بونی اثبات ایدییوردی. فقط بو ائتلاف قورقوسی (تاریخده اثبات ایتدی که) آوستریادن زیاده روسیه‌ده دها شدتلی ایدی . بوندن باشقه ، آوستریا بو قورقودن استفاده ایتمش ودیشلرینی کوستره‌رك بوتون اوروپایی پیشنده سوروکله‌مشدی. واقعا روسیه حکومتی عثمانلی سیاستنك ترکندن طولایی بیك حقلی اولارق فریاد ایدن پانسلاویست غریوکاره رغماً صلحه بوندرجه مربوطیت کوسترمش ایسه‌ده صوراسی‌نده نظر دقتدن دور طوتامیلیدرکه، بو حرکت، هیچ اولمازسه قسماً حرب قورقوسیله اختیار ایدلمشدی .

انکلیز سیاستی نظر اعتباره آلنمق اولورسه ، بو قورقو تمامیله تظاهر ایدر. انکلتره، اون طقوزنجی عصرده روسیه‌نك تشبثاتنه قارشی دائما محتاج و هیچ بر مقابل تعویض وجوده کتیرمه‌دن اسلاولرك شرقی اوروپایی استیلا ایتمسنه مخالف کورونمشدی (۱) ۱۸۷۶ ده انکلتره‌نك اختلاللر واسطه‌سیله

(۱) احرار ایله محافظه‌کارلر بو نقطه‌ده متحددرلر. ۱۸۴۰ ده دولت عثمانیه‌نك تمامیت ملکیه‌سی بر احرار . پالمرستون طرفندن اعلان ایدلمش ، ۱۸۷۱ ده بر محافظه کار ، دیزرائیلی طرفندن تطبیق اولونمشدر .

خرستیان اقوامی خلاص ایله‌دیکی ـ وفقط روسیه‌یه قارشی سفربرلك اجرا ایده‌رك ١٨٧٨ ده‌ده بو استخلاصی توقیف ایتدیکی دقته آلنه‌جق اولورسه ، بونك اسبابی آچیقدن آچیغه تظاهر ایدر . انکلتره ، اصولاً نه روسلره ، نه‌ده اسلاولره معارضدر ؛ فقط شرقی اوروپاده قوتلی بر حکومت بولوندیغنی کورمك ایسته‌مز . شمدی‌یه قادار بوتون تهلکه روسلردن ویا انلرك اسلاو تابعلرندن کلمشدر. بوسببدن قره طاغك آبلوقه‌سی مسئله‌سنده، انکلتره‌ده آوستریایه تبعیت ایتمشدر. شرق حقنده، ائتلاف مثلثده حاصل اولان بواختلاف، روسیه‌نك غیرمتعدی حرکتنك، قره‌طاغك آبلوقه‌سی مسئله‌سنده‌ده آوستریانك مکرراً واقع اولان اصرارینك موفقیتله نتیجه‌لنمسی اسبابنی پك کوزل ایضاح ایدر .

بونکله برابر انکلتره عسکر چیقارمقدن امتناع ایتمش ، و بو امتناع اشقودره‌نك سقوطنه سببیت ویرمشدر . دها صوکرا ، آوستریا احتراصاتنك مفرطانه اولماسی، وقتیله انکلترەنی روس احتراصاتنه‌قارشی‌اورتایه‌چیقاردیغی کبی، شمدی‌ده آوستریا احتراصاتنه قارشی میدانه چیقارمشدی. اویله ظن اولونورکه، انکلتره بونی آرتق بوکوندن اعتباراً آکلامشدر. روسلرك استانبول ایچون تهلکه تشکیل ایتدکاری زمان نصلکه آوستریایه یاردم ایتدی ایسه ، بوندن بویله‌ده آوستریا تهلکه‌سنه قارشی روسلره یاردم ایلمکده‌دور . آوستریانك مظفریتی بیله ائتلاف مثلثی تقویه

ایده‌جکی کبی، آوستریا ایله روسیه بیننده آز چوق یاقین بر استقبالده اختلاف ظهوری ده ممکندر .

مع‌مافیه آوستریا، شبه جزیره‌نك غربنده مختاریت دارده‌نی حائز بر آرناوودلق تأسیسنه موفق اولمشدر. وحسی و تشکیلاتدن محروم اسلامدلك منافعنه اومق اوزره ملیت اسمیه مستند واساساً موجودیتی ملیت اسمنه مغایر اولان بو دولتك حکومت طرفندن وقوع بولان بو مطالبات، دیپلوماسی اصولنجه او درجه آلیشقین اولمیان فکرلری دوچار حیرت ایده‌بیلیر. فقط حقیقت شودر که، دولتك آرناوودلرك حمایه‌سنی درعهده ایدن آوستریانك بو حق مداخله‌سنك اساسی اوتعدل بری تعقیب ایلدیکی (دخول صلحپرورانه) دن باشقه برشی دکلدر: مع‌مافیه بو سیاست، جنوبده (آولونیا) دن ایتالیانك تعقیب ایلدیکی سیاستله چارپیشاجقدر (۱) .

فقط مقصد (سلانیك) ایکن شمدی، اشقودره ایله برابر بیله اولسه، ینه شمالی آرناوودلق آزدر. بو سببدن متعقلی ارضنده‌کی تقسیم اراضی مسئله‌سی - اوروپا نقطهٔ نظرندن هیچ برفائده‌یی منتج اولمیان بومسئله - هرنه صورتله اولورسه اولسون،

(۱) بو اثر یازلدقدن صوکرا. آرناوودلق حقنده آوستریا ایله ایتالیانك ائتلاف اتمسی رسماً تحقق ایتمش بر حقیقتدر . اصل مسئله، اوروپانك وبالخاصه انکلتره‌نك بو تقسیمه بالآخره نه صورتله مساعده ایده‌جکنی آکلامقدر .

اصل مهم نقطه بالقان حکومتلرینك کندی بینلرنده و دول معظمه ایله اولان مناسبتلری مسئله‌سیدر. حال بوکه بو مسئله‌لر هپ یکدیکرینه مربوطدر: روسیه، مظفریتدن صوکرا اتحادی ابقا ایتمکه و اسلاملره قارشی عقد اولونان ائتلافی جرمانلغه قارشی دوام ایتدیرمکه چالیشاجقدر. آوستریانك مقصدی ایسه بو اتحادی طاغیتارق مختلف حکومتلری یکدیکری علیهنه تشویق ایله‌مکدر. مع مافیه شو راسی استدلال اولونابیلیر که، (سلستره)نك ترکی اوزرینه یکدیکریله برلشدکدن صوکرا نه بلغارستان، نه ده رومانیا برجهتلی سیاسته اسیر اولمایاجقلر، کندیلرینك موفقیتنی تأمین ایدن (باسکول اصولی)نی تعقیبده دوام ایلیه‌جکلردر.

صربستانه کلنجه، صربستانك حرکتی، اغلب احتمال آوستریا سیاستنه تابع اولاجقدر. چونکه بو خصوصده بالقان مسئله‌سی آوستریا مجارستان مسئله‌سنه قاریشمقده‌در. آوستریا اهالیسنك نصفندن زیاده‌سی اسلاودر. شو حالده ایکیدن بری وارد خاطر اولابیلیر: آوستریا، یا جرمانلاشدیرمق سیاستنده دوام ایده‌جك، که او زمان خارجده و حتی کندی حدودی داخلنده جرمن و اسلاو مبارزه‌سنك اوکنی آلمق غیر قابلدر. بو دوئللو بر آوستریا ـ روسیه دوئللوسیدرکه بو دوئللویه صربلر، و هیچ شبهه‌سز، بالقان اسلاولری، احتمالکه آلمانیا و فرانسه‌ده داخل اولاجقدر. و یاخود ویانه حکومتی اولا بوهمیاده‌کی چه‌لره، بعده خرواتلره، ۱۸۶۷ دن بری ماجارلرك استحصال ایله‌دکلری مختاریته بکزر بر مختاریت

بخش ایده‌جکدر. اوزمان آوستریا ماجارستان حکومت عثمانی‌یی بر هیئت متحده حالنه کیره‌جك، بو هیئتده صربلر ایله حروات، ماجارلر ایله آلمانلره قومشو اولاجقلردر. بویله هیئت متحده‌دن مرکب بر حکومتده صرب عنصرینك یوتولوب محو ایدلمسی امکان خارجنده‌در.

واقعا طونه مجراسی کاملاً ایمپراطورلغه تأمین ایتمك ایچون رومه‌ن عنصرینك غالب ایدلمسنه تشبث ایده‌جکدر؛ فقط بو تشبثده روسیه‌نك حرکتنه معروض اوله‌جقدر.

اوزمان روسیه‌ده رومانیا ایله بلغارستانده؛ واقعا اونلرده قولای اولمامق اوزره. عین مسلکی تعقیب ایده‌جك، بر آن علیه آوستریانی نه‌طونه‌دن قرهدکز ساحلنه، نه‌ده (واردار) دن آق‌دکزینه قدر کیتدیرمیه‌جقدر. بو حالده ده آوستریا روسیه مبارزه‌سی حاصل اوله‌جقدر.

فقط بو اثناده، انکلتره‌نك عنعنوی سیاستندن معدود اولان بالقان اصولنك، هر نه اولورسه اولسون، ظهور ایتدیکی کوروله‌جك، اوروپا هیچ مداخله ایتمیه‌جك. فقط انکلتره حکومتی غالب اولان طرفی طوردیرارق مداخله ایده‌جکدر.

دها صوکرا بوغازلر مسئله‌سی ایله آناطولینك تقسیمی مسئله‌سنك حلی قالاجق؛ بوده ایکنجی بر شرق مسئله‌سی تشکیل ایده‌جکدر. فقط بو بابده شمدیدن بر شی سویله‌مز؛ چونکه بو خصوصده تصادم ایده‌جك اولان روسیه، انکلتره

وَآلمانيا منافع معظمهٔ اقتصاديه‌سنه دائر هنوز معلوماتمز يوقدر.

روم ايلى ايچون (چونكه غازلر بر حدود عد اولونامز) مسئله حل ايدلمشدر. بر عصرلق مساعيدن صوكرا، بوكون خرستيان ملتلر، اولا روسيه‌نك، صوكرا كندى غيرتلرى سايه‌سنده، مستقل حكومت حالنه كلمشلردر. روسيه حكومتى ١٨٧٨ سنه‌سنه كلنجيه‌قدر نصلكه انكلتره‌يه قارشى مجادله ايتمش ايسه، بو حكومتلرده‌بوندن بويله آوستريا ايله‌اوغراشاجقلردر. شرق خرستيانلرينك اسلاملره قارشى مجادله‌سى آرتق ختام بولمشدر؛ بوندن‌صوكراده اسلاو جرمن مجادله‌سى حاضرلانيور.

خاتمه

پول هوزی‌نك بو كتابدن آكلاشیلیور كه ، اوروپانك اوته‌دن بری مقصدی . عثمانلیلری روماایلندن چیقارمق ایدی . بو كون بو مقصد همان حصول بولمش كیبیدر . فقط عثمانلیلرك مسلسل فلاكتلرینك بوتون صحیفه‌لری تدقیق اولندیغی زمان كورولیور كه ، دول معظمه‌نك غدارانه سیاستلرینه قارشی عثمانلیلرده هیچ بر اثر انتباه حاصل اولمامشدر . وحدت فكریه ، الآن موجوددر .

عثمانلیلر ، اوروپانك ترقیسنه ، مدنیتنه ، خارق العاده سیاستنه قارشی دائما جهالتله مقابله ایتمشلردر . اشراف مسلحه‌سی باشلامازدن اول ، بو سیاسته قوتله مقابله ایدییورلر ، خصملرینك ضعفندن بالاستفاده تشبثلرنده موفق اولیورلردی . فقط بالآخره علم وفن اوروپاده ترقی ، توركیه‌ده اهمال اولوندیجه ، عثمانلیلرك اسكی موفقیتلرندن اثر كورولمیوردی .

عثمانلیلرك سیاسی موفقیتلرینی عقیم براقان باشلیجه سبب ، عثمانلیلرده جوال فكرلی ، علوم سیاسیه‌یه واقف ، سیاستی مسائل

اتخاذ ایتمش ذکالرك یتشمه‌مه‌سیدر . اوروپاده طالیرانلره ، مته‌رنیخلره وَدها بویوك رجال سیاسیه‌یه قارشی تورکیه‌ده دائما وسط درجه‌یی کچمه‌ین ، وحتی اکثریتی دون بر ذکاده رجال سیاسیه مملکتك مقدراتنی اداره‌یه جرأت ایله‌مشلردر. عثمانلیلرك سیاسی وَعلمی بوتون فلاکتلرینك مسببی ، رجال سیاسیه‌سنك جهالتیدر .

حتی صوك فلاکتلریمزده بوسیئه‌مزك آجی بر نتیجه‌سیدر. بالقان شبه جزیره‌سنك اوفق حکومتلرنده بیله سیاستی مسلك اتخاذ ایتمش ، مملکتك هر درلو احتیاجاتنی تدقیق ایلمش ، اوروپاده بو یولده تدقیقاتده بولونمش ذوات رأس کاره کچدکاری حالده ، تورکیه‌ده غزته مترجملرینك ، ترجمه معلملرینك ، هیچ بر مکتب عالیدن نشأت ایتمه‌مش کیمسه‌لرك نظارتلره تعیین اولندیغی ، مقدرات ملتك جهلا ألنده قالدیغی کورولمشدر. اوروپانك خارقه‌آسا سیاستنه قارشی ، تورکیه‌نك مقدراتی، فرانسه خارجیه نظارتنده عادی برمأمور صفتیله بیله استخدام ایدیله‌میه‌جك کیمسه‌لرك ألنده بولونورسه، بوملت بویله فلاکتلره دکل ، حتی دها آغیر هزیمتلره کرفتار اولور .

عثمانلی رجال سیاسیه‌سنك بصیرتسزلکی ، سیاستده بهره‌سزلکی ، بوکونکی فلاکتلریمزك مسببلرندن بریدر. اویله رجال سیاسیه‌مز واردرکه ، مملکتلرینك تاریخندن کلیاً بی‌خبر اولدقلری کبی اوروپا سیاستنه‌ده قطعیاً وقوفلری یوقدر . حتی

بويوك دشمنمز اولان فرانسزجه آثاريله مطالعه‌يه تنزل ايتمزلر. ايتمش اولسه‌لردي، ايتاليانك بحر سفيد سياستني تعقيب ايدرك ايتاليا سياستنك طرابلس غرب اوزرنده‌كي آمال و افكارني آكلار، ايتاليا حربني كمال فعاليتله حضرلاديغي آنده مملكتي ايتاليانك تعرضاتنه بو غافلانه معروض براقمازلردي. بوندن ايسه حربي وقوف و بصيرت اولسه‌يدي، آرناوودلق عصيان آتشلريله دورولديغي صيره‌ده، بو عصيان آتشلريني مجلس مبعوثانده، مبعوثان كرامك گوزلري اوكنده بر (توز) شكلنده تصوير ايتمك ايسته‌مزلردي.

بو گونكي فلاكتلريمز، بو مدهش انهزامي حضرلايان رجال سياسيه‌مزك خطاسي آرتق بر درجه صراحةً آكلاشلدي. فقط امين اولمالي‌يز كه، بزده بو دماغ، بو حالت فكريه، بو جهالت، منفعت شخصيه‌يه بو انهماك. الك جاهل اولانلره بيله صرف شخصي منفعتلريمز ايچون بو تصفيه حسابلري دوام ايتدكجه، استانبولده دشمن استيلاسي آتندن واقعه‌ده هيچ شبهه ايتمه‌يه‌لم.

بو گونكي بيلمليیز كه، بز يالكز تدقيقله نه ده عسكرلكله بو وطني قورتاراميز. بر ملت ايچون اردو، وضعيتي كمال محافظه‌دار. فقط اردونك ظفر يوللري اوزرنده سوقي عرفانيله حاضرلانمادقجه. ملت كندي سبب موجوديتني وده‌ها طوغروسي

نه ايچون حرب ايتديكنی بيلمدكجه ، حربده مظفريت امكان خارجنده‌در .

عثمانليلر ، اردو ايله قوتلرينی ، سياستله ذكالرينی انكشاف ايتديرمليدرلر . فقط يالكز اردويی وجوده كتيرمك كفايت ايتمز . بوكون الك زياده محتاج اولديغمز ، سياست ومعرفتدر . اوروپا سياستنك ماهرانه أنتريقه‌لرندن يقامزی قورتارمق ايچون عثمانليلرده‌ده رجال سياسيه يتشمه‌ليدر . سياست ، بزم آكلاديغمز كبی ، صرف اداره مصلحتدن عبارت دكلدر . ايی بر سياسی اولابيلمك ايچون ملتك تاريخ سياسيسنه واقف اولمق ، شرق مسئله‌سنك كافهٔ عنعناتنی تدقيق ايتمك ، معاهداتمزی ، اسلاف رجال سياسيه‌مزك حياتنی تتبع ايتمك ، ماضی‌يی بوتون عنعناتيله كوز اوكنه كتيرمك ، آندن صوكرا ملتك مقدراتنی اداره ايچون رأس كاره كچمك ايجاب ايدر . بو اوصافی حائز اولمادن ، بو مهم وظائفی درعهده ايتمك زواللی وطنك ، بدبخت خلقمزك مقدراتی ايله استهزا ايله‌مكدر .

بوصوك فلاكتلر آرتق بزم ايچون موجب عبرت اولور ، ظن ايده‌رز .

فهرست مندرجات

صحیفه

توركیا ناصل پایلاشیلدی ؟	٣
١ . نیچون برشرق مسئلەسی موجود	٦
٢ . توركیەنك تهدید ایدلمەسی	١٤
٣ . روملرك استیخلاصی وصربلرك مختاریتی	١٧
٤ . اوروپانك توركیەیی حمایه ایتمسی	٢٢
٥ . بر قونغردنك مقرراتنك نەقیمتی وارمش ؟	٢٩
٦ . روسیەنك انتقام تشبثی	٣٣
٧ . بر قونغره مقرراتنك اهمیتی	٤١
٨ . ١٩١٢ ـ ١٣ بحرانی	٤٧
خاتمه	٥٩

«حق مفهومنك و قوهٔ مؤیده سنك صورت تلقیسی حقنده»

«اسلام فلسفهٔ حقوقیله اوروپا فلسفهٔ حقوقی آره سنده بر مقابله»

قونفرانس

مجلس اعیان اعضای کرامندن و دار الفنون عثمانی حقوق مدرسه‌سی اصول فقه

مدرس محترمی سعید بك افندی طرفندن ویرلمشدر.

حقوق مدرسه‌سی دوقتوره صنفی طلبه‌سی طرفندن نشر اولنمشدر.

حقوقی محفوظدر.

«قدر» مطبعه‌سی — بایزید باقرجیلر

دار الفنون قونفرانس صالوننده ـ ١٧ مارت سنه ٣٣٨
جمعه كونی عمومه مخصوص اولەرق ویرلمش اولان اشبو
قونفرانس مشـار الیه حضرتلرینك مسـاعدهٔ
مخصوصه لریله طبع ایتدیرلمشدر .

نوط طوتانلر : حقوق مدرسه‌سی

اوچنجی صنف طلبه‌سندن ٢١٨٦ شكری

دوقتوره صنفی قسم عدلی طلبه‌سندن ٢٤٠٠ محمد كمال

١٣٣٨

محترم افندیلر !

مملکتمزده وبالخاصه دارالفنونمزده ایلك دفعه اولمق اوزره بویله مهم برمسئله حقنده سوز کله آچیق و علمی برمصاحبه‌ده بولونه‌بیلمك شرفنه مظهریتمدن طولایی کندمی بختیار عد ایده‌رم. بکا بو وسیله‌یی ویرن دارالفنون حقوق فاکولته‌سی دوقتوره صنفی طلبه‌سنه‌ده عرض شکران ایلرم.

مسئله‌نك اهمیتی غزته‌لرده قرائت بیوردیلان موضوعدن‌ده آکلاشلمشدر. اوت، مذاکره‌مزك موضوعی، حق مفهومنك حقیقی ماهیتی وقوهٔ مؤیده‌سنك صورت تلقیسی حقنده‌در. بو خصوصده آوروپا واسلام فلسفهٔ حقوقیه‌لری آره‌سنده بر مقایسه ...

شو عنوان، مسئله‌نك درجهٔ اهمیتنی کوستریور. مسئله مهم اولدیغی نسبتده واسع واختلاف افکاری موجب اولمشدر. بوندن طولایی صبریکزی سوء استعمال ایدرسه‌م بنی معذور کورمکزی رجا ایده‌رم.

بو بابده‌کی افکار ومطالعاتی ایضاحدن اقدم اولا (حق) کلمه‌سنك افاده ایتدیکی مفهوم ومعناسنك نه‌دن عبارت اولدیغنی توضیح و بو صورتله بو کلمه‌یی تحلیل ایتمك اقتضا ایدیور. معلومکزدرکه بزده بو کلمه بعضاً مفرد وبعضاً جمع اوله‌رق استعمال اولونور. حقوق حقك جمعی اولمقله برابر بعضاً حق مفهومندن بتون باشقه معناده استعمال ایدیلیر. اونك ایچون بو ایکی کلمه‌یی بربرینه قاریشدیرمامق

لازمدر . باشقه، مقام مفردده مستعمل حقوق ینه باشقه‌در . بز محاوراتمزده حقوق دیدیکمز زمان بوندن علم حقوقی، قواعد حقوقیه‌یی وموضوعات قانونیه‌یی قصدایدرز. بالطبع بو، موضوعمزدن خارجدر. بزم بحث ایتمك ایسته‌دیکمز مفرد اولان [حق] کلمه‌سنك مفهومیدر.

ینه معلوم عالیکزدرکه (حق) عربی برلفظدر . لغت عربیه‌یه مراجعت ایدرسه‌کز بونك مختلف معنالرده استعمال ایدلدیکنی کوریرسکز : برکره حق، باطل مقابلنده استعمال اولونور؛ بوشی حقدر دینیر؛ باطلدکلدر، عبث دکلدر، واقعه‌مطابقدر دیمك اولور. بعضاً حق کلمه‌سی استعمال اولونور : کندیسندن لایق و سزاوار اولمق معناسی مراد اولونور. بعضاً‌ده حق کلمه‌سی ایراد ایدیلیر: آندن واجب ولازم معناسی قصد اولونور. بعضاًده حظ ونصیب، مال ملك معنالرنده‌ده استعمال اولونور . عائد معناسنده‌ده قوللانیلیر: فلان مسئله حقنده دینیرکه فلان مسئله‌یه عائد ودائر اولان دیمکدر . (حق) لفظنك بو معنالرده استعمالی هپ اومعنالرك ثبوت معناسنی متضمن اولدقلرندندر، ثبوت اعتباریله‌در. آنکچون (حق) کلمه‌سی فی‌الاصل ثابت معناسنه وضع ایدلمشدر . فقط بعضاً مصدر ، بعضاًده اسم فاعل معناسنه صفت مشبهه اوله‌رق قوللانیلیر . مصدر اولدیغنه کوره ثابت اولمق، صفت مشبهه اولدیغنه کوره‌ده ثابت اولان شی دیمکدر .

بعض اصول فقه علماسی،(حق) علی‌الاطلاق ثابت اولان دیمك دکل ، بلکه من کل الوجوه ثابت و حقنده ذره قدر شك و شبهه

اولمايان، ثبوتى قطعى ومتحقق اولان شى ديمكدر ديرورلر . ايشته بونك ايچوندركه الله عظيم الشان حضرتلرينه «حق» اطلاق اولونور. (جناب حق) ديرز. وينه بو اعتبارايله حق، بر انسان ايچون ديكر بر انسان اوزرينه ثابت اولان شى مقامنده دخى استعمال ايديلير. الحاصل حق لفظى لسان عربيده بر چوق معنالرده استعمال اولونورسه ده بونلر هپ معناى لغوى وعرفيسيدر . بعضيسى معناى حقيقيسى و بعضيسى معناى مجازيسيدر .

معناى اصطلاحيسنه كلنجه : بو معناى اصطلاحى شبهه‌سز معناى لغويدن اخذ اولونمشدر. بيانه حاجت يوقدركه دائما اصطلاحى ولغوى معنالر آره‌سنده مناسبت كوزه‌ديلير و او مناسبتله اصطلاحلر وضع ايديلير. ايشته (حق) كلمه‌سى ده معناى لغويسى اولان ثابت معناسندن اخذ ايديله‌رك اصطلاحده (بر انسان ايچون هر وجهله ثابت و آكا مختص اولان شى) معناسنه وضع اولنمشدر. جمهوره حق كلمه‌سنك صفت مشبهه اولوب فى الاصل فاعل معناسنده استعمال ايديلمسنه كوره ده مصدر اولديغنه كوره حق، بر شيئك انسانه ثبوت واختصاصى ديمكدر.

ديمك كه حق تحقق ايتمك ايچون بر كره بر انسان، صوكره بر شى دها صوكره ده ايكيسى آره‌سنده بر اختصاص واتصال بولنمه‌لى. ايشته بو اختصاص واتصاله معناى مصدريجه (حق) تسميه اولونمشدر. بو اتصال واختصاصه (اختصاص حاجز) ديرلركه بو اختصاص سببيله او شى، او انسانه عائد ومختص اولور ، باشقه‌لرينك او شيده اصلا علاقه‌سى بولونماز. يعنى بر انسان ايچون ثابت اولان بو اختصاص، آرتق او شيئك باشقه‌لرينه اتصال واختصاصنه مانع اولور وعين زمانده

مختص له اولان او انسانه او شیده بر طاقم صلاحیتلر بخش ایدر. ایشته حق حریت، حق تملك و حق ازدواج کبی بر چوق حقوقی شامل اولان علی الاطلاق (حق) لفظنك معنای اصطلاحیسی بوندن عبارتدر. بو معنایه کوره مثلا (حق تملك)ی تعریف ایده‌جك اولورسه‌ق دیرزکه حق تملك، انسان ایله بر شی آره‌سنده بر اتصال واختصاصدرکه بو اتصال سببیله او انسانك او شیده تصرفی مشروع، باشقه‌لرینك تصرفی غیر مشروع اولور. نته‌کیم فقهای اسلامده حق تملکی بو صورتله تعریف ایدرلر.

بو مناسبتله بو بابده یا کاش بر فکری تصحیح ایتمك ایسته‌رم. بعضیلری حق مفهومیله صلاحیت معناسنی بر شیدن عبارت ظن ایدییورده، حقی بر شیده معین بر طاقم افعالی اجرایه صلاحیت دیه تعریف ایدییورلر. بر چوق حقوق منتسبینی حق ایله صلاحیت آره‌سنده‌کی فرقی تفسیر ایده‌مدکلرندن بو تعریفی طوغری ظن ایدییورلر. حالبوکه طوغری دکلدر. واقعا بعضاً حق کلمه‌سی صلاحیت معناسنده استعمال ایدیلیر، فقط بو استعمال، حقیقی دکل، مجازیدر. زیرا صلاحیت حقك کندیسی دکل، بلکه لازمیدر. خارجده فعل ضربك تحققندن بر ضارب وبرده مضروبك وجودی لازم کلدیکی کبی بر انسان ایچون بر شیده حقك ثبوتی اوزرینه‌ده او انسان ایچون او شیده معین بر طاقم افعالك اجراسنه صلاحیتك ثبوتی لازم کلیر. مثلا بر شیده حق تملك ثابت اولونجه بالضروره او شیده تصرفات اجراسنه صلاحیتده ثابت اولور. بونکله برابر ایکیسی برشیدن عبارت دکلدر. حق باشقه، صلاحیت باشقه‌دور. حق ملزوم، صلاحیت اونك لازمی و نتیجه‌سیدر.

یوقسه عینی دکلمیدر .

ایشته شو ایضاحاتدن (حق) مفهومنك نه دن عبارت اولدیغی کرک کبی آکلاشلمشدر ظن ایدرم . شویله که ، بو حق ، بو اختصاص حاجز بر انسانه نره دن و نه ایچون ویرلمش اولمشدر ؟ بر فرد بر شیئه ناصل ادعای اختصاص ایده بیلیر ؟ و بوکا ادعا ایچون نره دن اخذ قوت و نه یه استناد ایدر ؟ « بو بنمدر ، او سنکدر » دینلدیکی وقت ، وجدانی بر شخص چیقوب ده « نه او ، نه سنکدر ، نه ده اونکدر ، بنکدر » دیه جك اولسه ، اوکا قارشی نه جواب ویره جك و بو جوابی نه صورتله مدافعه ایده جکدر ؟

ایشته اصل حل ایدلمسی لازم کلن مسئله بودر . بوتون حقوقك باخصه موضوعات قانونیه نك اساسی ، ایشته تام بو نقطه ده بولنور . بو اساس صاغلام ، لایتزلزل بر صورتده تثبیت ایدیله جك اولور ایسه اوزرینه تأسیس ایدیله جك اولان بنای حقوق دخی اوکا نسبتله محکم متین اولور . نته کیم آوروپاده وقتیله تأسیس ایدلمش اولان مؤسسات حقوقیه صاغلام و متین اساس اوزرینه بنا قیلنمامش اولدیغندن عجبا جمله سی منهدم اولمش ، و ترك یرلرینه یکیدن تأسیس ایدیلنلرده بر قسمی بوکون انهدامه یوز طوتمشدر . حالبوکه شرقده یعنی عالم اسلامده — بعض اشکال و فروعندن قطع نظرله — اساسات حقوقیه پك متین ، پك صاغلام بر شکله ربط ایدلمش اولدیغندن بوکونه قدر یبرانمامشدر .

بوکون بو مسئله حقنده آوروپا افکار حقوقیه سنده دخی بر اضطراب مشاهده اولنیور . بر طاقم مسائل بر چوق نظریه لر ، فقط هیچ بری قناعتبخش دکل . فکرلر هنوز بر نقطه ده تقرر ایتمه مشدر .

حالبوکه بو مسئله عالم اسلامده (١٣٠٠) سنه اول قطعی برصورتده حل ایدلمش اولدیغندن بو نقطه‌ده علمای اسلام آراسنده اختلاف یوقدر . جمله‌سی بوخصوصده یکزباندرلر . بز بوراده اولا آوروپا فیلسوفلرینك بوبابده‌کی تلقیلرینی ، صوکره‌ده اسلام فلسفهٔ حقوقنك صورت تلقیسنی بیان ایده‌جکز :

— ١ —

آوروپا فلاسفه‌سنك بر قسم کلیسی ، حقی اساساً حق اوله‌رق قبول ایتمیور ، انکار ایدییور . حق موجود دکلدر ، بزم دمین ایضاح ایتدیکمز حق مفهومی ، اختصاص حاجز کیفیتی حد ذاتنده انسان ایچون ثابت دکلدر واولاماز دییورلر . بونلر بوادعالرینی مقام اثباتده دییورلرکه « بو حق مفهومنك بیان ایدلدیکی وجهله تلقیسی ، یعنی برشیئك برانسانه اختصاص تامی نره‌دن ملهم اوله‌رق آکلاشیله‌جق؟ علمی بر فکر اولمق اوزره بوبابده درمیان اولنه‌جق مطالعه شئون وجداناتدن وحقایق اشیادن اقتباس ایدلمك لازم کله‌جك دکلمی ؟ علم ساحه‌سنده بزی تنویر ایده‌جك باشقه برواسطه یوقدر . بز ایسه طبیعته حقایق اشیایه عطف نظر دقت ایتدیکمزده آنده بوتعریف اولونان حقی کورمیورز . کورون یالکز بر شیدر : قوتلرك مجادله‌سی ؛ بناءً علیه طبیعتده قوتدن باشقه برشی یوقدر ، اویله ادعا اولونان حقوق طبیعیه یوقدر .

نره‌یه باقارسه‌ کز باقیکز ؛ اجرام سماویه‌یه ، هوایه ، ارضه ، حیوانلره ، دکزلرده‌کی بالقلره ، نباتاته باقیکز ؛ هرطرفده ، هریرده

وجوله‌سنده دائمی بر جدال و غوغای حیاندن باشقه برشی کوره‌مزسکز»
خلاصه بونلر. اعاظم ادبای عثمانیه‌دن ضیا پاشا مرحومك (ترجیع بند)نده محرر :

« غالب زبونی قاعده‌در ایلمك تلف »

« برده ، هواده ، بحرده جاری بوکیرودار »

بیتنك مضمونی درمیان ایدییورلر. حتی آلمان مشاهیر فلاسفه‌سندن شوپنهاور (حیوانات سائره کبی انساننده بر حیواندر ، اوندن باشقه بر مخلوق دکلدر ، حیوان کبی بر ، ایجر ، اونلردن یالکز عقلی ایله تمیز ایدر ، اوصاف واحوال سائره‌ده اونلردن فرقی یوقدر. بناءً علیه حیوان عالمنده موجود اولمایان برشی انسان عالمنده موجود اولاماز. هر ایکی عالمده حکمران اولان قوتدر ، حق دکلدر. حق قوتلرك مقیاسی، اولچیسیدر. برکیمسه نه قدر قوته مالك اولورسه اوقدر حقه مالك اولور. قوتی آز اولانلرده اونسبتده حقی آز اولور) دییور.

دیمك که بوفکره ذاهب اولانلره کوره حقوق قاعده‌سی (الحکم لمن غلب)دن عبارتدر. حقده ، عدالتده ، حتی فضائل اخلاقیه‌ده هپ بوش ، موهوم ، معناسز شیلردر. اوت ، بونلره کوره اویله‌در. بونلر بونی بی‌محابا صراحةً سویلمکدن چکینمیورلر. و « حقك اساسی ایکیدر. بری منفعت ، دیکری قوتدر. بناءً علیه حق ، قوتله تأیید اولونان منفعتدر. بوندن باشقه ویا خالص حق محضك ساحهٔ وجودده بو ایکی اساس، بو ایکی عنصر ایله امتزاج و ائتلافی قابل دکلدر. حقوق دینیلان شیلر ، صرف موضوعات بشریه‌نن عبارت امور اعتباریه‌در. خارجی اوطوریته‌نك ، ولایت عامه‌نك آثاریدر. » دییورلر وفرانسه

انقلابی متعاقب (١٧٨٩) تاریخنده نشر اولونان مشهور حقوق بشر بیاننامه‌سیله استهزا ایدییورلر ، زهی فکر فاسد ، زهی خیال محال دییورلر ...

وهلهٔ اولاده بو فکر حقایق اشیایه موافق کبی کورونور . شبهه‌سز انسانده برنوع حیواندر. اونك کبی ییر ، ایچر ، فقط عجبا انسانی حیوانات سائره‌دن تفریق وتمییز ایدن شی، یالکز قوهٔ عقلیه‌سی وناطقه‌سیمیدر ؟ باشقه بر وصف ممیزه یوقمیدر ؟

بز مسلمانلر ، انسانده بر نفس اماره برده نفس لوامه تصور ایدر واویله اعتقاد ایده‌رز . بزه بونی قرآن کریمده بویله بیلدیرر . یعنی انسان اویله دینلدیکی کبی، مادیونك قائل اولدیغی کبی یالکز محترص، مفترس وشریر ، منفعتدن باشقه برشی دوشونمز بر مخلوق دکلدر . انسانك برمادیت، بهیمیت جهتی اولدیغی کبی برده معنویت، ملکیت، روحانیت جهتی واردر . بو یالکز بزده دکل، علی العموم آوروپاده‌ده بویله‌در . آوروپا حکماسنك اکثریسی‌ده ، مادیون مذهبنه سالك اولانلردن ماعداسی‌ده انسانلرده معنوی برموجودیت (étre moral) بولوندیغنه، بناءً علیه انسانك عین زمانده متافیزیك بر بنیه‌یی حائز اولدیغنه (Constitution métaphysique) قائلدرلر .

بوندن ایچوندرکه انسان اویله یالکز منفعتپرست، شریر برحیوان دکل ؛ بوجهت قسماً بویله اولمقله برابر عین زمانده خیر وشری بیلیر، نیك وبدی تفریق ایدر ، عقلی، منطقی ، علمی ، اخلاقاً قابل تهذیب بر مخلوقدر . هرکس کندی نفسنده تجربه ایتمشدر : برچوق ایشلری یاپق ایستدیکنده ، اکثریسنده ویا بعضیلرنده درونندن ، اك درین

احماق قلبندن كنديسنی مؤاخذه ايدن برصدانك يوكسلديكنی حس ايدر ، ياپديغی ايشك سقيم اولديغنی هر زمان كنديسنه اخطار ايدن معنوی ، روحانی برقوتله قارشيلاشديغنی مشاهده ايدر .

أوت، سوز بورايه كلنجه، بحث بونقطه‌يه انتقال ايدنجه قارشيمزه برحسن وقبح مسئله‌سی، يعنی افعال بشريه‌ده ايلك كوزه‌للك وار ميدر، يوقميدر ؟ مسئله‌سی چيقار . بوفلسفهٔ اسلاميه‌ده غايت مهم برنقطه‌در . اوزون اوزاديه مناقشاتی موجب اولمش ، نتيجه‌ده بری مثبت ، ديكری منفی ايكی مذهب، ايكی نظريه وجوده كلمش، بومسئله اسلاميتدن اول ده ، صوكره ده حتی بوكونده شرق وغرب متفكرلری آراسنده موضوع بحث اولمش واولمقده بولونمشدر . فقط موضوعمزدن خارج اولديغی ايچون بز بوراده اوندن بحث ايده‌جك دكلز .

خلاصه، فلسفهٔ حقوقيه‌ده قوت، منفعت نظريه‌سی تعقيب ايدنلر، حقوقی ده، عدالتی ده، حتی فضائل اخلاقيه‌يی ده منفعت اساسی اوزرينه تأسيس ايديورلر. « حق منفعتدن باشقه برشی دكلدر ، مؤيده‌سی ده قوتدر. حق قوتدن دوغار وقوتله محافظه اولونور. اويله اذعا اولونديغی كبی حقوق طبيعيه يوقدر . طبيعت حق طانيماز و مؤيده‌سی اولمايان شی ده حق اولماز. » دييورلر . مكارم اخلاقی ده برر فضيلت اولديغی ايچون دكل ، انسانلره منفعت تامين ايتديكی ايچون توصيه ايديورلر. بو مذهب فلسفی‌يه منفعتجی فلسفه نامی ويريليور . (philosophie utilitaire) ...

حكيم شهير « دقارت »، كائناتك ماده ايله حركتدن وجوده كلمش اولديغنی افاده مقصديله (بزه بكا ماده ايله حركت ويريكز ، بن سزه

يكى برعالم ، يكى بردنيا يارادهيم) ديمش . اجتماعيات علماسندن بيوك بو متفكرده ، حقوقك و اخلاقك منفعت اساسى اوزرينه مؤسس اولديغنى آكلاتمق ايچون مشاراليه دقارتى تنظيراً (سز بكا حظ وألم، ذوق وعذاب ويريكز ؛ بن سزه يكى برعالم حقوق، يكى برعالم اخلاق يارادهيم. حتى يالكز عدالت و حقانيت دكل، اونلرله برابر علوجناب، وطنپرورلك وحب انسانيت يارادهيم) ديبور .

واقعا بو فكرده اولدقجه مهم حقيقتلر مندمجدر ، على الاطلاق رد وجرح اولونهماز ، فقط عيناً وتماماً قبول ايديلهجك بر فكرده دكلدر . شبهسز انسانلر مجازات قورقوسى ومكافات طمعيله برچوق حقوقى واخلاقى فداكارلقلرده بولونورلر . لكن بو بردرجهيه قدردر وافرادك جملهسنه شامل دكلدر . خصوصيله بو ، خلقك وحكومتك اطلاعى ممكن اولان يرلرده جارى اولور. قلبنده الله قورقوسى اولمايان، خلقه وبشريته محبت وشفقتىده بولونمايان برچوق منفعتپرست، خودكام انسانلر، حصول اطلاع ممكن اولمايان يرلرده هردرلو فنالغى ارتكابدن اصلا چكينمزلر . آنكچون نه افكار عموميه نه قوانين جزائيه ، نه حكومت ، نه ده حمايهٔ اجتماعيه ؛ نه منفعت مشروعهنك، نه حقوقك، نه ده اخلاقك صاغلام وكافى قوهٔ مؤيدهسى دكلدر .

— ٢ —

ايشته عرض ايتديكم حقايق نظر اعتباره آلان برقسم متفكرين ده منفعتچى فلسفهيى تعديلاً قبول ايديورلر. بونلر [حقك، عدالتك اساسى يالكز منفعت دكلدر . اونكله برابر اغوئيزمى ، حب نفسى

تحدید ایده‌جك، منفعتجیلکی حد مشروعنه تنزیل ایلیه‌جك حب غیر، افراد سائره‌یه تعطف (Sympathie) ویرده جمعیت وهیئت اجتماعیه ایچون فداکارلق (Dévoument social) دی.] دییورلر که بعضیلری بوصوڭ اساسی دیانت اجتماعیه (Piété sociale) تسمیه ایدییور. دیمك که بو نظریه‌یه کوره حق وعدالتك اساسی اوچدر : منفعت ، حب غیر، اجتماعی فداکارلق. بوفکر برعقیده، برایمان قوتنی اکتساب ایدرسه، طوغری اوله‌بیلیر. عکسی تقدیرده لافدن، قوری برمطالعهٔ فلسفیه‌دن عبارت قالیر ، حیات بشریه‌ده جای تطبیق بولاماز .

— ۳ —

تاریخ بشری، خلقت آدمدنبری جریان ایدن عموم وقایع بشریه وحادثات اجتماعیه‌یی تدقیق وتتبع ایدن دیکر برقسم فیلسوفلرده باشقه برطریق فلسفه‌یه سالك اولمشلردر. بونلر فلسفهٔ حقوقیه‌لرنده تاریخی نظر اعتباره آلدقلری ایچون بونلرك مذهب فلسفیلرینه (école historique) نامی ویریلیور. دییورلرکه دهور وزماناه ساقط اولماز، هیچ بر وقتده دور وفراغی قابل اولماز برحق طبیعی یوقدر . اصلی، فرعی بتون حقوق تعاملدن ، اجتماعی عادتلردن طوغار . بناءً علیه حقوقی زمان تولید ایدر . هیچ بر قاعدهٔ حقوقیه ، هیچ بر قانون اویله ارادهٔ بشریه‌نك حر وشعورلی، اولجه دوشونلمش ایجاد کرده‌سی دکلدر . بلکه بر خلقك ، برملتك روحی وحقوقی تمایلاتنك جبری وکندیلکندن اولمه انکشافیدر. بتون قانون اساسیلر، بتون موضوعات حقوقیه اویله حکومتلرك، واضع قانونلرك یاخود ملی اراده‌لرك ارادی،

اختیاری محصولی دکلدر. فیلیز کبی کندیلکندن ظوور ایدن، زماندن طوغان، تکامل نتیجه‌سی اوله‌رق وجوده کلن شیلردر.

اراده، زمانی، عرف وعنعنه‌یی طانیمق ایسته‌مز؛ یاخود کندیسنی اوندن قورتاره‌بیله‌جکنی وبر شیئی یاپمق ایچون کندیسنك کافی کله‌جکنی ظن ایدر. حالبوکه تاریخ اونی احوال واشیانك بوکوله‌مین قوهٔ قاهره‌سی آلتنه سوق ایدر. برملتك افرادی سریع بر انقلاب ایله دفعهٔ تکمل ایتمك، ماضیدن علاقه‌سنی کسملك ایستر، حالبوکه تاریخ آغیر، غایت بطی تکامل ایله اونلرك قارشیسنه چیقار ».

بوفکرده جف القلم آتیلاماز. بونده‌ده بیوك حقیقتلر وار. احکام حقوقیه‌ده عرف وعادتك، تکاملك بیوك برحصه‌سی واردر. فقه اسلامده، اسلام فلسفهٔ حقوقیه‌سی‌ده بوکاواسع برموقع ویرمشدر. «عادت محکمدر»، «ازمانك تبدلیله احکامك تبدلی انکار اولونه‌ماز» دیمشدر فقط بو، اساسلردن زیاده اشکاله، تالی وفرعی مسائله، معاملاته، اداری وسیاسی احکامه عائد خصوصاتده جاریدر. بونی‌بتون حقوقه، از جمله حقوقك تمل طاشی اولان حق مفهومنه قدر تشمیله ایتمك طوغری اولاماز. خصوصیله بعضاً عادت، باطل اوزرینه‌ده تأسس ایدر. بعضاده برشی، برقاعدهٔ حقوقیه، اداری ویا سیاسی براصول، اولا اختیاری وتأمل نتیجه‌سی اوله‌رق حکومتلر طرفندن وضع وتأسیس ایدیلیرده، صوکره‌دن خلقك اوکا آلشمه‌سیله عرف وعادت صره‌سنه داخل اولور. آنکچون عمومی برصورتده حقوقك اساسی عرف وعادتدر، بتون حقوق عادتدن طوغار دیمك طوغری دکلدر. عکسی تقدیرده استبدادلرك، افراد اوزرنده‌کی تحکملرك،

منفور وباطل عادتلرك مشروعيتنه قائل اولمق لازم كليركه نه درجه‌ده باطل اولديغى تأمله محتاج دكلدر .

— ٤ —

فرانسه‌ده ، اون سكزنجى عصرده باشده مشهور [ژان ژاق روسو] اولديغى حالده بيوك كوجوك فيلسوفلرك، متفكرلرك عمان جمله‌سى ؛ فرانسز افكار حقوقيه‌سنده ، فلسفهٔ اجتماعيه‌سنده فرانسه « انقلاب كبيرينى » انتاج ايدن بيوك برتحول وجوده كتيرمشلردر. اسكيدن افرادك حريتى قوته ، خارجى اوطوريته‌يه ، ولايت عامه‌نك كيفى قانونلرينه تابع طوتوليوردى. بونلر بالعكس خارجى اوطوريته‌يى قانونلرى حريته تابع قيلديلر. ايشته بونلر، اوزمانه قدر جارى اوله كلان اصولى بو صورتله عكسنه چويرمه‌رك حقوقى واجتماعى افكار وفلسفه‌ده بيوك برانقلاب حصوله كتيرمشلردر .

بونلره كوره حقوقك اساس و منشأى حريتدر ، بتون حقوق حريتدن تولد ايدر. على العموم قانونلر، حقوق قاعده حريت اساسنه مستند اولورسه معتبر ومشروع اولور، عكسى تقديرده مشروع اولماز. بومذهب اربابى، حريتى داخلى وخارجى اولمق اوزره ايكى‌يه تفريق ايديبورلر. «حريت داخليه، انسانك حر، سربست ومستقل اراده‌سندن، حريت خارجيه‌ده خارجاً سربستىٔ حركتندن عبارتدر. حريت خارجيه، حريت داخليه‌نك لازم غير مفارقى ونتيجهٔ طبيعيه‌سيدر . بناءً عليه حق حريت و اونك ضرورياتندن اولان حق مالكيت كبى حقوق،

انسانك ذاتی وفطری حقوق طبیعیه‌سیدر» دیبورلر، بوصورتله حقوق طبیعیه‌نك وجودینه قائل اولویورلر .

ژان ژاق روصو، حر ومستقل اراده انسانك جوهر ذاتیسیدر دیه بیان وعلان ایتمش، آلمان مشاهیر فلاسفه‌سندن (قانت)ده بوفكری تماماً قبول ایده‌رك آلمان فلسفه‌سنه نقل ایله‌مشدر . ایشته روصونك فرانسه‌ده تأسیس ایتمش اولدیغی بومذهب حقوقی‌ قانت واسطه‌سیله آلمانیه‌یه‌ده انتقال ایتمشدر. حتی قانت، دها ایلری‌یه كیده‌رك حریتی اخلاق قواعدینك‌ده اساسی عدایله‌مشدر. قانته كوره اراده‌نك مختاریت واستقلالی یالکز حقوقك دكل ، علی الاطلاق انسانیتك عمده‌سی وحریت، بشریتك بنفسه غایه‌سی واك مقدس حقیدر. خلاصه حقوقك‌ده اخلاقك‌ده اس الاساس، اراده وحریتده مختاریت، « دها طوغریسی استقلالدر . ایشته اراده‌نك مختاریتندن « قانت » ك آكلادیغی معنی بودر .

ذاتاً دمین سویلدیكم كبی فرانسه‌ده اون سكزنجی عصر فلسفهٔ اجتماعیه‌سنك روحی‌ده بودر . (١٧٨٩)ده نشر واعلان اولونان او مشهور (حقوق بشر بیاننامه) سی‌ده بو فكردن ملهم اولمشدر . بو فكرده شودر : « انسان ، هیچ برفرد، هیچ برقت باشقه برقوت، باشقه بر منفعت ایچون برآلت، برواسطه دكلدر، اولماملیدر واولاماز. بالعكس برمقصد، برهدف، برغایه‌در واویله اولملیدر. افراد اوزرنده باشقه برقوتك ولایتی یوقدر» .. ایشته فرانسه اختلال كبیرینی متعاقب نشر واعلان اولونان او (حقوق بشر بیاننامه)سنده ذكر اولونان «انسانلر حر وحقوقجه مساوی اوله‌رق طوغارلر، هر جمعیت سیاسیه‌نك

غایه‌سی طبیعی ولایتغیر اولان حقوق بشرك محافظه‌سیدر ، وافرادك حائز اولدقلری حق مالکیت مطلقدر . الخ » کبی احکام حقوقیه هپ بواساس اوزرینه بنا قیلنمشدر .

بو نظریه اربابی فردی ، حریت فردیه‌یی نظر اعتباره آله‌رق (حیات اجتماعیه‌ده غایه فرددر ، جمعیت دکلدر) دیدکاری ایچون بونلره (فردجی individualiste) دینیلیور .

ایشته خلاصة الخلاصه اوله‌رق بو فردجی نظریه‌یی تلخیص ایتمك لازم کلیرسه دیرزکه بو نظریه‌یه کوره بتون حقوقك اساسی حریتدر ، اونك‌ده اساسی اراده‌ده مختاریت واستقلالدر . دولتلر ، هیئت اجتماعیه‌لر هپ فردلر ایچون تشکل ایدر ، افرادك حقوقنی تأمین ایله مکلفدرلر . غایه فرددر ، مشترك عمده‌ده فردك حریتیدر . بتون قوانین بشریه وموضوعات حقوقیه سیر وحرکتلرنده هپ بو غایه‌یی استهداف ایدرلر وایتملیدرلر .

بوراده بر اعتراض وارد اولور . شویله‌که : افرادی مطلق العنان اوله‌رق کندی اراده و حرکتلرنده سربست بر اقه‌حق اولورسه‌ق ، اونلرك اراده وآرزولرینه پایان اولاماز . وحسب البشریه دیکرلرینك حقوقنه دائما تجاوز ایدرلر . بوندن‌ده هیئت اجتماعیه‌ده انتظام یرینه آنارشی ، هرج ومرجی قائم اولور ، نتیجه‌ده سزك بیان ایتدیککز غایه‌ده حصوله کلمز .

فردجیلر ، بوکا جواباً دییورلرکه : « بزم بنفسه غایه وقانونلر ، حکومتلر اوزرنده حاکم دیدیککمز اراده وحریتدن مقصد علی الاطلاق اراده وحریت دکلدر ، طوغری ومستقیم اولان اراده‌در . بوده ارادهٔ

عامه‌دن عبارتدر ، افرادك حریتلرینی نظام وانتظام آلتنه آلان ، اونلری بر قاعده‌یه ربط ایدن ، قوانین تنظیمنه صلاحیتدار اولان، خلاصه ولایت عامه‌یی وجوده کتیرن‌ده اواراده‌ٔ عامه‌در. بوده فردی اراده‌لرك هیئت مجموعه‌سندن عبارتدر . »

بوجوابه‌ده اعتراض اولونیور . دینیلیورکه « اراده‌ٔ عامه دینیلن شی مفروض وموهوم برشیدر ، قوری بر تمنیدن عبارتدر . بر اراده‌ٔ عامه نه‌ایله تحقق ایده‌جك، نه‌صورتله مثبت برحقیقت کسب ایده‌جك؟ اولسه اولسه بلااستثنا رأی‌عامه مراجعت اصول انتخابیله دکلمی؟ بونك باشقه برطریقی یوقدر . بوایسه کافی وامین برطریق دکلدر. چونکه نه‌وقت‌ایشك ایچنه انتخاب کیررسه دائما اوانتخابده اکثریت حکمران اولور. اقلیتك اراده‌سی حکمدن اسقاط ایدیلیر . چوق کره منتخبلر کندی آرزو واراده‌لری خلافنه رأی ویررلر . وبوکونك اکثریتی یرینه یارینك اکثریتی قائم . اکثریت دائما متحولدر . بعضاً مختلف اسباب طولایسیله برذاتك اراده‌سی اکثریت تشکیل ایدر. آنکچون اراده‌ٔ عامه‌یی تام واولدیغی کبی تبلغ ایتدیره‌جك ، اوکا بر حقیقت خارجیه کسب ایتدیره‌جك امین وسالم برطریق بولونه‌مازه.. بو اعتراض پك قوتلی اولدیغی ایچون فردجیلرطرفندن بوکا مقنع برجواب ویریله‌میور.

مع‌هذا حریت، حقیقتده انسانلر ایچون ضروری برکیفیتدر. فقهای اسلام‌ده بواساسی قبول ایدییورلر . فقط فقها یالکز حریتی دکل ، حیاتی‌ده نظر اعتباره آلیورلر . وانسانده حریتدن اول حق حیات واردر . انسان یشامق ایچون طوغار . بو حق حیات ایچون من کل الوجوه ثابت برحقدر. ایشته فقهایه ، « انسان ایچون من کل الوجوه ثابت وآکا مختص اولان شی نه‌در؟ » دینلدکده « اول امرده حیاتدر،

یاشامقدر .» جوابنی ویریرلر .

بو حقایق اشیادن منبعث ضرورتدر. کیم ادعا ایده‌بیلیرکه انسانلر همان اولمك ایچون طوغارلر . أوت ؛ انسانلر اولورلر . فقط طوغار طوغماز اولمك ایچون طوغمازلر ، وقت مقدره‌دك یاشـامق ایچون طوغارلر. قدرت فاطره انسانلری یاشامق ایچون وجوده کتیرییور. وبونك ایچون لازم اولان آلات واسبابی‌ده ویرییور. برکره یاشامق قضیه‌سی طانیجه ، قبول ایدلنجه اونك نتیجه‌سی اوله‌رق حق عصمت ، حق حریت وحق تملکك ده قبول ایدلمسی لازم کلیر . ایشته فقهایه کوره حقوقك اساسی بونلردر. بو نقطهٔ نظردن آوروپا فردی حقوقجیلری ایله اسلام حقوقجیلری آراسنده اتحاد افکار واردر . لکن فقهایه کوره حقوقك اساسی بوندن عبارت دکلدر . فقهانك بوبابده ایکنجی برنقطهٔ نظری دها واردرکه اونی برآز صوکره آیریجه ایضاح ایده‌جکم . آنکچون دیکر نقطهٔ نظردن اسلام حقوقجیلری ، وبو فردجیلردن آیریلیرلر .

صوك زمانلرده بوفردجی حقوق نظریه‌سنه برچوق مسالك فلسفیه اربابی طرفندن هجوم ایدلمشدر. فردجیلر «حقوقك اساسی اراده‌در» دیدکاری ایچون معترضلر، برکره وهر شیدن اول اراده‌ده حریت واستقلال وارمیدر ، یوقمیدر؟ بونی حل ایتمك اقتضا ایدر دییورلر. اوته‌دنبری بین الحکما موضوع بحث اولمش وبوکونده بحث ایدلمکده بولونمش اولان بر [اراده وقدر] مسئله‌سی وار . بو اراده غربك فتالیستلری ، دەتەرمەنیستلری ؛ شرقك جبر محضجیلری ، جبر متوسطجیلری یعنی جبریه واشعریه فرقه‌لری بحثه قاریشیورلر ـ

فاتالیستلر ایله جبریه فرقه‌سی ارادهٔ بشری اساسندن انکار ایدییورلر. بریکیلرده اراده‌نك وجودینی انکار ایتمیورلرسه‌ده اراده‌نك حریت واستقلالنی انکار ایدییورلر. بونلره پك کوزل جوابلر ویریلیور اما صددن خارج اولدیغندن بوراده بونلرك فکرلرندن بحث ایده‌جك دکلز. یالکز شوقدر سویلیه‌یم‌که انسانلر آراسنده جاری اولان عقود ومعاملاتدن متولد وضعیت حقوقیه‌نك صحتی ومعتبر اولمه‌سی، آنجق اراده‌ده حریتك وجودینه وابسته‌در. اراده‌نك اساساً وجودینی ویاخود صفتنی یعنی حریت ومختاریتنی انکار ایتمك، بتون معاملات ومناسبات بشریه‌نك صحتنی، حکومتلرك، قانونلرك، محکمه‌لرك لزومنی انکار ایله‌مك دیمکدر. چونکه بشرده حر ومختار بر اراده بولونمیه‌جق اولورسه بتون قواعد حقوقیه‌نك وعلی‌العموم موضوعات قانونیه‌نك، یاجمله ارادی وسیاسی تشکیلاتك باطل اولمه‌سی لازم کلیر.

الحاصل فرانسه‌ده (ژان ژاق روسو) وآلمانیاده (قانت) ایله طوغان وصوك زمانلره‌قدر یاشایان بوفردی حقوق طبیعیه نظریه‌سی، بوکون آرتق اولمشدر، طرفداری همان قالمامش کبیدر. بو کونکی افکار حقوقیه بتون بتون باشقه‌در. شمدی‌ده اونلری ایضاح ایده‌یم:

— ٥ —

صوك زمانلرده آلمان متفکرلری آراسنده یکی بر علم ظهور ایتمشدر. آلمانلر بو علمه «ملل واقوامك علم روحی» تسمیه ایدییورلر. « psychologie des peuples ». بو علمه نظراً هر بیوك ملت، ذی حیات بر عضویتدر، افرادك روح وفکرندن آیری وفرقلی، کندینه مخصوص بر روحه، بر دهایه مالکدر. ایشته ملته کندی

وحدت وقوتی بخش ایدن بو روحدر ، بو روح ملیدر . بر ملت بو روحی اونودورسه ، او روح قوتدن دوشرسه او ملت انحلاله ، انقراضه یوز طوتار . واو روح ، تکرار کسب قوت ایدر ، جانلانیرسه اوجه چوکمش ، ییقلمش ظن اولونان او ملت تکرار آیاغه قالقەرق ، جانلانەرق طریق تکاملنده حرکتنه دوام ایدر .

ایشته حقده ، اخلاقده ، قانونده ، قوتده هپ بو روح ملیدر . حقوقجیلرك اول و آخر وظیفەسی بو روحی آراشدیرمق ، اونی بولمقدر . هانکی ملتك قانونلری ، قواعد حقوقیەسی بو روحه توافق ایدرسه او قانونلر پایدار اولور . هانکی ملتك قانونلری کندی روحنه توافق ایتمزسه او قانونلرده دائما اولومه محکوم وبی ثبات اولور . ایشته آلمان متفکرلری بو علمی موقع تطبیقه وضع ایله کندی روح وهاله ملیلرینی دستور لاشدیرەرق قانون شکلنه ، حق عالی صورتنه افراغ ایدییورلر .

— ٦ —

فرانسز متأخرین متفکریندن « آلفرد فوییه » ، [عصری حقوق فکری] نامندەکی اثر کرانبهاسنده شو ایضاح ایتدیکم نظریەلرك جملەسنی برلشدیرەرك کندینه کوره بر نظریه ، بر مذهب حقوق وجوده کتیرییور .

(فوییه) یه کوره فردجیلرك خطاسی ایکیدر . بری تاریخی و طبیعی ، شاعری ([illegible]) اصلا نظر اعتباره آلمیەرق دائما حقوق طبیعیەدن بحث ایتمسی ؛ دیکری هیئت اجتماعیەیه هیچ قیمت ویرمیەرك جمعیتی فردلرك کندی اختیارلریله حقوقلرندن برر قسمنی ترك ایدەرك ..... عبارت

-ظن ايتمسى. حالبوكه بو ايكى فكرك ايكيسىده طوغرى دكلدر .

فوييه، فردجى نظريه‌نى بو صورتله رد وجرح ايتدكدن صوكره كندى فلسفه‌سنى شويولده ايضاح ايديور، دييوركه :

« فرانسه‌ده دهموقراسى پرنسيپلرينه مستنداولان فلسفه‌نك عرض واراثه، تصوير وتمثيل ايتديكى حق ، علمى نقطهٔ نظردن ايده آلدن، مفكوره‌دن باشقه برشى دكلدر. بوفلسفه‌نك برنجى خطاسى،«حق»ى طوغريدن طوغرى‌يه وبلاواسطه‌فعلى بر ره آليته، برحقيقت خارجيه ايمش كبى كوسترمه‌سيدر. بو دهموقراتيك فلسفه، ايده آل ومفكورى حقدن بحث ايتمسى لازم كلير ايكن لاينقطع حقوق طبيعيه‌دن بحث ايتمشدر . حالبوكه طبيعت حق طانيماز . وحق خارجده ، ساحهٔ طبيعتده‌دكل؛انسانك مفكره‌سنده موجوددر . ساحهٔ طبيعتده موجود اولان شى ايسه آنجق قوتله منفعتدر .

دنياده هيچ برشى، قوتسز حصوله كله‌مز. هرنه‌كه خارجده كسب وجود ايتمش، برحقيقت خارجيه اولمشدر، مطلقه اوشى برقوتى حائز بولونمشدر. قوتسز هيچ برشى ممكن الحصول دكلدر . ايشته بو نقطهٔ نظردن حق، اجتماعى قوتك حد اعظميسيله قابل تاليف اولان فردى قوتك حد اعظميسيدر.لكن منفعتلر تنظيم ايدلمكسزين قوتلرك تنظمى، تعضيدى قابل اولاماز . ايشته بوراده منفعتجى فلسفه اورته‌يه چيقوب اخذ موقع ايدييور . بو فلسفه‌يه كوره حق ، اجتماعى منفعتك حد اعظميسيله قابل تأليف اولان فردى قوتك حد اعظميسيدر . بو منفعتجى فلسفه‌نك (philosophie utilitaire) ايكى شكلى ، ايكى صورتى واردر. برى لزومندن فضله فردجيدر. ديكرى دها حياتجى، دها تكاملجيدر . برنجى صورت جمعيتى ، هيئت اجتماعيه‌يى فردلرك يريبغيى ، بر مجموعى عد ايدر . و بونك ايچوندركه هر فرد كندى

منفعتی جمعیتدن طلب ایتمکه قیام ایدر. ایکنجی صورت ایسه جمعیتی، تکاملك عمومی و جهانشمول قانونلریله تابع ذی حیات بر عضویت تلقی ایدر. بو ایکنجی صورت، برنجیسندن دها یوکسکدر، دها زیاده شایان قبولدر.

قوتلرله منفعتلرك اوزلاشمه‌سی قولایدر. بونلر بر برینك متممیدرلر، بری دیکریله تمام اولور. اصل کوج اولان، خالص حق فکرینك بونلرله، بو ایکی پرنسیپله اوزلاشمه‌سیدر. بوزیتیویستلره، تاریخجیلره جدلجیلره یعنی مناظره‌جیلره کوره خالص حق مفهومنك رهآلیته‌ده، ساحهٔ طبیعتده قوت ومنفعتله اوزلاشمه‌سی ممکن دکلدر اکرنه، بو مختلف عمده‌لره مختلف ساحه‌لر تخصیص ایتمه‌مش اولسه‌یدق بزه کوره‌ده بو اوچ پرنسیبك ائتلاف وامتزاجی غیر ممکن کورونه‌جکدی.

بزه کوره خالص وتام معناسیله (حق) ك ساحه‌سی ایده آلدر، مفکوره‌در، مفکره‌در. قوتك ومنفعتك ساحه‌سی ایسه طبیعتدر، رهآلیته‌در. ایشته بناءً اجتماعی، آنجق بواوچ پرنسیپله، بواوچ شیله اکمال اولونه‌بیلیر. چونکه حق اولمقسزین یالکز قوتله منفعت، مفکوره‌سز، ایده‌آلسز حیات دیمك اولور. قوت ومنفعت اولمقسزین یالکز حق ده، حیاتسز مفکوره‌دن عبارت قالیر.

لکن حقیقتده، نفس الامرده مفکوره‌ده بر قوندر. چونکه بشریتی حرکته کتیرن اودر. حق مفکوره بعض تدابیر ایله دنیایی یرندن اویناتق قوتی بیله حائزدر. عین زمانده مفکوره منفعتدرده. چونکه مفکوره، دوشونجه‌نك، فکرك و مفکره‌نك دائمی بر احتیاجیدر، آرزولکده مستمر بر موضوعی، مبنی علیهیدر. عینی سببدن طولایی مفکوره، تکامل بشرینك عواملندن، عضویت

اجتماعیه‌نك قوهٔ محركه‌لرندن وشعورلی حیاتك الك اهمیتلی والك لزوملی زنبركلرندن بریدر.

الحاصل حق، حریت، دائما قوه‌دن فعله چیقمغه، ساحهٔ وجودده كسب حقیقت ایتمكه بالذات چالیشان ایده آلدر. افرادی‌ده، جمعیتلری‌ده سوق واداره ایدن فكرلردن بریدر (Idée-directrice) و بتون ماهیتلری جانلاندیران و محض قوت اولان فكردر (Idée-force)ی.

مشار الیه « فوییه » ، نظریه‌سنی بو صورتله ایضاح ایتدكدن صوكره دییوركه: « ایشته بزم قبول وعرض ایتدیكمز نظریه بودر. بونظریه، عین زمانده هم طبیعتجی، هم حقیقتجی، هم مفكوره‌جی در. و بو نظریه بتون وقایعی وبتون فكرلری ، عمومی تكامل مفكوره‌سنك حدودینه قدر یاقلاشدیرمغه چالیشیور. اونلر بركره اوحدوده واصل اولونجه آرتق اوراده قوت، منفعت، حق آراسنده آیریلق غیریلق قالماز. قوت ومنفعت تماماً حق ایله كسب امتزاج ایدر، جمله‌سی برشیدن عبارت اولور».

خلاصه ، « فوییه » نك بومسلك فلسفیسی ، فردجی نظریه كبی یالكز فردی نظر اعتباره آلمیور؛ آنكله برابر جمعیتی‌ده نظر اعتباره آلییور. بو فلسفه‌یه كوره حریت، حقیقةً انسانلر ایچون بر حقدر ، فقط طبیعی دكل، مفكوره‌وی برحقدر. عین زمانده هیئت اجتماعیه‌لرده اویله فردجیلرك تصور ایتدیكی كبی فردلردن متشكل بر ییغین، برهیئت دكل ، بلكه ذی‌حیات وذی‌شعور برعضویتدر.

بواعتبارله بو فلسفه‌ده ایكی نقطهٔ نظر وار. بری فرده ، دیكری هیئت اجتماعیه‌یه متوجهدر . فرده متوجه اولان نقطهٔ نظره كوره

فرد هر شیئی کندی هیئت اجتماعیه‌سندن ایستر ، و کندیسنی بر غایه کبی کوستریر . کندی حالنه براقیلیرسه کأن بتون عالم کندیسندن عبارتمش کبی اجرای حکم ایتمك و یالکز کندی منافعنی تأمین ایتمك ایستر . بونکله برابر بنه او فرد ، عین زمانده کندیسنك هیئت اجتماعیه‌نك بر جزئی اولدیغنی ، هیئت اجتماعیه‌دن آیری اوله‌رق منفرداً یاشایه‌میه‌جغنی ، بناءً علیه بتون هیئت اجتماعیه‌یه عائد اولان حقوق و منافعنك فوقنده و دها زیاده شایان آرزو اولدیغنی ، و کندی کبی بر فردك منفعتیده کندی منفعتنه مساوی بولوندیغنی تقدیر و قبول ایدر .

ایشته بو نقطه‌ده متافیزیك بر پاساژ ، بر کچید واردر که فرد ، او کچیددن دیکر فرده و هیئت اجتماعیه‌یه انتقال ایدر . حب نفسدن حب غیره ، خودکاملقدن دیکرکامه انتقال ایدر . سنك دوشونجه‌نك ، شعوریتك الك درین نقطه‌سنده متافیزیك بر صحنه‌زلق ، منفعت شخصیه‌دن تجرد کیفیتی واردر که او سنی دیکر شعورلری ، دیکر فردلریده دوشونمکه سوق ایدر . سنی کندیلکندن اوله . غیر اختیاری و عمومی شعوریتك دیبنده ، الك درین کوشه‌سنده کندیکه عائد بر شعور و وجدانه مالك اولدیغك کبی عین زمانده اجتماعی و عمومی بر شعور و وجدانه‌ده مالکسك . سنده بر نقطه واردر که او نقطه‌ده سن سنسك . دیکر بر نقطه‌ده واردر که او نقطه‌ده سن ، آرقداشیکسك ، او نقطه‌دن باشقه‌سنه کچرسك . بناءً علیه سن فردسك ، و عین زمانده جمعیتسك . سن دفعةً هم شخصیت ، هم ده غیر شخصیتسك . خلاصه سن سنسك و عین زمانده سن جهانسك .

ایشته بو ، حل بطالوس و متافیزیك بر مسئله‌در که فیزیك ، مادی

علم و فن (science physipue) آلك اوكنده دیز چوكر. ایشته بو نقطه، بزم طبیعتدن اقتباس ایتدیكمز قاعده‌لرك، میخانیكی دستورلرك نهایتنه وضع ایدیلان بر نقطهٔ استفهامدر. ایشته انسان بو مسئله‌یی، حل و فصله مقتدر اولامغله برابر، موقع بحث و مناظره‌یه وضع ایتمكه اهل و مقتدر اولدیغندن طولاییدر كه متافیزیك بر نیه‌یه مالكدر.

ایشته مشارالیه «آلفرد فوییه»، شو مطالعات فلسفیه‌سنه ـ طبیعته مخالف متافیزیك مطالعات قبیلندندر ـ دیه اعتراض ایده‌جك اولانلره بروجه‌آتی بویولده جواب ویرییور. و بو مدافعه‌سنی تنویر ایچون ده شو سوزلرك علاوه ایدییور: «سن پك اعلا بیلیر و تقدیر ایدرسك كه سنك دماغنك ایشی اولان مثبت و مادی علوم و فنونك بر درجه‌سی، بر حدی واردر؛ اونی تجاوز ایده‌مز. بو قبیلدن اولمق اوزره ینه بیلیرسك كه بو مثبت و مادی علم، سنك كیفیت تفكریكی، شو بسیط حس و شعوریكی، حقیقی و حتی ظاهری بنلكنی ایضاحدن عاجزدر. طبیعتك علمی، دوشونمه دینیلان شیئه، فكره و حتی حسه، دویغویه بیله مطابق دكلدر. معلومك، طانینان و بیلینن شیلرك اوته‌سنده بر مجهول واردر. احتمالدر، طانینان شیلرك، بتون ظواهرك ماوراسنده بر حقیقت مجهوله واردر. هر شیدن قطع النظر، هر حالده شعور ایله ضبط و ادراك اولونه‌بیلن شیلرك آرقه‌سنده مجهول قالان، حقیله بیلینه‌مه‌ین بر شی واردر كه اوده شعورك كندیسیدر. ایشته بزم ایچون، بزم دعوامز، بزم عجزمز ایچون بو كافیدر.»

خلاصه، بو مذهب فلسفی‌یه كوره بر كره هیئت اجتماعیه، فردلردن تشكل ایتمش بر هیئت اولمق حسبیله او هیئت اجتماعیه ایچنده بولونان، اونك اجزاسندن اولان فردلر او هیئت ایچون محترمدرلر. آنلرك

حريته، مصونيت نفسيه‌سنه حرمت ايتمك بر وجيبه‌در. فردك بو بابده‌كی مدعياتی مسموعدر. فقط عين زمانده هيئت اجتماعيه فردك فوقنده بر موجود، ذی‌حيات بر عضويتدر. آنكچون جمعيته متعلق حقوق ايله فرده عائد حقوق آراسنده بر تعارض واقع اولور ايسه، هيئت اجتماعيه‌نككی ترجيح اولونور. آرتق اوراده فرد اهمال ايديلير.

ايشته حق مفهومنك صورت انقلابی حقنده «فويه» نك نظريه‌سی ده بوندن عبارتدر. شمدی قسماً بوكا مماثل، قسماً ده بتون بتون باشقه بر فكر تعقيب ايدن ديگر متفكرين ده واردر كه اونلر ده پوزيتيويستلرله اجتماعياتجيلر (sociologue) لردر. شمدی ده اونلرك فكرلرينی بيان ايده‌يم.

— ٧ —

يالكز علمك، فنك اثبات ايده بيله‌جكی حقائق ماديه‌يی اساس و عمده اتخاذ ايدن فلسفهٔ مثبته، ياخود اثباتيه (positivisme) اربابی ده (حق)ك وجودينی انكار ايديورلر. «حق يوقدر، وظيفه واردر» ديورلر. اون طقوزنجی عصرده فرانسه‌ده بو مذهب فلسفی‌يی تأسيس ايدن اعاظم فلاسفه‌دن مشهور «اوگوست قونت»، «(لسان سياسيدن «حق» كلمه‌سنی تبعيد ايتمليدر. بو كلمه، بر متافيزيك مفهوم اخلاقسزلق و آنارشی توليدندن باشقه بر شيئه يارامز. مثبت اوله‌رق هيئت اجتماعيه ايچنده هيچ بر فردك ايفا ايده‌جك وظيفه‌دن باشقه بر حقی يوقدر واولاماز.) ديور.

آوروپاده يكی، عصری بر علم اولان اجتماعيات (sociologie) علماسی ده پوزيتيويستلرك بو فكرينی قبول ايديورلر. بونلر ده اونلر

کبی « حق یوق ، و ظیفه‌وار » دییورلر . فرانسز حقوقشناسلرندن پروفسور موسیو له‌ئون‌دوکی « léon duguit » [حقوق خصوصیه‌نك تحولاتی] نام اثرنده بو فکری التزام ومدافعه ایدییور . دیبورکه « فردك حقوقندن، هیئت اجتماعیه‌نك حقوقندن بحث ایتمك، موجود اولمایان شیدن بحث ایتمکدر. فردك حقوقی هیئت اجتماعیه‌نك حقوقیله تألیفه قیام ایتمك ، حدذاتنده بوش وفائده‌سز شیلرله اوغراشمق دیمکدر . زیرا نه‌فردك ، نه‌ده جمعیتك هیچ بر حقی یوقدر . هیئت اجتماعیه‌ده جمعیت حیاتنده یالکز برشی واردرکه اوده [وظیفه] دن عبارتدر » .

بو نظریه‌یه ذاهب اولانلر، فردی بتون بتون اهمال ایدییورلر ، فردك نفسیله قائم ، ماهیت ذاتیه‌سندن متولد حقوقنی اصلا طانیمیورلر. اویله انفسی، ذاتی حقوق [droit subjectif] یوقدر، بو متافیزیك بر مفهومدر دیورلر ، بونلره کوره حیات اجتماعیه‌ده غایه جمعیتدر، فرد دکلدر . بونلرك نظریه‌سی فردجیلر ککنك ضدیدر. بر کره حریتی انکار ایدییورلر، حتی مساواتی‌ده قبول ایتمیورلر. عرض ایتدیکم کبی نه فردده، نه‌ده دولتده حق یوقدر ، وظیفه واردر. ایستر الك وضیع برفرد اولسون ، ایستر الك بیوك بردیکتاتور اولسون، ایسترسه قادر مطلق کچینن پارلامان اولسون، کیم اولورسه اولسون، هرحالده اونك ایده‌جك بر وظیفه‌سی واردر. بو هرکس حقنده وهرزمره اوزرنده قطعیدر، لایتغیردر، بواجتماعی حیاتك برنتیجهٔ ضروریه‌سیدر دیورلر.

بونلر، بوادعالرینی اثبات ایچون شو مطالعاتی سرد ایدییورلر :
[انسان سورو حالنده ، جمعیت حالنده مجتمعاً یاشادق مجبوریتنده

اولان بر حیوان اجتماعیدر. فرد اوله‌رق یالکز باشنه یاشایه‌ماز. سورودن آیرلدیغی، هیئت اجتماعیه‌یی ترك ایتدیکی کون محو اولدیغی کوندر. اونك ایچوندر که جمعیتی، ادامه ایده‌جك، بناء اجتماعی‌یی تقویه ایلیه‌جك بتون افعال وحرکاته اعتنا فردلرك برر وجیبه‌سی، برر وظیفهٔ محترمه‌سیدر، اونلری یاپمغه مجبوردر. بناءً علیه انسان، اوبله «روسو» نك ویا «قانت» ك؛ فردجیلرك دیدیکی کبی حر اوله‌رق طوغان بر مخلوق دکل؛ جمعیت حالنده یاشامق مجبوریتنده اوله‌رق، جمعیتك بر جزئی اوله‌رق طوغان بر موجوددر.

آنك ایچوندر که اجتماعی حیاتده انسانلر ایچون یکانه موجود اولان وظیفهٔ اجتماعیه‌در، انسانلر آنکله مکلفدرلر. ینه آنك ایچوندر که حقوقك اساس، بو اجتماعی وظیفه‌در. (fonction sociale) بوده تساند اجتماعی (solidarité sociale) قضیه‌سندن متولد بر ضرورتدر. بو تساند اجتماعی‌یی وجوده کتیرمك ایچون هرکس بر وظیفه ایله مکلف واونی ایفایه مجبوردر. او وظیفه‌یی نه فردلر، نه هیئت اجتماعیه تعیین ایدر. او کندی کندینه تعیین ایلر. هر فردك هیئت اجتماعیه ایچنده احراز واشغال ایتدیکی بر وضعیت، بر موقع واردر یا؛ ایشته او وضعیت، او موقع، او وظیفه‌یی تعیین ایدر. ایشته او موقعك ایجاب ایتدیکی ایشی ایشله‌مك او فردك اجتماعی وظیفه‌سیدر. بو اونك ایچون بر وجیبه‌در.

بر کره وظیفه‌لر بو صورتله تعیین ایدنجه حقوقده کندیلکندن تعیین ایتمش اولور. چونکه حقوق، شو سویله‌دیکمز تساند اجتماعی اساسنه مستند و اجتماعی و جانبدن متولددر. شو حالده حقوق

قاعده‌لری بو اساسدن ملهم اولورسه معتبر اولور، عکس تقدیرده معتبر اولماز .]

ایشته اجتماعیاتجیلر ، سوسیولوقلر ، حقوقی بوصورتله اجتماعی تساند ووظیفه اساس اوزرینه ابتنا ایتدیرییورلر . بوتساند اجتماعی‌یی تولید ایدن اسبابی‌ده شوصورتله ایضاح ایدییورلر :

[تساند اجتماعی‌یی وجوده کتیرن اسباب وعناصر ایکیدر . بری بر زمرهٔ اجتماعیه‌یه منسوب انسانلرك احتیاجلرنده‌کی مشابهتدر. ایکنجیسی ینه او انسانلرك فطرةً حائز اولدقلری استعداد وقابلیتلرینك بربرندن فرقلی اولمه‌سی وعین زمانده ینه احتیاجلرینك مختلف بولونمه‌سیدر .

بر جمعیته منسوب فردلر آراسنده احتیاجلرك مشترك وبربرینه مشابه اولمه‌سندندرکه فردلر برآرایه کله‌رك زمره‌لر ، جمعیتلر تشکیل ایتمشلردر. بوانسانلر ایچون جبلی وضروری برکیفیتدر. قویونلر ناصل تهلکه قارشوسنده باش‌باشه ویره‌رك بربرلرینه صیقیشیرلرسه، انسانلرده دهرك شدائدینه قارشی دائما وطبعاً بربرلریله کرفت ، طوپلو ومجتمع یاشامق مجبوریتنده بولونورلر . ایشته‌بو، احتیاجلرك مشابهتندن متولد تساندر .

بو بویله اولدیغی کبی دیکر طرفدن‌ده ینه اوفردلرك احتیاجلری آراسنده فرقلر واردر. چونکه احتیاجلر مشترك ومتشابه اولمغله برابر دائما یکدیکرینك عینی دکلدر. برینك احتیاجی بر شیئه ، دیکرینك احتیاجی‌ده دیکرشیئه اولور. بتون انسانلرك کمکه احتیاجی مساوی اولدیغی حالده برفردك عینی زمانده البسه‌یه ، دیکرینك‌ده آیاق قابینه

احتیاجی بولونور . احتیاجلرده بویله فرقلر بولوندیغی کبی استعدادلر، قابلیتلرده بیوك فرقلر واردر . هر کسك استعداد قابلیتی بر دکلدر. بو جهتله برینك استعدادندن دیکری ، اوبرینك استعدادندن بر یکی استفاده ایتمك ایستر . وعین سببدن طولانی انسانلر مشترك واجتماعی بر حیات ایچنده یاشامدقجه کندی احتیاجلرینی تطمین ایده میه جکلرینی پك کوزل تقدیر ایدرلر. ایشته بو کیفیتده ، تقسیم اعمال صورتله تساندر. ایشته انسانلر ، بوایکی سببدن طولانی برلشه رك ، غیرقابل تفریق برکل، بر وحدت ، بر جمعیت وجوده کتیرمشلردر . و بو، اویله اوزون اوزادیه دوشونلمش بر ملاحظه نتیجه سی، احتیاری برشی دکل، فطری وضروری بر کیفیتدر] .

دمین اسمنی سویله مش اولدیغم پروفسور موسیو « له ئون دوکی » تساند اجتماعی قضیه سنی بویولده ایضاح ایتدکدن صوکره ، انسانلر آراسنده حقوقجه مساواتسزلیغی ده شو صورتله بیان ایدییور :

[مدنیتده پك زیاده ایلری کیتمش اولان عصری جمعیتلرده اجتماعی تماسكك اك مهم عنصر اساسیسی، ایشته بو تقسیم اعمال صورتیله اولان تساند اجتماعیدر . ذاتاً مدنیت ، احتیاجلرك کثرتی وك قیصه برزمانده او احتیاجلری تطمین ایده جك وسائطك چوقلغیله تمیز ایدر. وبو حال ، بالنتیجه بیوك بر تقسیم اعمالی ، غایت واسع تقسیم وظائفی استلزام ایدر. بوده ، عصری انسانلر آراسنده بیوك بر مساواتسزلغی انتاج ایلر .

بو تقسیم اعمال قضیه سی ، عصرك اك بیوك واقعه سیدر . بو کونکی حقوقلرده محور مرکزیسی ، مدار دورانیدر . بوجهتله بو واسع

مدنیت اعمالاتخانه‌سنده، بوکنیش دستکاه اجتماعیده کیم اولورسه اولسون بیوك کوچوك هر کسك، هر زمره‌نك ایفاایده‌جك برایشی، بر وظیفه‌سی واردر . هر کس او وظیفه‌یی ایفا ایله مکلفدر .

بومعشری حیاتده هیچ بر فرد ، اویله فردجیلرك دیدیکی کبی نفسی و ذاتی حقوقه مالك دکلدر و مالك‌ده اولاماز . چونکه حق دینیلن شی ، ره‌آلیته‌سی ، وجود خارجیسی اولمایان فکر مجرددن ، وهم وخیالدن عبارتدر . لکن جمعیتك برعضوی اولمق سبیله هرفرد ایچون اجتماعی وظیفه‌سنی ایفا ایتمك وجیبه‌سی واردر . بومقصد وبو غایه ایله ایشله‌ین ایشلرك، ایفا ایدیلن خدمتلرك‌ده برر قیمت اجتماعیه‌سی واردر. وجمعیتجه عن جماعة حمایه ایدلمکه شایسته‌در وحمایه ایدلمه‌لری لازمدر . ایشته پوزیتیویستلرك رئیس وپیشواسی اولان بیوك متفکر « اوکوست قونت »ك (هیچ برکیمسه دائما وهروقت کندی وظیفه‌سنی ایفا ایتمکدن باشقه هیچ برحقه مالك دکلدر .) سوزندن مقصود اولان معنی‌ده بودر .)

ایشته حق مفهومنك صورت تلقیسی حقنده اجتماعیاتجیلرك نظریه‌سی‌ده بودر . بو نظریه ، فردجیلرك نظریه‌سنه غلبه ایتمکه باشلامشدر . دینیله‌بیلیرکه بوکون آوروپا افکار حقوقیه‌سنده حاکم اولان فکر بودر.

بومذهبه کوره حریت‌ده، ملکیت‌ده حق دکل ، برر وجیبه‌در. فرد ایچون حریت لازمدر. فقط اونك حقی اولدیغندن طولایی دکل؛ بلکه وظیفهٔ اجتماعیه‌سنی سربستیٔ تام ایله ایفـا ایده‌بیلمك ایچون ، فطرةً حائز بولوندیغی استعدادینی تمامیله انکشـاف ایتدیره بیلمك ایچون لازمدر . بروجیبه‌در. آنکچون هرهانکی برفرد ، حریتندن

بخشله هیچ بر ایش ایشله‌مه‌مك ، عطالت ایچنده اوتورمق جهتنی التزام ایده‌مز . ایده‌جك اولورسه كندیسنی واوزرینه نفقه‌سی لازم اولان كیمسه‌لری انفاق واعاشه ایچون جبراً ایشه سوق اولونور واولونمالیدر.

حق مالكیتده بویله‌در . بوده انسان ایچون لازمدر . فقط حق اولدیغندن طولایی دكل ، ثروت عمومیه‌نك محافظه‌سی ، هیئت اجتماعیه‌نك عظمت ورفاهیتی ایچون لازمدر . بناءً علیه بوده بر وجیبه‌در . ایشته ایچوندر كه بر صاحب خانه ، خانه‌سنی چوروتوب خراب اولوب یقلمغه ترك ایده‌مز . ایده‌جك اولورسه اموره احضار اولونور واولونمالیدر .

دیگر حقوقده بویله‌در . جمله‌سی بر وجیبه‌در . مثلا بر بابا ، چوجغنی اوقوتوب اوقوتمامق خصوصنده مختار دكلدر . هر حالده تحصیل ابتدائی درجه‌سنده اولسون اوقوتمغه مجبوردر . بوبابده حریتدن بحث ایده‌مز ، بو اونك ایچون بر وجیبه‌در . بوكون عمومی چوجق اولان ممالكلرده عمله‌نك حیاتی ، تحقق ومحافظه‌سی ایچون مدتسز ایچون تعمیم اولنان بصیرت اجتماعیه قونولری هپ بر اساسه ، بو نظریه‌یه مستنددر .

بو مسئله حقوقده یوك بر حقیقت مندمج اولدیغنده شبهه یوقدر . هله تساند اجتماعیه ، وظیفه‌یه دائر سویلدیكمز سوزلره هیچ دیه‌جك یوق . فقط حریت ، مساوات سوزی مطلقه‌ده رد و انكار ایتمك بزه هیچ طوغری كورونمز . امت ، حریت تحدید اولونور واولونمالیدرده . بعض خصوصاتده فردلره حریتلرینی سوء استعمال ایده‌جك درجه‌ده مساعده ایدلمه‌مك ضروریدر . او كبی یرلرده فردلر ایچون حریت یوقدر دیمك بر درجه‌یه قدر طوغری اولابیلیر . فقط حد ذاتنده اجراسی لازم اولمایان احوالده ، فردك صرف كندی شخصنه تعلق

ایدن افعال مباحثه‌ده فردلرك حریتنی انكار ایتمك ناصل طوغری اولابیلیر؟ خصوصیله مساواتی‌ده انكار ایدنجه، فردلر اوزرینه وجائبك تعیینده الده نه كبی برمقیاس بولونه‌جق. «او وجائب، هرفردك هیئت اجتماعیه ایچنده اشغال ایتدیكی موقعله تعین ایدر.» دیمك كافیمیدر؟ وبونی كیم تعیین وتقدیر ایده‌جك؟ عدالت دینیلن او میزان قدسی هانكی عیار ایله تطبیق اولونه‌جق؟

ایشته برچوق سؤاللر كه آلتندن چیقیلامان، بورادە مناقشه‌سی‌ده پك اوزون كیدر. یالكز شوقدر سویلیه‌یم كه بتون افعال اجتماعیه‌یه برر وجیبه‌در دیمكله ایش بیتمز. و حقوق حریتی، مساواتی اساسندن انكار ایدنجه الده صحیح وحساس برمیزان عدالت بولونه‌ماز. بناءً علیه حق مجازات هردرلو شائبهٔ ظلمدن قورتارلمش اولماز. عدالت نامنه بر چوق ظلملر ارتكاب ایدلمش اولور. چونكه وظائف ووجائبك تقدیری اوته كینك بریكینك كیفنه ترك ایدلمش دیمك اولور. حق‌ده، عدالت‌ده، وظیفه ووجیبه‌ده مؤیده‌دن محروم بولونور. ینه ایش دونر دولاشیر قوتك حكمنه قالیر.

ایشته حق مفهومنك صورت تلقیسی حقنده آوروپا حكماسنك افكار نظریاتی بونلردن عبارتدر. واقعا بوبابده دها بعض مسالك فلسفیه وار سه‌ده اونلرك قابلیت تطبیقیه‌سی اولمادیغندن اونلردن بحث ایتمك ایسته‌میورم.

كورولیور كه آوروپا افكار حقوقیه‌سنده درین بر اضطراب وار. صكره كانلر اول كانلرك قورمش اولدقلری بناء حقوقی‌یی تاتملندن یقیبیورلر. لكن اونك یرینه دها صاغلام بربنا وجوده كتیره‌میورلر.

شمدی صره اسلام فلسفهٔ حقوقنك صورت تلقیسنه كلدی. شمدیده اونی ایضاح ایده‌لم.

اسلامیتك بو مسئله حقنده‌کی نقطهٔ نظری تحلیل ایدیلنجه کورولورکه اسلام فلسفهٔ حقوقی؛ هم فردجیلرك نظریه‌سنی هم‌ده جمعیتجیلرك نظریه‌سنی نظر اعتباره آله‌رق ایکیسنی برلشدیرییور . نه فردجیلر کبی جمعیتك حقوقنی حکمدن اسقاط ایدییور، نه‌ده جمعیتجیلر کبی فردك حقوقنی هیچه تنزیل ایدیور . بلکه هر ایکی طرفه‌ده حقنی ویرییور .

فقهایه، یعنی اسلام حقوقجیلرینه کوره انسان یالکز اویله منفعت پرست، محترص ومفترس بر حیوان دکلدر . انسانده بویله بهیمت جهتی اولدیغی کبی، بر ده ملکیت جهتی واردر. انسان عقل ایله وجدان ایله ممتازدر، عقل سلیم صاحبیدر نیك وبدی تفریق، خیر وشری تمییز ایدر بو اعتبار ایله انسان، کندیسنده هر درلو فضیلتلری ایکمال کوروله‌بیلن بر حیواندر. [ولقد کرمنا بنی آدم ...] آیت جلیله‌سی منطوقنجه جناب حق، انسانلری مادی اولدیغی قدر بر چوق معنوی مزیتلرله تکریم وحیوانات سائره‌یه تفضیل ایله‌مشدر . اونکچون انسان، یالکز منفعت شخصیه‌سنی دوشونور، باشقه برشی دوشونمز، محترص ومفترس بر مخلوقدر دیه تلقی ایدلەممليدر .

اوت، شبهه‌سز انسان منفعت پرستدر . طبعاً، فطرةً حب نفس ایله متحسسدر، اغوا ایستدر. بو جهت انکار ایدیله‌من. امام غزالی‌نك دیدیکی کبی حتی برچوق فداکارلقلری صرف بو حس سائقه‌سیله یاپاره سنك بلك رحیم وشفیق ظن ایتدیککك آدملرك برچوقلری بویله‌در. مثلا بر انسانك هم جنسندن برذاتك بوغولمقده اولدیغنی کوردیکندن درحال اونی قورتارمق ایچون هر درلو تهلکه‌یی کوزه آلدیرمه‌رق کندینی

دكزه آنديغنى كوررسك، نه رحيم، نه شفيق نه بيوك آدمدر ديرسك. حالبوكه حد ذاتنده او نه رحيمدر، نه شفيقدر، نه بيوكدر؟ اونك رحم وشفقتى، بيوكلكى هپ كنديني دوشونديكندندر، رقت جنسيه‌دن متولددر، صرف هم جنسنه قارشيدر. عين زمانده او برغدار، ظالم بر آدامدر. چونكه هم جنسنه قارشى دويمش اولديغى اوحسى، هم جنسى اولمايان حيوانلره قارشى دويمز، بلكه كنديسندن دها زياده ياشامق حقنى حائز اولان هيچ برشيئه ضررى طوقونمايان بر مخلوق لطيفى، مثلا بركيكى، برجيلانى قلبنده هيچ حس مرحمت دويمقسزين «طاق» ديه اورر؛ اولديرر. حتى اونى وورلمش، مجروح بر حالده النده سورروكلر، وهركس كورسون ديه بالالتزام سورروكلر وبوندن ذوق آلير، افتخار ايدر.

امام غزالى، بو سوزلرى سويله‌مكله برابر، عين زمانده انسانك فضائل اخلاقيه‌يى قبوله مستعد، قابل تهذيب بر مخلوق اولديغنى ده قبول ايدر. بتون علماى اسلام بوفكرده‌در انسانده بر نفس اماره، برده لوامه واردر. تعبير ديكرله انسانده بهيميت جهتى اولديغى كبى برده ملكيت جهتى واردر. اولكيسى بشريت، ايكنجيسى انسانيت جهتيدر. كنديلرنده احتراص، بهيميت جهتى غالب اولان فردلر بيله تعليم وتربيه نتيجه‌سنده، تلقينات دينيه واخلاقيه نتيجه‌سنده ملك خصلت اولورلر. بر قسمى ده اساساً، خلقةً ايى انساندرلر، ملك خصلت درلر.

ايستر طبعاً، فطرةً ملك خصلت اولسون؛ ايستر حب نفس جهتى، بهيميت جهتى غالب اوله‌رق يارادلمش افراد اولسون، افراد انسانيه‌نك جمله‌سى، دائما ديكر فردلرك ده كنديسى قدر حقوق ومنافعه مالك اولدقلرينى، كندى منفعتلرندن كنديسى قدر استفاده‌يه صلاحيتدار

بولوندقلرینی مدرک ایدنلر، جمله‌سی بو شعوری حائزدر.

ایشته بو شعور ایله متصف اولان انسان بیلیر که کندیسی بو هر فردده یاشامق ایچون دنیایه گلیر، و جناب حقك تقدیر ایتدیگی وقت مقداره قدر یاشار. یوقسه انسان همان اولمك ایچون طوغماز. ایشته بو یاشامق هر فردك جبلی، فطری بر حقیدر. خلقتدن متولد بر ضرورتدر.

ایشته بو یاشامق کیفیتی، انسان ایچون بر (حق حیات)در. چونکه حقك تعریفنی ایضاح ایدرکن سویله‌دیگمز کبی انسان ایله بو حق حیات آراسنده من کل الوجوه ثابت بر اختصاص تام واردر. بو اختصاصی ثابت قیلان ده انسانك ماهیت حیاتیه‌سیدر، خلقتی ایجابیدر. بناءً علیه انسانك ماهیت ذاتیه‌سندن متولد نفسی، ذاتی بر حقدر، بر ضرورت حیاتیه‌در. ایشته حقوق طبیعیه‌یه قائل اولان ژ. ژ. روسو، ه. قانت کبی فیلسوفلرك حقوق طبیعیه‌دن مقصدلری ده بودر. اونلرده بونی سویلمك ایسته‌یورلر. شو قدر که اونلر مستثنی اراده‌دن، حریتدن طوتدیرییورلر. وحقوقك اساسی اراده‌در. حریتدر دییورلر.

فقها ایسه حیاتدن طوتدیره‌رق اول امرده حق حیاتی، شو سویلدیگم طرزده تثبیت ایدییورلر. صوکره حیاتك ضرورتندن اولان دیگر اوچ نوع حقی اونك وزرینه بنا قیلیورلر. بو دها معقول بر اساسدر. فردجیلر انسان حر اوله‌رق طوغار دییورلر. بز انسان یاشامق ایچون طوغار دییورز. بو ایکی نوقطه ایکیسی ده بربره واریر. لکن غایه‌لر باشقه باشقه ایسه‌ده مقصد بردر. چونکه حیاته، یاشامق حقی انسان ایچون فطری و جبلی بر ضرورت اولونجه اونك نتایج و لوازمندن اولان شیلرده بر ضرورت اولور. بناءً علیه یاشامق ایچون ضروری اولان،

اونك موقوف‌علیهی اولان شیلرده انسانك، فردك فطری وضروری حقوقیدر . حقوق طبیعیه دیمك‌ده بودیمكدر .

شوحالده (حریت) برحق‌در . چونكه حریت اولمازسه یاشامق ممكن اولماز. حریت ، یاشامه‌نك الك برنجی شرائطندندر. بوندن اول نفسك تعرضدن مصون قالمه‌سی كیفیتی واردركه حیات بونكله قائمدر. بوده انسانك دها مهم بر حقیدر . فقها بوكا عصمت نفس حقی ، « حق عصمت » دیرلر . بركره بوحق عصمت ، ثانیاً حق حریت ، صوكره‌ده اوچنجی اوله‌رق، بوایكی حقك ضروریاتندن اولان «حق تملك » كلیر .

ایشته شو اوچ حق (حق عصمت ، حق حریت ، حق تملك) افراداچون ضروری حیاتك، ینه ضروری نتایجی اولان وطوغریدن طوغری‌یه اونلره عائد بولونان حقوقدر . بو اوچ حق ایله انسان آره‌سنده‌كی اتصال واختصاص، انسانك كندی فطرتی، حیاتك لایتغیر ضرورتی اوله‌رق حصوله كلمشدر. بونلری افرادن نزع ایتمكه هیچ بركیمسه‌نك حق وصلاحیتی یوقدر . بوحقوقی افراده نه‌برحكومت، نه برجمعیت ، نه برهیئت اجتماعیه ویرمه‌مشدر . اونلر افرادك ماهیت انسانیه‌سی اقتضاسیدر ، بخشایش الٰهیدر .

ایشته بونقطه‌ده فقهای اسلام ، فردجیلرله برلشیور . لكن بو قدرله قالیور. چونكه قرآن كریم ، بوحقوقی انسانلره تودیع ایدلمش برامانت الٰهیه اولمق اوزره توصیف وتصویر ایدییور . بوخصوصده (انا عرضنا الامانة .....) آیت جلیله‌سی شرفوارد اولمشدر. مآل

ایتدك ، بو اماتی حفظ ایدك دیدك . قورقدیلر ، تحاشی ایتدیلر ، آنی قبولدن امتناع ایتدیلر . فقط ضعیف وجودینه باقمیەرق انسان او اماتی ، بو آغیر یوکی صیرتنه آلدی ، یوکلندی . صوکره‌ده او امانته لازم کان حرمت ورعایتی ایفا ، اونی ادا ایتمیەرك ظلوم ، بونك عواقبنی دوشونمیەرك ، تقدیر ایتمیەرك جهول اولدی .)

ایشته قرآن کریم ، حقوقی امانت الهیه اولمق اوزره توصیف واونك درجهٔ اهمیتنی بویله لاهوتی برصورتده تصویر ایدییور . اوکا ، حقوقه الهی برقدسیت ویرییور . اونك ایچوندرکه اسلامیتده انسانلره عائد اولان شیلرده یگانه مقدس اولان برشی وارسه اوده حقوقدن ، عدل وحقدن عبارتدر . اسلامیت نظرنده حقوقدن ، عدالتدن باشقه مقدس برشی یوقدر .

بو آیت جلیله‌ده‌کی (امانت) کلمه‌سندن مقصد ، بتون مفسرین وفقهانك اتفاقیله دیدیکم کبی حقوقدر ، عدالتدر ، حقوقه رعایتدر . بعض مفسرلر ، طاعت ایله ، بعضیلری مکلفیتله ، بعضیلری‌ده تکالیف شرعیه ایله تفسیر ایدییورلرسه‌ده جمله‌سنك مقصدی بردر . تعبیرلر باشقه‌باشقه ایسه‌ده معنای مقصود بردر ، یعنی حقوقه حرمت ورعایتدر .

بونك ایچوندرکه بر انسان ، بر فرد ، آوروپا حقوقنده اتحار ایده‌بیلیر . فقط اسلام حقوقنده اتحار ایده‌مز . عکسی تقدیرده اك بیوك کناه ایشلەمش اولور . چونکه حق حیات ، کندینك اولمغله برابر کندیسنه جناب حق طرفندن تودیع اولونمش برامانتدر ، آکا حرمت ورعایت وجیبه‌در ، فریضه‌در . حتی انتحار ایتمك شویله طورسون ،

درجه‌ده آچلقله امرار حیات ایده‌مز .

ایشته بو نقطهٔ نظردن‌ده فقهـا ، اجتماعیاتجیلرله ، جمعیتجیلرله برلشیورلر . جمعیتجیلر نه‌دییورلردی ؟ انسان اجتماعی برموجوددر ، جمعیت حیاتنی یاشامق مجبوریتنده‌در . آنکچون انسان اجتماعی اساسنه مربوط ودائمـا همجنسندن اسـتعانه‌یه مجبوردر . بوجهتله هر فرد ، حکومت بروظیفه ایله مکلفدر . دییورلرمیدی ؟

ایشته اسلامیت‌ده بویله دییور . بز اسلاملرده ، اولا حق حریت ، حق مصونیت ، حق تملکی انسانلرك ، فردلرك فطری وضروری حقوقی اوله‌رق قبول ایتدك . بو نقطه‌ده فردجیلرله برلشدك . فقط فردجیلر یالکز فردی نظر اعتباره آله‌رق جمعیتی اهمال ایدییورلر . اونلر فرد اراده‌سنده ، حریتنده استقلال تامی حائزدر دییورلر . فقط اسلامیت بو اسـتقلالی قبول ایتمیور ، ایشته بو نقطه‌ده فردجیلردن آیریلیور . آنکچون انسانه حق انتحار ویرمیور ، اموالنی کیفیا اتلاف ایتمسنه مساعده ایتمیور . حریتی افرادك بربرلرینـه قارشی بر حقی اوله‌رق قبول ایدییور . هر فرد دیکرینك حریتنه رعایته مجبوردر ، بوبر وجیبه‌در دییور . عین زمانده‌ده صاحب حریت اولان فرده [سنك حائز اولدیغك حریت سنك دکلدر ، اوسنده برامانت سبحانیه‌در ، آکا حرمت ورعایته مجبورسك ، بوسنك اوزرینه بروجیبه‌در .] دییور .

شوحالده فرد ایچون افراد سـائره‌یه قارشی ، جمعیته قارشی حق اولان حریت ، کندی حقنده اللهه قارشی بروظیفه‌در ، آنی حسن استعمال ایتمك بروجیبه‌در . بناءً علیه هیچ برکیمسه ، هیچ برحکومت ، برفردك حق حریتی الندن آلاماز . وکا هیچ برذتك ، هیچ برهیئتك صلاحیتی

بوقدر. بوراسی بویله اولدیغی کبی عین زمانده او فردده کندی حق حریتنی سوء استعمال ایده من. مثلا کندی رضاسیله حریتنی باشقه سنه صاتاماز.

اموال حقنده حق تملك ده بویله در. اسلامیتده هیچ بر فرد، کندی حق تملکنی سوء استعمال ایده من. اموالی حسن محافظه اونك اوزرینه بر وجیبه در. آنك ایچون بر کیمسه کندی مالنی دکزه آتمرق ویا احراق ایدرك اتلاف ایتسه آثم اولور. حتی اسراف بیله حرامدر. اسلامیت، کیمسه یه بو درجه ده بر حق تصرف ویرمیور. آنك ایچون اسلامیتده بر صاحب ثروت، ثروتنی اویله قمار وسائره کبی سفاهت اوغورنده صرف واستهلاك ایده من. ایده جك اولورسه حجر اولونور. حتی اولادینی کلیاً محروم براقه جق درجه ده وجوه خیریه یه بیله صرف ایده من.

وصو کره، بدایةً مباح اولان، افراد اجرا ایدوب ایتمه مك خصوصنده مخیر بولوندقلری افعال وحرکاتده بر نقطهٔ بر وجیبه تشکیل ایدرلر. مثلا بر فرد ایچون طریق کسب وتجارته سلوك ایتمك مباحدر، فرد بونده مخیردر.

فقط بو بر درجه یه قدردر. بر زمان کلیرکه وجیبه اولور، ترقی مباحلقدن چیقار. نفسنی ذل سؤالدن، دیلنجیلکدن قورتارمق، اولاد وعیالی انفاق ایتمك ایچون واجب اولور. وجیبه صفتنی اکتساب ایدر. بر چوق علوم وفنون، صنایعده بویله در. امام غزالی (احیاء العلوم) نده طوقومه جیلق، ترزیلك، چفتجیلك وسائره کبی خلقك کندیلرندن مستغنی اولمادیغی افعال وصنعتك اجراسی فرض کفایه در دییور. بناءً علیه بو بابده قاعده شودر: جمعیتده، هیئت اجتماعیه ده کندیلرندن استغنا حاصل اولمایان صنایعك جمله سی بر بر وجیبه در.

اجتماعیاتجیلرك دیدكلری‌ده بودر .

شوحالده فقهای اسلام، بونقطه‌ده‌ده سوسیولوقلرله، جمعیتجیلرله برلشمش اولویور . حتی قانون مدنیمز اولان مجلهٔ احكام عدلیه‌نك برنجی ماده‌سنده بوجهت رسماً محرردر. اوماده‌یه مراجعت ایدرسه‌كز شوسوزلری محرر بولورسكز : (جناب حق ، بونظام عالمك وقت مقدره دك بقاسنی مراد ایتمشدر . بوایسه نوع انسانك بقاسنه، بوده ذكور واناثك ازدواجنه منوطدر. وبرده نوعك بقاسی افرادك عدم انقطاعیله حاصل اولور . انسان ایسه مزاجنك اعتدالی سببیله بقاده غدا، لباس و مسكنجه امور صناعیه‌یه محتاج اولور . بوده افراد بیننده تعاون واشتراك حصولنه توقف ایدر. خلاصه انسان مدنی الطبع اولدیغندن سائر حیوانات كبی منفرداً یاشایه‌ماز ، بسط بساط مدنیتله بربرلرینه معاونت ومشاركته محتاجدر .)

ایشته بو سوزلر هپ فقهانك سوزلریدر . مجله اونلری حرفیاً ترجمه ایده‌رك برنجی ماده‌سنه درج ایتمشدر. بوسوزلر، اجتماعیاتجیلرك دمین نقل ایتدیكم سوزلرینك عینیدر . یالكز بعض تعبیرلرده فرق وار . اونلر (تساند) دییورلر . فقها تعاون ومشاركت دییور . ایكیسنك‌ده معناسی بر شیدن عبارتدر . آراده اصل برفرق وارسه اوده شوندن عبارتدر . سوسیولوقلر بوسوزلری ، بونظریه‌یی شمدی سویله‌یورلر . اسلامیت ایسه بیك اوچیوز سنه اول سویله‌مش و دها متین اساسلر ، قدسی فكرلرله تقویه ایله‌مشدر .

انسان بو اجتماعیاتجیلرك سوزلرینی ، فلسفه‌لرینی مطالعه ایدنجه

چونكه بو سوزلريني ، نظريه‌لريني ، كتب فقهيه‌يي اوقويه‌رق فقهانك سوزلرندن اقتباس ايله مشلردر. باشقه‌ده دكلدر، باشقه‌ده توارد قبيلندندر. فقط بكا اويله كليور . بر برينه اوقدر بكزه‌يور. نته‌كيم بعض آوروپا علماسي، سياسياته ، ادارهٔ امور مملكته دائر بعض حديث شريفلري ترجمه ايده‌رك كندي سوزلري‌مش كبي صرف ايتمشلردر. بونده‌ده بويله اولمه‌سي پك اوقدر مستبعد برشي دكلدر .

خلاصه ، فلسفهٔ اسلاميه‌ده كوريورزكه غرب فلسفه‌سنك ايكي نقطهٔ نظري برلشديرلمش ، ايكي نظريه‌دن مركب بر فلسفه وجوده كتيرلمش . هم فرد ، همده جمعيت اهمال ايدلميوب هر ايكيسي‌ده نظر اعتباره آلنمشدر . جمعيته عائد حقوقه دها يوكسك برموقع ، دها عالي بر قدسيت ويرلمشدر. فقهاى اسلام بو اعتبار ايله حقوقي ايكي قسمه ايريرلر:

١ — حقوق الله

٢ — حقوق عباد

حقوق الهيه‌دن مقصد، عامه‌يه ، هيئت اجتماعيه‌يه عائد اولان، معين هيچ بر فرده اختصاصي بولونميان حقوقدر . آوروپاليلرك حقوق عموميه ديدكلري حقوق كبي . حقوق عباددن مقصدده معين برشخصه عائد ومخصوص اولان حقوقدر . حقوق الله تعبيري بر اصطلاحدر . بو تعبيري اولا حضرت پيغمبر وحضرت عمر قوللانمشدر . صوكره فقها بوني بينلرنده بر اصطلاح مخصوص اولمق اوزره قوللانمشلردر. بو نوع حقوقه حقوق الله تسميه‌سنك سببنه كلنجه : فقها ديورلركه بو تعبير ، حقوق عامه‌نك نزد الوهيتده نه‌بيوك برموقع حرمتي اولديغني

نه‌یوك مخاطره‌یی داعی اولدیغنی تفهیم ایله‌مك ایچون مصطلح اولمشدر. بوندن باشقه بونك دیكر بر سببی دها وار. اوده، بر متغلب ظهور ایدوبده بو حقوقك معین هیچ بر شخصه عائدیتی اولمادیغنی كوره‌رك تمسه‌مه‌یه قیام ایتمه‌مسیدر دییورلر. بو «حقوق الله» تعبیرینك سبب اصطلاحی، وجه تسمیه‌سنی فقها بو صورتله بیان ایتدكدن صوكره دیرلركه علی العموم حقوقده حقوق الٰهیدر. بونلردن یالكز حقوق عامه‌یه حقوق الله دینوبده فردلره عائد اولان حقوق شخصیه‌یه حقوق الله دینمه‌مسی، بیان ایتدیكمز وجهله حقوق عامه‌نك شاننی تبجیل ایچوندر. یوقسه فردلره عائد اولان حقوقده حقوق الٰهیدر، جناب حق طرفندن احسان اولونمشدر..

ناسل كه بر آز اول بیان ایتمشدم. قرآن كریم علی الاطلاق حقوقی جناب حقك اماناتی اوله‌رق تصویر ایدییور. و[انا عرضنا الامانة علی السماوات والارض والجبال ...] (الخ) دییور. ظن ایتمم كه بونلر ذی شعور مخلوقلرمیدر، بونلره امانت ناسل تكلیف اولونه‌بیلیر؟ دیه خاطركزه بر سؤال كلسین..

بو بر تصویردر. بلاغتك درجهٔ قصواسنه، حد اعجازه بالغ اولان قرآن كریمده بوكبی تصویرات پك چوقدر. استعارهٔ تمثیلیه قبیلندندر، تمثیلات ادبیه‌دندر. حقوقك قدسیتنی اعلا، عدالتك نه مشكل، نه آغیر بر وظیفه اولدیغنی بیان ایچون اوصورتله تصویر وتمثیل اولونمشدر.

خلاصه، فلسفهٔ اسلامك حق مفهومی حقنده‌كی صورت تلقیسنی تلخیصاً دیرزكه اسلامیت نظرنده حق، بركره موجوددر، وانسان ایچون فطری وجبلی بر ضرورتدر. بوده حق حیاتدر. بوندن اوچ حق تولد ایتمشدر:

١ — حق عصمت (نفسك مصونيتي حقي)

٢ — حق حريت

٣ — حق تملك

افرادك بربرلرينه نظراً حق اولان بو حقوق، عين زمانده جناب حقه ، شارعه نظراً وظيفه‌در، وجيبه‌در. ديمك كه فلسفهٔ اسلاميه‌يه كوره فردلره عائد اولان بو حقوقده ايكي جهت نظر واردر . بري افراده متعلق جهت نظر ، ديكري شارعه عائد اولان جهت نظر . برنجي نظر اعتباريله اسلاميتده حق واردر، دينير و بو اعتبار ايله فردجيلرله برلشير . ايكنجي نظر اعتباريله‌ده بالعكس اسلاميتده حق يوقدر ، وظيفه واردر دينير . بو اعتبار ايله‌ده جمعيتجيلرله برلشمش اولور .

شيمدي بو حقوقك ، بو وظيفه‌نك قوهٔ مؤيده‌سي نه اولديغني آراشديره‌لم، أوت بو حقوقك، بو وظيفه‌نك قوهٔ مؤيده‌سي نه‌در؟ افرادي بو وظيفه‌له مكلف طوتان كيمدر؟ جمعيتجيلر فردده، هيئت اجتماعيه‌ده حائز اولديغي موقعك مقتضاسي اولارق وظيفه‌يي ايفا ايله مكلفدر، بو اونلر ايچون وجيبه‌در ديورلر. ايكي اما فردلره خصوصيله حكومت بو وجائبي ايفا ايتمزسه نه اوله‌جق؟ جمعيتجيلره ايفا ايتمه‌مك اولاماز جبراً ايفا ايتديريلير ديورلر. كيم جبراً ايفا ايتديره‌جك ديلدكده جمعيتجه ايفا ايتديريلير ديورلر. حالبوكه جمعيتجه؟ اورته‌ده فردلردن باشقه بذاته موجود بر جمعيت وارميدر؟ شبهه ايدبلمزكه جمعيت ديديكمز هيئت اجتماعيه نامي ويريلان شي، فردلرك هيئت مجموعه‌سندن عبارتدر. افراده وظيفه‌لريني ايفا ايتديرن و ايتديره‌جك اولان جمعيت ايسه بو جمعيت دكلدر . واولاماز . چونكه بوتون افراد ، بو ايشله مشغول

اولاماز ، وبوکا امکانده یوقدر. شو حالده بو ایشله مشغول اولاجق اولان، حکومت نامی ویریلن هیئتدر . من القدیم بو بویله اولدیغی کبی بو کونده بویله‌در، بوندن صوکره‌ده بویله اوله‌جقدر. بونك باشقه بر طریقی یوقدر .

ایستر حکومت دنیلسین ، ایستر هیئت ویا مجلس دنیلسین ، نه دینیرسه دنیلسین ، افراده وظیفه‌لرینی جبراً ایفا ایتدیرمك ، آنلره مجازات ترتیب ایله‌مك صلاحیتنی حائز اولمق ایچون او حکومتك ، او هیئتك هر شیدن اول اصل جمعیتی یعنی فردلرك هیئت مجموعه‌سنی تمثیل ایتمه‌سی لازم کلیر . شبهه یوق که بوده آنجق رأی عام طریقیله انتخاب اصولنه مراجعتله حاصل اولابیلیر. ایش بو نقطه‌یه کلنجه فردجیلر علیهنه درمیان اولنان اعتراض جمعیتجیلر علیهنه دخی درمیان اولونور. یعنی بو تمثیلی حقیقی بر صورتده وجوده کتیرمك ممکن اولماز . ایشلك ایچنه بیك درلو فرقه‌جیلق حیله‌لری کیرر . اکثریت ، اقلیت حاصل اولور . هایدی یاپیله‌جق باشقه چاره یوقدر ، بو ضروری بر کیفیتدر. اکثر ایچون حکم کل واردر. دیمکدن باشقه چاره‌مز یوقدر دیه‌لم. حقیقةً ده توسل ایدیله‌جك باشقه بر طریق یوقدر، بوپك ضروریدر. فقط بو اکثریتك مقرراتی، اجراآتی، قانونلری مشروع اولمق ایچون، افرادك ، حکومتك وظیفه‌لری حقیله طوغری اوله‌رق تعیین ایدلمك ایجاب ایدر. بونك میزانی نه‌در ؟ بر کره فردك حقوقی انکار ایدیلیور صوکره وظیفه وار دینیلیور . جمعیتجیلر بو وظیفه ، هر فردك حیات اجتماعیه‌ده حائز اولدیغی موقعله تعین ایدر دییورلر. فقط بونی سویلمکله مسئله حل ایدلمش اولماز. اونی حسن صورتله تطبیق ایتمك لازمدر.

حالبوکه الده اوموقعی تعیین ایده‌جك براولچی، عادل برمقیاس یوقدر. مثلا برتاجر ایچون تجارت بروظیفه اولونجه، اوتاجر عمرینك نهایته قدرمی اوتکله مشغول اوله‌جق، برمدت صوکره تجارتی ترك ایده‌جك اولورسه مساعده ایدلیه‌جکمی؟ ایده‌جکسه حدی؟ حدوی نه اوله‌جق وهانکی مقیاسله تعیین ایدیله‌جك؟

خلاصه، کلمه‌لر کوزل، تعبیرلر ظریف، نظریه جاذب، فقط روحدن، معنوی ومفکوروی قوهٔ مؤیده‌دن محروم. بوکبی فکرلر، عمومی عقیده، ایمان حالنی اکتساب ایتمدکجه عامه نظرنده مجبوری الاجرا اولاماز. فکرلرك تخالفی، نظریه‌لرك تخالفی موجب اوله‌جق: بووده وجائبك تعیینده اختلافی استلزام ایده‌جکدر، خصوصیله برکره حق انکار ایدیلیرسه آرتق ظالمك اوکنه کچمك قابل اولاماز، واحتراصاتی غالب اولان انسانلره قارشی اویله وظیفهٔ اجتماعیه، تساند اساسی کبی مصطلح سوزلرك هیچ برتأثیری اولاماز. آنکچون اخلاقك ده، حقوقك ده حقیقی برمصدری قوهٔ مؤیده‌سی مخافة اللهدر. قلبلرده الله قورقوسی اولمایجه کرك فردلرك وکرك حکومتلرك حقوقنه، وظائفه تمامیله حرمت ورعایت ایتمه‌سی امکانسزدر.

آنك ایچوندرکه (رأس الحکمة مخافة الله) حدیث شریفی منطوقنجه اسلام حکمتنك باشی مخافة اللهدر، الله قورقوسیدر. ایشته اسلامیت برطرفدن هم فردلرك، هم ده جمیتك حقوقنی طانیمش، هرایکی طرفك ده حقوق ووظائفی تعیین ایتمش، دیکر طرفدنده بوحقوق و وظائفی الله قورقوسیله مؤید قیلمشدر. آنك ایچوندرکه شرقك اساسات حقوقیه‌سنی، عالم اسلامك صارصلماز برعقیدهٔ اصلیه‌سنی تشکیل ایدن بودستوری هیچ برقوت تبدیل ایده‌مز. اشکال حقوقیه، تفرعات

باشقه . اونلر دکیشه‌بیلیر . عرفلره ، عادتلره کوره احکام حقوقیه تبدیل وتعیین اولونه بیلیر . اسلامیت بونی‌ده قبول ایتمشدر . فقها بوبابده ایکی اساس ، ایکی دستور وضع ایتمشدر : عادت محکمدر ، ازمانك تبدلیله احکامك تبدلی انکار اولوناماز دییورلر .

فقط بحث بونده دکل ، اساس اعتباریله حق مفهومنك صورت تلقیسی حقنده‌در . ایشته اسلام فلسفهٔ حقوقی ، بتون حقوقك اساسی اولمق اوزره بر کره حق مفهومنك وجودینی قبول ایتمش ، بونکله فردلری مهمل بر حالده براقامش ، جمعیتی‌ده بوسبوتون اهمال ایتمیه‌رك فردلرك فوقنده طوتمش ، اونکچون مصالح عمومیه ایله مصالح خصوصیه تعارض ایدنجه مصالح عمومیه‌یی ترجیح ایتمك جهتنی التزام ایله‌مشدر . صوکره‌ده بتون بو حقوقك جمله‌سنی ، اللهه قارشی برر وظیفهٔ متحتمه اولمق اوزره تعیین ایتمشدر . آنکچون اسلامیتده الك کوچوك نفردن الك بیوك حکمداره قدر هر کس بو وجائبله مکلفدر . و اسلامیتده عدالت الك بیوك عبادتدر ، حقوقه تعرض‌ده الك بیوك جنایتدر . فردك‌ده ، جمعیتك‌ده حقوقی محترمدر . بو حقوقه فردده ، حکومت‌ده ، هیئت اجتماعیه‌ده متقابلاً حرمت ورعایته مجبوردر . اونك فوقنده لازم الرعایه باشقه بر قاعده ، بر عمده یوقدر . ایشته غرب فیلسوفلرینك تمنی ایتدکاری حقوق ، یعنی فردلر اوزرنده‌ده ، دولت وحکومت اوزرنده‌ده سیاناً تطبیق ایدیله‌جك اولان حقوق ، شرفده ، عالم اسلامده (۱۳۰۰) سنه اول وضع ایدلمشدر . ایشته بو مسئله حقنده سویله‌مك ایسته‌دیکمز سوزلر بوندن عبارتدر . موضوعك اهمیت و وسعتنه بناءً سوزی اوزاتدق . دها سویلنه‌جك بعض سوزلر وارسه‌ده صبر کزی دها زیاده سوء استعمال ایتمه‌مك ایچون بوقدرله اکتفایه مجبور اولیورم .